A. P. ČEHOV

II

А Чехов

SVJETSKI KLASICI
UREDNIK
NOVAK SIMIĆ
ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ И ПИСЕМ
А. П. ЧЕХОВА
ОГИЗ МОСКВА 1944 — 1950
S RUSKOGA PREVELI
MAJA MULIĆ
KRUNOSLAV PRANJIĆ
BOŽIDAR ŠKRITEK
IVAN KUŠAN
TOMISLAV PRPIĆ
OPREMIO
EDO MURTIĆ

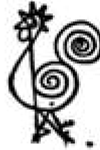
ANTON PAVLOVIČ ČEHOV

PODOFICIR PRIŠIBEJEV

I OSTALE HUMORESKE

SABRANA DJELA

KNJIGA DRUGA

ZORA

ZAGREB 1959

SADRŽAJ

PODOFICIR PRIŠIBEJEV
I OSTALE HUMORESKE

ZBIRKA

Nedavno se navratih do svoga prijatelja, novinara Miše Kovrova. On je sjedio u svojoj sobi na divanu, čistio nokte i pio čaj. Ponudio je i meni šalicu.

— Ja ne pijem bez kruha, — rekoh. — Daj da donesu kruha!

— Nipošto! Neprijatelja ću, ako hoćeš, počastiti kruhom, ali prijatelja nikada.

— Čudno... A zašto?

— Evo zašto... Dođi ovamo!

Miša me povede do stola i izvadi jednu kutiju:

— Gledaj!

Zavirih u kutiju i ne vidjeh ništa naročita.

— Ne vidim ništa... Smeće neko. Čavli, krpice, nekakvi repići...

— E, pa baš to i pogledaj! Deset sam ja godina skupljao te krpice, uzice i čavliće! Značajna zbirka.

I Miša skupi u ruku sve to smeće i raspe ga na komad novinskoga papira.

— Vidiš li ovu izgorjelu šibicu? — reče, pokazujući mi običnu, malo pougljenu šibicu. — To je zanimljiva šibica. Prošle sam je godine našao u pecivu, kupljenom u Sebastjanovljevoj pekari. Umalo se ne udavih. Na sreću, žena je bila kod kuće, pa me izudarala malo po leđima, inače bi mi ta šibica ostala u grlu. Vidiš li ovaj nokat? Prije tri godine nađen je u biskvitu, kupljenom u Filipovljevoj pekari. Kao što vidiš, biskvit je bio bez ruku i bez nogu, ali je imao nokte. Igra prirode! Ova zelena krpica prije pet godina obitavala je u kobasici, kupljenoj u jednoj od najboljih moskovskih trgovina. Ovaj sasušeni buba-švaba kupao se nekoć u kupusnoj jusi,[1] što sam je jeo u buffetu jedne željezničke stanice, a ovaj čavao — u kotletu, na toj istoj stanici. Ovaj mišji repić i komadić jarčje kože oboje su nađeni u jednom te istom filipovijevskom[2] kruhu. U torti, što su joj donijeli za imendan, žena je našla ribicu, od koje su sada ostale samo koštice. Ovom zvjerkom, nazvanom stonoga, bio sam uslužen u čaši piva u jednoj njemačkoj gostionici... A evo ovaj komadić gvana umalo što nisam progutao, jedući pirog u jednoj krčmi... I tako dalje, mili moj.

— Krasna zbirka!

— Jest. Ona je teška podrug funte, ne računajući sve ono, što sam ja u nepažnji uspio progutati i svariti. A progutao sam ja, zacijelo, pet-šest funti...

Miša uze pažljivo novinski papir, trenutak je uživao gledajući zbirku i opet je sasuo u kutiju. Uzeo sam šalicu u ruku., počeo piti čaj, ali sad više nisam tražio da mi donesu kruha.

Preveo K. Pranjić.

Štampano u časopisu Zritelj, br. 13, od 18. veljače 1883. god. sa potpisom: Čovjek bez slezene.

OVAN I GOSPOĐICA

Epizodica iz života »milostivih gospodara«

Na sitoj, ulašćenoj fizionomiji milostivog gospodara ocrtavala se smrtna dosada. On se tek otrgao iz zagrljaja popodnevnog Morfeja[3] i nije znao što da radi. Nije htio ni da misli, ni da zijeva... Čitati mu je dodijalo još od pamtivijeka, u kazalište je još rano, da se ide sklizati, lijen je... što da radi? Čime da se zabavi?

— Nekakva gospođica je stigla! — najavi Jegor. — Pita za vas!

— Gospođica? Hm... Tko je sad to? Svejedno sad, uostalom, — neka izvoli...

U kabinet tiho uđe zgodna plavojka, jednostavno obučena... čak suviše jednostavno. Ona uđe i pokloni se!

— Oprostite, —reče ona dršćućim diskantom. — Ja, znate li... Meni su rekli, da vas... vas se može naći samo u šest sati... Ja... ja... sam kći dvorskog savjetnika Paljceva...

— Vrlo mi je milo! Sjedite! Čime vam mogu biti na službu? Sjednite, ne ustručavajte se!

— Došla sam k vama s molbom... — produžavaše gospođica, nespretno sjednuvši i prebirući dršćućim prstima svoja dugmeta. — Došla sam... da vas zamolim kartu za besplatno putovanje u zavičaj. Vi to, čula sam, dajete... Htjela bih putovati, a nemam... nisam bogata... Treba mi od Petrograda do Kurska...

— Hm... Tako... A zbog čega biste putovali u Kursk? Zar vam se ovdje ne sviđa?

— Ne, ovdje mi se sviđa, ali, znate... roditelji. Ja bih išla roditeljima. Odavno već nisam bila kod njih... Mama je, pišu, bolesna...

— Hm... Da li ovdje služite ili učite?

Gospođica ispriča gdje je i kod koga služila, koliku je imala plaću, da li je bilo mnogo posla...

— Nda... Radili ste... Da, ne može se reći da vam je plaća velika... Ne može se reći... Bilo bi nehumano da vam se ne da besplatna karta... Hm... Znači, putujete k roditeljima... No, a valjda je u Kursku i mladić, a? Momak? He-he-ho... Mladoženja? Pocrvenjeli

ste? No, pa šta! Dobra stvar. Putujte. Već je vrijeme da se udate... A tko je on?

— Činovnik...

— Dobra stvar... Putujte u Kursk... Vele, da već na sto vrsta od Kurska miriše na šči i da plazaju žohari... He-he-ho... Sigurno je dosadno u tom Kursku? A vi skinite kapu! Eto tako, ne ustručavajte se! Jegore, daj nam čaja! Mora biti dosadno u tom... mmm... kako mu je ime... Kursku!

Gospođica se, ne očekujući da će biti tako ljubazno primljena, razvedrila i opisala milostivom gospodinu sve zabave u Kursku... Ona je pričala da ima brata činovnika, strica učitelja i bratiće gimnazijalce... Jegor je poslužio čajem... Gospođica je plašljivo uhvatila šalicu i, bojeći se srkati, počela bešumno gutati... Milostivi gospodar ju je gledao i smijuljio se... Više mu nije bilo dosadno...

— Je li vam zaručnik zgodan? — upita on. — A kako ste se upoznali s njim?

Gospođica zbunjeno odgovori na oba pitanja. Ona se povjerljivo nagnula k milostivom gospodaru i, smiješeći se, ispričala kako ovdje, u Piteru,[4] ima mnogo prosaca, ali ih je ona sve odbila... Dugo je ona govorila. Završila je time, što je iz džepa izvadila pismo od roditelja i pročitala ga milostivom gospodaru. Izbilo je osam sati.

— A vaš otac nema loš rukopis... Kakve on kvake pravi!... He-he... No, ipak, meni je vrijeme... U kazalištu je već počelo... Zbogom, Marjo Jefimovna!

— Znači, mogu se nadati? — upita gospođica podižući se.

— Čemu?

— Pa da ćete mi dati besplatnu kartu...

Kartu?... Hm... Ja ne dajem karte! Vi ste se, vjerojatno, zabunili, gospođice... He-he-he... Vi niste dobro došli, niste u pravu kuću... uporedo sa mnom, naime, stanuje nekakav željeznički funkcioner, a ja služim u banci! Jegore, zapovjedi da se upregne! Zbogom, ma chére, Marja Semjonovna! Jako mi je drago... jako drago...

Gospođica se obukla i otišla... U drugoj kući su joj rekli da je on u pola osam otputovao u Moskvu.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolski, br. 8, od 19. II. 1883. s potpisom: A. Čehonte.

GUVERNANTA

Nedavno pozvah k sebi u kabinet guvernantu svoje djece, Juliju Vasiljevnu. Trebalo je da je isplatim.

— Sjednite, Julijo Vasiljevna! — rekoh joj ja. — Dajte da se razračunamo. Vama su sigurno potrebni novci, a vi se tako ustručavate, da sami nećete tražiti... No pa... Dogovorio sam se s vama za trideset rubalja mjesečno...

— Četrdeset...

— Ne, za trideset... Imam zapisano... Uvijek sam guvernantama plaćao trideset... No, pa, radili ste dva mjeseca...

— Dva mjeseca i pet dana...

— Točno dva mjeseca... Imam tako zapisano. Pripada vam, znači, šezdeset rubalja... Ako odbijemo devet nedjelja... ta vi niste radili s Koljom nedjeljom, samo ste šetali... i još tri praznika...

Julija Vasiljevna je planula i počela čupkati nabore na haljini, ali... nije rekla ni riječi!...

— Tri praznika... Prema tome, odbijmo dvanaest rubalja... četiri dana je Kolja bio bolestan i nije bilo vježbi... Vi ste poučavali samo Varju... Tri dana su vas boljeli zubi, i moja žena vam je dopustila da poslije ručka ne držite satove... Dvanaest i sedam — je devetnaest. Odbijmo... ostane... hm... četrdeset i jedan rubalj. Je li tako?

Lijevo oko Julije Vasiljevne pocrvenje i ispuni se suzama. Podbradak joj zadršće. Ona se nervozno zakašlja, zašmrče, ali — ne reče ni riječi!...

— Prije Nove godine razbili ste šalicu za čaj s tanjurićem. Odbijmo dva rublja... Šalica je skuplja, ona je iz servisa, ali... nek vas đavo nosi! Gdje naše stvari nisu propadale? Zatim, zbog vaše nepažnje se Kolja popeo na drvo i poderao si kaputić... Odbijmo deset... Sobarica je također, zbog važe nepažnje, ukrala Varjine cipelice. Vi morate na sve paziti. Ta vi primate plaću. I tako, znači, odbijmo još pet... Desetoga siječnja ste podigli kod mene deset rubalja...

— Nisam uzela! — šapnu Julija Vasiljevna.

— Ali kod mene je zapisano!

— No, neka... bude.

— Od četrdeset i jedan treba odbiti dvadeset i sedam — ostane četrnaest...

Oba oka napuniše se suzama... Po dugom, lijepom nosiću izbi znoj. Siromašna djevojka!

— Ja sam samo jednom uzela, — reče ona dršćućim glasom. — Ja sam od vaše supruge dobila tri rublja... Više nisam dobila...

— Da? Ih, a kod mene to i nije zapisano! Odbijemo li od četrnaest tri, ostane jedanaest... Evo vam vaš novac, mila! Tri... tri, tri... jedan i jedan... Uzmite si!

I ja joj pružih jedanaest rubalja... Ona ih uze i dršćućim prstima stavi u džep.

— Merci, — prošapta ona.

Ja skočih i prošetah po sobi. Uhvati me srdžba.

— Ta zašto to merci? — upitah ja.

— Za novac...

— Ali, ta ja sam vas opljačkao, đavo ga odnio, okrao! Ta ja sam vas okrao! Zašto taj merci?

— Na drugim mjestima mi uopće nisu davali...

— Nisu davali? Jasno! Ja sam se s vama našalio, dao sam vam strogu lekciju... Ja ću vam dati svih vaših osamdeset rubalja!... Evo ih u koverti za vas spremljenih! Ali, ta zar se može biti takvo mrtvo puhalo? Zašto ne protestirate? Zašto šutite? Zar se na ovom svijetu smije biti mekušac? Zar se može biti takav mlitavko?

Ona se kiselo nasmija, a ja na njenu licu pročitah: »Može!«

Zamolih je za oproštenje za okrutnu lekciju i predah joj, na njeno veliko čuđenje, svih osamdeset rubalja. Ona plašljivo zamersika i iziđe... Ja pogledah za njom i pomislih: ala je lako na ovom svijetu biti moćan!

Preveo B. Škritek.

Također u istom broju časopisa Oskolki kao i »Ovan i gospođica« i s jednakim potpisom. Preštampano kasnije bez promjena u zborniku »Šarene priče«, Petrograd, 1886.

OTROVAN SLUČAJ

Kako se ponekad opasno pretplaćivati na novine, potvrđuje slijedeći slučaj, što se, nema tomu dugo, desio u jednome moskovskom uredništvu.

U iščekivanju urednika, kome se prijavio da podigne honorar, u kancelariji je sjedio feljtonist S. M., zijevao i od besposlice listao kancelarijske spise. Pored njega je sjedio sekretar i tupom olovkom vukao po stolu. Jeste li vi kad vidjeli stolove u kome uredništvu? Zanimljivi stolovi! Svi su oni izgrebeni, upackani, išarani ružnim slovima, slikarijama, potpisima. Nađu se tu često i potpisi poznatih ljudi... Ta slova nešto znače: ona svjedoče, kako se dugo iščekuje honorar i kako ga je mučno dobiti... Pošto se zabavio spisima, S. M. je mehanički uzeo olovku iz sekretarove ruke i počeo njome šarati po »Donskoj pčeli«[5]... Dosadno! S olovke je prešao na pretince s adresama. To su obični pretinci, u kojima leže mali svežnjevi papira. Svaki se svežanj sastoji od papirića, na svakom je papiriću naštampana adresa pretplatnika. S. M. poče lijeno promatrati svežnjeve... Eljci, Berdjanski, Orlovi, Skurato... Ivanovi, Petrovi, Sidorovi... Dosadno!

»Hm... Kakva je to Jelena Petrovna Pjavkina? Hm... U Rostovu-na-Donu... Vrag je odnio! To je ona!«

S. M. obrne nekoliko puta u rukama Pjavkininu adresu i još jednom pročita...

— Jest, to je ona! — zaključi. — Prije pet godina ona je bježala od mene i odnijela mi tisuću rubalja... Hm... Pet sam je godina tražio i nisam je našao... Baš mi je dragot Treba nešto poduzeti.«

Feljtonist zapisa adresu Jelene Petrovne, nasmiješi se i slavodobitno se ushoda po kancelariji.

— Danas vas častim ručkom! — reče sekretaru! — Slavim!

Drugoga je dana S. M. bio kod svog advokata. Sirota Jelena Petrovna!

Preveo K. Pranjić.

Štampano u časopisu Zritelj, broj 14, od 22. П. 1883. s potpisom: Čovjek bez slezene.

RODOLJUB SVOJE DOMOVINE

Mali njemački gradić. Ime toga gradića nosi jedna od najpoznatijih ljekovitih voda. U njemu ima više hotela negoli kuća, više stranaca nego Nijemaca.

Dobro pivo, ljepuškaste sluškinje i čaroban vidik možete naći u hotelu, što stoji na kraju (lijevom) grada, na visokom brijegu, u sjeni prekrasnog parka.

Jedne su divne večeri na terasi hotela za bijelim mramornim stočićem sjedjela dva Rusa. Pili su pivo i igrali dame.[6] Obojica su se pažljivo udubili »u figure« i razgovarali o uspjesima liječenja. Obojica su ovamo došli da se liječe od velika trbuha i zasaljenja jetára.

Kroza zelenilo mirisavih lipa gledao ih je njemački mjesec. Slabašan lepršavi vjetrić nježno je mrsio ruske brkove i bradu i unosio u uši ruskih debeljka čarobne zvuke.

U podnožju brijega je svirala glazba. Nijemci su slavili godišnjicu nekoga njemačkog događaja. Motivi nisu dopirali do na vrh brijega — daleko je. Ćula se samo melodija... Melodija je melankolična, skroz naskroz odnijemčena, plačljiva, otegnuta... Slušaš je... i dođe ti da zaridaš...

Rusi su se zadubili »u figure« i zamišljeno slušali. Obojica bijahu u najblaženijem raspoloženju. Šapat lipa, lepršavi vjetrić, melodija svojom melankolijom — sve je to, kad se zajedno uzme, razgalilo njihove ruske duše.

— U ovakvoj ti je prilici, Tarase Ivaniću, dobro... voljeti, — reče jedan od njih. — Zaljubiti se u neku, pa se tamnom alejom prošetati...

— M-jest...

I naši Rusi zapodjenuše razgovor o ljubavi, o prijateljstvu... Slatki trenuci! Završilo se time, da su obojica neprimjetno, nesvijesno ostavili igru na miru, poduprli svoje ruske glave šakama i zamislili se.

Melodija je postajala sve čujnija i čujnija. Uskoro su se čuli i motivi. Mogle su se čuti ne samo trube i kontrabasi, već i violine.

Rusi pogledaše prema dolje i ugledaše bakljadu. Povorka se kretala ka vrhu. Zamalo kroz lipe bljesnuše crvene vatre baklji,

začula se skladna pjesma, a glazba zagrmje Rusima pored samih uši. Mlade djevojke, žene, vojnici, đaci, starci u tren oka ispuniše dugu, uređenu aleju, rasvijetliše čitav park i strašno zalarmaše... Otrag su nosili boce piva i vina. Prosipali su cvijeće i palili raznobojne bengalske vatre.

Rusi se raznježiše. I njima se prohtjelo da učestvuju u povorci. Uzeše svoje boce i umiješaše se među svjetinu. Povorka se zaustavila na proplanku iza hotela. Na sredinu izađe nekakav starčić i reče nešto. Pljeskali su mu. Jedan se đak popeo i održao praskav govor. Iza njega — drugi, treći četvrti... Govorili su, pocikivali, mahali rukama...

Petar se Fomič raznježio. U grudima mu postalo svijetlo, toplo, prijatno. Kad čovjek ugleda govoreću svjetinu i sam poželi da govori. Govor je zarazan. Petar se Fomič progura kroz svjetinu i zaustavi se pored stola. Zamahnuv rukama on se popne na stol. Još jednom zamaše rukama. Lice mu se zajapurilo. On se zanjiše i zaviče mlitavim pijanim glasom: »Narode! U... Udrite Nijemce!«

Sreća njegova, što Nijemci ne razumiju ruski!

Preveo K. Pranjić.

Prvi puta štampano u časopisu Mirskoj tolk, br. 8, od 25. II. 1883. s potpisom: Č. B. S. Nešto popravljeno, ušlo u zbornik »Šarene priče« iz 1886. g.

U NAŠE PRAKTIČNO DOBA, KADA, I T. D.

Čovjek ljubičasta nosa priđe do zvona i lijeno pozvoni. Svijet se. dotle miran, uplašeno ustrči, razleti... Peronom zatandrču kola s prtljagom. Nad vagonima stadoše bučno natezati konop. Lokomotiva zapišti i dokotrlja se do vagona. Prikačiše je. Netko je, u jurnjavi, razbio bocu... Začuše se oproštaji, glasna jecanja, ženski glasovi...

Uz jedan vagon drugoga razreda stajahu mladić i djevojka. Opraštali su se i plakali.

— Zbogom, ljepoto moja! — govorio je mladić, ljubeći djevojku u plavokosu glavu. — Zbogom! Tako sam nesretan! Ostavljaš me čitavu nedjelju dana! Tá to je čitava vječnost za zaljubljeno srce! Zbo... gom... Otari si suze... Nemoj plakati...

Iz djevojčinih očiju briznuše suze; jedna suzica kanu na mladićevu usnu.

— Zbogom, Varja! Pozdravi sve... Ah, jest! Da ne zaboravim... Ako tamo budeš vidjela Mrakova, predaj mu evo ovih... evo ovih... Ne plači, dušice... Predaj mu evo ovih dvadeset i pet rubalja...

Mladić izvuče iz džepa novčanicu i dade je Varji.

— Gledaj da predaš... Dužan sam mu... Ah, što je teško!

— Ne plači, Petja! U subotu ću ja svakako... doći… A ti me nemoj zaboraviti...

Plavokosa se glavica pripije uz Petjina prsa.

— Tebe? Tebe da zaboravim?! Zar se to može?

Odjekne drugo zvono. Petja stisne Varju u zagrljaj, zatrepće očima i razdere se kao dječačić. Varja mu se objesi oko vrata i zaječi. Uđoše u vagon.

— Zbogom! Mila moja! Ljepoto! Za nedjelju dana?

Mladić po posljednji put poljubi Varju i izađe iz vagona. On stade do prozora i izvuče iz džepa maramicu, da počne mahati... Varja mu se zagleda u lice svojim vlažnim očima...

— Ulaz! — naredi kondukter. — Treće zvono! Ma-alim!

Odjekne treće zvono. Petja zamahne maramicom. Ali najednom mu se lice izdulji... Lupi se u čelo i kao mahnit utrči u vagon.

— Varja! — reče on, gubeći se. — Dao sam ti za Mrakova dvadeset i pet rubalja... Golubice... Daj priznanicu! Brže! Priznanicu, mila! I kako sam ja to samo zaboravio?

— Kasno je, Petja! Ah! Vlak je krenuo!

Vlak je krenuo. Mladić iskoči iz vagona, gorko zaplače i mahne maramicom.

— Pošalji priznanicu barem poštom! — vikne on bjelokosoj glavi, što mu je kimala.

»Ipak sam ja budala! — pomisli on, kad se vlak izgubio iz vida. — Dajem novac bez priznanice! Ha? Kakva nepažnja, djetinjarija! (Uzdah) Mora da se sad bliži ka stanici... Golubica!«

Preveo K. Pranjić.

Prvi put štampano u časopisu Oskolski, br. 10, od 5. III. 1885. Potpis: A. Čehonte.

BUDALA

Priča neženje

Prohor Petrovič se počeša po vratu, ušmrče burmuta i nastavi:

— Dvije boce xeresa ispiše kod mene. Sjedim, pijem i osjećam: prolaze kraj mene, podlo se smiješe i čestitaju. Kraj mene sjedi gospodska kći, a ja, pijana budala, osjećam da brbljam gluposti. O porodičnom životu brbljam, o peglama i loncima... Nakon svake riječi vatren poljubac... Pfuj!... Mučno ti je kad se sjetiš. Ujutro se probudim, u glavici bruji, u ustima štala, a osjećam i shvaćam, da više nisam nitkov, nisam sitnica, nego mladoženja, najstvarniji — s prstenom na ruci! Idem pokojnom ocu: tako i tako, velim, dragi tatice, dao sam riječ... hoću da se vjenčam. Otac, naravno, u smijeh... Ne vjeruje.

— Šta ćeš ti, balavanderu, da se ženiš? Ta ti još ni dvadeset godina nemaš!

A stvarno sam tada bio mlad. Mlađi od prvoga snijega. Na glavi kose ruse, u grudima srce vatreno, umjesto tog debelog trbuha — tanki, ženski struk...

— Proživi još malo, a onda se ženi, — veli otac.

Ja skočih... Naravno, svojeglav, razmažen sam bio. Ostajem pri svom.

— Pa koga hoćeš da oženiš? — pita on.

— Marjašku Kritkinu...

Otac se užasnu.

— Tu kurvu! Ta ti si poludio! Ta njezin otac je varalica, sav je u dugovima, kao u svili... Prave od tebe budalu! Hoće da te u svoje mreže sapletu! Budala!

A stvarno sam bio budala. Ovan osta ovnom... Događalo se, da si pokuckaš po glavi — u drugu sobu se čuje. Zvoni!

Do tridesete ni jedne pametne nisam rekao. A budala je, kako i sami znate, vječno siromašan. Tako i ja... Nikada da se iz siromaštva izvučeš: sad jedno, sad drugo... I tako mi i treba, zašto sam bio budala... Sad me udarahu, sad bacahu iz kuća i krčmi... Sedam puta su me istjerivali iz gimnazije... Ženiti se... No pa... Otac se ljuti, viče, samo što ne tuče, a ja ostajem pri svom...

— Hoću da se ženim i basta! Šta mi tko može? Nikakav mi otac ne može braniti, ako ja imam pameti! Nisam malac!

Dotrčala pokojna mamica. Ušima svojim ne vjeruje, pada u nesvijest... Ja ostajem kod svoga. Mogu li biti, mislim, da se ne oženim, ako želim da osnujem svoju porodicu? A Marjaša je, mislim, ljepotica... Ona i nije bila ljepotica, ali meni se tako činilo. Prohtjelo mi se, da tako kažem, zabio sam si u glavu glupu ideju... Ona je pomalo grbava, kriva, ružna... A i glupa je uza sve to... Morsko strašilo, jednom riječju. Kritkini su vidjeli korist od moje ženidbe. Oni bijahu prosjaci, no, a ja imućan. Moj otac je imao veliki imetak. Otišao otac načelniku...

— Baćuška, vaše prevashodstvo! Zabranite mojem zmaju da se ženi! Učinite mi božansku milost! Upropastit će se malac!

Na moju nesreću, načelnik je bio dobričina. Počela je tek tada liberalna moda, taj duh...

— Ne mogu se ja, veli, miješati u privatni život mojih podčinjenih. I vama ne savjetujem da posižete na slobodu sina.

— Ta on je budala, vaše prevashodstvo!

Načelnik kucka šakom po stolu!

— Da je on ne znam šta, milostivi gospodaru, on ima pravo da raspolaže sobom kako on želi! On je slobodan čovjek, milostivi gospodaru! Kada ćete se vi, barbari, naučiti shvaćati život? Pošaljite vašeg sina k meni!

Pozvaše me. Ja si zakopčam sva dugmeta i idem.

— Što izvolite?

— Evo šta, mladi čovječe! Vaši roditelji vam priječe da postupite po želji svog srca. To je okrutno i gnjusno s njihove strane. Vjerujte, mladiću, da će simpatije čestitih ljudi uvijek biti na vašoj strani. Ako ljubite, onda idite onamo, kuda vas vuče vaše srce. A ako vam vaši roditelji, u svom neznanju, budu sprečavali, onda recite meni. Ja ću postupiti s njima na svoj način... Ja... ja ću im pokazati...

I da bi pokazao da je najsuvremeniji čovjek, on doda:

— Doći ću na važu svadbu. Mogu čak biti i stari svat. Sutra ću poći da pogledam vašu nevjestu.

Ja se klanjam i likujući izlazim. A otac isto tu stoji, samo što ne plače, a ja mu pokazujem figu u džepu.

Drugi dan pođe on da vidi nevjestu. Svidjela mu se.

— Ružna je, veli, ali simpatična u licu. Dobrota joj se, veli, nekakva čita na licu. Puna je gracije. Sretni ste, mladi čovječe!

Nakon tri dana odnio je mladoj darove.

— Primite, veli, od starca, koji vam želi sreću.

Čak je i proplakao... Petog dana bile su zaruke. Na zarukama je on pio punč i dva bokala šampanjca je ispio. Dobrota!

— Divna ti je, veli, ženica! Ružna je, kriva, ali ima u sebi nešto francusko! Nekakvu tajnu vatru!

Tri dana prije vjenčanja dolazim k nevjesti. S buketom, naravno...

— Gdje je Marjaša?

— Nema je kod kuće...

— A gdje je?

Moj budući tast šuti i osmjehuje se. Punica također ondje sjedi i pije zašećerenu kavu. (Prije ju je uvijek pila grickajući šećer.)

— Ta gdje je ona? Zašto šutite?

— A što ti tako ispituješ? Odlazi odakle si i došao! Povuci nazad vođice!

Ogledam se i vidim: moj tastić, kao plačljivko... Nalokao se, đubre...

— Nema! — govori i smijulji se. — Traži si drugu nevjestu, a Marjaška... U goru je otišla! He-he-he! Dobročinitelju je otišla!

— Kojemu?

— A baš onome... Onom trbušastom, tom prevashodstvu... He-he-he... Nisi ga smio dovoditi!

Ja samo uzdahnuh!...

Prohor Petrovič se gromko ušmrče, nasmije se i doda:

— Uzdahnuh i od tada postah pametniji...

Preveo B. Škritek.

Štampano и časopisu Zritelj, br. 18, od 9. III. 1883. g. s potpisom: Čovjek bez slezene.

PRIČA, KOJOJ JE TEŠKO DATI NASLOV

Bijaše praznik. Podne. Mi, grupa od dvadesetak ljudi, sjedasmo za velikim stolom i naslađivasmo se životom. Naše pijane očice su uživale u prekrasnoj ikri, svježim morskim rakovima, divnom lososu i gomili boca, koje su stajale u redu, gotovo preko cijele dužine stola. U želucima nam bijaše toplo, ili, da se izrazim arapski, izlažaše nam sunce. Jeli smo i čavrljali. Vodili smo slobodne razgovore... Govorili smo o... Mogu li se nadati, čitatelju, da ćete šutjeti? Nismo govorili o vrtnim jagodama niti o konjima, ne! Rješavali smo pitanja... Govorili smo o mužiku, o policajcu, o rublju... (ne izdajte nas, golubiću!) Jedan je izvadio iz džepa papirić i pročitao stihove, u kojima se na humoristički način savjetuje, da se od stanovnika, koji gledaju s oba oka, ubire deset rubalja poreza, od onih, koji gledaju na jedno oko — pet rubalja, a od slijepaca da se ne uzima ništa. Ljubostjažev (Fjodor Andrejič), obično čovjek krotak i smjeran, taj puta se prepustio toku događaja. On je rekao: »Njegovo prevashodstvo Ivan Prohorovič je takav klipan... takav klipan!« Nakon svake fraze mi smo uzvikivali: Pereat![7] Skrenusmo s puta istine i konobare, prisilivši ih da ispiju za fraternité...[8] Zdravice su bile pjenušave, ljute, najbuntovničkije! Ja sam, na primjer, održao zdravicu za procvat pri... mogu li se nadati da ćete šutjeti?... — prirodnih nauka.

Kad su servirali šampanjac, zamolili smo gubernijskog sekretara Otjagajeva, našeg Renana i Spinozu, da održi govor. Pobijedivši skromnost, on pristade i, ogledajući se prema vratima, reče:

— Drugovi! Među nama nema ni pretpostavljenih ni podčinjenih! Ja, na primjer, gubernijski sekretar, nemam ni najmanje želje da pokazujem svoju vlast nad koleškim registratorima, koji ovdje sjede, i u isto vrijeme se nadam da titulami i dvorski savjetnici, koji ovdje sjede, ne gledaju mene kao na bilo kakvu budalaštinu. Dopustite mi stega... Mmm... Ne... dopustite... Pogledajte uokolo! Što vidimo?

Mi pogledasmo uokolo i ugledasmo nacerene poštovane fizionomije ulizica.

— Mi vidimo, — produžavao je orator, pogledavši prema vratima, — muke i stradanja... Oko nas se događaju krađe, razbojstva, lopovluci, pljačke, lihvarstva... Sveopće pijanstvo... Tlačenje na

svakom koraku... Koliko suza! Koliko postradalih! Požalimo ih, za... zaplačimo... (Govornik poče roniti suze.) Zaplačimo i ispijmo za...

U taj čas škrinuše vrata. Netko uđe. Mi se okrenusmo i opazismo majušnog čovječuljka s velikom ćelom i mentorskim osmijehom na usnama. Taj nam je čovječuljak tako poznat! On uđe i zaustavi se da dosluša zdravicu.

— ... zaplačimo i ispijmo, — produžavaše orator, povisivši glas, — za zdravlje našeg načelnika, pokrovitelja i dobročinitelja, Ivana Prohoriča Halčadajeva! Uraaaaa!

— Uraaaa! — zagalamismo iz svih dvadeset grla, i u svih dvadeset se, u slatkom mlazu, sasu šampanjac...

Starac priđe stolu i ljubazno nam kimnu glavom. On je, očito, bio ushićen.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 11, od 12. III. 1883. s potpisom: A. Čehonte.

BRATAC

Uz prozor stajaše mlada djevojka i zamišljeno gledaše na blatnu cestu. Iza nje je stajao mladić u činovničkom mundiru. On si je čupkao brčiće i dršćućim glasom govorio:

— Opameti se, sestro! Još nije kasno! Učini mi tu milost! Vrati riječ tom trbušastom dućandžiji, tom kacapu![9] Pljuni ti na tu prokletu debelu njušku, nestala bez traga! No, učini mi to!

— Ne mogu, bratac, dala sam mu riječ!

— Molim te! Sažali se na našu porodicu! Ti si plemenita, prava plemkinja s obrazovanjem, a on ti je prodavač kvasca, mužik, prostak! Prostak! Shvati to, ti nerazumnice! Smrdljivim kvasom i pokvarenim haringama trguje! Ta on je varalica! Ti si mu jučer dala riječ, a on je jutros našu kuharicu prevario za petak! Kožu guli jadnom narodu! No, o kome ti sanjaš? A? Bože moj, gospode! A? Čuj, ta ti našeg Mišku Trehhvostova iz odjela ljubiš, o njemu sanjariš! I on tebe voli...

Sestra plane. Podbradak joj zadršće, oči joj se napuniše suzama. Očito ju je bratac pogodio u najosjetljiviju »žicu«.

— I sebe upropaštavaš, i Mišku upropaštavaš... Mali je počeo piti! Eh, sestro, sestro! Polakomila si se za kapitalom prostaka, na naušnice i narukvice... Udaješ se iz računa za nekakvog zavodnika... za svinju... za neznalicu se udaješ... Prezime si ne zna potpisati! »Mitrij Nekolajev«. »Ne«... Čuješ li?... Nekolajev... Žživotinja! Star je, grub, neotesan... No, učini mi tu milost!...

Bratov glas zadršće i zamukne. Bratac se zakašlja i obrisa oči. I brada mu je poskakivala.

— Riječ sam dala, bratac... A i naše siromaštvo mi se gadi...

— Reći ću ti kad je već do toga došlo! Nisam se htio miješati u tvoje stvari, ali ću reći... Bolje je izgubiti renome, nego rođenu sestru gledati u opasnosti... Poslušaj, Katja, ja o tvom đućandžiji znam jednu tajnu. Ako saznaš tu tajnu, odmah ćeš ga se odreći... Eto, kakva je to tajna... Znaš li ti na kakvom sam se ozloglašenom mjestu jedamput susreo s njim? Znaš li? A?

— Na kakvom?

Bratac otvori usta da odgovori, ali mu osujetiše tu namjeru. U sobu uđe momak u kaputu s naborima, uprljanim čizmama i s velikim zamotkom u rukama. On se prekrsti i stade kod vrata.

— Poklonio vam se Mitrij Terentjič — obrati se on braci — i zapovjedili su da vam zaželim sretnu nedjelju... A evo ovo da predam vama lično u ruke!

Brat se namršti, uze zamotak, pogleda u nj i prezrivo se nasmija.

— Što je to tu? Besmislica, vjerojatno... Hm... Nekakva glava šećera...

Bratac izvadi iz vrećice glavu šećera, skide s nje omot i pokucka po njoj prstom. — Hm... Iz čije tvornice je šećer? Bobinskoga? Da-da... A ovo je čaj? Smrdi na nešto... Nekakve sardine... Sasvim neoriginalan miris... suho grožđe sa smećem... Hoće da me udobrovolji, ulizuje se... Nećeš, mili prijatelju! Nas nećeš udobrovoljiti! A zašto je on to nasuo kave od cikorije? Ja ne pijem. Kavu je štetno piti... Djeluje na živce... Dobro je, idi! Pozdravi tamo!

Momak iziđe. Sestra priskoči bratu, uhvati ga za ruku... Brat je snažno djelovao na nju svojim riječima. Samo još riječ i... dućandžija bi se loše proveo!

— Ta govori! Govori! Gdje si ga vidio?

— Nigdje. Ja sam se našalio... Radi kako znaš! — reče bratac i još jednom pokucka po šećeru.

Preveo B. Škritek.

Štampano u istom broju časopisa. Oskolki kao i »Priča...« i sa istim potpisom.

FILANTROP

U raskošnom je, spretno ukrašenom budoaru jedne od najpoznatijih moskovskih bonvivanki, sjedio doktor. Bilo je podne. Ona, ljepuškasta domaćica, tek što se digla iz svoje postelje, i meškoljeći se na mekom otomanu, lijeno se protezala i upitno zagledala u doktorove oči. Doktor, mlad čovjek dvadesetšestih godina, sjedio je vis-â-vis nje u zamišljenoj pozi i mrštio se. Podnevno je sunce poigravalo na njegovu teškom satnom lancu, peklo negovo bijelo čelo, prisiljavalo mu oči da žmirkaju, ali on toga nije zapažao.

Njemu nije bilo do fizičkih osjeta, kad mu druge, žešće i osjetljivije rane nisu davale mira: duša ga boljela.

Korio je sebe, prezirao i mrzio... Bio je spreman da rastrga svoju ličnost.

Posrijedi je to, da je ona čekala njegovu riječ... A šta da joj kaže?

»Hulja sam ja! — razmišljao je, iskosa pogledajući na lišce ljepuškaste žene, što je sjedila njemu nasuprot. — Tisuću puta hulja! Dvije sam nedjelje jurio za njom, dosađivao joj, vrtio se oko nje, kao posljednji od posljednjih kicoša, prenemagao se kao kakva budala... I šta onda? Postigao sam to, da se ona zaljubila u mene. Ne prođe dana, da ona po četiri puta ne šalje po me... Prinudio sam je da se zaljubi, ali... Zar sam ja kadar da joj platim na isti način? Nesretnica! I kako samo tugaljivo gleda! S kakvim nestrpljenjem ona iščekuje odlučno objašnjenje!«

Doista, oči, što su se ustavile na doktorovu licu, bijahu pune najnježnije ljubavi, najvatrenije, žestoke, lude strasti!

— I zašto sam se ja samo otimao za njenu ljubav? — nastavi doktor razmišljati. — Tako... kicoštva radi... Prohtjelo mi se da zagolicam svoje samoljublje. Kicoši i budale vole pobjeđivati žene. Čemu im te pobjede, oni se ne pitaju... Eto, što ću ja na primjer raditi s tom lutkom? Jadnica!«

— Probada me i u desnoj ruci! — prekine dama doktoska razmišljanja. — Svu noć me probadalo. I glava me boljela po noći...

— Hm... Tako, molim... A jeste li dobro spavali?

— Loše... Nešto mi šumi u glavi...

— Lupanje srca? — upita doktor, da nešto kaže.

— Jest, i lupanje srca. — slaže dama. — Uopće, živci su mi grozno rastrojeni. Ne znam, šta da radim... Svaki vas dan uznemirujem, i t. d.

Prođe pola sata u sličnim pitanjima i odgovorima. Naposljetku je postalo odvratno.

Doktor se digne i dohvati za šešir.

— Treba više kretanja, — reče. — Izbjegavajte uzbuđenja... Naljeto u inbzemstvo, možda, na Kavkaz... Sutra ću se navratiti.

Dama se isto podiže i šuteći tutne kuvertu u pruženu ruku. On uzme i ne gledajući u nju. Ali on slučajno pogleda u ogledalo i ugleda tamo... da se maleno, ljepuškasto, kapriciozno lišće spremalo da zaplače. Očice su, jadne plave očice, pojačano žmirkale i prevlačile se maglom. Usnice su se stiskale od jeda i srdžbe.

»Nesretnica!« — pomisli doktor, i sažali se nad njom...

— Uostalom, evo šta... — promrsi on. — Pokušajte uzeti ove pilule... Sad ću ih prepisati... Pokušajte...

Doktor sjedne, istrgne komad bijeloga papira za recepte, i iza recepatske oznake (Rp.), napisa:

»Budite večeras u osam sati na uglu Kuznecke i Neglinove, pored Daćijara.[10] Čekat ću.«

Doktor stavi rukavicu, pokloni se i izađe.

U osam sati navečer... Uostalom, stavljam točku. Jedna točka mi je uvijek bila draža od mnogotočja, bit će mi draža i sada.

Preveo K. Pranjić.

Štampano u časopisu Zritelj, br. 19, od 14. III. 1883. Potpis: Čovjek bez slezene.

SLUČAJ IZ SUDBENE PRAKSE

Stvar se dogodila u N...skom okružnom sudu, na jednom od njegovih posljednjih suđenja.

Na optuženičkoj klupi sjedio je N...ski građanin Sidor Šeljmecov, majušni čovjek tridesetih godina, nemirna ciganska lica i nemirnih očica. Bio je optužen za razbojničku krađu, prijevare i zbog života na tuđi račun. Posljednji prekršaj još je bio kompliciraniji zbog prisvajanja titula, koje mu ne pripadaju. Tužitelj je bio zamjenik prokurora.[11] Ime tom zamjeniku je — legion. Osobitih znakova i primjedbi, koje čine popularnost i solidan honorar, on nema: sličan je takvima kao on. Govori kroz nos, glas »k« ne izgovara, svaki čas se useknjuje.

Branitelj, pak, bio je najznamenitiji i najpopularniji advokat. Tog advokata pozna cijeli svijet. Njegove divne riječi se citiraju, ime njegove familije se izgovara s poštovanjem...

U lošijim romanima, koji se završavaju s potpunim opravdanjem heroja i pljeskom publike, on igra veliku ulogu. U tim romanima njegovo prezime izvode od groma, munje i drugih strašnih stihija.

Kada je zamjenik prokurora htio dokazati da je Šeljmecov kriv i da ne zaslužuje da mu se popusti, kad se on izjasnio, ubijedio i rekao »Završio sam«, — podigao se branitelj. Svi naćuliše uši. Nasta tajac. Advokat progovori, i... zaigraše živci N...ske publike! On istegnu svoj cmopurast vrat, nagnu glavu nastranu, bljesnu očima, podigne jednu ruku gore, i neobjašnjiva slatkoća zali naćuljene uši. Njegov jezik je igrao po živcima slušalaca kao po balalajki... Nakon prvih nekoliko fraza netko je među publikom glasno uzdahnuo, i iz sudnice iznesoše nekakvu blijedu damu. Za tri minute predsjednik suda je bio primoran da uhvati zvono i da tri puta pozvoni. Sudski pristav s crvenim nosićem počeo se vrtjeti na svom stolcu i bijesno promatrati oduševljenu publiku. Svima se zjenice raširiše, lica problijediše od strasnog očekivanja slijedeće fraze, svi se napeše... A što je bilo sa srcima!?

— Mi — ljudi, gospodo prisežnici, morat ćemo i suditi čovječno! — reče, između ostalog branitelj. — Prije nego li je izišao pred vas, taj čovjek je odsjedio šest mjeseci u istražnom zatvoru. Za vrijeme

šest mjeseci njegova žena je bila lišena žarko voljenog muža, oči djece nisu se osušile od suza pri misli, da uz njih nema dragoga oca! O, kad biste pogledali tu djecu! Ona su gladna, jer ih nema tko da hrani, ona plaču, zato što su duboko nesretna... Ta pogledajte! Ona pružaju prema vama svoje ručice, moleći vas da im vratite njihova oca! Njih ovdje nema, ali vi ih si možete predstaviti. (Pauza.) Zatvor... Hm... Njega su stavili uporedo s lopovima i ubojicama... Njega! (Pauza.) Treba si samo predstaviti njegove moralne muke u tom tamnovanju, daleko od žene i djece, da... Ta što da se i govori?

Među publikom se začu jecanje... Zaplakala je nekakva djevojka, koja je imala velik broš na grudima. Odmah iza nje zajeca njezina susjeda, starica. Branitelj je govorio i govorio... Činjenice je on ispustio, i više bazirao na psihologiji.

— Poznavati njegovu dušu — znači poznavati poseban, sakriven svijet, pun pokreta. Ja sam proučio taj svijet... Proučavajući ga, ja sam, priznajem, u prvom redu proučavao čovjeka. Shvatio čovjeka... Svaki pokret njegove duše govori o tome, da u svom klijentu imam čast vidjeti idealnog čovjeka...

Sudski pristav presta gledati prijeteći i izvadi iz džepa rupčić. Iznesoše iz sale još dvije dame. Predsjednik suda ostavi zvončić na miru i natakne naočale, da se ne primijeti suzica, što mu kanu na desnom oku. Svi povađiše rupčiće. Prokuror, taj kamen, taj led, najneosjećajniji od stvorova, nemirno se zavrtio u naslonjaču, pocrvenio i počeo gledati pod stol... Suze zablještaše ispod njegovih naočala.

»Trebao sam povući optužnicu! — pomisli on. — Ta takav fijasko pretrpjeti! A?

— Pogledajte mu u oči! — prođužavao je branitelj (brada mu je drhtala, glas mu je također drhtao, a kroz oči je provirivala duša koja stradava). — Zar te krotke, nježne oči mogu ravnodušno gledati na zločin? O, ne! One, te oči, plaču! Ispod tih kalmičkih obraza skriveni su osjećajni nervi! Ispod tih grubih, ružnih prsiju udara srce, koje je daleko od zločina! I vi, ljudi, se usuđujete reći da je on kriv?!

To ne izdrža ni sam optuženi. Dođe i njemu čas da zaplače. On zamigolji očicama, zaplače i nemirno se uzvrpolji...

— Kriv sam! — progovori on, prekidajući branitelja. — Kriv sam! Priznajem svoju krivicu! Ukrao sam i činio prevare! Proklet sam

čovjek! Novac sam uzeo iz sanduka, a ukradenu bundu sam zapovjedio svastici da je sakrije... Kajem se! Sve sam skrivio!

I optuženi ispriča kako je učinio prijestup. Osudili su ga.

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Zritelj, br. 20, od 17. III. 1883. s podnaslovom: Kriminalna priča i potpisom: A. Čehonte. Bez podnaslova, skraćena, novela je bila štampana u zborniku »Šarene priče«, Petrograd, 1886.

LUKAVAC

Šetali dva prijatelja uveče i vodili među sobom ozbiljan razgovor. Šetali su po Nevskom. Sunce je već zašlo, ali ne sasvim... Još su se ponegdje zlatili oluci na kućama i blještali križevi crkava... U prohladnom zraku je mirisalo na proljeće...

— Proljeće je blizu! — govorio je jedan prijatelj drugome, nastojeći da ga uhvati pod ruku. — Nesretno to proljeće! Svugdje blato, bolest, mnogo izdataka... Sad unajmljuj ljetnikovac, sad ovo, sad ono... Ti, Pavle Ivaniću, si provincijalac i to ne shvaćaš... Ti to ne možeš shvatiti. Kod vas u provinciji, kako se jednom izrazio neki pisac, je sve dobrodušno... Ni zla ni muke. Jedete, pijete, spavate i ni za kakve probleme ne znate... Niste kao mi... Počelo se smrzavati... opažaš li? Uostalom, nije ni kod vas bez poteškoća... I kod vas u proljeće ima muke svoje vrste. He-he-he. Sada kod vas, provincijalaca, počinje kolati krv... bjesne strasti. Mi, iz prijestolnice smo — kameni, ledeni ljudi, u nama nema plamena, i mi ne znamo za strasti, a vi ste vulkani, Vezuvi! Tš, tš! Miriše! He-he-he... Oh, ispeći ću se! A ded, priznaj, Pavle Ivaniću, strašno ti igra krv?

— Nema zašto da igra... — turobno odgovori Pavel Ivanić.

— No, da, dosta, pusti! Ti si neženja, nisi star, zašto da ti i ne zaigra? Neka si igra ako hoće!... I zabadava se zbunjuješ... Nema tu ništa stidljiva... Eto tako! (Pauza.) A kakvu sam, brate, nedavno djevojku vidio, kakvu djevojku! Da prste obližeš! Sto puta pucneš usnama kad je vidiš! Oganj! Oblici! Časna riječ!... Hoćeš li da te upoznam? Poljakinja je... Sozja se zove... Hoćeš li da te spojim s njom?

— Hm... oprosti, Semjone Petroviču, ali ja ću ti reći da se plemićima ne pristoji tako postupati! Ne pristoji! To je ženski posao, krčmarski, a ne za tebe, ne za plemića!!

— Što to? O čemu... to ti? — uplaši se Semjon Petrovič.

— Stidi se brate! Tvoj otac je kod nas bio predvodnik plemstva, majka ti bijaše cijenjena... Stidi se! Već sam kod tebe mjesec dana gost i u tebe sam primijetio jednu crtu... Nema u tebe tog znanca, nema nikoga, kome ti još nisi ponudio djevojke! Sad jednom, sad drugom... I ne razgovaraš o drugome... Svođenjem se baviš... A k

tome si oženjen, poštovan, skoro ćeš u prave,[12] u presvijetle... Stidi se, srami!... Živim kod tebe mjesec dana, a ti mi nudiš već desetu... Provodadžija!...

Semjon Petrovič se zbuni, uzvrti, upravo kao da su ga uhvatili kod džeparenja.

— Ta ja, ništa... — zablebeće on. — Ja to samo tako... He-he-he... Kakav si mi to...

Prođoše dvadesetak koraka šuteći.

— Nesretan sam ti ja čovjek! — odjednom zastenja Semjon Petrovič, rumeneći i migajući očicama. — Nesretnik sam! Istinu si rekao da sam svodilja! Istinu! I bio sam to, i do groba ću takav biti, ako želiš znati! U paklu ću se pržiti za taj grijeh!

Semjon Petrovič očajno mahnu desnom rukom, a lijevom pređe preko očiju. Cilindar mu spuzne na zatiljak, kaljače snažnije zaškripaše po pločniku. Nosne žilice mu se napuniše krvlju...

— Propast ću u zemlju zbog svog ponašanja! I ne ću umrijeti prirodnom smrću. Poginut ću! Osjećam, brate, svoj porok i shvaćam da ništa ne mogu učiniti. Ta zbog čega ja sve kljukam ženskim spolom? Htio, ne htio, brate! Vjere mi, hoćeš-nećeš! Ljubomoran sam kao pas! Kajem se pred tobom kao pred prijateljem svojim... Ljubomora me svladala! Oženio sam se, sam znaš, mlađahnom ženicom, ljepoticom... Svatko joj udvara, to jest, može biti da je nitko ni pogledati neće, ali meni se svejedno čini... Slijepoj koki je, znaš, sve zrno. Bojim se svakog njenog koraka... Nedavno si joj ti poslije ručka stisnuo ruku, samo ruku, a meni se već pričinilo... i prohtjelo mi se da te nožem probodem... Svega se bojim! No, i hoćeš — nećeš, moraš upotrebljavati lukavost. Samo što primijetim da se netko počinje vrtiti okolo, ja odmah prilazim s djevojkom: hoćeš li, velim? Odvodim ih vojničkom lukavošću... Ja budala! Što činim? Stid, sramotu! Svaki dan trčim po Nevskom, vrbujem za prijatelje ta prljava lica... Eto, te kurve. A koliko me one koštaju novaca! Neki od mojih prijatelja su prozreli moju slabost i koriste se njom... Na moj račun se zabavljaju, podlaci... Ah!

Semjon Petrovič ciknu i problijedi. Po Nevskom se, kraj prijatelja, provezla kočija. U njoj je sjedila mlada damicar vis-a-vis damice sjedio je muškarac.

— Vidiš, vidiš! Žena se vozi. Eto, kako da tu ne budeš ljubomoran? A? Ta evo, on se već treći put vozi s njom! Nije bez razloga! Nije, hulja! Jesi li samo vidio kako je gleda? Zbogom... Otrčat ću... Onda, nećeš Sozju? Ne? Nećeš! Zbogom... Onda ću je ja njemu... Tu Sozju...

Semjon Petrovič nabije šešir dublje i, udarajući štapom, potrči, trudeći se da ne izgubi iz vida kočiju.

— Otac mu je bio predvodnik plemstva — uzdahnu Pavel Ivanič. — Majka bijaše mnogo cijenjena... I porodica je ugledna, staro plemstvo... A-a-ah! Izrodio se svijet!

Štampano u časopisu Oskolski, br. 13, 26. III. 1883. s potpisom: A. Čehonte.

RAZGOVOR

Osobe oba spola sjedile su u mekim naslonjačima, jele voće i od besposlice grlile liječnike. Zaključili su, kad na ovom svijetu uopće ne bi bilo liječnika, da bi to bilo prekrasno, u krajnjoj liniji, ljudi ne bi tako često obolijevali i umirali.

— Uostalom, gospodo, katkada... uostalom... — progovori na kraju krajeva majušna, slabunjava plavojka, griskajući krušku i crveneći. — Ponekad liječnici znadu biti korisni... U nekim slučajevima im se ne može negirati da su korisni: u porodičnom životu na primjer. Zamislite si da je žena... Mog muža nema ovdje?

Plavuša ošinu pogledom sugovornike i, uvjerivši se, da u salonu nema njenog muža, nastavi:

— Zamislite si da žena, stjecajem bilo kakvih okolnosti, ne želi da, pretpostavimo, on... ne smije da joj priđe... Zamislite si, da ona ne može, jednom riječju... voljeti muža, zato što... jednom riječju, se predala drugom... voljenom biću. No, što joj savjetujete da učini? Ona odlazi liječniku i moli ga da on... nađe razlog... Liječnik ide mužu i govori mu, da ako... jednom riječju, vi me razumijete. U Pisemskoga čak ima nešto slično tome... Liječnik odlazi mužu i u ime zdravlja žene mu zapovijeda da se odrekne svojih supružanskih prava... Vous comprenez?[13]

— I ja nemam ništa protiv gospode liječnika, — reče starčić, činovnik, koji je sjedio sa strane. — To je najmiliji, i, mogu vas uvjeriti, najpametniji narod! Oni su naši dobročinitelji ako se udube u problem. Prosudite sami, gospodo moja... Eto, vi ste, gospođo, ovaj čas govorili na račun supružanskih dužnosti, a ja ću vam reći što se tiče naših dužnosti... Ta i mi također želimo mir i žudimo za duševnim mirom, da sve bude u redu. Ja znam svoj posao, ali ako vaše, pretpostavimo, prevashodstvo, izvoli zahtijevati nešto izvan službe, onda oprostite, to je već atande. Naš mir nas također skupo stoji... Vi znate našeg generala? Duša od čovjeka! Velikodušan! Svi su mu postupci, može se reći, od srca! I neće te uvrijediti, ruku će ti pružiti, o obitelji će se raspitati... Šef je, a drži se kao da je tebi ravan. Isto tako, šalice, svakakve anegdotice, dosjetke... Kao otac, jednom riječju, ukratko. Ali triput godišnje u tom velikom čovjeku se

događa preokret! Mijenja se! Postaje posve dukčiji i... ne dao ti bog! Voli, znate li, da uvodi reforme... To je njegova pasija, ideja, kako kažu socijalisti. I eto, kada on — tri put godišnje se to s njim događa — počne provoditi reforme, onda mu ne prilazi! Tada je kao kakav tigar ili lav! Hoda tako, crven, znojan, dršće i govori da nema ljudi. Svi mu prilazimo tada blijedi i... umiremo od straha. I drži nas u službi do kasno u noć, mi pišemo, trčimo, raskopavamo arhiv, podatke... i ne daj ti bože, ni crnom Tatarinu to ne želim. Bolje je i u paklu. A jednom je plakao da ga ne shvaćaju, da nema pravih pomoćnika... Plakao je! A zar je nama prijatno gledati kako nam načelnik plače?

Starac umuknu i okrene se da mu ne vidimo suza, koje mu zablistaše u očima.

— A šta će ti tu liječnici? — upita plavojka.

— A eto šta... Počekajte malo... Samo što mi primijetimo, dakle, da počinje taj preokret, a mi odmah liječniku: »Ivane Matvejiču, golubiću! Dobročinitelju, oče rođeni, izbavi nas! Ti si nam jedina nada. Učini nam tu milost, otpravi ga u inostranstvo! Ne može se živjeti...« No, pa... Doktor je tako divan starčić... Jasna stvar, sam je bio podčinjeni i okušao je sve te slasti. Ide k našem šefu, uvjerava ga... Izgleda da su jetra... Nešto s njima nije u redu, vaše prevashodstvo... Trebali biste, veli, u inostranstvo, liječiti se u kupalištima... No, uplaši ga jetrima, a on, naravno, uobraženi bolesnik, plaši se bolesti... On odmah u inostranstvo, a reforme — lovi ih! Eto, to je!

— A eto, ako porotnik, pretpostavimo... — poče trgovac. — Komu ćeš ići, ako...

Nakon trgovca poče govoriti jedna stara dama, koje sin umalo nije bio otišao u vojsku.

I stadoše hvaliti liječnike; govorili su da se bez njih ne može nikamo, i, kad na ovom svijetu ne bi bilo liječnika, da bi bilo strašno. I odlučiše na kraju krajeva, da bi, kad ne bi bilo liječnika, ljudi obolijevali i umirali znatno češće.

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 13. od 26. II. 1883. pod naslovom: Dobrotvori i s potpisom: A. Čehonte.

VITEZOVI BEZ STRAHA I PRIJEKORA

Na stanici Razbjejsja, u apartmanima g. načelnika stanice, zasjedalo je veliko društvo. Bilo je tu načelnika stanica, načelnika postaja, magazina, skladišta i dr., penzioniranih i aktivnih, starih i mladih. Među propisanim uniformama bilo je i boja ženskih modes et robes,[14] bilo je i dječjih njuškica... Društvo je pilo čaj, kartalo, muziciralo, i naslađivalo se razgovorima. Govorili su o slučajevima, koji su se slučajno dogodili na ovoj ili onoj liniji. Bilo je ispričano mnogo toga, sve se i ne može napisati. Samo g. Ukusilov je govorio dva sata... Pa ded napišite! Po običaju, bit ču kratak!

— Tri vagona su se smrskala! — završio je svoj dvosatni razgovor g. Ukusilov. — Dvoje je ubijeno, petoro ranjeno, a što je najinteresantnije, to je prepredenost: neoficijelno, to jest... He-he-hm... Iz jedne zadruge bilo je šest ranjenih... Pozivam ih... »Ako!... I tko! I kome! Reci, da si pogriješio.« Dvama vojnicima je bila dana mirovina od tri rublja: šuti i ne raširuj! Mnogo je mjera bilo poduzeto, a ipak nije prošlo bez zla. Maknuli su me s mjesta i priprijetili sudom. Ti si, vele, spavao, i nisi odaslao telegram. Načelniku stanice muka, ne može ni spavati... Ljudi nesavjesni... Zbog sitnica su lišili mjesta čovjeka, koji ima porodicu. U jednom od vagona su načelniku saobraćaja s njegova imanja vozili rakove, ali su se oni u metežu izgubili. Načelnik je sanjario kako će te večeri jesti rakove, a la bordalez. Lijep odgoj... I da nije bilo tih prokletih rakova, ne bi meni na stanicu došla komisija i ja ne bih izgubio mjesto...

— Vi ste i sad bez mjesta? — upita popadija iz susjednog sela. (Ona je došla na stanicu da zamoli »preko veze« besplatnu kartu za mamičin put k teti.)

— Ma kakvi! Za nedjelju dana sam već služio na drugoj pruzi, iako sam bio pod istragom.

— A evo također slučaja — poče g. Garcunov, nalijevajući si votke. — Vi, naravno, znate Ivana Mihaljiča, što je bio nadkondukter. Beštija, velim vam! Najpošteniji čovjek, najblagorodniji, ali nitkov svoje vrste, lopov... To jest, nije nitkov, nego napola... genij svoje vrste, jastreb. Dolazi on jednom u Zivoderovo vlakom. Na teretnom je bio. U putničke ga nisu davali, zato, što nije mogao biti

ravnodušan prema ženama: hvatao ga napad. Dolazi on vlakom... A u taj čas je na peronu stajalo tridesetak kosaca. Vrijeme je, znate, bilo ljetno, za posao...

— Kuda idete, kosci? — pita on. — Dajte, veli, ja ću vas na teretnom vlaku odvesti do slijedeće stanice. Uzet ću, veli, od svakoga samo po grivenjak...[15]

Njima to ide u prilog, razumije se, to im i treba. Pobrao od njih Ivan Mihaljič po grivenjak i posadio ih sve u službena kola. Odvezoše se naši kosci... Od ushićenja su zapjevali pjesmu. Prokletstvo! Tada sam se baš ja vozio u vagonu, htio sam, eto, stići na krstitke i Iiji Petroviču... Olječku su njihovu krstili...

— Zašto ste ih, velim, Ivane Mihaljiču, uzeli? Ta na stanici je kontrolor!

— Pa onda?

— Sad ćeš vidjeti...

Ivan Mihaljič se zamislio... Naravno, nije htio da pokaže da se uplašio. Ono, zna se, svi tako voze za pare, i svima je to jako dobro poznato, ali je nekako nezgodno, znate... A ima i raznih kontrolora... Katkada se nađe takav đavo, da bolje da te nema živa... Događa se! Hoće da se po strogoći raportiranja odlikuje pred načelstvom...

— Vlak ne možeš zaustaviti — veli Ivan Mihaljič — a treba ih iskrcati, đavole… Kako ćemo?

I tada još susretnemo vlak s tri fenjera na službenom vagonu. Oni, kondukteri, imaju takav znak: ako na službenim kolima vise tri fenjera, uzmimo, ili dvije zastave, ili kakav drugi ugovoreni znak, onda je na stanici, znači, kontrolor. Moje riječi se ispuniše. Ivan Mihaljič mislio i smislio. Prokletstvo! Otvara na vagonu vrata, hvata gospodu kosce za šiju i uz svu brzinu — marš! Skači! Kosci počeše skakati... He-he-he... Popadaše kao snoplje.

— Skači! — viče on. — Skači naprijed i ništa ti neće biti! Skači bilo kako! Đavole!

Mi gledamo i umiremo od smijeha... Svi iskočiše. Samo si je jedan nogu slomio, a ostali su svi sretno. Tako im propadoše njihovi grivenjaci... He-he-he... Za nedjelju dana se nekako saznalo za taj skandal, iskopaše odnekuda kosca sa slomljenom nogom. Netko

dostavi, sve kao u šali... Ljudska zloba... Koscu dadoše pet rubalja, a Ivana Mihaljiča skinuše sa službe... He-he...

— I sad je on bez mjesta?

— U operu, čuo sam, odlazi. Ima divan bariton. Vozi se, događalo se, u vlaku, napije se, i deder pjevaj. Životinje su ga znale slušati, ptice su se znale rasplakati! Talentiran čovjek nema šta da se kaže...

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 14, od 2. IV. 1883. s potpisom: A. Čehonte.

VRBA

Tko je putovao poštanskom linijom između B. i T?

Onaj, tko je putovao, taj se, naravno, sjeća i Andrejevske vodenice, koja samaćki stoji na obali rječice Kozjavke. Vodenica je malena, na dva kamena... Stara je više od stotinu godina, odavno se u njoj ne melje, i zato nije čudno, što podsjeća na malu, zgrbljenu, otrcanu staričicu, gotovu da se sruši svake minute. I ta staričica bi se već davno srušila kad se ne bi opirala o staru, široku vrbu. Vrba je velika, ni dvojica je ne bi mogla obuhvatiti. Njezino sjajno lišće spušta se na krov, na branu, niske grane se kupaju u vodi i pužu po zemlji. I ona je stara i zgrbljena. Njeno grbavo stablo unakaženo je velikim tamnim dupljem. Gurnite ruku u duplje, i vaša ruka će se naći u crnom medu. Divlje pčele zabrujat će oko vaše glave i izbosti vas. Koliko je godina vrbi? Arhip, njezin prijatelj, veli da je ona bila stara još i onda, kada je on služio gospodara obučen »po francuski«, i zatim u gospodarice, obučen u »frak«, a to je bilo prilično davno.

Vrba podupire i drugu razvalinu — starca Arhipa, koji, sjedeći na njenom korjenju, od zore do zore lovi ribu. On je star, grbav kao vrba, a njegova krezuba usta naliče na duplje. Po danu on peca, a noću sjedi na korjenju i razmišlja. Oboje, starica vrba i Arhip, i dan i noć šapuću... Oboje su za svog vijeka svašta vidjeli. Poslušajte ih...

Prije trideset godina, na Cvjetnicu, na imendan starice vrbe,[16] starac je sjedio na svom mjestu, gledao proljeće i pecao. Uokolo je bilo tiho, kao uvijek... Čuo se jedino šapat staraca, i pokatkad se praćaknula riba, koja je unaokolo plivala. Starac je pecao i čekao podne. U podne je počimao kuhati riblju juhu. Kad je sjena vrbe počinjala odlaziti od ove obale, bilo je podne. Vrijeme je Arhip određivao još i po poštanskim zvončićima. Točno u podne preko nasipa je prolazila t-ska pošta.

I te nedjelje Arhip je začuo zvončiće. Ostavio je udicu i počeo gledati na nasip. Trojka je projurila preko brežuljka, spustila se dolje i korakom pošla k nasipu. Postiljon je spavao. Popevši se na nasip, trojka se zbog nečeg zaustavi. Arhip se već odavno nije bio čudio, ali taj puta se morao jako začuditi. Dogodilo se nešto neobično. Kočijaš se ogledao okolo, nemirno se okretao, strgnuo je s postiljonova lica

rupčić i zamahnuo štapom. Postiljon se nije maknuo. Na njegovoj plavokosoj glavi osuše se crvene mrlje. Kočijaš skoči s kola i, razmahnuvši se, opali mu drugi udarac. Za minutu je Arhip iza sebe začuo korake: s obale se spuštao kočijaš i upravio svoje korake ravno prema njemu... Njegovo preplanulo lice bilo je blijedo, a oči su tupo gledale bog zna kuda. Tresući se cijelim tijelom, on dotrča vrbi i, ne primjećujući Arhipa, gurnu u duplje poštansku torbu; zatim otrča gore, skoči na kola i, Arhipu postane čudno, udari se po sljepočicama. Okrvavivši si lice. on udari po konjima.

— Straža! Ubijaju! — zaviče on.

Odgovori mu jeka. Arhip je dugo iza toga slušao to »Straža«.

Nakon šest dana u vodenicu dođe istraga. Napraviše plan vodenice i nasipa, izmjeriše zbog nečeg dubinu rijeke i, odručavši ispod vrbe, odoše, a Arhip je za sve vrijeme istrage sjedio ispod kolesa, drhtao i gledao u torbu. U njoj je on zamišljao koverte sa sedam pečata. Dan i noć je gledao te pečate i mislio, a starica vrba je po danu šutila, a po noći plakala... »Budala«, — mislio je Arhip, osluškujući njezin plač. Za nedjelju dana Arhip je već s torbom išao u grad.

— Gdje je tu državno nadleštvo? — upita on, došavši do mitnice.

Pokazaše mu veliku žutu kuću s prugastom stražarnicom pred vratima. On uđe i u predsoblju vidje gospodina sa svijetlim dugmetima. Gospodin je pušio cigaru i zbog nečega grdio stražara. Arhip priđe k njemu, i dršćući cijelim tijelom, ispriča mu epizodu sa starom vrbom. Činovnik uze torbu u ruku, rastegnu pretince, problijedi, pocrveni.

— Odmah! — reče on i otrča u nadleštvo. Ondje ga okružile činovnici... Ustrčaše se, užurbaše, zašaptaše... Nakon deset minuta činovnik iznese Arhipu torbu i reče:

— Nisi dobro, bratac, došao. Ti otiđi u Nižnju ulicu, tamo će ti pokazati, a ovdje je blagajna, dragoviću moj! Ti otiđi na policiju!

Arhip uze torbu i iziđe.

»A torba je nešto lakša postala! — pomisli on. — Upola je lakša!«

U Nižnjoj ulici mu pokazaše drugu žutu kuću s dvije stražamice. Arhip uđe. Ovdje nije bilo predsoblja, i nadleštvo je počinjalo odmah kako se uđe sa stepenica. Starac priđe jednome od stolova i ispriča onima što su pisali, pripovijest o torbi. Oni istrgoše torbu iz njegovih

ruku, izvikaše se na njega i poslaše po starješinu. Pojavi se debeli brkajlija. Nakon kratkog ispitivanja on uze torbu i zatvori se s njom u drugu sobu.

— A gdje su novci? — začuje se za čas iz sobe. — Torba je prazna! Recite, uostalom, starcu, da on može ići. Ili ga zadržite! Odvedite ga Ivanu Markoviču! Ne, uostalom, neka ide!

Arhip se pokloni i iziđe. Za jedan dan su karasi i grgeči već opet vidjeli njegovu sijedu bradu...

Bila je kasna jesen. Starac je sjedio i pecao. Lice mu je bilo tako mračno, kao što je bila i osušena vrba; on nije volio jesen. Lice mu postade još mračnije kad iza sebe opazi kočijaša. Kočijaš je, ne primjećujući ga, prišao vrbi i gurnuo ruku u duplje. Pčele, vlažne i lijene, poplazaše mu po rukavu. Popipavši malo, on problijedi. Trenuitak iza toga sjedio je ponad rijeke i besmisleno gledao u vodu.

— Gdje je ona? — pitao je Arhipa.

Arhip je u početku šutio i namršteno se uklanjao od ubojice, ali se ubrzo nad njim sažalio.

— Ja sam odnio u načelstvo! — reče on. — Ali ti, budalo, ne boj se... Ja sam tamo rekao da sam našao pod vrbom...

Kočijaš skoči, zaurla i nasrnu na Arhipa. Dugo ga je tukao. Izbio je njegovo staro lice, povalio ga na zemlju, udarao po njemu nogama. Istukavši starca, on ne ode od njega, nego ostade živjeti uz mlin, zajedno sa Arhipom.

Danju je spavao i šutio, a noću je hodao po nasipu. Po nasipu je hodala sjena postiljona i on je s njom razgovarao. Dođe proljeće, a kočijaš je još uvijek šutio i hodao. Jednom noću priđe mu starac.

— Dosta ti je, budalo, lunjanja, — reče mu on, iskosa ga pogledajući. — Odlazi.

I postiljon je to isto rekao... I vrba je prošaptala isto...

— Ne mogu! — reče vozar. — Otišao bih, ali noge bole, duša boli!

Starac uze kočijaša za ruku i odvede ga u grad. Odveo ga je u Nižnju ulicu, u ono isto nadleštvo, gdje je predao torbu. Kočijaš kleknu pred »vrhovnog« na koljena i pokaje se. Brkajlija se začudi.

— Šta se klevećeš, budalo? — reče on. — Jesi li pijan? Hoćeš li da te stavim u samicu? Pomamili se svi, nitkovi! Samo zamršuju stvar... Krivac nije nađen, — no, i basta! Što još hoćeš? Gubi se!

Kad starac spomenu torbu, brkajlija se poče smijati, a pisari se začudiše. Memorija im je, očito, bila slaba... Kočijaš ne nađe iskupljenja u Nižnjoj ulici. Trebalo se vratiti vrbi...

I moralo se od savjesti pobjeći u vodu, i uzmutiti baš ono mjesto, nad kojim plutaju Arhipovi plovci. Kočijaš se utopio. Po nasipu sad starac i starica gledaju dvije sjene... Ne šapuću li oni s njima?

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 15, od 9. IV. 1883. s potpisom: A. Čehonte. Popravljena, novela je bila prestampana u zborniku »Šarene priče«, Petrograd, 1886.

KAŽNJENIK

Izbi dvanaest sati. Fjodor Stepanič nabaci na sebe bundu i iziđe van. Obuze ga noćna svježina... Puhao je vlažni, hladni vjetar, s mračnog neba padala je sitna kiša. Fjodor Stepanič prekorači preko napola srušene ograde i tiho pođe niz ulicu. A ulica je široka, što je prema njoj tvoj trg; u Evropskoj Rusiji rijetke su takve ulice. Ni osvjetljenja, ni trotoara... čak ni spomena takvoj raskoši.

Uz ograde i zidove promicale su tamne sjenke građana, koji su žurili u crkvu. Ispred Fjodora Stepaniča capkale su po blatu dvije figure. U jednoj od njih, malenoj i pogrbljenoj, on prepozna mjesnog liječnika, jedinog »obrazovanog čovjeka« u cijelom kotaru. Starac liječnik se nije uklanjao njegovu poznanstvu i uvijek je prijateljski uzdisao kad ga je gledao. Taj puta je starac bio u propisanom staromodnom cilindru i glava mu je nalikovala na dvije pačje glave, spojene u zatiljcima. Ispod nabora njegove bunde ljuljkala se sablja. Uporedo s njim žurio je visoki, ružni čovjek, također u cilindru.

— Hristos voskrese, Gurije Ivaniču! — zaustavi liječnika Fjodor Stepanič.

Doktor mu šuteći stegne ruku i odmakne komadić bunde da bi se pred prognanikom pohvalio rupicom, o koju je bio okačen »Stanislav«.[17]

— A ja, doktore, poslije jutrenja želim doći k vama, — reče Fjodor Stepanič. — Ta vi mi dopustite da se kod vas omrsim... Molim vas... Ja sam uvijek, ondje sam se te noći mrsio u krugu porodice. Bit će mi uspomena...

— Samo teško da će vam biti udobno... — zbuni se liječnik. — Ja imam porodicu, znate... žena... Vi ipak i to... no svejedno, ne ta... Svejedno predrasuda! Ja uostalom, ništa... Hm... Kašalj...

— A Barabajev? — progovori Fjodor Stepanič, iskrivljujući usne i žučijivo se smiješeći. — Barabajeva su zajedno sa mnom osudili, zajedno su nas prognali, a, međutim, on kod vas svaki dan ruča i pije čaj. On je više ukrao, eto šta je!...

Fjodor Stepanič se zaustavi i nasloni se na mokru ogradu: neka prođu. Daleko pred njim treperili su plamičci. Gasivši se i palivši, oni su išli u jednom pravcu.

»Procesija, — pomisli prognanik. — Kao i ondje, kod nas...«

Od plamičaka je dolazila zvonjava. Zvonovi-tenori su se prelijevali svemogućim glasovima i žurno nestajali, upravo kao da nekud žure.

»Prvi Uskrs ovdje, u ovoj hladnoći, — pomisli Fjodor Stepanič, — i... nije zadnji. Gadno! A tamo — je sad valjda...«

I on se zamislio o »tamo«... Tamo sad nije pod nogama blatni snijeg, nema hladnih lokvi, nego mladog zelenila, tamo ne udara vjetar po licu kao mokrom krpom, nego donosi dah proljeća... Nebo je ondje mračno, ali zvjezdano, s bijelim pojasom na istoku... Umjesto te prljave ograde je zeleni vrtić i njegova kućica s tri prozora! Iza prozora su svijetle, tople sobe. U jednoj od njih je stol, pokriven bijelim stolnjakom, s uskrsnim kolačem, zakuskama, votkom...

»Dobro bi bilo sad probati tamošnje votke! Ova je votka smrdljiva, gadi ti se piti...«

Ujutro dobro spavaš, nakon sna posjete, pijanka... Sjetio se on, razumije se, i Olje s njezinim mačjim, plačljivim, zgodnim licem! Sad ona spava, vjerojatno i ne sanja o njemu. Te žene se dadu brzo utješiti. A da nema Olje, on ne bi bio ovdje. Ona ga je i dovela u taj položaj, glupana. Njoj su bili potrebni novci, potrebni strašno, bolesno, kao i svakoj pomodarki! Bez novaca ona nije mogla ni živjeti, ni voljeti, ni trpjeti...

— A ako mene pošalju u Sibir? — upitao ju je on. — Hoćeš li poći sa mnom?

— Razumije se! Makar i na kraj svijeta!

On je ukrao, bio uhvaćen, i pošao u taj Sibir, a Olja je postala malodušna, nije pošla, razumije se. Sad je njezina glupa glavica utonula u meki, čipkasti jastuk, a noge su joj daleko od prljavog snijega!

»Na sud je došla kicoški obučena i čak ni jednom nije ni pogledala... Smijala se kad je branitelj pravio dosjetke... Malo je da je ubiješ...

I ta sjećanja strašno umoriše Fjodora Stepaniča. On se umorio, zaboljelo ga je, kao da je mislio cijelim tijelom. Noge mu oslabiše, zadrhtaše, i nije smogao snage da ide u crkvu na uskršnje jutrenje... On se vrati kući i, ne skidajući bundu i čizme, svali se na krevet.

Nad njegovim krevetom visjela je krletka s pticom. I ptica i krletka bile su vlasništvo gospodara. Ptica je bila nekako čudna, s dugim kljunom, mršava, njemu nepoznata. Krila su joj podrezana, na glavi joj raščupano perje. Hrane je nekakvom kiselicom, od koje smrdi cijela soba.

Ptica se nemirno ljuljala u krletki, kuckala kljunom o limenku s vodom i pjevala sad kao čvorak, sad kao žutovoljka...

»Ne da ti spavati! — pomisli Fjodor Stepanič. — Vr-rag!«

On se podigne i rukom strese krletku. Ptica zašuti. Prognanik legne i o kraj kreveta si svuče čizme. Za čas ptica opet poče biti nemirna. Komadić hrane mu padne na glavu i objesi mu se u kosi.

— Hoćeš li prestati? Hoćeš li šutjeti? Samo mi je još tebe trebalo!

Fjodor Stepanič skoči, razjareno strgnu krletku i baci je u kut. Ptica zašuti.

Ali za desetak minuta, vidje on, ona iziđe iz kuta na sredinu sobe i zaključka kljunom po glinenu podu... Kljun joj je kao svrdlić... Bušila je, bušila, i kljunu joj nema kraja. Zalupiše krila, i kažnjeniku se učini da leži na podu i da mu krila lupaju po sljepočicama... Kljun se, na kraju slomio, i sve se skrilo u perje... Kažnjenik izgubi svijest...

— Zašto si to stvorenje ubio, ubojice? — začuje on pred jutro.

Fjodor Stepanič otvori oči i ugleda pred sobom gospodara-sektaša, ružnog starca. Lice gazde je drhtalo od ljutnje i bilo je svo u suzama:

— Zašto si, zlikovče, ubio moju ptičicu? Zašto si ubio moju pjevačicu, đavole vražji? A? Koga si to ti? Zbog čega? Besramniče jedan! Pseto jedno! Odlazi iz moje kuće i da ti se trag zamete! ’Vaj čas odlazi! Odma’!

Fjodor Stepanič obuče bundu i ziđe na ulicu. — Jutro je bilo sivo, tmurno... Gledajući olovno nebo, ne bi se moglo vjerovati da iza njega, visoko, može sjati sunce. Kiša je još uvijek rominjala...

— Bon jour! Sretan praznik, mon cher! — začuje kažnjenik, izišavši na vrata. Kraj vrata je, na novim kolima, prolazio njegov zemljak Barabajev. On je bio u cilindru i imao je kišobran.

»Pravi posjete! — pomisli Fjodor Stepanič. — I ovdje se je, svinja, uspio ulizati... Ima poznatih... Trebao sam i ja ukrasti malo više!«

Prišavši crkvi, Fjodor Stepanič začuje drugi glas, ovaj put ženski. Ususret mu je jurio poštanski tarantas, nabijen kovčezima. Iza kovčega je provirivala ženska glavica.

— Baćuške... Gdje je tu... Fjodor Stepanič? Jeste li to vi? — zapišta glavica.

Kažnjenik pritrča tarantasu, upije se očima u glavicu, prepozna je, uhvati je za ruku...

— Zar sanjam?! Što je to? Meni?! Premislila si se, Olja?

— Gdje tu živi Barabajev?

— A šta će ti Barabajev?

— On me je naručio... Zamisli, dvije tisuće mi je poslao... Osim toga, po tri stotine ću primati na mjesec. Ima li ovdje kazališta?...

Do same večeri hodao je kažnjenik po gradu i tražio stan. Kiša je lijevala cijeli dan i sunce se nije pokazivalo.

»Zar te zvijeri mogu živjeti bez sunca? — mislio je on, mijeseći nogama žitki snijeg. — Veseli su, zadovoljni i bez sunca! Uostalom, oni imaju svoj posebni ukus.«

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 16, od 16. IV. 1883. s potpisom: A. Čehonte. Neznatno popravljena, novela je također bila preštampana u zborniku »Šarene priče«.

LISTA

Uskršnje svaštice

Predsoblje. U kutu kartaški stolić. Na stoliću lista od sivoga službenog papira, tintarnica s perom i posušilom. Iz kuta u kut šeće vratar, gladnica i gramzljivac. Na sitoj mu se njušci vidi koristoljublje, u džepovima zveckaju plodovi zelenaštva. U deset se sati počinje s ulice u predsoblje uvlačiti sitan čovjek, ili, kako ga njegovo prevashodstvo izvolijeva zvati, »subjekt«.

Subjekt dopuzi, prilazi ka stolu na prstima, ponizno drhtavom rukom uzima pero i ucrtava na sivu listu svoje nepoznato ime. Ispisuje dugo, osjećajno, pažljivo, kao da uči krasopis... Jedva zamače pero u tintu, pomalo, do pet puta: boji se da ne kane. Ako načini mrlju... sve propade! (Bio jednom jedan takav slučaj... Uostalom, nema vremena...) Ne razmahuje se širokim potezima: nikako... I »meki znak« pažljivo iscrtava. Pošto je svršio krasopis, on dugo gleda svoju kaligrafiju, traži pogreške, pa, kako je nije našao, obriše znoj sa čela.

— Sretan Uskrs! — obrati se vrataru.

Namazani se brkovi triput dodirnu s bodljikavim brcima... Odjeknu zvuci cjelova, a u kerberov[18] džep s ugodnim zvukom pada nova »sitnina«. Poslije prvoga subjekta upuzuje drugi, za njim treći... i tako do jedan sat. Lista se sa svih strana ispunjava potpisima. U četiri sata kerber je odnosi u stan. Starčić je uzima u ruku i počinje brojati.

— Svi su... Ali ipak što to znači? Ps! Ovdje, eee... ne vidim ni jednoga poznatog rukopisa. Čiji je to rukopis ovdje? Pisao je nekakav krasnopisac. Najmili su krasnopisca, i taj se potpisao za njih! Dobri su, nema šta da se kaže. Teško im bilo da sami dođu i da čestitaju! A-ah! Šta sam im ja loše učinio? Zašto oni mene tako ne poštivaju? (Stanka) Eee... Maksime! Otiđi, brajko, do egzekutora, i t. d...

* * *

Jedanaest sati. Mlad čovjek s kokardom na dnu kape-tanjurače, oznojio se, teško diše, crven je... Uspinje se beskrajnim stepeništem na peti kat... Popevši se, on žestoko zadrma zvono. Otvori mu mlada žena.

— Je li vaš Ivan Kapitonič kod kuće? — pita mlad čovjek, gušeći se od umora. — Oh! Recite mu, da on, što je moguće brže, odjuri do njegova prevashodstva da se opet potpiše! Ukrali su onu listu! Ah... Sada treba nova lista... Brže!!

— A tko je ukrao? Komu ona treba?

— Njegova vražja... ona... fff... Njegova je ključarica zdipila! Skuplja papir, prodaje ga na kile... Gramzljiva baba, smrklo joj se pred očima dabogda! Međutim, ja moram trknuti još do osmorice... Zbogom!

* * *

Opet predsoblje... Stol i lista. U kutu na stoličici sjedi vratar, star kao »Sin domovine«,[19] i mršav kao grančica... U jedanaest se sati otvaraju vrata stana. Izviruje ćelava glava.

— Šta, još nije bilo nikoga, Jefimuška? — zapita glas.

— Nikoga, molim, vaše prevashodstvo...

U jedan sat izviruje ona ista glava.

— Šta opet nije nikoga bilo, Jefimuška?

— Ni žive duše, vaše prevashodstvo!

— Hm... Vidi ti... Hm...

U dva sata isto, u tri — isto... U četiri se sata pomoli iz stana čitav trup, s nogama i rukama. Starac prilazi k stoliću i dugo gleda u pustu listu. Na licu mu se čita velik bol.

— Hm... nije više kao proteklih godina, Jefimuška! — veli on, uzdišući. — Tako... Hm... I na čelu su ti, dakle, kobne riječi: »u ostavci»!!! U Njekrasova je, čini se, tako... Da me moja starica ne bi ismijala, daj da se bar mi ispotpišsemo mjesto njih!... Uzimaj pero...

Preveo K. Pranjić.

Također u časopisu Oskolki od 16. IV. 1883. Potpis: Čovjek bez slezene.

RIJEČI, RIJEČI, RIJEČI

Na velikom hotelskom divanu ležao je telegrafist Gruzdjev. Poduprvši šakama svoju plavokosu glavu, on je promatrao malenu, riđokosu djevojku i uzdisao.

— Katja, što te je prisililo da tako propadneš? Reci mi! — uzdahnuo je, između ostalog Gruzdjev. — Kako si samo promrzla!

Vani je bila jedna od najgadnijih ožujskih večeri. Tmurno svijetlo fenjera jedva je osvjetljavalo prljavi, mljaskavi snijeg. Sve je bilo mokro, prljavo, sivo... Vjetar je pjevušio tiho, plašljivo, kao da se bojao da mu ne zabrane pjevati. Čulo se capkanje po blatu... Gadno vrijeme!

— Katja, što te je natjeralo da tako propadneš? — upita još jednom Gruzdjev.

Katja plašljivo pogleda Gruzdjeva u oči. Oči su mu poštene, tople, iskrene, — tako joj se barem čini. A ta pala stvorenja baš i nasrću na čestite oči, nasrću i nalijeću kao mušice na plamen. Ne nahrani ih kašom, nego ih samo toplije pogledaj! Katja je, prebirući rese od stolnjaka, zbunjeno ispričala Gruzdjevu svoju tužnu pripovijest. Pripovijest je najobičnija, podla: on, obećanje, prijevara, odbacivanje i ostalo.

— Kakav je on podlac! — promrmljao je Gruzdjev negodujući. — Ima i takvih nitkova, vrag da ih odnese sasvim! Je li bogat, što li?

— Da, bogat je...

— No, znao sam... A vi ste lijepi, nema što da se kaže. Zašto vi, žene, tako volite novac! Što će vam on?

— On se zakleo da će me zbrinuti za cio život — prošaputa Katja. — A zar je to loše? I ja sam se polakomila... Imam staru majku.

— Hm... Nesretne vi, nesretne žene! A sve zbog gluposti, zbog dosade... Sve ste vi žene malodušne!... Nesretnice, jadne... Poslušaj, Katja! To nije moja stvar, ne volim se miješati u tuđe stvari, ali na licu ti se čita takva nesreća, da nemam snage, a da se ne umiješam. Katja, zašto se ne popraviš? Kako te nije stid? Ta iz svega se vidi da još nisi sasvim propala, da je moguć povratak... Zašto se ne potrudiš da pođeš na put istine? Mogla bi, Katja! Imaš

tako lijepo lice, dobre oči, žalosne... I osmjehuješ se nekako osobito simpatično...

Gruzdjev uze Katju za obje ruke i, gledajući joj kroz oči u samu dušu, reče mnogo lijepih riječi. Govorio je tiho, dršćućim tenorom, sa suzama u očima... Njegov topli dah zahvatao je cijelo njezino lice, vrat...

— Možeš se popraviti, Katja! Ti si još tako mlada... Probaj!

— Ja sam već probala, ali... ništa se nije dogodilo. Sve je bilo... Jednom sam čak pošla u sobarice, iako... sam plemkinja! Mislila sam da ću se popraviti. Bolji je i najprljaviji rad, nego naš posao. Namjestila sam se kod trgovca... Živjela sam mjesec dana, i ništa, može se živjeti... Ali je gospodarica postala ljubomorna na gazdu, iako na njega nisam obraćala pažnju, postala je ljubomorna, protjerala me, mjesta nije bilo, i... opet je počelo ispočetka... Opet!

Katja razrogači oči, problijedi i odjednom zajeca. U susjednoj sobi netko nešto ispusti: vjerojatno se uplašio. Sitni, histerični plač, prenese se preko svih tankih pregrada soba. Gruzdjev skoči po vodu. Nakon deset minuta Katja je ležala na divanu i ridala:

— Podla sam ja, odurna! Gora od svih na svijetu! Nikad se ne ću popraviti, nikad ne ću postati poštena! Zar mogu? Prostakinja! Stidiš se, boli te? Tako ti i treba propalice!

Katja ne reče mnogo, reče manje od Gruzdjeva, ali shvatit se moglo mnogo toga. Htjela je izreći cijelu ispovijed, tako dobro poznatu svakom »čestitom razvratniku«, ali iz njezina govora se nije saznalo ništa, osim što je samoj sebi dala moralne pljuske. Svu dušu si je iskasapila!

— Već sam probala, ali ništa ne pomaže! Ništa! Stalno propadaš! — završi ona s uzdahom i popravi si kosu.

Mladi čovjek pogleda na sat.

— Nema od mene koristi! A vama hvala... Prvi put u životu čujem tako ljubazne riječi. Jedino ste se vi prema meni ponijeli čovječno, iako sam ja nepoštena, gadna...

I Katja odjednom prestade govoriti. Kroz njezino sjećanje poput munje prođe jedan mali roman, koji je ona nekad i negdje čitala... Junak toga romana uzima sebi posrnulu i, napričavši joj mnogo lijepih riječi, vraća je na put istine, a obrativši je, uzima je za ženu... Katja se zamisli. Nije li taj plavokosi Gruzdjev junak sličnog romana?

Nešto slično... Čak jako slično. Ona dršćućim srcem poče promatrati njegovo lice. Suze joj, bez ikakva razloga opet počeše teći.

— No dosta, Katja, utješi se! — uzdahnu Gruzdjev, pogledavši na sat. — Popravit ćeš se, dat će bog, ako samo budeš htjela!

Zaplakana Katja polako raskopča tri dugmeta na bundi. Roman s krasnorječivim junakom iščeznu iz njezine glave...

U dimnjaku očajno zajauka vjetar, kao da je prvi put u životu vidio nasilje, koje se katkada vrši zbog potrebne kore kruha. Gore, negdje visoko iznad stropa, netko zabrenča na lošoj gitari. Odurna muzika.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 17, od 23. IV. 1883. Potpis: A. Čehonte.

ZAKUSKA

Drago sjećanje

Bijaše veče uoči Uskrsa. Sat prije jutrenja svratiše mi se prijatelji. Bili su u frakovima i bijelim kravatama.

— Vrlo dobro, gospodo! — rekoh ja. — Vi ćete mi pomoći spremiti stol... Ja sam čovjek neženja... na žensku pomoć se kod mene ne oslanjajte, nego... na drugarsku. Plumbove, ded da razvučemo stol!

Prijatelji pojuriše stolu, i za kakvih pet minuta je moj stol izgledao kao najljepša slika. Šunke, kobasica, votke, vina, hladno pečeno prase... Napravivši stol, mi uhvatismo cilindre: vrijeme je! Ali nije nam bilo suđeno... Netko je pozvonio...

— Je li kod kuće? — začusmo nečiji hripljivi glas. — Uđi, lija, ne boj se!

Uđe Prekrasnovkusov. Iza njega plašljivo koracaše majušni, kržljavi čovječuljak. Obojica su pod pazuhom držali tašne...

— Pssst... — rekoh ja prijateljima. — Držite jezik za zubima!

— Predstavljam vam, — reče Prekrasnovkusov, pokazujući na kržljavog čovječuljka. — lija Drobiskulov! Nedavno je došao k nama, uz naš lik se pribrojio... A ti se ne zbunjuj, Iljuša! Vrijeme je da se priviknеš! A mi smo, znate, išli, išli, sjetili se, pa i došli. Daj, mislim, ući ćemo, da uzmemo porez za blagdan, da ne uznemirujemo sutra.

Ja obojici dadoh plavkastu.[20] Drobiskulov se zbuni.

— Tak-o, — produžavaše Prekrasnovkusov, pogledavši si u šaku. — Vi već odlazite? Nije li vam rano? Dajte da minutu prosjedimo... da odahnemo. Sjedi, lija, ne boj se! Privikavaj se! Koliko meze, a? Zakuske! Mene šunka podsjeća na jednu anegdotu...

I Prekrasnovkusov nam, proždirući očima moje zakuske, ispriča otrcanu anegdotu. Prođe četvrt sata. Da istjeram goste, ja poslah svog Andrjušku na ulicu da vikne »straža«. Andrjuška iziđe, i vikao je pet, šest minuta, ali moji gosti — ni makac... Nisu se ni osvrnuli, kao da »straža« nije njihova stvar...

— A još dugo treba čekati da se omrsiš, — reče Prekrasnovkusov. — Sada je još grijeh, ali mi bismo, Iljuška, toga...

po jednu... A što, gospodo, nećete li nam dopustiti po jednu? Ta votka je posna! A? Dopuštate li?

Ideja dođe mojim prijateljima kao naručena. Priđoše stolu, nališe si i ispiše. Zagrizoše sleđevine, a na mrsno meso tek što pogledaše. Prekrasnovkusov pohvali votku i, želeći saznati iz koje je tvornice, ispi drugu čašicu. Iljuša se zbuni i također zaželi da sazna... Ispiše, ali ne saznaše.

— Divna votka! — reče Prekrasnovkusov. — Moj stric je imao svoju tvornicu alkohola. I eto, on je, stric, da tako kažem...

I gost ispriča kako je sa stričevom ženom imao sastanak na vatrogasnoj kuli. Moji prijatelji ga okružiše i zamoliše da ispriča još štogod... Ispiše još jednom. Drobiskulov je jako spretno zahvatio rukavom komadić kobasice, stavio ga u rupčić i, šmrćući se, neprimjetno ga stavio u usta. Prekrasnovkusov je pojeo komad uskršnjeg kolača od sira.

— A ja sam i zaboravio da je on mrsan! — reče on gutajući. — Treba ga zapiti...

Vele, da su u ponoć zvonili na jutrenje, ali mi tu zvonjavu nismo čuli. U ponoć smo išli oko stola i pitali se: što bismo još mogli popiti... da se ne omrsimo? Drobiskulov je sjedio u kutu i, zbunjujući se, glodao hladnu prasetinu. Prekrasnovkusov je udarao šakom po svojoj tašni i govorio:

— Vi mene ne volite, a eto, ja vas... vvolim! Časna i poštena riječ, volim! Ja sam pljačkaš, vuk, jastreb, ptica grabljivica, ali svejedno u sebi imam toliko osjećaja i pameti da shvatim, da mene ne treba voljeti. Ja sam, ne primjer, eto, uzeo porez... Ta uzeo sam? A sutra ću doći i reći da nisam uzeo... Zar me se, nakon toga, može voljeti?

Drobiskulov, svršivši s prasetinom, pobijedi svoju plašljivost i reče:

— A ja? Mene se još može voljeti... Ja sam obrazovan čovjek... Ta ja se ne bavim svojom profesijom. To nije moj posao! Ja za nj nemam nikakve naklonosti... Samo tako, pour manger.[21] Ja sam... pjesnik... Nda... Kad sam pijan, sastavljam protokole u stihovima. Ja volim javnost. Ne sviđaju mi se novine samo zato, što u njima ima mnogo pristranosti. Tamo ne možeš razabrati tko je konzervativac, a tko liberal. Nepristranost je — prva stvar! Ako ti konzervativac

napakosti — tuci ga po njušci, ako ti liberal napakosti — opali ga po njušci! Sve udaraj! Moj san je — izdavati novine. He-he... Sjedio bih ja u svojoj redakciji, njušku bih napuhao i otvarao koverte. A u kovertama ima svašta... svašta... He-he-he... Ja bih otpečatio, pročitao, i... cap njega, suradnika u koš! Zar nije zanimljivo?

U tri sata gosti uzeše svoje tašne i odoše u krčmu tražiti izgrednike. Od moje zakuske ostadoše samo noževi, vilice i dvije kašike. Ostalih šest kašika je iščezlo...

Preveo B. Škritek.

Časopis Oskolki br. 17, od 23. IV. 1883. Potpisano: Čovjek bez slezene.

DVADESET I ŠEST

Izvaci iz dnevnika

2-ga ovoga mj. Poslije ručka, razmišljao o jadnom stanju zapadnoevropskih financija. Pozvao gazdaricu.

18-ga lipnja. Digla bunu za vrijeme ručka. Očito, proživljuje duševni prekret. Bojim se, da nisu amuri.[22] Čitao uvodnik u »Glasu«... Ne može se tako, molim!!!

4-ga prosinca. Svu noć su lupali stražnjim vratašcima. U pet sati ujutro vidio pisara Karjanova, gdje izlazi iz mojega dvorišta. Na moje pitanje, šta će on tu, Karjanov se smeo. Šta je on tu tražio, lopov jedan. Trebat će ga otpustiti.

28-ga ov. mj Dizala bunu cio dan. Koji se to vrag plete? Uhvatio miša u spisu br. 1302. Ubio.

Nova Godina. Primao čestitke. Predao joj za pouku knjigu duševno korisnu. Cio se dan bunila. Nalazeći se u tuzi, pisao djelo: »O napadu Pečenega na Ufimsku gubemiju«. Vidio priviđenje.

4-ga ov. mj. Razderala i knjigu i moje djelo. Naredila, da se Karjavov primi u službu. Izvršit ću, dušice! Navečer je dizala bunu, kidala moje papire, padala u histeriju i izjavila, da će ona na nekoliko dana otići u Samarsku gub. da se liječi od grudne bolesti. Neću je pustiti!!

6-ga veljače. Otputovala!! Ležao cio dan u njenom krevetu, plakao i ovako razmišljao: »Ona je zdrava, prema tome, nije otišla da se liječi. Druga je stvar tu: amuri. Slutim, da ju je zaludio koji od mojih kancelarijskih žutdkljunaca. Ali koji i kako? Saznat ću sutra, jer će krivac zamoliti dopust, da k njoj otputuje. On će meni, gad jedan, molbu za dopust predati, a ja njega... tres!! Po noći nisu lupali stražnjim vratašcima, a ipak sam lože spavao. Bez obzira na tugu, razmišljao o jadnom stanju Francuske. Vidio dva priviđenja odjedamput. Gospode, oprosti nama, griješnicima!

7-ga veljače. Predano dvadeset i šest molbi za dopust. Svi!!! Stanider... Mole za Kronstadt. A, tu je ta Samarska gub.! Stanider...

8-ga ov. mj. Tugujem jednako. Stalno sam u tuzi. Pokazao sam im svima. Sva se kancelarija oznojila — nije im sada do ljubavi. Vidio u snu Kronstadt.

14-ga ov. mj. Jučer, u nedjelju, Karjanov se odvezao nekud iz grada, a danas hoda po kancelariji i sarkastički se smješka... Otpustit ću ga.

25-ga ov. mj. Dobio od nje pismo. Naređuje da joj se pošalju novci i da se Karjavov ponovo primi službu. Izvršit ću, dušice! Čekaj! Jučer su još trojica otputovali iz grada... Čijim sada stražnjim vratancima lupaju oni?

Preveo K. Pranjić.

Također štampano u 17. broju časopisa Oskolki iste godine. Potpis: Čovjek bez slezene.

PUNICA-ADVOKAT

Dogodilo se to jednog predivnog jutra, upravo mjesec dana nakon vjenčanja Michela Puzirjova s Lizom Mamunjinom. Kad je Michel popio svoju jutarnju kavu i očima počeo tražiti šešir da se vrati na službu, u njegov kabinet uđe punica.

— Zadržat ću vas, Michel, pet, šest minuta, — reče ona. — Ne mrštite se, prijatelju moj... Ja znam da zetovi ne vole govoriti s punicama, ali ja sam, čini se... sprijateljila se s vama, Michel. Mi nismo zet i punica, nego pametni ljudi... Mi imamo mnogo zajedničkoga... Je li?

Punica i zet zasjedoše na divan.

— Čime vam mogu koristiti, mutterhen?[23]

— Vi ste pametan čovjek, Michel, jako pametan; ja također... nisam glupa... Mi jedan drugoga shvaćamo, nadam se. Već se odavno spremam da se porazgovorim s vama, mon petit...[24] Recite mi otvoreno, tako... tako vam svega što vam je sveto, što mislite učiniti s mojom kćeri?

Zet razrogači oči.

— Ja se, znate, slažem... neka! Zašto ne? Nauka je dobra stvar, bez literature se ne može... Ta poezija! Ja shvaćam! Lijepo je kad je žena obrazovana... Ja sam sama išla u škole, shvaćam... Ali zbog čega, mon ange,[25] ići u krajnosti?

— To jest, ja sasvim ne shvaćam...

— Ja ne shvaćam vaše odnose prema mojoj Lizi! Vi ste se njome oženili, ali zar vam je ona žena, prijateljica? Ona je vaša žrtva! Nauka, knjige, razne teorije... Sve su to jako lijepe stvari, ali, prijatelju moj, ne zaboravite da je ona moja kći! Ja ne dopuštam! Ona je moje tijelo i krv! Vi je ubijate.

Nije još prošlo ni mjesec dana od vaše svadbe, a ona vam već nalići na trijesku! Cijeli dan vam sjedi uz knjigu, čita te glupe časopise! Nekakve papire prepisuje! Zar je to ženski posao? Vi je ne izvodite, ne date joj da živi! Ona kod vas ne može vidjeti društvo, plesati! Čak je nevjerojatno! Za cijelo to vrijeme nije ni jednom bila na plesu! Ni jed-nom!

— Ni jednom nije bila na plesu zato, što sama nije htjela. Porazgovorite se s njom... Saznat ćete što ona misli o vašim balovima i plesovima. Ne, ma chere![26] Njoj je mrska vaša besposlica! Ako ona cijeli dan sjedi uz knjigu ili radi, onda, vjerujte, time nitko ne prisiljava nju da mijenja uvjerenja... Zato je ja i volim... A za ovo imam čast da vam se poklonim i zamolim vas da se ubuduće ne miješate u naše odnose. Liza će sama reći, ako nađe za potrebno da što kaže...

— Mislite? Zar vi ne vidite kako je ona krotka i nijema? Ljubav joj je svezala jezik! Da nema mene, vi biste je i u vreću obukli, milostivi gospodaru! Da-a! Vi ste tiran, despot! Izvolite od danas promijeniti svoje ponašanje...

— Neću ni čuti...

— Nećete? Nije ni potrebno! Jako dobro! Ja s vama ne bih ni išla govoriti kad ne bi bilo zbog Liže! Meni je nje žao! Ona me je zamolila da govorim s vama!

— No, to sad već lažete... To je već laž, priznajte...

— Laž? Onda pogledaj, okrutniče!

Punica skoči i povuče kvaku na vratima. Vrata se rastvore i Michel ugleda svoju Lizu. Ona je stajala na pragu, kršila ruke i jecala. Njezina ljepuškasta njuškica bila je sva uplakana. Michel joj priskoči...

— Ti si slušala? Onda joj reci! Neka shvati svoju kćer!

— Mama... mama govori istinu, — zaplače Liza. — Ja ne mogu izdržati takav život... Ja trpim...

— Hm... Tako dakle? Čudno... A zašto onda o tome ne porazgovoriš sa mnom ti sama?

— Ja... ja... ti ćeš se razljutiti...

— Ali, ta ti si sama stalno ustajala protiv besposlice! Ti si govorila da me voliš samo zbog mojih nazora, da ti je tuđ život tvoje sredine. Zato sam te ja i zavolio! Do svadbe si ti prezirala, mrzila taj ništavni život! Kako da objasnim takvu promjenu?

— Onda sam se bojala da me nećeš oženiti... Dragi Michel! pođimo danas na jour fixe[27] k Marji Petrovnoj!... — I Liza pade Michelu na grudi.

— No, eto vidite! Sad ste se uvjerili! — reče punica i pobjednički iziđe iz kabineta...

— Ah, ti budalo! — proštenja Michel.

— Tko je budala? — upita Liza.

— Onaj, tko se prevario!...

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 20, od 14 V. 1883. s potpisom: A. Čehonte.

MAČAK

Varvara Petrovna se probudi i stade osluškivati. Lice joj problijedi, velike crne oči postadoše joj veće i napuniše se strahom kad se pokaza da to nije san... Ona od užasa prekri lice rukama, podigne se na laktovima i stade buditi svog muža. Muž, smotavši se kao pletenica, je tihano hrkao i disao na njezino rame.

— Aljoša, golubiću... Probudi se! Dragi!... Ah... to je strašno!

Aljoša presta hrkati i istegnu noge. Varvara Petrovna ga udari po obrazu. On se pomakne, duboko uzdahne i probudi se.

— Aljoša, golubiću... Probudi se. Netko plače...

— Tko plače? Šta izmišljaš?

— De poslušaj. Čuješ li? Netko stenje... To su nam, vjerojatno, podmetnuli dijete... Ah, ne mogu slušati!

Aljoša se podigne i poče slušati. Kroz širom otvoren prozor ulazila je vlažna noć. Zajedno s mirisom jorgovana i tihim šaptom lipe slabi vjetrić je donosio do kreveta čudne zvukove... Ne možeš odmah prepoznati kakvi su to zvukovi: da li je to plač djeteta, samrtno stenjanje, ili zavijanje... ne može se razabrati. Samo je jedno bilo jasno: zvukovi su dolazili ispod prozora, i nisu poticali iz jednog grla, nego iz nekoliko... Ćuli su se tu diskant, alt, tenor...

— Ta to su, Varja, mačke! — Teče Aljoša. — Guskice!

— Mačke? Ne može biti! A čiji je bas?

— To grokće svinja. Ta mi smo, ne zaboravi, na ladanju... Čuješ li? Tako je, mačke.... No, umiri se, spavaj mirno.

Varja i Aljoša legoše i navukoše na sebe pokrivače. Od prozora poče dolaziti jutarnja svježina i oni počeše polako drhtati. Supruzi se saviše kao puževi i sklopiše oči. Nakon pet minuta Aljoša se promeškolji i prevrne na drugi bok.

— Ne daju spavati, vrag ih odnio... Deru se...

Mačja derača je, međutim, ulazila u crescendo. Pjevačima su se očito pridruživali novi pjevači, nove snage, i lagano šuškanje pod prozorom se pomalo pretvaralo u šum, buku, rusvaj... Nježni, poput svježine, piano, dostigne stepen fortissima, i uskoro je zrak bio pun uzbudljivih zvukova. Neke mačke su puštale isprekidane zvukove, druge su izvodile drske trilere, kao po notama, s osminkama i šesnaestinkama, treće su razvlačile u jednoj dugoj, jednoličnoj noti...

A jedan mačak, vjerojatno najstariji i najvatreniji, derao se nekakvim neprirodnim glasom, koji nije bio mačji: sad u basu, sad u tenoru.

— Mau... mau... Ou... ou... ou... Krrjaau...

Kad ne bi bilo mijaukanja, ne bi se moglo ni pomisliti da to dreče mačke... Varja se prevmula na drugi bok i nešto promrmljala... Aljoša je skočio, izbacio u zrak kletvu i zatvorio prozor. Ali prozor nije debela stvar: propušta i zvuk, i svjetlost, i munju.

— Moram u osam sati ustati i ići u službu, — opsova Aljoša, — a oni revu, ne daju spavati, đavoli... Ta zašuti barem ti, molim te! Baba! Sliniš mi uz samo uho! Kenjkaš tu! Šta sam tu ja kriv? Ta nisu moje!

— Otjeraj ih. golubiću!

Muž se ispsovao, skočio s kreveta i pošao prozoru... Noć je već prelazila u jutro...

Pogledavši u nebo, Aljoša ugleda samo jednu zvjezdicu, ali i ta je treperila kao u magli, slabašno... Na lipi zažagoriše vrapci, preplašeni šumom prozora, koji se otvorio. Aljoša pogleda dolje i ugleda desetak mačaka. Izvivši repove, šuštajući i nježno capkajući po travi, oni su, poput deva, obilazili oko lijepe mačkice, koja je sjedila na izvrnutom koritu, i drečali. Teško je bilo odlučiti čega je u njih bilo više: ljubavi prema mačkici ili vlastitog dostojanstva? Da li su došli zbog ljubavi, ili da pokažu vlastito dostojanstvo? U odnosu jednoga prema drugome izbijala je najprofinjenija mržnja... S vanjske strane vrtića češala se o ogradu krmača s prascima, želeći da uđe u vrtić.

— Šic! — šicnu Aljoša. — Kšš! Đavoli jedni! Iš!... Nosite se!

Ali mačke ne obratile na njega pažnju. Samo jedna mačkica pogleda prema njemu, a i to slučajno, nehotice. Ona bijaše sretna, i nije joj bilo stalo do Aljoše...

— KS... kš... prokletnici! Pfui, vrag neka vas odnese sasvim! Varja, ded ovamo vrč! Polit ćemo ih! Eto vam, đavoli!

Varja skoči s kreveta i ne pruži mu vrč, nego kantu s umivaonika. Aljoša se prsima nalegne na prozor i nagne posudu.

— Ah, gospodo, gospodo! — začuje on nad svojom glavom nečiji glas. — Ah, mladeži, mladeži! No, može li se tako raditi, A? Aaaah... Mladeži!!

Iza toga je slijedio uzdah. Aljoša okrene lice gore i ugleda ramena u cicanoj pidžami s velikim cvjetovima, i suhe, žilave prste.

Na ramenima je stršala majušna sjedokosa glavica u noćnoj kapici, a prsti su prijetili... Starac je sjedio kod prozora i nije skidao pogleda s mačaka. Očice su mu se svijetlile i caklile od naslade, kao da su promatrale balet.

Aljoša zinu, problijedi i nasmiješi se...

— Izvolijevate se odmarati, vašesstvo? — upita on iznebuha.

— Nije lijepo, milostivi gospodine! Vi se borite protiv prirode, mladiću! Vi potkopavate, da tako kažemo, zakone prirode! Nije lijepo! Što imate od toga? Ta to je... organizam? Što vi mislite? Organizam? Treba shvatiti! Ne odobravam vam, milostivi gospodine!

Aljoša se uplaši, na prstima pođe u krevet i mirno legne. Varja se zgrčila uz njega i pritajila dah.

— To je naš... — prošapta Aljoša. — Sam... I ne spava. Naslađuje se mačkama. Eto ti đavla. Neprijatno je živjeti zajedno s načelnikom.

— Mladi čovječe! — začuje za čas Aljoša starčev glas. — Gdje ste? Molim vas dođite!

Aljoša priđe k prozoru i okrene svoje lice prema starom.

— Vidite li tog bijelog mačka? Što vi mislite? To je moj! Manire su to, manire! Postupak!... Ded pogledajte! Mijau, mijau... Vaska, Vasjuška, lopove! Kakve brkove ima nitkov! Sibirski je, mangup! Iz dalekih krajeva, he-he-he... A mačkica će loše... loše proći! He-he. Uvijek je moj mačak skorup skidao. Sad ćete se u to uvjeriti. Manire su to, manire!

Aljoša reče da mu se jako sviđa dlaka. Starac poče opisivati životni put toga mačka, njegove navike. Zanio se i pričao sve do izlaska sunca. Pričao je sve u tančine, puckajući i oblizujući svoje žilave prste... Tako Aljoša i nije uspio zaspati!

Oko jedan sat iza ponoći druge noći mačke opet započeše svoju pjesmu i opet razbudiše Varju. Otjerati ih odatle Aljoša nije smio. Među njima je bio i mačak njegova prevashodstva, njegovog načelnika. Aljoša i Varja su do jutra slušali mačji koncert.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 20, od 14. V. 1883. s potpisom: A. Čehonte.

SLAVUJEV BENEFIS

Recenzija

Mi zauzesmo mjesta na obali rječice. Ispred nas se strmo spuštala mrka obala od ilovače, a iza naših leđa se crnila široka šumica. Polegosmo potrbuške po mladoj mekoj travici, glave poduprsmo šakama, a nogama dadosmo potpunu slobodu: smjesti se kako znaš. Proljetne kapute smo skinuli, ali dvogrivenjak za njihovo čuvanje nismo platili, jer kraj nas, hvala bogu nije bilo garderobijera. Šumarak, nebo i polje, sve do najdalje daljine, bijahu zaliveni mjesečinom, a u daljini je tiho plamsala crvena vatrica. Zrak je bio tih, prozračan, mirisav... Sve je išlo u prilog slavljeniku. Preostajalo mu je jedino da ne zloupotrebljava naše strpljenje, nego da što prije počne. Ali on dugo nije počinjao... Čekajući na njega mi smo, saglasno s programom, slušali druge soliste.

Veče je počelo pjevanjem kukavice. Ona je lijeno zakukala negdje daleko u šumarku i, zakukavši desetak puta, zašutila. Istog časa pred našim glavama s reskim piskom proletješe dva kopca. Zatim zapjeva u kontraaltu žutovoljka, poznata pjevačica, koja ozbiljno radi svoj posao. Mi smo je slušali sa zadovoljstvom i slušali bi dugo da nije bilo vrana, koje su letjele na spavanje... U daljini se pokazao crn oblak, jurnuo prema nama i s graktanjem se spustio u šumarak. Dugo nije ušutio taj oblak.

Dok su vrane graktale, zakreketaše i žabe, koje žive u trski, u državnim stanovima, i cijelih je pola sata koncertni prostor bio pun različitih zvukova koji su se ubrzo slili u jedan zvuk. Negdje zaklikta sanjivi drozd. Njemu se pridruži prepelica i sjenica. Iza njih je slijedila pauza, nastupila je tišina, koju je pokatkad narušavalo pjevanje cvrčka, što je sjedio u travi iza publike. Kod pauze naše strpljenje dosegne svoju kulminaciju: mi već počesmo mrmljati na slavljenika. Ali kad na zemlju pade noć i mjesec se zaustavi nasred neba, iznad same šumice, dođe i na njega red. On se pokaza u mladom klenoviku, prhnu u trnjak, zavrti repićem i osta nepomičan. Ima sivi kaput... uopće, on ignorira publiku i pojavljuje se pred njom u kostimu vrapca-seljaka. (Stidite se, mladiću! Ne postoji publika zbog vas, nego vi zbog publike!) Tri, četiri minute sjedio je on šutke, ne mičući se. Ali eto, zašumješe vršice drveća, zapuha povjetarac,

glasnije zagrmi cvrčak, i u pratnji tog orkestra slavljenik otpjeva svoj prvi triler. On zapjeva. Neću pokušat opisivati to pjevanje, reći ću samo, da je sam orkestar od oduševljenja zašutio i zamro kad je umjetnik, lagano podigavši svoj kljun, zazviždao i obasuo šumicu sitnim cvrkutanjem... I snaga i nježnost je u njegovu glasu... Uostalom, ne ću zakidati kruh pjesnicima, neka oni pišu. On pjevaše, dok je uokolo vladala pažljiva tišina. Samo jednom srdito zabrundaše stabla i zašušta vjetar, kad je namislila zapjevati sova, želeći da zagluši umjetnika...

Kad nebo posivje, pogasiše se zvijezde i kad je glas pjevača postajao tiši i nježniji, na rubu šumarka pokaza se grofov kuhar. Sagnuvši se i pridržavajući lijevom rukom kapu, on se tiho šuljao. U desnoj ruci je imao košaricu. On promicaše između drveća i brzo iščeznu u šumici. Pjevač je još malo pjevao, a onda odjednom umuknu. Mi se spremismo da odemo.

— Evo ga, lopova! — začusmo nečiji glas i ubrzo ugledasmo kuhara. Grofov kuhar je išao prema nama i, veselo se smijući, pokazivao nam svoju šaku. Iz šake je provirivala glavica i rep toga časa uhvaćenog slavljenika... Siromašni umjetnik! Sačuvaj nas bože od sličnog hvatanja!

— Zašto ste ga uhvatili? — upitasmo kuhara.

— Pa mora u krletku!

Pred jutro žalosno zapućpuriće drpavac i zašumi šumica, koja je izgubila pjevača. Kuhar gurnu ljubavnika ruže u krletku i veselo otrča u selo. Mi se također razidosmo.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki br. 21, od 21. svibnja 1883. Potpis: A. Čehonte.

MOJA NANA[28]

To je bilo onda, kad ja još nisam bio poznat književnik, a moji čekinjasti brci još nisu bili čak ni jedva primjetljivo paperje...

Bijaše lijepa, jesenska večer. Vratio sam se s ljetovanja, gdje smo se isplesali kao ludi. U mom mladićkom organizmu, da se slikovito izrazim, nije ostalo kamena na kamenu, digao se narod na narod, carstvo na carstvo. U mojoj je očajničkoj duši žarila i bješnjela najočajnija ljubav. Ljubav bijaše goruća, žestoka, što duh obuzima, u jednu riječ — prva ljubav. Zaljubih se u visoku, stasitu gospođicu od dvadeset i tri godine, s priglupim, ali Ijepuškastim licem, s divnim jamicama na obrazima. Zaljubih se u te jamice i u plave kose, što su u uvojcima padale na divna ramena ispod slamnata šešira široka oboda... Ah, u jednu riječ! Kad sam se vratio s ljetovanja, izvalio sam se na svoj ležaj i zaječao kao premlaćen. Poslije jednoga sata sjedah za stolom, i dršćući čitavim tijelom, pošto sam iskvario dva tuceta araka papira, sastavih pismo ovoga sadržaja:

»Valerija Andrejevna! Ja se s vama vrlo malo poznajem, ali to mi ne može biti preprekom na putu ka postignuću ciljeva, što ih sebi postavih. Kloneći se velikih fraza, ja k cilju prilazim ravno: volim vas! Jest, ja vas volim i volim vas više nego život! To nije hiperbola. Ja sam pošten, trudit ću se (slijedi podugo opisivanje mojih junaštva)... Život mi moj nije mio. Ako ne danas — onda sutra, ako ne sutra — onda za godinu dana... nije li sve svejedno? Na mom stolu, na dvije stope od mojih grudi leži revolver (šestòmetak). Ja sam u vašim rukama. Ako vam je mio život čovjeka, koji vas strasno ljubi, onda odgovarajte. Čekam odgovor. Vaša me Palaša poznaje. Možete preko nje odgovoriti. Vaš jučerašnji vis-a-vis (taj i taj, rekoh ime)...

P. S. Smilujte se!«

Zapečativši to pismo, položim ja pred sebe na stol revolver — više radi »fantazije«, negoli radi samoubojstva — i pođoh između ljetnikovaca da nađem poštanski sauducić. Sandučić bi pronađen i pismo bačeno.

Evo šta se dogodilo s mojim pismom, kako mi je o tome kasnije kazivala Palaša. Sutradan ujutro, u jedanaest sati, poslije dolaska pošte, stavi ona moje pismo na srebrni poslužavnik i ponese ga

gospodarici u spavaonicu. Valerija je Andrejevna ležala pod nabranim svilenim pokrivačem i lijepo se protezala. Ona tek što se probudila i pušila prvu cigaretu. Očice joj kapriciozno žmirkale od svijetla, što joj je kroz prozor dosadno bilo u lice. Ugledavši moje pismo ona napravi kiselu grimasu.

— Od koga je to? — upita. — Pročitaj ti, Palaša! Ja ne volim čitati tih pisama. Same gluposti...

Palaša raspečati moje pismo i dade se na čitanje. Što se ona više udubljivala u čitanje moga sastava, oči njene gospođe su postajale okruglije i šire. Kad je ona iščitala do revolvera, Valerija Andrejevna otvori usta i s užasom pogleda Palašu.

— Šta to znači? — upita ona u nedoumici.

Palaša pročita još jedamput, Valerija Andrejevna zatrepće očima.

— Tko je to? Tko je on? Ama, zašto on tako piše? — prozbori ona plačljivo. — Tko je on?

Palaša se dosjeti i opiše me.

— Ah! Pa zašto on to piše? Ma. zar je to moguće? A šta ja mogu napraviti? Ne mogu ja, Palaša! Je li on bogat?

Palaša, kojoj sam za čaj dao gotovo sve svoje dividende, promisli i reče, da sam vjerojatno bogat.

— Ne mogu ja! Danas će mi, eto, doći Aleksej Matvejič, sutra barun... U četvrtak će Romb... Kad ga ja mogu primiti? Zar po danu?

— Grigorije Grigorovič je obećao da će vam danas doći po danu...

— E pa, eto vidiš! Zar ja mogu? Ma, reci mu... Neka... Nek bar dođe danas da popije čaj... Više ja ne mogu...

Valerija Andrejevna samo što nije zaplakala. Po prvi put u životu ona je doznala, kakva je to stvar revolver, i to je doznala iz moga sastava! Navečer sam bio kod nje i pio čaj. Ispio sam četiri šalice, iako sam patio... Na moju sreću padaše kiša i Valeriji ne dođe njen Aleksej Matvejič. Na kraju krajeva ja sam likovao.

Preveo K. Pranjić.

U istom broju časopisa Oskolki kao i »Slavujev benefis«, ali s potpisom: Čovjek bez slezene.

LETEĆI OTOCI

DJELA JULES VERNEA

(Parodija)

Poglavlje I.

Govor

— ... Završio sam, gentlemeni! — reče mister John Lund, mladi član Kraljevskoga geografskoga društva, i umoran se spusti u naslonjač. Predavaonica se prolomi od silovita pljeskanja, od povika »bravo« i zastrese se. Gentlemeni stadoše redom prilaziti Johnu Lundu i stiskati mu ruku. Sedamnaestorica su gentlemena u znak svoga divljenja polomili sedamnaest stolica i uganuli osam dugih šija, svojinu osmorice gentlemena, od kojih jedan bijaše kapetan »Katavasije«, jahte od 100.009 tona.

— Gentlemeni! — progovori mister Lund, ganut. — Smatram najsvetijom dužnošću da vam zahvalim na paklenskom strpljenju, kojim ste odslušali moj govor, što je trajao 40 sati, 32 minute i 14 sekundi! Tome Bekasu, — okrene se on svome starom sluzi, — probudite me za pet minuta. Ja ću prospavati to vrijeme, dok će mi gentlemeni oprostiti, što se usuđujem spavati u njihovu prisustvu!!

— Slušam, sire![29] — reče stari Tom Bekas.

John Lund zabaci glavu unazad i odmah zaspi.

John Lund bješe rodom Škot. On se nigdje nije obrazovao, nikad ništa nije učio, ali je znao sve. Spadao je u one sretnike, koji do spoznavanja svega što je lijepo i veliko dolaze svojom vlastitom pameću. Divljenje, što ga je pobudio svojim govorom, potpuno je zaslužio. U toku 40 sati on je na uvid gospodi gentlemenima izlagao velik projekat, čije bi ispunjenje Engleskoj kasnije pribavilo veliku slavu i koje bi pokazalo, kako daleko nekad može posegnuti ljudski um!

»Bušenje mjeseca gigantskim svrdlom« — to je bio predmet mister Lundova govora!

Poglavlje II.

Tajanstveni neznanac

Sir Lund nije prospavao ni tri minute. Nečija mu se teška ruka spustila na rame, i on se probudi. Pred njim stajaše gentleman $48^{1}/_{2}$

palaca[30] visok, kao koplje tanak i mršav kao sasušena zmija. Bio je potpuno ćelav. Odjeven sav u crno, on je imao četiri para naočala na nosu, a na prsima i leđima po termometar.

— Pođite sa mnom! — grobnim glasom izreče ćelavi gentleman.

— Kamo?

— Pođite sa mnom, Johne Lunde!

— A što ako ne pođem?

— Ja ću tada biti primoran da prije vas probušim mjesec.

— Kad je tako, sire, stojim vam na raspolaganju.

— Vaš će nas sluga pratiti!

Mister Lund, ćelavi gentleman i Tom Bekas ostaviše predavaonicu i sva se trojica zaputiše rasvijetljenim londonskim ulicama. Išli su vrlo dugo.

— Sire, — obrati se Bekas misteru Lundu, — ako naš put bude tako dug, kao što je dug ovaj gentleman, na temelju zakona o trenju mi ćemo istrošiti svoje tabane!

Gentlemeni promisliše, pa pošto im se učini, da su Bekasove riječi oštroumne, poslije deset se minuta glasno nasmijaše.

— S kim imam čast da se smijem, sire? — upita Lund ćelavoga gentlemana.

— Imate čast da idete, smijete se i govorite s članom svih geografskih, arheoloških i etnografskih društava, doktorom svih bivših i sadašnjih nauka, članom moskovske umjetničke družine, počasnim upraviteljem škole za kravlje akušere u Southamptonu, pretplatnikom »Ilustriranoga đavola«, profesorom žuto-zelene magije i elementarne gastronomije na budućem Novozelandskom sveučilištu, doktorom bezimenog opservatorija, Willianom Bolvaniusom. Ja ću vas, sire, povesti u...

John Lund i Tom Bekas prignuše koljena pred velikim čovjekom, o kom su tako mnogo slušali, i s poštovanjem poniknuše glavama...

— Odvest ću vas, sire, u svoj opservatorij, koji se nalazi dvadeset milja odavle. Sire! Šutnja je čovjekov ures. Meni je potreban sudrug u mome pothvatu, čiju važnost vi možete dokučiti samo objema polutkama mozga vaše glave. Moj je izbor pao na vas... Teško da bi se vama, poslije četrdesetosatnoga govora, prohtjelo da sa mnom zapodjenete bilo kakve razgovore, a ja, sire, ništa tako ne volim kao

svoj teleskop i posvemašnju šutnju. Nadam se, sire, da će se jezik vaše sluge zavezati, kad vi to naredite. Živjela šutnja!!! Povest ću vas... Imate šta protiv toga?

— Nemamo, sire! Ima samo da se požalim na to, da mi nismo teklići i da pod stopalima imamo đonove, koji stoje novaca i...

— Kupit ću vam nove čizme.

— Zahvaljujem vam, sire.

Koji čitalac gori od želje da se pobliže upozna s misterom Williamom Bolvaniusom, taj neka pročita njegovo značajno djelo »Da li je mjesec postojao prije potopa? Ako je postojao, zašto onda i on nije potonuo?« Uz to je djelo priložena i zabranjena brošura, napisana da se objelodani godinu pred njegovu smrt: »O načinu da se svijet satre u prah, a da se pri tom ne pogine«. U tim se djelima, da ne može bolje, očituje ličnost toga najvrsnijega čovjeka među svim ljudima.

Između ostaloga, tamo se opisuje, kako je on dvije godine proživio u australijskim čestarama, gdje se hranio rakovima, vodenom mahovinom, krokodilskim jajima, za sve to vrijeme nijedamput ne vidjevši vatre. Kako je bio po trsticima, izumio je mikroskop, i pronašao, da ribe iz porodice »Riba« imaju hrptenjaču. Pošto se vratio sa svoga dalekog puta, nastanio se nekoliko kilometara od Londona i sav se savcat odao astronomiji. Budući da je bio velik ženomrzac (ženio se do tri puta, i otud mu tri para divnih, granatih rogova) i da nije želio da bude otkriven, dok ne kucne pravi čas, živio je kao asketa. Kako je imao finu, diplomatsku pamet, domislio se, da napravi tako, da opservatorij i njegov rad oko astronomije ostane poznat jedino njemu samome. Nažalost i na nesreću svih dobronamjernih Engleza, taj velikan nije dočekao naših dana. Prošle godine on je mirno završio: progutala ga tri krokodila, dok se kupao u Nilu.

Poglavlje III.

Tajanstvene pjege

Opservatorij, u koji je on odveo Lunda i staroga Tomasa Bekasa... (slijedi vrlo potanko i veoma dosadno opisivanje opservatorija, a to prevodilac, s obzirom na ekonomiju prostora i vremena, nije smatrao potrebnim da prevodi)... stajaše teleskop. Mister Lund priđe k teleskopu i počne promatrati mjesec...

— Što tamo vidite, sire?

— Mjesec, sire.

— A šta vidite pored mjeseca, misteru Lunde?

— Imam čast da vidim jedino i samo mjesec.

— A zar ne vidite blijedih pjega, što se kreću pored mjeseca?

— Dođavola, sire! Nazovite me magarcem, ako ne vidim tih pjega! Kakve su to pjege?

— To su pjege, koje su vidljive jedino mojim teleskopom. Dosta! Ostavite teleskop! Misteru Lunde i Tome Bekasu! Ja hoću i moram doznati, kakve su to pjege! Ja ću uskoro tamo biti! Poći ću do tih pjega. Vi me pratite!

— Hura! Živjele pjege! — povikaše John Lund i Tom Bekas.

Poglavlje IV.

Skandal na nebu

Za po su sata mister William Bolvanius, John Lund i Škot Tom Bekas letjeli prema tajanstvenim pjegama na osamnaest zračnih balona. Oni su sjedjeli u hermetički zatvorenoj kupoli, u kojoj se nalazio zgusnuti zrak i uređaji za proizvodnju kisika.[31] Izvedba toga grandioznoga, dosada nepokušanog leta, bila je izvršena u noći 13-og ožujka 1870. godine. Puhao je jugozapadni vjetar. Magnetna je strelica pokazivala NWW... (slijedi najdosadniji opis staklene kupole i 18 zračnih balona)... U kupoli je vladao dubok muk. Gentlemeni su se umotali u ogrtače i pušili cigare. Tom je Bekas, izvalivši se na pod, spavao kao kod svoje kuće. Termometar[32] je pokazivao ispod 0. U toku prvih dvadeset sati nije bilo ništa rečeno, niti se išta naročito desilo. Lopte su prodrle u područje oblaka. Nekoliko je munja pojurilo za loptama, ali ih nisu dohvatile, jer su one bile vlasništvo Engleza. Treći dan John Lund oboli od difterije, a Toma Bekasa zahvati spleen.[33] Pošto se sudarila s meteoritom, kupola je zadobila strašan udarac. Termometar je pokazivao —76.

— Kako ste, sire? prekine napokon šutnju Bolvanius, obraćajući se petoga dana k siru Lundu.

— Zahvaljujem vam, sire, — odgovori Lund, ganut. — Vaša me pažnja dira. Ja grozno patim! A gdje je moj vjerni Tom?

— On sada sjedi u kutu, šmrče duhan i trudi se da nalikuje na čovjeka, koji se odjedamput oženio sa deset žena.

— Ha, ha, ha, sire Bolvaniuse!

— Zahvaljujem vam, sire!

Nije mister Bolvanius pravo ni uspio da stisne ruku mladome Lundu, kad se desi nešto užasno. Nadade se strašan lom. Nešto je tresnulo, odjeknu tisuću topovskih paljbi, razliježe ste tutanj, bijesan fijuk. Bakrena kupola, pošto je zapala u razrijeđenu sredinu, nije izdržala unutarnji pritisak, nego prsnu, i svi joj se komadići raspršiše u beskrajan prostor.

To je bio užasan, u povijesti svemira besprimjeran trenutak!!

Mister Bolvanius ščepa za noge Toma Bekasa, ovaj opet ičepa za nogu Johna Lunda, i sva trojica brzinom munje sjuriše u nepoznat ponor. Baloni se odvojiše od njih, pa, oslobođeni tereta, zavrtješe se i treskom se rasprsnuše.

— Gdje smo mi, sire?

— U eteru.

— Hm... Ako smo u eteru, čime ćemo onda disati?

— A gdje vam je snaga volje, sire Lunde?

— Misteri! — zaviče Bekas. — Čast mi je objaviti vam, ne znam kako, ali mi ne letimo dolje, nego uvis!

— Hm... Do sto đavola! Znači, da se mi više ne nalazimo u području zemljine teže... Nas k sebi privlači naš cilj! Huraa! Sire Lunde, kako ste?

— Hvala, sire! Ja gore vidim zemlju, sire!

— To nije zemlja, već jedna od naših pjega. Mi ćemo se sad razbiti o nju!

Traaas!!!!

Poglavlje V.

Otok Johanna Hoffa

Prvi je došao k sebi Tom Bekas. On protrlja oči i stane razgledati mjesto, na kom su ležali on, Bolvanius i Lund. Skinuo je čarape i prihvatio se, da njima istrlja gentlemene.

— Gdje smo to? — upita Lund.

— Vi ste na otoku, koji pripada skupini letećih otoka! Huraa!

— Huraaa! Pogledajte, sire, uvis! Mi smo Kolumba bacili u zasjenak!

Iznad otoka je letjelo još nekoliko otoka... (slijedi opisivanje prizora, koji samo i jedino Englezi razumiju)... Pođosmo da razgledasmo otok. On je bio širok... dugačak... (brojke i brojke... Bog s njima!) Tomu se Bekasu posrećilo, da je našao drvo, koje svojim sokom podsjeća na rusku votku. Čudnovato, da je to drveće bilo niže od trave.(?) Otok bijaše pust. Do ovoga puta ni jedno se živo biće nije dotaklo njegova tla...

— Sire, pogledajte, što je ono? — obrati se mister Lund ka siru Bolvaniusu, podižući nekakav zamotuljak.

— Čudno... Neobično... Napadno... — progunđa Bolvanius. Pokazalo se, da su u zamotuljku bile poruke nekog Johanna Hoffa napisane na jednome barbarskom jeziku, čini se, ruskom.

Kako su amo dopale te poruke?

— Prrrokleti bili! — zaviče mister Bolvanius. — Netko je ovdje bio prije nas?!! Tko je mogao biti ovdje?! Prrroklet bio! Oooooo! Razmrskajte, strijele nebeske, moje velike moždane! Dajte mi ga amo! Dajte mi ga! Progutat ću ga skupa s njegovim porukama.

I mister se Bolvanius, podigavši ruke uvis, grozno zakikotao. U očima mu bljesne sumnjiv plamičak. Sišao je s uma.

Poglavlje VI.

Povratak

— Huraaa!!! — vikali su stanovnici Havrea, ispunivši svu havreovsku obalu. Zrak je brujao od radosnih uzvika, zvonjave i muzike. Crna masa, što je svima prijetila smrću, nije pala na grad, nego u zaljev. Crna masa, što je toliko dana prekrivala sunce, uz veličanstvene poklike naroda i uz trijesak muzike, snažno (pesamment)[34] je pljusnula u zaljev i poprskala cijelu obalu. Pavši u zaljev, ona potonu. Za minutu, zaljev opet bijaše otvoren. Valovi su ga brazdali u svim pravcima... Nasred zaljeva praćakahu se tri čovjeka. To su bili poludjeli Bolvanius, John Lund i Tom Bekas. Požurili su, da ih prihvate u čamce.

— Pedeset i sedam dana nismo jeli! — promrmlja mister Lund, mršav kao izgladnjeli umjetnik i ispriča, o čemu se radi.

Otok Johanna Hoffa sad više ne postoji. On je, pošto je na se primio trojicu odvažnih ljudi, postao teži, pa je, izašavši iz

neutralnoga pojasa, bio privučen ka zemlji i potonuo u Havreovski zaljev...

Zaključak

John se Lund sada zaokupio pitanjem o bušenju mjeseca. Već je blizu onaj čas, kad će se mjesec okititi bušotinom. Bušotina će biti vlasništvo Engleza. Tom Bekas sada živi u Irskoj i bavi se seoskim gospodarstvom. On nasađuje kokoši i šiba svoju jedinu kćer, koju odgaja na spartanski način. Nisu mu tuđa ni naučna pitanja: on se strašno ljuti na sebe, što je zaboravio da s Letećega otoka uzme sjemena od drveta, što svojim sokom podsjeća na rusku votku.

Preveo K. Pranjić.

Štampano u Budilniku br. 19, od 21. V. 1883. s potpisom: A Čehonte.

IZASLANIK

ili priča o tome, kako je Dezdemonovu propalo 25 rubalja

— Pssst... Pođimo u portirnicu, ovdje je nezgodno... Čut će...

Odoše u portirnicu. Vratara Makara, da ne bi prisluškivao i izbrbljao, brže bolje poslaše na blagajnu. Makar uze dostavnu knjigu, nabije kapu, ali ne ode na blagajnu, nego se sakrije pod stepenicama: on je znao da će biti bune...

Prvi je progovorio Kašalotov, iza njega Dezdemonov, poslije Dezdemonova Zračkov... pobjesniše opasne strasti! Po crvenim licima preletješe trzaji, po prsima udarahu pesnice...

— Živimo u drugoj polovini devetnaestog stoljeća, a ne vrag zna kad, ne u pretpotopno doba! — progovori Kašalotov. — Što se dopuštalo tim debelim trbonjama prije, to se ne dopušta sad! Nama je, konačno, dodijalo! Prošla su ta vremena, kad... I t. d.

Dezdemonov zagrmje približno to isto. Zračkov je čak nepristojno opsovao... Svi zagalamiše! Uostalom, našao se i jedan razboriti. Taj razumni napravi zabrinuto lice, obrisa se prljavim rupčićem i progovori:

— No, treba li? Ah... Ali, pretpostavimo, neka... to je istina, ali zašto? Kakvom mjerom mjerite, onakvom će se i vama mjeriti: i protiv vas će se buniti kad bi budete načelnici. Vjerujte mojim riječima! Samo se uništavate.

Ali razumnog ne poslušaše. Ne daše mu da dovrši i odgurnuše ga k vratima. Vidjevši da razumom nećeš ništa napraviti, on posta nerazborit i sam zagalami.

— Vrijeme je, konačno, da mu dademo znati, da smo mi isto tako ljudi kao i on! — reče Dezdemonov. — Mi, ponavljam, nismo podlaci, nismo plebejci! Mi nismo gladijatori! Ismijavati se nad sobom mi nećemo dozvoliti! On nam govori ti, ne odgovara na pozdrave, vrda njuškom kad praviš izvještaj, grdi... Sada se već ni lakejima ne govori ti, a kamoli plemenitim ljudima! Tako ćemo mi i reći!

— A onomadne se on obraća meni i pita »Kakva ti je to njuška? Otiđi Makaru neka te opere četkom!« Lijepe šale! A onda jednom...

— Idem ja jednom sa ženom,— prekinu ga Zračkov, — i susretnem njega... »A ti, veli, s velikim usnama, vječno se vucaraš s prostitutkama! Čak i usred bijela dana!« To je, velim, moja žena,

vaše-stvo... I nije se izvinuo, nego je samo cmoknuo usnama! Žena je zbog te uvrede tri dana urlala. Ona nije prostitutka, nego naprotiv... sami znate...

— Jednom riječju, gospodo, tako se dalje ne može živjeti! Ili mi, ili on, a zajedno ni u kakvom slučaju ne možemo služiti! Ili neka on ode, ili ćemo mi otići! Bolje je biti bez službe, nego izgubiti svoj renome! Mi živimo u devetnaestom stoljeću. Svatko ima svoje samoljublje! Iako sam ja mali čovjek, ipak nisam bilo kakav predmet, nego u duši nosim svoje osobine! Ne dopuštam! Tako mu i treba reći! Neka jedan od nas otiđe i kaže mu da se ovako ne može! U naše ime! Hajde! Tko će ići? Tako i tako, treba reći! Ne bojte se, ništa se neće dogoditi! Tko će poći? Pfuj... vrag... posve sam promukao...

Stadoše izabirati izaslanika. Nakon dugih sporova i prepirki, kao najpametniji, najkrasnorječiviji i najsmjeliji bio je priznat Dezdemonov. Učlanjen je u biblioteku, predivno piše, poznat je s obrazovanim gospođicama — znači, pametan je, snaći će se što će i kako će reći. A o smjelosti ne treba ni diskutirati. Svima je poznato kako je jednom zatražio da mu se izvine policijski nadzornik, kad ga je taj u klubu nazvao »čovjekom«; nije se policijski ni dospio namrštiti na taj zahtjev, kad se riječ o smjelosti već raznosila po svijetu i zainteresirala mozgove...

— Hajde, Senja! Ne boj se! Tako mu reci! Okušaj stvar, reci! Nisi na takve naišao, reci, vaše-stvo! Zbijaj ludorije! Traži si druge budale, a mi sami, vaše-stvo, znademo gluparije praviti! Nema šta da se mrštiš! Tako je... Hajde, Senja... prijatelju... Samo se počešljaj... Tako i reci...

— Žestok sam ja, gospodo... Nabrbljat ću, kakva dobra od toga? Bolje da ide Zračkov!

— Ne, Senja, idi ti... Zračkov je junak jedino protiv mekušaca, a i to kad je pijan... on je glupan, a ti ipak... Idi, dužice...

Dezdemonov se počešljao, popravio kaput, kašljucnuo u šaku i pošao... Svi pritajiše dah... Ušavši u kabinet, Dezdemonov se zaustavi kod vrata i dršćućom rukom si prođe preko usana: no, kako da počne? Prođoše ga srsi, u pojasu kao da mu se nešto otkinu kad ugleda ćelu s poznatom, crnkastom bradavicom... Po leđima mu

prođoše mravci... To, uostalom nije strašno, to se događa svakom dok se ne privikne, ne treba biti plašljiv... Hrabrije!

—Eee... Što ćeš?

Dezdemonov načini korak naprijed, pomakne jezikom, ali ne pusti ni glasa: u ustima se nešto zaplelo. Istovremeno izaslanik osjeti da mu se nije zaplelo samo u ustima: također i u utrobi... Iz srca hrabrost ode u trbuh, tamo progunđa, po bedrima siđe u pete i izgubi se u cipelama... A cipele su poderane... Nesreća!

— Eee... Što ćeš?

— Hm... Ja ništa... Ja samo tako. Ja, vaše-stvo, čuo sam... čuo...

Dezdemonov pridrža jezik, ali jezik nije slušao, nego je produžavao:

— Čuo sam da njihovo blagorođstvo na lutriji prodaju kola... Srećkicu, vaše-stvo... Hgm... vaše-stvo...

— Srećku? Dobro... Ostalo mi je samo pet komada.... Hoćeš li uzeti svih pet?

— Ne... ne... ne ću, vaše-stvo.... Jednu srećkicu... dovoljno je.

— Hoćeš li uzeti svih pet, pitam te?

— Vrlo dobro, vaše-stvo!

— Po šest rubalja... Ali za tebe mogu po pet... Zaigraj.:... Od srca ti želim da dobiješ...

— He-he-hi... Merci, vaše-stvo... Hm... jako mi je milo...

— Odlazi!

Za čas je Dezdemonov stajao usred portirnice i, crven kao rak, sa suzama u očima molio prijatelje da mu posude 25 rubalja.

— Dao sam mu, braćo, 25 rubalja, a to nisu moji novci! Punica mi ih je dala da platim stan... Dajte gospodo, molim vas!

— Pa što plačeš? Vozit ćeš se u kočiji!

— U kočiji... kočija... Hoću li ljude plašiti kočijom, što li? Nisam ja duhovno lice. A i kuda ću je staviti ako je dobijem? Kuda ću je smjestiti?

Oni su dugo govorili, a dok su govorili, Makar (on je pismen) je zapisivao. Zapisavši... i t. d. Duga priča, gospodo! U svakom slučaju, iz ovoga proističe nauk: ne buni se!

Preveo B. Škritek.

Časopis Oskolki br. 22, od 28. V. 1883. Potpis: A. Čehonte.

JUNAKINJA

Lidija Jegorovna iziđe na terasu da popije jutarnju kavu. Vrijeme je već bilo blizu vrućem i zagušljivom podnevu, ali to ipak nije smetalo mojoj junakinji da obuče crnu, svilenu haljinu, stegnutu oko samog vrata i struka. Ona je znala da ta crna boja pristaje njenim zlaćanim pramima i strogom profilu, i rastajala se s njom samo noću. Kad ona gutnu prvi gutljaj iz svoje kineske šalice, terasi priđe postiljon i preda joj pismo. Pismo je bilo od muža: »Stric nije dao ni pare i tvoje imanje je prodano. Ništa nisam mogao učiniti...« Lidija Jegorovna problijedi, zaljulja se na stolcu i produži čitati: »Odlazim na jedno dva mjeseca u Odesu po važnom poslu. Ljubim te.«

— Upropašteni! Na dva mjeseca u Odesu... — prostenja Lidija Jegorovna. — Znači, otputovao je svojoj... Bože moj!

Ona sklopi oči, zaljulja se, uhvati se rukom za ogradu i već je bila gotova da padne, kad se u blizini začu glas. Na terasu se penjao njezin susjed na ljetovanju i kuzen, penzionirani general Zazubrin, star kao anegdota o psu Kavkvasu i slabunjav kao tek okoćeni mačić. On je koračao s teškom mukom, brižljivo, prebirući štapom stepenice, kao da ispituje njihovu čvrstoću. Za njim je sitno koračao mali, obrijani starčić, penzionirani profesor, Pavel Ivanovič Knopka, u velikom, starodrevnom cilindru sa širokim, podignutim obodom. General je, po običaju, bio sav u puhovini i komadićima, a profesor je poražavao bjelinom svoje odjeće i glatkoćom svoje brade. Obojica su sjeli.

— A mi k vama, brbljavice! — zabruja general, zadovoljan time, što je smogao na svoj način prevesti riječ »charmante«. — Dobro jutro, vilo! Vila pije kavu... General je brbljao gluposti, ali Knopka i Lidija Jegorovna se rashihotaše. Moja junakinja povuče ruku s ograde, ispravi se i, neprestance se smijući, pruži gostima obje ruke. Oni ih izljubiše i sjedoše.

— Vi ste, kuzene, uvijek veseli! — poče kuzina razgovor s gostima. — Sretan karakter.

— Kako ono ja rekoh? Ah, da! Vila kavu pila... Ha-ha-ha... A ja s herrom profesorom već se okupah, doručkovah i pravimo posjete... Muka mi je s tim profesorom! Moram vam se požaliti, vilo! Teško!

Spremam se da ga dadem na sud! He-hehe... Liberal je! Voltaire, može se reći!

— Što vi?? — nasmiješi se Lidija Jegorovna i pomisli: »U Odesu na dva mjeseca... onoj...«

— Časna riječ! Takve ideje propovijeda... takve ideje! Sasvim je crven! A znate li vi, Pavle Ivanoviču, prijatelju moj, tko se veseli crvenome? Znate li tko? Hhhe... Odgovorite sad! Eto vam zagonetke liberalima!

— Kakav general? — zasmija se Knopka, kriveći svoju učenu bradu. — I mi, vaše prevashodstvo, možemo vama, konzervativcima, postavit pitanje: Jedino bikovi se boje crvenoga! Ha-ha-ha... Što, jeste li pojeli?

— Ah, šta vidim? Kod vas cvjetaju oleandri! — začuje se ispod terase ženski glas, i za čas je na terasu ulazila kneginja Dromaderova, susjetka na ljetovanju. — Ah, kod vas su muškarci, a ja sam tako razbarušena! Oprostite, molim! O čemu to pričate? Nastavite, generale, ja ne ću smetati...

— Mi o crvenom! — produžavaše Zazubrin. — I eto, usput o bikovima... Vi to, sigurno, Pavle Ivanoviču, na račun bikova! Jednom u Gruziji, gdje sam komandirao nad bataljonom, bik je spazio moju crvenu podstavu, uplašio se i poletio ravno na mene... pravo rogovima... Morao sam izvući sablju. Časna riječ! Na sreću, kozak je bio blizu i kopljem je, nitkova, otjerao... šta se vi smijete? Ne vjerujete? Bogami, otjerao...

Lidija Jegorovna se začudi, uzdahnu i pomisli: »U Odesi je sada... razvratnik!«

Knopka poče govoriti o bikovima i bivolima. Kneginja Dromaderova izjavi da je sve to dosadno. Progovoriše o crvenoj podstavi...

— Što se tiče te podstave, sjećam se jednog slučaja, — reče Zazubrin, sisajući dvopek. — Bio je kod mene u bataljonu pukovničić, neki Konvertov, Pjotr Petrovič... Starac je tako dobar, po dobru ga spominjem, jednostavan, zna pričati. Od prosta vojnika dotjerao je do visoka čina, za naročite zasluge... U bitkama je bio. Volio sam ga, pokojnika. Bilo mu je sedamdesetak godina kad su ga proizveli za pukovnika, više nije smio sjesti na konja i od podagre je bolovao sve u šesnaest. Izvadi, događalo se, na manevrima sablju iz

korica, i ne može je više staviti, orđonans je stavlja natrag... Raskopča se, izvinite, i ne može se natrag zakopčati... I taj bolesnik si je zabio u glavu da postane genral. Star, slab, sprema se da umre, a sanjari... priroda, znači, mu je takva... vojnik! I nije htio u penziju bez generalstva... Odslužio je pet, šest godina kao pukovnik, unaprijedili ga... I šta mislite? A? Sudbina! Udari ga paraliza baš onda, kad je dobio unapređenje... uzelo mu, jadniku, lijevi obraz i desnu ruku, i noge su mu silno oslabile... Od muke je morao otići u penziju i nije dočekao da nosi žute epolete, častohlepac! Dobio je penziju i otišao sa svojom staricom u Tiflis, u mir. Vozi se, i plače i smije se, što ga kočijaš naziva prevashodstvo. Jedan obraz se smije i plače, a drugi je nepokretan kao spomenik. Jedina mu je utjeha ostala: crvena podstava. Ide po Tiflisu širi nabore, kao krila, i pokazuje prolaznicima ljepotu. Znaj, veli, koga gledaš! Cijeli dan je po gradu lutao i hvastao se podstavom... Samo tu radost je imao, prijatelj. Otiđe u kupalište i skine kaput na tezgi, izvrnuvši podstavu... Tješio se tješio, kao malo dijete, i oslijepio je od starosti. Unajmili mu čovjeka da ga vodi po gradu i da pokazuje podstavu... Ide slijep, sijed, s teškom mukom se kreće, o zrak se spotiče, a na licu mu je ponos napisan! Ljuta zima je, hladnoća, a u njega je raskopčan kaput... Čudak mali! Ubrzo mu zatim umre starica. Sahranjuje ju, žali se, u grob k njoj želi, i podstavu svećenicima pokazuje. Namjestiše mu drugu ženu, nekakvu udovicu da se pobrine za njega... A udovica, jasna stvar, zna svoju sudbinu bolje od gospodareve. Škrtica... tamo sakrije malo šećera, malo čaja, kopjejkicu... Svega ga je ograbila! Otkidala, otkidala, vrpoljila se, vrpoljila, podla baba, i došla do kulminacije! Uzela, strvina, i otparala mu crvenu podstavu, napravila si od nje bluzu, a mjesto crvene mu našila sivkastu kockastu tkaninu. Ide ti moj Pjotr Petrovič, izvrće pred gledaocima svoju kabanicu, a sam je slijep i ne vidi, da umjesto generalske podstave ima kockastu tkaninu s točkicama!...

Dromaderova iznađe da je sve to jako dosadno, i poče govoriti o sinu poručniku. Pred ručak se pojaviše susjede-djevojke Kljamine s maman. One sjedoše za klavir i zapjevaše Zazubrinovu najmiliju pjesmu. Sjedoše da ručaju.

— Odlična rotkvica, — primijeti profesor. — Gdje je kupujete?

— On je sad u Odesi... s tom ženetinom! — odgovori Lidija Jegorovna.

— Što?

— Ah... Ja ne govorim o tom! Ne znam gdje kuhar kupuje... šta je to sa mnom?

I Lidija Jegorovna, zabacivši glavu nazad, rashihota se nad svojom rasijanošću... Poslije ručka dođe debela profesorica s djecom. Sjedoše za karte. Uveče stigoše gosti iz grada.

Tek u noći, otpravivši zadnjeg gosta i prostajavši nepomično, sve dok se njegovi koraci ne izgubiše, Lidija Jegorovna se mogla uhvatiti jednom rukom za onu istu ogradu, zaljuljati se i zaridati.

— Malo mu je to, što se propio! Njemu je i to malo! On je još i nevjeran!

Iz očiju nahrupiše na slobodu vruće suze, i blijedo se lice iznakazi od očaja. Nije više bilo potrebe svladavati se zbog etikete, ona je mogla slobodno ridati!

Vrag zna na što katkada odlazi snaga!

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 23, od 4. lipnja 1883. Potpis: A. Čehonte. Preštampano u zborniku »Šarene priče« iz god. 1886.

O TOME, KAKO SAM STUPIO U BRAK

Pričica

Kad ispismo punč, roditelji zašaputaše i ostaviše nas.

— Navaljuj! — šapnu mi tatica odlazeći. — Napadaj!

— Ali, mogu li joj ja izjaviti ljubav, — prošaptah ja, — ako je ja ne volim?

— To nije tvoja stvar... Ti budalo ništa ne shvaćaš...

Rekavši to, tatica me odmjeri gnjevnim pogledom i iziđe iz sjenice. Na poluotvorenim vratima pokaza se nečija staračka ruka i ugasi svijeću. Ostadosmo u mraku.

»No, što se mora dogoditi, tome ne možeš izbjeći!« — pomislih ja i, nakašljavši se, rekoh smjelo:

— Stvari mi idu u prilog, Zojo Andrejevna. Mi smo konačno sami, i mrak mi pomaže, jer on skriva stid lica mojega... Taj stid potječe od osjećaja, kojima plamti moja duša...

Ali tu se zaustavih. Začuh kako udaraše srce Zoje Andrejevne i kako joj cvokotahu zubići. Ona je drhtala cijelim tijelom, što se moglo primijetiti i čuti po podrhtavanju klupe. Siromašna djevojka me nije voljela. Ona me je mrzila kao pas batinu, i prezirala, ako se samo može dopustiti da glupi preziru sposobne. Ja sada naličim na orangutana, ružan sam a onda, iako sam bio ukrašen činovima i ordenima, ja sam bio sličan svim zvijerima: debele njuške, bubuljičav, dlakav... Od stalne kihavice i alkohola nos mi je bio crven i naduven. Mojoj spretnosti nisu mogli zavidjeti čak ni medvjedi. A što se tiče duševnih osobina, ne treba ni govoriti. Od nje sam, od Zoje, dok mi još nije bila zaručnica, uzeo nepravedni mito. Zaustavio sam se zato, što mi se sažalila.

— Iziđimo u vrt, — rekoh ja. — Ovdje je zagušljivo...

Iziđosmo i prošetasmo po aleji. Roditelji, koji su prisluškivali iza vrata, pri našem izlasku jurnuše za grmlje. Po Zojinu licu pade mjesečina. Bio sam tada glup, a mislio sam na tom licu pročitati svu slatkoću nesreće! Ja uzdahnuh i nastavih:

— Slavuj pjeva, zabavlja svoju ženku... A koga ja, samac, mogu zabavljati?

Zoja pocrvenje i obori oči. Bilo joj je naređeno da tako postupa. Sjedosmo na klupu, okrenutu rječici. Iza rijeke je bila crkva, a iza

crkve stršila je kuća gospodina grofa Kuldarova, u kojoj je živio blagajnik Boljnicin, čovjek, koga je Zoja ljubila. Zoja, čim sjede na klupu, odmah uperi svoj pogled na tu kuću... Srce mi se naježi i stegne od tuge. Bože moj, bože moj! Carstvo nebesko našim roditeljima, ali... kad bi barem nedjeljicu posjedili u paklu!

— Od jedne osobe zavisi sva moja sreća, — nastavio sam. — Ja prema toj osobi gajim čuvstva... pažnje... Ja je volim, i ako i ona ne voli mene, onda ću ja. znači, poginuti... umrijeti... Ta osoba ste vi. Možete li me vi zavoljeti? A? Volite li?

— Volim, — prošapta ona.

Ja, priznajem, obamrijeh od te njezine riječi. Ranije sam mislio, da će se ona zaintačiti i odbiti me, jer jako voli drugoga. Uzdao sam se u tu strast, a dogodilo se suprotno... Nije imala snage da ide protiv batine.

— Volim, — ponovi ona i zaplače.

— Ta to ne može biti! — progovorih ja, sam ne znajući što govorim, dršćući cijelim tijelom. — Zar je to moguće? Zojo Andrejevna, golubice moja, ne vjerujte! O, bože, ne vjerujte! Ja vas ne volim! Nek sam tri puta prokletnik, proklet, ako ja volim! I vi mene ne volite! Sve je to samo besmislica...

Ja skočih i ushodah se oko klupe.

— Ne treba! Sve je samo komedija! Na silu nas žene, Zojo Andrejevna, radi novčanih interesa, kakve tu ima ljubavi? Prije ću si mlinski kamen objesiti oko vrata nego da se oženim vama, eto šta! Kakav vrag! Otkuda njima pravo? Što smo mi za njih? Kmetovi? Psi? Nećemo se oženiti! Usprkos! Đubrad jedna! Dosta smo im već popuštali! Sad ću otići i reći im da se ne ću oženiti vama, eto, to je sve!

Zojino lice odjednom presta plakati i u tren oka se osuši.

— Otići ću i reći! — nastavljao sam. — i vi ćete također reći. Vi ćete im reći, da me uopće ne volite, nego da volite Boljnicina. I ja ću Boljnicinu ići na ruku... Poznato mi je kako ga žarko ljubite!

Zoja se zasmija od sreće i pođe uporedo sa mnom.

— Ta i vi volite drugu, — reče ona trljajući ruke. — Vi volite mademoiselle Debet.

— Da, — velim — mademoiselle Debet. Ona, iako nije pravoslavna i nije bogata, ja je ipak volim zbog obrazovanosti i

duševnih osobina... Neka proklinju, ja ću se ipak njome oženiti. Ja je volim, možda više od života! Ja bez nje ne mogu živjeti! Ako se ne oženim njome, onda ne ću ni da živim! Odmah ću otići... Pođimo i recimo tim šaljivđijama... Hvala vam, golubice... Kako ste me utješili!

U srce mi nahrupi sreća, i počeh zahvaljivati Zoji, a Zoja meni. I mi oboje, sretni, zahvalni, počesmo jedan drugome ljubiti ruke, počesmo jedan drugoga zvati dobročiniteljem... Ja je ljubim u ruku, a ona mene po licu, u moju bradu. I, čini se, čak sam je zagrlio, zaboravivši na etiketu! I, mogu vam reći, da je izjava o nevoljenju bila sretnija od svake izjave ljubavi! Pođosmo, veseli, crveni, dršćući, prema kući, da svojim roditeljima objavimo odluku. Idemo i jedan drugoga bodrimo.

— Neka nas izgrde, velim, istuku, čak istjeraju, ali zato ćemo biti sretni!

Ulazimo u kuću, a tamo kod vrata stoje roditelji i čekaju. Gledaju nas, vide da smo sretni, i odmah zovu lakeja. Lakej prilazi sa šampanjcem. Ja počinjem protestirati, mahati rukama, udarati... Zoja plače, viče... Podigla se buka, galama i nije im pošlo za rukom da se pije šampanjac.

Ali su nas svejedno oženili.

Danas slavimo svoj srebrni pir. Četvrt stoljeća smo proživjeli zajedno! Ispočetka je bilo strašno. Grdio sam je, tukao, pokušavao da je volim zbog nesreće... Djecu smo rodili u tuzi... Zatim... tako... ništa... navikli se... A u ovom trenutku stoji ona, Zojica, iza mojih leđa i, položivši na njih ručice, ljubi me u ćelu.

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 24, od 11. lipnja 1883. s potpisom: A. Čehonte.

JEDNOM GODIŠNJE

Mala kneginjina kućica s tri prozorčića izgleda svečano. Upravo kao da se pomladila. Oko nje je brižljivo pometeno, vrata su otvorena, s prozora su skinute rešetkaste žaluzije. Svježe oprana stakla na prozorima plašljivo se poigravaju s proljetnim suncem... Kod svečanih vrata stoji vratar Mark, star i nemoćan, odjeven u livreju izjedenu od moljaca. Njegova bodljikava brada, nad brijanjem koje su se division drščuće ruke bavile cijelo jutro, svježe očišćene cipele i dugmeta s grbovima, također na sebi odražavaju sunce. Nije zabadava Mark ispuzao iz svoje komorice. Danas je kneginjin imendan, i on mora otvarati vrata posjetiocima i izvikivati njihova imena. U predsoblju ne miriše na talog od kave i na posnu juhu, kao obično, nego na nekakve mirise, koji podsjećaju na mirisavi sapun. U sobama je sve brižljivo poredano. Obješene su zavjese, skinut je pokrov sa slika, navošteni su ishodani, istrugani podovi. Zločesta Žuljka, mačka s mačićima i pilići, zatvoreni su do večeri u kuhinju.

Sama kneginja, gospodarica kuće s tri prozora, zgrbljena i navorana staričica, sjedi u velikom naslonjaču i stalno popravlja nabore na bijeloj muslinskoj haljini. Samo jedna ruža, pribodena na njene uvele grudi, govori da na ovom svijetu ima još i mladosti. Kneginja očekuje posjetnike-čestitare. Treba da joj dođu: barun Tramb sa sinom, knez Halahadze, komornik Burlastov, bratić general Bitkov i mnogi drugi... dvadesetak ljudi! Oni će doći i napuniti njenu gostinsku sobu razgovorom. Knez Halahadze će štogod otpjevati, a general Bitkov će dva sata od nje moliti ružu... A ona zna kako se treba ponašati uz tu gospodu! Nepristupačnost, veličanstvenost i odgojenost izbijat će iz svih njezinih pokreta... Doći će, između ostalih, trgovci Htulkin i Pereulkov: za tu gospodu je u predsoblju ostavljen list papira i pero. »Svaka stvar nek zna svoje mjesto.« Neka se zapišu i odu...

Dvanaest sati je. Kneginja popravlja haljinu i ružu. Ona prisluškuje ne zvoni li tko? Šumno prolazi ekipaža, zaustavlja se. Prolazi pet minuta.

— »Ne ide k nama«, — misli kneginja.

Da, ne ide k vama, kneginjo! Ponavlja se historijat prošlih godina. Nemilosrdna priča! U dva sata kneginja, kao i prošle godine, ide u

spavaonicu, udiše amonijak i plače.

— Nitko nije došao! Nitko!

Oko kneginje trčkara stari Mark. On nije manje ogorčen: pokvarili su se ljudi! Prije su navaljivali u gostinjsku kao muhe, a sad...

— Nitko nije došao! — plače kneginja. Ni barun, ni knez Halahadze, ni Zorž Buvicki... Ostavili su me! A eto, da nije bilo mene, što bi bilo od njih? Meni duguju svoju sreću, svoju karijeru — samo meni! Bez mene od njih ne bi bilo ništa.

— Ne bi bilo ništa! —potvrđuje Mark.

— Ja ne tražim zahvalnost... Ona mi nije potrebnaf Meni je potreban osjećaj! Bože moj, kako je to uvredljivo! Ah, kako je uvredljivo! Čak ni nećak Jean nije došao. Zašto on nije došao? Što sam mu učinila zla? Platila sam sve njegove mjenice, udala sam njegovu sestru Tanju za dobra čovjeka. Skupo me stoji taj Jean! Održala sam riječ, koju sam dala svom bratu, njegovu ocu... Potrošila sam na njega... sam znaš...

— I roditelji ste im, može se reći, vaša svjetlosti, mjesto roditelja ste im bili.

— I eto... eto te zahvalnosti! O, ljudi!

U tri sata, kao i prošle godine, kneginju hvata napad histerije. Uzbuđeni Mark stavlja na glavu svoj šešir sa širitima, dugo se cjenka s izvoščikom, i ide nećaku Jeanu. Na sreću, namještene sobe, u kojima stanuje nećak Jean, nisu jako daleko... Mark nalazi kneza kako leži u krevetu. Jean tek što se vratio s jučerašnje pijanke. Njegovo zgnječeno lice s velikom njuškom je blijedo, na čelu znojno. U glavi mu šumi, u želucu mu je revolucija. Rado bi zaspao, ali ne može: povraća mu se. Njegove dosadne oči ustremljene su na lavabo, koji je do ruba napunjen smećem i sapunicom.

Mark ulazi u prljavu kuću i, gadljivo se stresajući, plačljivo prilazi krevetu.

— Nije lijepo, Ivane Mihaljiču! — govori on, prijekorno mažući glavom. — Nije lijepo!

— Što nije lijepo?

— Zašto danas niste izvoljeli vašoj tetici doći čestitati rođendan? Zar je to lijepo?

— Nosi se dođavola! — govori Jean, ne skidajući očiju s prljave vode.

— Zar to nije uvreda za teticu? A? Eh, Ivane Mihaljiču, vaša svjetlosti! Nemate nikakvih osjećaja! No, zbog kakova razloga ih ljutite?

— Ja ne pravim posjete... Tako joj i reci... Taj običaj je već davno zastario... Nemam vremena da se vozikam. Vozikajte se sami, ako nemate posla, a mene ostavite... No, nestani! Hoću da spavam...

— Hoću da spavam... Zar ćete lice povratiti! Stid vas je u oći pogledati?

— No... Pssst... Đubre ti jedno! Šugavče!

Mark počinje usiljeno migoljiti očima. Duga šutnja.

— Ta vi se baćuška odvezite, pozdravite! — govori on ljubazno. — Oni plaču, prevrću se na postelji... Ta budite tako dobri, iskažite im svoje poštovanje... Odvezite se, baćuška!

— Neću ići! Nemam zašto ni kada... Ta i što ću ja kod stare usidjelice?

— Odvezite se, vaša svjetlosti! Uvažite, baćuška! Učinite takvu milost! Strašno kako su oni ogorčeni vašom, može se reći, nezahvalnošću i bezosjećajnosti!

Mark prelazi rukom preko očiju.

— Učinite milost!

— Hm... A da li će biti konjaka? — govori Jean.

— Bit će, baćuška, vaša svjetlosti!

— Ta-ako... N-da...

Knez namiguje okom.

— No, a da li će biti sto rubalja? — pita on.

— Ne, to je nemoguće! Samom vam je poznato, vaša svjetlosti, kod nas više nema onog kapitala što je bio... Raskućili su nas rođaci, Ivane Mihaljiču. Kad je kod nas bilo novaca, svi su dolazili, a sad... Božja volja!

— Prošle godine sam od vas za posjetu... koliko sam uzeo? Dvjesta rubalja sam uzeo. A sad nema ni sto? Šale zbijaš, lopove! Isprevrtaj malo kod starice, naći ćeš!... Uostalom, odlazi. Hoću da spavam.

— Budite tako milosrdni, vaša svjetlosti. Stara su oni, slaba... Duša u tijelu se jedva drži. Sažalite se na njih, Ivane Mihaljiču, vaša svjetlosti!

Jean je neumoljiv. Mark se počinje pogađati. Oko pet sati Jean se predaje, oblači frak i ide kneginji...

— Ma tante, — govori on, saginjući se njezinoj ruci i zagrcavajući se.

I sjednuvši na sofu, on počinje prošlogodišnji razgovor.

— Mari Kriskina, ma tante, primila je pismo iz Nizze... Mužić je to! A? Kakav? Jako potanko opisuje dvoboj, koji je imao s jednim Englezom zbog nekakve pjevačice... zaboravio sam joj prezime...

— Zar?

Knjeginja sklapa oči, plješće rukama i u čuđenju, pomiješanom s dozom užasa, ponavlja: — Zar?

— Da... U dvobojima se tuče, trči za pjevačicama, a tu mu žena... vene i suši se po njegovoj milosti... Ne shvaćam takve ljude, ma tante.

Sretna kneginja se primiče bliže Jeanu i njihov razgovor se oteže... Poslužuje se čaj s konjakom...

A u to vrijeme, dok se sretna kneginja, slušajući Jeana, smije, užasava, zgražava, stari Mark ruje po svojim kovčezima i sabire novčanice. Knez Jean je učinio velik ustupak. Treba mu platiti samo pedeset rubalja.

Ali, da bi se platilo tih pedeset rubalja, potrebno je isprevrtati više od jednog kovčega!

Preveo B. Škritek.

Prvi put u časopisu Strekoza, br. 25, od 19. VI. 1883. s podnaslovom (Priča) i potpisom A. Č. Preštampano u zborniku »Šarene priče« iz 1886. i u svih 14 njegovih kasnijih izdanja.

SAV NALIK NA DJEDA

Sparna noć sa širom otvorenim prozorima, s buhama i komarcima. Žedan si kao poslije slane ribe. Ja ležim na svom krevetu, prevrćem se s boka na bok i trudim se da zaspim. S druge strane zida, u drugoj sobi, ne spava, nego se isto tako prevrće moj djedica, general u penziji, koji kod mene živi na dohrani. Obojicu nas grizu buhe, i obojica se na njih ljutimo i mrmljamo. Djedica kašlje, sopće i šušti svojom uštirkanom noćnom kapicom.

— Bezumnik! — mrmlja on. — Žu... žutokljunac! Premalo su te tukli, nerazumni mladiću!

— Koga vi to grdite, djedice?

— Jasno je, koga... Popuštaju vam, maze vas, ne traže od vas... (Djedica udiše u sebe zrak i ubija se staračkim kašljem.) Trebalo bi te protjerati kroz stroj tri četiri puta, onda bi shvatio... Zašto nisi kupio perzijskog praška? Zašto, pitam te ja? Lijenost? Nerad?

— Djedice, vi mi ne date spavati! Ušutite!

— Ne rasuđuj! Shvati s kim razgovaraš! (Djedica se glasnije češe i povisuje glas.) Ponavljam: zašto nisi kupio perzijski prašak? I kako ti smiješ, milostivi gospodine, da si dopuštaš tako gadne postupke, da se na tebe čak moraju žaliti? A? Jučer se pukovnik Dubjakin žalio da si mu odveo ženu! Tko ti je to dopustio? I kakvo imaš na to pravo?

Djedica me dugo grdi i s grdnje prelazi na moraliziranje: sedmu zapovijed, bračne odnose, i dr.

— Sve ja to znam bolje od vas, djedice, — velim ja. — Kajem se, muči me savjest, ali ne mogu ništa učiniti od sebe. Sav sam se umetnuo na vas! I dušom i tijelom sam naslijedio od vas sve vaše sposobnosti. Teško se je boriti s nasljednim osobinama!

— Ja... ja nisam dirao tuđe žene... Izmišljaš!

— Kako ne? A prije deset godina, kad je vama bilo šezdeset, prisjetite se, odveli ste od bližnjega ne ženu, ne slamnatu udovicu, nego mladenku! Prisjetite se Ninočke!

— Ja to... ja sam se vjenčao...

— Kako da ne! Ninočku sigurno nisu uzgajali, mazili i spremali za šezdesetgodišnjeg starca. Tom pametnom djevojkom i ljepoticom oženio bi se svaki dobar junak, i ona je već imala prikladna ženika, a

vi ste došli sa svojim činom i novcima, poplašili roditelje i napunili glavu sedamnaestgodišnjoj djevojčici raznim lažnim blještavilom. Kako je ona plakala kad se vjenčala s vama! Kako se je onda kajala, sirotica! I s pijanim poručnikom je onda pobjegla, samo da bude dalje on vas... Gusak ste vi, djedice!

— Čekaj... čekaj... To nije tvoja stvar... Eh, kad bih ja tebe pet, šest puta kroz stroj, onda ti ne bi tako... ne bi opljačkao svoju sestru Dašu... Objeđivač... Zašto si joj oduzeo sto desetina?

— Slijedio sam vaš primjer. Sav sam nas vas, djedice! Kod vas sam se naučio pljačkati! Sjetite se, kad ste služili u intendantstvu, zatim kad su vas odredili u Ufimsku guberniju i...

I dugo se mi tako prepiremo. Djedica me optužuje za dvadeset prijestupa, a ja svih dvadeset svaljujem na porijeklo. na nasljednost. Na kraju, djedica je promukao i od bijesa počinje grepsti zid.

— Evo šta, djedice, — velim ja. — Tako nećemo dugo zaspati. Hajdemo se okupati i popiti votkice. Odlično ćemo zaspati!

Djedica se srdito mumljajući usnama, oblači i mi idemo na rječicu. Noć je lijepa, mjesečinasta. Okupavši se, mi se vraćamo. Bočica stoji na stolu. Ja nalijevam dvije čašice. Djedica uzima jednu, krsti se i veli:

— Eh, kad bi tebe... desetak puta kroz stroj... tada bi shvaćao! Pija... pijanico! Odmumljavši, djedica srdito ispija i prigriza kobasice. Ja također ispijam — zato što sam naslijedio ljubav prema alkoholnim pićima — i idem spavati.

I tako je kod nas svake noći.

Preveo B. Škritek.

Prvi put u časopisu Oskolki, br. 25, od 18. VI. 1883. s potpisom: A. Čehonte.

ČESTITI KRČMAR

Plač osiromašenog

»Daj, golubiću, hlađane zakuskice...
...No, i... rakijice...«
Nadgrobni epitaf

Sad sjedim, tugujem i razmišljam.

U ono vrijeme je na mom rodnom imanju bilo kokoši, gusaka, purana — glupa životinja, nerazumna, ali jako ukusna. U mojoj pastuharni su se plodili i razmnožavali »ah vi, konji, moji konji«... mlinovi nisu stajali bez posla, u rovovima je bilo ugljena, žene su sabirale malinu. Na desetinama je bilo flore i faune u izobilju, hoćeš li — jedeš, hoćeš li — bavi se zoologijom... Moglo se i u prvom redu posjediti, i u kartice poigrati, i ljubavnicom podičiti...

Sad više nema toga, uopće nema toga!

Prije godinu dana, na Ilindan, sjedio sam na svojoj terasi i tugovao. Preda mnom je stajao čajnik, u koji je bio ukuhan čaj, koji košta rubalj... Srce su mi prolazili žmarci, htjelo mi se da zajaučem...

Tugovao sam i nisam primijetio kako mi je prišao Jefim Cucikov, krčmar, moj bivši kmet. On priđe i smjerno se zaustavi kod stola.

— Zapovjedite, gospodaru da se oboji krov! — reče on, stavljajući na stol bocu votke. — Krov je od željeza, ako nije obojen — rđavi. A rđa, poznato je... Prošupljit će se!

— Otkuda mi novaca da prebojam, Jefimuška? — velim ja. — Sam znaš...

— Posudite! Prošupljit će se, ako... I zapovjedite, gospodaru, najmiti čuvara u vrt... Kradu s drveta!

— Ah, i zato su potrebni novci!

— Ja ću dati... Svejedno, uzmite. Ne dobivate prvi put...

Cucikov mi je dao pet stotina srebrnih rubalja, uzeo mjenicu i otišao. Kad je otišao, ja poduprh glavu šakama i zamislih se o narodu i njegovim osobinama... Htio sam čak da napišem članak u »Rusiji«...

— Zahvaljuje mi se, velikodušan je... zašto? Zato, što sam ga ja... nekad tukao... Kakvo odsustvo zlopamtila? Učite se, inostranci!

Za nedjelju dana izgori mi na dvorištu suša. Na požar prvi dotrča Cucikov. On je vlastoručno raznio sušu i dovukao svoje cerade, da

bi, u potrebnom slučaju, pokrio njima moj dom. On je drhtao, bio crven u licu, mokar, kao da je spašavao svoje dobro.

— Sad treba novu graditi, — reče on poslije požara. — Ja imam građe, poslat ću... Zapovjedite, gospodaru, da se ribnjak očisti... Jučer su lovili karaše i svu su mrežu o alge rastrgali... Trista rubalja stoji... Uzmite! Ne uzimate prvi put...

I tako dalje... Očistih ribnjak, obojih krovove, renovirasmo konjušnice — i sve to za Cucikovljeve novce.

Prije nedjelju dana dolazi mi Cucikov, zaustavlja se kod vrata i obzirno kašlje u šaku.

— I ne prepoznaješ sad vaše imanje, — veli on. — Mogao bi živjeti grof ili knez... I ribnjak smo očistili, i ozim posijali, konjiće u red dotjerali...

— A sve si ti Jefimiška! — govorim ja, i samo što ne zaplačem od dragosti. Ustajem i na najiskreniji način grlim mužika...

— Bog će dati, stvari će se popraviti, sve ću ti vratiti, Jefimuška... s kamatama. Daj mi da te još jednom zagrlim?

— Sve smo napravili i uredili... Pomogao bog! Preostalo je sad samo jedno: istjerati odatle lisicu...

— Kakvu lisicu, Jefimuška?

— Jasna stvar, kakvu...

I pošutjevši malo, Cucikov dodaje:

— Sudski pristav je tamo stigao... Vi pokupite te boce... Nije zgodno da pristav vidi... Pomislit će da kod mene na imanju samo piju... Tatice, zapovijedate li da vam se u selu najmi stan ili ćete otići u grad?

Sad sjedim i razmišljam.

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 32, od 6. kolovoza 1883. Potpis: A. Čehonte. Bez promjene ušlo u zbornik »Šarene priče« iz 1886. g.

PROTEKCIJA

Po Nevskom je koračao maleni, namršteni starčić, s ordenom oko vrata. Korak iza njega išao je sićušni mladić s kokardom na kapi i ljubičastim nosićem. Starčić je bio namršten i sabran, mladić je zabrinuto žmigao očima i, činilo se, spremao se da zaplače. Obojica su išli Jevlampiju Stepanoviču.

— Ja nisam kriv, striček! — govorio je mladić, jedva stižući starčića. — Mene su silom otpustili. Drjankovski pije više od mene, pa ga ipak nisu otpustili! On je svaki dan dolazio pijan u ured, a ja nisam svaki dan bio pijan. To je takva nepravda od njegova prevashodstva, striček, da vam ne mogu reći.

— Šuti... svinjo!

— Hm... No, neka sam i svinja, ipak u mene ima i samosvijesti. Nisu me otpustili zbog pijanstva, nego zbog portreta. Naši su mu darovali album s fotografijama. Svi su se slikali, i ja sam se slikao, ali moja fotografija nije bila dobra. Ispale su mi izbuljene oči, krive ruke. Nikad nisam imao tako dug nos kakav je izišao na slici. I bilo me je stid da stavim svoju fotografiju u album. Ta njegovu prevashodstvu dolaze dame, razgledaju portrete, a ja se ne želim pred damama kompromitirati. Nisam lijepe vanjštine, ali sam privlačan, a na fotografiji je ispao nekakav glupavko. Jevlampij Stepanič se uvrijedio što nema moje fotografije. Pomislili su da sam ja zbog ponosa ili slobodoumnosti... A kakav sam ja slobodomišljenik? Ja idem i u crkvu, i postim, i ne dižem nos kao Drjankovski. Zauzmite se, striče! Cijeli život ću se za vas bogu moliti! Bolje je ležati u grobu, nego se vucarati bez mjesta.

Starčić i njegov suputnik skrenuše za ugao, prođoše još kroz tri uličice i, konačno, pozvoniše u zvonce na vratima Jevlampija Stepaniča.

— Ti posjedi ovdje, — reče starčić, ušavši s mladićem u sobu za primanje, — a ja ću poći k njemu. Same neprijatnosti zbog tebe. Bukvane... Ostani i čekaj tu... Đubre...

Starčić se išmrče, popravi orden na vratu i pođe u kabinet. Mladić ostade u sobi za primanje. Srce mu zakuca.

»O čemu oni tamo govore? — pomisli on zebući i premještajući se s noge na nogu, kad iz kabineta dopre do njega mrmljanje dvaju

staračkih glasova. — Sluša li on strica?«

Ne podnoseći neizvjesnosti, on priđe vratima i prisloni na njih svoje veliko uho.

— Ne mogu! — začu on glas Jevlampija Stepanoviča. — Vjerujte da ne mogu! Ja vas cijenim, prijatelj sam vam, Prohore Mihajljiču, za vas sam spreman sve učiniti, ali... ne mogu! Nemojte ni moliti!

— Ja se slažem s vama, vaše prevashodstvo, to je pokvaren dečko. Neću to nijekati i čak ću vam reći kao prijatelju i dobročinitelju, da to nije ništa što je on pijanica. To još nije ništa! On je nitkov! I ukrast će, ako se što zgodno desi, i očistit će, majstor, i nalagati je spreman... Takav je pokvarenjak da vam ne mogu opisati! Vi mu danas činite uslugu, a on o vama sutra piše izvještaj. Đubre od čovjeka... Meni ga nije nimalo žao. Kad bi se mene pitalo, ja bi njega odavno onamo, gdje je vrag rekao laku noć... Ali meni je, vašestvo,[35] žao njegove majke! Samo zbog majke i molim. Okrao je, podlac, majku, sve je propio...

Mladić se odmaknu od vrata i prošeta po predsoblju. Za pet minuta on opet priđe vratima i prisloni uho.

— Zbog starice učinite, vašestvo, — govorio je stric. — Ona umire od žalosti što njezin podlac hoda besposlen.

— No dobro. Neka bude. Samo pod uvjetom: ako učini i najmanju sitnicu, odmah van!

— Odmah ga istjerajte ako što učini, podlac jedan.

Mladić ode od vrata i zakorača po predsoblju.

— Junak je stric! — prošapta on, trljajući ushićeno ruke. — Dirljivo opisuje! Nije obrazovan čovjek, a kako sve to izvodi pametno...

Iz kabineta se pokaza stric.

— Primili su te, — reče on namršteno. — Đubre... Hajdemo.

— Zahvaljujem vam, striček! — uzdahnu mladić, migoljeći očima punim zahvalnosti i cjelivajući mu ruku. — Bez vaše protekcije ja bih odavno propao...

Obojica iziđoše na ulicu i zakoračahu kući. Starčić je bio namršten i zamišljen, a mladić je sjao i bio veseo.

Preveo B. Škritek.

Časopis Oskolki, br. 35, od 27. kolovoza 1883. Potpis: A. Čehonte.

NIKIFOR FILIMONIČ

— Naša rječica se izvijala poput zmijice, cikcak... Trčkarala je po polju u krivinama, tankim vertikalama, kao izlomljena... Ako se pokatkad popneš na brijeg i pogledaš dolje, možeš je vidjeti svu, kao na dlanu. Po danu je kao ogledalo, a noću se prelijeva poput žive. Po obali raste trska i savija se prema vodi... Divota! Tu je trska, tamo ivik, a ondje su vrbe...

Tako opisivaše Nikifor Filimonič, sjedeći u pivnici za stolićem i pijući pivo. On je govorio sa žarom, sa zanosom... Njegovo naborano, obrijano lice i mrki vrat su se trzali i grčevito se stresali svaki put, kad je u svojoj priči podcrtavao kakvo osobito poetsko mjesto. Slušala ga je ljepuškasta šesnaestgođišnja djevojka Tanja. Nalegnuvši se grudima na tezgu i poduprvši glavu šakama, ona je, zadivljujući se, blijedeći, i ne trepnuvši okom, ushićeno hvatala svaku riječ.

Nikifor Filimonič je svaku večer dolazio u pivnicu i razgovarao s Tanjom. Volio ju je zbog njena siromaštva i tihe ljubaznosti, kojom je bilo preliveno cijelo njezino blijedo, oštroumno lice. A koga je on volio, tome je predavao sav svoj jezik i sve tajne svoje prošlosti. On je počinjao razgovore obično od samoga početka — opisivanjem prirode. Od prirode je prelazio na lov, od lova — na ličnost pokojnog gospodina, kneza Svinjcova.

— Bio je znamenit čovjek! — govorio je on o knezu. — Bio je poznat, ne toliko po bogatstvu i prostranstvu posjeda, koliko po karakteru. On je bio Don Juan!

— A što znači Don Juan?

— To znači, da je prema ženskome spolu bio veliki donžuan. Volio je takve kao vi. Sav svoj imetak je potrošio na ženski spol. Da... A kad smo živjeli u Moskvi, kod nas je u dvorcu sva elita od naših sredstava živjela. U Petrogradu smo s baronesom von Tussih imali tijesne veze i djetence dobili. Ta ista baronesa je u jednu jedinu noć sav svoj imetak na kartama proigrala i htjela se ubiti, a knez joj nije dao da se skonča. Lijepa je bila, tako mlada... Godinu dana se s njim vukla i umrla... A kako su ga žene voljele, Tanječka! Kako su ga voljele! Nisu mogle živjeti bez njega!

— Je li bio lijep?

— Ta kakvi... Star je bio, ružan... Da... Eto, i vi biste se, Tanječko, njemu svidjeli... On je volio takve vitke, bljedunjave... Ne zbunjujte se. Zašto da se zbunjujete? Nisam lagao nikad u životu i sad isto ne lažem...

Zatim se Nikifor Filimonič prihvatio opisivanja ekipaža, konja, opreme... U sve to se on razumio. Zatim je počeo nabrajati vina...

— A ima takvih vina, kojih boca stoji 25 rubalja. Ispiješ čašu, a u želucu ti se čini kao da ćeš umrijeti od blaženstva...

Tanji se najviše sviđalo opisivanje tihih večeri s mjesečinom... Po ljeti je bučno orgijanje u zelenilu, usred cvijeća, a zimi — u saonicama s toplim pokrivačem. — u saonicama, koje jure kao munja.

— Lete saonice, a vama se čini da mjesec juri... Divota!...

Dugo je Nikifor Filimonič pričao slične stvari. Završavao je kad je dječačić gasio svjetiljku nad vratima i unosio u pivnicu firmu s vratiju.

Jedne zimske večeri Nikifor Filimonič je ležao pijan uz ogradu i nahladio se. Odvezli su ga u bolnicu. Izišavši za mjesec dana iz bolnice, nije više našao svoju prijateljicu u pivnici. Ona je nestala.

Godinu i po dana iza toga išao je Nikifor Filimonič u Moskvi po Tverskoj i prodavao ljetni ponošeni kaput. I susreo je svoju ljubimicu Tanju! Ona je, napudrana, nakinđurena, u šeširu sa strašno svinutim obodom, išla ruku pod ruku s nekakvim gospodinom u cilindru i zbog nečeg se glasno smijala... Starac je pogleda, prepozna, poprati očima i polako skine šešir. Po njegovu licu pređe ganuće, u očima zablješti suzica.

— No, dao joj bog... — prošapta on. — Ona je dobra.

I, stavivši šešir na glavu, on se tiho zasmija.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki br. 37, od 10. rujna 1883. Potpis: A. Čehonte. S neznatnim ispravcima preštampano u zborniku »Šarene priče« iz 1886. kao i u njegovim kasnijim izdanjima.

GLUPA ŽENA, ILI KAPETAN U OSTAVCI

Mali prizor iz nepostojeće lakrdije

Svadbeno doba. KAPETAN U OSTAVCI SOUSOV (sjedi na presvučenom divanu, podavivši jednu nogu poda se, a objema se rukama držeći za drugu. Govori i kima glavom). PROVODADŽINICA LUKINIŠNA (oronula starica s glupim, ali dobrodušnim licem, namješta se postrance na klupici. Na licu izraz užasa, pomiješan s čuđenjem. U profilu nalīči na puža, en face — na crnoga buba-švabu. Govori ropski pokorno i poslije svake riječi štuca).

KAPETAN. Uostalom, ako na to pogledamo s točke gledišta, onda je Ivan Nikolajevič postupio posve bitno. On je dobro učinio, što se oženio. Budi ti ako hoćeš profesor, ako hoćeš i genij, ali ako nisi oženjen, ne vrijediš ni prebijene pare. Nemaš ni cenzusa, ni društvenoga ugleda... Tko nije oženjen, taj ne može u društvu imati pravu važnost... Uzmimo, recimo, mene za primjer... Ja sam obrazovan čovjek, kućevlasnik, imam novaca... Evo i čin... i odlikovanje, a kakva korist od mene? Tko sam ja, ako me pogledaju s točke gledišta? Beskućnik... Sinonim[36] nekakav i ništa više (zamisli se). Svi su oženjeni, svi imaju dječicu, jedino ja... kao u onoj romanci... (pjeva tenorom tužnu romancu). Tako je eto i u mome životu... Da mi je bar kakva pušljiva nevjesta!

LUKINIŠNINA. Zašto pušljiva? Za tebe će, brajko, poći i nepušljiva. Kraj tvoga plemištva, a može se reći, kraj takvih tvojih vrlina za tebe će svaka poći, još i s novcima...

KAPETAN. S novcima meni ne treba. Ja si neću dopustiti, da učinim takvu gadost, da bih se radi novaca oženio. Ja sâm imam novaca i ne želim, da ženin kruh jedem, nego da ona jede moj. Ako uzmeš sirotu, ona će imati srca, razumijevat će... U meni nema toliko egoizma, da bih je iz interesa...

LUKINIŠNA. Ono, doista, brajko... Poneka će sirota biti ljepša od bogatunke...

KAPETAN. Meni ni ljepota ne treba. Čemu ona? Koja ti korist od lica? Ljepota ne mora da je u tijelu, već u duši... Meni treba dobrota, krotkost, bezazlenost neka... Ja želim, da me žena cijeni, poštuje...

LUKINIŠNA. Hm... Kako da te ne poštuje, ako si ti za nju zakoniti suprug? Zar u njoj nema obrazovanosti?

KAPETAN. Stanider, ne prekidaj. Meni ni obrazovanosti ne treba. Danas se ne može bez obrazovanosti, to se razumije, ali ima različitih vrsta obrazovanja. Ugodno je, ako žena umije francuski i njemački, ako znade različite takve stvari, vrlo je ugodno; ali koja ti korist od toga, ako ti, uzmimo, ne umije dugme prišiti? Ja sam ti obrazovan čovjek, svugdje me primaju, s knezom sam Kanitelinim, mogu reći, svejedno, evo kao s tobom sada, ali ja imam jednostavan karakter. Meni treba jednostavna djevojka. Pameti mi ne treba. Važnost i pamet je u muškarca, a žensko biće može proći i bez pameti.

LUKINIŠNA. To je točno, brajko. O pametnima je sada i u novinama pisalo, da one ne odgovaraju.

KAPETAN. Glupa će te žena i voljeti, i poštivati, i srca će imati, kakva ja bio da bio zvanja čovjek. Strah će biti u njoj. A pametna će kruh tvoj jesti, ali neće mariti, čiji je to kruh. Glupaču ti meni traži... Da znaš: glupaču. Imaš li ti kakvu na izbor?

LUKINIŠNA. Ima različitih na izbor (zamisli se). Koju bi za tebe? Mnogo je glupih žena, ama sve su to mudre glupače... Svaka glupača svoju pamet ima... Ti bi posve glupu? (Misli). Imam ja jednu glupaču, ali ne znam hoće li ti se svidjeti... Trgovačkog je soja sa pet tisuća miraza... Ono, samo po sebi, nije da je baš lijepa, već onako — ni jedno, ni drugo... mršuljasta, tanahna... Ljubazna je, delikatna... Čudo jedno od dobrote! Posljednje će dati, ako tko zamoli... Pa, i krotka je... Mati nju za kose, a ona ma niti da pisne — ni riječce! I straha od roditelja ima, i u crkvu je vode, i u gospodarstvu, ako što... Ali ono glavno (upire prstom u čelo)... Ne osudi ti mene, griješnicu, zbog mojih sudova, ali ti velim svoju istinitu riječ, kao pred bogom; ona nije pri sebi! Luda je... Šuti, Šuti, Šuti kao ubijena... Sjedi, šuti, pa ni pet ni šest — skok! Baš kao da si je vrelom vodom ošurio. Skoči sa stolice kao sumanuta i stane mljeti... Melje, melje... Melje bez kraja i konca... I roditelji su joj tada budale, i hrana joj ne valja, i riječi, što joj govore, su zle. I ona, tobože, nema s kim da živi, i život su joj, veli, otrovali... »Vi mene, kaže, ne možete shvatiti...« Luda cura! Prosio nju trgovac Kašalogov — odbila, naravno! Nasmijala mu se u lice, eto... Bogat trgovac, lijep, aligantan, baš kao mlad oficirčić.

A dešava se i to, da uzme ne znam ti kakvu glupu knjižicu, ode u ostavu te čita, čita...

KAPETAN. E, ta mi luda cura ne ulazi u kategoriju... Traži drugu (ustaje i gleda na sat)... Sada doviđenja, bonžur,[37] vrijeme mi je da idem... Idem ja svojim samačkim poslovima...

LUKINIŠNA. Idi, brajko! Ravan ti put! (Ustaje). U subotu navečer svratit ću u pogledu nevjeste (ide k vratima)... A, ovaj... što se tiče samačkih poslova to tebi ne treba?

Preveo K. Pranjić.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 38, od 17. IX. 1883. Potpis: A. Čehonte.

MAJONEZA

Astronomi se silno obradovali, kad su otkrili mrlje na suncu. Primjer neuporedive zluradosti!

* * *

Činovnik primio mito. U samom trenutku griješnoga pada uđe njegov starješina i sumnjičavo se upilji očima u njegovu šaku, u kojoj je ležala zahvalnička novčanica. Činovnik se strašno smete.

— Čujte! — obrati se on k stranci, otvarajući šaku. — Nešto ste zaboravili u mojoj šaci!

* * *

Kada jarac postaje svinja?

Navadio nečiji jarac dolaziti našim kozama, — priča jedan posjednik. — Mi ga ščepamo i izbijemo. Ipak je i dalje dolazio. Mi ga isprebijamo i za rep mu štap zavežemo. Ali ni to ne pomože. Lopov je i opet nastavio da se dovlači našim kozama. E, čekaj! Mi ti ga uhvatimo, saspemo mu u nos duhana i namažemo terpentinom. Poslije ove operacije tri dana nije dolazio, a onda je opet stao dolaziti. E pa, zar on poslije toga nije svinja?

* * *

Primjer snalažljivosti.

Petrogradski reporter N. Z., razgledajući prošlogodišnju manufakturnu izložbu, usredi svoju pažnju, između ostaloga, na jedan paviljon i počne nešto zapisivati.

— Da niste vi izgubili 25 rubalja? — obrati se k njemu vlasnik paviljona, pružajući mu novčanicu.

— Ja sam izgubio dvije po dvadeset i pet! — snađe se reporter.

Izlagač se začudi takvoj snalažljivosti i dadne mu drugu novčanicu od dvadeset i pet rubalja.

Ovo nije anegdota, već istinit događaj.

Preveo K. Pranjić.

Štampano u časopisu Oskolki, u istom broju kao i »Glupa žena... ali s potpisom: Čovjek bez slezene.

U ČETVOROSJEDU

Kćeri pravoga državnog savjetnika Brindina, Kiti i Zina, vozikale su se u četvorosjedu po Nevskome.[38] S njima se vozala i njihova rođaka Marfuša, omalena, šesnaestgodišnja provincijalka-vlastelinka, koja je prije nekoliko dana došla u Piter[39] u goste uglednoj rodbini i da razgleda »znamenitosti«. Pored nje sjedaše barun Dronkelj, svježe izmiven i gotovo upadljivo očišćen čovjek u plavom kaputu i plavom šeširu. Sestre se vozale i prijeko poglédale svoju rođaku. Rođaka ih i nasmijavala i kompromitirala. Naivna djevojčica, koja se od rođenja nije vozila u četverosjedu niti je slušala prijestolničku buku, znatiželjno je oglédala presvlake u ekipažu, lakejski šešir sa zlatnim vrpcama, uzvikivala pri svakom nailasku na konjski tramvaj... A njezina zapitkivanja bijahu još naivnija i smješnija...

— Koliko plaće prima vaš Porfirije? — upita ona, između ostaloga, pokazujući glavom na lakeja.

— Čini se, četrdeset na mjesec...

— Ma nemojte?! Moj brat Serjoža, učitelj, prima samo trideset! Zar se u vas u Petrogradu tako visoko cijeni rad?

— Ne postavljajte, Marfušja, takva pitanja, — reče Zinar — i ne gledajte u stranu. To je nepristojno. Ej, pogledajte kakav smiješan oficir! Ha-ha! Kao da se kvasine napio! Jeste li vi, barune, takav, kad se udvarate Amfiladovoj?

— Vama je, mesdames, smiješno i veselo, a mene peče savjest, — reče barun. — Danas naši službenici imaju komemoraciju Turgenjeva, a ja, zahvaljujući vama, nisam otišao. Neugodno je, znate... Komedija je, ali je ipak valjalo otići, pokazati svoje saučešće... idejama... Mesdames, recite mi otvoreno, metnuv ruku na srce, sviđa li se vama Turgenjev?

— O, pa da... jasno! Turgenjev svakako...

— Gle molim vas... Koga god upitam, svima se sviđa, a meni... ne razumijem! Ili ja nemam mozga, ili sam ja tako očajan skeptik, ali meni se sve te gluposti, što su ih nadigli poslije Turgenjeva, čine preuveličanima. On je dobar pisac, to ne ću poricati... Piše tečno, stil mu je tu i tamo čak živ, ima humora, ali... ništa naročita... Piše kao i

sva druga ruska piskarala... Kao i Grigorovič, kao i Krajevski... Uzeh jučer namjerno iz knjižnice »Lovčeve zapise«, pročitah ih od korica do korica i ne nađoh ama baš ništa naročita... Ni spoznanje sebe sama, ni o slobodi štampe... nikakve ideje! A o lovu uopće nema ništa. Međutim lijepo je napisano!

— Čak veoma lijepo! On je vrlo dobar pisac! Eh, kako on o ljubavi piše! — uzdahnu Kiti. — Bolje od sviju.

— Dobro je pisao o ljubavi, ali ima i boljih. Jean Richepin,[40] na primjer. To ti je divota! Jeste li čitali njegovu »Priljepčivu«? To je nešto drugo! Čitate i osjećate, kako se sve to u zbilji dešava! A Turgenjev... šta je on napisao? Sve neke ideje... ali kakve su ideje u Rusiji? Sve od indzemnlh pobuda! Ništa originalna, ništa samorodna!

— A što je prirodu opisivao!

— Ne volim čitati opise prirode. Razvlači, razvlači... »Sunce izađe... Ptice zapjevaše... Šuma šušti...« Uvijek preskačem te ljepote. Turgenjev je dobar pisac, ne poričem, ali mu ne priznajem stvaranje čudesa, kako to o njemu galame. Tobože je dao poticaja za samospoznanje, nekakvu je tamo političku savjest u ruskome narodu uštinuo za osjetljivo mjesto... Svega toga ne vidim... Ne razumijem...

— A jeste li čitali njegova »Oblomova«?[41] — upita Zina. — Tamo je on protiv kreposnoga prava![42]

— Istina je... Ali svakako da sam i ja protiv kreposnoga prava! Viču li tako o meni?

— Zamolite ga da ušuti! Boga radi! — šapne Marfuša Zini.

Zina u čudu pogleda naivnu, plašljivu djevojčicu. Provincijalkine su oči nemirno lutale po četvorosjedu, od lica do lica, sjajile se od ružnoga osjećanja, i činilo se, tražile na koga da izliju svoju mržnju i prezir. Usne su joj drhtale od gnjeva.

— Nepristojno je, Marfuša! — šapne Zina. — Vi plačete.

— Vele isto tako, da je on imao velik utjecaj na razvitak našega društva, — nastavi barun. — Po čemu se to vidi? Ne vidim toga utjecaja, griješni čovječe. Na mene on nikako nije imao ni najmanjeg utjecaja.

Četvorosjed se zaustavio ispred glavnoga ulaza kcd Brindinovih.

Preveo K. Pranjić.

Časopis Oskolki, br. 39, od 24. IX. 1883. s potpisom: A. Čehonte.

UJESEN

Bijaše blizu noć.

U krčmi strica Tihona sjedilo je društvo izvoščika i bogomoljaca. U krčmu ih je potjerao jesenski pljusak i bijesni, mokri vjetar, koji je udarao po licu poput biča. Prokisli i umorni putnici sjedili su na klupama uz zid i, osluškujući vjetar, dremuckali. Na licu im se ocrtavala dosada. Jedan mali izvoščik, pjegava, isječena lica, imao je na koljenima harmoniku: svirao je i mahinalno prestao. Nad vratima, oko mutnog, prljavog fenjera, letjele su kišne kapi. Vjetar je bio poput vuka, zavijao je i, očito da je htio skinuti s baglama vrata krčme. Iz dvorišta se čulo frktanje konja i šljapkanje po blatu. Bilo je mokro i hladno.

Uz tezgu je sjedio sam čiča Tihon, visoki mužik s velikom njuškom i pospanim, malim očima. Pred njim je, s ove strane tezge, stajao čovjek četrdesetih godina, odjeven loše i više nego jeftino, ali ipak inteligentno. Na sebi je imao zgužvani, izmočen u blatu, ljetni kaput, kockaste hlače i gumene kaljače, obuvene na bosu nogu. Glava, ruke, zabijene u džepove, i mršavi, oštri laktovi, tresli su mu se kao u groznici. Na momente je cijelo izmršavjelo tijelo, počevši od strašno ispijenog lica i završavajući s gumenim kaljačama, prelazila laka drhtavica.

— Daj, Krista radi! — molio je on Tihona razbijenim, treštavim tenorom. — Čašicu... eto tu majušnu. Ta na kredit!

— Jasno... Mnogo vas skitnica se vucara ovdje!

Skitnica prezrivo, s mržnjom, pogleda Tihona. On bi ga bio ubio kad bi to bilo moguće!

— Shvati ti, glupane jedan, neznalico! Ne molim ja, utroba, da se izrazim po tvom, mužickom jeziku, moli! Moja bolest moli! Shvati!

— Nemam ja šta da shvaćam!... Odlazi!

— Ta ako sad ne popijem, shvati to, ako ne zadovoljim svoju strast, mogu učiniti zločin. Bog zna što mogu učiniti! Vidio si, prostače, za svog krčmarskog života mnogo pijanih ljudi, zar si do sada nisi mogao objasniti kakvi su to ljudi? To su bolesnici! Sveži ih lancem, tuci, sijeci, samo im daj votke! No, najpokornije molim! Učini mi milost! Ponizujem se... Bože moj, kako se ponizujem!

Skitnica strese glavom i polako pljune.

— Daj novce, pa ćeš onda dobiti i votke! — reče Tihon.

— Otkuda da uzmem novce? Sve sam propio! Sve do zadnje pare! Jedino mi je taj kaput ostao. Ne mogu ti dati njega, zato što ga nosim na golom tijelu... Hoćeš li kapu?

Skitnica dade Tihonu svoju poderanu kapu, iz koje je ponegdje provirivala vata. Tihon uze kapu, pogleda je i niječno strese glavom.

— I zabadava je ne bih... — reče on. — Đubre...

— Ne sviđa ti se? No, onda daj na dug, ako ti se ne sviđa. Kad budem išao natrag iz grada, donijet ću ti tvoj petak. Udavi se onda tim petakom! Uguši se!

— Što si ti lupež! Kakav si ti čovjek? Zašto si došao?

— Hoću da popijem. Ne tražim ja, nego moja bolest! Shvati!

— Što uznemiruješ? Mnogo se vas, lopova, šeta širokim svijetom! Idi tamo, moli pravoslavne, neka te pogoste Krista radi ako žele, a ja Krista radi dajem samo kruha! Đubre!

— Kradi ti od njih, siromaha, a ja... oprosti! Ja ih ne ću okradati! Ja ne!

Skitnica odjednom prekrši svoju riječ, pocrvenje i obrati se bogomoljcima:

— A to je ipak ideja, kršćani! Žrtvujte petačić! Utroba moli! Bolestan sam!

— Ispij vodice, — nasmija se mali s boginjavim licem.

Skitnicu postade stid. On se nakašlja i ušuti. Za čas je opet molio Tihona. Na kraju krajeva, on zaplače i poče za čašicu votke nuditi svoj mokri kaput. U mraku ne vidješe njegovih suza, a kaput ne uzeše zato, što je u krčmi bilo bogomoljki, koje nisu željele gledati mušku nagost.

— Pa što da sad radim? — upita tiho skitnica glasom punim očaja. — Što da radim? Ne mogu a da ne popijem! Inače ću učiniti zločin, ili ću se odlučiti na samoubojstvo... Što da radim?

On zakorača po krčmi.

Doveze se poštanski tarantas sa zvončićima. Mokri postiljon uđe u krčmu, ispije čašu votke i iziđe. Pošta se odveze dalje.

— Dat ću ti jednu zlatnu stvar — obrati se skitnica Tihonu, postavši odjednom blijed kao plahta. — Izvoli, dat ću ti. Neka bude... Iako je to podlo, nitkovski od mene, ali uzmi... Činim tu gadariju, jer sam nepromjenljiv... I na sudu bi me opravdali... Uzmi, ali samo uz

uslov: da mi vratiš onda, kad se budem vraćao natrag. Dajem ti pred svjedocima...

Skitnica mokrom rukom posegnu za pazuh i izvadi odatle mali zlatni medaljon. On ga otvori i časak se zagleda u portret.

— Trebao bih izvaditi portret, ali nemam ga kuda staviti: sav sam mokar. Neka te vrag odnese, uzmi s portretom. Ali samo uz uslov... Golubiću moj dragi... molim te... Ne diraj prstima to lice... Molim te, golubiću! Oprosti mi za grubijanstvo, zato, što sam s tobom grubo govorio... Glup sam... Ne diraj prstima i ne gledaj svojim očima to lice...

Tihon uze medaljon, pogleda ga i stavi u džep.

— Ukradeni satić, — reče on nalijevajući čašicu. — A1 dobro... Pij...

Pijanac uze čašu u ruke, bliještavo je pogleda očima, koliko su snage dopuštale njegovim pijanim, mutnim očima, i ispije... ispije s osjećajem, s drhtavim prekidima. Zapivši medaljon sa slikom, on stidljivo obori oči i pođe u kut. Ondje se smjesti na klupu kraj bogomoljki, naježi se i sklopi oči.

Pola sata prođe u tišini, u šutnji. Šumio je samo vjetar, pjevajući u dimnjaku svoju jesenju rapsodiju. Bogomoljke se stadoše moliti bogu i nečujno se raspremati za spavanje po klupama. Tihon rastvori medaljon i zagleda se u žensku glavicu, koja se iz zlatnog okvirića smiješila krčmi, Tihonu, bocama. U dvorištu škripnuše kola. Začu se »trrr« i capkanje po blatu... U krčmu utrča mali mužik u dugom kožuhu, oštre brade. Bio je mokar i blatan.

— No-ded! — viknu on, lupkajući petakom o tezgu. — Čašu prave madeire! Puni!

I lopovski se okrenuvši na jednoj nozi, on omjeri pogledom cijelo društvo.

— Rastopili se šećerni, tetka vam kokica bila! Kiše se uplašili, zlobnici! Nježni ljudi! A kakva je ovo ptičica?

Mali mužik skoči k skitnici i pogleda ga u lice.

— Ovdje! Gospodin! — reče on. — Semjon Sergejič! Naš gospodar! A? Zbog kakvog razloga zebete u ovoj krčmi? Zar vam je ovdje mjesto? Eh... nesretni mučeniku!

Gospodin pogleda mužika i pokri si lice rukavom. Mužik uzdahne, strese glavom, očajno mahnu s obje ruke i pođe k tezgi da pije

votke!

— To je naš gospodar, — šapnu on Tihonu, mahnuvši prema skitnici. — Naš plemić, Semjon Sergejič. Vidjeste li kakav je? Na kakva čovjeka sada naliči? A? Eto, eto... do kakva stupnja ga je dovelo pijanstvo...

Ispivši votku, mužik otare usne rukavom i produži:

— Ja sam iz njegova sela. Četiri stotine vrsta odavle, iz Ahtilovke... Bili smo kmetovi njegova oca... Takva nesreća, brate! Takva nesreća! Bijaše tako dobar gospodin... Eto taj konjić vani! Vidiš li? To mi je on tog konjića dao! Ha-ha! Sudbina!

Za deset su minuta oko mužika sjedili izvoščiki i bogomoljci. Tihim, živahnim tenorom, uz šum jeseni, on im je pričao priču. Semjon Sergejič je sjedio u tom istom kutu, prekrivši oči i mrmljajući. On je također slušao.

— Sve je to poteklo zbog malodušja, — pričao je mužik, dižući se i gestikulirajući rukama. — Zbog bogatstva... On je bio bogat gospodin, velik, poznat u cijeloj gubemiji... Jedi, pij — ne ću! Sami ste valjda vidjeli... Koliko se puta u kočiji provezao baš kraj ove krčme. Bio je bogat... Sjećam se, prije pet godina ide on preko Miškinske skele i umjesto petaka rubalj baca... Zbog sićušne stvari je počeo njegov pad. Prva stvar — zbog žene. Zavolio on, mileni, jednu iz grada... Jače od života. Zavoljela vrana strasno siva sokola... Marjom Jegorovnom se, podla, nazivala, a prezime joj je tako čudno, da ga ne možeš izgovoriti. Zavolio i oženio se, znači, kako to bog zapovijeda. A ona, jasno, složila se, jer nije on jedan od sitne gospode, trijezan i pri novcu je... Prolazim ja jednom uveče, sjećam se toga, kroz njihov vrt, gledam, a oni sjede na klupi i ljube se. On nju jednom, a ona, zmija, njega dvaput. On nju u bijelu ručicu, a ona — tras! samo se privija uz njega, da je vrag!... Volim te, veli, Senja... A Senja, kao nitkov, obilazi svuda i hvali se luđačkom srećom... Onom rubalj, onom dva... Meni je, eto, konja dao... Na našu radost, svima nam je dugove oprostio. Došla stvar do svadbe... Vjenčali se, kako i treba... U onaj čas, kad su gospoda sjedala za večeru, ona uze karuce i pobježe u njima... U grad je advokatu pobjegla, ljubavniku. Ispod svadbenog vijenca, lisica! A? U najbolji čas! A? Podivljao je od toga časa, počeo piti... Eto, kako vidite... Ide kao šašav i o njoj, lopuži, misli. Voli je! Vjerojatno sad ide pješke u grad

da je pogleda negdje iz prikrajka... Druga stvar, braćo, odakle ga je stigla propast — je šurjak, sestrin muž... Smislio on da jamči za šurjaka u bankarskom društvu... za trideset tisuća... Šurjak, jasno, zna, nitkov, kako će se okoristiti i pasjim svojim uhom nije maknuo, a našem uzeše svih trideset tisuća... Glup čovjek za gluposti i trpi muke... Žena je sa svojim advokatom djecu narodila, zet je kod Poltave kupio imanje, a naš ide, kao luđak, po krčmama i ovakvima kao mi, mužicima se jada: »Izgubio sam, braćo, vjeru! Sad nemam ni u šta, baš tako, da vjerujem!« Malodušnik! Svaki čovjek nosi svoju nesreću, znači onda, neka pije? Evo kod nas, na primjer, starješina. Žena si usred bijela dana dovodi učitelja, muškarci novac troše na pivo, a starješina hoda okolo i smješka se... Samo je malo oslabio...

— Kako kome bog snage dade,... — uzdahnu Tihon.

— Ima raznih snaga — to je pravilno.

Mali mužik je dugo pričao... Kad je završio u krčmi nastade tišina.

— Ej, ti... kako se zovete?... nesretni čovječe! Dođi, popij! — reče Tihon, obraćajući se gospodinu.

Gospodin priđe tezgi i s nasladom ispi milostinju...

— Daj mi na čas medaljon, — šapnu on Tihonu. — samo ću pogledati i... dati ti...

Tihon se namršti i šutke mu dade medaljon. Mali čovječuljak boginjava lica uzdahne, zakima glavom i zatraži votke.

— Popij gospodine! Eh! Bez votke je dobro, a s votkom je još bolje! U votki je i sreća i nesreća! Tjeraj!

Ispivši pet čaša, gospodin ode u kut, rastvori medaljon i pijanim, mutnim očima poče tražiti ljubljeno lice... Ali lica više nije bilo... Istrgoše ga iz medaljona nokti dobričine Tihona.

Fenjer buknu i ugasi se. U kutu brzopleto zabunca bogomoljka. Mali čovjek s boginjavim licem se naglas pomoli bogu i rastegnu se na tezgi. Još je netko stigao... A kiša je lijevala i lijevala... Postajalo je sve hladnije i hladnije, i činilo se da neće biti kraja toj podloj, mračnoj jeseni. Gospodin se upijao očima u medaljon i stalno tražio žensko lice... Svijeća se ugasila.

Proljeće, gdje si?

Preveo B. Škritek.

Štampano u Budilniku, br. 37, 1883. (dopušt. cenzure 24. rujna) s potpisom A. Čehonte. Gotovo bez izmjena novela je ušla u zbornik »Šarene priče« iz god. 1886.

ZAHVALNI NIJEMAC

Poznavao sam jednoga zahvalnog Nijemca.

Prvi put ga sretoh u Frankfurtu-na-Majni. Išao je po Dummstrasse[43] i vodio majmuna. Na licu mu se čitala glad, ljubav prema domovini i pokornost usudu. On je otužno pjevao, a majmun plesao. Sažalili su mi se i dao sam im talir.

— O, zahvaljujem vam! — reče mi Nijemac, stišćući talir uza grudi. — Zahvaljujem! Do groba ne ću zaboraviti važu milostinju!

Drugi put sretoh toga Nijemca u Frankfurtu-na-Odri. Išao je po Eselstrasse[44] i prodavao pržene kobasice. Kad me ugledao, obliše ga suze, podiže oči k nebu i reče:

— O, zahvaljujem vam, mein gerr![45] Nikad ne ću zaboraviti onaj talir, kojim ste spasili od gladi mene i moga pokojnog majmuna. Vaš nam je talir tada donio blagostanje!

Treći put sretnem ga ja u Rusiji (in diesem Russland).[46] Ovdje je on ruskoj djeci predavao stare jezike, trigonometriju i teoriju muzike. U vrijeme slobodno od nastave on je za se tražio mjesto direktora željeznice.

— O, ja se vas sjećam! — reče mi, stiščući mi ruku. — Svi su Rusi — rđavi ljudi, ali vi ste izuzetak. Ja ne volim Ruse, ali ću se vas i vašega talira sjećati do groba.

Više se s njime nisam sretao.

Preveo K. Pranjić.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 40, od 1. X. 1883. s potpisom: Čovjek bez slezene.

KĆI KOMERCIJALNOG SAVJETNIKA

Roman

Komercijalni savjetnik Mehanizmov ima tri kćeri: Zinu, Mašu i Sašu. Za svaku od njih tri položeno je u banci sto tisuća miraza. Uostalom, stvar nije u tome.

Saša i Maša ne predstavljaju ništa naročito. One odlično plešu, šivaju, uzdišu, sanjare, vole poručnike — i više, čini se, ništa, ali zato najstarija, Zina, ide u red rijetkih, neobičnih naravi. Lakše se na životnom putu sresti s reporterom koji ne pije, nego s takvim karakterom.

Bio je Sašin imendan. Mi susjedi-plemiči obukosmo se u najbolja odijela, upregnusmo najbolje konje i odvezosmo se s čestitkama na imanje Mehanizmova. Prije dvadesetak godina na mjestu toga imanja stajala je krčma. Krčma je rasla, uzdizala se i izrasla u najdivniju farmu s vrtovima, ribnjacima, fontanama i lakejima, koji u licu naliče na buldoge.

Stigavši i čestitavši, mi odmah sjedosmo za ručak. Iznesoše juhu od povrća. Prije juhe ispismo po dvije čašice i prigrizosmo.

— Ne bismo li ispili i treću? — predloži Mehanizmov. — Bog voli trojicu i ta... tres hvaciunt konzilium...[47] Latinac sam, braćo! Jaška, posluži-der, svinjska njuško, s tog stola sleđevine! Gospodo plemići, ded se ponudite! Bez ceremonija! Mitrije Petriču, že vu pri ale mašer![48]

— Ah, papa! — primijeti Maša. — Zašto navaljuješ? Ti upravo kao trgovac Vodjankin s čašćenjem!

— Znam što govorim! Tvoja je stvar — šutjeti! To ja samo kad ima gostiju dopuštam da mi govore ti! — prošapta mi preko stola Mehanizmov. — Zbog civilizacije! A kad nema gostiju — ni makac!

— Iz prostačine nećeš napraviti plemića! — uzdahnu general s vrpcom, koji je sjedio do mene. — Svinja je bio, svinja i ostao...

Mehanizmov se malo po malo napio, sjetio se svojih krčmarskih dana i počeo se šaliti. Štucao je, počinjao govoriti francuski, prostačio se...

— Prestani! — reče mu njegov prijatelj general. — Svaka nepristojnost traži svoj red! Kakav si ti... bratac!

— Nepristojan sam za svoj novac, a ne za tvoj! Sam sam nosilac »Lava i sunca«![49] Gospodo, a koliko biste tražili od mene da me proizvedete u počasnog mirovnog?[50]

Na jednom kraju stola se očajno poče okretati i tresnu nečiji stolac. Pogledasmo u pravcu treska i ugledasmo dva velika crna oka, koja su sipala varnice i munje na Mehanizmova. Ta dva oka su pripadala Zini, visokoj i stasitoj plavojki, obučenoj u crninu. Njeno blijedo lice bilo je puno crvenih pjega, a na svakoj pjegi odražavala se srdžba.

— Molim te, tata, da prestaneš! — reče Zina. — Ja ne volim lakrdijaša!

Mehanizmov plaho pogleda u njene oči, uzvrti se, ispi na dušak čašu konjaka i ušuti.

— »Ehe! — pomislismo mi. — Ovo nije ni Saša ni Maša... S tom se ne valja šaliti... Neobičan karakter... To je...«

I ja s uživanjem počeh promatrati to ljutito lice. Priznajem, ja i ranije nisam bio ravnodušan prema Zini. Ona je predivna, gleda kao Dijana i stalno šuti. A djevojka, koja stalno šuti, sami znate, nosi u sebi toliko tajni! To je boca s nepoznatom tekućinom — ispio bi, ali se bojiš: a možda je otrov?

Poslije ručka priđoh Zini da joj pokažem da ima ljudi, koji je shvaćaju, progovorih o mučnoj sredini, o istini, radu, ženskoj slobodi! Od ženske slobode, pod utjecajem alkohola, pređoh na sistem putnih isprava, kurs novca, ženske tečajeve.... Govorio sam s žarom, drhtajući, desetak puta sam je zgrabio za ruku... Govorio sam, uostalom, iskreno i skladno, kao da sam naglas čitao uvodni članak. A ona je slušala i gledala me. Oči su joj postajale sve šire i okruglije... Obrazi su joj primjetno problijedili pod utjecajem mog govora... Na kraju se u njenim očima pokaza strah.

— Zar vi sve to govorite iskreno? — upita ona, zbog nečega obamrijevši od užasa.

— Ja... ne iskreno?! Vama? Ja... Ta kunem vam se, da...

Ona me uhvati za ruku, nagnu se mom obrazu i uzbuđeno prošapta:

— Budite danas u deset sati uveče u mramornoj sjenici... Molim vas! Ja ću vam sve reći, sve!

Prošapta i pobježe na vrata. Ja protrnuh...

»Zaljubila se! — pomislih ja, pogledajući se u ogledalo. — Nije izdržala!«

Ja sam — zašto da se pravim skroman? — divan muškarac. Visok, stasit, s crnom, kao gar, bradom... U plavim očima i na crnomanjastu licu nosim izražaj preživjela trpljenja. Iz svake geste provijava razočaranje. I, osim svega toga, bogat sam. (Imetak sam zaradio na literaturi).

Oko deset sati ja sam već sjedio u sjenici i umirao od očekivanja. U glavi i prsima mi je bješnjela bura. U slatkom zamoru iščekivanja sklapao sam oči i u mraku svojih zjena gledao sam Zinu... Uporedo s njom, u mraku je, zbog nečeg, stršala i jedna zlobna sličica, koju sam vidio u nekakvom časopisu: visoka raž, damski šeširić, kišobran, štap, cilindar... Neka me čitalac ne osudi zbog te sličice! Nemam samo ja takvu pokvarenu dušu. Ja poznam jednog pjesnika, koji se oblizuje i cmače usnama svaki put, kad mu se, u nadahnuću, pojavljuje muza... Ako si pjesnik dopušta takvu slobodu, onda je nama, prozaicima, tim više oprošteno.

Točno u deset na vratima sjenice pokaza se Zina, osvijetljena mjesečinom. Ja skočih k njoj i uhvatiti je za ruku.

— Draga moja,... — promrmljah ja. — Ja vas ljubim. Ljubim bijesno, strasno!

— Dopustite! — reče ona, sjedajući i polako okrećući prema meni svoje blijedo lice. — Odmaknite (sic!) vašu ruku!

To je bilo rečeno tako pobjednički, da brzo, jedan za drugim, iz moje glave nestadoše i cilindar, i štap, i ženski šeširić i raž...

— Vi govorite da me ljubite... Vi se također meni sviđate. Ja se mogu udati za vas, ali prije svega, ja sam dužna da vas spasim, nesretniče. Vi ste na rubu propasti. Vaši nazori će vas stajati života. Zar vi, nesretniče, ne vidite to? I zar vi smijete misliti, da ću ja sjediniti svoju sudbinu s čovjekom, koji ima takve nazore? Ne! Vi mi se sviđate, ali ja ću moći nadvladati svoje osjećaje. Spašavajte se dok nije kasno! Za prvi čas makar ovo... evo, pročitajte ovo! Pročitajte i uvidjet ćete u kakvoj ste zabludi!

I ona gurnu u moju ruku nekakav papir. Ja zapalih šibicu i u svojoj jadnoj ruci ugledah prošlogodišnji broj »Građanina«. Časak

sam sjedio šuteći, nepomično, zatim sam skočio i uhvatio se za glavu.

— Gospode! — kliknuh ja. U cijelom Lohmotjevskom kotaru jedina neobična priroda, a i ta... i ta je glupa! Bože moj!

Za deset minuta već sam sjedio u brički i jurio kući.

Preveo B. Škritek.

Prvi put u časopisu Oskolki, br. 42, od 15. X. 1883. Potpis: A. Čehonte.

MOJE DUHOVITOSTI I IZREKE

Kad bih ja, recimo, premlatio g. Krokodilova, koji živi sa mnom u istom rajonu, u času, kad uzima od mog kućevlasnlka mito, ne bi li to značilo, da sam ga premlatio u vršenju njegove službene dužnosti?

* * *

Seljak Petar imađaše 5 gusaka, 6 patki i 10 kokoši. Za svoj imendan zakolje on jednoga guska i dvije kokoši. Pita se, šta je njemu ostalo, ako se znade, da mu se u vrijeme ručka uvratila jedna ličnost, i kakva je to ličnost? Odgovor: ostalo je samo perje.

* * *

Kraljević Hamlet je rekao: »Kad bismo sa svakim po zaslugama, tko bi umakao šamaru?« Zar se to ne bi moglo ticati kazališnih recenzenata?

* * *

U Rusiji ima u mesnicama više mesara, nego mesa.

* * *

Prekoračivanje vlasti i administrativna samovolja zubara sastoji se u čupanju zdravoga zuba zajedno s bolesnim. To je rekao jedan kvartovski starješina, čitajući Millovu[51] logiku.

* * *

Zmija naočarka — jest i liberalka, a istovremeno i konzervativka. Njen se liberalizam sastoji u nošenju naočari. Sve pak ostale njene osobine valja pripisati konzervatizmu.

Preveo K. Pranjić.

Časopis Oskolki br. 42, od 15. X. 1883. Potpis: Čovjek bez slezene.

SKRBNIK

Prevladam ja svoj strah i uđem u kabinet generala Šmigalova. General je sjedio za stolom i slagao pasijans »damski kapric«.

— Izvolite, mili moj? — upita me ljubazno, pokazavši glavom na naslonjač.

— Ja sam do vas, vaše prevashodstvo — po poslu — rekoh, sjedajući i ne znam ni sam zbog čega zatežući svoj crni svečani kaput. — Ja sam do vas po poslu, koji ima privatan karakter, ne službeni. Došao sam vas zaprositi ruku vaše nećakinje Varvare Maksimovne.

General polako okrene svoje lice prema meni, pogleda me pažljivo i ispusti karte na pod. Dugo je micao usnama, dok nije progovorio:

— Vi?... Jeste li poludjeli, je li? Jeste li poludjeli, pitam ja vas? Vi se... usuđujete? — prosikće, crveneći. — Vi se usuđujete, derište jedno, žutokljunče?! Usuđujete se lupetati... poštovani gospodičiću...

Pa lupnuvši nogom, Šmigalov vikne tako glasno, da su se čak stakla zatresla:

— Ustajte! Zaboravljate s kime govorite! Izvolite se molim pokupiti i ne dolazite mi više pred oči! Izvolite izaći! Napolje molim!

— Ali ja hoću da se ženim, vaše prevashodstvo!

— Možete se ženiti na drugom mjestu, ali ne kod mene! Niste vi još dorasli mojoj nećakinji, poštovani gospodičiću! Niste vi njoj par. Ni vaše imanje, ni vaš društveni položaj ne daju vam prava da mi dolazite s takvim... prijedlogom! To je od vas drskost! Opraštam vam, derište jedno, i molim vas da me više ne uznemirujete!

— Hm... Vi ste na ovaj način već odbili petoricu prosaca... Ali, neće vam uspjeti da odbijete šestoga. Ja znam uzrok tim odbijanjima. Evo što je, vaše prevashodstvo... Dajem vam časnu i plemenitašku riječ, kad se oženim Varjom, da ne ću od vas zatražiti ni kopjejke od onih novaca, što ste ih vi, kao Varjin staratelj, potratili. Dajem časnu riječ!

— Ponovite što ste rekli! — progovori general nekakvim neprirodno praskavim glasom, pognuvši se i dojurivši do mene kasom, kao razdražen gusak. — Ponovi! Ponovi, huljo jedna!

Ponovio sam. General pocrvenje i ustrčkara se.

— To je još trebalo! — zaječi on, motajući se tamo-amo i dižući ruke uvis. Trebalo je još da mi moji podčinjeni nanose strašne, neoprostive uvrede u mojoj vlastitoj kući! Bože moj, što sam doživio! Meni se... gadi!

— Ali uvjeravam vas, vaše prevashodstvo! Ne samo što ne ću tražiti, nego čak vam ni jednom riječju ne ću dati do znanja, da ste vi zbog karakterne slabosti potratili Varjine novce! I Varji ću narediti da šuti! Časna riječ! Zašto se uzrujavate, lomite ormar? Neću vas predati sudu!

— Nekakvo tamo derište, žutokljunac... ubogar... usuđuje se ravno u lice govoriti takve gadarije! Izvolite izaći, mladiću, i upamtite, da ovo nikada ne ću zaboraviti! Strašno ste me uvrijedili! Međutim... praštam vam! Vi ste tu drskost izrekli zbog svoje lakomislenosti, zbog gluposti... Ej, izvolite ništa ne dirati na mome stolu svojim prstima, vrag vas odnio! Ne dirajte karte! Odlazite, zauzet sam!

— Ništa ja ne diram! Šta vi izmišljate? Dajem vam časnu riječ, generale! Dajem riječ, da ne ću čak ni spomenuti! I Varji ću zabraniti da od vas traži! Šta vam još treba? Čudak ste vi, bogami... Potratili ste deset tisuća, što joj ih je ostavio otac... Pa šta onda? Deset tisuća nisu veliki novci... Može se oprostiti...

— Ništa ja nisam tratio... jest molim! Sad ću vam dokazati! Evo odmah... Dokazat ću ja!

General drhteći rukama izvuče iz stola kutiju, izvadi otamo nekakve papire, pa, crven kao rak, stade da ih prelistava. Prelistavao je dugo, polako i besciljno. Jadnik bješe strašno uzbuđen i smeten. Na njegovu sreću u kabinet uđe lakej i izvijesti da je ručak gotov.

— Dobro... Dokazat ću vam poslije ručka! — promrmlja general, slažući papire. — Jednom zauvijek... da se izbjegne klevete... Stanite samo da ručam... vidjet ćete! Nekakav budiboksnama... Žutokljunac, danguba... mlijeko mu se na usnama još nije osušilo... Idite ručati! Poslije ručka... ja ću vam...

Počesmo ručati. Za vrijeme prvoga i drugog jela general bijaše srdit i namršten. Razjareno si je solio juhu, grmio, kao grom u daljini i glasno se vrpoljio na stolici.

— Zašto si danas tako ljut? — dobaci mu Varja. — Ne sviđaš mi se, kad si takav... zaista...

— Kako smiješ govoriti, da ti se ja ne sviđam! — razljuti se na nju general.

Za vrijeme trećeg i četvrtoga jela Šmigalov duboko uzdahne i zatrepće očima. Na licu mu se prelio izraz bojazni, ustrašenosti... Stao se praviti da je nesretan, uvrijeđen! Po čelu i po nosu probili su mu grašci znoja. Poslije ručka general me pozva k sebi u kabinet.

— Golubiću moj! — poče on ne gledajući me i čupkajući prstima nabore moga kaputa... — Uzmi Varju, slažem se... Vi ste dobar, valjan čovjek... Slažem se... Blagosiljam vas... nju i tebe, anđeli moji... Ti meni oprosti, što sam te prije ručka tu korio... ljutio se... Ta ja sam to iz ljubavi... očinski... Međutim, ima još nešto... Ja nisam potratio deset tisuća, nego... šesnaest. Ja sam i one, što ih joj je ostavila tetka Natalija, spiskao... proigrao... Daj na provode... potegni šampanjca... Opraštaš?

I general zaustavi na meni svoje sive oči, gotove da zaplaču, a istovremeno i slavoddbitne. Oprostih mu još šest tisuća i oženih se Varjom.

Dobre se pripdvjetke uvijek završavaju svadbom!

Preveo K. Pranjić.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 43, 22. X. 1883. Potpis: A. Čehonte.

ZNAMENJE VREMENA

U salonu sa svijetloplavim tapetama izjavljivali su ljubav.

Mlad čovjek ugodne vanjštine stajaše, sagnuvši jedno koljeno, pred mladom djevojkom i kleo se.

— Živjeti ne mogu bez vas, draga moja! Kunem vam se! — gušio se on. — Otkako sam vas ugledao, izgubio sam svoj mir! Draga moja, recite mi... recite... Da ili ne?

Djevojka otvori ustašca da odgovori, ali u taj tren se na vratima pojavi glava njena brata.

— Lili, samo časak! — reče brat.

— Šta je? — upita Lili, izašavši k bratu.

— Oprosti, draga moja, što sam vas zasmetao, ali... brat sam ti, i moja je sveta dužnost, da te opomenem... Budi opreznija s tim gospodinom. Drži jezik za zubima... Čuvaj se, da ne kažeš štogod suvišno.

— Ali on mi nudi brak!

— To je tvoja stvar... sporazumi se s njim, pođi za njega, ali boga radi budi oprezna... Poznajem toga subjekta... Hulja je, da mu nema para! Odmah će prijaviti, bude li šta...

— Merci, Makse... A ja to nisam ni znala!

Djevojka se vrati u salon. Odgovorila je mladiću »da«, ljubila se s njim, grlila, zaklinjala, ali je bila oprezna: govorila je samo o ljubavi.

Preveo K. Pranjić.

Štampano u istom broju kao i »Skrbnik«, ali sa potpisom: Čovjek bez slezene.

IZ DNEVNIKA JEDNE DJEVOJKE

13-ga listopada. Napokon je i u mojoj ulici praznik! Gledam i ne vjerujem svojim očima. Ispred mojih prozora tamo amo šeta visok, stasit smeđćkos momak s dubokim plavim očima. Brkovi — divota! Šeta već peti dan od ranog jutra do kasne večeri, i jednako promatra naše prozore. Pravim se, da ne marim.

15-ga. Danas je od ranoga jutra pljusak, a on, jadničak, šeta. Za nagradu namignem mu i pošaljem zračni poljubac. Odgovori zanosnim smiješkom. Tko je on? Sestra Varja govori, da je on u nju zaljubljen, da radi nje kisne na kiši. Kako je zaostala! Eto. može li smeđokos voljeti smeđokosu? Mama nam je naredila da se bolje oblačimo i da sjedimo kraj prozora. »Možda je on kakva skitnica, a može biti i da je čestit gospodin« — reče ona. Skitnica... quel…[52] Glupi ste, mamice!

16-ga. Varja veli, da sam joj otrovala život. Ja sam kriva, što on mene voli, a ne nju. Neopazice sam mu ispustila na pločnik ceduljicu. O, dvoličnjak! Napisao si kredom na rukavu: »kasnije«. A zatim je šetao, šetao i napisao na vratima vis-à-vis: »Nisam protiv, samo kasnije«. Napisao je kredom i brzo potrao. Zašto mi srce tako lupa?

17-ga. Varja me udarila laktom u grudi. Odvratna, gadna zavidnica! Danas je on zaustavio stražara i dugo mu nešto govorio, pokazujući na naše prozore. Spletku smišlja. Mora da potplaćuje... Tirani i despoti, vi muškarci, ali kako ste lukavi i sjajni!

18-ga. Danas je, nakon duga izbivanja, u noći došao brat Serjoža. Nije stigao ni da legne u krevet, kad ga pozvaše na policiju.

19-ga. Nitkov! Gad jedan! Pokazalo se, da je on svih ovih dvanaest dana tragao za bratom Serjožom, koji je profućkao neke pare i sakrio se.

Danas je napisao na vratima: »Slobodan sam i mogu«. Živina... Pokazala sam mu jezik.

Preveo K. Pranjić.

Časopisu Oskolki br. 44, od 29. X. 1883. Potpis: Čovjek bez slezene.

PRAVNICA

Kći nekog evropskog ministra pravde, koja je svome papa često pomagala u sastavljanju svemogućih zakonskih nacrta, govoraše svome ocu, kad je imala

18 godina: Zabrani, papa, u svojim zakonima ovim nevaljastim ženicima da dosađuju djevojkama! Kad budu potrebni, reći će im se! Zabrani usput mladim ljudima da se žene prije 35 godina. Rani nam brakovi otimaju najbolje kavalire!

20 godina: Možda bi se moglo, papa, dopustiti da se žene i prije 30 godina. Učini im taj ustupak! Nek im bude...

22 godina: Ah, da, uzgred budi rečeno... Ako vidiš ministra unutrašnjih poslova, zamoli ga da naredi gubernatorima, da od svakog neženje ubire globu u visini od 30 - 40 franaka na godinu.

25 godina: Ćudim ti se papa! Kamo se zametnuo tvoj administrativni genij? Ti kao da i ne primjećuješ, šta se oko tebe radi! Što možeš brže izradi globu za neženje, svakom u visini od 1500 franaka na godinu! Treba zbilja, napokon, poduzeti mjere!

28 godina: Ti si, papa, jednostavno glup... Ama, može li se tako voditi posao? U kaznenim propisima nema ni jednoga paragrafa protiv ovih nevaljastlh neženja! Odredi najstrožije godišnju globu od 10.000 franaka po glavi! K toj novčanoj kazni dodaj još 2 mjeseca zatvora uz lišenje nekih osobitih prava i prednosti, i ubrzo nećeš u našoj državi vidjeti ni jednu usidjelicu!

30 godina. Sto tisuća franaka! Naposljetku, dvjesta tisuća! Brže! Godinu dana zatvora... 30 vrućih! A ne pokore li vam se, nitko vam ne smeta da upotrebite četu vojnika! Bržžee... barbaru!!

35 godina: Smrtna kazna strijeljanjem! Preklinjem te, oče! Zar ne vidiš, da sam ja... spremna svima iskopati oči? Smrtna kazna... ne... doživotna tamnica! To će biti žešće! Ma brže piši...

40 godina: Tatice... mili... anđele... Idi do ministra financija i zamoli ga da odredi isplatu iznosa za dodjeljivanje godišnjih nagrada neženjama, koji se kane ženiti... Pođi, mili! Budi tako dobar! I zabrani još usput mladim ljudima da se žene djevojkama, koje nisu navršile 35 - 40-godišnji uzrast... Tatice, golubiću!

Preveo K. Pranjić.

Časopisu Oskolki br. 44, od 29. X. 1883. Potpis: Čovjek bez slezene.

NAČELNIK STANICE

Načelnika stanice »Drebezgi« zovu Stepan Stepanič, a prezime mu je Šeptunov. S njim se prošlog ljeta dogodio mali skandal. Taj skandal, bez obzira što je jako sićušan, on je platio jako skupo. Zahvaljujući njemu, on je izgubio svoju novu uniformiranu kapu i vjeru u čovječanstvo.

Po ljeti je vlak br. 8 prolazio kroz njegovu stanicu noću u 2 sata i 40 minuta. To je najnezgodnije vrijeme. Umjesto da spava, Stepan Stepanič je morao šetkati po peronu i vrzmati se oko telegrafistice skoro do jutra.

Njegov pomoćnik, Aleutov, je svako ljeto odlazio nekud da se ženi i siromašni Šeptunov je morao dežurati sam. Velika svinjarija od strane sudbine! Uostalom, nije se ni on dosađivao svake noći. Katkada mu je noću dolazila na stanicu sa susjednog kneževskog imanja žena upravitelja Nazara Kuzmiča Kucapetova, Marja Iljinična. Ta gospođa nije bila jako mlada, nije bila naročito lijepa, ali gospodo, u mraku ćeš i stup zamijeniti za stražara, a, da tako kažemo, dosada je takva, da ne bira, kao i glad: sve je dobro! Kada je Kucapetova dolazila na stanicu, Šeptunov ju je obično uzimao za ruku, prolazio s njom preko perona i išao prema teretnim vagonima. Tamo, kod vagona, u očekivanju vlaka br. 8, on je počinjao svoje zakletve i produžavao s njima sve do zvižduka vlaka.

Tako je jedne predivne noći stajao on s Marjom Iljiničnom kod vagona i očekivao vlak. Po vedrom nebu je tiho, jedva primjetno, plovio mjesec. On je svojim svijetlom obasjavao stanicu, polje, nevidljivu daljinu... Uokolo je bilo tiho, mirno... Šeptunov je držao Marju Iljiničnu za struk i šutio. Ona je također šutila. Oboje su bili u nekakvom sladostrasnom, kao mjesečina tihom, bunilu...

— Kakvo divno vrijeme! — pokatkad je uzdisao Šeptunov. — Nisi li ozebla?

Umjesto odgovora ona se sve tješnje i tješnje pripijala uz njegov željezničarski mundir.

U 2 sata i 20 minuta načelnik stanice je pogledao na sat i rekao:

— Brzo će stići vlak... Hajde, Maša, da gledamo na prugu... Tko od nas prvi ugleda svijetla vlaka, taj će, znači, duže voljeti... Hajde, gledajmo...

Oni upraviše svoje poglede duboko u daljinu... Ponegdje, na beskrajnoj pruzi, nježno su treptala svjetla. Vlak se još nije vidio... Zagledavajući se u daljinu, Šeptunov ugleda nešto drugo... On spazi dvije duge sjene, koje su koračale uz pragove... sjene su išle ravno prema njemu i postajale su sve veće i šire... Jedna sjena je, očito, bila sjena čovječje figure, druga je bila — sjena duge palice, koju je držala figura...

Sjena se približavala. Brzo se začulo da je zviždala napjev iz »Madam Ango«.

— Ne hodaj po tračnicama! Zabranjeno je... — kriknu Šeptunov. — Dolje s tračnica.

— Ne komandiraj, đubre! — začuje se odgovor.

Izgrđeni Šeptunov skoči naprijed, ali u taj čas ga Marja Iljinična uhvati za njegove nabore.

— Radi boga, Stepa! — prošapta ona. — To je moj muž! Nazarka!

Nije ni dospjela to reći, a Kucapetov je već stajao pred uvrijeđenim načelnikom stanice. Uvrijeđeni Šeptunov kriknu, udari glavom o neko željezo i povuče se pod vagon. Ispuzavši na trbuhu ispod vagona, on potrči po nasipu. Skačući po pragovima, spotičući se o tračnice, on, kao lud, kao pseto, kojemu su za rep privezali zvonce, poleti prema crpki za vodu...

»Kakvu samo ima... batinu!« — mislio je on jureći.

Dotrčavši do crpke, on se zaustavi da se pribere, ali uto se za čuše koraci. On se okrene i ugleda iza sebe sjenu čovjeka s palicom, koja je jurila. Panički uplašen, on potrča dalje.

— Počekajte! Stanite! — začuje on iza sebe Kucapetovljev glas. — Stanite. Čuvajte se! Vlak!

Septunov pogleda naprijed i ugleda pred sobom vlak s parom strašnih, vatrenih očiju... Kose mu se nakostriješiše... srce mu zakuca i odjednom obamre. On skupi sve svoje snage i skoči kud ga oči vode... Tri, četiri sekunde je letio u zraku, zatim pade na nešto tvrdo i koso i zakotrlja se dalje, zapinjući za čičak.

»Nasip, — pomisli on. — No, nije to ništa. Bolje se skotrljati niz nasip, nego da plemić bude izbatinan od prostaka.«

Za časak kraj njegova desnog uha stane u lokvu velika, teška cipela. Po njegovim leđima pređoše ruke pipajući...

— To ste vi? — začu on glas Kucapetova. — Vi ste, Stepane Stepaniču?

— Poštedite me! — proštenja Šeptunov.

— Što vam je, anđelu moj? Čega ste se uplašili? To sam ja, Kucapetov! Zar me niste prepoznali? Ja sam trčao za vama, trčao... Vikao, vikao... Malo je falilo da niste pali pod vlak, dušice draga... Maša se, kad je vidjela da ste vi pobjegli, također uplašila i sad leži na peronu onesviještena... Jeste li se možda uplašili zato, što sam vas nazvao đubretom? Nemojte se uvrijediti... Ja sam držao da je to skretničar...

— Ah, nemojte se podsmjehivati... Ako se svetite, svetite se brže... U vašim sam rukama... — proštenja Šeptunov. — Tucite... sakatite...

— Hm... Što je s vama, baćuška? Ta ja sam išao vama po poslu, dobrotvoru! Ja sam i trčao za vama zbog toga, da se porazgovorimo o poslu...

Kucapetov pošuti pa nastavi:

— Stvar je važna... Moja Maša mi je govorila, da se vi zbog razonode izvolite s njom zabavljati. Ja, što se tiče toga, nemam ništa protiv, zato što ja od Marje Iljinične dobivam, općenito govoreći, šipak, ali, ako ćemo pravedno rasuđivati, onda se blagoizvolite sa mnom dogovoriti, zato što sam ja muž, svejedno sam glava... tako je po zakonu. Knez Mihajlo Dmitrič, kad se s njom bavio, su mi mjesečno davali dvije novčanice od 25 rubalja. A koliko ćete vi platiti? Ugovor je bolji od novca. Ta vi ustanite...

Šeptunov se podiže. Osjećajući se isprebijan, nagrđen, on zatetura k nasipu...

— Koliko vi izvolite, — produžavao je Kucapetov. — Od vas ću uzeti 25 rubalja... I zatim, htio sam vas zamoliti, ne bi li se kod vas našlo mjestance za mog nećaka...

Šeptunov se, ništa ne čuvši i ne videći, nekako dovuče do stanice i izvali na krevet. Probudivši se drugi dan, on ne nađe svoje službene kape i jedne epolete.

I do danas ga je stid.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 45. (5. XI. 1883.). Potpis: A. Čehonte.

U GOSTINJSKOJ SOBI

Postajalo je sve tamnije i tamnije... Svijetlo, što je dolazilo iz kamina, slabo je osvjetljavalo pod i jedan zid s portretom nekoga generala s dvjema zvijezdama. Tišinu je remetilo praskanje gorućih cjepanica, i kadikad se kroz dvostruke prozorske okvire probijao u gostinjsku sobu šum koraka i promet po svježemu snijegu.

Pred kaminom je, na plavom otomanu, prekrivenom čipkastom prozirnom tkaninom, jedan zaljubljeni par. On — visok, stasit muškarac, bogatih, brižno njegovanih zalisaka i pravilna grčkoga nosa — sjedaše, meškoljeći se, prekriživši nogu preko noge, i lijeno potezaše mirisni dim skupocjene cigare. Ona — majušno, ljepušno stvorenje zlaćanih uvojaka i bistrih, lukavih očica — sjađaše do njega, pa priljubivši glavicu uz njegovo rame, snatreći gledaše u vatru. Na obojim licima bijaše razlivena meka raznježenost... Pokreti bijahu puni slatke onemoćalosti...

— Volim vas, Vasilije Lukiču! — šaptaše ona. — Volim strašno. Vi ste tako divni! Ne gleda barunica badava na vas, kada dolazi Pavlu Ivaniču. Vrlo se sviđate ženama, Vasilije Lukiču!

— Hm... Koješta! A kako vas, Nastja, motri profesor, kada Pavlu Petroviču pripremate čaj. Zaljubljen je u vas — to je kao dva puta dva...

— Kanite se svoje ironije!

— Eh, kako da se ne voli tako milo biće? Vi ste divni! Ne, niste divni, nego graciozni! Pa kako onda da ne budete voljeni?

Vasilije Lukič privuče k sebi ljepušno stvorenje i počne ga obasipati cjelovima. U kaminu odjekne prasak: zapalila se nova cjepanica. S ulice je dopirala pjesma...

— Bolje od vas nema na cijelom svijetu! Ja vas volim, kao tigar ili lav...

Vasilije Lukič pritegne u svoj zagrljaj mladu ljepoticu... Ali u taj se čas začuje kašalj iz predsoblja, i za koji trenutak u gostinjsku sobu uđe omalen starčić, sa zlatnim naočarima. Vasilije Lukič poskoči i hitro, u zabuni, turne cigaru u džep. Mlada je djevojka isto poskočila, sagnula se do kamina i počela po njemu gurati žaračem... Ugledavši smeteni par, starac se ljutito nakašlje i namršti.

— Nije li to prevareni muž? — zapitat će se, možda, čitalac.

Starac prođe gostinjskom sobom i skine rukavice.

— Što je ovdje naloženo! — progovori. — Opet si mi, Vasilije, pušio cigare?

— Nikako, nisam molim, Pavle Ivaniču! To je... to nisam ja, molim...

— Dat ću ja tebi obračun, samo ako još jednom primijetim... Odlazi. Idi mi prirediti frak i očisti cipele... A ti, Nastja, — obrati se starac djevojci, — zapali svijeću i pristavi samovar.

— Slušam, molim! — reče Nastja.

Pa zajedno s Vasilijem izađe iz gostinjske sobe.

Preveo K. Pranjić.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 48, od 26. XI. 1883. s naslovom: Ironija sudbine« i potpisom: A Čehonte.

DJEČJA ZBIRKA

Predgovor. Mila i draga djeco! Samo je onaj sretan na ovome svijetu, tko je pošten i pravedan. Nitkovi i podlaci ne mogu biti sretni, pa zato budite pošteni i pravedni. Ne varajte na kartama ne zato, što vas zbog toga mogu lupiti svijećnjakom, nego zato, što je to nepošteno; poštujte starije ne zato, što će vas zog nepoštivanja počastiti brezovim prutom, već zato, što to pravednost zahtijeva. Za pouku ću vam ispričati nekoliko pričica i pripovijetki...

1. Kažnjena škrtost. Trojica prijatelja, Ivanov, Petrov i Smirnov, uđu u krčmu da ručaju. Ivanov i Petrov nisu bili škrti, pa zato si odmah naručiše po juhu od šezdeset kopjejaka. Smirnov pak, budući da je bio škrt, odrekne se ručka. Pitali su ga za razlog odricanja.

— Ja ne volim šči u krčmama — reče. A uz to ja u džepu imam sve u svemu šest desetica. Treba da si ostavim za cigarete. Evo šta: ja ću pojesti jabuku.

Rekavši to, Smirnov naruči jabuku i počne je jesti zavidno pogledajući na prijatelje, koji su jeli šči i sočne jarebice. Ali ga je tješila pomisao, da je malo potrošio. Kakvo bijaše njegovo čuđenje, kad je na podnesenom računu pročitao ovo: »2 ručka — 1 r. 20 k.; jabuka 75 — kop.« Otada on više nikada ne tvrdiči i ne kupuje voće po gostioničkim buffetima.

2. Loš primjer je zarazan. Zlanik se sprijateljio s jednorubaljskim ručkom od tjestenine i stane ga zavađati s puta istine.

— Prijatelju moj! — govorio on ručku od jednoga rublja. — Mene pogledaj! Ja jesam mnogo manji, ali koliko sam bolji od tebe! Da i ne govorim o sjaju, što ga iz sebe isijavam, kako li sam samo ja skup! Nominalna moja vrijednost jest jednaka 5 r. 15., a međutim ljudi daju za mene osam i nešto više!

I tako je on dugo zbunjivao jednorubaljni ručak. Ručak je slušao-slušao i napokon se dao zavesti. Za malo vremena on govoraše ruskome opticajnom rublju:

— Kako te ja žalim, jadni srebrnjače! I kako si samo smiješan! Moja nominalna vrijednost jest jednaka jednome rublju, ali međutim u gostionicama sada za mene plaćaju rubalj i četvrt, dok ti... ostaješ ti! O, stid te bilo! Jeftiniji si od svoje vrijednosti! Ha-ha!

— Prijatelju moj! — blago mu odvrati rubalj. — Ti i prijatelj tvoj, zlatnik, podigoste svoje veličine na mome poniženju, a meni je drago, što vam mogu služiti!

Ručak od jednoga rublja zastidi se.

3. Primjerna nezahvalnost. Neki bogobojazan čovjek za svoj imendan pozove u svoj dvorac sve gradske bogalje, slijepce, gubavce i siromahe, te ih stane častiti ručkom. Častio ih posnim ščijem, grahom i kolačima sa suhim grožđem. »Jedite u slavu božju, braćo moja!« — govoraše on prosjacima, nagovarajući ih da jedu. Ovi su jeli i nisu zahvaljivali. Pošto su pojeli, siromasi, bogalji, slijepci i gubavci na brzinu se pomoliše i izađoše na cestu.

— Hej, kako je bilo? Kako vas je počastio bogobojazni čovjek? — upita jednog bogalja stražar, koji je stajao u blizini.

Bogalj odmahne rukom i ništa ne odgovori. Tada se stražar istim pitanjem obrati jednome gubavcu.

— Samo sam si pokvario tek! — odgovori gubavac, odmahnuvši rukom od zlovolje. — Danas nam još valja ručati na sahrani trgovkinje Jarlikove!

4. Zaslužena kazna. Neki zločest dečko imađaše ružnu naviku da po plotovima piše nepristojne riječi. Pisao je i mislio, da za to neće biti kažnjen. Ali, djeco, nijedno zlo djelo ne ostaje nekažnjeno. Jednom, prolazeći pored plota, zločesti dečko uzme krede i na najvidljivijem mjestu napiše: »Budala! Budala! Budala!« Prolazili ljudi pored plota i čitali. Prođe Pametni, pročita i ode dalje. Prođe Budala, pročita i preda zločestoga dječaka sudu zbog klevete.

— Ne predajem ja njega sudu zato, što me vrijeđa to pisanje, — reče Budala, — nego iz principa.

5. Nepotrebna revnost. Na neke se novine navadili crvi. Tada urednik pozove močvarne ptice i rekne im: »Kljujte crve«. Ptice počeše kljuvati i iskljuvaše ne samo crve, nego i novine, i urednika glavom.

6. Laž istinom stoji. Perzijski car Darije, umirući, pozove k sebi svoga sina Artakserksa i rekne mu:

— Sine moj, ja umirem! Poslije moje smrti sazovi sve mudrace iz zemlje i predloži im da riješe ovaj zadatak. One koji riješe, učini svojim ministrima.

Pa nagnuvši se sinu na uho, Darije mu prošapće tajnu zadatka.

Poslije očeve smrti Artakserks sazove na rješavanje mudrace iz cijele zemlje, pa obraćajući im se, reče:

— Mudraci! Otac mi je naredio, da vam dadnem na razrješavanje ovaj zadatak. Tko ga bude riješio, bit će mi ministar.

I Artakserks zadade mudracima zadatak. Bijaše svega pet mudraca.

— Ali, tko će, gospodaru, provjeriti naša rješenja? — upita car jedan od mudraca.

— Nitko, — odgovori car. — Povjerovat ću vašoj časnoj riječi. Ako kažete, da ste riješili, povjerovat ću, ne provjeravajući vas.

Mudraci sjedoše za stol i stadoše rješavati zadatak. Istoga dana uvečer javi se caru jedan od mudraca i reče.

— Ja sam riješio zadatak.

— Izvrsno. Budi mi ministar.

Sutradan još trojica ministra riješiše zadatak. Za stolom ostade samo jedan mudrac, po imenu Artozostr. On ne mogaše riješiti zadatka. Prođe nedjelja dana, prođe mjesec, a on jednako sjedi uza zadatak i znoji se nad njegovim rješenjem. Prođe godina, prođoše dvije godine. Problijedio on, smršao, srozao se, išarao brdo papira, ali do rješenja bijaše daleko.

Zapovjedi, care, da se kazni! — govorahu četvorica ministara, što riješiše zadatak, — Predstavljajući se mudracem, on je tebe obmanjivao.

Ali car nije kaznio Artozastra, već je strpljivo čekao. Za pet godina dođe Artozastr k caru, padne pred njim na koljena i rekne:

— Gospodaru! taj je zadatak nerješiv!

Tada car pridigne mudraca, poljubi ga i rekne:

— Ti imaš pravo, mudrače! Taj je zadatak uistinu nerješiv. Ali, rješavajući ga, ti si riješio glavni zadatak, što je meni u srcu zapisan: dokazao si mi, da na zemlji još ima poštenih ljudi. A vi, — obrati se k četirma ministrima, — vi ste varalice!

Ovi se smetoše i upitaše:

— Sada nam se, dakle, valja kupiti odavle?

Ne, ostajte, — reče Artakserks. — Premda ste varalice, teško mi se od vas rastati. Ostanite.

I oni, hvala bogu, ostadoše.

7. I na zlu treba biti zahvalan. »O, Zeuse veliki! O, silni gromovniče! — molio se neki pjesnik Zeusu. — Pošalji mi muzu radi nadahnuća! Molim te!«

Zeus nije učio staru povijest. Čudnovato, da se on prevario pa umjesto Melpomene pjesniku poslao Terpsikoru. Terpsikora se javila pjesniku, a ovaj umjesto da radi u novinama i da za to dobiva honorar, prijeđe u plesnu školu. Plesao on tamo sto dana i sto noći bez prestanka, dok se nije dosjetio:

— »Nije mene uslišao Zeus. Ismijao me je. Ja ga molio nadahnuće, a on mene naučio da tjeram nekakve smiješne korake...«

I drznik napiše zajedljiv epigram o Zeusu. Gromovnik se razgnjevi i sruči na njega svoju munju. Tako pogibe pjesnik.

Zaključak. Dakle, djeco, vrlina trijumfira.

Preveo K. Pranjić.

Časopis Oskolki br. 49, (3. XII. 1883.) i br. 50, (10. XII.) Potpis: A Čehonte.

ON JE SHVATIO

Sparno lipanjsko jutro. U zraku visi zapara, od koje vene lišće i raspucava se zemlja. Sve čezne za pljuskom. Čeka se da proplače priroda i kišnom suzom protjera svoju tugu.

Oluje će vjerojatno i biti. Na zapadu plavi i tamni se nekakva traka. Dobro nam došla!

Po rubu šume krade se maleni pogrbljeni mužik, visok aršin i po, u ogromnim sivo mrkim čizmama i plavim hlačama s bijelim trakama. Sare čizama upola su mu spuznule. Do zla boga iznošene, zakrpane hlače, poput vreće vise kod koljena i ljuljaju se kao nabori. Umašćeni pojas od užeta spuznuo je s trbuha na bedro i tako povlači košulju uz ramena.

U mužikovim rukama je puška. Aršin duga zarđala cijev, s nišanom, koji podsjeća na dobar čavao od čizama, nasađena je na bijel, rukom izrađen kundak, izrezbaren jako spretno od jelovine, s izrezima, trakama, bojama. Da nema tog kundaka, puška i ne bi naličila na pušku, ta i s njim ona podsjeća na nešto srednjovjekovno, starovremensko... Oroz, mrk od rđe, sav je obavijen žicom i špagom. A najsmješnija od svega je bijela, svijetla arbija,[53] tek odrezana s vrbe. Ona je vlažna i svježa i mnogo je duža od cijevi.

Seljačić je blijed. Njegove kose, upaljene očice, nemirno gledaju gore i uokolo. Oštra, kozja bradica dršće kao krpica, zajedno s donjom usnom. On korača široko, naginje trup naprijed i, očito, žuri se. Za njim, isplazivši svoj dugi jezik, siv od prašine, trčkara velik pas naježene dlake, mršav kao smrt. Na bokovima i repu vise mu veliki čuperci stare, olinjale dlake. Zadnja noga mu je povezana krpicom, vjerojatno ga boli. Seljačić se stalno okreće svom pratiocu.

— Hajd! — govori on uplašeno.

Pas odskače natrag, ogleda se, i, postajavši malo, produžava ići za svojim gospodarom.

Lovac bi rado šmugnuo ustranu, u šumu, ali ne može: uz rub se poput zida proteže gust, oštar trnjak, a iza tmjaka je visok, neprozirni drač s koprivom. Ali, eto stazice. Seljačić još jednom maše psu i juri po stazici u grmlje. Pod nogama mu mljaska blato: tu još nije suho.

Miriše na vlagu i manje je sparno. Sa strana je grmlje smreke, a do prave šume je još daleko, tristotinjak koraka.

Sa strane nešto ispusti zvuk nepodmazana kotača. Seljačić se trgne i gleda na mladu jošiku. Na jošići ugleda crnu, pomičnu točkicu; prilazi bliže i u točkici prepoznaje čvorka. Čvorak sjedi na grani i gleda si pod podignuto krilce. Seljačić tapka na jednom mjestu, baca s glave kapu, steže kundak na prsa i počinje ciljati. Naciljavši, on nateže oroz i pridržava ga da ne bi okinuo ranije nego li treba. Opruga je pokvarena, obarača ne radi. i oroz ne sluša: pomiče se. Čvorak spušta krilo i počinje pažljivo promatrati lovca. Još sekundu i on će odletjeti. Strijelac još jednom nacilja i odmiče ruku od oroza. Oroz se, iznad očekivanja, ne vraća. Seljačić noktom kida nekakav končić, gnjete žicu i lupka po orozu. Čuje se škljocanje, a iza škljocanja pucanj. Lovcu se silno trzne rame. Vidi se da nije požalio baruta. Bacivši pušku na zemlju, on trči jošići i počinje tražiti u travi. Kraj trule, popijesnivjele grane on pronalazi krvavu mrlju i malje i. produživši još malo, prepoznaje u malom trupu koji se još grči, kraj samog stabla svoju žrtvu.

— U glavu sam zgodio! — govori on ushićeno psu.

Pas njuši čvorka i vidi da gospodar nije pogodio samo u glavu. Na prsima zjapi rana, jedna noga mu je prebijena, na kljunu visi velika kap krvi... Seljačić brzo iz džepa vadi novi naboj, pri čemu mu na travu padaju krpice, papirići, končići. On nabija pušku i, gotov da nastavi svoj lov, ide dalje.

Kao da je iz zemlje izrastao, pojavljuje se pred njim Poljak Krževecki, upravitelj gospodskog imanja. Seljačić gleda njegovo strogo, naduto, riđokoso lice i ledi se od užasa. Kapa mu sama od sebe pada s glave.

— Što vi to radite? Ubijate? — govori Poljak ironičnim glasom. — Jako dobro!

Lovac se ponizno miče ustranu i spazi kola sa suhim granjem i oko kola mužike. Zabavivši se lovom, nije ni primijetio kako je nabasao na ljude.

— Kako smijete loviti? — pita Krževecki, povisivši glas. — Zar je to, možda, vaša šuma? Ili je, možda, po vašemu mišljenju, prošlo Petrovo? Tko ste vi?

— Pavel Hromoj, — jedva jedvice izgovara seljačić, pritežući pušku k sebi. — Iz Kašilovke.

— Iz Kašilovke, vrag ga odnio! Tko vam je dopustio loviti? — produžavao je Poljak, trudeći se da ne naglašava riječ na drugom slogu od kraja. — Dajte pušku ovamo! Hromoj daje pušku Poljaku i misli:

»Bolje da ti mene i po njušci, nego da vičeš...«

— I kapu dajte...

Hromoj daje i kapu.

— Ja ću vam pokazati kako se lovi! Vrag vas odnio! Hajdemo!

Krževecki mu okreće leđa i korača za škripećim kolima. Pavel Hromoj, Cupkajući u džepu svoju divljač, ide za njim.

Za sat Krževecki i Hromoj ulaze u prostranu sobu s niskim stropom i plavim, olinjalim zidovima. To je gospodski ured. U njemu nema nikoga, ali ipak jednako miriše na obitavaoce. Usred kancelarije je veliki hrastov stol. Na stolu su dvije, tri blagajničke knjige, tintamica s pjeskaonicom i čajnik s odbijenim grljkom. Sve je to pokriveno sivim slojem prašine. U kutu stoji veliki ormar, s kojeg je odavno spala boja. Na ormaru je limena kutija za petrolej i boca sa nekakvom smjesom. U drugom kutu je majušna slika, opredena paučinom...

— Trebat će sastaviti akt, — govori Krževcki. — Ovaj čas ću izvijestiti gospodara i poslati po policajca! Skidajte cipele!

Hromoj sjeda na pod i šuteći, dršćućim rukama, skida cipele.

— Nećete mi pobjeći, — govori upravitelj imanja. — A ako pobjegnete bosi, bit će još gore. Sjedite ovdje i čekajte dok dođe policajac...

Poljak zaključava u ormar čizme i pušku i izlazi iz kancelarije.

Nakon odlaska Krževeckog Hromoj dugo i polako češe svoj maleni zatiljak, kao da rješava pitanje — gdje je. On uzdiše i bojažljivo se ogleda. Ormar, stol, Ćajmk bez grljka i slika gledaju ga prijekorno, tužno... Muhe, kojima tako obiluju gospodske kancelarije, zuje nad njegovom glavom tako žalosno, da mu se čini neizdrživo strašno.

— Zzz... — zuje muhe. — Ulovio si se? Ulovio si se?

Po prozoru puža velika osa. Ona hoće da izleti van, ali staklo ne da. Njeni pokreti su puni dosade, tuge... Hromoj se povlači do vrata,

zaustavlja se kod dovratka, čeka i razmišlja.

Prolazi sat, dva, a on stoji kod dovratka, čeka i razmišlja.

Oči mu prate osu.

»Zašto ona, budala, ne izleti na vrata?! — misli on.

Prolaze još dva sata. Uokolo je sve tiho, bešumno, mrtvo... Hromoj počinje misliti da su na njega zaboravili i da se neće brzo izvući odatle, kao i osa, koja još uvijek stalno pada po staklu. Osa će po noći zaspati, — ali što će biti s njim?

— Eto tako i ljudi — filozofira Hromoj, gledajući osu. — Tako, vjerojatno, i čovjek... Postoji mjesto, kud može pobjeći na slobodu, a on zbog neznanja i ne zna gdje je baš to mjesto...

Konačno negdje udaraju vratima. Čuju se nečiji užurbani koraci, i za minutu u ured ulazi mali debeljuškasti čovjek u strašno širokim hlačama s naramenicama. On je bez prsluka i kaputa. Na leđima mu se, u visini lopatica, vidi trag od znoja, na prsima je isto takav trak. To je sam gospodin, Petar Jegorič Volčkov, potpukovnik u penziji. Debelo crveno lice i uznojena ćela govore, da bi on skupo platio kad bi umjesto te vrućine udarila zima kakva je na Bogojavljenje. On trpi od žege i zapare. Po zasaljenim, sanjivim očima vidi se da se upravo digao sa svoje strašno meke i sparne perine.

Ušavši, on šetka nekoliko puta uzduž po sobi, kao da ne primjećuje Hromoga, zatim se zaustavlja pred zarobljenikom i dugo mu netremice pilji u lice. Gleda u zjenice, s prezirom, koji se ispočetka jedva vidljivo opaža samo u očima, zatim se postepeno razlijeva po cijelom širokom licu. Hromoj ne podnese taj pogled i spusti oči. Stid ga je...

— Ded pokaži što si ubio! — šapće Volčkov. — No, ded pokaži, junače, Vilhelme Tellu! Pokaži, njuško!

Hromoj tura ruku u džep i vadi odatle nesretnog čvorka. Čvorak je već izgubio svoj ptičji lik. Strašno je zgnječen i počinje se sušiti. Volčkov se prezirno smješka i miče ramenima.

— Budala! — veli on. — Glupan jedan! Glupan praznoglavi! I nije li ti to grehota? I nije li te stid?

— Stid je baćuška, Petre Jegoriču! — govori Hromoj, svladavajući grčeve u grlu, koji mu ne daju govoriti...

— Malo ti je razbojniče, prokletniče, što bez pitanja loviš po mojoj šumi, nego još radiš protiv državnih zakona! Zar tebi nije poznat

zakon, koji zabranjuje lov prije roka? U zakonu je rečeno, da nitko ne smije loviti prije Petrova. Zar ti to nije poznato? Dođi-der ovamo!

Volčkov prilazi stolu, za njim prilazi istom stolu i Hromoj. Gospodin otvara knjigu, dugo je prelistava i počinje čitati visokim, otegnutim tenorom paragraf, koji zabranjuje lovljenje prije Petrova.

— Onda, ti to ne znaš? — pita gospodin, završivši čitanje.

— Kako ne bih znao? Znam, vaše visokoblagorođe. A1 zar mi shvaćamo? Zar mi imamo razum?

— A? Šta će tu razum, ako ti bez svakog smisla božju životinju mrcvariš? Eto, tu si ptičicu ubio. Zašto si je ubio? Zar je ti možeš uskrisiti? Možeš li, pitam te ja?

— Ne mogu, baćuška!

— A ubio si... I kakvu imaš korist od te ptice, ne shvaćam! Čvorak! Ni mesa, ni perja... Tako... Namislio, i od gluposti ubio...

Volčkov žmirka očima i počinje čvorku ispravljati prebijenu nogu. Nožica se otkida i pada Hromomu na bosu nogu.

— Prokletniče jedan, prokletniče! — produžava Volčkov. — Pohlepo jedna, grabljivče! Od pohlepe si učinio tu stvar. Vidi pticu i krivo mu je što ptičica leti na slobodi i slavi boga! Daj, veli, ubit ću je i... požderati... Pohlepa ljudska! Ne mogu te gledati! Ne gledaj me svojim očima! Smeće razroko ti, smeće! Eto, ti si je ubio, a ona možda ima mladunčad... koja sad pišti...

Volčkov pravi plačljivu grimasu i, spustivši ruku prema zemlji, pokazuje kako malena može biti mladunčad...

— Nisam to učinio od pohlepe. Petre Jegoriču, — opravdava se dršćućim glasom Hromoj.

— Zbog čega onda? Jasno, od pohlepe!

— Nikada, Petre Jegoriču... Ako sam uzeo grijeh na dušu, to nije od pohlepe, nije zbog koristoljublja, Petre Jegoriču! Nečisti me na to naveo...

— Takav si, da te nečisti zavodi! Ti sam možeš nečistog zavesti! Svi ste vi, Kašilovljani, razbojnici!

Volčkov sopćući ispušta iz pluća struju zraka, udiše novu količinu i produžuje, snizivši glas:

— Što da sad radim s tobom? A? Uzevši u obzir tvoju duhovnu siromaštinu, trebalo bi te pustiti, shvativši pak postupak i tvoju bezočnost, trebalo bi ti dati... Nesumnjivo bi trebalo... Dovoljno smo

vas mazili! Dovolj-no! Poslao sam po policajca... Namah ćemo sastavit akt... Poslao sam... Van s dokazom... Uzmi na sebe... ne kažnjavam te ja, nego te kažnjava grijeh tvoj... Znao si griješiti, znaj i kaznu pretrpiti... Oho-hohhh... Gospode, oprosti nama grešnicima! Muka je s tim... No, kakav je u vas ozim?...

— Ništa... milosti gospodnja...

— Što migoljiš očima?

Hromoj zbunjeno kašlje u šaku i popravlja pojas.

— Što migoljiš očima? — ponavlja Volčkov. — Ti si ubio čvorka, i ti se spremaš da plačeš?

— Vaše visokoblagorođe! — govori Hromoj treštavim piskavcem, glasno, kao da je sakupio svu snagu. — Vi ste se, zbog vašeg čovjekoljublja, uvrijedili zbog toga, što sam ja, pretpostavimo, pticu ubio... Vi me korite sad, ne zato, čini se, što ste vi gospodar, nego zato, što vam je žao... zbog vašeg čovjekoljublja... A zar meni nije žao? Ja sam glup čovjek, makar i bez razuma, a i meni je... kao... ubio me bog...

— Zašto si onda pucao, ako ti je žao?

— Nečisti me naveo. Dopustite mi da ispričam, Petre Jegoriču! Ja ću čistu istinu, kao pred bogom... Nek i policajac dođe... Moj grijeh je, ja za njega i odgovaram pred bogom i sudom, a vama ću čistu istinu, kao na samrti... Dopustite, vaše visokoblagorođe!

— Ta što da ja dopuštam? Dopustio ne dopustio, svejedno nećeš reći pametne. Što ja? Neću ja sastavljati... Govori! Šta sad šutiš? Govori, Vilhelme Tellu!

Hromoj prelazi rukavom preko dršćućih usana. Oči mu postaju sve razroki je i manje...

— Nemam nikakvog anteresa od tog čvorka, veli on. — Nek ih je, čvoraka, i iljada, kakva ti od njih korist? Ne možeš ni prodat, ni pojest, samo tako... sitnica jedna. Možete i sami znati...

— Ne, nemoj pričati... Eto, ti si lovac, a ne znaš... Čvorak, ako je popržen, u kaši je dobar... I sos se može... Kao jarebica — gotovo isti okus...

I, kao da se zadnji čas sjetio svog ravnodušnog tona, Volčkov se namršti i dodaje:

— Sad ćeš saznati kakav ima okus, vidjet ćeš...

— Ne razabiremo mi okuse... Kad bi samo bilo kruha, Petre Jegoriču... Samome vam je poznato... A ubio sam čvorka od tuge... Tuga me pritisla...

— Kakva tuga?

— A vrag zna kakva! Dopustite da vam objasnim! Počela me mučiti od same uskršnje nedjelje, ta tuga... Dopustite da vam objasnim... Izlazim tako ja, znači, ujutro nakon jutrenja, kad smo pashu posvetili, i idem kući... Naše žene naprijed, a ja idem straga. Idem, idem, i zaustavim se na brani... Stojim ja i gledam božji svijet, kako na njemu sve živi, kako svaka životinja i biljčica, može se reći, ima svoje mjesto... Jutro osvanulo i sunce izlazi... Gledam sve to, radujem se i, promatram ptičice, Petre Jegoriču. Odjednom mi, negdje oko srca: uh. Udarilo, vjerojatno...

— Zbog čega to?

— Zbog toga, što sam ptičice opazio. Onaj čas mi je i pala na um misao. Dobro bi, mislim, bilo poubijati, al šteta, zakon ne dopušta. A tamo još u visini, proletješe dvije patkice i šljuka se javi preko rječice negdje. Strašno, kako sam poželio loviti! S takvom mišlju sam i kući stigao... Sjedim, razgovaram sa ženama, a pred očima mi stalno ptičice. Jedem i čujem kako šumi šuma i ptičica cvrkuće: cvrk! cvrk! Oh, gospode! Poželio u lov, i gotovo! A kad sam votke popio, ugrijavši se, postao sam sasvim šašav. Počeo sam slušati glasove. Čujem kao da mi nekakav tanjušni, upravo kao da je anđeoski, glasić zvoni u uhu i veli: pođi, Paška, poubijaj! Priviđenje! Mogu pretpostaviti, vaše blagorođe, Petre Jegoriču, da je to baš đavao i nitko drugi. I tako slatko i sićušno, kao dijete. Od tog jutra me i uhvatila, baš ta, tuga. Sjedim u sobici, opustio ruke, kao luđak, i razmišljam... Mislim, mislim... I sve mi se pričinja vaš pokojni bratac, Sergej, mislim, Jegorič, carstvo im nebesko. Sjetio se ja, glupak, kako sam s njima, s pokojnikom, išao u lov. Ja sam u njihova blagorođa, daj im bog... bio među prvim lovcima. Zanimljivo i dirljivo im je bilo, što ja, razrok na oba oka, bijah majstor u gađanju! Htjeli su me u grad odvesti da doktorima pokazuju moju vještinu iako sam razrok. Čudno i divno je ono bilo, Petre Jegoriču. Iziđemo mi, događalo se, jedva se dani, zovemo pse Karu i Leđku, i...aah! Tridesetak vrsta prevalimo dnevno! Ta što da se i govori! Petre Jegoriču! Baćuška blagorodni! Istinu vam velim da osim vašeg brata

nama i nije bilo na cijelom svijetu pravijeg čovjeka. Okrutan su oni bili čovjek, strašan, tvrdoglav, ali u lovu se nitko nije mogao s njim mjeriti. Njegova svjetlost, grof Tirbork, producirao se svojim lovom, i tako je i umro zavidivši mu. Gdje će on! I ljepote one nije bilo, i pušku takvu nije imao u rukama kao vaš bratac! Dvocjevka, izvolite znati, marseljska, tvornice Lepelier i drugova. Na dvjesta metara! Patku od šale!

Hromoj brzo otare usne i, migajući razrokim očima, produžava:

— Od njih sam baš i tu čežnju baštinio. Čim nema pucanja, odmah je i strašno — steže oko srca!

— Ludost.

— Nikako, Petre Jegoriču! Cijelu nedjelju sam hodao kao lud, nit sam jeo, nit pio. Na Tominje sam očistio pušku, popravio je — i malo mi odlanulo. Na prepolovenje[54] me opet počelo mučiti. Vuče me i vuče u lov, makar namah poginuo. Probao sam piti votku — ne pomaže, još je gore. Nije ludost! Poslije vodosvetija sam se napio... Sutradan me uhvatila tuga jače nego prije... Krši te i tjera iz sobe...Samo tjera i tjera! Uzeh ja pušku, izidoh s njom u dvorište i počeh strijeljati čavke. Pobih ih desetak komada, ali mi ne odlanu: vuče me u šumu... prema močvari... Ta i starica se počela rugati... »Ta zar se može loviti čavke? Ta one nisu plemenite ptice, i od boga je grijeh: ako ubiješ čavku, bit će neplodna godina.« Uzeh ja, Petre Jegoriču, pušku i razbih je... Nek je đavo nosi! Odlanulo mi...

— Ludost.

— Nije ludost! Velim vam istinu, da nije ludost, Petre Jegoriču! Dopustite samo da vam objasnim... Probudim se prošle noći. Ležim i razmišljam... Žena mi spava i nemam s kime da progovorim riječi. »A može li se moja puška sad popraviti, ili ne?« — mislim ja. Ustadoh i počeh je popravljati.

— No?

— No, i ništa... Popravio i istrčao s njom kao da si me ispalio. Uhvatio se sad... Tako mi i treba... Uzeti tu pticu i njome me po njuški, da shvatim...

— Sad će stići policajac... Odlazi u trijem!

— Otić ću... I poslije smrti ću se kajat...Baćuška, otac Petrov, takođe veli da je ludost... A po mom glupom mišljenju, kako ja

shvaćam tu stvar, to nije ludost, nego bolest... Ista stvar kao i pijanstvo... Isti grijeh... Nećeš, a vuče te za dušu. Rado bi da ne piješ, pred ikonom se zakuneš, a nešto te tjera: ispij! ispij! Pio sam, znam...

Rumeni Volčkovljev nos postaje jarko crven.

— Pijanstvo je — druga stvar, — veli on.

— Ista! Ubio me bog, ista! Istinu vam velim!

I nastupa šutnja... Šute pet, šest minuta i gledaju jedan drugog.

Crveni Volčkovljev nos postaje tamnoplav.

— Ista stvar je — pijanstvo... Sami izvolite znati, iz čovjekoljublja, kakva je to slabost.

Potpukovnik ne zna iz čovjekoljublja, nego iz iskustva.

— Odlazi, — veli on Hromom.

Hromoj ne shvaća.

— Odlazi i da više nisi!

— Čizmice molim! — govori mali mužik sav sjajući kad je shvatio.

— A gdje su?

— U ormanu.

Hromoj dobiva svoju obuću, kapu i pušku. Lagana srca on izlazi iz ureda, gleda u visinu, a na nebu je već crni, teški oblak. Vjetar klati po travi i drveću. Prve kaplje već su počele udarati po užarenom krovu. Sparni zrak postaje sve lakši i lakši.

Volčkov iznutra gura okno. Ono se sa šumom otvara i Hromoj ugleda osu, koja izleti.

Zrak. Hromoj i osa slave svoju slobodu.

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu »Priroda i lov«, br. 11, 1883. s podnaslovom (Etuda) i potpisom: A. Čehov. Uključeno u zbornik »Šarene priče«, 1886.

NOĆ UOČI BOŽIĆA

Mlada žena od oko dvadeset i tri godine stajala je na morskoj obali i gledala u daljinu. Od njezinih sitnih nožica, obuvenih u baršunaste polučizmice, spuštale su se k moru trošne, uzane stepenice sa samo jednom, jako labavom ogradom. Žena je gledala u daljinu, gdje je zjapio prostor, preliven dubokim, neprozirnim mrakom. Nije se vidjelo ni zvijezda, ni mora, pokrivenog snijegom, ni vatrica. Padala je strašna kiša...

»Što se tamo događa?« — mislila je žena, zagledavajući se u daljinu i uvijajući se od vjetra i kiše u promočenu bundicu i šal.

Negdje tamo, u tom neprozirnom mraku, pet — ili deset, ili čak i više vrsta, trebao se u to vrijeme nalaziti njezin muž, plemić Litvinov, sa svojom ribarskom družinom. Ako mećava na moru nije u zadnja dva dana snijegom zamela Litvinova i njegove ribare, onda oni sad žure k obali. More se nadulo i, vele skoro će početi pucati led. Led ne može izdržati taj vjetar. Da li će ribarske saonice s lošim jedrima, teške i nepokretne, stići do obale prije nego li blijeda žena začuje jauk probuđenog mora?

Ženi se strašno prohtjelo da siđe dolje. Ograda se zaljuljala pod teretom njezine ruke, i, mokra, ljepljiva, iskliznula joj iz ruke kao riba. Ona se sagne i počne se spuštati četvoronoške, čvrsto se držeći rukama za hladne, prljave stepenice. Dunu vjetar i rastvori joj bundu. Grudi joj se stresoše od hladnoće.

— Sveti Nikola čudotvorče, tim stepenicama nema kraja! — šaptala je mlada žena prebirući stepenice.

U stepenicama je bilo ravno devedeset skalina. Ona nije išla po okukama, nego po ravnoj liniji dolje, pod oštrim kutom prema litici. Vjetar ju je mučno bacao s jedne strane na drugu i ona je škripala kao daska, koja je spremna pasti.

Za deset minuta žena je već bila dolje, kod samog mora. I ovdje dolje je bilo isto tako mračno. Vjetar je ovdje bio još pomamniji nego gore. Kiša je lijevala i činilo se da joj nema kraja.

— Tko ide? — začuo se muški glas.

— To sam ja, Denis...

Denis, visok, krupan starac s velikom sijedom bradom, stajao je na obali s velikim štapom i isto tako gledao u neprozirnu daljinu. On

je stajao i tražio na svojoj odjeći suho mjesto, da na njemu zapali šibicu i upali cigaru.

— To ste vi, gospođo Natalijo Sergejevna? — upita on u nedoumici. — U takvo nevrijeme?! I šta ćete vi ovdje? Uz vašu konstituciju poslije poroda nahlada je — prva opasnost. Idite, majčice, kući.

Začuo se plač starice. Plakala je majka ribara Jevseja, koji je s Litvinovim pošao u ribolov. Denis je uzdahnuo i mahnuo rukom.

— Živjela si, starice, — reče on u daljinu, — sedamdeset godinica na ovom svijetu, a ponašaš se kao dječačić bez pameti. Ta sve je to, ti glupačo, božja volja! Uz tvoju staračku boležljivost mjesto ti je da na peći ležiš, a ne da sjediš na hladnoći! Odlazi s bogom odatle!

— Ta Jevsej, moj Jevsej! Jedinac je u mene, Denisjuška!

— Božja volja! Ako mu nije suđeno, velim, umrijeti u moru, onda neka se more makar i sto puta lomi, on će ostati živ. A ako je, majčice moja, njemu suđeno da ovaj put ode u smrt, onda nije na nama da sudimo. Ne plači, starice! Nije samo Jevsej na moru! Ondje je i gospodin Andrej Petrovič. Tamo su i Fedjka i Kuzma i Tarasenkov Aljoša.

— A jesu li živi? Denisjuška? — upita Natalija Sergejevna dršćućim glasom.

— A tko će ih znati, gospođo! Ako ih jučer i prekjučer nije zamela mećava, onda su, vjerojatno, živi. Ako se more ne raspuca, onda će ostati posve živi. Uh, kakav vjetar! Kao da se zainatio, bog bio s njim!

— Netko ide po ledu! — reče odjednom mlada žena neprirodno hripljivim glasom, kao da se uplašila. Ona učini korak natrag.

Denis zažmiri i posluša.

— Ne, gospodarice, nitko ne ide, — reče on. — To u čamcu luđak Petruška sjedi i vesla veslima. Petruša! — krikne Denis. — Sjediš li?

— Sjedim, djede! —raču se slab, bolestan glas.

— Boli li te?

— Boli djede! Nemam snage!

Na obali, na samom ledu, stajao je čamac. U njemu je, na samom dnu, sjedio visok mladić sa strašno dugim rukama i nogama. To je bio luđak Petruša. Stisnuvši zube i dršćući cijelim tijelom, on je

gledao u mrku daljinu i također pokušavao da neštro prozre. I on je nešto očekivao od mora. Njegove duge ruke su držale vesla, a lijeva noga mu je bila podvučena pod trup.

— Pobolijeva naš glupak! — reče Denis, prilazeći čamcu. — Noga ga boli, jadnika. I pamet je momak izgubio od boli. Otiđi, Petruša, nekud u toplo! Ovdje ćeš se još više nahladiti...

Petruša je šutio. On je drhtao i izvijao se od boli. Boljelo ga je lijevo bedro, njegova zadnja strana, baš na onom mjestu, gdje prolazi živac.

— Hajde Petruša! — reče Denis mekim, očinskim glasom. — Prilegni na pećicu, i bog će dati, do jutrenja će noga proći!

— Čujem! — promrmlja Petruša, razjapivši čeljusti.

— Što čuješ, bedače?

— Led puca!

— Kako možeš čuti?

— Takav šum čujem. Jedan šum dolazi od vjetra, a drugi od vode. I vjetar je postao drugačiji: mekši. Desetak vrsta odavde već se lomi.

Starac je poslušao. Dugo je osluškivao, ali u općem metežu nije razaznavao ništa osim fijuka vjetra i jednolikog šuma kiše.

Pola sata je prošlo u očekivanju i šutnji. Vjetar je radio svoj posao. On je postajao sve bješnji i bješnji i, činilo se, kao da je odlučio da razlomi led i uzme starici sina Jevseja, a blijedoj ženi muža, pa stajalo ga to ne znam što. Kiša je, međutim, postajala sve slabija i slabija. Ubrzo je postala tako rijetka, da je čak bilo moguće u mraku nazirati čovječje figure, sjene čamca i bjelinu snijega. Kroz hujanje vjetra mogla se čuti zvonjava. To su zvonili gore, u ribarskom seocu, na starom zvoniku. Ljudi, koje je mećava, a zatim kiša, zatekla na moru, trebali su se kretati prema toj zvonjavi — slamka, za koju se hvata utopljenik.

— Djede, voda je već blizu! Čuješ li?

Djed je oslušnuo. Taj puta je začuo tutanj, koji nije nalikovao jauku vjetra ni šumu drveća. Glupak je imao pravo. Nije se više moglo sumnjati u to, da se Litvinov sa svojim ribarima neće vratiti na kopno da slavi Božić.

— Naravno! — reče Denis. — Puca!

Starica jauknu i sjede na zemlju. Plemkinja, mokra, dršćući od hladnoće, priđe čamcu i poče slušati. I ona začu zloguku lomljavu.

— Može biti da je to vjetar! — reče ona. — Ti si uvjeren, Denis, da se to led prolama?

— Božja volja je!... Za naše grijehe, gospodarice...

Denis uzdahne i doda nježnim glasom:

— Izvolite gore, gospodarice! Vi ste i tako pokisli!

I ljudi, koji su stajali na obali, začuše tihi smijeh, dječji, sretni smijeh... Smijala se blijeda žena. Denis se nakašlja. On se uvijek nakašljavao kad mu se plakalo.

— Sišla je s uma! — šapnu on tamnoj silhueti mužika.

U zraku posta svjetlije. Proviri mjesec. Sada se sve moglo vidjeti: more s upola istopljenim nanosima snijega, i plemkinja, i Denis, i glupak Petruša, koji se savijao od neizdržive boli. Po strani su stajali mužići i zbog nečeg držali u rukama konopce.

Začu se prvi jasni tresak nedaleko obale. Ubrzo se začu drugi, treći, i zrak se napuni užasnom lomljavom. Bijela, beskrajna gromada, se zaljuljala i potamnjela. Čudovište se probudilo i počelo svoj burni život.

Huk vjetra, šum drveća, Petrušino stenjanje i zvonjava — sve je zamuklo u urlanju mora.

— Treba otići gore! — kriknu Denis. — Začas će obala biti zalivena i zasuta santama. Ta i jutrenje će sad početi, momci! Hajdete, majčice-gospođo! Bog tako hoće!

Denis priđe Nataliji Sergejevnoj i brižljivo je uze pod ruku...

— Hajdemo, majčice, — reče on nježno, glasom punim suosjećanja.

Plemkinja rukom odgurnu Denisa i, ponosno podignuvši glavu pođe k stepenicama.

Više nije bila tako mrtvački blijeda, na obrazima joj je igrala zdrava rumen, kao da su joj u tijelo nalili svježe krvi, oči nisu više gledale plačno, a ruke, koje su na grudima pridržavale šal, nisu drhtale kao prije... Ona je sad osjećala da se sama, bez tuđe pomoći, može popeti po strmim stepenicama...

Stupivši na treću stepenicu, ona se zaustavi kao ukopana. Pred njom je stajao visok, krupan muškarac u velikim čizmama i polubundi...

— To sam ja, Nataša... Ne boj se! — reče muškarac.

Natalija Sergejevna se zaljula. U visokoj krznenoj kapi, u figuri s crnim brkovima i očima ona prepozna svog muža, plemića Litvinova. Muž je podigne na ruke i poljubi je u obraz, pri čemu je iz sebe davao miris xeresa i konjaka. Bio je malo pijan.

— Raduj se, Natašo! — reče on. — Nisam propao pod snijeg, niti potonuo. Za vrijeme mećave ja sam sa svojim momcima stigao do Taganroga, odakle sam, eto, i stigao k tebi... i stigao...

On je brbljao, a ona je, opet blijeda i dršćući, gledala u njega u nedoumici, uplašenim očima. Nije vjerovala...

— Kako si mokra, kako dršćeš! — prošapta on, stežući je u naručju...

I po njegovu licu pijanom od sreće i vina, razli se mek, nedužan djetinjski osmijeh... Njega su čekali na toj studeni, u to noćno doba! Nije li to ljubav? I on se zasmija od sreće...

Prodorni vapaj, koji je razdirao dušu, odgovori na taj tihi, sretni smijeh. Ni buka mora, ni vjetar, ništa nije bilo u stanju da ga zagluši. Licem, iskrivljenim od očaja, mlada žena nije bila u stanju da zaustavi taj krik, i on je izbio van. U njemu se naziralo sve: i prisilna udaja, i nesavladana antipatija prema mužu, i tuga zbog samoće, i, konačno, propala nada na slobodno udovištvo. Čitav njezin život sa svojom nesrećom, suzama i bolom, izlio se u tom kriku, koji nisu zaglušile čak ni bučeće ledene sante. Muž je shvatio taj krik, nije ni moglo biti, a da ne shvati...

— Tebi je žao što me nije zameo snijeg ili progutao led! — promrmlja on. Donja usna mu zadrhta i licem mu se razlije gorki smiješak. On siđe sa stepenica i pusti ženu na zemlju.

— Neka bude po tvojem! — reče on.

I, okrenuvši se od žene, pođe čamcu. Tamo je glupak Petruša, stisnuvši zube, dršćući i poskakujući na jednoj nozi, gurao čamac u vodu.

— Kuda ćeš? — upita ga Litvinov.

— Boli me, vaše visokoblagorođe! Hoću da se udavim... Mrtvace ne boli...

Litvinov skoči u čamac. Glupak pođe za njim.

— Zbogom, Nataša! — kriknu plemić. — Neka bude po tvojoj želji! Nek se ispuni to, što si očekivala, stojeći ovdje na studeni!

Zbogom!

Glupak mahnu veslima, i čamac, okrznuvši se o veliku santu, zapliva ususret visokim valovima.

— Veslaj, Petruša, veslaj. — govorio je Litvinov. — Dalje, dalje!

Litvinov se, držeći se za rub čamca, ljuljao i gledao natrag. Nestalo je njegove Nataše, iščezle su krijesnice lula, nestalo je, konačno, i obale...

— Vrati se! — začu on iskidani ženski glas.

U tome »vrati se«, činilo mu se, bio je prizvuk očaja.

— Vrati se!

Litvinovu zakuca srce... Zvala ga je žena, a tamo na obali, u crkvi, zazvonilo je na božično jutrenje.

— Vrati se! — ponovio je, moleći, taj isti glas.

Jeka ponovi tu riječ. Pro mrmljaše tu riječ sante, zaurla je vjetar. I božično zvono je govorilo: »Vrati se!«

— Hajdemo natrag! — reče Litvinov, povukavši glupaka za rukav.

Ali glupak nije slušao. Stisnuvši zube od boli i gledajući s nadom u daljinu, on je veslao svojim dugim rukama... Njemu nitko nije vikao »vrati se«, a bol u živcu, koja je počela još izmalena, postala je sve oštrija i neizdržljivija... Litvinov ga uhvati za ruke i povuče ih nazad. Ali ruke su bile tvrde kao kamen i nije ih bilo lako otkinuti od vesala. A bilo je i kasno. Ususret čamcu jurila je ogromna santa. Ta santa je trebala Petrušu zauvijek izbaviti od boli...

Blijeda žena je do jutra prostajala na morskoj obali. Kad su je poluzamrznutu i iznemoglu od duševne borbe odnijeli kući i položili u postelju, njezine usne su još uvijek nastavljale šaptati: »Vrati se!«

U noći uoči Božića ona je zavoljela svog muža...

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Budilnik, br. 50. 1883. s posvetom M. P. Čehovoj, sestri A. P. Č. Potpisano: A. Čehonte. Bez posvete i s malim korekturama ušlo u zbornik »Šarene priče«, 1886.

ISPIT

Iz govora dvojice vrlo pametnih ljudi

Neki dan dođe u očev kabinet stariji sin i izjavi mu, da se želi riješiti njegova starateljstva i samostalno stupiti u život. Ovu je izjavu motivirao svojom odskora navršenom punoljetnošću (navršilo mu točno dvadeset i jedna godina).

— Dobro, sine moj! — reče otac, pošto ga je saslušao. — Slažem se, ali prije nego otpočneš samostalan život, ti moraš položiti kod mene mali ispit o životu. Sjedi, propitat ću te...

— Po čemu miriše u ustima, kad jedeš kobasice?

— Po kobasičarni.

— Tako je, sine moj. Šta žene sapunaju bez sapuna?

— Glave muževa.

— Šta bi bilo, kad bi ljudi hodali s nogama uvis?

— Tada bi Piron pravio šešire, a Poša čizme.

— Potpuno ispravno. Zašto je morska voda slana?

— Zato, što u njoj plivaju haringe...

— To je staro, staro! Izmisli nešto svoje!

— Morska je voda otuda slana, što... što se... u njoj pokatkad kupaju humoristi.

— Molim... Prije su pitali: odakle, da guske plivaju? Mi smo odgovorili: od obale... Sada ti meni odgovori: odakle će isplivati vješti gusani?

— Iz dugova, vojne obaveze...

— Zašto se naočari ne nose na ušima?

— Zato, jer se naočari razbijaju od zaušnica.

— Zašto se čovjek ne može nazvati svinjom?

— Zato, što bi on tužio sucu za prekršaje.

— Koji je čvorak završio fakultet?

— Doktor Čvorak.[55]

— Koga možemo nazvati palim stvorenjem?

— Čovjeka, koji je pao s vatrogasnoga tornja.

— Gdje se može uzeti novaca u zajam?...

Sin podignu glavu uvis, pa se zamisli.

— Ne znaš, sinčiću? E, nije za tebe da ideš u svijet... Poživi pod mojim starateljstvom još mjesec dana!

Za mjesec će dana biti nov ispit.

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u novinama »Novosti dnja«, br. 178, 25. XII. 1883. Potpis: A. Čehov. Lipskerov, A. J. — redaktor i izdavač novina »Novosti dnja«.

U UREDU

Bijaše podne. Plemić Voldirjov, visok, zdepast muškarac ošišane glave i izbuljenih očiju, skine kaput, otare čelo svilenim rupcem i smjerno uđe u nadleštvo. Tamo se čula škripa pera...

— Gdje bih ja ovdje mogao dobiti obavještenje? — obrati se on vrataru, koji je iz dubine nadleštva nosio poslužavnik sa čašama. — Treba mi tu neki podatak i kopija rješenja objavljenog u novinama.

— Izvol’te onamo! Eno k onom, što sjedi kraj prozora! — reče vratar, pokazavši poslužavnikom zadnji prozor.

Voldirjov se nakašlja i uputi se prozoru. Tamo je, za zelenim, poput tifusa pjegavim stolom, sjedio mlad čovjek sa četiri čuperka na glavi, s dugim, bubuljičavim nosom, i u pohabanom mundiru. Zabivši svoj veliki nos u papire, on je pisao. Oko desne nozdrve šetala mu se muha, i on je stalno istezao donju usnu i puhao si pod nos, što je njegovu licu podavalo krajnje zamišljen izraz.

— Mogu li ja ovdje... kod vas — obrati mu se Voldirjov — dobiti podatke o mojoj stvari? Ja sam Voldirjov... Usput bi mi bila potrebna i kopija rješenja objavljenog u novinama drugog ožujka.

Činovnik umoči pero u tintamicu i pogleda nije li previše umočio. Uvjerivši se da iz pera ne kaplje, on poče škripati perom... Usna mu se istegnu, ali puhati više nije trebalo: muha je zasjela na uho.

— Mogu li ja ovdje dobiti podatak? — ponovi nakon jedne minute Voldirjov. — Ja sam Voldirjov, zemljoposjednik...

— Ivane Aleksejiču! — viknu činovnik u zrak, kao da ne primjećuje Voldirjova. — Reci trgovcu Jalikovu, kad dođe, da na policiji ovjeri kopiju izjave! Tisuću puta sam mu govorio!

— Ja to u vezi s mojom parnicom s nasljednicima kneginje Guguljine, — promrmlja Voldirjov. — Poznata stvar. Jako vas molim da mi to učinite.

Još uvijek ne primjećujući Voldirjova, činovnik uhvati muhu na usni, pažljivo je pogleda i odbaci. Plemić se nakašlja, glasno se usekne u karirani rupčić. Ali i to nije pomoglo. On ga i opet nije čuo. Još dvije minute prođe u šutnji. Voldirjov izvadi iz džepa novčanicu od jednog rublja i položi je ispred činovnika na rasklopljenu knjigu. Činovnik namršti čelo, zamišljeno povuče knjigu k sebi i zatvori je.

— Majušan podatak... Htio bih samo da saznam na kakvoj to osnovi nasljednici kneginje Guguljine... Smijem li vas uznemiriti?

Ali činovnik, obuzet svojim mislima, ustade, i češući se po laktu, zbog nečega pođe k ormaru. Vrativši se za minutu za svoj stol, on se opet lati knjige: na njoj je ležala novčanica od rublja.

— Uznemirt ću vas samo na časak... Ja bih samo da podatak dobijem, samo...

Činovnik nije slušao, on je počeo nešto prepisivati.

Voldirjov se namršti i beznadno pogleda sve činovnike uokolo, koji su škripali perima.

»Pišu — pomisli on uzdahnuvši. — Pišu, đavo da ih odnese sasvim!«

On ode od stola i zaustavi se nasred sobe, očajno spustivši ruke. Vratar, koji opet prođe s čašama, primijeti valjda očajnički izraz na njegovu licu, jer mu priđe posve blizu i tiho ga upita:

— No, što je? Da li ste dobili?

— Tražio sam, ali neće da govore sa mnom.

— A vi mu dajte tri rublja... — šapnu vratar.

— Već sam dao dva.

— A vi dajte još.

Voldirjov se vrati i stavi na rasklopljenu knjigu zelenu novčanicu. Činovnik ponovno povuče k sebi knjigu i poče je prelistavati. I odjednom, kao slučajno, podiže oči prema Voldirjovu. Nos mu se zasjaji, pocrvenje i nabra od smijeha.

— Ah... što želite? — upita on.

— Htio bih dobiti podatak u vezi s mojom stvari... Ja sam Voldirjov.

— Vrlo mi je milo. Je li to u vezi s guguljinskom ostavinom? Vrlo dobro! Pa što vam to zapravo treba?

Voldirjov mu obrazloži svoju molbu.

Činovnik oživje, upravo kao da ga je zahvatio vihor. On mu dade podatak, udesi da mu napišu kopiju, dade moliocu stolicu — i sve to u tren oka. On čak progovori o vremenu i raspita se za ljetinu. I kad je Voldirjov odlazio, on ga isprati niz stepenice ljubazno i s poštovanjem se smiješeći i čineći se kao da je svaki čas spreman da padne na koljena pred molioca.

Voldirjovu zbog nečega postade neugodno, i, vođen nekakvim unutrašnjim instinktom, on izvadi iz džepa još jedan rubalj i dade ga činovniku.

A ovaj se neprestano klanjao i smješkao, i, primivši rubalj, prebaci ga kao mađioničar, tako da on samo bljesne u zraku i nestade.

»O, ljudi...« — pomisli posjednik, i izišavši na ulicu zaustavi se i otare čelo rupcem.

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 36, od 3. rujna 1883. s naslovom Pogreška i potpisom. A. Čehonte. Nešto popravljenu, Čehov je novelu uvrstio u prvu knjigu svojih Sabranih djela iz 1899. god.

DEBELI I MRŠAVI

Na kolodvoru Nikolajevske željeznice[56] sastala se dva prijatelja: jedan debeo, a drugi mršav. Debeli tek što je objedovao na stanici, te su mu se usne, još masne od maslaca, sjajile kao zrele višnje. Od njega se osjećao miris xeresa[57] i fleur d'orangera.[58] Mršavi je pak upravo izišao iz vagona i bio natovaren kovčezima, zavežljajima i kutijama. Mirisao je na šunku i talog od kave. Iza njegovih leđa provirivala je suhonjava žena s dugim podbratkom — njegova žena, i visok gimnazijalac s jednim zažmirenim okom — njegov sin.

— Porfiriju! — usklikne debeli, ugledavši mršavoga. — Jesi li ti to? Dragi moj! Ma sto godina te nisam vidio!

— Gospode! — preseneti se mršavi. Miša! Prijatelju iz djetinjstva! Odakle ti?

Prijatelji se tri puta izljubiše i jedan u drugoga uprije še oči pune suza. Obojica su bili ugodno iznenađeni.

— Mili moj! — počne mršavi poslije ljubljenja. — Tome se zbilja nisam nadao! To ti je iznenađenje! Ma ded me valjano pogledaj! Isti si ljepotan, kakav si i bio! Isto takav gizdelin i kicoš! Ah, bože dragi! No, a što si? Jesi li bogat? Oženjen? Ja sam već oženjen, kako vidiš... Eto, ovo je moja žena Lujza, rođena Wanzenbach, luteranka... A ovo mi je sin Natanel, učenik III. razreda. Natanja, ovo je moj prijatelj iz djetinjstva. Zajedno smo išli u gimnaziju.

Natanel malo promisli i sakrije se iza očevih leđa.

— Zajedno smo išli u gimnaziju! — nastavi mršavi. — Sjećaš li se kako su te zadirkivali? Tebe su zvali Herostratom zato, što si cigaretom progorio Školsku knjigu, a mene Efialtom, jer sam bio velika tužibaba. Ho-ho... Bili smo djeca! Ne boj se, Natanja! Priđi mu bliže... A ovo je moja žena, rođena Wanzenbach... luteranka.

— No, a kako živiš prijatelju? — upita debeli, ushićeno gledajući na prijatelja. — Služiš li? Jesi li što postigao u službi?

— U službi sam, mili moj. Već sam drugu godinu koleški asesor[59] i imam Stanislava.[60] Plaća mi je mala... bog da prosti! Žena daje satove muzike, a ja privatno izrađujem drvene doze za

cigarete. Krasne doze! Prodajem ih po jedan rubalj komad. A tko uzme deset komada i više, onda tome, razumiješ, dajem popust. Nekako životarimo. Služio sam, znaš, u odjelu, a sad sam ovamo premješten za šefa odsjeka u istom resoru... Tu ću sada služiti. No, a kako ti? Valjda si već državni?[61] Ha?

— Ne dragi moj, digni malo više — reče debeli... Već sam dotjerao do tajnoga... Imam dvije zvijezde.

Mršavi najednom problijedi i okameni se, ali začas mu se lice iskrivi na sve strane u širok osmijeh, činilo se, da mu iz lica i očiju vrcaju iskre. Sav se skvrčio, zgrbio, skupio... I njegovi kovčezi, zavežljaji i kutije se skvrčili i smežurali... Dugi podbradak njegove žene postao je još duži, Natanel se ispružio i zakopčao sva dugmeta svoje mondure.[62]

— Ja sam, vaša preuzvišenosti... Vrlo mi je drago! Tako reći prijatelj iz djetinjstva, i odjednom ste postali takav dostojanstvenik! Hi-hi.

— Ma prestani! — namrgodi se debeli. — Zašto taj ton? Nas smo dvojica prijatelji iz djetinjstva, pa čemu onda to strahopočitanje prema činu?

— Ali molim vas... Ta nemojte... — stane se mršavi cerekati i još se više skvrči. — Milostiva pažnja vaše preuzvišenosti... upravo djeluje kao oživljujući eliksir... Ovo je, vaša preuzvišenosti, sin moj Natanel... a ovo je moja žena Lujza, luteranka, u neku ruku...

Debeli htjede nešto odvratiti, ali na licu mršavoga bilo je ispisano toliko strahopočitanja, sladunjavosti i ponizne kiselosti, da se tajnom savjetniku smuči. On se okrene od mršavoga i pruži mu ruku na oproštaj.

Mršavi mu stisne tri prsta, nakloni se cijelim tijelom i stane se cerekati kao Kinez: »hi-hi-hi«. Žena se nasmiješi. Natanel lupi peticama i nakloni se, i pri tom mu spade kapa. Svi su troje bili ugodno zbunjeni.

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Također prvi put štampano u časopisu Oskolki (br. 40, od 1. listop. 1883.) s potpisom: A. Čehonte. Nešto izmijenjenu, Čehov je humoresku uvrstio u zbornik »Šarene priče«, a zatim, uz nove ispravke, i u Sabrana djela.

TRAGIČAR

Bijaše proslava[63] tragičara Fenogenova.

Davali su »Srebrnog kneza.«[64] Sam slavljenik je igrao Vjazemskog, upravitelj kazališta Limonadov — Družinu Morozova, gđa Beobathova — Jelenu... Predstava je divno uspjela. Tragičar je doslovce stvarao čudesa. On je uhvatio Jelenu jednom rukom i držao je iznad glave kad je prelazio preko scene. Galamio je, pištao, udarao nogama, derao si kaput na prsima. Odričući se dvoboja s Morozovim, on se tresao cijelim tijelom, kako se u životu nikad ne tresu ljudi, i šumno se zapuhao. Kazalište se treslo od aplauza. Pozivanju pred zastor nije bilo kraja. Fenogenovu predaše srebrnu tabakeru i buket s dugim trakama. Dame su mahale rupčićima, prisiljavale muškarce da plješću, mnogi su plakali... Ali najviše od svih se igranjem oduševila i uzbudila kći šefa policije Sidoreckog, Maša. Ona je sjedila u prvom redu fotelja, uz svog taticu, nije skidala očiju sa scene čak ni za vrijeme pauze, bila je sasvim ushićena. Njene tanane ručice i nožice su drhtale, očice su bile pune suza, lice je postajalo sve bljeđe i bljeđe. Nije mi čudo: ona se nalazila u kazalištu prvi put u životu!

— Kako lijepo izvode! Kako sjajno! — obraćala se svom tatici-šefu policije uvijek kada se spuštao zastor. — Kako je dobar Fenogenov!

I da je tatica znao čitati fizionomije, on bi na blijedom licu svoje kćerkice pročitao zanos, koji je bio ravan patnji. Ona je patila i od igre, i od sadržaja drame, i od okolnosti.

Kad je, u pauzi, pukovski orkestar počeo svirati svoj program, ona je od iznemoglosti zatvorila oči.

— Papa! — obrati se ona ocu za vrijeme posljednje pauze. — Otiđi na scenu i reci im svima da sutra dođu k nama na ručak!

Šef policije ode iza scene, pohvali ondje sve za dobro igranje i napravi kompliment gđi Beobahtovoj:

— Vaše divno lice vapi za platnom. O, zašto nisam majstor kista!

I naklonio se, a zatim pozvao glumce k sebi na ručak.

— Dođite svi, osim ženskog spola, — šapnu on. — Glumica ne treba, jer imam kćerku.

Sutradan su kod šefa policije ručali glumci. Došli su samo upravitelj kazališta Limonadov, tragičar Fenogenov i komičar Vodolazov; ostali se izviniše da nemaju vremena i ne dođoše. Ručak prođe dosadno. Limonadov je cijelo vrijeme uvjeravao šefa policije da ga on cijeni i da uopće poštuje svaku vlast, Vodolazov je imitirao pijane trgovce i Armence, a Fenogenov, visoki, jaki Malorus (u putnoj ispravi se nazivao Kniš) crnih očiju i namrštena čela, izdeklamirao je »Pred glavnim ulazom« i »Biti ili ne?«. Limonadov je sa suzama u očima ispričao o svom susretu s bivšim gubernatorom, generalom Kanjučinim. Šef policije je slušao, dosađivao se i dobrodušno se smiješio. Čak i bez obzira na to, što je Limonadov jako zaudarao po izgorjelu perju, a na Fenogenovu je bio tuđi frak i cipele s krivim potpeticama, on je bio zadovoljan. Oni su se sviđali njegovoj kćerkici, zabavljali je, i to mu je bilo dovoljno! A Maša je gledala glumce, ni časa ne skidajući s njih očiju. Nikad ranije ona nije vidjela tako pametne, neobične ljude.

Uveče su šef policije i Maša opet bili u kazalištu. Za nedjelju dana glumci su opet ručali kod šefa policije, i od tada su gotovo svaki dan počeli dolaziti u kuću šefa, ili na ručak, ili na večeru, i Maša se još jače priljubila uz kazalšte i počela ga svakodnevno pohađati.

Ona se zaljubila u tragičara Fenogenova. Jednog predivnog jutra, kad je šef policije otišao da dočeka arhijereja, ona je pobjegla s Limonadovljevom trupom i na putu se vjenčala s voljenim čovjekom. Proslavivši svatove, glumci napisaše dugo, dirljivo pismo i poslaše ga šefu policije. Sastavljali su ga svi zajedno.

— Ti mu obrazloži motive, motive ti njemu! — govorio je Limonadov, diktirajući Vodolazovu. — Iskaži mu malo poštovanja... Oni, karijeristi, to vole. Našaraj nešto takvo... da se rasplače...

Odgovor na pismo bio je sasvim nepovoljan. Upravnik policije se odricao kćeri, koja je pošla, kako je on napisao, »za glupog besposlenog hohola[65] koji nema određena zanimanja.«

Drugi dan iza toga kako je stigao odgovor, Maša je pisala svom ocu:

»Papa, on me tuče! Oprosti nam!«

On ju je tukao, tukao iza kulisa, u prisustvu Limunadova, pralje i dva radnika! On se sjećao kako je četiri dana prije svadbe, uveče,

sjedio sa cijelom trupom u krčmi »London«, svi su govorili o Maši, trupa mu je savjetovala da »riskira«, a Limonadov ga je ubjeđivao sa suzama u očima:

— Glupo i neracionalno je odreći se takve prilike! Ta za takav novac ne samo da ćeš se oženiti, nego ćeš i u Sibir otići! Oženiš se, osnuješ svoje vlastito kazalište i uzmeš onda mene u svoju trupu. Onda više nisam gazda ja, nego ti.

Fenogenov se sad sjetio toga i mrmljao je, stiskajući šake:

— Ako on ne pošalje novac, ja ću je isjeckati na komadiće. Ja ne dopuštam da me obmanjuju, vrag ga odnio!

Iz jednog gubernijskog grada trupa je htjela otputovati da Maša ne zna, ali ona je saznala i dotrčala na stanicu nakon drugog zvona, kad su glumci već sjedili u vagonima.

— Mene je vaš otac uvrijedio! — reče joj tragičar. — Među nama je sve svršeno!

A ona je, bez obzira što je u vagonu bilo ljudi, savila svoje male nožice, kleknula pred njega i sklopila molećivo ruke.

— Ja vas volim! — molila je. — Ne tjerajte me, Kondratije Ivaniću! Ja ne mogu živjeti bez vas!

Uslišaše njene molbe i, posavjetovavši se, uzeše je u trupu, da igra »stalne grofice«, — tako su zvali male glumice, koje su se pojavljivale na sceni obično u gomili, i koje su glumile nijeme uloge... Ispočetka je Maša igrala uloge sobarica i paževa, ali iza toga, kad je gđa Beobahtova, zvijezda Limonadovljeve trupe, pobjegla, načiniše od nje ingénue.[66] Ona je glumila loše, vrskala je, zbunjivala se. Uostalom, brzo se privikla i počela se sviđati publici. Fenogenov je bio jako nezadovoljan.

— Zar je to glumica? — govorio je on. — Ni stasa, ni manira, već samo... puka glupost...

U jednom gubemijskom gradu Limonadovljeva trupa je davala Schillerove »Razbojnike«. Fenogenov je igrao Franza, Maša — Amaliju. Tragičar je galamio i tresao se, Maša je govorila svoju ulogu kao dobro naučenu lekciju, i drama bi se završila kao što se one obično završavaju, da se nije dogodio mali skandal. Sve je prošlo sretno do onog mjesta, gdje Franz izjavljuje Amaliji ljubav, a ona hvata njegov mač. Malorus se izderao, prošištao, zatresao se i

stegao Mašu u svom željeznom zagrljaju. A Maša, umjesto da ga odgurne, da mu vikne »odlazi!«, zadrhta u njegovu naručju kao ptičica i osta nepomična... Kao da se sledila.

— Smilujte mi se! — prošaputa mu ona na uho. — O, sažalite se na mene! Tako sam nesretna!

— Ne znaš ulogu! Slušaj suflera! — prošišta tragičar i gurnu joj mač u ruke.

Nakon predstave Limonadov i Fenogenov su sjedili za blagajnom i razgovarali.

— Žena ti ne uči uloge, to imaš pravo... — govorio je upravnik. — Ne zna što joj je dužnost... Svaki čovjek ima svoju funkciju. A baš ona to ne zna...

Fenogenov je slušao, uzdisao i mrštio se, mrštio...

Sutradan ujutro Maša je sjedila u sitničariji i pisala:

»Tatice, on me tuče! Oprosti nam! Pošalji nam novaca!«

Preveo B. Škritek.

Također štampano u časopisu Oskolki, br. 41, 1883. god. s potpisom: A. Čehonte i podnaslovom (Pričica). U »Melpomeninim bajkama« (Moskva, 1884.), kuda je Čehov uvrstio novelu, bio je uklonjen podnaslov. Čehov je novelu znatno dotjerao stilski pri njezinu štampanju u spom. knjizi i pri uključivanju u 2. knjigu svojih Sab. djela.

U POŠTANSKOM ODJELJENJU

Nedavno smo sahranili ženu našeg starog upravnika pošte Sladkoperceva. Zakopavši ljepoticu, mi po običaju djedova i otaca odosmo u poštansko odjeljenje na »karmine«.

Kada iznesoše bline, starac-udovac gorko zaplače i reče:

— Bline su isto tako rumene, kao što je bila pokojnica. Također su ljepotice! Baš iste!

— Da, suglasiše se prisutni, — ona je zaista bila ljepotica... Žena prve klase!

— Da... Svi su se čudili gledajući je... Ali, gospodo, ja je nisam volio zbog ljepote, ili zbog blage ćudi. Te dvije osobine su svojstvene svim ženama i dosta često se susreću na ovom svijetu. Ja sam je volio zbog druge osobine duše, i to: volio sam je, pokojnicu, daj joj bog carstvo nebesko, zato, što je ona, uz otresitost i lakoumnost svog karaktera, bila vjerna svome mužu. Ona mi je bila vjerna, bez obzira što je njoj bilo samo dvadeset, a meni će skoro udariti šezdeseta! Bila je vjerna meni, starcu!

Đakon, koji je blagovao s nama, krasnorječivim je mukanjem i kašljem izrazio svoju sumnju.

— Vi ne vjerujete, izgleda? — obrati mu se udovac.

— Ne da ne vjerujem — smutio se đakon, — nego tako... mlade žene sad za čas taj... rendez vous... sous Provencals...

— Vi sumnjate, ali ja ću vam dokazati! Ja sam u njoj podržavao njezinu vjernost na razne načine, da tako kažem, strateškim sredstvima, koji su slični fortifikaciji. Uz moje ponašanje i lukavost karaktera, moja žena mi se nikada nje mogla iznevjeriti. Ja sam upotrebljavao lukavost da sačuvam svoju bračnu postelju. Znam takve riječi, koje su kao parole. Samo izreknem te riječi i — basta. mogu u miru spavati, siguran u vjernost.

— Kakve su to riječi?

— Najjednostavnije. Ja sam po gradu širio zle glasine. One su vam sigurno poznate. Svakome sam govorio: »Moja žena Aljona živi s našim šefom policije, Ivanom Aleksejičem Zalihvatskim.« Te su riječi bile dovoljne. Nijedan čovjek se nije usuđivao udvarati Aljoni, jer se bojao gnjeva šefa policije. Samo što su je, događalo se, ugledali, a oni odmah bjež od nje, da Zalihvatski ne bi što

posumnjao. He-he-he. Ta ako se samo uhvatiš s tim brkatim vragom, nećeš dobro proći, pet protokola će sastaviti zbog sanitarnog stanja. Na primjer, vidi tvoju mačku na ulici i sastavi protokol kao da je to odbjegla životinja.

— Onda, znači, vaša žena nije živjela s Ivanom Aleksejičem? — začudismo se mi.

— Ne, to je moja lukavost... He-he... A, spretno li sam vas prevario, momci? Tako vam je to.

Tri četiri minute prođe u šutnji. Mi smo sjedili i šutili, bili smo uvrijeđeni i posramljeni što nas je tako lukavo prevario taj debeli starac crvena nosa.

— No, dat će bog, oženit ćeš se i drugi puta! — promrmljao je đakon.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki br. 44, od 29. lipnja 1883. Uključeno u I. knj. Čehovljevih Sabranih djela dz 1899.

NA MORU

Mornarova priča

Vidjela su se samo svijetla, koja su se gasila u napuštenoj luci i kao tuš crno nebo. Puhao je hladni, vlažni vjetar. Osjećali smo ponad sebe teške oblake, osjećali njihovu želju da se razliju u kišu, i bijaše nam zagušljivo, bez obzira na vjetar i hladnoću.

Mi, mornari, skupivši se pod palubom, bacasmo ždrijeb. Razlijegao se glasni, pijani smijeh našeg društva, čule su se šale, netko je, za zabavu, pjevao poput pijetla.

Prođe me laki drhtaj od vrata do samih peta, kao da mi je na vratu bila rupa, iz koje se cijedila po golom tijelu sitna, hladna trnež. Drhtao sam i zbog hladnoće i zbog drugih uzroka, o kojima želim ovdje pripovijedati.

Čovjek je, po mom mišljenju, uopće gadan, a mornar, treba priznati, katkada postaje gadniji od svega na svijetu, prljaviji od najodurnije životinje, koja ipak ima opravdanje, jer je podčinjena instinktu. Možda se ja i varam, jer ne poznam život, ali, čini mi se, da ipak u mornara ima više slučajeva da se mrze i grde, nego kod ikog drugog. Čovjek, koji se svaki čas može survati s jarbola, izgubiti se zauvijek u valovima, koji vjeruje u boga samo kad se davi ili leti naglavce dolje, nema potrebe ni za čim, i ničeg mu na svijetu nije žao. Mi pijemo mnogo votke, živimo razvratnim životom, zato što ne znamo komu i zbog čega bi na moru bilo potrebno dobročinstvo.

Ali ipak, nastavit ću pripovijedati.

Bacali smo ždrijeb. Svih skupa, koji nismo radili, ako odbijem svoje dežurstvo, bilo nas je dvadeset dva. Od tog broja samo dvojici je sreća sudbine dopustila da se naslađuju rijetkom predstavom. Stvar je u tome, da je »kajita za mladence«, koju smo imali na parobrodu, te noći, koju opisujemo, imala putnike, a u zidovima te kajite bile su samo dvije rupe, na koje smo mogli gledati. Jednu rupu sam izbušio ja tankom pilom, probušivši prethodno zid izvrtačem, drugu je izbušio nožem jedan moj drug, i obojica smo radili na tom više od nedjelju dana.

— Jedna rupicu je pripala tebi!

— Kome?

Pokazaše na mene.

— A kome druga?

— Tvom ocu!

Moj otac, sitni grbavi mornar, s licem nalik na pečenu jabuku, priđe k meni i lupne me po ramenu.

— Danas smo, dječače, ti i ja sretni, — reče mi on. — Čuješ li mladiću! Sreća je u isti čas zapala i tebe i mene. Bit će da to nešto znači.

On nestrpljivo uipita koliko je sati. Bilo je tek jedanaest.

Ja izidoh iz potpalublja, zapuših cigaru i zagledah se u more. Bilo je mračno, ali treba pretpostaviti, da se i u mojim očima odražavalo ono, što se događalo u duši, jer sam na crnoj podlozi noći razlikovao likove, vido sam ono, čega je tako nedostajalo u mom, tada još mladom, ali već izgubljenom životu...

U dvanaest ja prođoh kraj zajedničke kabine i privirih na vrata. Mladoženja, mladi pastor lijepe plavokose glave, sjedio je za stolom i u rukama držao evanđelje. On je nešto objašnjavao visokoj, mršavoj Engleskinji. Mladenka, mlada, stasita, jako lijepa, sjedila je uz muža i nije skidala svojih plavih očiju s njegove plavokose glave. Po kabini je, iz kuta u kut, šetao bankar, visok, krupan stari Englez, riđeg, odbojnog lica. To je bio muž vremešne dame, s kojom je razgovarao mladoženja.

»Pastori imaju naviku da pričaju cijele sate! — pomislih ja. — On neće prestati sve do jutra!«

Nakon nekog vremena priđe mi otac i, povukavši me za rukav, reče:

— Vrijeme je! Otišli su iz zajedničke kabine.

Ja u trenutku sletih dolje po strmim stepenicama i uputih se prema poznatom zidu. Između te pregrade i vanjske pregrade broda bio je međuprostor pun čađi, vode, štakora.

Ubrzo začuh teške korake svog starog oca. On se spoticao o vreće i sanduke s petrolejem i psovao.

Ja napipah svoju rupicu i iščupah iz nje četvrtasti komadić drvca, koji sam tako dugo izrezivao. I ugledah tanki, prozračni muslin, kroz koji je probijalo do mene blago, ružičasto svijetlo. A zajedno sa svijetlom, do mog gorućeg lica dopre i zagušljivi, jako prijatan miris; to je, vjerojatno, bio miris aristokratske spavaonice. Da ugledam

spavaonicu, bilo je potrebno razmaknuti muslin s dva prsta, što se ja požurih da učinim.

Ugledah broncu, baršun, čupke. I sve je bilo zaliveno ružičastim svijetlom. Saženj i po od mog lica stajao je krevet.

— Pusti me na tvoju rupu, — reče otac, nestrpljivo me gurajući u bok. — Kroz tvoju se bolje vidi!

Ja sam šutio.

— Ti, dječačiću, imaš oči bolje od mojih, i tebi je sasvim svejedno gledaš li izbliza ili izdaleka!

— Tiše, — rekoh ja. — Ne buči, mogu nas čuti!

Mladenka je sjedila na rubu kreveta, ovjesivši svoje malene nožice na krzno. Gledala je u zemlju. Pred njom je stajao njezin muž, mladi pastor. On joj je nešto govorio, ali što — to ne znam. Buka parobroda mi je smetala da čujem. Pastor je govorio vatreno, gestikulirajući i bljeskajući očima. Ona je slušala i niječno kimala glavom...

— Vrrag, mene je ugrizao štakor! — promrmlja otac.

Ja tješnje pritisnuh prsa k zidu, kao da se bojim da mi ne iskoči srce. Glava mi je gorjela.

Mladenci su dugo govorili. Pastor konačno pade na koljena i, ispruživši prema njoj ruke, stade je moliti. Ona niječno strese glavom. Tada on skoči i poče šetati po kabini. Po izrazu njegova lica i po pokretima ruku, domišljao sam se da je prijetio.

Njegova mlada žena se podigne, polako pođe k zidu gdje sam ja stajao i zaustavi se upravo kod moje rupice! Stajala je nepomično i razmišljala, a ja sam proždirao očima njeno lice. Činilo mi se da ona trpi, da se bori u sebi. da se koleba, a u isto vrijeme njezine crte su odražavale srdžbu. Nisam ništa shvaćao.

Vjerojatno smo prostajali pet, šest minuta tako licem prema licu, zatim je ona otišla i zaustavila se na sredini kajite, kimnula svom pastoru — vjerojatno u znak pristajanja. On se radosno nasmiješio, poljubio joj ruku i izišao iz spavaonice.

Za tri minute otvoriše se vrata i u spavaonicu uđe pastor, a odmah za njim visoki, debeli Englez, o kojem sam ranije govorio. Englez priđe krevetu i nešto zapita ljepoticu. Ona, blijeda, ne gledajući u njega, potvrdno kimnu glavom.

Bankar-Englez izvadi iz džepa nekakav svežanj, možda svežanj novčanica i dade ga pastoru. Taj pogleda, prebroji i, pozdravivši, iziđe. Stari Englez zaključa za njim vrata...

Ja odskočih od zida kao ugrižen. Uplaših se. Učinilo mi se da je vjetar u komadiće slomio naš parobrod i da tonemo na dno.

Stari otac, taj pijani, razvratni čovjek, uze me za ruku i reče:

— Otiđimo odatle! Ne trebaš to vidjeti! Ti si još dječak.

On je jedva stajao na nogama. Iznesoh ga po strmim, krivudavim stepenicama gore, gdje je već padala prava jesenska kiša...

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Mirskoj tolk, br. 40, od 29. listop. 1883. Nešto izmijenjena i s podnaslovom Noću, novela je bila štampana i u almanahu »Sevemye cvety«. Ponovno stilski dotjeravši novelu, Čehov ju je štampao i u svojim Sab. djelima, ali tek u 12. knjizi, koja je izišla 1903. god.

U MOSKVI NA TRUBNOM TRGU

Mali trg u blizini Roždestvenskog manastira, koji zovu Trubnim, ili jednostavno Trubom; nedjeljom je tu sajam. Kao rakovi u rešetu vrve stotine kožuha, dolama, krznenih kapa, cilindara. Čuje se raznovrsno cvrkutanje ptica, koje podsjeća na proljeće. Ako sja sunce i na nebu nema oblaka, onda se cvrkut i miris sijena osjeća i čuje jače, i to prisjećanje na proljeće pobuđuje misao i odnosi je daleko, daleko. Na jednom kraju malog trga pruža se red kola. Na kolima nema ni sijena, ni kupusa ni boba, nego štiglica, zeba, krdžica, ševa, crnih i smeđih drozdova, sjenica, zimovki. Sve to skakuće u ružnim, loše skalupljenim krletkama, sa zavišću gleda na slobodne vrapce i cvrkuće. Štiglici su po petak, zebe su skuplje, a ostale ptice imaju sasvim neodređenu cijenu.

— Pošto ševa?

Prodavač ni sam ne zna kolika je cijena njegovoj ševi. On se češe po zatiljku i traži koliko mu se prohtije — ili rubalj, ili tri kopjejke, već prema tome, kakav je kupac. Ima i skupih ptica. Na uprljanoj prečki sjedi olinjali starac-drozd s očupanim repom. On je učtiv, važan i nepomičan, kao general u penziji. Odavno se pomirio sa svojom sudbinom i na plavkasto nebo već odavno gleda ravnodušno. Vjerojatno ga zbog te ravnodušnosti i smatraju razboritom pticom. Njega se ne može prodati jeftinije od četrdeset kopjejaka. Oko ptica guraju se, capkajući po blatu, gimnazijalci, radnici, mladići u modrim kaputima, ljubitelji ptica u sasvim iznošenim kapama, sa zasukanim i izderanim hlačama, koje kao da su izjeli miševi. Momčićima i radnicima prodaju ženke umjesto mužjaka, mlade umjesto starih... Oni se malo razumiju u ptice. Zato ljubitelja ptica ne možeš prevariti. On izdaleka vidi i procjenjuje pticu.

— Ova ptica nije praktična, — veli zagledajući ševi u usta i brojeći joj perje na repu. — Ona sad pjeva, to je istina, ali šta to vrijedi? I ja u društvu zapjevam. Ne, ded ti, brajko, meni bez društva zapjevaj, zapjevaj solo ako možeš... Ded ti meni onu, što sjedi i šuti. Pažljivo daj. Ta šuti, vjerojatno zna što vrijedi...

Između kola s pticama nalaze se kola sa životinjama drugih vrsta. Tu možete vidjeti zečeva, divljih i pitomih, ježeva, morskih svinja,

tvorova. Sjedi zečić i od tuge gricka slamu. Morski prasci dršću od studeni, a ježevi radoznalo gledaju publiku ispod svojih bodlji.

— Negdje sam čitao, — veli poštanski činovnik u olinjalu kaputu, nikome se ne obraćajući i radoznalo pogledajući zeca, — čitao sam, da su kod nekakvog učenjaka mačka, miš, kobac i vrabac jeli iz iste zdjele.

— To je sasvim moguće, gospodine. Jer mačka je valjda izdresirana, a u kopca je sigurno sav rep počupan. Nikakve učenosti tu nema, gospodaru. Moj kum je imao mačku, koja je, oprostite, jela krastavce. Dvije nedjelje ju je šibao knutom dok je nije naučio. Zec, ako ga tučeš, može i šibice paliti. Čemu se čudite? Jednostavna stvar! Uzme šibicu u usta i — kres! Životinja je isto što i čovjek. Čovjek od batina postaje pametniji, pa teko i životinja.

Kroz gomilu se motaju peradari s pijetlovima i patkama pod pazuhom. Sve mršava, gladna životinja. Iz kaveza proturaju svoje olinjale glave pilići i nešto kljuokaju po blatu. Dječačići s golubovima vam se unose u lice i trude se da u vama prepoznaju ljubitelja golubova.

— Da! Ne treba vam ništa ni govoriti! — viče netko ljutito. — Najprije pogledajte, a zatim recite. Zar je to golub? To je orao, a ne golub!

Visoki, mršavi čovjek sa zaliscima i obrijanim brkovima, po vanjštini nalik na lakaja, bolestan i pijan, prodaje kao snijeg bijelu pudlicu. Stara pudlica plače.

— Zapovjedila mi da prodam tu tugu, — govori lakaj prezrivo se smiješeći. — Bankrotirala pod stare dane, nema što jesti i sad, eto, prodaje pse i mačke. Plače, ljubi ih u smrdljive njuške, a sama ih prodaje, jer je zbog nužde. O, bože, činjenica je to! Kupite, gospodo! Trebaju joj novci za kavu.

Ali nitko se ne smije. Malac stoji kraj njega i, žmureći na jedno oko, gleda ga ozbiljno, sažalno.

Najinteresantniji je dio trga s ribama. Desetak mužika sjedi u redu. Ispred svakoga je vjedro, a u vjedrima je mali pakao. Tu se u mutnoj, zelenkastoj vodi praćakaju karasići, čikovi, mrene, pužiči, žabice, tritoni.[67] Velike riječne bube s polomljenim nogama kruže

po maloj površini pentrajući se po karasima i preskakujući preko žabica. Žabe se penju na bube. a tritoni na žabe. Živi stvorovi!

Tamnozeleni linjaci, kao najskuplje ribe, imaju povlasticu: njih drže u posebnim posudama gdje se ne može plivati, ali ipak nije tako tijesno...

— Dostojanstvena riba je karas! Karasa možete dugo držati, vaše blagorođe, dok crkne. Njega drži u vedru makar i godinu, a on je još uvijek živ! Već je nedjelja dana kako sam uhvatio ove ribe. Nalovio sam ih, milostivi gospodaru, u Perervi i odanle došao pješice. Karasi su po dvije kopjejke, čikovi po tri, a mrene po grivenjak za deset komada, vrag ih odnio! Hoćete li mrena za petak? Glista za pecanje možda izvolite?

Prodavač gura ruku u vedro i svojim grubim, hrapavim prstima vadi odatle nježnu mrenu ili karaščića, sitnog kao nokat. Oko vjedara postavljeni su konopi, vrše, a na suncu se, poput crvenih varnica, prelijevaju gliste s ribnjaka.

Kraj kola s pticama i kraj vjedara s ribama hoda starac u krznenoj kapi sa željeznim naočalama i kaljačama, koje naliče na dvije oklopnjače. To je, kako ga ovdje nazivaju, »tip«. Nema ni prebijene pare, ali, bez obzira na to, on se pogađa, uzrujava se, dosađuje kupcima sa savjetima. Za nepun sat on uspijeva pregledati sve zečeve, golubove i ribe, pregledati u detalje, odrediti svima, svakoj od tih životinja vrstu, uzrast i cijenu. Njega kao dječačića interesiraju štiglici, karaščići i mrene. Progovorite s njim, na primjer, o drozdovima i taj čudak će vam ispričati svašta, što nećete naći ni u jednoj knjizi. Ispričat će vam oduševljeno, strasno, i usput će vas još prekoriti da ste neznalica. O štiglicima i zimovkama on je spreman da govori neprestano, izbečivši pri tom oči i jako razmahujući rukama. Ovdje, na Trubi, može ga se susresti samo kad je vrijeme hladno, po ljeti on negdje izvan Moskve hvata prepelice na sviralu i peca ribu.

A evo i drugog »tipa« — to je jako visok, jako mršav gospodin s tamnim naočalama, obrijan, u kapi s kokardom, sličan na sudskog pisara starog vremena. To je ljubitelj; on nije visoka čina, služi, kao profesor u gimnaziji i to je poznato svim stalnim posjetiocima Trube, i oni se prema njemu odnose s poštovanjem, susreću ga s pozdravima i čak su za njega izmislili i naročitu titulu »Vaša

zamjenica«. Pod Suharevkom on ruje po knjigama, a na Trubi traži lijepe golubove.

— Izvolite! — viču mu prodavači golubova. — Gospodine profesore, vaša zamjenico, pogledajte prevrtače! Vaša zamjenico!

— Vaša zamjenico! — viču mu sa raznih strana.

— Vaša zamjenico! — ponavlja negdje na bulevaru malac.

A »njegova zamjenica«, očito se već davno privikavši na tu svoju titulu, ozbiljan, strog, objema rukama uzima goluba i, podigavši ga povrh glave, počinje ga razgledati, i pritom se mršti i postaje još ozbiljniji, kao zavjerenik.

I Truba, taj mali komadićak Moskve, gdje tako nježno vole životinje i gdje ih isto tako i mrcvare, živi svojim sitnim životom, bruji, uzbuđuje se, i onim radnim ljudima i bogomoljcima, koji kraj njega prolaze po bulevaru, neshvatljivo je zbog čega se tu skupila ta gomila ljudi, ta šarolika mješavina kapa, kačketa i cilindara, o čemu se tu govori i čime se tu trguje.

Preveo B. Škritek.

Prvi put šampano u časopisu Budilniik, br. 43, 1883. s naslovom: U Moskvi na Trubi i potpisom: A. Čehonte. Nakon popravljanja teksta, koje je bilo znatno (Čehov je izmijenio početak i dopisao novi svršetak) novela je bila uključena u II. knjigu Sab. djela (1900.)

KLEVETA

Učitelj krasopisa, Sergej Kapitonič Ahinjejev udavao je svoju kćerkicu Nataliju za profesora povijesti i geografije, Ivana Petroviča Lošadinih. Svadbeno veselje je teklo kao namazano. U salonu su pjevali, igrali, plesali. Po sobama su, kao bijesni, uokolo trčkarali lakeji, unajmljeni iz kluba, u crnim frakovima i bijelim, umrljanim kravatama. Galamilo se i govorilo. Učitelj matematike Tarantulov, Francuz Pas de Qua! i mlađi revizor ministarstva financija, Jegor Benediktič Mzda, sjedeći jedan do drugog na divanu, brzajući i prekidajući jedan drugoga, pričali su gostima slučajeve, u kojima su bili sahranjivani živi ljudi i davali su svoje mišljenje o spiritizmu. Sva trojica nisu vjerovala u spiritizam, ali su dopuštali da na ovom svijetu ima mnogo toga, što čovječji um nikad neće shvatiti. U drugoj sobi je profesor književnosti, Dodonski, objašnjavao gostima slučaj kada stražar ima pravo da puca u prolaznike. Vodili su se, kako vidite, strašni razgovori, ali i posve prijatni. Kroz prozore su iz dvorišta provirivali ljudi, koji po svom socijalnom položaju nisu imali prava da uđu.

Točno u ponoć gospodar Ahinjejev ode u kuhinju da vidi da li je sve spremno za večeru. U kuhinji je sve, od poda do stropa, bilo u dimu, koji je mirisao na guske, race i koješta drugo. Na dva stola bili su razmetani i rašireni u umjetničkom neredu atributi zakuske i pijanke. Oko stolova je trčkarala kuharica Marfa, crvena baba s dvostruko presavijenim trbuhom.

— Ded mi, majčice, pokaži jesetru! — reče Ahinjejev, trljajući ruke i oblizujući se. — Kakav miris, kakva slast! Da pojedeš cijelu kuhinju! No ded pokaži jesetru!

Marja priđe jednoj od polica i brižljivo podigne zamašćeni novinski papir. Ispod tog lista, na golemoj posudi, počivala je velika, hladna jesetra, šareneći se u peršunu, maslinovu ulju i mrkvi. Ahinjejev pogleda jesetru i uzdahnu. Lice mu zasja, oči zaigraše. On se nagnu i usnama proiznese zvuk, nalik na nepodmazani kotač. Postajavši malo, on od zadovoljstva zvrcnu prstima i još jednom cmokne usnama.

— Ha! Zvuk vrućeg cjelova... S kim se ti to ovdje ljubiš, Marfuša? —raču se glas iz susjedne sobe i na vratima se pokaza ostrigana

glava pomoćnika razrednih nastavnika, Vanjkina. — S kim se ti to? A-a-a... jako zgodno! Sa Sergejem Kapitoničem! Zgodan djedica, nema što da se kaže! Tete-a-tete sa ženskim spolom.

— Ja se uopće ne ljubim, — zbuni se Ahinjejev. — Tko ti je to, glupanu, rekao? Ta ja sam ovo... cmoknuo usnama,.što se tiče... u nastupu zadovoljstva... Videći ribu...

— Pričaj ti...

Vanjkinova glava se široko osmjehnu i skrije iza vrata. Ahinjejev pocrvenje.

»Vrag zna šta! — pomisli on. — Sad će otići, lopov, i naspletkariti. Pred cijelim gradom će me olajati, životinja...«

Ahinjejev plašljivo uđe u salu i iskosa pogleda ustranu: gdje je Vanjkin? Vanjkin je stajao kod fortepiana i, lukavo se savivši, šaptao nešto inspektorovoj svastici, koja se smijala.

»To je o meni! — pomisli Ahinjejev. — O meni, ne bilo mu traga! A ona mu i vjeruje... vjeruje! Smije se! Bože moj! Ne, tako se ne može pustiti... ne... Treba nešto učiniti da mu ne povjeruju... Govorit ću sa svakim od njih, i on će ispasti tupavi spletkaroš.«

Ahinjejev se počeška i, ne prestajući da se zbunjuje priđe k Pas de Quaiu.

— Ovaj čas sam bio u kuhinji i nadgledao što se tiče večere, — reče on Francuzu. — Vi, znam, volite ribu, a ja, baćuška, imam jesetru, uh! Od dva aršina! He-he-he... Da uostalom... skoro da nisam zaboravio... U kuhinji sad, s tom jesetrom, — dogodila se prava anegdota! Ulazim ja sad u kuhinju i hoću da pregledam jela... gledam jesetru i od zadovoljstva... od pikantnosti, cmoknuh usnama! A u taj čas odjednom taj glupavi Vanjkin ulazi i govori... ha-ha-ha... i veli: »Aaa... vi se tu cjelivate?« S Marfom, sa kuharicom! Izmislio, glupan! U babe ni ljepote, ni svježine, na sve zvijeri je nalik, a on... ljubiti se! Čudak!

— Tko je čudak? — upita pridošavši Tarantulov.

— Ta eto, taj Vanjkin! Ulazim, eto, ja u kuhinju...

I on ispriča, o Vanjkinu.

— Narugao se, čudak! A po mom mišljenju, bolje se s psom ljubiti, nego s Marfom, — dodao je Ahinjejev, okrenuvši se i spazivši iza sebe Mzdu.

— Mi o Vanjkinu, — reče mu on. — Osobenjak! Ulazi on, eto, u kuhinju, vidio me pokraj Marfe i počeo izmišljati razne gluposti. »Šta se, veli, ljubite? Pijanom mu se pričinilo! A ja, velim, prije ću se poljubiti s puranom, nego s Marfom. Pa ja imam i ženu, velim, budalo ti jedna. Nasmijava!

— Tko vas nasmijava? — upita, prišavši Ahinjejevu, otac vjeroučitelj.

— Vanjkin. Stojim ja, znate, u kuhinji i gledam jesetru...

I tako dalje. Za kakvih pola sata su već svi gosti znali za historiju s jesetrom i Vanjkinom.

»Nek im sad priča! — mislio je Ahinjejev, trljajući ruke. — Neka! On će počet pričati, a njemu će odmah: »Dosta, budalo, ne brbljaj gluposti! Nama je sve već poznato!«

I Ahinjejev se tako umirio, da je od radosti ispio četiri čašice suviše. Odvodivši poslije večere mladence u spavaonicu, on ode u svoju sobu i zaspi kao dječak, koji nije ništa skrivio, a drugoga dana se događaja s jesetrom nije više ni sjećao. Ali avaj! Čovjek snuje, a bog određuje! Zao jezik je izvršio svoj gnjusni posao i Ahinjejevu nije pomogla njegova lukavost! Upravo za nedjelju dana, baš u srijedu poslije trećeg sata, kad je Ahinjejev stajao posred zbornice i raspravljao o lošim sklonostima učenika Visekina, priđe mu direktor i pozva ga u stranu.

— Evo šta je, Sergeju Kapitoniču, — reče direktor. — Vi oprostite... To nije moja stvar, ali svejedno vam moram dati na znanje... Dužan sam... Vidite, pronosi se glas, da vi živite s tom... s kuharicom... To nije moja stvar, ali... Živite s njom, ljubite se... radite što hoćete, samo, molim vas, ne tako glasno! Molim vas! Ne zaboravite da ste pedagog!

Ahinjejev se strese i obamre. Kao da ga je odjednom ubo cijeli roj pčela i kao da su ga polili kipućom vodom, on pođe kući. Išao je kući i činilo mu se da ga gleda cijeli grad, kao da je namazan katranom...

Kod kuće ga je očekivala nova nesreća.

— Ta šta ništa ne žodereš? — upita ga za ručkom žena. — O čemu si se zamislio? O ljubavi misliš? Za Marfuškom si se snuždio? Sve mi je, poganine, poznato! Dobri ljudi su mi otvorili oči! Uh-uh... barbarine!

I pljas njega po obrazu!... On ustane od stola i, ne osjećajući zemlje pod sobom, bez šešira i kaputa, odjuri k Vanjkinu. Zateče ga kod kuće.

— Podlače jedan! — obrati se Ahinjejev Vanjkinu. — Zašto si me pred cijelim svijetom oblatio? Zašto si me oklevetao?

— Kakva kleveta? Što to izmišljate?

— A tko je naspletkario da sam se ja tobože cjelivao s Marfom? Reci da nisi ti! Nisi li ti, razbojniče?

Vanjkin zatrepta i zatrese svim žilicama svog iznurenog lica, podigne oči njegovu licu i progovori:

— Neka me bog ubije! Iscurile mi oči i neka izdahnem ako sam makar jednu riječ o vama rekao! Neka me vrag odnese! Kuga me potrla...

U Vanjkinovu iskrenost nije se moglo sumnjati. Očito, on nije oklevetao.

»Ali tko je? Tko? — zamislio se Ahinjejev, prebirući u svom sjećanju sve svoje znance i udarajući se u grudi. — Tko je?«

— Tko je? — pitamo i mi čitatelja...

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 46, 12. stud. 1883. s potpisom: A. Čehonte. Kasnije uključeno u zbornik »Šarene priče« i u II. knjigu Sab. djela.

ŠVEDSKA ŠIBICA

Kriminalna pripovijest

Ujutro, 6. listopada 1885. godine u ured policijskog pristava drugog kvarta S-skog kotara uđe pristojno odjeven mlad čovjek i izjavi, da je njegov gazda, konjički potporučnik u penziji, Mark Ivanovič Kljauzov, ubijen. Izjavljujući to, mladi čovjek je bio blijed i strašno uzbuđen. Ruke su mu drhtale, a oči su mu bile pune strave.

— S kim imam čast govoriti? — upita ga policijski pristav.

— Psekov, nadstojnik Kljauzova. Agronom i mehaničar.

Kad policijski pristav i svjedoci dođoše zajedno s Psekovom na mjesto događaja, nađoše slijedeće. Oko krila kuće, gdje je živio Kljauzov, gomilala se gomila naroda. Vijest o događaju se poput munje pronosila po okolici, i narod se, zahvaljujući tome, što je bio praznik, iz svih okolnih sela počeo skupljati oko krila. Bučilo se i govorilo. Ponegdje su se vidjele blijede, zaplakane fizionomije. Vrata Kljauzovljeve spavaće sobe nađena su zaključana. Ključ je virio iznutra.

— Očito je, da su zločinci došli kroz prozor, — primijeti Psekov pri pregledu vrata.

Pođoše u vrt, kuda je gledao prozor iz spavaonice. Prozor je izgledao mračno, zloguko. Bio je zastrt olinjalom, zelenom zavjesicom. Jedan krajičak zavjesice bio je malo zavrnut, pa se moglo zaviriti u spavaonicu.

— Je li tko od vas gledao kroz prozor? — upita pristav.

— Sačuvaj bože, vaše visokoblagorođe, — reče vrtlar Jefrem, maleni sjedokosi starčić, u licu nalik na podoficira u penziji. — Zar je tu do gledanja, kad se od straha tresu sve žilice!

— Eh, Marku Ivaniću, Marku Ivaniću! — uzdahnu policijski pristav, gledajući kroz prozor. — Govorio sam ja tebi da ćeš loše svršiti! Govorio sam ti, jadniku, — a nisi slušao! Razvratan život ne vodi dobru!

— Zahvalimo Jefremu, — reće Psekov, — da nije bilo njega, mi se ne bi ni dosjetili. Njemu je prvomu palo na pamet da nešto nije u redu. Dolazi danas ujutro k meni i veli: »A zašto se naš gospodin tako dugo ne budi? Cijeli tjedan nije izišao iz spavaće sobe!« Čim mi on to reče, a meni sinu... Odmah se rodila misao... Nije se pokazivao

od prošle subote, a danas je eto nedjelja! Sedam dana — šta da se i govori!

— Da, jadnik... — uzdahnu još jednom policijski pristav. — Pametan momčić, obrazovan, tako dobar. U društvu, može se reći, prvi. Ali je razvratnik, carstvo mu nebesko! Ja sam svašta očekivao! Stepane — obrati se pristav jednomu od svjedoka, — odjuri ovaj čas mojoj kući i pošalji Andrjušku upravitelju kotarske policije, neka izvijesti! Reci: Marka Ivanića su ubili! Zatim žanđarmerijskom naredniku — šta on tamo misli? Neka odmah dođe ovamo! A sam otiđi, što brže možeš, istražitelju Nikolaju Jermonlajiču i reci mu, da dođe ovamo! Počekaj, ja ću mu napisati pismo!

Pristav postavi oko krila kuće stražare, napiše istražitelju pismo i pođe upravitelju imanja piti čaj. Za desetak minuta on je sjedio na taburetu, pažljivo grickao šećer i gutao poput žeravice vrući čaj.

— Eto... — govorio je on Psekovu. — Eto ti... Plemić, bogat čovjek... ljubimac bogova, može se reći, kako se izrazio Puškin, a šta je bilo od njega? Ništa. Pijančevao, bio razvratnik, i... eto ti!... ubiše ga.

Za dva sata doveze se istražitelj. Nikolaj Jermolajevič Čubikov (tako se zove istražitelj), je visok, krupan starac šezdesetih godina, koji radi u svom poslu već četvrt vijeka. Poznat je u cijelom kotaru kao pošten, pametan, energičan čovjek, koji voli svoj posao. Na mjesto događaja stigao je s njim i njegov stalni pratilac, pomoćnik i djelovođa Djukovski, visok, mlad čovjek od oko dvadeset i šest godina.

— Nije moguće, gospodo? — progovori Čubikov, ulazeći u sobu Psekova i užurbano stežući svima ruku. — Zar je moguće? Marka Ivanića? Ubili? Ne, to nije moguće! Ne-mo-gu-će!

— Eto vidite... uzdahnu policijski pristav.

— Gospode, moj bože! Ta ja sam ga još prošli petak vidio na sajmu u Tarabanjkovu! S njim sam, da oprostite, pio votku!

— Eto vidite... — uzdahnu još jednom policijski pristav.

Kad se načudiše, nauzđisaše i ispiše po šalicu čaja, pođoše prema krilu.

— Razmaknite se! — viknu narednik narodu.

Ušavši u kuću, istražni najprije poče promatrati vrata spavaonice. Vrata su bila od borovine, obojena žutom bojom i netaknuta.

Osobitih znakova, koji bi mogli dovesti na bilo kakav trag, nije bilo. Počeše ih obijati.

— Molim vas, gospodo, da se udalje oni, koji nemaju posla! — reče istražni, kad vrata nakon dugog udaranja i treska popustiše pod udarom sjekire i dlijeta. — Molim to u interesu istrage... Naredniče, nikoga ne puštajte!

Čubikov, njegov pomoćnik i policijski pristav, otvoriše vrata i neodlučno, jedan za drugim, uđoše u spavaću sobu. Pred njihovim očima ukaza se slijedeći prizor: kod jedinog prozora stajao je veliki drveni krevet s ogromnom perinom. Na izgnječenoj perini ležao je zgužvan, izgnječen pokrivač. Jastuk, u cicanoj presvlaci, također jako izgnječen, ležao je na podu. Na stoliću pred krevetom ležao je srebrni sat i srebrni novac od dvadeset kopjejaka. Tu su ležale i sumporne šibice. Osim kreveta, stolića i jedine stolice, drugog namještaja u spavaonici nije bilo. Zavirivši pod krevet, pristav ugleda dvadesetak praznih boca, stari slamnati šešir i četvrtak votke. Ispod stola ležala je jedna čizma, pokrivena prašinom. Preletivši sobu pogledom, istražni se namršti i pocrveni.

— Nitkovi! — promumlja on stišćući pesnice.

— A gdje je Mark Ivanić? — tiho upita Djukovski.

— Molim vas da se ne miješate! — grubo mu reče Čubikov. — Izvolite promotriti pod! To je drugi ovakav slučaj u mojoj praksi; Jevgrafe Kuzmiču! — obrati se on policijskom pristavu snizivši glas. — 1870. godine imao sam isti takav slučaj. Ta vi se valjda sjećate... Ubojstvo trgovca Portretova. Tamo je bilo isto tako. Nitkovi su ga ubili i izvukli trup kroz prozor...

Čubikov priđe prozoru, razgmu zavjesu ustranu i pažljivo gurne okno. Ono se otvori.

— Otvara se, znači nije bilo zatvoreno... Hm!... Tragovi na dasci od prozora. Vidite li? Evo traga od koljena... Netko je otuda ušao... Trebat će dobro istražiti prozor.

— Na podu nema ništa osobito, — reče Djukovski, — ni mrlja, ni ogrebotina. Našao sam samo jednu nagorenu švedsku šibicu. Evo je! Koliko se ja sjećam, Mark Ivanić nije pušio, u privatnom životu upotrebljavao je sumporne šibice, a ne švedske. Ta šibica može da posluži kao dokaz...

— Ah... ušutite, molim vas! — mahnu rukom istražitelj. — Dolazi mi tu sa svojom šibicom! Ne trpim usijane glave! Mjesto da tražite šibice, bolje bi bilo da istražite postelju!

Istraživši postelju, Djukovski je odraportirao:

— Nema krvavih, niti kakvih drugih mrlja... Svježih poderotina također nema. Na jastuku tragovi zuba. Pokrivač je poliven nekom tekućinom, koja miriše na pivo i ima i njegov okus... Opći izgled kreveta navodi nas na misao, da se na njemu vodila borba.

— Znam i bez vas da je bilo borbe! Ne pitam vas o borbi. Bolje bi bilo da ne govorite o borbi, nego...

— Jedna čizma je ovdje, a druge nema.

— Pa kako to?

— Pa tako, da su ga zadavili kada je svlačio čizme. Nije uspio da svuče drugu čizmu, jer...

— Pustite!... I kako znate da su ga zadavili?

— Na jastuku je trag zuba. Sam jastuk je jako izgnječen i odbačen s kreveta dva i po aršina.

— Ih, ala taj brblja! Pođimo radije u vrt! Bolje da istražite po vrtu, nego da ovdje kopate... To ću ja bez vas učiniti.

Došavši u vrt, istraga se u prvom redu nastavi promatranjem trave. Trava je ispod prozora bila izgnječena. Grm čička pod prozorom, uz sam zid, bio je isto tako izgažen. Djukovskom je pošlo za rukom da nađe na njemu nekoliko polomljenih grančica i komadićaka vate. Na gornjim čičkovima bili su nađeni tamnoplavi konci vune.

— Kakve boje je bilo njegovo posljednje odijelo? — upita Djukovski Psekova.

— Žuto, od žutog platna.

— Odlično. Oni su, znači, bili u plavom.

Nekoliko glavica čička bilo je odsječeno i pažljivo zamotano u papir. U taj čas stiže kotarski upravnik policije i liječnik Tjutjujev. Kotarski se pozdravi i odmah poče da zadovoljava svoju radoznalost. Liječnik, pak, visok i jako mršav čovjek upalih očiju, duga nosa i oštre brade, nije se ni s kim pozdravio i nije ni o čemu pitao, nego je, sjednuvši na panj, uzdahnuo i progovorio:

— A Srbi se opet nešto bune! Šta će im to, ne razumijem! Ah, Austrijo, Austrijo! To je tvoje maslo!

Istraživanje prozora izvana nije konačno dalo nikakav rezultat; istraživanje trave i grmića uz prozor dalo je mnogo korisnih podataka za istragu. Djukovskome je, na primjer, uspjelo da na travi pronađe jednu tanku tamnu prugu, koja se sastojala od mrlja i vukla se od prozora nekoliko sažnjeva u dubinu vrta. Trak je svršavao pod jednim od grmova jorgovana velikom tamnosmeđom mrljom. Pod tim istim grmom je nađena i čizma, koja je bila par one čizme, nađene u spavaonici.

— To je stara krv! — reče Djukovski, promatrajući mrlje.

Doktor se, čuvši riječ »krv«, lijeno podignu i letimično pogleda mrlje.

— Da, krv, — promrmlja on.

— Znači da nije zadavljen, ako je krv! — reče Čubikov otrovno pogledavši Djukovskog.

— U spavaonici su ga zadavili, ovdje pak, bojeći se da ne bi oživio, udarili su ga nečim oštrim. Mrlja pod grmom pokazuje, da je tamo ležao prilično dugo vremena, dok su oni tražili način, kako i na čemu će ga iznijeti iz vrta.

— No, a čizma?

— Ta čizma još više potvrđuje moju misao, da su ga ubili kad je prije spavanja skidao čizme. Jednu čizmu je skinuo, drugu pak, to jest ovu, je dospio skinuti tek napola. Napola skinuta čizma za vrijeme treskanja i pada se sama skinula...

— Gle kako je došao u vezu! — osmjehnu se Čubikov. — Samo odsijeca! I kad ćete se odučiti da ne jurite sa svojim zaključcima? Umjesto da zaključujete, bolje bi bilo da analizirate malo travu na kojoj je krv!

Nakon što su istražili stvar i napravili skicu mjesta događaja, oni odoše upravitelju da sastave zapisnik i da doručkuju. Za doručkom se raspričaše.

— Sat, novac i ostalo... sve je nedirnuto, — poče razgovor Čubikov. Stvar je jasna kao dan, ubojstvo nije učinjeno iz koristoljublja.

— Učinio ga je neki inteligentni čovjek, — dodade Djukovski.

— Iz čega to zaključujete?

— Na to mišljenje navodi me švedska šibica, koju još ne upotrebljavaju ovdašnji seljaci. Takve šibice upotrebljavaju samo

plemići, i to ne svi. Ubojstvo su učinili, uzgred budi rečeno, ne jedan, nego najmanje trojica: dvojica su ga držala, a treći ga je davio. Kljauzov je bio snažan, i ubojice su to morale znati.

— A šta mu je mogla poslužiti njegova snaga, ako je, pretpostavimo, spavao?

— Ubojice su ga našle kad je skidao čizme. Skidao je čizme, znači — nije spavao.

— Nemojte tu izmišljati! Radije jedite!

— A po mom mišljenju, vaše visokoblagorođe, — reče vrtlar Jefrem, postavljajući na stol samovar, — taj zločin nije učinio nitko drugi, nego Nikolaška.

— Sasvim moguće, — reče Psekov.

— A tko je taj Nikolaška?

— Gospodinov sobar, vaše visokoblagorođe, — odgovori Jefrem. — Tko bi drugi, ako nije on? Razbojnik je, vaše visokoblagorođe! Pijanica je i takav razvratnik, kakvog nema pod nebeskom kapom! Gospodinu je on uvijek nosio votku, gospodina je stavljao u postelju... Tko bi, ako ne on? A još i to, moram izvijestiti vaše blagorođe, jednom se pohvalio, nitkov, u krčmi, da će ubiti gospodara. Sve je poteklo zbog Akuljke, zbog žene... Imao je takvu soldatušu... Gospodaru se ona svidjela, on joj se nastojao približiti, no, a on... jasna stvar, razljutio se... Sad se valja pijan po kuhinji. Plače... laže da mu je žao gospodara...

— A stvarno, zbog Akuljke može da se čovjek razljuti, — reče Psekov. — Ona je soldatuša, žena, ali... Nije je badava Mark Ivanić prozvao Nanom.[68] Ona ima u sebi nešto, što podsjeća na Nanu... nešto privlačno...

— Vidio sam... Znam... — reče istražni, šmrčući se u crveni rupčić.

Djukovski pocrvenje i obori oči. Pristav poče kuckati prstom po tanjiriću. Kotarski upravitelj policije se nakašlja i poče nešto tražiti u tašni. Jedino na doktora spominjanje Akuljke i Nane nije, izgleda, proizvelo nikakav utisak. Istražni zapovijedi da se dovede Nikolaška. Nikolaška, mlad dugi momak, s dugim, pjegavim nosom i upalim prsima, u kaputu što ga je nekoć nosio gospodar, uđe u sobu

Psekova i pokloni se istražnom do zemlje. Lice mu je bilo sanjivo i zaplakano. Bio je toliko pijan, da se jedva držao na nogama.

— Gdje je gospodar? — upita ga Čubikov.

— Ubili su ga — vaše visokoblagorođe.

Rekavši to, Nikolaška zamigolji očima i zaplače.

— Znam, da su ga ubili. Ali, gdje je on sad? Gdje je njegovo tijelo?

— Vele, da su ga kroz prozor izvukli i zakopali u vrtu.

— Hm!... Rezultati istrage već su poznati i u kuhinji... Gadno... Dragi moj, gdje si bio te noći kad su ubili gospodina? To jest, u subotu!

Nikolaška podigne glavu gore, izvije vrat i zamisli se.

— Ne mogu se sjetiti, vaše visokoblagorođe, — reče on. — Bio sam pijan i ne sjećam se.

— Alibi![69] — šapnu Djukovski, nasmjehnuvši se i trljajući ruke.

— No da. A od čega je pod prozorom gospodina krv?

Nikolaška sunu glavu uvis i zamisli se.

— Brže misli! — reče kotarski istražitelj.

— Odmah. Ta krv je od sitnice, vaše visokoblagorođe. Klao sam kokicu. Ja sam je klao onako jednostavno, kao i obično, a ona poče da se otima iz ruku i da bježi... Odatle je i krv.

Jefrem posvjedoči da Nikolaška stvarno svake večeri kolje piliće i to na raznim mjestima, ali nitko nije vidio da je nedoklana kokoš bježala po vrtu, što se, uostalom, ne može ni sasvim poricati.

— Alibi, — nasmija se Djukovski. — I kakav glupi alibi!

— Jesi li poznavao Akuljku?

— Bila je kurva.

— A gospodin ti ju je preuzeo?

— Nije. Od mene su Akuljku preuzeli oni, eto gospodin Psekov, Ivan Mihaljič, a od Ivana Mihaljiča ju je oteo gospodin. Tako je stvar tekla.

Psekov se zbuni i poče se češati po lijevom oku. Djukovski upi svoje oči u njega, pročita zbunjenost i zadrhta. Na upravniku kuće on opazi plave hlače, na koje ranije nije obratio pažnju. Hlače ga podsjetiše na plave konce, koji su se našli na čičku. I Čubikov također pomno pogleda Psekova.

— Odlazi! — reče on Nikolaški. — A sada, dopustite da vam postavim jedno pitanje, gospodine Psekovu. Vi ste, naravno, od subote na nedjelju bili ovdje?

— Da, u deset sati sam večerao s Markom Ivaničem.

— A zatim?

Psekov se zbuni i ustade od stola.

— Zatim... zatim... Ne sjećam se pravo, — promrmlja on. — Tada sam mnogo popio... Ne sjećam se gdje sam i kada sam zaspao... Što me tako promatrate? Kao da sam ga ja ubio!

— Gdje ste se probudili?

— Probudio sam se u kuhinji za poslugu, na peći... Svi mogu potvrditi. Kako sam dospio na peć, to ne znam...

— Ne uzbuđujte se... Akulinu ste znali?

— Nije tu bilo ništa osobito...

— Od vas je ona otišla Kljauzovu?

— Da... Jefreme, posluži još gljive! Želite li čaja, Jevgrafe Kuzmiču?

Nastupi šutnja, teška, mučna, koja trajaše pet, šest minuta. Djukovski je šutio i nije skidao svoje prodorne oči s blijedog Psekovljeva lica. Šutnju prekine istražni.

— Bit će potrebno, — reče on, — da odemo u veliku kuću i da se porazgovorimo ondje s pokojnikovom sestrom, Marjom Ivanovnom. Možda će nam ona dati bilo kakva objašnjenja.

Čubikov i njegov pomoćnik zahvalile za doručak i pođoše u plemićku kuću. Kljauzovljevu sestru, Marju Ivanovnu, ženu od četrdeset i pet godina, oni nađoše kako se moli pred visokim porodičnim oltarom. Ugledavši u rukama gostiju tašne i kape s kokardama, ona problijedi.

— Prije svega, molim vas da oprostite zbog narušavanja vaše molitve, da tako kažem, — poče, stružući nogama, galantni Čubikov. — Mi dođosmo k vama s molbom. Vi ste, naravno, već čuli... Postoji sumnja da je vaš bratac, na neki način, ubijen. Božja volja, što ćemo... Smrti neće izbjeći nitko, ni carevi, ni robovi... Da li biste nam mogli pomoći kakovim podatkom, razjašnjenjem...

— Ah, ne pitajte me! — reče Marja Ivanovna, još više problijedivši i pokrivši lice rukama. — Ja vam ne mogu ništa reći!

Ništa! Molim vas! Ja ništa... Što ja mogu? Oh, ne, ne... ni riječi o bratu! Ni na smrtnoj postelji...

Marja Ivanovna zaplače i ode u drugu sobu. Isljednici se pogledaše, slegnuše ramenima i povukoše se.

— Vražja baba! — reče Djukovski odlazeći iz glavne zgrade. — Očito da nešta zna i skriva. I sobarici bi se nešto moglo pročitati na licu... Počekajte, đavoli! Sve ćemo mi saznati!

Uveče se Čubikov i njegov pomoćnik, osvijetljeni blijedom mjesečinom, vraćaše kući. Sjedili su u kolima i u glavi sabirali rezultate prošloga dana. Obojica su bili umorni i šutjeli. Čubikov uopće nije na putu volio govoriti, a brbljavi Djukovski je šutio da ugodi starčiću. Na kraju puta, ipak pomoćnik ne izdrža šutnju i progovori:

— Da je Nikolaška umiješan u tu stvar, — reče on, — non dubitandum est.[70] Vidi mu se i po licu kakva je on ptica... I rukama i nogama si pravi alibi. Također nema sumnje da u toj stvari on nije inicijator. On je bio samo glupo, poslušno oruđe. Slažete li se? Niti skromni Psekov ne igra zadnju ulogu u tom zločinu. Plave hlače, zbunjenost, ležanje na peći, od straha nakon ubojstva, alibi i Akuljka.

— Melji Jemelja, sad ti je nedjelja. Po vašemu, znači, svatko je ubojica tko je poznavao Akuljku? Eh, vi usijana glavo! Još biste majčino mlijeko trebali sisati, a ne da raspravljate o zločinima! I vi ste također trčali za Akuljkom, — znači, i vi ste učesnik u tom zločinu?

— I kod vas je Akuljka mjesec dana provela kao kuharica, ali... ja ne govorim ništa. Noć uoči te nedjelje ja sam kod vas igrao u karte, vidio sam vas, inače bih ja i vas umiješao. Nije stvar, braco, u ženi. Zločin je u podlom, gadnom, poganom osjećanju... Skromnom, mladom čovjeku, vidite, nije se svidjelo, što nije on bio prvi. Sebičnost, vidite li... Prohtjelo mu se da se osveti. Zatim... njegove debele usne jako svjedoče o senzualnosti. Sjećate li se kako je puckao usnama kad je uspoređivao Akuljku s Nanom? Da on, pokvarenjak, gori od strasti — to je nesumnjivo! I onda: uvrijeđeni ponos i nezadovoljena strast. To je dovoljno, da izvrši ubojstvo. Dvojica su u našim rukama, ali tko je treći? Nikolaška i Psekov su ga držali! Ali tko je davio? Psekov je plašljiv, zbunjuje se, uopće

mekušac. Nikolaške ne znaju gušiti jastukom, oni rade sjekirom, pijukom... Davio je netko treći, ali tko je to?

Djukovski nabije kapu na oči i zamisli se. Šutio je sve do tada, dok kola nisu stigla do istražiteljeve kuće.

— Heureka![71] — reče on ulazeći u kućicu i skidajući kaput. — Heureka, Nikolaju Jermolajiču! Ne znam samo kako mi to nije ranije palo na pamet. Znate li tko je treći?

— Pustite, molim vas! Evo, večera je gotova! Sjedite da večeramo!

Istražni i Djukovski sjedoše da večeraju. Djukovski si nali čašu votke, podignu se, istegnu i, sijevajući očima reče:

— Dakle, znajte da je treći, koji je radio zajedno s nitkovom Psekovim i koji je gušio — bila žena! Jest! Ja govorim o sestri ubijenog, Marji Ivanovnoj!

— Vi... ovaj? Da vam glava... ovaj? Da vas ne boli?

— Ja sam zdrav. Dobro, nek sam ja i sišao s uma, ali čime ćete mi objasniti njezinu zbunjenost kad smo se mi pojavili? Kako objašnjavate njezino odbijanje da daje objašnjenja? Dopustimo da su to sitnice — dobro! u redu! — onda se sjetite njihovih odnosa! Ona je mrzila svog brata! Ona je starovjerka, a on je razvratnik, bezbožnik... Eto gdje se krije korijen mržnje! Vele, da ju je on uspio uvjeriti da je on sluga đavla. Pred njezinim očima se bavio spiritizmom!

— No, pa što onda?

— Ne shvaćate li? Ona, starovjerka, ubila ga je iz fanatizma! Ne samo što je ubila razvratnika i otpadnika, nego je oslobodila svijet od antikrista — i u tom je, kako ona misli, njezina zasluga, njezin podvig učinjen za religiju! O, vi ne poznate te stare usidjelice, starovjerke! Pročitajte malčice Dostojevskog! A što pišu Ljeskov, Pečerski!... Ona i ona! I nitko drugi! Ona je davila! O, prokleta žena! Zar nije samo zbog toga stajala pred ikonama kad smo ulazili, da nam zamaže oči? Ded, veli, stat ću i moliti se, a oni će pomisliti da sam smirena, da ih ne očekujem. To je metoda svih novopečenih zločinaca. Dragi, Nikolaju Jermolajiču! Rođeni moj! Povjerite meni taj zločin! Dajte da ga lično dovedem do kraja! Dragi moj! Ja sam ga načeo, ja ću ga i dovesti do kraja!

Čubikov mahnu glavom i namršti se.

— Znamo mi i sami da razmrsimo teške stvari, — reče on. — A vaša stvar nije da se trpate onamo kamo vam nije mjesto. Pišite diktat kad vam se diktira, — eto, to je vaša stvar!

Djukovski uzdahnu, zalupi vratima i iziđe.

— Pametnjaković je, gad! — promrmlja, gledajući za njim, Čubikov. — Ve-eliki pametnjaković! Samo je nešto prevruć. Trebat ću mu na sajmu kupiti dozu za cigarete kao poklon...

Drugi dan ujutro istražnom je bio doveden mladi momak iz Kljauzovke; momak je imao veliku glavu i zečje usne. On, kazavši da je pastir Danilka, dade vrlo interesantan podatak.

— Bio sam malo popio, — reče on. — Do ponoći sam prosjedio kod kume. Idući kući, pijan, pođoh na rijeku da se kupam. Kupam se ja... i gle! Idu po brani dva čovjeka i nose nešto crno. »Hej« — viknem im ja. Oni se poplašiše i strugnuše k makarijevskim vrtovima. Ubio me bog, ako to nisu vukli gospodina!

Istog dana predveče Psekov i Nikolaška bijahu uhapšeni i pod stražom upućeni u kotarsko mjesto. U gradu ih smjestiše u tamnicu.

II.

Prošlo je dvanaest dana.

Bijaše jutro. Istražni sudac Nikolaj Jermolajič sjedio je za svojim zelenim stolom i prelistavao »kljauzovski« slučaj; Djukovski je nemirno, kao tigar u kavezu, šetao iz kuta u kut.

— Vi ste uvjereni da su Nikolaška i Psekov krivi, — govorio je on, nervozno gladeći svoju malu bradicu. — Zašto nećete da se uvjerite da je i Marja Ivanovna krivac? Zar vam je malo dokaza, što li?

— Ja ne kažem da nisam uvjeren. Ja vjerujem, ali mi nekako ne ide u glavu... Pravih dokaza nema, nego sve nekakva filozofiranja... Fanatizam, te ovo, te ono...

—A vama neizostavno treba pokazati sjekiru i okrvavljene ponjave!... Vi ste mi pravnici! No, onda ću vam ja dokazati! I prestat ćete da se tako nemarno odnosite prema psihičkoj strani zločina! Otpravit ćemo vašu Marju Ivanovnu u Sibir! Ja ću dokazati! Nije vam dovoljna filozofija, dobro, imam ja nešto opipljivije... To će vam pokazati, da je moje filozofiranje opravdano! Pustite me samo da malo odem.

— O čemu vi to govorite?

— O švedskoj šibici... Zar ste zaboravili? Ali ja nisam zaboravio! Ja ću saznati tko ju je palio u sobi ubijenoga! Nije ju palio niti Nikolaška, niti Psekov, kod kojih se pri pretrazi nije našlo šibica, nego netko treći, to jest Marja Ivanovna. I ja ću dokazati!... Dopustite mi samo da pođem po kotaru da istražim...

— No, dobro, sjedite... Čekajte da izvršimo saslušanje.

Djukovski sjede za stolić i gumu svoj dugi nos među papire.

— Uvedite Nikolaja Tetehova! — viknu istražni.

Uvedoše Nikolašku. Nikolaška bijaše blijed i suh kao iver. Drhtao je.

— Tetehove! — poče Čubikov. — 1879. godine bili ste suđeni od sudi je prvog kvarta za krađu i bili ste osuđeni na zatvor. 1882. vi ste bili ponovno suđeni zbog krađe i ponovno ste bili osuđeni na zatvor... Nama je sve poznato...

Nikolaškino lice pokaza zapanjenost. Zapanjilo ga je to, što istražni sve zna. Ali ubrzo zapanjenost zamijeni krajnja muka. On zaplaka i zamoli dopuštenje da ode da se umije i da se umiri. Odvedoše ga.

— Uvedite Psekova! — zapovjedi istražni.

Uvedoše Psekova. Mladi čovjek se u toku posljednjih dana strasno promijenio u licu. Izmršavio je, poblijedio i osušio se. U očima mu se čitala apatija.

— Sjednite, Psekove, — reče Čubikov. — Nadam se, da ćete ovaj puta biti pametni i da nećete počet lagati kao prošli puta. Sve ove dane vi ste negirali svoj udio u ubojstvu Kljauzova, bez obzira na mnoštvo podataka koji su govorili protiv vas. To je nerazborito. Priznanje olakšava krivicu. Danas govorim s vama posljednji put. Ako danas ne priznate, sutra će već biti kasno. No, pričajte nam...

— Ne znam ja ništa... I ne znam za vaše dokaze, — prošaputa Psekov.

— Uzalud vam to! No, onda dopustite da vam ja ispričam kako je izvršen zločin. U subotu naveče vi ste sjedili u Kljauzovljevoj spavaonici i pili s njim votku i pivo (Djukovski upre svoj pogled Psekovu u lice i nije ga skidao za vrijeme cijelog tog monologa). Posluživao vas je Nikolaj. Oko jedan sat Mark Ivanić vam je izjavio da želi ići spavati. On je uvijek išao spavati oko jedan sat. Kada je on skidao čizme i izdavao vam zapovijedi u pogledu gospodarstva, vi i

Nikolaj ste, na dani znak, uhvatili pripita gospodara za noge i bacili ga na postelju. Jedan od vas mu je sjeo na noge, a drugi na glavu. U taj čas je iz hodnika ušla vama poznata žena u crnoj haljini, koja se s vama ranije dogovorila u pogledu svog učešća u tom zločinu. Ona je uzela jastuk i počela ga njime daviti. Za vrijeme borbe se ugasila svijeća. Žena je iz džepa izvadila kutijicu sa švedskim šibicama i zapalila svijeću. Nije li tako? Vidim vam po licu da govorim istinu. Onda dalje... Zadavivši ga i uvjerivši se da ne diše, vi i Nikolaj ste ga izvukli kroz prozor i položili ga kraj čička. Bojeći se da ne bi oživio, udarili ste ga nečim oštrim. Zatim ste ga ponijeli i položili neko vrijeme ispod grma od jorgavana. Odmorivši se i promislivši, ponijeli ste ga... Prenijeli ste ga preko ograde... Zatim ste pošli po putu... Zatim dolazi brana. Kod brane vas je poplašio nekakav mužik. No, što vam je?

Psekov se, blijed kao krpa, podigao i zaljuljao.

— Gušim se! — reče on. — Dobro... neka... Samo bih izišao... molim.

Izvedoše Psekova.

— Konačno je ipak priznao! — slatko se protegnu Čubikov. — Izdao se! Eh, što sam ga spretno! Samo sam ga zasuo...

— I ženu u crnom ne negira! — nasmija se Djukovski. — Ali mene ipak strašno muči švedska šibica! Ne mogu više trpjeti! Zbogom! Idem!

Djukovski nadjenu kapu i iziđe. Čubikov poče ispitivati Akuljku. Akuljka izjavi, da neće ništa da zna...

— Živjela sam jedino s vama i više ni s kim! — reče ona.

Oko šest sati uveče vrati se Djukovski. Bio je uzbuđen kao nikada. Ruke su mu drhtale toliko da nije bio u stanju da skine kaput. Obrazi su mu gorjeli. Bilo je očito da se nije vratio bez novosti.

— Veni, vidi, vici![72] — reče on uletjevši Čubikovu u sobu i padajući u naslonjač. — Kunem vam se čašću da počinjem vjerovati u svoju genijalnost. Slušajte, đavo da ga nosi sasvim! Slušajte i divite se, starino! Smiješno je i tužno! Imate u rukama već troje... nije li tako? Ja sam našao četvrtoga ili, bolje — četvrtu, jer je i to žena! I to kakva žena! Za jedan dodir njena ramena dao bih deset godina života! Ali... slušajte... Otiđoh ja u Kljauzovku i počeh oko nje okolo

opisivati krugove. Obišao sam sve dučančiće, krčmice i podrumčiće na putu, tražeći svuda švedske šibice. Svuda su mi govorili »nema«. Obilazio sam sve do sada. Dvadeset puta sam gubio nadu i isto toliko puta sam se opet ponadao. Skitao sam se cijeli dan i tek prije jedan sat sam naišao na ono, što sam tražio. Oko tri vrste odavde. Daju mi paketić od deset kutijica. Jedne kutijice nema te nema... Ja odmah: »Tko je kupio tu kutijicu?« Ta i ta... — »Svidjelo joj se, što šište«. Golubiću moj Nikolaju Jermolajiču! Vidite li što može katkada učiniti čovjek, koga su istjerali iz bogoslovije i koji je čitao Gaborija, to se prosto ne da zamisliti! Od današnjeg dana se počinjem cijeniti!... Ufff... No, hajdemo!

— Kuda to?

— K njoj, četvrtoj... Treba požuriti, inače... inače ću izgorjeti od nestrpljivosti! Znate li tko je ona? Nećete pogoditi! Mlada ženica našeg policijskog pristava, starca Jevgrafa Kuzmiča, Olga Petrovna — eto tko je! Ona je kupila tu kutiju šibica!

— Vi... vi... vi... ste poludjeli?

— Jasna stvar! Prvo i prvo, ona puši. Drugo, ona je do ušiju bila zaljubljena u Kljauzova. On je odbacio njenu ljubav zbog nekakve Akuljke. Osveta. Sad se ja sjećam kako sam ih jednom našao u kuhinji iza pregrade. Ona ga je preklinjala, a on je pušio njenu cigaretu i puhao joj dim u lice. No, ded, pođimo... Brže, već se mrači... Pođimo!

— Još nisam toliko lud da bih zbog kojekakve sitnice išao noću uznemirivati plemenitu, čestitu ženu!

— Plemenita, čestita... Slabić ste vi, a ne istražni sudija! Nikad se nisam usudio da vas grdim, a sad me tjerate na to! Slabić! Mekušac! No, golubiću, Nikolaju Jermolajiču! Molim vas!

Istražni mahnu rukom i pijunu.

— Molim vas! Ne molim zbog sebe, nego u interesu pravde! Molim vas! Učinite meni za ljubav barem jednom u životu!

Djukovski kleknu na koljena.

— Nikolaju Jermolajiču! Ta budite tako dobri! Nazovite me nitkovom, podlacom, ako se varam u pogledu te žene! Ta kakva je to stvar! Zločin i po. Roman, a ne zločin! Proslavit ćemo se po cijeloj Rusiji! Postat ćete istražni sudija za specijalne zločine! Shvatite, vi nerazumni starče!

Istražni se namršti i neodlučno posegnu rukom za kapom.

— No, nek te đavo nosi! — reče on. — Hajdemo.

Bijaše već mrak, kad se kočija istražnog zaustavi pred trijemom policijskog pristava.

— Ala smo svinje! — reče Ćubikov, hvatajući za zvončić. — Uznemirujemo ljude.

— Ništa, ništa... ne plašite se... Reći ćemo da nam je pukla opruga.

Čubikova i Djukovskog dočeka na pragu visoka, puna žena, od oko dvadeset i tri godine, s poput smole crnim obrvama i punim crvenim usnama. To bijaše sama Olga Petrovna.

— Ah... jako mi je milo! — reče ona, smiješeći se cijelim licem. — Baš ste stigli na večeru. Mog Jevgrafa Kuzmiča nema kod kuće... Zasjeo kod popa... Ali mi ćemo i bez njega... Sjednite! Idete li s istrage?...

— Da... znate, pukao nam je feder, — reče Čubikov, ušavši u blagovaonicu i sjedajući u naslonjač.

— Vi odmah... lupite! — šapnu mu Djukovski, — Opalite!

— Opruga... Hmm... da... pa eto došli.

— Opalit, velim vam! Snaći će se ako budete oklijevali!

— No, onda čini kako sam znaš, a mene poštedi! — promrmlja Čubikov, ustavši i odlazeći k prozoru. — Ne mogu! Ti si skuhao kašu, ti je i kusaj!

— Da, opruga... — poče Djukovski prilazeći ženi pristava i namrštivši svoj dugi nos. — Nismo mi došli zbog toga, da... e-e-e... ne da večeramo kod Jevgrafa Kuzmiča. Mi smo došli zbog toga, da vas zapitamo, milostiva gospođo, gdje se nalazi Mark Ivanovič, koga ste ubili?

— Što? Kakav Mark Ivanovič? — zamuca pristavica i njeno golemo lice odjednom, za tren, posta jarko crveno. — Ja... ne shvaćam.

— Pitam vas u ime zakona! Gdje je Kljauzov? Mi znamo sve!

— Od koga? — upita tiho žena pristava, ne podnoseći pogled Djukovskoga.

— Izvolite nam pokazati gdje je on!?

— Ali otkuda ste saznali? Tko vam je rekao?

— Sve nam je poznato! Zahtijevam u ime zakona! Istražni sudi ja, ohrabren zabunom pristavove žene, priđe k njoj i reče:

— Pokažite i mi ćemo otići. Inače ćemo mi...

— Što će vam on?

— Čemu ta pitanja, gospođo? Molimo vas da nam pokažete! Vi drhćete, zbunjeni ste... Da, on je ubijen, i ako hoćete, vi ste ga ubili! Saučesnici su vas izdali!

Žena pristava problijedi.

— Pođimo, — reče ona tiho, lomeći ruke. — On je skriven kod mene u kupatilu. Samo, radi boga, ne govorite mužu! Molim vas! On to neće podnijeti!

Pristavica skine sa zida veliki ključ i povede svoje goste preko kuhinje i hodnika u dvorište. U dvorištu je bio mrak. Skropila je sitna kišica. Pristavica pođe naprijed. Čubikov i Djukovski zakoračaše za njom po visokoj travi, udišući miris divlje konoplje i napoja, po kojem su šljapkali. Dvorište je bilo veliko. Ubrzo pređoše preko napoja i osjetiše pod sobom pooranu zemlju. U tami se pokazaše sjene drveća, a između sjena — mala kućica s nakrivljenim dimnjakom.

— To je kupaonica, — reče pristavova žena. — Ali, molim vas, ne govorite nikom!

Prišavši kupaonici, Čubikov i Djukovski ugledaše na vratima golemi lokot.

— Pripremite luč i šibice! — šapnu istražni svom pomoćniku.

Pristavova žena otključa lokot i pusti goste u kupaonicu. Djukovski kresnu šibicu i osvijetli predvorje. Usred predvorja stajao je stol. Na stolu je, pored malog okruglog samovara, stajala zdjela s ostacima ščija i posuda s ostacima nekakva sosa.

— Dalje!

Uđoše u slijedeću prostoriju, u kupatilo. Tamo je također stajao stol. Na stolu je bio veliki pladanj sa šunkom, boca s votkom, tanjiri, noževi, vilice.

— Ali gdje je... on? Gdje je ubijeni? — upita istražni.

— On je na gornjoj polici! — prošapta pristavova žena, još uvijek blijeda i dršćući.

Djukovski uze u ruke luč i pope se na gornju policu. Ondje ugleda golemo čovječje tijelo, koje je nepomično ležalo na perini. Tijelo je lagano hrkalo...

— Varaju nas, đavo ga odnio! — viknu Djukovski. — To nije on! Ovdje leži nekakav živi klipan. Ej, tko ste vi, đavo da vas nosi?

Tijelo šumno udahnu u sebe zrak i pomaknu se. Djukovski ga gurnu laktom. Ono podigne ruke gore, protegnu se i podiže glavu.

— Tko se to vuče? — upita promukli, duboki bas. — Šta hoćeš?

Djukovski prinese luč licu neznanca i kriknu. U crvenom licu, nakostriješenim, raščupanim kosama, u poput smole crnim brkovima, od kojih je jedan bio kicoški zavrnut i izazivački gledao u policu, on prepozna potporučnika Kljauzova.

— Vi... Mark... Ivanič?! Ne može biti!

Istražni pogleda gore i zamre...

— To sam ja, da... A to ste vi, Djukovski! Koga đavla tražite ovdje? A čija je ono njuška dolje? Baćuška, istražni! Otkuda vi ovdje?

Kljauzov skoči dolje i zagrli Čubikova. Olga Petrovna šmugmu na vrata.

— Kako ste došli? Pijmo, đavo ga odnio! Tra-ta-ti-tom... Pijmo! Zbilja, tko vas je ovamo doveo? Kako ste saznali da sam ovdje? Uostalom, svejedno! Pijmo!

Kljauzov zapali svjetiljku i nali tri čašice votke.

— Stvarno, ja te ne shvaćam, — reče istražni, — raširivši ruke. — Jesi li to ti, ili nisi?

— Dat ću ti ja... Hoćeš mi držati prodiku? Ne muči se uzalud! Mladiću, Djukovski, ispi svoju čašicu! Veselimo se, prijatelji... Šta gledate? Pijte!

— Ipak ja nikako ne mogu da shvatim, — reče istražni, mahinalno ispijajući votku. — Šta ćeš ti tu?

— Zašto da ne budem ovdje, ako mi je tu dobro?

Kljauzov ispije i prigrize malo šunke.

— Kako vidiš, živim kod pristavove žene. U tišini, u divljini, kao kakav domaći bog ognjišta. Pij! Bilo mi žao, brate, nje! Sažalio sam se, no, i eto, živim ovdje, u zabačenom kupatilu, kao odmetnik... Hranim se... Slijedeće nedjelje mislim da se pokupim odavde... Već mi je dodijalo...

— Neshvatljivo! — reče Djukovski.

— Šta ima tu neshvatljivo?

— Neshvatljivo! Radi boga, kako je vaša čizma dospjela u vrt?

— Kakva čizma?

— Našli smo jednu čizmu u spavaonici, a drugu u vrtu.

— A šta vam treba da to znate? Nije to vaša stvar... Ta pijte, vrag vas odnio. Kad ste me već probudili, onda pijte! Interesantna je to priča, bratac, s tom čizmom. Nisam htio da idem k Olji. Znaš, nisam bio raspoložen, bio sam pod gasom... Ona dolazi pod prozor i počinje da me psuje... Znaš, kako već žene... uopće... Ja, onako pijan, zgrabim čizmu i na nju... Ha-ha... Ne psuj, velim. Ona se uvukla kroz prozor, zapalila svjetiljku i poče da me, onako pijanog, tetoši. Raspalila me, dovukla ovamo i zaključala. Tovim se sad tu... Ljubav, votka i mezetina! A kud vi? Čubikove, kud ćeš ti?

Istražni pijunu i iziđe iz kupatila. Za njim, objesivši glavu, iziđe Djukovski. Obojica, šuteći, sjedoše u kola i odvezoše se. Nikad prije im se put nije činio tako dosadan i dug kao taj puta. Obojica su šutili. Čubikov je za vrijeme cijelog puta drhtao od bijesa, Djukovski je skrio lice u ovratnik kaputa, kao da se bojao da mrak i hladna kiša ne pročitaju stid na njegovu licu.

Stigavši kući, istražni nađe kod sebe doktora Tjutjujeva. Doktor je sjedio za stolom i, duboko uzdišući, prelistavao »Njivu«.

— Šta se sve događa po bijelom svijetu! — reče on, — dočekujući istražnog s tužnim osmijehom. — Opet Austrija nešto...! I Gladstone također na neki način...

Čubikov baci kapu pod stol i strese se.

— Kosture đavolski! Pusti me na miru! Tisuću puta sam ti govorio da me ostaviš na miru sa svojom politikom! Nije mi sad do politike! A tebi — obrati se Čubikov Djukovskom, mašući pesnicom, — a tebi... to do smrti ne ću zaboraviti!

— Ali... ta švedska šibica je bila! Mogoh li ja znati!

— Da bog da se zadavio svojom šibicom! Odlazi i ne ljuti me, jer ću napraviti od tebe vrag zna šta! Gubi se bestraga!

Djukovski uzdahnu, uze kapu i iziđe.

— Idem se napiti! — odluči on izišavši van, i upravi tužno u krčmu.

Pristavova žena, vrativši se iz kupatila u kuću, nađe muža u gostinjskoj sobi.

— Zbog čega je dolazio istražni? — upita muž.

— Došao je da kaže da su našli Kljauzova. Zamisli, našli su ga kod tuđe žene!

— Eh, Marku Ivaniču, Marku Ivaniču! — uzdahnu policijski pristav, podigavši oči uvis. — Govorio sam ja tebi da razvrat ne vodi dobru! Govorio sam ti ja — ali nisi me slušao!

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u »Almanahu Strekoze« za 1884. god. (izdanje časop. Strekoza, prosinac 1883. g.) Potpisano: A. Čehov. Uključeno u zbornik »Šarene priče« i u 2. knj. Sab. djela (1900.)

ORDEN

Učitelj niže vojne gimnazije, koleški registrator Lav Pustjakov, stanovao je zajedno sa svojim prijateljem poručnikom Ledenickovim. Ovome se on i uputio ujutro na Novu godinu.

— Vidiš li u čemu je stvar, Griška, — reče on poručniku poslije obične čestitke o Novoj godini. — Ja te ne bih uznemirivao da nije skrajnja nužda. Posudi mi, dragi, za danas tvoga Stanislava. Danas sam, vidiš li, na ručku kod trgovca Spičkina. A ti znaš tu hulju Spičkina: on strašno voli ordene i smatra skoro za ništariju svakog onog, kome se ne njiše štogod o vratu ili o rupici kaputa... I uz to, on ima dvije kćeri... Nastju, znaš, i Zinu... Govorim ti kao prijatelju... Ti me razumiješ, dragi moj. Ded, smiluj se!

Sve to rekao je Pustjakov, zaplećući jezikom, crveneći i plašljivo gledajući u vrata. Poručnik ga je izgrdio, ali je pristao.

U dva sata poslije podne Pustjakov se vozio u fijakeru Spičkinu i, raskopčavši malo bundu, gledao je svoje grudi. Na grudima je poput zlata blistao i prelijevao se emajlom tuđi Stanislav.

»Nekako osjećaš prema sebi više poštovanja! — mišljaše učitelj, nakašljujući se. — Mali komadić, ne vrijedi više od jedno pet rubalja, a kakvu gužvu proizvodi!«

Stigavši do kuće Spičkina, on je raskopčao bundu i počeo se polako namirivati s izvočikom. Izvoščik se, kako se činilo, opazivši epolete, dugmeta i Stanislava, skamenio. Pustjakov se sa zadovoljstvom nakašljao i ušao u kuću. Skidajući u predsoblju bundu, zavirio je u dvoranu. Tamo je za dugačkim stolom već sjedilo oko petnaest lica i ručalo. Čulo se pričanje i zveka posuđa.

— Tko to tamo zvoni? — začuo se domaćinov glas.

— Aha, Lav Nikolajič! Izvolite! Malo ste zakasnili, ali to nije zlo... Malo prije smo sjeli.

Pustjakov je isturio grudi, digao glavu i, tarući ruke, ušao u dvoranu. Ali tu je opazio nešto užasno. Za stolom, uz Zinu sjedio je njegov drug u službi, učitelj francuskog jezika, Trambljan. Pokazati Francuzu orden — značilo bi izazvati mnogo najneprijatnijih pitanja, značilo bi osramotiti se navijek, izgubiti dobro ime... Prva Pustjakovljeva misao je bila da otkine orden, ili da umakne natrag: ali orden je bio jako prišiven, i uzmak je bio već nemoguć. Brzo

metnuvši desnu ruku na orden, on se pogurio, nevješto se svima poklonio i, nikome ne pružajući ruke, teško se spustio na slobodnu stolicu baš nasuprot kolege Francuza.

»Mora da je napit!« — pomislio je Spičkin, pogledavši njegovo zbunjeno lice.

Pred Pustjakova metnuše tanjur s juhom. On je lijevom rukom uzeo kašiku, ali je, sjetivši se, da lijevom rukom ne priliči jesti u otmjenom društvu, rekao, da je već ručao i da neće jesti.

— Ja sam već ručao... Merci... — progunđa on. — Bio sam u posjeti kod djeda, protojereja Jelejeva, i on me je zamolio... ovaj... da ručam.

Duša Pustjakova bila je puna ljute tuge i pakosnog gnjeva: juha je užasno mirisala, a od pečene jesetre širio se vanredno ukusan dim. Učitelj je pokušao da oslobodi desnu ruku i pokrije orden lijevom, ali mu se to činilo nezgodno.

»Opazit će... I preko cijelih grudi ruka bi bila ispružena, kao da hoću da pjevam. Gospode bože, da se barem ručak što prije završi! Ručat ću kasnije u krčmi!«

Poslije trećeg jela on je plašljivo jednim okom pogledao Francuza. Trambljan, zbog nečeg jako zbunjen, gledao je njega, i također nije ništa jeo. Pogledavši jedan drugoga, obojica se još više zbuniše i oboriše oči u prazne tanjure.

»Opazio je, hulja! — pomisli Pustjakov. — Po nosu mu vidim da je opazio! A on je gad jedan, smutljivac. Sutra će javiti direktoru!«

Domaći i gosti pojedoše četvrto jelo, voljom sudbine pojedoše i peto...

Digao se neki visoki gospodin širokih, obraslih nozdrva, kukastog nosa i od prirode malo uškiljenih očiju. On se pogladio po glavi i nazdravio:

— E-e-e... ep... ep!... predlažem da ispijemo za procvat prisutnih dama!

Gosti su se sa klicanjem digli i mašili čaša. Gromko »hura« pronijelo se svim sobama. Dame su se smješkale i pružile čaše da se kucaju. Pustjakov je ustao i uzeo svoju čašu u lijevu ruku.

— Lave Nikolajiču, potrudite se i dajte pehar Nastasji Timofejevoj! — reče neki muškarac, pružajući mu pehar. — Natjerajte je da ispije!

Ovoga puta je Pustjakov, na veliki svoj užas, morao zaposliti i desnu ruku. Stanislav sa zgužvanom crvenom trakom ugledao je, najzad, svjetlost i zasjao. Učitelj je poblijedio, oborio glavu i plašljivo pogledao prema Francuzu. Ovaj je gledao njega začuđenim očima, koje su pitale. Usne su mu se lukavo osmjehnule i sa lica se polako spuštala zbunjenost...

— Julije Avgustoviču! — reče Francuzu domaćin. — Dajte ovu bocu kome treba!

Trambljan je neodlučno pružio ruku prema boci i... o, sreće! Pustjakov je opazio na njegovim grudima orden. I to nije bio Stanislav, nego cijela Ana! Dakle, i Francuz je lihvario! Pustjakov se nasmijao od zadovoljstva, sjeo na stolicu i ispružio se... Sad već više nije bilo potrebno kriti Stanislava! Obojica su sagriješila jednim grijehom i, dakle, nema tko da javi i osramoti...

— A-a-a... hm! — viknuo je Spičkin, opazivši na učiteljevim grudima orden.

— Da! — reče Pustjakov. — Za čudo, Julije Avgustoviču! Kako je kod nas bilo malo odlikovanja pred praznike! Koliko nas ima, a samo smo ih dobili vi i ja! Ču-ud-no-oo!

Trambljan je veselo kimnuo glavom i isturio lijevu rupicu na kaputu, u kojoj se crvenila Ana trećeg stepena.

Poslije ručka Pustjakov je išao po svim sobama i pokazivao gospođicama orden. U duši mu je bilo lako, dobro, iako mu je u trbuhu zavijala glad.

»Da sam to znao, — mislio je on, zavidno pogledajući na Trambljana, koji je razgovarao sa Spičkinom o ordenima: — Ja bih Vladimira objesio. Ah, nisam se dosjetio!«

Samo ga je ta misao mučila. Inače, bio je sasvim sretan.

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 2, 14. siječnja 1884. god. s potpisom: A. Čehonte. Bez promjena humoreska je uključena u zbornik »Šarene priče« iz god. 1886.

INSTRUKTOR

Gimnazijalac sedmog razreda Jegor Ziberov dobrostivo pruža ruku Petji Udodovu. Petja, dvanaestogodišnji deran u sivom odijelcu, bucmast i rumenih obraza, uska čela i čekinjaste kose, klanja se i odlazi do ormara, da izvadi bilježnice. Počinje obuka.

Prema dogovoru, koji je sklopljen s Udodovim ocem, Ziberov treba da podučava Petju dva sata dnevno, a za to mjesečno prima šest rubalja. Priprema ga za drugi razred gimnazije. (Prošle ga je godine pripremao za prvi razred, ali je Petja ljosnuo.)

— Dakle... — započinje Ziberov, pripaljujući cigaretu. — Zadao sam vam četvrtu deklinaciju. Sklanjajte fructus!

Petja počinje sklanjati.

— Opet niste naučili! — kaže Ziberov ustajući. — Po šesti put vam zadajem četvrtu deklinaciju, a vi nemate ni pojma! Kad ćete napokon početi da učite lekcije?

— Opet nije naučio? — čuje se kroz vrata kašljucav glas, i u sobu ulazi Petjin tata, umirovljeni gubemijski tajnik Udodov. — Opet? A zašto nisi naučio? Ah, svinja si ti, svinja! Vjerujete li mi, Jegore Aleksejiču? Ta i jučeraske sam ga mlatio!

I duboko uzdahnuvši, Udodov sjeda kraj sina i zaviruje u raskupusanog Kiihnera. Ziberov počinje ispitivati Petju pred ocem. Nek dozna glupi otac, kako mu je glup sin! Gimnazijalac zapada u ispitivalački zanos, mrzi, prezire malog tupoglavca rumenih obraza, najradije bi ga istukao. Čak bjesni, kad deran odgovara nasumce — toliko mu je omrznuo taj Petja.

— Vi čak ne znate ni drugu deklinaciju! Ne znate ni prvu! Eto, kako vi učite! Hajde, recite mi, kako će biti vokativ od meus filius?

— Od meus filius? Meus filius... bit će... to će biti...

Petja dugo bulji u strop, dugo miče usnicama, ali ne odgovara.

— A kako će biti dativ množine od dea?

— Deabus... filiabus! — odsiječe Petja.

Starac Udodov odobravajući klima glavom. Gimnazijalca, koji nije očekivao točan odgovor, hvata bijes.

— A koja još imenica ima u dativu abus? — pita on.

Ispada, da i »anima — duša« ima u dativu abus, što Kiihner ne spominje.

— Zvučan je jezik latinski — primjećuje Udodov. — Alon... tron... bonus... antropos... Mudro! A sve je to potrebno! — kazuje on uzdišući.

»Smeta mi, gad, da radim!...« misli Ziberov. »Sjeo za vrat i nadgleda. Ne trpim kontrole!« — Dakle — obraća se on Petji — za slijedeći put ćete iz latinskog uzeti ovo isto. Sad ćemo na aritmetiku... Uzmite ploču. Koji je slijedeći zadatak?

Petja pljuje na ploču i briše rukavom. Učitelj uzima vježbenicu i diktira:

— »Trgovac je kupio 138 aršina crnog i plavog sukna za 540 rubalja. Pita se, koliko je kupio aršina jednoga, a koliko drugoga, ako je plavo stajalo 5 rubalja po aršinu, a crno 3 rublja?« Ponovite zadatak.

Petja ponavlja zadatak i odmah, ne rekavši ni riječi, počinje dijeliti 540 sa 138.

— Pa zašto vi to dijelite? Čekajte! Uostalom, dobro... — nastavite. Dobili ste ostatak? Tu ne smije biti ostatka. Dajte da ja podijelim.

Ziberov dijeli, dobiva 3 i ostatak i brzo briše.

»Čudno... — misli on, mrseći kosu i crveneći. — Kako se to rješava? Hm!... To je zadatak iz neodređenih jednadžbi, nije uopće aritmetički!...«

Učitelj gleda u rješenja i vidi 75 i 63.

»Hm!... Čudno... Da zbrojim 5 i 3, pa onda dijelim 540 s osam? Nije li tako? Ne, nije dobro!«

— De, riješite! — kaže on Petji.

— Hajde, šta razmišljaš? Pa to je tričav zadatak! — kaže Udodov Petji. — Ala si ti, brajko, glupan! Riješite mu vi, Jegore Aleksejiču.

Jegor Aleksejič uzima u ruku pisaljku i počinje rješavati. Zamuckuje, crveni, blijedi.

— To je, kako da kažem, algebarski zadatak — govori on. — Može ga se riješiti s iksom i ipsilonom. Uostalom, može ga se i ovako riješiti. Ja sam, eto, podijelio... razumijete li? Sada, eto, treba izračunati... razumijete li? Ili, znate što... Riješite vi meni taj zadatak sami do sutra... Razmislite...

Petja se pakosno smješka. Udodov se također smješka. Obojica razumiju učiteljevu zbunjenost. Učenik sedmog razreda se još više

zbunjuje, ustaje i počinje hodati iz kuta u kut.

— I bez algebre se može riješiti — kaže Udodov posežući za računaljkom i uzdišući. — Evo, izvolite pogledati...

On zvecka na računaljci i dobiva 75 i 63, baš kako i treba.

— Eto ga na... na naš način, neuki.

Učitelju postaje neizdrživo mučno. Sa strepnjom u srcu pogledava na sat i vidi, da je do kraja instrukcije ostalo još sat i četvrt — cijela vječnost!

— Sad diktat.

Poslije diktata zemljopis, poslije zemljopisa vjeronauk, zatim ruski jezik — mnogo je nauka na ovome svijetu. Ali, eto, napokon se svršava dvosatna instrukcija. Ziberov hvata šešir, dobrostivo pruža Petji ruku i oprašta se s Udodovom.

— Ne biste li mi mogli danas dati malo novaca — moli on bojažljivo. — Sutra moram odnijeti školarinu. Vi ste mi dužni za šest mjeseci.

— Ja? Ah, da, da... — mrmlja Udodov ne gledajući u Ziberova. — Veoma rado, samo sad nemam, dat ću vam za sedmicu... ili dvije...

Ziberov pristaje i, obuvši svoje teške, prljave kaljače odlazi na drugu instrukciju.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 6, od 11. veljače 1884. god. s potpisom A. Čehonte i podnaslovom: (Scenka). Također uključeno u zbornik »Šarene priče«.

POJCI

Brbljavi mirovni sudac, koji je dobio pismo iz Petrograda, proširi vijest, da će u Jefremovo doskora stići gospodar, grof Vladimir Ivanić. Kad će doći, ne zna se.

— Ko lopov po noći — govori otac Kuzma, maleni, sijedi pop u ljubičastoj mantiji. — A ako dođe, nećeš se moći ovdje ni maknuti od plemstva i ostalog višeg soja. Svi će se susjedi okupiti. A ti se, ovaj... potrudi, Alekseju Aleksejiču... Lijepo te molim!

— Što je mene briga! — kaže Aleksej Aleksejič mršteći se. — Ja ću svoje učiniti. Samo kad bi moj neprijatelj jektenije po notama pjevao. Ali će on napakostiti...

— Dobro, dobro... ja ću namoliti đakona... namolit ću ga.

Aleksej Aleksejič je čitač psalama u Jefremovskoj crkvi »Tri jerarha«. Istodobno puočava školarce crkvenom i svjetovnom pjevanju, za što dobiva iz grofova ureda šezdeset rubalja godišnje. A školarci moraju, kao uzvrat za obuku, pjevati u crkvi. Aleksej Aleksejič je visok, krupan muškarac, čvrsta hoda i obrijana pretila lica, što je nalik na kravlje vime. Po svojoj stasitosti i dvogubom podbratku, on je više nalik na čovjeka, koji ne zauzima posljednji stepen u gornjoj svjetovnoj hijerarhiji, nego na crkvenjaka. Neobično je bilo gledati, kako se on, stasit i čvrst, duboko klanja pred vladikom i kako je jednom, poslije neke previše glasne prepirke s đakonom Jevlampijem Avdijesovom dva sata klečao po protinu nalogu. Uzvišenost je više odgovarala njegovoj pojavi nego poniznost.

Zbog vijesti o grofovu dolasku, on svaki dan izjutra i uveče uvježbava pjevanje. Vježba se u školi. Školskoj obuci ne smetaju mnogo. Za vrijeme pjevanja učitelj Sergej Makarič zadaje učenicima krasopis i sam se, kao amater, priključuje tenorima.

Evo kako se vježba pjevanje. U razred, lupajući vratima i ušmrkavajući se, ulazi Aleksej Aleksejič. Iza učeničkih stolova bučno izlaze diskanti i altovi. Izvana, bijući nogama kao konji, ulaze tenori i basovi, koji već odavno čekaju. Svi staju na svoja mjesta. Aleksej Aleksejič se ispravlja, daje znak da šute i izbija dijapazonom ton.

— To-to-ti-to-tom... Do-mi-sol-do!

— Aaaa-min!

— Adagio... adagio... Još jednom...

Poslije »amin« dolazi »Gospodi pomiluj« velike jektenije. Sve je to već odavno naučeno, tisuću puta otpjevano, prežvakano, i pjeva se samo onako, reda radi. Pjeva se lijeno, ravnodušno. Aleksej Aleksejič mirno maše rukom i prati čas tenorom, čas basom. Sve je mirno, nema ničega zanimljivoga... Ali prije »Heruvimske« cio kor počinje odjednom da šmrče, kašlje i hitro prelistava note. Korovođa se okreće od kora i tajanstvena izraza na licu ugađa violinu. Oko dvije minute traju pripreme.

— Stanite. Gledajte bolje u note... Basovi ne pretjerujte... lakše.

Izabrana je »Heruvimska« Bortnjanskoga, opus br. 7. Na dani znak nastaje tišina. Oči bulje u note i diskanti otvaraju usta. Aleksej Aleksejič lagano spušta ruku.

— Piano... piano... Pa tamo piše »piano«... Sporije, sporije!

— ... vi... i... mi...

Kad treba pjevati piano, lice Alekseja Aleksejiča odiše dobrotom, blagošću, baš kao da sanja dobro jelo.

— Forte... forte! Glasnije!

A kad treba pjevati forte, pretilo lica korovođe odražava silan strah, čak i užas. »Heruvimsku« lijepo pjevaju, tako lijepo, da školarci ostavljaju krasnopis i počinju pratiti pokrete Alekseja Aleksejiča. Pod prozorima zastaje svijet. U razred ulazi čuvar Vasilije u kecelji, sa stolnim nožem u ruci i osluškuje. Kao iz zemlje izniče otac Kuzma zabrinuta lica... Poslije »Otklonimo brigu«, Aleksej Aleksejič otire znoj s čela i uzrujano prilazi ocu Kuzmi.

— Ne znam, što da mislim, oče Kuzmo! — kazuje on sliježući ramenima. — Zašto ruski narod ne shvaća. Ne znam, što da mislim, ubio me bog! Tako je to neuk narod, da nikako ne razaznaješ, šta to ima u grlu: ždrijelo ili neku drugu ponutricu. Gušiš li se ti, što li? — obraća se on basu Genadiju Semičevu, krčmarevu bratu.

— Kako to?

— Našto ti je glas nalik? Zveči kao šerpenja. Opet si jučeraske sigurno dobro potegao? Pa naravno! Iz usta ti bazdi ko iz krčme... Eh! Seljačina si ti, brajko! Prostak si! Kakav si ti pojac, ako u krčmi sa seljacima druguješ. Eh, brajko, magarac si ti!

— Grehota je, brate, grehota — mrmlja otac Kuzma. — Bog sve vidi... skroz...

— Zato se ti i nimalo ne razumiješ u pjevanje, jer ti je na pameti votka, a ne svetinja, budalo jedna.

— Ne uzrujavaj se, ne uzrujavaj se... — kaže otac Kuzma. — Ne ljuti se... Ja ću ga namoliti.

Otac Kuzma prilazi Genadiju Semičevu i počinje ga moliti.

— Što ti tako? Daj, ovaj, urazumi se. Čovjek, koji pjeva, mora se suzdržavati, jer je grlo u njega, ovaj, nježno.

Genadije se češe po vratu i ispod oka gleda prema prozoru, kao da se o njemu i ne govori.

Poslije »Heruvimske« pjevaju »Vjeruju«, zatim »Dostojno i pravedno«, pjevaju osjećajno, skladno — i sve tako do »Oče naš«.

— A meni se čini, oče Kuzma — kazuje korovođa — da je obični »Oče naš« ljepši od uglazbljenog. Valjalo bi njega otpjevati pred grofom.

— Ne može, ne može... Pjevaj po notama. Jer kad grof u prijestolnici ide na službu, ondje nema ništa bez glazbe... Znaš, tamo u kapelama... Tamo brate ima još i drugačije glazbe!

Poslije »Oče naš« opet kašalj, ušmrkavanje i prelistavanje nota. Sada će izvesti ono najteže: koncert. Aleksej Aleksejič uvježbava dva komada: »Kto bog velij« i »Svemimuju slavu«. Ono, što najbolje uvježbaju, pjevat će pred grofom. Za vrijeme koncerta korovođa pada u zanos. Izraz dobrote neprestano smjenjuje strah. Maše rukama, miče prstima, trza ramenima...

— Forte! — mrmlja on. — Andante! Zinite... Zinite! Pjevaj, bukvane! Tenori, prenisko je! To-to-ti-to-tom!... Sol... si... sol, glupa glavo! Velij! Basovi, ve... ve... lij...

Njegovo se gudalo šeta po glavama i ramenima diskanata i altova, koji griješe. Lijeva ruka svaki čas hvata za uši malene pojce. Jednom čak, zanijevši se, savijenim palcem udara po podbratku basa Genadija. Ali pojci ne plaču i ne ljute se zbog udaraca: oni su svijesni, koliko je važan zadatak, koji izvršavaju.

Poslije koncerta nastupa trenutak šutnje. Aleksej Aleksejič, znojan, crven, iznuren, sjeda na prozorsku dasku i promatra prisutne mutnim, teškim, ali pobjedonosnim pogledom. U skupini slušalaca primjećuje, na svoje veliko nezadovoljstvo. đakona Avdijesova. Đakon, visok krupan muškarac, crvena rošava lica, sa slamom u kosi, stoji, nalaktivši se na peć, i prezirno se smijulji.

— Samo ti pjevaj! Drži se nota! — mrmlja on dubokim basom. — Baš treba grofu tvoje pjevanje! Svejedno je, pjevao mu po notama ili bez nota... jer — on je ateist...

Otac Kuzma se uplašeno ogledava i miče prstima.

— Daj, daj... — šapće on. — Šuti, đakone. Molim te...

Poslije koncerta pjevaju »Da ispolnjatsa usta naša«, i vježba je gotova. Pojci se razilaze, da bi se navečer sastali na ponovnom uvježbavanju. I tako dan na dan.

Prolazi jedan mjesec, drugi...

Već je đ upravitelj obaviješten, da će uskoro stići grof. I, eto, napokon, s gospodskih se prozora skidaju prašni kapci, i Jefremovo sluša zvukove olupanog, razdešenog klavira. Otac Kuzma vene i sam ne zna zašto vene: od ushita ili od straha... Đakon dolazi i smijulji se...

Te subote uvečer, otac Kuzma ulazi u korovođin stan. Lice mu blijedo, ramena spuštena, sjaj ljubičaste mantije potamnio...

— Bio sam malo prije kod njegove svjetlosti — govori on korovođi zamuckujući. — Učen je gospodin, finog shvaćanja... Ali, ovaj... sramota je, brate... U koliko sati zapovijedate, vaša svjetlosti, da zazvonimo sutra na liturgiju? A oni će meni: »Kad hoćete... samo ako može nekako na brzinu, što kraće... bez pojaca.« Bez pojaca! Ovaj, razumiješ li... bez pojaca.

Aleksej Aleksejič se zajapuri. Lakše bi još jednom preklečao dva sata, nego slušao takve riječi. Cijelu noć ne spava! Nije mu toliko teško zbog toga, što mu je propao trud, koliko zbog toga, što mu Avdijesov sada neće dati mira svojim podrugivanjem. Avdijesov se veselio njegovoj nevolji. Sutradan, za cijele službe, on prezrivo zirka prema pjevnici, gdje sam, kao prst, Aleksej Aleksejič pjeva u basu. Prolazeći s kadionicom mimo pjevnice, on mrmlja:

— Drži se nota, drži se! Trudi se. Obdarit će grof kor s deset rubalja!

Poslije službe korovođa, shrvan i bolestan od sramote, ide kući. Na kapiji ga dostiže rumeni Avdijesov.

— Stani, Aljoša, — kaže đakon. — Stani, budalo, ne ljuti se! Nisi, brate, samo ti nagraisao, nego i ja! Prilazi maloprije poslije službe otac Kuzma grofu i pita: »A kakav vam se čini đakonov glas, vaša svjetlosti? Nije li mu savršena oktava?« A znaš li, što ti grof reče?

Kompliment! »Derati se, kaže, može svatko. Nije, kaže, kod čovjeka toliko važan glas, koliko pamet!« Petrogradski mudrijaš! Ateist ostaje ateist! Hajde, brate nevoljni, da od sramote oborimo bar po jednu!

I neprijatelji, uhvativši se ispod ruke, izlaze kroz kapiju...

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 8, 25. veljače 1884. Potpis: A. Čehonte.

KNJIGA ŽALBE

Leži vam ona, ta knjiga, u naročito za nju načinjenom pultu na željezničkoj stanici. Ključ od pulta »čuva se kod staničnog žandara«, ali u stvari, tu vam nema nikakvog ključa, jer je pult stalno otvoren. Otvorite samo knjigu pa čitajte:

»Milostivi gospodine! Proba pera!?«

Ispod toga je nacrtana karikatura s dugim nosom i roščićima. Ispod glave neko je napisao:

»Ti si slika, ja portre, ti si svinja, a ja ne. Ja sam — njuška tvoja!«

»Prilazeći ovoj stanici i promatrajući prirodu kroz prozor, odletio mi je šešir. I. Jarmonkin.«

»Tko je pisao, ne znam, a ja budala čitam.«

»Ostavio spomen načelnik nadleštva za uvrede Kolovrojev.«

»Podnosim upravi svoju žalbu na konduktera Kučkina zbog njegove grubosti u odnosu prema mojoj ženi. Moja žena uopće nije galamila, nego se je, nasuprot, trudila da sve bude tiho. A isto i na žandara Kletvina, koji me je grubo dohvatio za rame. Boravim na imanju Andreja Ivanoviča Iščejejeva, koji zna kako se vladam. Pisar Samolučšev.«

»Nikandrov je socijalist!«

»Nalazeći se pod svježim utiskom odvratnog postupka... (precrtano). Prolazeći kroz ovu stanicu, bio sam uvrijeđen do dna duše slijedećim... (precrtano). Pred mojim očima dogodio se slijedeći odvratni događaj, koji grubim bojama slika naše željezničke prilike... (poslije je sve prebrisano, osim potpisa). Učenik 7-ga razreda kurske gimnazije Aleksej Zudjev.«

»U očekivanju polaska vlaka promatrao sam fizionomiju šefa stanice i ostao sam posve nezadovoljan njome. Obavještavam o ovome sve. Veseli izletnik.«

»Ja znam tko je to pisao. To je pisao M. D.«

»Gospodo! Teljcovski je varalica.«

»Žandarka se odvezla juče s konobarom Kostkom preko rijeke. Želimo sve najbolje! Ne tuguj, žandaru!«

»Prolazeći kroz ovu stanicu i budući gladan, u razmišljanju što bih jeo, ne mogoh dobiti posna jela. Đakon Duhov.«

»Žderi, što ima...«

»Tko nađe kožnu dozu za cigarete neka je preda na kasi Andreju Jegoriču.«

»Budući da su me istjerali iz službe, jer sam se, navodno, propio, objavljujem, da ste svi vi razbojnici i lopovi. Telegrafist Kuzmodamjanski.«

»Resite se vrlinom!«

»Katinjka, ja vas ludo volim!«

»Molim da se u knjigu žalbi ne zapisuju druge stvari. Za načelnika stanice Ivanov 7-mi.«

»Makar si i sedmi, svejedno si budala.«

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 10, od 10 ožujka 1884., s podnaslovom (Kopija) i potpisom: A. Čehonte. Bez podnaslova i nešto popravljeno uvršteno u I. knjigu Sabranih djela iz god. 1899.

PERPETUUM MOBILE

Sudski istražitelj Grišutkin, starac, koji je stupio u službu još prije reforme, i doktor Svisticki, melankoličan gospodin, vozili su se na razudbu. Vozili se oni s jeseni, seoskim putem. Mračina bila strašna, lijevala je žestoka kiša.

— Kakve li svinjarije — gunđao je istražitelj. — Ne samo što nema civilizacije i humanosti, nego čak nema ni pristojne klime. To je zemlja, nema šta! I to ti je Evropa, zamisli... Kakve li kiše! Kao da se najmila, svinja! Ma vozi, prokletniče, brže, ako ne želiš, da ti, svinjo jedna, nitkove, izbijem sve zube! — dovikne on radniku, koji je sjedio na boku.

— Čudno je to, Ageju Aleksejiču, — govoraše doktor, uzdišući i zamatajući se u moikru bundu. — Ja čak i ne primjećujem tog vremena. Mene pritište neki neobični, teški predosjećaj. Odjednom će me, sve mi se čini, zadesiti nekakva nesreća. A ja vjerujem u predosjećaje i... čekam. Svašta se može dogoditi. Otrovanje prilikom seciranja... smrt voljenog bića...

— Bar biste se pred Miškom mogli stidjeti da govorite o predosjećajima, baš ste kao žena. Ne može ništa biti gore od ovoga što jeste. Šta će gore od ove kiše? Znate šta, Timofeje Vasiljiču? Ja više ne mogu tako putovati. Da me ubijete, ne mogu. Moramo stati, da negdje prenoćimo... Tko tu stanuje u blizini?

— Javan Javanič Ježov — reče Miška. — Odmah za šumom, čim prijeđemo mostić.

— Ježov? Tjeraj Ježovu! Uostalom, već davno nisam bio kod tog starog grešnika.

Prođoše šumu i mostić, skrenuše ulijevo, zatim udesno i uvezoše se u veliko dvorište predsjednika odbora mirovnih sudaca, umirovljenog generalmajora Ježova.

— Kod kuće je! — kaza Grišutkin izlazeći iz tarantasa i promatrajući osvijetljene prozore na kući. — Dobro je, da je kod kuće. I napit ćemo se, i najest ćemo se, i naspavat ćemo se... Iako je bijeda od čovjeka, ipak je gostoljubiv, valja priznati.

U predsoblju ih dočeka sam Ježov, malen zbabast starac, u koga se lice skupilo u bodljikavi busenčić.

— U dobar čas, u dobar čas, gospodo... — prozbori on. — Mi smo baš sjeli za večeru i jedemo svinjetinu, trideset i tri momentano. I kod mene je, znate, zamjenik tužioca. Hvala budi njemu, anđelu, svratio je po mene. Sutra idemo zajedno na odborsku sjednicu. Sutra imamo sjednicu... trideset i tri momentano.

Grišutkin i Svisticki uđoše u dvoranu. Ondje stajaše veliki stol, krcat jelom i pilom. Za jednim tanjirom sjedila je domaćinova kćerka Nadežda Ivanovna, mlada smeđuša, koja je nosila duboku crninu za svojim nedavno umrlim mužem; za drugim tanjirom, pored nje, sjedio je zamjenik tužioca Tjuljpanski, mladić sa zaliscima i s mnogo plavih žilica na licu.

— Poznajete li se? — govorio je Ježov, upirući u svakoga prstom. — Ovo je tužilac, a ovo je moja kći...

Smeđuša se nasmiješi i, stisnuvši oči, pruži ruku pridošlicama.

— Dakle... s puta, gospodo! — reče Ježov nalijevajući tri čašice. Navalite, ljudi božji! A ja ću popiti radi društva, trideset i tri momentano. Onda, u zdravlje!

Popiše. Grišutkin pojede krastavčić i naklopi se na svinjetinu. Doktor ispi i uzdahnu. Tjuljpanski zapali cigaru, zamolivši prije toga damu za dopuštenje, i tako iskesi zube, da se učinilo, kao da ima u ustima najmanje sto zuba.

— Onda, šta je, gospodo? Pa čašice ne čekaju, a? Tužioče! Doktore! Za medicinu! Volim medicinu. Uopće volim mladež, trideset i tri momentano. Što god vi kazali, ali će mladež uvijek ići naprijed. Onda, u zdravlje.

Poteče razgovor. Govorili su svi, osim tužioca Tjuljpanskoga, koji je sjedio, šutio i ispuštao na nosnice duhanski dim. Bijaše očito, da je sebe smatrao aristokratom i da je prezirao doktora i istražitelja. Poslije večere Ježov, Grišutkin i zamjenik tužioca stadoše da igraju vint bez četvrtog. Doktor i Nadežda Ivanovna sjeli uz klavir i počeli razgovarati.

— Vi idete na obdukciju? — otpoče ljepuškasta udovica.

— Da obducirate mrtvaca? Ah! Kakvu snagu volje treba imati, kakav željezni karakter, da, ne mršteći se, ne trepnuvši okom, podigneš nož i zabiješ ga do drška u tijelo čovjeka, koji više ne diše. Ja se. znate, divim liječnicima. To su osobiti ljudi, sveti ljudi. Doktore, zašto ste vi tako tužni? — upita ona.

— Predosjećam nešto... Muči me nekakav neobični, teški predosjećaj, kao da me očekuje gubitak voljenog bića.

— A jeste li vi, doktore, oženjeni? Imate li rodbine?

— Ni žive duše. Sam sam samcat i nemam čak ni znanaca. Recite, gospođo, vjerujete li vi u predosjećaje?

— O, ja vjerujem u predosjećaje.

I dok su doktor i udovica besjedili o predosjećajima, Ježov i istražitelj Grišutkin su svaki čas ostavljali karte i prilazili stolu s jelom. U dva sata noći Ježov, koji je bio izgubio, odjednom se sjeti sutrašnje sjednice i lupi se po čelu.

— Gospode! Šta mi to radimo? Ah! Mi smo razbojnici, razbojnici! Sutra treba u cik zore krenuti na sjednicu, a mi se kartamo! Na spavanje, na spavanje, trideset i tri momentano! Nađka, bježi na spavanje! Objavljujem, da je skupština završena.

— Sretni ste vi, doktore, što možete spavati u takvoj noći! — izreče Nadežda Ivanovna opraštajući se s doktorom.

— Ja ne mogu spavati, dok kiša bubnja o prozore i dok ječe moji jadni borovi. Poći ću sad i dosađivat ću se uz knjigu. Ja nisam u stanju da spavam. Uopće, ako u hodniku, na prozoru nasuprot mojim vratima, gori mala svjetiljka, onda to znači, da ja ne spavam i da me izjeda dosada...

Doktor i Grišutkin nađoše u sobi, koja im bijaše dodijeljena, dva golema ležaja napravljena od perina na podu. Doktor se svuče, legne i pokri preko glave. Istražitelj se svuče i legne, ali se dugo prevrtao, zatim ustao i ustumarao iz kuta u kut. Bio je to vrlo nemiran čovjek.

— Ja sve mislim na gospoju, na udovicu — reče on. — Kakva divota. Dao bih život! Oči, ramena, nožice u ljubičastim čarapicama... vatrena žena! Hoj-hoj žena! To se odmah vidi. I takva ljepota pripada, đavo bi ga znao kome — pravniku, tužiocu! Tome žiličavom mazgovu, koji je nalik na Engleza! Ne trpim, brate, tih pravnika! Dok si ti s njom razgovarao o predosjećajima, pucao je od zavisti! Nema šta, pristala žena! Neobično pristala! Čudo prirode!

— Jest, osoba dostojna poštovanja — reče doktor pomaljajući glavu ispod pokrivača. — Dojmljiva osoba, nervozna, pristupačna, tako osjetljiva. Nas ćemo dvojica odmah zaspati, a ona, jadnica, ne može da spava. Njeni živci ne podnose ovakvu olujnu noć. Rekla mi

je, da će se cijelu bogovetnu noć dosađivati i čitati knjižicu. Jadnica! Zacijelo sad kod nje gori svjetiljka.

— Kakva svjetiljka?

— Rekla mi je, da će, bude li kraj njenih vrata na prozoru gorjela svjetiljka, to značiti, da ona ne spava.

— Ona ti je to rekla? Tebi?

— Da, meni.

— Onda te ja ne razumijem. Pa ako ti je ona to rekla, tada znači, da si ti najsretniji od svih smrtnika! Sila si, doktore! Sila nad silama! Čestitam, prijane! Iako ti zavidim, ipak ti čestitam! Ne veselim se, brate, toliko radi tebe, koliko zbog pravnika, zbog one riđe bitange. Veselim se, da ćeš mu nabiti rogove! Hajde, oblači se! Marš!

Grišutkin je, kad bi se napio, svima govorio »ti«.

— Izmišljate vi, Ageju Aleksejiču! Bog će znati, što je to, zaista... — sramežljivo odvrati doktor.

— Hajde... ne razgovaraj, doktore! Oblači se i tjeraj! Kako ono pjevaju u »Životu za cara«? I na putu ljubavi ubiremo danak kao cvijet... Oblači se, dušo moja, pa idi! Timoša! Doktore! Pa hajde, gade!

— Oprostite, ja vas ne razumijem.

— Ma šta tu treba razumjeti! Je li to možda astronomija? Oblači se i hajde svjetiljci, eto ti sve mudrosti.

— Neobično je, da imate tako loše mišljenje o toj osobi i o meni.

— Ma prestani filozofirati! — raspali se Grišutkin. — Zar možeš još oklijevati. Pa to je cinizam.

Dugo je uvjeravao doktora, ljutio se, kumio, čak klečao i na kraju glasno opsovao, pljunuo i izvalio se u postelju. Ali je iza četvrt sata odjednom skočio i probudio doktora.

— Čujte! Odustajete li vi zaista od toga da odete njoj? — upita on osorno.

— Ah!... Zašto da pođem? Ala ste vi nemiran čovjek, Ageju Aleksejiču! Užasno je s vama putovati na obdukciju.

— Onda, neka vas đavo nosi, idem ja njoj! Ja... ja nisam gori od nekog pravnika ili babastog doktora. Idem!

On se brzo obuče i pođe prema vratima.

Doktor ga upitno pogleda, kao da ne shvaća, a zatim skoči.

— Vi se, vjerujem, šalite? — upita, preprečujući Grišutkinu put.

— Nemam kada da s tobom razgovaram... makni se.

— Neću, ja vas ne ću pustiti, Ageju Aleksejiču! Legnite i spavajte... Vi ste pijani.

— Kojim ti to pravom, eskulapu, nećeš da me pustiš?

— Pravom čovjeka, kojemu je dužnost, da štiti plemenitu ženu. Ageju Aleksejiču, prisjetite se, što namjeravate da učinite? Vi ste starac! Vama je šezdeset sedam godina!

— Ja da sam starac? — uvrijedi se Grišutkin. — Koji vam je to nitkov rekao, da sam ja starac?

— Vi ste, Ageju Alekscejiču, pripiti i uzrujani. Zlo je to! Ne zaboravite, da ste čovjek, a ne životinja! Životinji priliči, da se pokorava instinktu, a vi ste car prirode, Ageju Aleksejiču.

Car prirode jako porumenje i gurnu ruke u džepove.

— Posljednji put pitam: hoćeš li me pustiti ili nećeš? — prodere se on odjednom tako prodornim glasom, kao da napolju viče na kočijaša. — Bitango!

Ali se odmah i sam uplaši svoga glasa i ode od vrata do prozora. Premda je bio pijan, zastidio se svog prodornog uzvika, koji je, vjerojatno, probudio sve u kući. Poslije kraće šutnje priđe mu doktor i dotakne mu se ramena. Doktorove oči bijahu vlažne, obrazi gorjeli...

— Ageju Aleksejiču! — izusti on uzdrhtalim glasom. — Poslije teških riječi, poslije toga, što ste me vi, zaboravivši svaki obzir, okrstili bitangom, razumjet ćete, da više ne možemo ostati pod istim krovom. Vi ste me strašno uvrijedili... Recimo, da sam ja kriv, ali... Zašto sam ja zapravo kriv? Dama je čestita, plemenita, i odjednom se vi usuđujete tako izražavati. Oprostite, ali mi više nismo prijatelji.

— Sjajno! Ne treba mi takvih prijatelja.

— Ja odlazim ovoga časa, više ne mogu ostati s vama, i... nadam se, da se više nećemo sresti.

— A tko će vas odvesti?

— Odvest ću se svojom kočijom.

— A tko će onda mene odvesti? Kako vi to! Do posljednjeg časa bi podvaljivali? Vi ste me dovezli svojom kočijom, pa me svojom kočijom morate i odvesti.

— Povest ću vas, ako izvolite. Ali odmah. Ja odmah polazim. Toliko sam uzrujan, da ja ovdje dulje ne mogu ostati.

Zatim su se Grišutkin i Svisticki šutke obukli i izašli napolje. Probudili Mišku, zatim sjeli u tarantas i krenuli.

— Cinik... — mrmljaše cijelim putem istražitelj. — Ako ne znaš postupati s čestitim ženama, onda ostani kod kuće, ne zalazi u kuće, gdje ima žena...

Teško je bilo razabrati, da li je grdio sebe ili doktora. Kad je tarantas stao pred njegovim domom, iskoćio je i, zamičući za kapiju, procijedio:

— Ne želim da se poznamo!

Prominula tri dana. Doktor se, pošto je obavio svoje posjete, izvalio na divan i iz dokolice čitao u »Liječničkom kalendaru« prezimena petrogradskih i moskovskih liječnika, nastojeći pronaći najzvučnije i najljepše. U duši mu bijaše spokojno, lijepo, lako, kao na nebu, na plavetnilu kojega nepomično lebdi ševa, i to zahvaljujući tome, što je prošle noći usnio požar, što znači sreću. Odjednom se doktor... začu štropot saonica, koje se zaustaviše (bio je pao snijeg) i na pragu se pojavi istražitelj Grišutkin. Bijaše to neočekivani gost. Doktor ustane i promotri ga zbunjeno i uplašeno. Grišutkin se nakašlje, obori glavu i polako se uputi prema divanu.

— Došao sam da se ispričam, Timofeju Vasiljiču, — otpoče on. — Bio sam prema vama malo neprijazan i čak sam vam, čini mi se, rekao nešto neugodno. Vi ćete, naravno, razumjeti moje tadašnje uzbuđenje izazvano rakijom, koju sam popio kod onoga starog gada, i oprostit ćete mi...

Doktor priskoči i suznih očiju stegnu pruženu ruku.

— Ah... molim vas! Marja, čaja!

— Ne, ne treba čaja. Nemam vremena. Umjesto čaja, ako je moguće, recite, da donesu kvasa. Popit ćemo kvasa i odvest ćemo se da obduciramo leš.

— Kakav leš?

— Pa onaj isti, onoga podoficira, na obdukciju kojega srno onda pošli, ali nismo stigli.

Grišutkin i Svisticki popiše kvasa i odvezoše se na obdukciju.

— Naravno, ja se ispričavam — govorio je putem istražitelj. — Ja sam onda planuo, ali mi je svejedno krivo, što niste nabili rogove onom tužitelju... gggadu.

Prolazeći kroz Alimonovo, pred krčmom spaziše trojku Ježova.

— Ježov je ovdje! — reče Grišutkin. — Njegovi su konji. Svratimo, da se vidimo... Popit ćemo kiselu vodu i usput pogledati gostioničarku. Silna je ovdje gostioničarka! Hoj-hoj žena! Čudo prirode.

Putnici izađoše iz saonica i uđoše u krčmu. Unutra su sjedili Ježov i Tjuljpanski i pili čaj sa sokom od mahovica.

— Odakle vi? Kamo ćete? — začudi se Ježov, ugledavši Grišutkina i doktora.

— Još putujemo, ali nikako da stignemo. Zapali smo u začarani krug. A kamo ćete vi?

— Pa na sjednicu, čiko!

— Zar tako često? Ta prekjučer ste išli!

— Vraga smo išli... Tužioca su boljeli zubi, a i ja se nisam nekako dobro osjećao sve te dane. Dakle, šta ćete piti? Sjednite, trideset i tri momentano. Votku ili pivo? Dajder nam, sestro gostioničarko, jedno i drugo. Eh, što je gostioničarka!

— Jest silna gostioničarka — složi se istražitelj. — Silna gostioničarka. Hoj-hoj žena.

Za dva sata izađe iz gostionice doktorov Miška i reče generalovu kočijašu, da ispregne i provoda konje.

— Zapovjedio je gospodin... Sjeli su za karte — reče on i odmahne rukom. — Sad se do sutra nećemo odavle izvući. Evo ga, dolazi i policijski starješina! Zacijelo ćemo do preksutra ovdje sjediti!

Pred krčmu se dovezao policijski starješina. Poznavši Ježovljeve konje, on se zadovoljno osmjehnu i ustrča uza stepenice...

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki. br. 11, od 17 ožujka 1884. god. s potpisom A. Čehonte. Pri uvrštenju u II. knjigu svojih Sabranih djela, 1900. godine, Čehov je novelu znatno preradio.

ČITANJE

Priča starog vrapca

Jednom je u kabinetu našeg starješine Ivana Petroviča Semipalatova sjedio upravitelj našeg kazališta Galamidov i besjedio s njime o glumi i ljepoti naših glumica.

— Ali se ja s vama ne slažem — govorio je Ivan Petrovič potpisujući isplatne naloge. — Sofija Jurjevna je veliki, originalni talent! Tako je draga, graciozna... Tako je lijepa...

Ivan Petrovič htjede proslijediti dalje, ali od ushita nije mogao izgovoriti nijedne riječi i osmjehnuo se tako široko i slađano, da je upravitelj kazališta, gledajući ga, osjetio slatkoću u ustima...

— Meni se sviđa na njoj... a-a-a... nemir i uzbibanost mladih grudi, dok izgovara monologe... Sva gori, sva gori! U tom času, recite joj, spreman sam... na sve!

— Vaše prevashodstvo, izvolite potpisati odgovor na dopis hersonske policijske uprave u vezi...

Semipalatov podiže nasmiješeno lice i spazi pred sobom činovnika Merdjajeva. Merdjajev je stajao pred njim i izbečenih mu očiju pružao spis na potpis. Semipalatov se namršti: proza je prekinula poeziju na najzanimljivijem mjestu.

— To bismo mogli i poslije — reče on. — Ta zar ne vidite, da ja razgovaram! Strašno neodgojen, neobazriv svijet! Tako je to, gospodine Galamidove... Vi ste govorili, da kod nas više nema Gogoljevskih tipova... Eto vam sad. Nije li tip? Musav, poderani laktovi, škiljav... nikad se ne češlja... A pogledajte kako piše! Đavo bi znao što je to! Piše nepismeno, besmisleno... kao obućar! Pogledajte!

— M-da... — promrmlja Galamidov, pogledavši spis. — Zaista... Vi, gospodine Merdjajeve, zacijelo malo čitate.

— Tako ne može, dragi moj! — nastavi starješina. — Stidim se radi vas! Bar da čitate knjige, je li...

— Čitanje mnogo znači! — reče Galamidov i uzdahne bez razloga. — Vrlo mnogo! Čitajte i vidjet ćete, kako će se naglo promijeniti vaš horizont. A knjige možete nabaviti gdje god hoćete. Kod mene, na primjer... Rado ću vam posuditi. Donijet ću vam ih već sutra, ako želite.

— Zahvalite se, dragi moj! — reče Semipalatov.

Merdjajev se nespretno nakloni, zamica usnama i izađe.

Sutradan dođe u naš ured Galamidov i donese svežanj knjiga. Otada i počinje pripovijest. Potomstvo neće nikad oprostiti Semipalatovu njegova lakomislenog postupka! To bi se možda moglo oprostiti mladiću, ali iskusnom pravom državnom savjetniku — nikada! Kad stiže upravitelj, Merdjajeva pozvaše u kabinet.

— Evo vam, čitajte, dragi moj! — reče Semipalatov pružajući mu knjigu. — Čitajte pažljivo!

Merdjajev dohvati dršćućim rukama knjigu i izađe iz kabineta. Bijaše blijed. Škiljave mu očice nemirno igrale i, kako se činilo, tražile pomoć od okolnih predmeta. Uzesmo knjigu od njega i počesmo oprezno razgledati.

Knjiga se zvala »Grof Monte Christo«.

— Ništa ne možeš protiv njegove volje! — uzdahnuvši kaza naš stari knjigovođa Prohor Semjonič Budilda. — Potrudi se nekako, zapni... Čitaj polako, a bog će dati, da on jednom zaboravi, i onda ćeš se moći okaniti. Ne plaši se... A što je najvažnije, ne udubljuj se... Čitaj i ne udubljuj se u tu mudrost.

Merdjajev zamota knjigu u papir i sjede da piše. Ali mu se sada nije pisalo. Ruke mu drhtale i oči škiljile u raznim pravcima: jedno prema stropu, drugo prema tintamici. Sutradan dođe zaplakan na posao.

— Četiri puta sam već počinjao — reče — ali ništa ne shvaćam... Sve nekakvi tuđinci...

Nakon pet dana Semipalatov, prolazeći kraj stolova, zastade pred Merdjajevom i upita:

— Onda, šta je? Jeste li čitali knjigu?

— Čitao sam, vaše prevashodstvo.

— Šta ste čitali, dragi moj? Deder ispričajte!

Merdjajev odiže glavu i poče micati usnicama.

— Zaboravio sam, važe prevashodstvo... — reče on trenutak kasnije.

— Znači, vi niste čitali, ili ste, aaa... nepažljivo čitali! Auto-mmatski! Ne može se tako! Pročitajte još jednom. Uopće vam to, gospodo, preporučujem. Izvolite čitati! Svi čitajte! Uzmite tamo s mog prozora

knjige i čitajte! Paramonove, otiđite i uzmite knjigu! Podhodceve, pođite i vi, dragi moj! Smirnove — i vi! Svi, gospodo! Molim vas!

Svi pođoše i uzeše po jednu knjigu. Samo se Budilda drznu usprotiviti. On raširi ruke, zavrti glavom i reče:

— Vi mi oprostite, vaše prevashodstvo... Radije ću dati ostavku... Ja znam, što se događa od tih istih kritika i djela. U mojoj kući zbog njih najstariji unuk rođenu majku u lice naziva budalom i cio post loče mlijeko. Oprostite mi!

— Vi ništa ne shvaćate — reče Semipalatov, koji je obično opraštao starcu sve njegove grubosti.

Ali se Semipalatov varao: starac je sve shvaćao. Za sedmicu smo dana već spazili plodove čitanja. Podhodcev, koji je čitao drugi svezak »Vječnog žida«, nazvao je Budildu »jezuitom«; Smirnov je počeo dolaziti na posao u pripitom stanju. Ali ni na koga čitanje nije djelovalo kao na Merdjajeva. On je omršavio, osušio se, počeo piti.

— Prohore Semjoniču! — preklinjao on Budildu. — Vječno ću se za vas moliti! Zamolite vi njegovo prevashodstvo, da mi oprosti... Ne mogu ja čitati. Čitam dan i noć, ne spavam, ne jedem... Žena potpuno malaksala od čitanja naglas, ali, da me bog ubije, ništa ne razumijem. Ukažite božju milost.

Budilda se nekoliko puta osmjelio da saopći Semipalatovu, ali je on samo mahao rukama i, šetajući se upravom zajedno s Galamidovom, psovao sve zbog neukosti. Prošla tako dva mjeseca i cijela se ta priča svršila strašno.

Jednom je Merdjajev, došavši na posao, mjesto da sjedne za stol, kleknuo nasred ureda i rekao:

— Oprostite mi, pravoslavci, što pravim krivotvorene novčanice.

Zatim uđe u kabinet i, kleknuvši pred Semipalatova, izreče:

— Oprostite mi, vaše pravodshodstvo: juče sam bacio dijete u bunar!

Udari čelom o pod i zajeca...

— Šta to znati? — zapanji se Semipalatov.

— To vam znači, vaše prevashodstvo, — reče Budilda suznih očiju istupivši naprijed — da je šenuo pameću! Pomračio mu se um. Eto što je vaš Galamidka učinio s knjigama! Bog sve vidi, vaše prevashodstvo. A ako vam se moje riječi ne sviđaju, dopustite mi, da

dadnem ostavku. Bolje umrijeti od gladi, nego ovakvo nešto gledati pod starost.

Semipalatov problijedi i ushoda se iz kuta u kut.

— Ne puštajte više Galamidova! — reče on potmulim glasom. — A vi se, gospodo, umirite. Vidim sad svoju pogrešku. Hvala ti, starče!

I otada se kod nas nije više ništa dogodilo. Merdjajev je ozdravio, ali ne potpuno. I sve do danas drhti i okreće se kad ugleda knjigu.

Preveo I. Kušan.

Štampano u 12. br. časopisa Oskolki od 24. ožujka 1884. s potpisom: A. Čehonte. U prvoj knjizi svojih Sab. djela Čehov je znatno stilski dotjerao novelu.

ALBUM

Titulami savjetnik[73] Kraterov, mršav i tanak kao šiljak admiraliteta[74] stupi naprijed i obraćajući se Žmihovu reče:

— Vaša preuzvišenosti! Ponukani i do dna duše tronuti vašim dugogodišnjim poglavarstvom i očinskom brigom...

— Preko punih deset godina — prišapne mu Zakusin.

— Preko punih deset godina, mi, vaši podređeni, na današnji, za nas značajni... ovaj... dan, u znak našega poštovanja i duboke zahvalnosti prinosimo vašoj preuzvišenosti ovaj album s našim fotografijama i želimo vam u daljnjem vašem značajnom životu, da nas još dugo-dugo, sve do smrti, ne napuštate...

— Svojim očinskim poukama na putu pravde i napretka... — nadoveže Zakusin i obriše znoj, koji mu je trenutno izbio na čelu; on je, očito, silno želio da govori i po svoj prilici je imao pripremljen govor. — I neka se — završi on — vaš stijeg još dugo-dugo vije na polju genija, rada i narodne samosvijesti!

Po lijevom naboranom Žmihovljevom obrazu omakne se suza.

— Gospodo! — reče on drhtavim glasom. — Nisam očekivao, nikako nisam mislio, da ćete slaviti moj skromni jubilej... Ganut sam... dapače... veoma... Ovaj trenutak ne ću zaboraviti sve do groba, i vjerujte mi, prijatelji, da vam nitko ne želi više dobra nego ja... A ako je čega i bilo, onda je bilo radi vaše koristi...

Pravi državni savjetnik[75] Zmilov se izljubi s titularnim savjetnikom Kraterovim, koji nije očekivao toliku čast i sav problijedio od ushita. Nato šef napravi rukom gestu, koja je označavala, da od uzbuđenja ne može govoriti, i zaplače, kao da mu nisu darivali skupocjeni album, nego kao da su mu ga, naprotiv, otimali... Zatim, pošto se malo umirio i izrekao još nekoliko srdačnih riječi i pošto je svima dopustio da mu stisnu ruku, uz glasne, radosne povike siđe dolje, sjedne u kočiju, te se, ispraćen blagoslovima, odveze. Sjedeći u kočiji, on osjeti priliv dosele neiskušanih radosnih osjećaja i još jedamput zaplače.

Kod kuće su ga dočekale nove radosti... Tamo su mu njegova obitelj, prijatelji i znanci priredili takove ovacije, te mu se činilo, da je

on doista domovini donio mnogo koristi i, da njega nema na svijetu, da bi domovina možda vrlo loše prošla. Cijeli se jubilarni objed sastojao od zdravica, govora, ljubljenja i suza. Jednom riječju, Zmihov nikako nije očekivao, da će njegove zasluge tako srdačno ocijeniti.

— Gospodo! — reče on prije deserta. — Prije dva sata dobio sam zadovoljštinu za sve patnje, što ih mora preživjeti čovjek, koji, tako reći, ne služi formi, niti slovu, nego dužnosti. Za vrijeme cijelog svog službovanja stalno sam se držao principa: nije publika tu radi nas, nego mi radi publike. A danas sam dobio najvišu nagradu! Moji su mi podređeni donijeli na dar album... Evo ga! Ja sam ganut.

Svečana lica se sagnuše nad album i stadoše ga razgledavati.

— A lijep je album! — reče Zmihovljeva kći Olja. — Držim, da vrijedi pedeset rubalja. Ma baš je krasan! Tatice, daj mi taj album. Čuješ? Ja ću ga spremiti... Tako je lijep...

Poslije objeda Olječka ponese album u svoju sobu i zaključa ga u stol. Sutradan izvadi iz njega činovnike i pobaca ih na pod, a mjesto njih umetne svoje drugarice iz instituta. Činovničke uniforme prepustile su svoje mjesto bijelim pelerinama. Kolja, sinčić njegove preuzvišenosti, pokupi činovnike i prešara njihova odijela crvenom bojom. Onima bez brkova nariše zelene brkove, a onima bez brade — smeđe brade. Kad više nije imao što da bojađiše, izreže figure iz fotografija, probode im pribadačom oči i stane se igrati vojnika. Pošto je izrezao titularnog savjetnika Kraterova, on ga pričvrsti na kutiju od žigica i u takvoj ga podobi odnese ocu u kabinet.

— Tata, spomenik! Pogledaj!

Žmihov se nasmije, sagne se i, rastapajući se od miline, cmokne Kolju u lišće.

— No, hajde, zloćko, pokaži ga mami. Neka i ona vidi.

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi puta štampano u br. 18 časopisa Oskolki, od 5. svibnja 1884., sa potpisom: A. Čehonte. Pri pripremi za prvu knjigu svojih djela Čehov je ovu poznatu humoresku podvrgao znatnim promjenama i stilskim dotjeravanjima.

PREVIRANJE U NARODU

Iz anala jednoga grada

Zemlja je bila slika pakla. Poslijepodnevno je sunce peklo tako žestoko, da je čak i Reaumur, što je visio u kabinetu trošarinskoga nadzornika, izgubio glavu: digao se do 35,8° i neodlučno se zaustavio... Sa žitelja je curio znoj kao sa konja premorenih od trčanja, i na njima se sušio; bili su prelijem da ga obrišu.

Po velikom pijačnom trgu, na vidiku kuća s hermetički zatvorenim prozorskim kapcima, hodala su dva žitelja: poreznik Počešihin i advokat (ujedno i davni dopisnik »Sina Domovine«) Optimov. Obojica su hodali i, s obzirom na vrućinu, šutjeli. Optimov je imao volju da kudi gradsku upravu zbog prašine i prljavštine na pijačnom trgu, ali, poznavajući miroljubivu ćud i umjereni pravac svoga suputnika, šutio je.

Na sredini trga Počešihin odjednom stane i uzme gledati u nebo.

— Što to gledate, Jevple Serapioniču?

— Čvorci su preletjeli. Gledam gdje će sjesti. Silesija ih je! Da sad, recimo, čovjek u njih opali iz puške, pa da ih onda pokupi... pa da ih... Sjeli su u vrtu oca protojereja!

— Nikako, Jevple Serapioniču! Nisu kod oca protojereja, nego kod oca đakona Vratoadova. Da odavde opalite, ništa ne biste ubili. Sačma je sitna, pa dok donle doleti, oslabi. Pa i zašto da ih ubijate, molim vas? Ptica doduše pravi kvara što se tiče voća, ali je ipak stvorenje, kao svako živo biće. Čvorak, reći ćemo, pjeva... A zbog čega, pitam vas, pjeva? U slavu pjeva. Svako živo biće treba da slavi gospoda. Ali, пе! Čini se, sjeli su kod oca protojereja!

Kraj njih dvojice nečujno prođu tri stare bogomoljke s torbama i u likovim opancima. One znatiželjno pogledaju na Počešihina i Optimova, koji su se nešto zagledali u kuću oca protojereja, pa pođu polaganije, odu malo dalje, stanu i još jedamput pogledaju na prijatelje, pa onda i one uzmu gledati na kuću oca protojereja.

— Da, pravo ste rekli, sjeli su kod oca protojereja, — nastavi Optimov. — Kod njega je sada dozorila višnja, pa su zato i poletjeli onamo da kljuju.

Iz protinih dvorišnih vrata izađe sam otac protojerej Vosmistišijev i s njim crkvenjak Jevstignej. Kad opazi pažnju obraćenu na njegovu

stranu, i ne shvaćajući što to ljudi promatraju, on se zaustavi, pa zajedno s crkvenjakom također stane gledati uvis, da vidi šta je.

— Otac Paisij valjda ide nekoga pričestiti — reče Počešihin. — Bog mu bio u pomoći!

Uto u prostoru između prijatelja i oca protojereja prođu tvornički radnici trgovca Purova, koji su se upravo bili okupali u rijeci. Kad opaze oca Paisija gdje napreže svoju pažnju na podnebeske visine, i bogomoljke, što su nepomično stajale i također gledale uvis, oni stanu, pa također okrenu gledati onamo. To isto učini dječak, koji je vodio prosjaka-slijepca, i seljak, koji je nosio bačvicu pokvarenih sleđeva, da je baci na trgu.

— Mora da se nešto dogodilo — reče Počešihin. — Da nije požar? Ma nije, ne vidi se dim! Hej, Kuzma! — vikne on seljaku, koji je bio stao. — Što se tamo dogodilo?

Seljak nešto odgovori, ali Počešihin i Optimov ništa nisu mogli razabrati. Na vratima svih dućana pokazaše se pospani pomoćnici. Štukateri, što su mazali dućan trgovca Fertikulina, ostaviše svoje ljestve i pridružiše se tvorničkim radnicima. Vatrogasac, koji je bio opisivao krugove na galeriji vatrogasnog tornja, stao je, malo pogledao, pa sišao dolje. Vatrogasni je toranj opustjeo. To je izgledalo sumnjivo.

— Da nije negdje požar? Ta ne gurajte se! Vrag jedan svinjski!

— Gdje vi vidite požar? Kakav požar? Ljudi, raziđite se! Lijepo vas molim.

— Mora da je unutra izbila vatra.

— Uljudno moli, a sam rukama gura. Ne mašite rukama! Makar ste i gospodin šef. ipak nemate nikakva prava da rukama dajete slobodnu volju!

— Na žulj si mi stao! Uh, vrag te zgazio!

— Koga je pregazilo? Ljudi, čovjeka su pregazili!

— Što radi ova svjetina? Šta hoće?

— Vaše visokoblagorođe, čovjeka su pregazlii!

— Gdje? Raziđite se! Ljudi, uljudno vas molim! Uljudno te molim, bukvane!

— Seljake guraj, a otmjene ljude da se nisi usudio dirati! Ne dotiči me se!

— Zar su to ljudi? Zar se kod tih vragova može nešto postići lijepim riječima? Sidorove, otrkni-der po Akima Daniliča. Brže! Ljudi, ta vama će biti na zlo! Kad dođe Akim Danilič, zlo ćete proći! I ti si tu, Parfene? A ko bajagi slijepac, sveti starac! Ništa ne vidi, a jednako je neposlušan kao i svi ostali! Smirnove, zapiši Parfena!

— Razumijem! Zapovijedate li, da i Purovljeve radnike zapišem? Eno onaj, što mu je lice oteklo, — on je od Purova.

— Purovljeve zasada nemoj zapisivati... Purov ima sutra imendan!

Čvorci se u tamnu oblaku digoše iznad vrta oca protojereja, ali Počešihin i Optimov ih više nisu vidjeli, stajali su i jednako gledali uvis, trudeći se da dokuče, zbog čega se sakupila tolika svjetina i kuda ona gleda. Uto se pokaže Akim Danilič. Zvačući nešto i brišući usta on zatuli i usiječe se u svjetinu.

— Vatrrogasci, pripremite se! Raziđite se! Gospodine Optimove, raziđite se, jer ćete zlo proći! Mjesto da u novine pišete razne kritike na poštene ljude, bolje se sami trsite da se doličnije ponašate! Novine vas neće dobru naučiti!

— Molim vas da ne dirate u javnost! — planu Optimov. — Ja sam književnik i ne dozvoljavam da dirate u javnost, premda vas, po svojoj građanskoj dužnosti, i poštivam kao oca i dobročinitelja!

— Vatrogasci, polijevajte!

— Nema vode, vaše visokoblagorođe!

— Ne brbljaj! Hajde po vodu. Brže-e-e!

— Nemamo čime da idemo, vaše visokoblagorođe. Major su se odvezli vatrogasnim konjima da otprate tetku.

— Raziđite se! Odbij, vrag te dao... Jesi li razumio? Zapiši ga, đavla!

— Olovka mi se izgubila, vaše visokoblagorođe...

Svjetina se neprestano povećavala i povećavala... Bog zna do kakvih bi dimenzija narasla, da se u Greškinovoj gostionici nisu sjetili iskušati orgulje, što su ih prije nekoliko dana primili iz Moskve. Začuvši »Strjelčića«, svjetina cikne i nagrne prema gostionici. Tako nitko i ne doznade, zašto se svjetina sakupila, a Optimov i Počešihin već su bili zaboravili na čvorke, prave krivce dogodovštine. Sat kasnije grad je već bio nepomičan i tih, i vidio se samo jedan jedini

čovjek — to je bio vatrogasac, što je hodao po galeriji vatrogasnog tornja...

Uveče istog dana Akim Danilič je sjedio u špecerajskom dućanu Fertikulina, pio limunov krahl s konjakom i pisao: »Osim zvaničnog akta, slobodan sam, vaša-sti, i od sebe nadovezati ovaj dodatak. Oče i dobročinitelju! Upravo jedino zahvaljujući molitvama vaše plemenite supruge, koja stanuje u svježem ljetnikovcu blizu našega grada, stvar se nije izrodila u krajnosti. Nisam u stanju ni opisati koliko sam pretrpio današnjeg dana. Organizatorska sposobnost Krušenskoga i vatrogasnog majora Portupejeva ne može se izraziti riječima. Ponosim se ovim dičnim službenicima domovine! Ja sam, pak, učinio sve, što može učiniti slab čovjek, koji ne želi bližnjemu ništa doli dobra, i sjedeći sada na svom domaćem ognjištu suznih očiju zahvaljujem Onomu, koji nije dopustio da dođe do krvoprolića. Krivci zbog nedostataka dokaza zasada sjede u zatvoru, ali ih mislim pustiti na slobodu za tjedan dana. Iz neukosti su prekršili zakon!«

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Original, naslov Broženie umov. Prvi puta štampano u časopisu Oskolki br. 24, od 16. lipnja. 1884., s potpisom A. Čehonte. Ispustivši dvije fraze, Čehov je humoresku uvrstio u zbornik »Šarene priče« iz 1886. a kasnije, stilski je dotjeravši, i u svoja Sabrana djela (I. (knjigu).

ISPIT RADI PROMAKNUĆA

— Nastavnik me zemljopisa Galkin ne trpi i, vjerujte, da danas nečuu kod njega položiti ispita — govorio je uzrujano, trljajući ruke i znojeći se, primalac preporuka H-skog poštanskog ureda, Jefim Zaharič Fendrikov, sijed, bradat čovjek, dostojne ćele i valjana trbuha. — Pasti ću... Kao amen u očenašu... A mrzi me baš zbog sitnice. Dolazi on meni jednom s preporučenim pismom i gura se kroz cijelo mnoštvo, da bih ja, znate, prvo primio njegovo pismo, a onda istom ostala. Ne ide to... Premda je on iz obrazovana soja, svejedno se valja držati reda i čekati... Ja sam ga pristojno upozorio. »Pričekajte, kažem, dok dođete na red, poštovani gospodine!« On plane, i otada me goni kao Saul. Mom sinčiću Jegoruški dijeli jedinice, a meni različite nadimke prišiva i širi po gradu. Idem jednom mimo Kuhtinovu krčmu, a on se promolio kroz prozor s biljarskim takom i dere se onako pijan, da cio trg čuje: »Gospodo, pogledajte: ide rabljena marka!«

Nastavnik ruskog jezika Pivomjodov, koji je stajao u predvorju H-ske kotarske škole s Fendrikovom i milostivo pušio njegovu cigaretu, slegnu ramenima i umiri ga:

— Ne uzrujavajte se. Kod nas se nikad nije dogodilo, da takve rušimo na ispitu. To je formalnost!

Fendrikov se umiri, ali ne zadugo. Predvorjem prođe Galkin, mlad čovjek rijetke, kao očupane brade, u platnenim hlačama i novom plavom fraku. On strogo pogleda Fenđrikova i ode dalje.

Zatim se pronese glas, da dolazi inspektor. Fendrikov se ohladi i stade iščekivati u onom strahu, koji je tako dobro poznat svima onima, kojima se prvi put sudi ili koji su prvi put na ispitu. Kroz predvorje istrča na ulicu gradski nadzornik kotarske škole Hamov. Za njim se žurio u susret inspektoru vjeroučitelj Zmiježalov, u kamilavci i s križem na prsima. U istom su se smjeru žurili i drugi nastavnici. Inspektor narodnih škola Ahahov glasno pozdravi, izrazi svoje nezadovoljstvo zbog prašine i uđe u školu. Za pet minuta počeše ispiti.

Ispitaše dvojicu popovskih sinova, koji su polagali ispit za seoske učitelje. Jedan položi, a drugi ne položi. Onaj, što je pao, ušmrknu se u crveni rupčić, stajaše neko vrijeme porazmisli malo i ode. Ispitaše

dvojicu vojnih dobrovoljaca trećeg stepena. Poslije toga dođe red i na Fendrikova...

— Gdje vi radite? — obrati mu se inspektor.

— Primam preporuke u ovdašnjem poštanskom uredu, vaše visokorođe, — prozbori on, ispravljajući se i nastojeći da slušateljstvo ne primijeti kako mu piršću ruke. — Služio sam dvadeset i jednu godinu, vaše visokorođe, a sad su potrebni podaci za moje promaknuće u čin koleškog registratora, zbog čega se i usuđujem pristupiti ispitu za čin prvog razreda.

— Dobro... Pišite diktat!

Pivomjedov ustane, nakašlje se i počne diktirati dubokim, prodornim basom, nastojeći uhvatiti ispitanika na riječima, koje se ne pišu onako, kao što se izgovaraju:

»Ako je neko žedan biće ljepo napit se vode« i slično.

Ali, makoliko da se dovijao lukavi Pivomjedov, diktat je ispao dobro. Budući je koleški registrator napravio malo pogrešaka, iako je više pazio na ljepotu slova nego na gramatiku. U riječi »izvanredno« ispustio je prvo »n«, riječ »bolje« napisao je »bole«, a riječima »novo poprište« izazvao je na inspektorovu licu smiješak, budući da je napisao »novo popište«, ali, međutim, sve to nisu grube pogreške.

— Diktat zadovoljava — reče inspektor.

— Usudit ću se da izvijestim vaše visokorođe — reče ohrabreni Fendrikov pogledajući ispod oka svog neprijatelja Galkina — usudit ću se saopćiti, da sam geometriju učio iz knjige Davidova, dijelom me je poučavao nećak Varsonofije, koji je stigao o raspustu iz Trojice-Sergijevske, i iz Vifanske bogoslovije. I planimetriju sam učio, i stereometriju... sve kako treba...

— Stereometriju program ne traži.

— Ne traži? A mjesec sam je dana bubao... Kakva šteta! — uzdahne Fendrikov.

— Ali ostavimo zasad geometriju. Pređimo na nauku, koju vi, kao činovnik poštanske ustanove, zacijelo volite. Zemljopis je poštarska nauka.

Svi se nastavnici smjerno osmjehnuše. Fendrikov se nije slagao s time, da je zemljopis poštarska nauka (o tome nigdje nije pisalo, ni u poštanskim pravilima, ni u okružnicama), ali je iz smjernosti rekao: »Tako je!« Nervozno se nakašljao i sav uplašen počeo očekivati

pitanja. Njegov se neprijatelj Galkin zavalio na naslon stolice i, ne gledajući ga, otegnuto zapitao:

— A... recite mi, kakva je vlast u Turskoj?

— Zna se kakva... Turska...

— Hm!... turska... To je rastezljiv pojam. Ondje je ustavna vlast. A koje pritoke Gangesa poznajete?

— Ja sam učio zemljopis po Smirnovu i, oprostite, nisam pošteno proučio... Ganges, to je ona rijeka, koja teče u Indiji... ta rijeka teče u ocean.

— Ne pitam vas to. Koje su Gangesove pritoke? Ne znate? A gdje teče Araks? Ni to ne znate? Čudnovato. U kojoj je guberniji Zitomir?

— Cesta 18, mjesto 121.

Fendrikovo čelo obli hladan znoj. Zatrepta očima i tako progutne slinu, da se činilo kao da je progutao jezik.

— Kao pred bogom istinitim vam govorim, vaše visokorođe, — prolepeta on. — Čak otac protojerej mogu potvrditi... Dvadeset i jednu godinu sam odslužio i sad baš ovo, tako... Dovijeka ću se bogu moliti...

— Dobro, pustimo zemljopis. Što ste proučili iz aritmetike?

— Ni aritmetiku nisam pošteno... Čak otac protejerej mogu potvrditi... Dovijeka ću se bogu moliti. Sve od Gospojine učim i... nikakve fajde... Ostario sam za mudrost... Budite toliko dobrostivi, vaše visokorođe, vječno ću se za vas bogu moliti...

Na Fendrikorovim trepavicama pomolişe se suze.

— Služio sam časno i pošteno... Postim svake godine... Čak otac protojerej mogu potvrditi... Budite velikodušni važe visokorođe.

— Ništa niste proučili?

— Sve sam proučio, ali se ničega ne sjećam... Brzo će kucnuti šezdeseta, vaše visokorođe, a gdje ćeš se sada natezati s naukama? Smilujte se!

— Već je naručio i kapu s kokardom... — ubaci protojerej Zmiježalov i nasmiješi se.

— Dobro, možete ići! — reče inspektor.

Pola je sata kasnije Fendrikov išao s nastavnicima u Kuhtinovu krčmu na čaj i likovao. Lice mu se sjalo, u očima mu se caklila sreća, ali je svaki čas česao zatiljak, što je značilo, da ga muči neka misao.

— Kakva šteta! — mrmljao je on. — Kakvu li sam, molim te lijepo, glupost učinio.

— A o čemu se radi? — upita Pivomjedov.

— Zašto sam učio stereometriju, kad nije u programu? Pa cijeli mjesec sam je, gaduru, bubao. Kakva šteta!

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 28., od 14. srpnja 1884. sa potpisom: A. Čehonte. Uvršteno u zbornik »Šarene priče« i, nešto stilistički dotjerano, u I. knjigu Sabranih djela A. P. Čehova iz 1899.

KIRURGIJA

Kotarska bolnica. U odsuću liječnika, koji je otputovao da se vjenča, bolesnike prima bolničar Kurjatin, četrdesetgodišnji debeljko, u iznošenom kaputiću od kineske svile i izlizanim hlačama od trikoa. Na licu izraz osjećaja dužnosti i zadovoljstva. Među kažiprstom i srednjakom lijeve ruke — cigara, od koje se širi smrad.

U prihvatnu sobu ulazi crkvenjak Vonmiglasov, visok, dežmekast starac u tamnosmeđoj mantiji sa širokim kožnim pojasom. Desno oko s mrenom i pritvoreno, na nosu bradavica, izdaleka nalik na veliku muhu. Trenutak crkvenjak traži pogledom ikonu i, ne našavši je, križa se prema boci s karbolovim rastvorom, zatim vadi iz crvenog rupčića prosioru i, naklonivši se, stavlja je pred bolničara.

— Aaa... i ja vama! — zijeva bolničar. — Što vas nosi?

— Čestitam vam nedjelju, Sergeju Kuzmiču... Došao sam vašoj milosti... Istinito je i točno u psaltiru rečeno, da oprostite: »Piće moje sa suzama miješah«. Sjeo maloprije sa staricom da pijem čaj i — ni bože moj, ni kapljice, ni mrvice, samo da legneš i umreš... Malko gucneš i — gotov si! A osim toga, što je u samom zubu, još i ovu cijelu stranu... Sve kida, sve kida! U uho bode, da oprostite, kao da je u njem čavlić ili neki drugi predmet: sve trga, sve trga! Sagriješismo i bez zakona živjesmo... Sramotnim jerbo grijesima okaljah dušu i u lijenosti život svoj proživjeh... Zbog grijehova je to, Sergeju Kuzmiču, zbog grijehova... Otac me jerej poslije liturgije kori: »Zaplećeš jezikom, Jefime, i unjkaš. Pjevaš, i ništa se ne može razabrati.« A kako se može, prosudite, uopće pjevati, kad ne možeš otvoriti usta, vas natekao, da oprostite, i po noći ne spavaš...

— M-da... Sjednite... Otvorite usta!

Vonmiglasov sjeda i otvara usta.

Kurjatin se mršti, zaviruje u usta i među zubima, što su požutjeli od vremena i duhana, primjećuje jedan zub urešen ogromnom rupom.

— Otac đakon mi rekli da stavljam votku s hrenom, ali nije pomoglo. Glikerija Anisimovna, dao joj bog zdravlja, dali su mi da nosim oko ruku uzicu s Atoske gore i rekli mi da ispirem zub toplim mlijekom, i ja sam, istina, natakao uzicu, ali što se tiče mlijeka nisam se držao: boga se bojim, post je...

— Predrasuda... (stanka). Treba ga iščupati, Jefime Mihejiču.

— Vi bolje znate, Sergeju Kuzmiču. Vi ste i učili, da ovo razumijete, kako već jeste, što treba iščupati, a što se može kapljicama ili nečim drugim. Vi ste, dobročinitelji, zato i tu, dao vam bog zdravlje, da se mi za vas dan i noć, rođeni očevi... sve do groba...

— Trice... — gradi se bolničar skromnim prilazeći ormaru i prekapajući po instrumentima. — Kirurgija je trica... Radi se tu samo o navici, sigurnosti ruke... Koliko da pljuneš... Maloprije, isto tako kao i vi, dolazi u bolnicu vlastelin Aleksandar Ivanič Jegipetski. Isto zbog zuba... Čovjek obrazovan, za sve se raspituje, u sve ulazi, kako je i zašto je... Stišče ruku, oslovljava po imenu i očevom imenu... Živio je sedam godina u Petrogradu, sve profesore prokljuvio... Dugo smo se mi ovdje bavili... Kumi me milim bogom: iščupaj mi ga, Sergeju Kuzmiču! Zašto da ga ne iščupam? Možemo iščupati. Samo to treba znati, ne može se bez znanja... Ima raznih zuba. Jedan vadiš kliještima, drugi rašljicama, treći ključem... Svakom svoje...

Bolničar dohvata rašljice, trenutak ih upitno promatra, zatim odlaže i uzima kliješta.

— Deder, rastvorite jače usta... — govori on prilazeći crkvenjaku s kliještima. — Sad ćemo ga mi... ovoga... koliko da pljuneš... Samo razrežeš desni... trakciju treba učiniti po vertikalnoj osi, i gotovo... (reže desni) i gotovo...

— Dobročinitelji ste vi naši... mi budale nemamo ni pojma, a vas je Gospod prosvijetlio...

— Ne mudrujte, kad su vam usta otvorena... Ovaj je lako iščupati, ali se događa, da ostanu samo korijeni... Ovaj — koliko da pljuneš... (hvata kliještima). Čekajte, ne trzajte se... Sjedite nepomično... U tren oka ću... (pravi trakciju). Glavno je, što niže uhvatiti (miče)... da kruna ne pukne...

— Oci naši... Presveta majko... Uuu...

— Ne valja... ne valja... Kako ću ga? Ne hvatajte rukama! Pustite ruke! (Vuče.) Sad ćemo... Evo, evo... Nije baš lako...

— Oci... staratelji... (viče). Anđeli! O-joj!... Hajde čupaj, čupaj! Što tegliš tri dana?

— Nije to baš... kirurgija je to... Ne može odmah... Evo, evo...

Vonmiglasov diže koljena do lakata, miče prstima, beči oči, diše isprekidano... Na njegovu purpurnom licu izbija znoj, na očima suze... Kurjatin puše, topće pred crkvenjakom i vuče... Prolazi neobično mučna polovica minute — i kliješta kliznuše sa zuba. Crkvenjak skače i gura prste u usta. U ustima napipava zub na istom mjestu.

— Jesi vukao! — kaže on plačnim, a u isto vrijeme podrugljivim glasom. — Dabogda tebe tako vukli na drugom svijetu. Lijepo se zahvaljujem! Ako ne znaš vaditi, onda se ne prihvaćaj! Smrklo mi se pred očima.

— A zašto ti hvataš rukama? — ljuti se bolničar. — Ja vučem, a ti mi guraš ruku i još kojekakve gluposti govoriš... Budalo!

— Ti si budala!

— Ti misliš, seljačino, da je lako izvaditi zub? Pokušaj der ti! Nije to uspentrati se na zvonik i zveckati zvonima! (Oponaša ga): »Ne znaš, ne znaš!« Vidi, tko me uči! Gle... Gospodinu sam Jegipetskom, Aleksandru Ivaniču, vadio, a on ništa, bez riječi... Otmjeniji je čovjek od tebe, a nije hvatao rukama. Sjedaj! Sjedaj, kad ti kažem!

— Smrklo mi se... Pusti me da predahnem... Oh! (Sjeda.) Ne vuci tako dugo, već trgni. Ne vuci, već trgni... Odjednom!

— Ti da mene učiš! Kakav je ovo, gospode, neobrazovan svijet! Živiš s ovakvima... i moraš podivljati! Otvori usta... (hvata kliještima). Kirurgija, brate, nije šala. Nije to kao kad čitaš s pjevnice... (pravi trakciju). Ne trzaj se... Zub je, znači, postariji, duboko je korijenje pustio... (vuče). Ne miči se... tako... tako... Ne miči se... Evo... evo... (čuje se pucketanje). To sam i mislio!

Vonmiglasov sjedi časak nepomično, kao onesviješćen. On je omamljen... Oči mu bulje u prazninu. Na blijedu mu licu znoj.

— Morao sam ga rašljicama... — gunđa bolničar. — Kakva li slučaja!

Pribravši se, crkvenjak gura prste u usta i na mjestu bolesnog zuba nalazi dva stršeća izdanka.

— Smrdljivi đavole... — zbori on. — Postavili vas ovdje, mučitelje, da nam radite o glavi!

— Još me tu psuje... — gunđa bolničar, odlažući kliješta u ormar. — Prostak... Premalo su te u bogosloviji brezovačom častili... Gospodin Jegipetski, Aleksandar Ivanič, sedam je godina živio u

Petrogradu... obrazovanje... samo odijelo stoji sto rubalja... a on nije psovao... A kakva si ti to rijetka ptica? Ništa ti neće biti, nećeš crknuti!

Crkvenjak uzima sa stola svoju prosforu i, držeći se rukom za obraz, odlazi kući...

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u 32. br. časopisa Oskolki, od 11. Kolovoza 1884., s potpisom: A. Čehonte.

KAMELEON

Preko pijačnoga trga prelazi policijski nadzornik Očumjelov u novom šinjelu i sa zavežljajem u ruci. Za njim korača crvenokosi policajac s rešetom, koje je do vrha puno zaplijenjenog ogrozda. Unaokolo je tišina... Na trgu ni žive duše... Otvorena vrata dućana i krčmi sjetno, kao razvaljene ralje, gledaju na svijet božji; pred njima nema dapače ni prosjaka.

— Dakle hoćeš da grizeš, prokleto pseto? — najednom čuje Očumjelov. — Momci, ne puštajte ga! Sad se ne smije gristi! Drži ga! Ha... ha!

Čuje se pseće cviljenje. Očumjelov pogleda ustranu i vidi: iz skladišta drva trgovca Pičugina trči pas, skakućući na tri noge i ogledavajući se. Za njim juri čovjek u uštirkanoj cicanoj košulji i raskopčanom prsluku. Bježi za njim, tijelom nagnut naprijed, pada na zemlju i hvata psa za stražnje noge. Po drugi put se čuje pasje cviljenje i povik: »Ne puštaj ga!« Iz dućana se pomaljaju pospana lica, i doskora se pred skladištem drva, kao da niče iz zemlje, skuplja gomila.

— Da nisu neredi, vaše blagorođe!... — veli policijski stražar.

Očumjelov pravi poluokret nalijevo i kroči prema gomili. Pred samom kapijom skladišta vidi, gdje stoji gore opisani čovjek u raskopčanom prsluku, koji je digao uvis desnu ruku i pokazuje svjetini okrvavljeni prst. Na pripitom licu kao da mu piše: »Skupo ćeš ti to meni platiti, ništarijo jedna!« pa i sam mu prst ima izgled znamenja pobjede. U tom čovjeku Očumjelov prepoznaje zlatarskog majstora Hrjukina. U središtu gomile, raskrečenih prednjih nogu, i dršćući cijelim tijelom sjedi na zemlji sam krivac izgreda — bijeli štenac hrt s oštrom njuškom i žutom pjegom na leđima. U suznim mu se očima odrazuje tuga i strava.

— Povodom čega je to ovdje? — pita Očumjelov, utiskujući se među svijet. — Zašto si tu? Šta ti je to s prstom? Tko je vikao?

— Idem ja, važe blagorođe, nikoga ne diram... — počinje Hrjukin, kašljući u šaku. — Ovaj, što se tiče drva s Mitrijem Mitričem, — kad odjednom ni pet ni šest, ovaj podlac mene za prst... Oprostite mi, ja sam čovjek, koji radim... Posao mi je sitan. Neka mi se plati, jer — ovim prstom valjda tjedan dana ne ću moći micati... toga ni u zakonu

nema, vaše blagorođe, da čovjek mora trpjeti od životinje... Ako svatko bude ujedao, onda bolje da i ne živimo na svijetu...

— Hm... Dobro... — strogo će Očumjelov, kašljući i mičući obrvama. — Dobro... Čiji je pas? To ne ću tek tako ostaviti. Pokazat ću ja vama kako se psetu daje sloboda! Vrijeme je da se pripazi na stanovitu gospodu, koja neće da se pokoravaju propisima! Kad budu globljeni, nitkovi jedni, onda će vidjeti što znači pas i svakojaka skitnička živina! Pokazat ću ja njemu po što je oka suhih šljiva!... Jeldirine, — obraća se nadzornik policijskom stražaru — saznaj čiji je to pas, i sastavi zapisnik! A pas treba da se utamani. Smjesta! Zacijelo je bijesan... Čiji je to pas, jel'te?

— Čini mi se, da je generala Žigalova! — veli netko iz gomile.

— Generala Žigalova? Hm... Ded mi, Jeldirine, skini kabanicu... Strahota, što je vruće! Mora da će biti kiše... Samo jedno ne razumijem: kako te je mogao ugristi? — obraća se Očumjelov Hrjukinu. — Zar ti može doseći do prsta? Malen je, a vidiš, kolika si ti ljudeskara! Valjda si čavlom okrznuo prst, a onda ti sunula u glavu misao da ucjenjuješ. Ti si... poznati prevejanac! Znam ja vas, đavli jedni!

— On ga je, vaše blagorođe, cigarom po njuški zbog šale, — a on — ne budi lud, pa ga šćapi... Budalast je čovjek, vaše blagorođe!

— Lažeš, ćoronjo! Kad nisi vidio, što onda lažeš? Njihovo su blagorođe pametan gospodin pa znaju, tko laže, a tko govori pravu božju istinu... A ako ja lažem, nek sudac riješi. Kod njega u zakonu piše... Sad smo svi jednaki... Imam i ja brata u žandarmeriji... ako baš hoćete znati...

— Ne pričaj!

— Ne, nije generalov... — dubokomisleno primjećuje policijski stražar. — General nema takvih. U njega su većinom sami prepeličari... Znaš li to sigurno?

— Sigurno, vaše blagorođe...

— Znam i ja. General ima skupocjene pse, fine pasmine, a ovo vrag bi ga znao šta je! Ni dlake, ni izgleda... malo pa ništa. I takva psa netko drži?!... Gdje vam je pamet? Da se takvo pseto nađe u Petrogradu ili u Moskvi, znate li što bi se dogodilo? Tamo ne bi pogledali u zakon, nego bi ga začas ucecali! Ti si, Hrjukine, oštećen, pa nemoj stvar tako pustiti... Treba ih naučiti pameti! Vrijeme je...

— A možda je i generalov... — naglas razmišlja policajac. — Na njuški mu ne piše... Onomadne sam kod njega u dvorištu vidio ovakva.

— Sasvim sigurno je generalov! — veli glas iz svjetine.

— Hm... Obuci mi kabanicu, brate Jeldirine. Nešto vjetar puše... Nekako me zebe... Ti ga odvedi generalu i upitaj tamo. Reci, da sam ga ja našao i poslao... I reci, neka ga ne puštaju na ulicu... Možda je skupocjen pas, pa ako mu svaka svinja bude turala cigaru u nos, lako bi se mogao i ozlijediti. Pseto je nježan stvor... A ti, bukvane, spusti ruku! Nema zašto da pokazuješ svoj glupavi prst! Sam si kriv!

— Ide generalov kuhar, pitat ćemo njega... Hej, Prohore! Dođider ovamo, dragoviću! Pogledaj ovoga psa... Je li vaš?

— Makar šta! Otkad smo živi, takvih nismo imali!

— Pa nema ni smisla dugo ispitivati — veli Očumjelov.

— Običan pas skitnica! Nema smisla mnogo razgovarati... Kad sam rekao, da je skitnica... Ima se zatući, i svršeno.

— Nije naš — nastavlja Prohor. — To je pas generalova brata, što je nedavno stigao. Naši nisu ljubitelji hrtova. Njihov brat ih voli...

— Ma zar je njihov bratac došao? Vladimir Ivanić? — pita Očumjelov, i cijelo mu se lice širi u razdragan osmijeh.

— Vidi ti, gospode! A ja nisam ni znao! Je li došao u goste?

— Vidi ti, gospode... Zaželjeli se braca... A ja nisam ni znao! Dakle to je njihov psić? Baš mi je drago... Uzmi ga... Zgodno psetance... Onako žustro... ćap ovoga za prst! Ha-ha-ha... No, šta držćeš? Arrr... Arrr... Ljuti se obješenjak... čuko mali...

Prohor zove psa i odlazi s njim od skladišta drva... Svjetina se smije Hrjukinu.

— Još ćeš mi ti dopasti šaka! — prijeti mu se Očumjelov, umata se u kabanicu i nastavlja svoj put preko pijačnog trga.

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi puta je ova humoreska također štampana u časopisu Oskolki, br. 36., od 8. rujna 1884. sa potpisom: A. Čehonte. Bez promjena je uvrštena u zibornik »Šarene priče«, ali kasnije, s promjenom jedne rečenice, u II. knjigu Sabranih djela, 1900.

SA ZLA NA GORE

Kod korovođe saborne crkve Gradusova sjedio je odvjetnik Kaljakin i, vrteći u ruci poziv od mirovnog suca, koji je glasio na ime Gradusova, govorio:

— Što god vi rekli, Dosifeju Petroviču, krivi ste. Poštujem vas i cijenim, poštujem vaše raspoloženje, ali vas, uza sve to, sa žalošću moram upozoriti, da niste imali pravo. Tako je, niste imali pravo. Vi ste uvrijedili moga klijenta Djerevjaškina... Onda, zašto ste ga uvrijedili?

— Koji ga je đavo vrijeđao! — bjesnio je Gradusov, visoki starac, uska čela, koji nije mnogo obećavalo, gustih obrva, i s brončanom medaljicom u zapučku. — Ja sam mu samo održao moralnu prodiku, ništa drugo. Budale treba učiti! Ako ne poučavamo budale, neće biti od njih mira.

— Ali, Dosifeju Petroviču, vi mu niste održali prodiku. Vi ste, kako on izjavljuje u svojoj tužbi, javno upirali u nj, nazivali ga magarcem, nitkovom i slično... i čak ste jednom podigli ruku, kao da mu želite nanijeti tvornu povredu.

— Što da ga ne tučem, kad je zaslužio? Ne shvaćam!

— Ali bar shvatite, da na to nemate nikakva prava.

— Ja da nemam prava? E, što se toga tiče, oprostite... Pričajte to kome drugome, a nemojte meni bajati, zaklinjem vas. On je, pošto su ga ispirili iz arhijerejskog kora, deset godina proveo u mome koru. Ako se ljuti, što sam ga istjerao iz kora, pa za to je on sam kriv. Otjerao sam ga zbog filozofije. Filozofirati može samo obrazovan čovjek, koji je svršio školu, a ako si budala, kratke pameti, onda sjedi u kut i šuti... Šuti i slušaj, što pametni govore. A on, glupan, gdjekad samo vreba, da nešto onako dobaci. Baš je vježba ili služba božja, a on o Bismarcku ili o nekakvim tamo Gladstonima. Vjerujte, da je, ništarija, novine naručivao! A ne možete ni zamisliti, koliko sam ga puta udario po zubima zbog rusko-turskog rata! Baš treba pjevati, a on se naginje prema tenorima, pa im udri pričati, o tome, kako su naši digli dinamitom u zrak tursku oklopnjaču »Ljufti-dželil«... Zar je to red? Naravno, lijepo je, što su naši pobijedili, ali to ne znači, da ne treba pjevati... Možeš se i poslije službe razgovarati. Svinja, jednom riječju.

— Znači, vi ste ga već i prije vrijeđali!

— Prije se on nije vrijeđao. Osjećao je, da ja to radim zbog njegova dobra, shvaćao je!... Znao je, da je grijeh protiviti se starijima i dobročiniteljima, ali, čim je postao pisar na policiji... onda je bilo gotovo. Udarilo mu u glavu, prestao shvaćati. Nisam ja sada pojac, kaže, već činovnik. Polagat ću ispit, kaže, za koleškog registratora. Dakle, budala, kažem... da ti manje, kažem, tjeraš filozofiju i da češće brišeš nos, bilo bi bolje, nego da misliš na čin. Nisu za tebe, kažem, činovi, nego siromaštvo. Neće ni da čuje! Pa, eto, recimo, ovaj slučaj: zašto me je tužio mirovnome? Nije li izrod od čovjeka? Sjedim ja u Samopljujevljevoj krčmi i s našim crkvenim glavarom pijem čaj. Gostiju sva sila, nijednog slobodnog mjesta... Gledam, kad i on tu sjedi, mlati pivo sa svojim pisarima. Pravi kicoš, digao njušku, galami... maše rukama... Osluhnem — govori o koleri... Pa što da učinite s njim? Filozofija! Ja, znate, šutim, trpim... Brbljaj, kažem, brbljaj ... Mlati praznu slamu... Odjednom je po zlu krenulo… Raspalio se on, izrod, ustao i kaže svojim drugovima: »Popijmo, kaže, za napredak! Ja sam, kaže, sin svoje domovine i slavenofil svoje zemlje! Dat ću svoja jedina prsa! Stanite, neprijatelji, na jednu stranu! Htio bih da vidim onoga, koji se ne slaže sa mnom!« I onda tresnu šakom po stolu! Tad ne mogah više otrpjeti... Prilazim mu i obazrivo kažem: »Čuj, Osipe... Kad si svinja i ništa ne razumiješ, onda radije šuti i ne mudruj. Obrazovan čovjek može pametovati, a ti se okani. Ti si buba, pepeo...« Ja njemu riječ, a on meni deset... Sve gore i gore... Ja, naravno, zbog njegova dobra, a on od gluposti... Uvrijedio se i, eto, tužio mirovnome...

— Jest — uzdahnu Kaljakin — zlo je... Zbog nekakvih sitnica ispalo je vrag zna što. Vi ste obiteljski čovjek, poštovan, a sad odjednom sud, razgovori, prepričavanja, hapšenje... Treba taj slučaj okončati. Dosifeju Petroviču. Za vas postoji jedan izlaz, s kojim se slaže i Djerevjaškin. Vi ćete poći danas sa mnom u Samopljujevljevu krčmu u šest sati, kad se ondje skupljaju pisari, glumci i ostali gosti, pred kojima ste ga uvrijedili, i ispričat ćete mu se. Onda će on povući tužbu. Razumijete li? Smatram, da ćete pristati, Dosifeju Petroviču! Govorim vam kao prijatelju... Vi ste uvrijedili Djerevjaškina, osramotili ga, a što je glavno, posumnjali u njegove hvalevrijedne osjećaje i čak... profanirali te osjećaje. U naše doba, znate, ne može tako.

Treba biti oprezniji. Vašim riječima je pripisan prizvuk, koji, kako da vam kažem, u naše vrijeme, jednom riječju, nije baš... Sad je četvrt do šest... Pristajete li da idete sa mnom?

Gradusov zavrtje glavom, ali kad mu Kaljakin prikaza jasnim bojama »prizvuk«, koji je bio pripisan njegovim riječima i posljedice, koje bi taj prizvuk mogao izazvati, Gradusov se preplaši i pristane.

— Vi ćete se, pazite, ispričati kako treba, kao što se pristoji — poučavao ga je odvjetnik, dok su išli prema krčmi. — Priđite mu i obratite mu se s »vi«... »Oprostite... i povlačim svoje riječi« i t. d.

Kad Gradusov i Kaljakin dođoše u krčmu, zatekoše u njoj čitav skup. Sjedili su tu trgovci, glumci, činovnici, policijski pisari — uopće cijela »bagra«, koja se obično sastajala predvečer u krčmi, da pije čaj i pivo. Među pisarima je sjedio i Djerevjaškin glavom, čovo neodređene dobi, obrijan, krupnih očiju, koje ne trepću, splоštena nosa i takve tvrde kose, da bi čovjek, pogledavši je, poželio očistiti cipele... Lice mu bijaše tako sretno građeno, da je bilo moguće, pogledavši ga svega jedamput, saznati sve: i da je pjevač, i da pjeva u basu, i da je glup, ali ne toliko, da ne bi sebe smatrao veoma pametnim čovjekom. Ugledavši korovođu kako ulazi, pridigne se i kao mačak maknu brkovima. Skup, koji je očito bio obaviješten o tome, da će doći do javnog pokajanja, naćuli uši.

— Evo... Gospodin je Gradusov pristao — ušavši reče Kaljakin.

Korovođa pozdravi po nekog, glasno se useknu, pocrvenje i pristupi Djerevjaškinu.

— Oprostite... — promrmlja on, ne gledajući ga i gurajući rupčić u džep. — Pred cijelim društvom povlačim svoje riječi.

— Opraštam! — u basu će Djerevjaškin i, pobjedonosno promotrivši sve goste, sjede. — Zadovoljen sam! Gospodine odvjetniče, molim vas, da obustavite postupak u mom slučaju.

— Ispričavam se — proslijedi Gradusov. — Oprostite... Ne volim neugodnosti... Ako hoćeš, da ti govorim »vi«, vrijedi... Govorit ću... Ako hoćeš, da te smatram pametnim, vrijedi... Fućka se meni... Nisam ja, brajko, zlopamtilo. Đavo da te nosi...

— Ali, molim vas! Ispričavajte se, a nemojte psovati!

— Kako da se drugačije ispričavam? Ja se ispričavam, samo što, eto, nisam rekao »vi«, ali to je iz zaboravljivosti... Neću valjda kleknuti... Ispričavam se i čak zahvaljujem bogu, što si imao toliko

pameti, da obustaviš ovaj slučaj. Nemam ja vremena da se vucaram po sudu... Cio se vijek nisam sudio, ne ću se suditi, niti tebi savjetujem... to jest vama...

— Jakako! Ne biste li popili za Sanstefanski mir?[76]

— Možemo i popiti... Samo si ti, brajko Osipe, svinja... Nije da vrijeđam, nego onako... primjerice... Svinja si, brajko! Sjećaš li se, kako si mi pao pred noge, kad su te ispirali iz arhijerejskog kora? A? I ti se usuđuješ dići tužbu protiv dobročinitelja? Njuška si ti, njuška! I nije te stid? Gospodo gosti, i njega nije stid?

— Molim vas! To mu opet dođe kao uvreda!

— Kakva uvreda? Ja ti samo govorim, poučavam. Pomirio sam se i posljednji put ti govorim, ne mislim da vrijeđam. Neću se valjda natezati s tobom, vješcem, pošto si ti digao tužbu na svog dobročinitelja. Neka te vrag nosi! Neću ni da govorim s tobom! A ako sam te maloprije nehotice nazvao svinjom, ti i jesi svinja... Mjesto da se za dobročinitelja vječno bogu moliš, što te je deset godina hranio i naučio notama, ti podnosiš glupu tužbu i šalješ nekakve đavolje odvjetnike.

— Dopustite, Dosifeju Petroviču — uvrijedi se Kaljakin. — Nisu đavoli bili kod vas, nego ja!... Opreznije, molim vas.

— Zar sam vama što rekao? Dođite makar i svaki dan, molit ću lijepo. Samo me čudi, da ste svršili nauke, stekli obrazovanje, pa mjesto da poučavate toga tukca, držite s njim. Ta ja bih ga na vašem mjestu držao do smrti u tamnici! I, osim toga, što se vi ljutite? Nisam li se ispričao? Što biste još htjeli od mene? Ne shvaćam! Gospodo gosti, vi ste svjedoci, da sam se ispričao, a ne kanim se po drugi put ispričavati nekakvoj budali.

— Vi ste budala — zakriješta Osip i od bijesa se udari u prsi.

— Ja da sam budala? Ja? I ti se usuđuješ da mi to kažeš?...

Gradusov pocrvenje i zanjiše se...

— I ti si se drznuo? Evo ti!... I osim što sam ti sadar nitkove, opalio šamar, još ću te mirovnome tužiti. Pokazat ću ti, kako se vrijeđa! Gospodo, vi ste svjedoci! Gospodine redarstveni nadzorniče, što tamo stojite i gledate? Mene vrijeđaju, a vi gledate! Dobivate plaču, a kao da nije vaše da pazite na red? a? Mislite li vi, da i za vas nema suda?

Gradusovu priđe redarstveni nadzornik i — poče pripovijest.

Sedmicu je dana kasnije Gradusov stajao pred mirovnim sucem, i njemu se sudilo zbog uvrede Djerevjaškina, odvjetnika i redarstvenog nadzornka, u času dok je potonji vršio svoju službenu dužnost. Isprva nije shvaćao, da li je tužitelj ili tuženik, a kasnije, kad ga je mirovni sudac »zbog svega skupa« osudio na dva mjeseca zatvora, on se gorko nasmiješio i progunđao:

— Hm... Ja sam uvrijeđen, pa još moram sjediti... Čudo jedno... Treba, gospodine mirovni suče, suditi po zakonu, a ne pametovati. Vaša pokojna mamica, Varvara Sergejevna, dao joj bog carstvo nebesko, dala bi ovakve, kao što su Osip, išibati, a vi im gledate kroz prste... Dokle će to dovesti? Vi ih, bitange, oslobađate, i drugi će ih osloboditi... Kamo da se onda čovjek ode žaliti?

— Priziv se može uložiti u roku od dvije sedmice... i molim vas, da ne mudrujete! Možete ići!

— Naravno... Ne može se danas od same plaće — prozbori Gradusov i značajno namignu. — Hoćeš — nećeš, ako si gladan, strpaš nevina u buharu... Tako je to... Ne može se ni okriviti...

— Šta to?!

— Ništa!... Ja to onako... o onome hapen sie gewesen... Vi mislite, ako imate zlatni lanac, da za vas nema suda? Ne brinite... Izvest ću ja to na čistac.

Zakuha se »oko uvrede suca«, ali se zauze protojerej saborne crkve i slučaj se nekako zataška.

Kad je svoj slučaj podnio vijeću, Gradusov je bio uvjeren, da će ne samo njega osloboditi, nego će, štoviše, Osipa strpati u tamnicu. Tako je on mislio i za vrijeme samog pretresa. Stojeći pred sucima, ponašao se pristojno, suzdržljivo, ne govoreći suviše. Svega se jednojm, kad mu je predsjednik ponudio da sjedne, uvrijedio i rekao:

— Zar u zakonu piše, da korovođa sjedi pored svog pojca?

A kad je vijeće potvrdilo presudu mirovnog suca, on je zažmirio...

— Kako to? Šta je to? — pitaše on. — Kako želite da to shvatim? O čemu vi to?

— Vijeće je potvrdilo presudu mirovnog suca. Ako ste nezadovoljni, možete se žaliti senatu.

— Tako? Od srca vam zahvaljujem, vaše prevashodstvo, na brzoj i pravednoj presudi. Naravno, ne može se živjeti od same plaće, to ja

dobro razumijem, ali, oprostite, naći ćemo mi i nepodmitljivi sud.

Neću nabrajati sve, što je Gradusov izgovorio u vijeću... Sada mu sude zbog »uvrede sudskog vijeća«, i neće ni da čuje, kad mu znanci pokušavaju objasniti, da je kriv... Uvjeren je, da je nevin i nada se, da će mu prije ili kasnije reći hvala zbog toga, što je otkrio zloupotrebe.

— Ništa ne možeš s tom budalom! — kaže starješina saborne crkve, očajno odmahujući rukom. — Ne shvaća.

Preveo I. Kušan.

Prvi put štampano u časopisu »Razvlečenije«, br. 37. od 20. rujna 1884.

POTREBNE MJERE

Meleni gradić bez kotarskog poglavarstva, koji se, prema izjavi mjesnog nadzornika zatvora, na zemljopisnoj karti ne može pronaći ni pod teleskopom, obasjan je podnevnim suncem. Tiho je i mirno. Od gradske vijećnice prema dućanima kreće zdravstvena komisija, koja se sastoji od gradskog liječnika, policijskog nadzornika, dvaju opunomoćenih od gradskog zastupstva i jednoga delegata udruženja trgovaca. Iza njih s poštovanjem koračaju policijski stražari... Put komisije, kao put u pakao, posut je dobrim nakanama. Zdravstvenici idu, mašu rukama i raspravljaju o nečistoći, vonju, potrebnim mjerama i drugim kolernim stvarima. Razgovori su tako pametni, da policijski nadzornik, koji ide ispred svih, pada u zanos, okreće se i izjavljuje:

— Vidite, gospodo, ovako bismo se češće morali sastajati da raspravljamo! I ugodno ti je, i osjećaš se u društvu, a inače ne znamo za drugo nego za* svađe. Bogami da.

— Kod koga da načnemo? — obraća se trgovački izaslanik liječniku tonom krvnika, koji odabire žrtvu. — Ne bismo li, Anikita Nikolajiču, počeli od Ošejnikovljeva dućana? Prvo, lopov je, i drugo, već je vrijeme da ga se dočepamo. Onomad mi donesu od njega heljdinu krupicu, a u njoj, da prostite, štakorske izmetine... Žena je nije htjela jesti!

— Zašto ne? Kad je od Ošejnikova, nek bude od Ošejnikova — ravnodušno veli liječnik.

Zdravstvenici ulaze u »Trgovinu čaja, šećera i kafe i druge kolonealne robe A. M. Ošejnikova« i smjesta, bez dugih pregovora, pristupaju pregledu.

— M-da-a... — veli liječnik, razgledavajući lijepo složene piramide od kazanskog sapuna. — Kakve si to ovdje babilonske tornjeve posagradio od sapuna! Dosjetljivost, šta misliš! He... he... he! A što je ovo? Pogledajte, gospodo! Demjan Gavrilič izvolijeva sapun i kruh rezati jednim te istim nožem!

— Od toga se neće izleći kolera, Anikita Nikolajiču! — razumno primjećuje trgovac.

— To je, doduše, istina, ali je odvratno! Ta i ja kod tebe kupujem kruh.

— Za otmjenije mušterije imamo poseban nož. Budite bez brige... Ma nemojte...

Policijski nadzornik svojim kratkovidnim očima žmirka na šunku, dugo je grebe noktom, glasno je njuši, zatim kvrcne prstom po šunki i pita:

— A biva li ona kod tebe bez strihnina?[77]

— Ma nemojte... Molim vas... Gdje bih se usudio!

Nadzornik dolazi u nepriliku, udaljuje se od šunke i žmiri očima na cjenik Asmolova i co. Trgovački izaslanik tura ruku u bačvicu s heljdinom krupicom i napipava u njoj nešto mekano, baršunasto... On gleda unutra i lice mu se obasjava nježnošću.

— Micice... micice! Mačkice moje! — tepa on. — Leže u krupici i zadigle njuškice... maze se... Da mi pošalješ jedno mače, Demjane Gavriliču!

— To se može... A tu su zakusci, gospodo, ako ih želite pogledati... Evo, tu su sleđevi, sir... sušena morima, izvolite pogledati... Morunu sam u četvrtak dobio, najbolja što može biti... Miško, daj-der amo nož!

Zdravstvenici režu svaki po komad sušene morune, onjuše je i kušaju.

— Kad je tako, zakusit ću i ja... — kao sam sebi govori vlasnik dućana Demjan Gavrilič. — Negdje mi je tamo ležala bočica. Dobro je prije morune malo popiti. Onda je sasvim drugi okus... Miško, daj-der ovamo bočicu.

Miško, napuhnutih obraza i izbuljenih očiju, otčepljuje bocu i sa zveketom je stavlja na tezgu.

— Natašte piti... — veli policijski nadzornik, neodlučno se češući po zatiljku. — Uostalom, ako nije više nego jednu... Samo deder brže, Demjane Gavriliču, nemamo mi vremena za tvoju votku!

Četvrt sata kasnije, brišući usta i čeprkajući žigicama po zubima, zdravstvenici idu prema dućanu Goloribenka. Ali tu kao za inat nemaju gdje da prođu... Nekih pet momaka crvenih, znojnih lica, valjaju iz dućana bačvu s uljem.

— Drži udesno!... Vuci za kraj... vuci, vuci! Podmetni kladicu... ha, dovraga! Sklonite se, vaše blagorođe, mogli bi vam noge prignječiti!

Bačva zapinje u vratima pa ni makac... Momci svom snagom pritišću i upiru, usto glasno sopću i psuju, da se ori po cijelom trgu. Nakon takvih napora, kad od dugog soptanja zrak znatno mijenja svoju čistoću, napokon se bačva izvalja i bogzna zašto, protiv svih prirodnih zakona valja se natrag i opet zapinje u vratima. Soptanje počinje iznova.

— Fuj! — pljune nadzornik. — Hajdemo k Šibukinu. Ovi će vrazi do večera dahtati.

Šibukinov dućan zdravstvenici nalaze zatvorenim.

— Ta bio je otvoren! — čude se zdravstvenici i zgledavaju se. — Kad smo ulazili k Ošejnikovu, Šibukin je stajao na pragu i isplakao bakreni čajnik. Gdje je on? — obraćaju se oni prosjaku, što stoji pred zatvorenim dućanom.

— Udijelite milostinju, za volju Krista, — promuklo pišti prosjak — jadnom bogalju, koliko može milost vaša, dobrotvori gospodnji... roditeljima vašim...

Zdravstvenici mašu rukama i idu dalje, osim opunomoćenika gradskog zastupstva Pljunjina. On daje prosjaku kopjejku pa, kao da se nečega uplašio, brzo se križa i trči da dostigne društvo.

Nakon dva sata komisija se vraća natrag. Zdravstvenici izgledaju premoreni, izmučeni. Nisu uzalud išli: jedan od policijskih stražara slavodobitno korača i nosi kopanju punu trulih jabuka.

— Sada, poslije rada pravednika, ne bi bilo zgorega pokvasiti grlo — veli nadzornik, škiljeći na cimer »Rajnski podrum vina i rakija«. — Da se malo okrijepimo!

— M-da, ne bi škodilo. Svratimo, ako hoćete.

Zdravstvenici silaze u podrum i sjedaju za okrugli stol sa iskrivljenim nogama.

Nadzornik kima krčmaru, i na stolu se pojavljuje boca.

— Šteta, da nemamo što prigristi! — veli trgovački izaslanik pijući i mršteći se. — Da nam daš krastavaca ili tako nešto... Uostalom...

Izaslanik se okreće k stražaru s kopanjom, izabire najbolje sačuvanu jabuku i zagriza je.

— Ah... pa ima među njima i takvih, koje nisu jako trule! — kao da se čudi nadzornik. — Deder da i ja sebi izaberem! Ma stavi ovamo kopanju... Izabrat ćemo, koje su bolje, ogulit ćemo ih, a ostale možeš uništiti... Anikita Nikolajiču, točite! Evo, tako bi trebalo

da se često sastajemo pa da raspravljamo. Jer samo živiš, te živiš u toj pustoši, nikakva obrazovanja, ni kluba, ni društva — Australija, ništa drugo! Točite, gospodo! Doktore, jabuka! Osobno i vlastoručno sam ih za vas ogulio!

— — — — —

— Vaše blagorođe, što zapovijedate da uradim s kopanjom? — pita policijski stražar nadzornika, kad je s društvom izlazio iz podruma.

— Ko... kopanjom? Kakvom kopanjom? R-razumijem! Uništi je zajedno s jabukama... jer to je zaraza!

— Jabuke ste izvoljeli pojesti.

— Ha-a... drago mi je! Čuješš... otiđi k meni kući i reci Mariji Vasiljevnoj nek se ne ljuti... Ja ću samo na jedan sat... k Pljuninu spavati... Razumiješ? Spavati... zagrljaj Morfeja. Šprehen zi dajč, Ivane Andrejiču.

I nadzornik uzdiže oči prema nebesima, bolno njiše glavu, podboči se rukama i veli:

— Tako i cijeli naš život!

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki br. 38., od 22. rujna 1884. god. sa potpisom A. Čehonte. Uvršteno u zbornik »Šarene priče« i u I. knjigu Sab. djela iz 1899.

VINT

Jedne se ružne jesenske noći Andrej Stepanovič Peresolin vozio iz kazališta. Vozio se i razmišljao o koristi, koju bi donosilo kazalište, kad bi se u njemu davali komadi moralnog sadržaja. Prolazeći pored uprave, presta razmišljati o koristi i poče promatrati prozore kuće u kojoj je on, rečeno jezikom pjesnika i pomoraca, bio na kormilu. Dva prozora, koja su gledala iz sobe dežurnih, bila su jako osvijetljena.

»Zar se sve dosad gnjave s obračunima? — pomisli Peresolin. — Četiri su tamo budale i sve dosad nisu svršili! Što je najbolje, ljudi će pomisliti, da im ja ni noću ne dam mira... Idem da ih potjeram...« — Stani, Gurije!

Peresolin izađe iz kočije i pođe u upravu. Glavni ulaz bijaše zatvoren, stražnja vrata, na kojima bijaše svega jedan pokvareni zasun, bijahu širom otvorena. Peresolin prođe kroz njih i već je za časak stajao pred vratima sobe dežurnih. Vrata bijahu lagano pritvorena, i Peresolin, provirivši kroz njih, ugleda nešto neobično. Za stolom, što bijaše pretrpan računima, pri svijetlu dviju svjetiljki sjedila su četiri službenika. Zamišljeni, nepomični, lica obojenih zelenom bojom od zaslona, bijahu nalik na gnome iz bajki ili, bože te sačuvaj, na krivotvoritelje novca. Njihova ih je igra činila još tajanstvenijima. Sudeći po ponašanju i kartaškim izrazima, koje su ponekad izvikivali, bio je to vint; sudeći po svemu onome, što je Peresolin čuo, to se ne bi moglo nazvati ni vintom, pa čak ni kartaškom igrom uopće. Bijaše to nešto nevjerojatno neobično i tajnovito... U službenicima Peresolin poznade Serafima Zvizdulina, Stepana Kulakeviča, Jeremeja Nedojehova i Ivana Pisulina.

— S čime ti to izlaziš, đavole holandeski — razljuti se Zvizdulin, bijesno promatrajući svoga partnera sučelice. — Zar se može tako izlaziti? Ja sam imao u rukama dvostrukog Dorofejeva, Sepeljova sa ženom i Stepku Jerlakova, a ti izlaziš s Kofejkinom. Sad smo oba izgubili! A morao si, tikvo, izaći s Pogankinom.

— Pa što bi se onda dogodilo? — raspali se partner. — Da vam je i izbacio Pogankina, Ivan Andrejič ima Peresolina u rukama.

»Moje su prezime tu umiješali — slegnu Peresolin ramenima. — Ne shvaćam!«

Pisulin ponovo razdijeli, i činovnici produžiše:

— Državna banka...

— Dva... Glavna uprava...

— Bez aduta...

— Ti si bez aduta?? Hm!... Gubernijska uprava — dva... Kad se pada, nek se pada, đavo ga odnio! Onda sam s Narodnom prosvjetom ostao na suhom, sad ću nadrljati s Gubernijskom upravom. Fuj!

— Mali šlem[78] s Narodnom prosvjetom.

»Ne shvaćam« — prošapta Peresolin.

— Izlazim s državnim savjetnikom... Bacaj, Vanja, nekog titularnog ili gubernijskog.

— Šta će nam titularni? Dosta nam je i Peresolin.

— A mi ćemo toga tvoga Peresolina po njušci... po njušci... Imamo mi Ribnikova. Tri ste izgubili! Da vidimo Peresolinkovu! Ne treba da je, ništariju, skrivate u rukavcu!

»I moju ženu su uvukli...« — pomisli Peresolin. — Ne shvaćam.«

I nehoteći dalje biti u nedoumici, Peresolin otvori vrata i uđe u sobu dežurnih. Da je pred činovnicima stajao sam rogati i repati đavo, ne bi ih toliko zapanjio i uplašio, koliko ih je uplašio i zapanjio njihov starješina. Da se pred njima pomolio izvršnik, što je lani umro, pa prozborio samrtnim glasom: »Hajdete za mnom, zlodusi, na mjesto, koje je određeno za nitkove«, i da je dunuo u njih hladnim dahom groba, oni ne bi tako problijedjeli, kao što problijediše poznavši Peresolina. Nedojehovu od straha čak krv poteče iz nosa, a Kulakeviču zazubnja u desnom uhu i kravata se razveza sama od sebe. Činovnici odbaciše karte, lagano ustadoše i, pogledavši jedan drugoga, oboriše poglede u pod. Trenutak je u sobi dežurnih vladala tišina...

— Lijepo vi to prepisujete obračune! — otpoče Peresolin. — Sad je jasno, zašto se vi volite toliko gnjaviti s obračunima... Šta ste dosad radili?

— Samo smo načas, vaše gospodstvo — prošapta Zvizdulin. Razgledali smo slike... Odmarali se.

Peresolin priđe stolu i lagano slegne ramenima. Na stolu nisu ležale karte, već fotografski snimci obične veličine, skinuti s ljepenke i prilijepljeni na igraće karte. Slika bijaše mnogo. Pregledavajući ih,

Peresolin ugleda sebe, svoju ženu, mnogo svojih podređenih znanaca...

— Kakva glupost!... Kako se vi to igrate?

— Nismo to mi, vaše gospodstvo, izmislili. Sačuvaj, bože... Mi smo se poveli za primjerom...

— Objasnider, Zvizduline! Kako ste igrali? Sve sam vidio i čuo, kako ste me tukli Ribnikovom... Hajde, šta si obamro? Pa ne jedem te valjda? Pričaj!

Zvizdulin se dugo nećkao i bojao. Napokon, kad se Peresolin počeo ljutiti, puhati i crvenjeti od nestrpljenja, on posluša. Skupivši slike i pomiješavši ih, rasporedi ih po stolu i uze objašnjavati:

— Svaki snimak, vaše gospodstvo, kao i svaka karta, ima svoju vrijednost... značenje. Kao i u svežnju karata, tako su i ovdje pedeset i dvije i u četiri boje... Činovnici Glavne uprave su srce, gubernijske uprave trefovi, službenici iz Ministarstva narodne prosvjete karo, a pikove predstavlja Odsjek državne banke. Dakle, pravi državni savjetnici su kod nas asovi, državni savjetnici kraljevi, supruge osoba četvrtog i petog razreda dame, koleški savjetnici dečki, dvorski savjetnici desetice, i tako dalje. Ja sam, na primjer, evo moje slike, trica, jer sam gubernijski tajnik...

— Pazi sad, ja sam znači as?

— I to trefov, a njeno gospodstvo je dama...

— Hm! To je originalno... Deder, hajde da zaigramo. Da vidim!

Peresolin skide ogrtač i, nepovjerljivo se smiješeći, sjede za stol. Činovnici također posjedaše po njegovu nalogu, i igra otpoče...

Podvornik Nazar, koji je došao u sedam sati izjutra, da pomete sobu dežurnih, bje zapanjen. Prizor, koji je ugledao, kad je ušao s metlom, toliko ga je zapanjio, da ga se još i sad sjeća, pa čak i onda, kad potpuno pijan leži u besvijesti. Peresolin, blijed, snen i neočešljan, stajaše pred Nedojehovom i, držeći ga za dugme, govoraše:

— Shvatider, da ti nisi smio izaći sa Šepeljovom, kad si znao, da ja imam sebe u kvartu. Zvizdulin ima Ribnikova i ženu, tri gimnazijska učitelja i moju ženu, Nedojehov ima bankovne i tri male iz gubernijske uprave. Morao si izaći s Kriškinom! Ne obaziri se ti na to, što oni izlaze s Glavnom upravom! Gledaju oni svoj posao!

— Ja sam, vaše gospodstvo, udario s titularnim, jer sam mislio, da je kod njih pravi savjetnik.

— Ah, golubane, ta ne može se tako misliti! Ne igra se tako! Tako igraju samo postolari. Promisli ti!... Kad je Kulakevič počeo s Dvorskom gubemijskom upravom, ti si morao baciti Ivana Ivanoviča Grenlandskoga, jer si znao, da on ima Nataliju Dmitrovnu u tercu s Jegorom Jegoričem... Sve si pokvario! Sad ću ti dokazati. Sjedite, gospodo, odigrat ćemo još jednu partiju!

I, istjeravši zapanjenog Nazara, službenici sjedoše i nastaviše se kartati.

Preveo I. Kušan.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 39., od 29. rujna 1884. god. s uobičajenim potpisom: A. Čehonte. Uvršteno gotovo u sva izdanja zbornika »Šarene priče« i u Sabrana djela (knj. II., 1900.)

NA GROBLJU

»Gdje li su sada njegove podvale,
potvore, izvrtanja i podmićivanja?«
Hamlet

— Gospodo, podigao se vjetar, i već se počinje smrkavati. Ne bi li bilo dobro da odemo zdravi i čitavi?

Vjetar se prošetao po žutom lišću starih breza, a s lišća se sruči na nas tuča krupnih kapi. Jedan iz našeg društva se poskliznu na glinovitu tlu i, da ne padne, uhvati se za veliki sivi križ.

— »Titularni savjetnik i kavalir Jegor Grjaznorukov...« — pročita on. — Poznavao sam toga gospodina... Volio je ženu, nosio Stanislava, ništa nije čitao... Želudac mu je funkcionirao ispravno... Ne možeš poželjeti bolji život! Umrijeti, rekao bi čovjek, ne bi bilo potrebno, ali — avaj! — slučaj mu je spremao zamku... Jadnik, pao je kao žrtva svog posmatranja. Jednom je, prisluškujući, dobio takav udarac vratima u glavu, da je dobio potres mozga (imao je mozak) i umro. A evo, pod ovim spomenikom leži čovjek, koji je još u povojima mrzio stihove i epigrame... I kao za inat, sav mu je spomenik išaran stihovima... Netko ide!

Dostigao nas je čovjek u olinjalom kaputu i sa obrijanom, modrocrvenim licem. Pod rukom je imao bocu od pola litre, a iz džepa mu je virio zamotak s kobasicom.

— Gdje je ovdje grob glumca Muškina? — upita nas on promuklo.

Mi ga povedosmo grobu glumca Muškina, koji je umro prije dvije godine.

— Jeste li vi činovnik? — upitasmo ga.

— Ne, glumac... Danas je teško razlikovati glumca od činovnika duhovnog suda. To ste sigurno primijetili... Karakteristično, iako nije baš laskavo za činovnika.

Jedva pronađosmo grob glumca Muškina. On je bio oronuo, zarastao u korov i izgubio izgled groba... Mali jeftini križić, naheren i obrastao zelenom mahovinom koja je pocrnjela od hladnoće, izgledao je starački tužno i kao da je bio boležljiv.

— ...»zaboravljenom prijatelju Muškinu«... — pročitasmo mi.

Vrijeme je izbrisalo četsicu ne i ispravilo čovječansku laž.

— Glumci i novinari skupiše mu za spomenik i... zapiše, golubići... — uzdahnuo je glumac, poklonivši se do zemlje i dotičući se koljenima i kapom mokre zemlje.

— Ovaj, kako su to zapili?

— Jako jednostavno. Sabrali novac, naštampali o tome u novinama i zapili... To ne govorim zbog toga da ih osudim, nego tako... Na zdravlje, anđeli! Vama na zdravlje, a njemu pokoj vječni.

— Pijanstvo uništava zdravlje, a vječni pokoj je — žalost jedna. Daj bože da nas se katkada sjete, a što se tiče vječnosti — što ćeš s tim!

— To vam je istina. Eto, Muškin je bio poznat, iza lijesa su mu nosili deset vijenaca, a već su ga zaboravili! Kome je bio drag, ti su ga zaboravili, a komu je načinio zlo, ti ga se sjećaju. Ja ću ga se, na primjer, sjećati zauvijek, zato što od njega, osim zla, nisam ništa vidio. Ne volim pokojnika.

— A kakvo vam je to zlo učinio?

— Veliko zlo, — uzdahnuo je glumac, i po licu mu se razli izraz teškog ogorčenja. — Bio mi je zlotvor i razbojnik, carstvo mu nebesko. Slušajući i ugledajući se na njega, ja sam stupio u glumce. Iz roditeljske kuće me je izvukao svojom umjetnošću, polakomio me za umjetničkom slavom, mnogo je obećavao, a dao mi tugu i nevolju... Gorka je glumačka sudbina! Izgubio sam i mladost i razboritost, i lik božji... U džepu ni groša, krive pete, na hlačama samo conje i rojte, figura kao da su je izujedali psi... U glavi slobodoumnost i nerazumijevanje... I vjeru mi je oduzeo, zlotvor moj! Da je u meni barem bilo talenta, nego tako, propao sam ne vrijedeći ni groša... Hladno je, poštovana gospodo... Ne želite li? Bit će za sve... Brrr... Ispijmo za pokoj duše! Iako ga ne volim, iako je mrtav, imam samo njega na svijetu, jedino njega. Posljednji put se vidim s njim... Liječnici su rekli da ću uskoro umrijeti od pijanstva, zato sam se, eto i došao oprostiti. Neprijateljima treba opraštati.

Ostavismo siromašnog glumca da razgovara s mrtvim Muškinim i pođosmo dalje. Poče sipiti sitna, hladna kiša.

Vraćajući se na glavnu aleju, posutu šljunkom, susretosmo sprovod. Četiri nosača sa bijelim cicenim pojasevima i u zablaćenim cipelama, oblijepljenim lišćem, nosila su tamni lijes. Postalo je mračno, i oni su se žurili, spotičući se i klateći nosilima...

— Šetamo ovdje tek dva sata, a već trećeg pronose kraj nas... Hoćemo li kući, gospodo?

Preveo B. Škritek.

Štampano u br. 40 časopisa Oskolki (od 6. listopada 1884). Potpis: A. Čehonte. Prilično izmijenjena, novela je ušla u I. knj. Sabranih djela, 1899. god.

KRINKA

U H-skom su društvenom klubu davali u dobrotvorne svrhe bal pod krinkama ili krumpir-bal, kako su ga nazivale mjesne gospođice.

Bijaše dvanaest sati u noći. Intelektualci, koji nisu plesali — bilo ih je petorica — sjedili su za velikim stolom u čitaonici i, zabivši nosove i bradu u novine, čitali, kunjali i, kako se izrazio mjesni dopisnik prijestolničkih novina, veoma slobodouman gospodin, — »mozgali«.

Iz glavne su dvorane dopirali zvukovi kadrile »Kolovrat«. Mimo vrata su, glasno lupajući nogama i zveckajući posuđem, neprekidno trčali poslužitelji. U samoj je čitaonici, međutim, vladala duboka tišina.

— Čini se, da će ovdje biti prijatnije! — začu se odjednom dubok, prigušen glas, koji je, kako se činilo, izlazio iz peći. — Navalite ovamo! Ovamo, djeco!

Vrata se razjapiše i u čitaonicu uđe širok, zdepast muškarac u kočijaškom odijelu i u šeširu s paunovim perima, pod krinkom. Za njim uđoše dvije zakrabuljene dame i sluga s poslužavnikom. Na poslužavniku bijaše boca rakije s neke tri boce crvena vina i nekoliko čaša.

— Ovamo! Ovdje će biti i svježije — reče muškarac. — Stavi poslužavnik na sto... Sjedite, mamzele! Že vu pri a la trimotran! A vi se, gospodo, primaknite... Dosta je toga!

Muškarac se zaljulja i odgurne rukom nekoliko novina sa stola.

— Stavi ovamo! A vi se, gospodo, čitači, primaknite; gonite sad novine i politiku... Prestanite!

— Molio bih vas, da budete tiši — reče jedan od intelektualaca, promotrivši krinku preko naočala. — Ovdje je čitaonica, a ne buffet. Ovo nije mjesto, gdje se pije.

— Zašto nije mjesto? Zar se stol ljulja ili bi se strop mogao srušiti? Čudna mi čuda! Ali... nemam vremena za razgovore! Ostavite novine... Mrvu ste čitali i sad vam je dosta, i onako ste previše pametni, pa i oči se kvare, a što je najvažnije, — ja ne dopuštam, i gotovo.

Sluga stavi poslužavnik na stol i, prebacivši ubrus preko podlaktice, stade kraj vrata. Dame se odmah prihvatiše rumenike.

— I otkud da ima tako pametnih ljudi, kojima su novine bolje od pića — otpoče muškarac s paunovim perima, točeći sebi likera. — A ja bih rekao, da vi, poštovana gospodo, zato volite novine, što nemate novaca za piće. Imam li pravo? Ha-ha-ha... Čitaju! Dakle, što piše u njima? Gospodine u očalima! O kakvim činjenicama čitate? Ha-ha-ha! Ma hajde, ostavi! Dosta si se prenemagao! Radije popi!

Muškarac s paunovim perima ustade i istrgne gospodinu s naočalima novine iz ruku. Ovaj problijedje, zatim pocrvenje i u čudu pogleda ostale intelektualce, a oni njega.

— Vi se zaboravljate, cijenjeni gospodine — planu on. — Vi pretvarate čitaonicu u krčmu, usuđujete se biti nepristojni, otimati novine iz ruku! Neću to dopustiti! Vi ne znate s kim imate posla, cijenjeni gospodine! Ja sam direktor banke Žestjakov.

— Fućka se meni, što si ti Žestjakov! A evo, što su zaslužile tvoje novine...

Muškarac diže novine i iskida ih u komadiće.

— Gospodo, što ovo znači? — protisnu Žestjakov obamrvši. — To je čudno, to je... to je čak natprirodno...

— Oni su se razljutili! — nasmije se muškarac. — Gle, molim te, što sam se uplašio! Sve mi koljena drhte. Tako je to, poštovana gospodo! Šalu nastranu, ne da mi se razgovarati s vama... Budući da ja ovdje želim ostati s mamzelama nasamu i da se želim ovdje ugodno zabaviti, molim da mi ne protivriječite, već da izađete... Izvolite! Gospodine Bjelebuhinu, tornjaj se svinjama svinjskim! Što si namrštio njušku? Kad ti kažem, tornjaj se, onda se tornjaj. Budi mi brz, jer pazi, šta ti znaš, mogao bi izvući batina.

— Ovaj, kako to? — upita blagajnik starateljskog ureda Bjelebuhin crveneći se i sliježući ramenima. — Ja, štoviše, ne razumijem... Nekakav drznik upada ovamo i... odjednom ovakvo nešto!

— Kakva je to riječ drznik? — povika muškarac s paunovim perima razbjesnivši se i udari šakom po stolu tako, da na poslužavniku zaigraše čaše. Kome ti to govoriš? Misliš, ako sam ja pod krinkom, da mi možeš kojekakve riječi dobacivati? Papriko jedna! Tornjaj se, kad ti kažem! Bankovni direktore, kupi se dok si čitav. Nosite se svi, da nijedna bitanga ovdje ne ostane. Tjeraj, svinjama svinjskim!

— Vidjet ćemo sad mi — reče Zestjakov, kome su se čak naočale zahukale od uzrujanja. — Pokazat ću vam ja! Hej, pozovider odmah nadzornika!

Minutu kasnije uđe maleni riđi nadzornik, s plavom vrpcom na reveru, zadihan od plesa.

— Molim vas, da izađete — poče on. — Ovdje nije mjesto da se pije! Izvolite u buffet.

— Otkuda si se ti stvorio? — upita muškarac pod krinkom. — Zar sam te zvao?

— Molim vas, da mi ne govorite »ti«, nego izvolite izaći.

— Znaš šta, dragi čovječe: dajem ti minutu vremena... Budući da si ti nadzornik i glavna osoba, izvedi onda ove umjetnike za ruku. Mojima mamzelama nije drago, da ovdje bude netko strani... One se ustručavaju, a ja želim, da one za moj novac budu prirodne.

— Očito ovaj bezobraznik ne shvaća, da se ne nalazi u staji — viknu Zestjakov. — Zovnite ovamo Jevstrata Spiridoniča!

— Jevstrate Spiridoniču! — razlegnu se klubom. — Gdje je Jevstrat Spiridonič?

Jevstrat Spiridonič, starac u redarstvenoj uniformi, brzo pristiže.

— Molim vas, da izađete odavle! — zahripa on, izbuljivši svoje strašne oči i mičući obojenim brcima.

— Ala si me uplašio! — izreče muškarac i veselo se zakikota. — Oh, oh, što me je uplašio! Moraš se uplašiti, ubio me bog! Brci kao u mačka, oči izbečio... He-he-he!

— Molim vas, bez primjedbi! — viknu Jevstrat Spiridonič iza glasa i zadrhta. — Izađi napolje! Zapovjedit ću da te izvedu!

U čitaonici se diže neopisiva graja. Jevstrat Spiridonič je, crven kao rak, vikao i udarao nogama. Zestjakov je vikao. Bjelebuhin je vikao. Vikali su svi intelektualci, ali je sve njihove glasove nadvikao potmuli, duboki, prigušeni bas muškarca pod maskom. Ples je zbog sveopćeg meteža bio prekinut, i publika je iz dvorane navalila u čitaonicu.

Jevstrat Spiridonič je, kako bi proizveo utisak, pozvao sve policajce, koji su se nalazili u klubu, i sjeo da piše zapisnik.

— Piši, piši, — govorila je krinka, turajući prst pod pero. — Što će sad biti sa mnom, jadnikom? Nesretna moja glavo! Zašto me,

sirotana, upropašćujete? Ha-ha! Dakle, šta je? Je li gotov zapisnik? Svi su se potpisali? E, gledajte sad... jedan... dva... tri! !

Muškarac sutade, ispravi se koliko je visok i strgnu krinku s lica. Otkrivši svoje pijano lice i promotrivši sve, uživajući u dojmu, koji je proizveo, sruči se u naslonjač i veselo se zakikota. A uistinu je proizveo neobičan utisak. Svi su se intelektualci smeteno zgledali i problijedjeli, neki su se počešali po zatiljku. Jevstrat Spiridonič jeknu kao čovjek, koji je nehotice učinio veliku glupost.

U nasilniku svi poznadoše mjesnog milijunaša, tvomičara, nasljednog počasnog građanina Pjatigorova, poznatog sa svojih skandala, dobročinstava i, kako su često spominjale mjesne novine — ljubavi prema prosvjeti.

— Onda, hoćete li otići ili nećete? — upitat će Pjatigorov poslije trenutačne šutnje.

Intelektualci šutke, ne izustivši ni riječi, na prstima izljezoše iz čitaonice, a Pjatigorov zatvori za njima vrata.

— Ta ti si znao, da je to Pjatigorov — poluglasno je hripao čas kasnije Jevstrat Spiridonič, drmajući za rame slugu, koji je u čitaonicu unio piće. — Zašto si šutio?

— Zabranili mi da odam!

— Zabranili ti da odaš... Kad te ja, prokletniče, zatvorim na mjesec dana, onda ćeš znati, kako su ti »zabranili da odaš«. Napolje!!! A i vi ste mi sjajni, gospodo, — obrati se on intelektualcima. — Dignuli bunu! Niste mogli izaći iz čitaonice na desetak minuta! Sad sami kuvajte kašu. E, gospodo, gospodo... Ne sviđa mi se to, boga mi!

Intelektualci se ushodase klubom, nujni, izgubljeni, osjećajući se krivima, šaputajući i nekako predosjećajući neko zlo... Njihove žene i kćeri, kad su doznale, da je Pjatigorov »uvrijeđen« i da se ljuti, utihle su i počele se razilaziti kućama. Ples je prestao.

U dva sata Pjatigorov izađe iz čitaonice; bio je pijan i teturao. Ušavši u dvoranu, sjeo je do orkestra i zadrijemao uz glazbu, zatim tužno oborio glavu i zahrkao.

— Ne svirajte! — mahnuše nadzornici glazbenicima. — Pst!... Jegor Nilič spava!

— Zapovijedate li, da vas otpratim kući, Jegore Niliču? — zapita Bjelebuhin, nagnuvši se milijunaševu uhu.

Pjatigorov skupi usne, kao da želi otpuhnuti muhu s obraza.

— A? Koga? Ti... šta bi ti?

— Da vas otpratim kući... Vrijeme je pajkiti...

— Hoću ku-u-ći... Prrati me!

Bjelebuhin sinu od zadovoljstva i stade dizati Pjatigorova. Priskočiše drugi intelektualci i, prijazno se smiješeći, uspraviše nasljednog počasnog građanina i oprezno povedoše prema kočiji.

— Pa ovako namagarčiti cijelo društvo može samo umjetnik, talent — veselo govoraše Zestjakov smještajući ga. — Doslovno sam zapanjen, Jegore Niliču! Još se smijem... Ha-ha... A mi se raspalili, zapeli! Ha-ha! Vjerujete li mi, da se u kazalištu nisam nikad ovako smijao... Beskrajno komično. Cijelog ću se života sjećati ove nezapamćene večeri.

Ispratívši Pjatigorova, intelektualci se razveseliše i smiriše.

— Meni je pružio ruku na rastanku — prozbori Zestjakov veoma zadovoljan. — Znači, u redu je, ne ljuti se.

— Da bog da! — uzdahne Jevstrat Spiridonič. — Nitkov je, podlac, ali opet — dobročinitelj!... Ne smijemo tako!...

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu »Razvlečenije«, u jubilarnom broju od 27. listop. 1884. sa naslovom Noli me tangere i potpisom: A. Čehonte. Ispravljena, novela je uključena u Sabrana djela (u II. knjizi) 1900.

BRAK IZ RAČUNA

Roman u dva dijela

Prvi dio

U kući udovice Mimrine, koja se nalazi u Pjatisobačjoj uličici, svadbena je večera. Na večeri su dvadeset i tri uzvanika, od kojih osam ne jede ništa, kljuckaju nosom i žale se da ih »muči«. Svijeće, svjetiljke i hromi luster, unajmljen iz krčme, gore tako jako, da jedan od gostiju što sjede za stolom, telegrafista, koketno žmirka očima, i stalno počinje govoriti o električnoj rasvjeti — kao iz neba pa u rebra. Tom osvjetljenju, i uopće elektrici, on prorokuje sjajnu budućnost, ali ga uzvanici ipak slušaju s nekakvim podcjenjivanjem.

— Elektrika... — mrmlja kum, tupo gledajući u svoj tanjur. — A po mom shvatanju, električna rasvjeta samo je jedna podvala. Stave onamo komadić uglja i misle da će nam oči zamazati! Ne, brate, ako mi ti već daješ svijetlo, onda mi ne davaj komadić uglja, nego nešto stvarno, nešto što pali, da se imam za što uhvatiti! Vatru ti meni daj — shvaćaš li? — vatru, koja je prirodna, a ne umjetna.

— Kad biste vi vidjeli električnu bateriju, od čega je ona sastavljena, — govori telegrafist, napuhavajući se, — onda biste drugačije mislili.

— I ne želim da je vidim. Podvala... Prosti narod vuku za nos... Cijede posljednje sokove. Znamo mi njih, te baš... A vi, gospodine mladiću, — nemam čast znati vaše ime i očinstvo, — umjesto da se zauzimate za prevare, bolje bi bilo da popijete i nalijete drugima.

— Ja se s vama, tatice, potpuno slažem, — promuklim tenorom govori mladoženja Aplombov, mladić duga vrata i čekinjaste kose. — Zašto započinjati učene razgovore? I sam nemam ništa protiv da se porazgovara o svemogućim otkrićima u naučnom smislu, ali za to ima drugoga vremena! Što ti o tome misliš, ma chére?[79] — obraća se mladoženja mladenki do sebe.

Mladenka Dašenjka, kojoj su na licu napisane sve moguće vrline, osim jedne — sposobnosti da misli, crveni i veli:

— Oni žele da pokažu kako su obrazovani i uvijek govore o nerazumljivom.

— Slava bogu, proživjeli smo vijek bez obrazovanja i evo već, bogu hvala, treću kćerku udajemo za dobra čovjeka, — govori sa drugog kraja stola Dašenjkina majka uzdišući i obraćajući se telegrafistici. — A ako smo mi za vas neobrazovani, onda zašto dolazite k nama? Idite k svojim obrazovanima!

Nastupa šutnja. Telegrafista je zbunjen. On nikako nije očekivao da će razgovor o elektrici tako čudno skrenuti. Nastala šutnja ima neprijateljski karakter i čini mu se simptomom sveopćeg nezadovoljstva, pa smatra za nužno da se opravda.

— Ja sam, Tatjana Petrovna, uvijek cijenio vašu porodicu, — veli on, — a ako sam o elektrici govorio, to još ne znači da sam iz ponosa. Mogu čak i popiti... Ja sam uvijek iz sveg srca želio Darji Ivanovnoj dobrog ženika. U naše vrijeme, Tatjana Petrovna, nije se lako udati za dobrog čovjeka. Sada svaki osobenjak stupa u brak iz računa, zbog novaca...

— To je provokacija! — govori mladoženja, rumeneći i migajući očima.

— Nema tu nikakve provokacije, — veli telegrafist, malo se uplašivši. — Ja ne govorim o prisutnima... Ja to onako... uopće... Molim vas!... Svi znaju, da ste se vi i iz ljubavi... Ta miraz je siromaški...

— Ne, nije siromaški! — vrijeđa se Dašenjkina mati. — Ti govori, gospodaru, ali ne lupetaj svašta! Jer osim toga, što dajemo tisuću rubalja, dajemo i tri ogrtača, posteljinu i evo sav taj namještaj! Ded ti negdje drugdje nađi takav miraz!

— Pa ja ništa... Namještaj je, stvarno, dobar... Nego ja sam u tom smislu rekao, što se eto, oni vrijeđaju, kao da sam ja nišanio...

— A vi ne nišanite, — govori mladenkina mati. — Mi vas zbog vaših roditelja poštujemo i na svadbu smo vas pozvali, a vi pričate svašta... A ako ste znali da se Jegor Fjodorič ženi iz računa, zašto ste onda ranije šutjeli? Zašto niste došli i rekli, kao rođak: takva i takva stvar, da kažemo, na novac se polakomio... A tebi baćuška, je grijeh! — obraća se odjednom mladenkina mati mladoženji, plačno trepćući očima. — Ja sam je, da kažem, othranila, odnjegovala... čuvala kao oči u glavi, kćerkicu moju, a ti... ti iz računa...

— Vi ste povjerovali kleveti? — govori Aplombov, ustajući od stola i nervozno čupkajući svoje čekinjave kose. — Najljepše vam se

zahvaljujem! Hvala za takvo mišljenje! A vi, gospodine Blinčikovu, — obraća se on telegrafistu, — ma da ste mi znanac, ne dopuštam vam da pravite takve bezobrazluke u tuđoj kući! Izvolite izići van!

— Šta rekoste?

— Izvolite izići van! Želim da budete i vi tako pošten čovjek, kao što sam ja! Jednom riječju, izvolite se udaljiti!

— Ta pusti! Šta ti je? — umiruju mladoženju prijatelji.

— No, ima li smisla? Sjudi! Pusti to!

— Ne, ja želim pokazati, da on nema nikakva prava! Ja sam u zakoniti brak stupio iz čiste ljubavi. Što vi još sjedite, ne shvaćam! Izvolite se udaljiti!

— Ja ništa... Ta ja... — govori preneraženi telegrafist, podižući se od stola. — Čak ne shvaćam... Izvolite, ja ću otići... Samo mi najprije vratite tri rublja, što ste ih od mene posudili za pike prsluk. Popit ću još jednu i... otići, samo mi najprije vratite dug.

Mladoženja se dugo došaptava sa svojim prijateljima. Oni mu daju tri rublja u sitnišu, on ih s negodovanjem baca telegrafistu, a ovaj se, nakon duga traženja svoje poštarske kape, klanja i odlazi.

Tako se katkada može završiti nevini razgovor o elektricitetu! Ali eto, završava se večera... Nastupa noć. Dobro odgojeni autor stavlja na svoju fantaziju čvrstu uzdu i preko tekućih događaja prebacuje tamni veo tajanstvenosti.

Ružičastoprsta Aurora još je u Pjatisobačjoj uličici zatekla Himeneja, ali eto, rađa se sivo jutro i daje autoru bogati materijal za…

Dio drugi i posljednji

Sivo je jesenje jutro. Još nema ni osam sati, a u Pjatisobačjoj uličici je neobično živo. Po pločniku jure uzrujani policajci i čuvari kuća; kod vrata se gomilaju ozeble kuharice s izrazom krajnje nedoumice na licu... Sa svih prozora gledaju stanari. Kroz otvoren prozor perionice, naslanjajući se jedna na drugu sljepočicama i podbracima, vire ženske glave.

— Je li to pada snijeg, ili... ne možeš razabrati što je to, — čuju se glasovi. U zraku od zemlje do krova kruži nešto bijelo, jako nalik na snijeg. Cesta je bijela, ulični fenjeri, krovovi, služinske klupe kod kapije, ramena i kape prolaznika — sve je bijelo.

— Što se dogodilo? — pitaju pralje ustumarale sluge.

Oni umjesto odgovora mašu rukama i jure dalje... Ni oni sami ne znaju u čemu je stvar. Ali eto, konačno polako prolazi jedan sluga i, govoreći sam sa sobom, gestikulira rukama. Očito je, da je on bio na samom mjestu događaja i znade sve.

— Što se dogodilo, rođeni? — pitaju ga pralje s prozora.

— Nezadovoljstvo, — odgovara on. — U kući Mimrine, gdje je sinoć bila svadba, prevarili su mladoženju. Umjesto tisuće — dali su mu devet stotina.

— No, a što on?

— Našao se strašno uvrijeđen. Ja sam, veli, ovaj... Rasporio je perinu po polovici, i pustio perje kroz prozor... Ih, koliko perja! Upravo kao snijeg!

— Vode ga! Vode ga! — čuju se glasovi. — Vode ga!

Od kuće udovice Mimrine ide povorka. Naprijed idu dva stražara zabrinutih lica... Iza njih korača Aplombov u kaputu od trikoa i u cilindru. Na licu mu se čita: »Ja sam pošten čovjek, ali ne dopuštam da me varaju!«

— Već će vam pravosuđe pokazati kakav sam ja čovjek! — mrmlja on, stalno se osvrćući.

Za njim plačući idu Tatjana Petrovna i Dašenjka. Procesija završava podvornikom s knjigom i hrpom dječurlije.

— Zbog čega plačeš, mladenko? — obraćaju se pralje Dašenjki.

— Perine joj je žao! — odgovara umjesto nje mati. — Tri puda je bila teška, golubići! I kakvo je to bilo perje! Paperce do paperca — ni jednog badrljka! Kaznio me bog pod stare dane!

Povorka skreće iza ugla, i Pjatisobačja uličica se umiruje. Perje lepršaše sve do večeri.

Preveo B. Škritek.

Također prvi puta štampano u časopisu »Razvlečenije« (br. 43. od 8. studenoga 1884.) sa naslovom. Brak iz računa, ili strahota za čovjeka. Potpis: Čovjek bez slezene. Bez izmjena uključeno u zbornik »Šarene priče«, a sa promjenom naslova i stilski dotjerano uključeno u I. knjigu Sabranih djela iz 1899. g.

GOSPODA GRAĐANI

Komad u dva čina

Čin prvi

Gradsko vijeće. Sjednica.

GRADONAČELNIK (pošto je zamljackao usnama i lagano začeprkao po uhu): U tom slučaju, ne biste li izvoljeli, gospodo, da saslušate mišljenje starješine vatrogasaca Semjona Vaviljiča, koji je u tome pitanju specijalist? Neka on objasni, a mi ćemo onda razmotriti!

STARJEŠINA VATROGASACA: Ja ovako mislim... (Ušmrkava se u prugasti rupčić.) Deset tisuća dodijeljenih za vatrogasne potrebe, možda su i velik novac, ali... (otire ćelu) to je samo prividno. To nije novac, nego tlapnja, atmosfera. Naravno, i za deset tisuća se može stvoriti vatrogasna četa, ali kakva? Samo na ruglo! Vidite... Najvažnije je u ljudskom životu vatrogasni toranj, i svaki će vam učenjak to potvrditi. Naš, pak, gradski vatrogasni toranj, kategorički shvaćeno, nikako ne odgovara, jer je nizak. Kuće su visoke (diže uvis ruku), one naokolo zatvaraju toranj, i ne samo požar, nego, daj bože, da i nebo čovjek vidi. Ja se obaram na vatrogasce, a zar su oni krivi, što ne vide? Zatim, u odnosu konjskom, i u pogledu na bačve... (otkopčava prsluk, uzdiše i produžuje govor u istom tonu).

VIJEĆNICI (jednoglasno): Dodati u proračunu još dvije tisuće!

(Gradonačelnik daje stanku od jedne minute, da se iz vijećnice udalji novinski dopisnik.)

STARJEŠINA VATROGASACA: Dobro. Znači, prema tome, da vi smatrate, da treba toranj povisiti za dva aršina... Dobro. Ali ako se pogleda s te točke i u tom smislu, da je to u interesu društvenih, takoreći, državnih interesa, onda moram primijetiti, gospodo vijećnici, da će, uzme li to u posao poduzetnik, moram vas upozoriti na to, da će tada to biti za grad dvostruko skuplje, budući da će poduzetnik gledati tu svoj interes, a ne općinski. Ako se, pak, gradi po domaću, bez žurbe, pa ako je opeka, recimo, po petnaest rubalja tisuću komada i dovoz vatrogasnim kolima, i ako je... (podiže oči prema stropu, kao da u sebi sračunava) i ako je pedeset greda, dugačkih dvanaest aršina i širokih pet vršaka (računa).

VIJEĆNICI (ogromnom većinom glasova): Povjeriti dogradnju vatrogasnog tornja Semjonu Vaviljiču, u koju svrhu dodijeliti za početak tisuću pet stotina dvadeset i tri rublja i četrdeset i četiri kopjejke!

ŽENA STARJEŠINE VATROGASACA (sjedi među publikom i šapće susjedi): Ne znam, zašto se moj Senja prihvaća tolikog posla! Zar je za njegovo zdravlje da se bavi gradnjom? A kao da je i zabavno cio dan udarati radnike po zubima! Zaradit će na dogradnji neku sitnicu, petsto rubalja, a zdravlja će upropastiti za tisuću. Ubija ga, budalu, dobrota!

STARJEŠINA VATROGASACA: Dobro. Sad ćemo govoriti o radnom osoblju. Naravno, ja, kao osoba, može se reći, zainteresirana (zbunjuje se), mogu samo primijetiti, da je meni... da je meni svejedno... Ja više nisam mlad čovjek, bolestan sam, svaki čas bih mogao umrijeti. Doktor mi je rekao, da se kod mene u ponutrici stvrdnulo i, ako ne budem čuvao svoje zdravlje, da će mi unutri puknuti žila i da ću umrijeti bez pokajanja.

ŠAPAT U PUBLICI: Psu pseća smrt.

STARJEŠINA VATROGASACA: Ali se ja ne brinem za sebe. Dosta sam ja, hvala bogu, živio. Ništa meni ne treba... Samo me čudi i... čak i vrijeđa... (maše očajno rukom). Radiš samo za plaću, pošteno, besprijekorno... ni dan, ni noć mira, ne štediš zdravlja, i... i ne znaš čemu sve to? Zbog čega radim? Kakvog interesa imam? Ne govorim ja o sebi, već uopće... Drugi netko ne bi pristao živjeti s takvim prihodom... Pijanac bi se prihvatio tog posla, ali radin, solidan čovjek bi radije umro od gladi, nego da se za tu plaću bakće tu s konjima, i još s vatrogascima... (slegne ramenima). Kakvog interesa imam? Kad bi stranci vidjeli, kakvi su propisi u nas, mislim, da bi nam naribali nos u stranim novinama. U Zapadnoj Evropi, recimo u Parizu, primjerice, u svakoj je ulici vatrogasni toranj i vatrogasnim starješinama svake godine daju pomoć u visini godišnje plaće. Tamo se može raditi!

VIJEĆNICI: Dati Semjonu Vasiljiču izvanrednu pomoć od dvije stotine rubalja za njegov dugogodišnji rad!

ŽENA STARJEŠINE VATROGASACA (šapće susjedi): Dobro je, što je izmolio... Mudrac je on. Nedavno smo bili kod oca prote i izgubili s njim sto rubalja na kartama, i sad mi je, znate, tako krivo!

(Zijeva) Ah, kako mi je krivo! Već bi bilo vrijeme da pođemo kući na čaj.

Čin drugi

Prizor kod vatrogasnog tornja. Straža.

STRAŽAR NA VATROGASNOM TORNJU (viče odozgo): Hej! U pilani gori! Zvoni na uzbunu!

DONJI STRAŽAR: A zar si sad istom spazio? Ima već pola sata, kako svijet trči. a ti se, čudače, sad istom prisjetio? (Dubokoumno). Budalu postavio gore ili dolje — svejedno je (zvoni na uzbunu).

(Tri se minute kasnije pojavljuje na prozoru svog stana, koji je sučelice vatrogasnom tornju, starješina vatrogasaca, razgolićen i snenih očiju.)

STARJEŠINA VATROGASACA: Gdje gori, Denise?

DONJI STRAŽAR (ispravlja se i salutira): U pilani, vaše gospodstvo!

STARJEŠINA VATROGASACA (vrti glavom): Bože očuvaj! Vjetar puše, takva je suša... (maše rukom). Ne dao bog! Samo je nevolja s tim nesrećama!... (Pogladivši se po licu.) Znaš što, Denise... Reci im, brajko moj, da upregnu i lijepo pođu, a ja ću ubrzo... doći ću malo kasnije... Treba se obući, pa ovo, pa ono...

DONJI STRAŽAR: Ali nema tko da ode, vaše gospodstvo! Svi su se razmiljeli, samo je Andrej kod kuće.

STARJEŠINA VATROGASACA: (uplašeno): Pa gdje su, gadovi?

DONJI STRAŽAR: Makar je pribio nove potplate, sad je čizme odnio u predgrađe, đakonu. Mihajla ste vi sami, vaše gospodstvo, izvoljeli poslati da prodaje zob... Jegor je vatrogasnim konjima odvezao nadzornikovu svastiku preko rijeke. Nikita je pijan.

STARJEŠINA VATROGASACA: A Aleksej?

DONJI STRAŽAR: Aleksej je otišao da lovi rakove, jer ste mu malo prije izvoljeli zapovjediti, i rekoste, da imate goste sutra na ručku.

STARJEŠINA VATROGASACA (prezirno zavrtjevši glavom): I sad ti radi s tim ljudima! Neotesanost, neobrazovanost... opijanje... kad bi vidjeli stranci, dobro bismo se proveli u stranim novinama! Tamo, recimo u Parizu, vatrogasna četa neprestano juri ulicama, gazi ljude; bio požar ili ne bio, mora da juri! Ovdje pak gori pilana, prijeti opasnost, a njih nikoga nema kod kuće, kao... đavo da ih

proguta! Ne, daleko smo mi od Evrope! (Okreće se licem prema sobi, nježno.) Mašenjka, pripravi mi uniformu.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu »Oskolki«, br. 45. od 10 studenog 1884. sa naslovom Gospoda stanovnici (Misterija u 2 čina) i potpisom: A. Čehonte.

OSTRIGE

Ne moram previše naprezati sjećanja, da bih se potanko sjetio slična jesenja sumračja, kad sam stajao s ocem u jednoj od prepunih moskovskih ulica i osjećao, kako me malo po malo obuzima neobična bolest. Nema nikakve boli, ali mi noge klecaju, riječi zapinju u grlu, glava nemoćno pada nastranu. Očito je, da ću se ubrzo srušiti i izgubiti svijest.

Kad bih u tom trenu dospio u bolnicu, liječnici bi morali napisati na mojoj tabli: Fames,[80] bolest, koje nema u udžbenicima medicine.

Pored mene na pločniku stoji moj rođeni otac u iznošenom ljetnom ogrtaču i kapici od trikoa, iz koje strši, bjelasajući se, komadić pamuka. Na nogama su mu velike, teške kaljače. Kao tašt čovjek, koji se boji, da ljudi ne bi primijetili, kako nosi kaljače na bosim nogama, navukao je na gnjati stare dokoljenice.

Taj jadni, priglupi čudak, kojega volim to više, što mu je odrpaniji i prljaviji ljetni kicoški ogrtač, došao je prije pet mjeseci u prijestolnicu da traži pisarski posao. Svih je pet mjeseci lutao gradom, tražio namještenje i istom se danas odlučio da izađe na ulicu i zamoli milostinju...

Nama je nasuprot velika dvokatnica s plavom firmom: »Krčma«. Moja je glava malo zabačena nazad, ustranu, i ja nehotice gledam uvis, u osvijetljene prozore krčme. Za prozorima promiču ljudske prilike. Vidi se desna strana orkestriona, dvije oleografije, viseće svjetiljke... Promatrajući jedan prizor, primjećujem bjeličastu mrlju. Ta je mrlja nepomična i svojim pravim konturama oštro odudara od cijele tamnomrke pozadine. Naprežem vid i u toj mrlji poznajem bijelu zidnu ploču. Na njoj nešto piše, ali se ne vidi, što zapravo piše...

Pola sata netremice promatram ploču. Svojom mi bjeloćom privlači pogled i kao da mi hipnotizira mozak. Nastojim da pročitam, ali su mi napori jalovi.

Napokon neobična bolest uzima maha.

Buka mi se kočija čini grmljavinom, a u uličnom smradu razlikujem tisuću vonjeva, moje oči vide u krčmanskim svjetiljkama i

uličnim fenjerima zasljepljujuće munje. Mojih je pet čula napeto i pretjerano prijemljivo. Pomalo vidim, što prije nisam vidio.

— Ostrige... — razaznajem na ploči.

Neobična riječ! Proživio sam na zemlji osam godina i tri mjeseca, ali nijednom nisam čuo te riječi. Šta one znače? Nije li to prezime vlasnika krčme? Međutim, firme s prezimenima postavljaju na vrata, a ne na zidove!

— Tata, što su to ostrige? — pitam ja promuklim glasom, nastojeći okrenuti lice prema ocu.

Moj otac ne čuje. Promatra pokrete gomile i prati očima svakog prolaznika... Po njegovim očima vidim, da bi htio nešto dobaciti prolaznicima, ali kobna riječ, kao tegotan uteg. visi mu na uzdrhtalim usnama i nikako ne može da se odlijepi. Za jednim je prolaznikom čak zakoračio i trgnuo ga za rukav, ali, kad se on okrenuo, rekao je »oprostite«, zbunio se i ustuknuo.

— Tata, što su to ostrige? — ponavljam.

— To je neka životinja... Živi u moru...

U tren oka zamišljam tu neznanu morsku životinju. Zacijelo je nešto između ribe i raka. Budući da je iz mora, od nje pripravljaju naravno veoma ukusnu, toplu juhu s mirišljivim paprom i lovorom, kiseli gulaš s hrskavicama, umak od rakova, hladetinu s hrenom... Ja jasno zamišljam, kako s tržnice donose tu životinju, brzo je čiste, brzo trpaju u lonac... brzo... brzo, jer su svi gladni... strašno gladni! Iz kuhinje dopire zadah pržene ribe i račje juhe.

Osjećam, kako mi taj miris škaklja nepce, usnice, kako mi postepeno obuzima cijelo tijelo. Krčma, otac, bijela ploča, moji rukavi, sve odiše tim mirisom, tako jako miriše, da počinjem žvakati. Žvačem i gutam, baš kao da mi se u ustima nalazi zalogaj morske životinje.

Noge mi se povijaju od užitka, koji osjećam i, da ne padnem, hvatam oca za rukav i naslanjam se na njegov mokri ljetni ogrtač. Otac drhti i grči se. Hladno mu je...

— Tata, jesu li ostrige posne ili mrsne? — pitam ga.

— Jedu ih žive — kaže otac. — One su u oklopu, kao kornjače, ali... od dvije polovice.

Ukusni miris u tren oka prestaje da mi draži tijelo, i iluzija propada... Sad sve shvaćam!

— Kako je to ogavno — šapućem — kako je to ogavno!
To li su ostrige! Zamišljam životinje nalik na žabu. Žaba je u oklopu, izgleda odanle velikim sjajnim očima i miče odvatnim čeljustima. Zamišljam, kako donose s tržnice tu životinju u oklopu, s kliještima, sjajnih očiju i ljigave kože... Djeca se sve skrivaju, a kuharica, mršteći se od gađenja, hvata životinju za kliješta i stavlja je na tanjir i nosi u blagovaonicu. Odrasli je uzimaju i jedu... jedu živu, s očima, sa zubima, sa šapicama. A ona pišti i nastoji ugristi za usnu...
Mrštim se, ali... ali zašto moji zubi ipak počinju gristi? Životinja je odurna, odvratna, strašna, ali je ja jedem, jedem je pohlepno, bojeći se. da joj otkrijem ukus i miris. Jednu sam životinju pojeo, a već vidim sjajne oči druge, treće... Jedem i druge... Napokon jedem ubrus, tanjir. očeve kaljače i bijelu ploču... Jedem sve, što mi padne u oči, jer osjećam, da mi od jela može uminuti bolest. Ostrige me strašno motre očima i odvratne su, ja drhtim od pomisli na njih, ali bih htio jesti! Jesti!
— Dajte mi ostriga! Dajte mi ostriga! — otkida mi se uzvik iz grudi, i pružam ruke preda se. Sramota je prositi, ali, bože moj, nemam više snage!
— Dajte mi ostrige! — derem se. potežući oca za nabore.
— Pa zar ti jedeš ostrige? Tako mali! — čujem smijeh kraj sebe.
Pred nama su dva gospodina u cilindrima, koji mi podrugljivo gledaju u lice.
— Ti, derane, jedeš ostrige? Zaista? To je zanimljivo! Kako ih ti to jedeš?
Sjećam se, kako me neka snažna ruka vuče prema osvijetljenoj gostionici. Za čas se uokolo skuplja gomila i promatra me radoznalo i podrugljivo. Sjedim za stolom i jedem nešto ljigavo, slano, nešto, što zaudara po vlazi i plijesni. Jedem pohlepno, ne žvačući i ne brinući se što jedem. Čini mi se, da ću, otvorim li oči, svakako ugledati sjajne oči, kliješta i oštre zube...
Odjednom počinjem gristi nešto tvrdo. Čuje se hrskanje.
— Ha-ha! Jede ljušture! — smije se gomila. — Glupane, zar se to jede?
Zatim se sjećam strašne žeđi. Ležim na svojoj postelji i ne mogu zaspati od žgaravice i neobična ukusa, koji osjećam u vrelim ustima. Moj otac hoda iz kuta u kut i maše rukama.

— Rekao bih, da sam se prehladio — gunđa. — Osjećam nešto u glavi... Kao da je netko u njoj... A možda je to od toga, što nisam... ovaj... što nisam jeo danas... Zaista sam nekako čudan, glup... Vidim, da su ta gospoda platila za oštrige deset rubalja, pa zašto im ne bih pristupio i zamolio ih koju paru... da mi uzajme? Sigurno bi mi dali.

Pred jutro zaspim i sanjam žabu s kliještima, koja se nalazi u ljušturi i miga očima. U podne se budim od žeđe i tražim oca očima: on još svejednako hoda i maše rukama...

Preveo I. Kušan.

Prvi put štampano u časopisu Budilnik, br. 48., 1884., s potpisom: A. Čehonte. Ušlo u zbornik »Šarene priče«. Preštampano i u svim kasnijim izdanjima te knjige. Pored toga objavljeno u zborniku »Varnice« (Probleski), zborniku ruskih autora, Moskva, 1895. U Sabranim djelima uključeno u III. knjigu., god. 1901.

STRAŠNA NOĆ

Ivan Petrovič Parastosov problijedje, priguši svjetiljku i poče uzbuđenim glasom:

— Tamna, neprozirna magla visjela je nad zemljom, kad sam se ja, na badnje veče 1883. godine vraćao kući, od prijatelja, koji je sad već umro i kod koga smo se onda svi zadržali na spiritističkoj seansi. Uličice, kojima sam prolazio, zbog nečega nisu bile osvijetljene, i ja sam morao prolaziti skoro pipajući. Stanovao sam u Moskvi, kod hrama Uspeća na-Groblju, u kući činovnika Trupova, dakle, u jednom od najzabačenijih krajeva Arbata. Moje misli, dok sam išao, bijahu teške i pritiskivahu dušu...

»Život tvoj približuje se zalasku... Kaj se...«

To je bila fraza, koju mi je na seansi rekao Spinoza, kojega duh nam je pošlo za rukom da dozovemo. Ja sam molio da se ponovi, i tasa ne samo što je ponovila, nego je još dodala: »Noćas.« Ja ne vjerujem u spiritizam, ali misao o smrti, čak i nagovještaj o njoj, dovodio me je u tužno raspoloženje. Smrt je, gospodo, neminovna, ona je svakidašnja, ali je ipak misao o njoj odvratna čovječjoj prirodi... A onda, kad sam bio sav u neprobojnom, ledenom mraku, i pred očima mi se bijesno kolutale kišne kapi, a nad glavom žalosno fijukao vjetar, kad oko sebe nisam vidio ni jedne žive duše, niti čuo čovječjeg glasa, moju dušu ispunio je neodređen i nepojmljiv strah. Ja, čovjek slobodan od predrasuda, žurio sam se, bojeći da se osvrnem, pogledam u stranu. Činilo mi se, da ću, ako se osvrnem, zacijelo ugledati priviđenje smrti.

Parastosov jako uzdahnu, popi vode i nastavi:

— Taj neodređen, ali veoma razumljiv strah nije me ostavio ni tada, kad sam, popevši se na četvrti kat Trupovljeve kuće, otvorio vrata i ušao u svoju sobu. U mom skromnom stanu bio je mrak. U peći je cvilio vjetar i, kao moleći da uđe u topao prostor, lupkao je vrataščima za provjetravanje.

»Ako je vjerovati Spinozi, — osmjenuh se ja, — onda ću morati umrijeti noćas uz ovaj plač. Ipak je tjeskobno!«

Zapalih šibicu... Bijesan udar vjetra preletio je po krovu kuće. Tih plač se pretvorio u ljutu buku. Negdje dolje poče lupati napola

otkinuti kapok na prozoru, a moja vratašca za provjetravanje tužno zaškripaše zovući u pomoć...

»Teško onima, koji su bez krova za vrijeme ovakve noći,« — pomislih ja.

Ali nije bilo vrijeme da se predajem sličnim razmišljanjima. Kad se na mojoj šibici zagasito plavim svijetlom razgorio sumpor i kad sam pogledao svoju sobu, pred očima mi se pokaza neočekivan, užasan prizor... Kako mi je bilo žao što udar vjetra nije došao do moje šibice! Tada, možda, ne bih ništa opazio, i moja kosa se ne bi naježila. Uzviknuo sam, koraknuo k vratima i, pun užasa, očaja, straha, zaklopio oči...

Na sredini sobe ležao je mrtvački sanduk.

Zagasito plavo svijetlo gorjelo je kratko, ali sam imao kad da raspoznam konture lijesa... Vidio sam ružičasto, svjetlucavo zlatotkano tkivo, vidio križ od zlatnog širita na poklopcu. Ima stvari, gospodo, koje se zapečate u našoj pameti, iako ste ih vidjeli samo trenutačno. Tako je bilo i s tim lijesom. Ja sam ga vidio samo jedan trenutak, ali ga se sjećam do najsitnijih pojedinosti. To je bio lijes za čovjeka srednjeg rasta i, sudeći po ružičastoj boji, za mladu djevojku. Skupocjeno tkivo, nožice, brončane ručice — sve je govorilo o tome, da je pokojnik bio bogat.

Strelovito sam istrčao iz svoje sobe i, ne razmišljajući, ne misleći, nego samo osjećajući neiskazan strah, pojurio sam niz stepenice. U hodniku i na stepenicama bio je mrak, noge su mi se zaplitale o rubove bunde, i čudim se kako nisam pao i slomio vrat. Našavši se na ulici, naslonio sam se na mokar stup uličnog svijetla i počeo se umirivati. Srce mi je strašno udaralo, disanje je bilo teško...

Jedna od slušateljica odvrnu svijetlo na svjetiljci i približi se pripovjedaču, a ovaj nastavi:

— Ja se ne bih začudio da sam u svojoj sobi zatekao požar, lopova, bijesno pseto... Ja se ne bih začudio da se srušio tavan, provalio pod, srušili se zidovi... Sve je to prirodno i razumljivo. Ali kako je dospio u moju sobu mrtvački sanduk? Otkud on tu? Skupocjen, ženski napravljen očevidno za kakvu mladu aristokratkinju — kako je on mogao dospjeti u siromašnu sobu malog činovnika? Je li on prazan ili je u njegovoj nutrini — trup? Tko je ona. ta bogatašica, koja je prije vremena izgubila život i koja mi je učinila

tako čudnovatu i užasnu posjetu? Mučna tajna! »Ako se ovdje ne radi o čudu, onda je zločin«, — sinu mi u glavi.

Gubio sam se u nagađanjima. Vrata su, dok me nije bilo kod kuće, bila zaključana, i mjesto, gdje je bio ključ, bilo je poznato samo mojim najbližim prijateljima. Nisu valjda prijatelji spremili mrtvački sanduk. Moglo se također pretpostaviti da je lijes bio donešen u moju sobu pogreškom ukopnika. Oni su se mogli prevariti, pogriješiti kat ili vrata, i unijeti onamo, kuda nije trebalo. Ali kome nije poznato da naši ukopnici neće da iziđu prije iz sobe nego što dobiju za posao, ili bar napojnicu.

»Duhovi su mi predskazali smrt, — mislio sam ja. — Da oni već nisu uzgred požurili da mi osiguraju mrtvački sanduk?«

Ja, gospodo, ne vjerujem i nisam vjerovao u spiritizam, ali takav stjecaj okolnosti može dovesti u mistično raspoloženje čak i filozofa.

»Ali sve je to glupost i ja sam plašljiv kao đak, — rekoh ja. — To je bila optička varka — i ništa više! Idući kući bio sam tako mračno raspoložen, da nije čudo, ako su moji bolesni živci ugledali mrtvački sanduk... Razumije se, optička varka! Što bi bilo drugo?«

Kiša me je šibala po licu, a vjetar ljutito lepršao krajevima moje bunde, skidao kapu... Ozebao sam i strašno pokisao. Trebalo je ići, ali... kuda? Vratiti se kući — značilo bi riskirati da još jedamput vidim mrtvački sanduk, a to bi bilo iznad mojih snaga. Ja, koji nisam vidio oko sebe ni žive duše, nisam čuo ni jednog čovječjeg glasa, ostavši sam samcat s lijesom, u kome je možda ležalo mrtvo tijelo, mogao sam pomjeriti pameću. Ostati pak na ulici na kiši, koja je lila, i u hladnoći, bilo je nemoguće.

Odlučio sam da odem na noćenje svom prijatelju Pokojnikovu, koji se poslije, kao što je poznato, ubio. On je stanovao u namještenim sobama trgovca Lubanjiča, u Mrtvoj uličici.

Parastosov obrisa hladan znoj, koji je izbio na njegovom blijedom licu, i teško uzdahnuvši, nastavi:

— Svoga prijatelja nisam zatekao kod kuće. Kucnuvši na njegova vrata, i uvjerivši se da on nije kod kuće, napipao sam ključ na prečki, otvorio vrata i ušao. Zbacio sam sa sebe na pod mokru bundu i, napipavši u mraku divan, sjeo da se odmorim. Bio je mrak... U prozorskom otvoru za provjetravanje tužno je zviždao vjetar. U peći je cvrčak monotono pjevao svoju jednoličnu pjesmu. Na Kremlju

zazvoni na božićnje jutrenje. Ja brže zapalih šibicu. Ali svjetlost me nije spasla od neveselog raspoloženja, nego naprotiv. Strašan, neiskazan užas obuze me opet... Uzviknuh, posrnuh i besvijesno istrčah iz sobe...

U sobi prijatelja ugledao sam isto što i u svojoj — mrtvački sanduk!

Mrtvački sanduk moga prijatelja bio je skoro dvaput veći od moga, i ukrasi mrke boje davahu mu nekakav naročito sumoran kolorit. Otkud to ovdje? Da je to bila optička varka, bilo je nemoguće sumnjati... Ta nije mogao u svakoj sobi biti mrtvački sanduk! Očevidno, to je bila bolest mojih živaca, bila je halucinacija. Kud god bih ja sada otišao, svuda bih vidio pred sobom strašno skrovište smrti. Dakle, ja silazim s uma, razbolio sam se od neke vrste »lijesomanije«, a uzrok pomračenju uma nije bilo teško naći: treba se samo sjetiti spiritističke seanse i Spinozinih riječi...

»Ja silazim s uma! — pomislih u strahu, hvatajući se za glavu. — Bože moj! Što da radim?«

Glava mi je pucala, noge klecale... Kiša je lijevala kao iz kabla, vjetar je probijao skroz, a na meni nije bilo ni bunde ni kape. Da se vratim u namještenu sobu po njih, bilo je nemoguće, iznad mojih snaga... Strah me je čvrsto stezao u svoj ledeni zagrljaj. Kosa mi se digla na glavi, s lica mi je curio hladan znoj, iako sam vjerovao da je to bila halucinacija.

— Što sam mogao raditi? — nastavi Parastosov. — Sišao sam s uma i riskirao da užasno ozebem. Na sreću, sjetio sam se da blizu Mrtve uličice živi moj dobar prijatelj, liječnik, koji je tek nedavno svršio studije, Grobovski, i koji je bio sa mnom te večeri na spiritističkoj seansi. Požurih k njemu... On se tada još nije bio oženio bogatom kćerkom jednog trgovca i stanovao je na petom katu u kući državnog savjetnika Grobljanskog.

Kod Grobovskog je mojim živcima bilo suđeno da pretrpe novo mučenje. Penjući se na peti kat, čuo sam strašnu lupu. Netko je odozgo trčao, jako lupajući nogama i zalupivši vratima.

— Ovamo! — čuo sam uzvik, koji je parao dušu. — Ovamo! Sluga!

I za trenutak ususret meni odozgo je jurila niz stepenice tamna prilika u bundi i izgužvanom cilindru...

— Grobovski! — uzviknuo sam, poznavši svog prijatelja Grobovskog. — Jeste li to vi? Što vam je?

Kad je bio prema meni, Grobovski zastane i grčevito me uhvati za ruku. Bio je blijed, teško je disao i drhtao. Oči su mu lutale na sve strane, grudi se nadimale...

— Jeste li to vi Parastosove? — zapita me on potmulim glasom. — Jeste li to vi? Vi ste blijedi kao da ste izašli iz groba... Zaista, da vi niste halucinacija?... Bože moj... Vi ste strašni...

— Ali šta je s vama? Vi nemate kapi krvi u licu!

— Oh, ded dragi moj, da dahnem dušom... Milo mi je što sam vas vidio, ako ste zaista to vi, a ne optička varka. Prokleta spiritistička seansa... Tako mi je poremetila živce, da sam ja, zamislite, vrativši se malo prije kući, vidio u svojoj sobi... mrtvački sanduk!

Nisam vjerovao svojim ušima i zamolio sam ga da ponovi.

— Mrtvački sanduk, pravi mrtvački sanduk! — reče doktor, sjedajući iscrpljeno na stepenicu. — Ja nisam plašljivac, ali i sam đavao bi se uplašio kad bi poslije spiritističke seanse nabasao u pomrčini na mrtvački sanduk!

Zaplićući se i zamuckujući, ispripovjedio sam doktoru o lijesovima, koje sam ja vidio...

Trenutak smo gledali jedan u drugoga, iskolačivši oči i začuđeno otvorivši usta, zatim, da bismo se uvjerili, da nam se ne privida, počesmo jedan drugoga štipati.

— Nas obojicu boli, — reče doktor, — dakle, mi sad ne spavamo i vidimo jedan drugoga na javi. Dakle, mrtvački sanduci, moj i oba vaša — nisu optičke varke, nego nešto što postoji. Šta sad, bratac, da radimo?

Prostajavši cijeli sat na hladnim stepenicama i gubeći se u nagađanjima i pretpostavkama, mi smo užasno ozebli i odlučili da odbacimo malodušan strah i, probudivši slugu s hodnika, da idemo s njim u doktorovu sbou. Tak smo i učinili. Ušavši u namještenu sobu, zapalili smo svijeću i zaista smo ugledali mrtvački sanduk, ukrašen bijelim, zlatnotkanim tkivom, sa zlatnim resama i kitama. Sluga se pobožno prekrsti.

— Sad možemo doznati, — reče blijedi doktor, sav drhteći: — je li ovaj lijes prazan, ili je... naseljen?

Poslije duge, razumljive neodlučnosti, doktor se malo sagne i stegnuvši od straha i očekivanja zube, skinu sa lijesa poklopac. Mi pogledasmo u lijes i...

Lijes bijaše prazan...

Pokojnika u njemu nije bilo, ali smo zato u njemu našli pismo slijedećeg sadržaja:

»Dragi Grobovski!

Ti znaš, da su poslovi moga tasta došli u težak položaj. On je zapao u dugove sve do grla. Sutra ili prekosutra doći će da vrše popis njegova imanja, i to će sasvim upropastiti njegovu porodicu, i moju, ubit će našu čast, koja mi je draža od svega. Na jučerašnjem domaćem savjetovanju odlučili smo da sakrijemo sve što je od vrijednosti i što je skupocjeno. A kako je cijelo imanje moga tasta u mrtvačkim sanducima (on, kao što ti je poznato, izrađuje mrtvačke sanduke, najbolje u gradu), to smo odlučili da posakrivamo najbolje lijesove. Ja se obraćam tebi kao prijatelju, pomozi mi, spasi naše imanje i našu čast! U nadi, da ćeš nam pomoći da sačuvamo naše imanje, šaljem ti, dragi moj, jedan lijes, koji, molim te, sakrij kod sebe i čuvaj do trenutka kad ga potražim. Bez pomoći poznanika i prijatelja mi ćemo propasti. Nadam se, da mi nećeš odbiti, to prije, što lijes neće ostati kod tebe više od nedjelju dana. Svima, koje smatram za naše prave prijatelje, poslao sam po jedan lijes i uzdam se u njihovu velikodušnost i plemenitost.

Voli te tvoj Ivan Viličič.«

Poslije toga ja sam se jedno tri mjeseca liječio od sloma živaca, a naš prijatelj, zet ukopnikov, spasao je svoju čast, i imanje, i čak otvorio zavod za ukope te trguje spomenicima i nadgrobnim pločama. Njegov posao ne ide osobito, i sad svake večeri, ulazeći u svoj stan, ja se još jednako bojim da ne ću ugledati kraj svoje postelje bijeli mramorni spomenik ili katalfalk.

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi puta štampano u časopisu »Razvlečenije«, br. 50. od 27. prosinca 1884. g., s potpisom: A. Čehonte. Kasnije uključeno u zbornik »Nevine riječi«, Moskva, 1887. Nakon prerade novele Čehov ju je uključio u Sabrana djela (I. knjiga, 1899. g.)

KISELO RASPOLOŽENJE

Starješina kotarske policije Semjon Ilič Pračkin hodao je sobom iz kuta u kut i nastojao zatomiti u sebi neugodan osjećaj. Jučer je po poslu svratio vojnom referentu, slučajno sjeo za karte i izgubio osam rubalja. Neznatna, beznačajna svota, ali je zloduh škrtosti i sebičnosti uljezao policijskom starješini u uho i kudio ga zbog njegove rasipnosti.

— Osam rubalja — silnih li para! — zatomljivaše Pračkin u sebi tog zluduha. — Ljudi izgube i više, pa ništa. Osim toga. novac se zarađuje... Odemo jednom u tvornicu ili Rilovu u krčmu, i eto ga svih osam, čak i više!

— »Zima... Seljak, likujući...« — monotono buba u susjednoj sobi sin policijskog starješine Vanja. — »Seljak likujući... popravlja put...«

— Možeš i vratiti... Otkud sad to »likujući«?

— »Seljak, likujući, popravlja put... popravlja...«

— »Likujući...« — proslijedi razmišljati Pračkin. — Da mu je opaliti desetak vrućih, ne bi baš likovao. Mjesto da likuje, bilo bi bolje, da u redu plaća porez... Osam rubalja, silnih li para! Nije osam tisuća, možeš uvijek vratiti.

— »Njegov konjic, snijeg osjetiv... snijeg osjetiv, grabi kasom nekamo...«

— Samo da još pojuri u propanj! I jest neki kasač, molim te lijepo! Raga, ostaje raga... Nerazuman seljak voli u pijanstvu tjerati konja, a poslije, kad upadne u prolizinu ili u jarak onda se nateži s njim... Samo ti meni juri, a ja ću ti zabiberiti, da pet godina nećeš zaboraviti!... I zašto li sam bacio malu? Da sam izašao s tref asom, imao bih dva štiha...

— »Derući mekane brazde, mahnita kola jezde... derući mekane brazde, mahnita kola jezde...«

— »Derući... derući brazde... brazde...«? Pazi Što kaže! I dopuštaju da se tako piše, sačuvaj bože! A zapravo je svemu kriva desetica! Đavo ju je donio baš u zao čas.

— »I eto trči slušče dječarac... slušče dječarac, u sanjke Zučku smjestiv... smjestiv«.

— Znači, da se najeo, kad trči i objšenjači... A roditeljima nije ni na kraj pameti, da derana natjeraju na posao. Mjesto da vozika psa,

bilo bi bolje da cijepa drva ili čita Sveto Pismo... I pasa je tih previše. Ne možeš ni proći, ni provesti se od njih. Nisam smio sjesti poslije večere... Morao sam povečerati i odvesti se...

— »I teško mu je, i smiješno, a mati se prijeti... a mati se prijeti kroz prozor...«

— Prijeti se ti, prijeti... Lijena je da izađe napolje i kazni ga... Valjalo bi da mu digne bundicu, pa tres-tres, tres-tres! Bolje je tako, nego prijetiti prstom... Inače će, razumiješ, od njega postati pijanica. Tko je to napisao? — upitat će Pračkin glasno.

— Puškin, tatice!

— Puškin? Hm!... Mora biti da je neki osobenjak! Pišu li pišu, a što pišu, ne shvaćaju ni sami... Samo da se piše.

— Tata, seljak je dovezao brašno! — viknu Vanja.

— Preuzmi!

Ali ni brašno ne obradova Pračkina. Što je više tješio sama sebe, to je teže podnosio gubitak. Toliko je žalio tih osam rubalja, toliko ih je žalio, baš kao da je doista izgubio osam tisuća. Kad je Vanja prestao s učenjem i zašutio, Pračkin stade pred prozor i tugujući upre svoj žalosni pogled u snježne nanose... Ali pri pogledu na nanose samo ga jače zapeče rana u srcu. Sjetio se tako jučerašnje posjete vojnom referentu. Prosula se žuč, steglo ga u duši. Potreba, da iskali na nečemu svoj jad, dođe do one granice, koja ne dopušta odgađanja. On ne otrpje...

— Vanja! — podviknu. — Dođi da te istučem zbog toga, što si jučer razbio staklo!

Preveo I. Kušan.

Original, naslov: Ne v duhe... Prvi puta štampano u časopisu Oskolki. br. 52, od 29. prosinca 1884., s naslovom: Pričica, i potpisom: A. Čehonte. Prerađeno uključeno u I. knjigu Sabranih djela, 1899. god.

KAPETANSKA UNIFORMA

Sunce se u osvit mrštilo na kotarsko mjesto, pijevci se istom protezali, a u međuvremenu se u krčmi čike Rilkina već sabrali gosti. Bila su trojica: krojač Merkulov, redar Zratva i podvomik državne blagajne Smjehunov. Sva su trojica bili pripiti.

— Ne pričaj! Samo ne pričaj! — razglabao je Merkulov držeći redara za dugme. — Činovnik iz građanskog ureda, ako uzmemo nekoga višega, u krojačkom će smislu uvijek natrti nos generalu. Uzmimo sadekar komornika, kao na primjer... Kakav mu je to čovjek? Kakvog položaja? A računaj... Četiri aršina najboljeg sukna tvornice Prundel i sinovi, dugmeta, zlatni ovratnik, bijele hlače sa zlatnim lampasima, prsa sva u zlatu, na ovratniku, na rukavima i na suvracima sve sja. Sadekar istom ako šiješ gospodi dvorskim nadzornicima, dvorskim konjušnicima, dvorskim ceremonijal-majstorima i drugim milistrima... Šta misliš? Sjećam se dobro, šili smo za dvorskog nadzornika Andreja Semjoniča Vonljarevskog. Uniforma — ne smiješ ni blizu! Uzmeš je u ruke, a u žili kucavici tak-tak! Ako šiješ pravoj gospodi, ne smiješ ih uznemirivati. Uzeo si mjeru, pa šivaj, a da odlaziš te probaš i dotjeravaš, nikako ne mere. Ako si pravi krojač, onda otprve napravi po mjeri... Skoči s tornja pa pogodi u čizmu — eto kako je! A do nas je bila, brajko moj, ko sad se sjećam, žandarska škola. Naš je gazda Osip Jaklič odabrao među žandarima one, koji su podesni, da im se stas podudara s mušterijinim, zbog probe. Dakle, ovako... izabrali mi, brajko moj, za grofovu uniformu jednog podesnog žacu. Pozvali ga... Oblači, mustro, i pogledaj!... Da pukneš! Obuko on ovako, sadekar tu uniformu, pogledo prsa — i zamisli! Ukočio se, znaš, zadrhto, onesvijestio se...

— A jeste li šili policijskim starješinama? — zanimalo je Smjehunova.

— E, jesu važne zvjerke! U Petrogradu je tih policijskih starješina na pasja preskakala... Ovdje pred njima skidaju kape, a tamo — »odbij, što si navalio!« Šili smo mi i za gospodu oficire, a i za osobe iz prva četiri razreda. Ima osoba i osoba... Ako si ti, ko na primjer, iz petog razreda, onda je sitnica s tobom... Dođi kroz sedmicu, i sve je gotovo, jer osim ovratnika i rukavaca, nema ništa drugo. A ako je

neki četvrtog razreda ili trećega, ili, ko na primjer, drugoga, ondak gazda svima po njušci, i trkom u žandarsku školu. Šili smo mi jednoć, brajko moj, i perzijskom konzulu. Prišili smo mu na prsima i leđima zlatnih pereca za tisuću i pol. Mislili smo, da neće dati; ali, jok, platio je... U Petrogradu su čak i Tatari otmjeni.

Dugo pričaše Merkulov. Oko deset sati, pod dojmom uspomena, zaplače i stade se gorko žaliti na sudbinu, koja ga je bacila u gradić, koji je pun samo trgovaca i malograđana. Redar je već bio dvojicu odveo na policiju, podvomik je već dvaput bio otišao na poštu i u blagajnu, pa se opet vratio, a on se svejednako tužio. U podne stajaše pred crkvenjakom, udarao se šakom u prsi i gunđao:

— Neću da šijem za ništarije! Ne pristajem! U Petrogradu sam osobno šio za baruna Špucelja i za gospodu oficire! Odlazi od mene, nevoljo mantijaška, da mi se skloniš s očiju! Odlazi!

— Jako ste se uzoholili, Trifone Pantelejiču — uvjeravaše crkvenjak krojača. — Iako ste umjetnik u svome zanatu, ne smijete zaboravljati vjere i boga. Arije se uzoholio slično kao i vi i umro nakaznom smrću. Oh, umrijet ćete i vi!

— I umrijet ću! Bolje i da umrem, nego da šijem zobune!

— Je li ovdje moj prokletnik? —aču se odjednom pred vratima ženski glas. i u krčmu uđe Aksinja, supruga Merkulova, postarija žena, zasukanih rukava i utegnuta trbuha. — Gdje je on, bezbožnik? — promotri ona ljutitim pogledom goste. — Hajde kući, nestao dabogda, traži te tamo neki oficir.

— Kakav oficir? — zapanji se Merkulov.

— Đavo bi ga znao. Kaže, da je došao radi narudžbe.

Merkulov počeša cijelom šaketinom svoj veliki nos, što bi učinio svaki put, kad bi htio pokazati, da je neobično zaprepašten, i promrmlja:

— Najela se baba bunike... Petnaest godina nisam vidio otmjene osobe i sad odjedared na dan posta — oficir radi narudžbe! Hm!... Idem da vidim.

Merkulov izađe iz krčme i, posrćući, odgega se kući... Žena ga nije prevarila. Na kućnom pragu ugleda kapetana Určajeva, tajnika mjesnog vojnog starješine.

— Gdje se ti to skitaš? — dočeka ga kapetan.— Cio sat čekam... Možeš li mi sašiti uniformu?

— Vaše blagor... Gospode! — propenta Merkulov, zagrcnuvši se i strgnuvši s glave kapu zajedno s pramenom kose. — Vaše blagorođe! Zar mi je ovako nešto prvi put? Ah, gospode! Šio sam za baruna Špucelja... Eduarda Karliča... Gospodin mi je potporučnik Zembulatov dosele dužan deset rubalja. Ah! Ženo, pa dajder njegov blagorođu stoličicu, bog da me ubije... Zapovijedate li, da uzmem mjeru? Ili dopuštate, da šijem odoka?

— Dakle... Od tvog sukna i da za sedmicu dana bude gotovo... Koliko tražiš?

— Ta molim vas, vaše blagorođe... Što kažete — osmjehnu se Merkulov. — Ja nisam nekakav trgovac. Razumijemo mi, ipak, kako treba s gospodom... Kad smo šili za perzijskog konzula, pa sve bez ijedne riječi...

Pošto je uzeo kapetanu mjeru i ispratio ga, Merkulov je cio sat stajao nasred sobe i tupo buljio u ženu. Nije mogao vjerovati.

— Kakvog li slučaja, molim te lijepo — protisnu on napokon. — Gdje da uzmem novac za sukno? Aksinjo, dajder mi, brajko, uzajmi onaj novac, što smo ga dobili za kravu.

Aksinja mu je pokazala šipak i pljunula. Malo kasnije je mlatarala žaračem, razbijala mužu lonce o glavu, vukla ga za bradu, istrčavala na ulicu i vikala: »Naprijed, tko vjeruje u boga! Ubi me...« Ali ti protesti ni do čega ne dovedoše. Idućeg je jutra ležala u postelji i skrivala pred šegrtima modrice, a Merkulov je obilazio trgovine i, prepirući se s trgovcima, odabirao podesno sukno.

Za krojača nastupi novo razdoblje. Budeći se izjutra i sagledavajući mutnim očima svoj maleni svijet, on više nije bijesno pljuvao... A, što je najneobičnije od svega, prestao je da zalazi u krčmu i prihvatio se posla. Tiho se pomolivši, on bi natakao velike željezne naočale, namrštio se i s dubokom pobožnošću razastirao sukno po stolu.

Za sedmicu dana uniforma bijaše gotova. Izglačavši je, Merkulov izađe na ulicu, objesi je na pleter i poče je četkati; skine dlačicu, odmakne se korak, dugo škilji na uniformu i opet skine dlačicu — i tako oko dva sata.

— Nevolja je s tom gospodom — govorio je on prolaznicima. — Nemam više snage, izmučio sam se! Obrazovani su, fini — deder im ugodi.

Sutradan, poslije čišćenja, Merkulov namaže glavu uljem, očešlja se, zamota uniformu u novi rubac i pođe kapetanu.

— Nemam kada s tobom, bukvanom, razgovarati! — zaustavljaše on svakog koga bi sreo. — Zar ne vidiš, da nosim uniformu kapetanu?

Za pola sata vratio se od kapetana.

— Čestitam vam na primitku, Trifone Pantelejiču — dočeka ga Aksinja, široko se smijuljeći i stideći se.

— Baš si budala! — odgovori joj muž. — Zar prava gospoda odmah plaćaju? Nije to nekakav trgovac, da samo tresne o stol! Budala si...

Dva je dana Merkulov ležao na peći, nije pio ni jeo, i prepustio se osjećaju samozadovoljstva, baš kao Herkul, pošto je obavio sve svoje podvige. Treći dan ode da naplati.

— Je li njihovo blagorođe ustalo? — prošapta on, ušuljavši se u predsoblje i obrativši se posilnome.

I pošto dobi niječni odgovor, ukipi se kraj dovratka i stade čekati.

— Izbaci ga napolje! Reci, da ću platiti u subotu! — začu on poslije dužeg čekanja, kako se kapetan prodera.

Isto to ču on i u subotu, u prvu subotu, pa i u drugu... Cio je mjesec odlazio kapetanu, sate i sate sjedio u predsoblju, i mjesto novaca dobivao poruku, da se tornja do đavola i da dođe u subotu. Ali on nije klonuo, nije se bunio, već naprotiv... Čak se i udebljao. Sviđalo mu se to dugo čekanje u predsoblju, to »izbaci ga napolje« odzvanjalo je u njegovim ušima kao slatki napjev.

— Odmah poznaš otmjenu osobu — oduševljavao se on svaki put, kad bi se od kapetana vraćao kući. — Kod nas su u Petrogradu svi bili takvi...

Merkulov bi pristao da do kraja života odlazi kapetanu i čeka u predsoblju, da nije bilo Aksinje, koja je tražila, da joj vrati novac, što ga dobiše za kravu.

— Jesi li donio novac? — dočekivala bi ga ona svaki put. — Nisi? Šta učini od mene, pseto okrutno? A? Mitka, gdje je žarač?

Jednom predveče išao Merkulov s trga i teglio na leđima vreću ugljena. Za njim se žurila Aksinja.

— Vidjet ćeš ti kod kuće svog sveca! Pričekaj! — gunđala je ona, misleći na novac, što ga dobiše za kravu.

Odjednom Merkulov zastade kao ukopan i veselo ciknu... Iz krčme »Veselje«, mimo koju su išli, strelovito izletje neki gospodin u cilindru, crvena lica i pijanih očiju. Za njim je jurio kapetan Určajev s takom u ruci, bez kape, razdrljen, raščupan. Nova mu uniforma bila sva od krede, jedna mu epoleta stršala ustranu.

— Prisilit ću te, da igraš, varalico! — urlao je kapetan, bjesomučno mašući takom i otirući znoj s čela. — Naučit ću te, arcilupežu, kako se igra s poštenim ljudima.

— Ma pogledaj, budalo, — prošapta Merkulov gurajući ženu pod rebra i smijuckajući se. — Odmah se pozna otmjena osoba. Ako trgovac nešto i sašije za svoju prostačku njušku, nikad da iznosi. Trideset godina vuče, a ovaj je već upropastio uniformu! Makar i novu šio!

— Hajde ga zamoli za novac! — reče Aksinja. — Hajde!-

— Šta ti je, budalo! Na ulici? Ni govora...

Ma koliko da se Merkulov protivio, žena ga je prisilila, da priđe razbješnjelom kapetanu i spomene novac.

— Tornjaj se — odgovori mu kapetan. — Dodijao si mi!

— Ja shvaćam, vaše blagorođe... Ne bih ja... ali žena... nerazumno stvorenje. Sami znate, kakva je pamet u glavi toga ženskog soja...

— Dodijao si mi, kad ti kažem! — zaurla kapetan, izbečivši u nj pijane, mutne oči. — Tornjaj se!

— Shvaćam vaše blagorođe. Ali zbog žene, jer je, da izvolite, novac od krave... Ocu Judi prodadosmo kravu —

— A-a-a... još pričaš, mrcino!

Kapetan zamahnu i... tres! Niz leđa Merkulova prosu se ugljen, iz očiju varnice, iz ruku ispade kapa... Aksinja zaurla. Časak je stajala nepomično, kao Lotova žena, pretvorena u stup soli, zatim je koraknula naprijed i bojažljivo pogledala muževo lice. Na veliko njeno čudo, na licu je Merkulova sjao blaženi smiješak, u nasmijanim mu očima blistale suze...

— Odmah poznaš pravu gospodu! — mrmljao je on. — Fini ljudi, obrazovani... Isto tako i nekoć... u istom ovom mjestu, kad sam nosio bundu barunu Špucelju, Eduardu Karliču... Zamahnuli i — tres! I gospodin potporučnik Zembulatov isto tako... Došao k njima, a oni

priskočili i svom snagom... Eh, prošla su, ženo, moja vremena! Ništa ti ne shvaćaš! Prošla su ona vremena...

Merkulov mahnu rukom i, pokupivši ugljen, odgega se kući.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 4, od 26. siječnja 1885., sa potpisom: A. Čehonte. Uključeno gotovo u svim izdanjima zbornika »Šarene priče«. Popravljena, novela je bila uvrštena u II. knjigu Sabranih djela (god. 1900.).

KOD UDOVE PREDSTAVNIKA PLEMSTVA

Prvog veljače svake godine, na dan svetog mučenika Trifuna, na imanju udovice pokojnog kotarskog predstavnika plemstva Trifuna Ljvoviča Zavzjatova dolazi do neobičnog komešanja. Toga dana predstavnikova udovica Ljubov Petrovna služi parastos za preminulog slavljenika, a poslije parastosa blagodarenje gospodu bogu. Na parastosu se sastane cio kotar. Ovdje ćete vidjeti sadašnjeg predstavnika Hrumova, predsjednika kotarske uprave Marfutkina, stalnog člana Potraškova, obojicu kvartovskih mirovnih sudaca, starješinu policije Krinolinova, dvojicu policijskih nadzornika, kotarskog liječnika Dvorjagina, koji zaudara po jodoformu, sve male i velike vlasteline, i t. d. Sve u svemu skupi se pedesetak ljudi.

Točno u podne se gosti, izduljenih lica, probijaju iz svih soba u dvoranu. Na podu su sagovi, a koraci nečujni, ali svečana prigoda instinktivno prisiljava ljude da se dižu na prste i održavaju ravnotežu u hodu. U dvorani je već sve spremno. Otac Jevmenij, maleni starčić, u visokoj olinjaloj kamilavci, oblači crnu odeždu. Đakon Konkordijev, crven kao rak i već odjeven, nečujno prelistava trebnik i stavlja u nj papiriće. Pred vratima, koja vode u predvorje, crkvenjak Luka. silno naduvši obraze i izbečivši oči, raspaljuje kadionicu. Dvoranu pomalo napunja plavkasti, providni dim i miris tamjana. Pučki učitelj Gelikonski, mladić u novom, vrećastom kaputu i s velikim prištevima na uplašenom licu, raznosi voštanice na poslužavniku od novog srebra. Domaćica Ljubov Petrovna stoji sprijeda, kraj stolića s koljivom i unaprijed prinosi rupčić licu. Unaokolo tišina, koju ponekad prekidaju uzdasi. Sva su lica izduljena, svečana.

Parastos počinje. Iz kadionice se diže plavi dim i poigrava u kosoj sunčanoj zraci, užežene svijeće tihano pucketaju.

Pjesma, isprva snažna i zaglušna, ubrzo, čim se pojci polako prilagode akustičnim uvjetima sobe, postaje tiha, skladna... Napjevi su sve žalosniji, turobniji... Goste malo po malo hvata melankolija i postaju zamišljeni... Na pamet im padaju misli o kratkoći ljudskog života, o mijeni, o svjetskoj taštini... Prisjećaju se pokojnog Zavzjatova, punog i crvenih obraza, koji je nadušak ispijao bocu šampanjca i razbijao čelom ogledalo. A kad zapjevaju »so svjatimi

upokoj« i kad se začuju jecaji domaćice, gosti se počinju sjetno premještati s noge na nogu. One osjećajnije počinje golicati u grlu i u uglovima kapaka. Predsjednik kotarske uprave Marfutkin. nastojeći da zatomi neugodni osjećaj, naginje se prema uhu policijskog starješine i šapće:

— Juče sam bio kod Ivana Fjodoriča... Petar Petrovič i ja imali smo veliki šlem bez aduta... Boga mi... Olga Andrejevna se toliko raspalila, da joj je iz usta ispao umjetni zub.

Ali uto pjevaju »vječnaja pamjat«. Gelikonski smjerno uzima svijeće, i parastos se svršava. Iza njega slijedi trenutačni metež, mijenjanje odeždi i zahvalnica. Poslije zahvalnice, dok se otac Jermenij svlači, gosti taru ruke i kašlju, a domaćica priča o dobroti pokojnog Trifuna Ljvoviča.

— Izvolite, gospodo, da založite! — završava ona svoju pripovijest uzdišući.

Gosti, nastojeći da se ne guraju i da ne staju jedno drugom na noge, žure u blagovaonicu... Ondje ih dočekuje doručak. Taj je doručak tako obilat, da crkvenjak Konkordijev svake godine, kad ga ugleda, smatra da mora raširiti ruke, zaprepašteno zavrtjeti glavom i reći:

— Nevjerojatno! Ovo, oče Jevmenije, nije toliko nalik na ljudsku hranu, koliko na žrtve, koje se prinose bogovima.

Doručak je uistinu neobičan. Na stolu je sve, što god mogu dati flora i fauna, ali je tu nevjerojatno samo jedno: na stolu ima svega, osim... alkoholnih pića. Ljubov Petrovna se zarekla, da neće u kući držati karata, ni alkohola — toga dvoga, što je upropastilo njena muža. Na stolu su samo poredane boce s octom i uljem, kao da se rugaju i kao da kažnjavaju ljude za doručkom, koji su mahom sastavljeni od mahnitih pijanaca i ispičutura.

— Založite, gospodo! — nudi ih udova predstavnika plemstva. — Samo, oprostit ćete, ja nemam votke. — Ne držim.

Gosti se primiču stolu i neodlučno se laćaju piroga. Ali jelo ne ide. U nabadanju viljuškama, u rezanju, u žvakanju osjeća se nekakva lijenost, apatija... očito je da nešto nedostaje.

— Osjećam se, kao da sam nešto izgubio... — došaptava jedan mirovni sudac drugom. — Isti sam osjećaj imao, kad mi je žena pobjegla s inženjerom... Ne jede mi se.

Marfutkin, prije nego će početi jesti, dugo kopa po džepovima i traži džepni rupčić.

— Ta rupčić je u bundi! A ja ga sve tražim — prisjeća se on na sav glas i odlazi u predsoblje, gdje vise bunde.

Iz predsoblja se vraća zažarenih očiju i odmah se s mnogo teka naklopi na piroge.

— Nije li istina, da je gadno krkati nasuho? — šapće on ocu Jevmeniju. — Hajde, popo, u predsoblje, tamo ti je boca u bundi... Samo pazi, budi oprezan, da ne zvekneš bocom.

Otac Jevmenij se prisjeća, da mora nešto narediti Luki i brza u predsoblje.

— Oče, samo dvije riječi... u četiri oka! — dostiže ga Dvomjagin.

— A kakvu sam ja bundu kupio, gospodo, ispod ruke! — hvali se Hrumov. — Stoji tisuću, a ja sam dao... nećete vjerovati... dvjesta pedeset! Ništa više!

U svakoj bi drugoj prilici gosti ravnodušno dočekali ovu izjavu, ali sada izražavaju svoje čuđenje i ne vjeruju. Napokon svi u skupini ispadaju u predsoblje, da vide bundu i gledaju je sve dotle, dok doktorov Mikeška ne iznese kradom iz predsoblja pet praznih boca... Kad donesu kuhanu jesetru, Marfutkin se sjeti, da je zaboravio dozu za cigarete u saonicama i odlazi u konjušnicu. Da mu ne bi bilo dosadno samome, vodi sa sobom đakona, koji opet mora usput pogledati konja.

Uveče istoga dana, Ljubov Petrovna sjedi u svom kabinetu i piše pismo davnašnjoj petrogradskoj prijateljici:

»Danas, kao i prošlih godina — piše ona između ostaloga — davala sam parastos za pokojnika. Na parastosu su bili svi moji susjedi. Surovi, prosti ljudi, ali kakva srca! Pošteno sam ih počastila, ali, naravno, kao ni prošlih godina, ne dadoh ni kapljice alkoholnog pića. Otkako je on umro, od toga što je pretjeravao u piću, zaklela sam se, da ću u našem kotaru uvesti trijeznost i tako iskupiti njegove grijehe. Propovijedati trijeznost počela sam od vlastite kuće. Otac Jevmenij je oduševljen mojim pothvatom i pomaže mi riječju i djelom. Ah, ma chére,[81] kad bi ti znala, koliko me vole moji medvjedi! Predsjednik kotarske uprave Marfutkin, poslije ručka klečeći mi je poljubio ruku, dugo je držao na usnama i, smiješno zavrtivši glavom,

zaplakao: mnogo osjećaja, ali nema riječi! Otac Jevmenij, taj divni starčić, sjeo je uza me i suzno me gledajući dugo nešto lupetao kao dijete. Nisam shvatila njegovih riječi, ali sam kadra shvatiti iskrene osjećaje. Policijski starješina, taj lijepi muškarac, o kojem sam ti pisala, kleknuo je preda me i htio izgovoriti svoje vlastite stihove (on je naš pjesnik), ali... nije imao snage... zaljuljao se i pao... Div je dobio napadaj... Možeš zamisliti moj ushit! Nije međutim prošlo ni bez neugodnosti. Jadnom predsjedniku sudskog vijeća Alalikinu, podebelom čovjeku i apoplektičaru bilo je loše i proležao je na divanu dva sata u nesvijesti. Morali smo ga polijevati vodom... Hvala budi doktoru Dvornjaginu: on je donio iz svoje apoteke bocu konjaka i ovlažio mu sljepočice, od čega se ubrzo osvijestio, pa su ga odvezli...«

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u 6. br. časopisa Oskolki (od 9. veljače 1885. god.) s potpisom: A. Čehonte i podnaslovom (Pripovijest). Bez podnaslova uvršteno u zbornik »Šarene priče« i u sva kasnija njegova izdanja. U Sabranim djelima štampano u III. knjizi (god. 1901.)

ŽIVA KRONOLOGIJA

Salon državnog savjetnika Šaramikina sad je u prijatnom polumraku. Velika brončana svjetiljka sa zelenim zaslonom osvjetljuje zeleno a la »ukrajinska noć«[82] zidove, namještaj, lica... Pokatkad u kaminu, koji se gasi, bukne cjepanica koja tinja i za trenutak obasjava lica bojom požarnog crvenila, ali to ne kvari opću harmoniju svjetlosti. Opći ton je, kako vele umjetnici, održan.

Pred kaminom u naslonjaču, u pozi čovjeka, koji je istom ručao, sjedi sam Šaramikin, gospodin u godinama sa sijedim činovničkim zaliscima i blagim plavim očima. Po licu mu je razlivena nježnost, usne namještene u tužan osmijeh. Kraj njegovih nogu, pruživši prema kaminu svoje noge i lijeno se protežući, sjedi na klupici vicegubemator Lopnjev, valjan čovjek, star jedno četrdeset godina. Kraj pianina se igraju Šaramikinova djeca: Nina, Kolja, Nadja i Vanja. Iz odškrinutih vrata, koja vode u kabinet g-đe Šaramikinove, bojažljivo prodire svjetlost. Tamo iza vrata, za svojim pisaćim stolom, sjedi Šaramikinova žena, Ana Pavlovna, predsjednica mjesnog gospojinskog društva, živahna i pikantna dama, stara jedno trideset godina. Njene crne, žive oči, prelijeću kroz lornjet po stranama francuskog romana. Pod romanom je razbacan društveni izvještaj za prošlu godinu.

— Prije je naš grad u tom bio sretniji, — govori Šaramikin, škiljeći svojim blagim očima u ugalj. koji tinja. — Ni jedna zima nije prošla, a da ne bi došla kakva zvijezda. Bili su i čuveni glumci, i pjevači, a sad... đavo bi ga znao, osim mađioničara i verglaša nitko ne dolazi. Nema nikakvog estetskog uživanja... Živimo kao u šumi. Da... A sjećate li se, vaše prevashodstvo, onog talijanskog tragičara... kako se zove?... još je jako crnomanjast, visok... Daj mi bože pameti... Ah, da Luigi-Ernesto de Rugiero... Vanredan talent... Sila! Pokatkad rekne jednu riječ i ushiti cijelo kazalište. Moja Anjutočka mnogo se zanimala za njegov talent. Ona mu je isposlovala kazalište, i karte za deset predstava rasprodala... On ju je zato učio deklamaciju i mimiku... Blago od čovjeka! Došao je ovamo... da ne lažem... prije jedno dvanaest godina... Ne, vi... Manje, deset godina... Anjutočka, koliko je godina našoj Nini?

— Deseta! — viče iz svog kabineta Ana Pavlovna. — A zašto?

— Ništa dušice, samo tako... I dobri pjevači su pokatkad dolazili... Sjećate li se tenora di grazia[83] Prilipčina? Kakvo je blago od čovjeka! Kakva spoljašnost! Plav... lice tako izrazito, manire pariške... Pa kakav glas, vaše prevashodstvo! Samo je bilo jedno zlo: neke note je pjevao iz trbuha i »re« dizao u fistuli, inače je bilo dobro. Kod Tamberlika[84] sam, govorio je, učio... Ja i Anjutočka isposlovali smo mu dvoranu u društvenim prostorijama, i on nam je iz zahvalnosti zato pokatkad pjevao cijele dane i noći... Anjutočku je učio da pjeva... Došao je, kako se sjećam, o velikom postu, prije jedno... jedno dvanaest godina. Ne, više... I ta pamet, oprosti mi bože! Anjutočka, koliko je godma našoj Dadji?

— Dvanaest!

— Dvanaest... ako dodate deset mjeseci... E, pa tako i jest... trinaest! Prije je u našem gradu i života bilo nekako više... Uzmite, na primjer, dobrotvorne večeri. Kako su kod nas bile lijepe večeri. Baš divota! I pjevaju, i plešu, i čitaju... Poslije rata, sjećam se, kad su ovdje bili zarobljenici Turci, Anjutočka je priredila veče u korist ranjenika. Skupili su tisuću i sto rubalja... Turci oficiri, sjećam se, bili su kao bez glave od Anjutočkinoga glasa, stalno su joj ljubili ruku. He, he... Iako su azijati, ipak su oni zahvalan narod. Veče je toliko uspjela, da sam je, vjerujete li mi, zapisao u dnevnik. To je bilo, kao sad se sjećam... sedamdeset šeste... ne! sedamdeset sedme... Nije! Molim vas, kad su kod nas bili Turci? Anjutočka, koliko je godina našem Kolječki?

— Meni je, papa, sedam godina! — veli Kolja, crnomanjast dečko, kao ugljen crne kose.

— Jest, ostarili smo, i nema više one energije!... — slaže se Lopnjev, uzdišući. — Eto, to je uzrok... Starost, bratac! Nema novih inicijatora, a stari su ostarili... Nema više one vatre. Kad sam bio mlađi, ja nisam volio da se društvo dosađuje... Ja sam bio prvi pomoćnik Ane Pavlovne... Ako je trebalo prirediti veće u dobrotvorne svrhe, lutriju, potpomoći kakvog čuvenog čovjeka došljaka — ja sam sve ostavljao i prihvaćao se posla. Jedne zime, sjećam se, toliko sam se namučio i natrčao, da sam se čak i razbolio... Neću

zaboraviti te zime!... Sjećate li se, kakvu predstavu smo priredili s vašom Anom Pavlovnom u korist pogorelaca.

— Koje godine je to bilo?

— Nije to tako davno... Sedamdeset devete... Nije, čini mi se da je osamdesete! Molim vas, koliko je godina vašem Vanji?

— Pet! — viče iz kabineta Ana Pavlovna.

— E, dakle, to je bilo prije šest godina... Da bratac, to su bila djela! Sad već toga nema! nema one vatre! — Lopnjev i Šaramikin daju se u misli. Cjepanica, koja tinja, plane posljednji put i pokriva se pepelom.

Prijevod je uzet iz knj. A. P. Čehov: Pripovijetke, izd. Kulture, 1947.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 8, 23. veljače 1885. god., sa potpisom: A. Čehonte. S malim izmjenama u punktuaciji ušlo u sva izdanja zbornika »Šarene priče«. Štampano u II. knjizi Sabranih dijela (1900.)

U KUPALIŠTU

I

— Ej ti, tipčino! — doviknu debeljko, gospodin bijelog tijela, spazivši u tami visokog i mršavog čovjeka rijetke brade i s velikim bakrenim križom na prsima. — Pusti paru!

— Nisam ja, vaše blagorođe, kupališni služitelj, već brijač. Nije moj posao da puštam paru. Zapovijedate li možda, da vam stavim kupice za puštanje krvi?

Debeli se gospodin pomilova po tamnocrvenim stegnima, promisli i reče:

— Kupice? Može, stavi ih! Nikamo se ne žurim.

Brijač potrča u predvorje kupališta po instrument i poslije nekih pet minuta na prsima i leđima debelog gospođina već se cmjelo desetak kupica.

— Ja vas se sjećam, vaše blagorođe, — poče brijač, stavljajući jedanaestu kupicu. — Izvoljeli ste se u nas kupati prošle subote, i onda sam vam ja još rezao žuljeve. Ja sam brijač Mihajlo... Sjećate li se? Onda ste me izvoljeli ispitivati o nevjestama.

— Aha... Pa što onda?

— Ništa... Postim sada i grijeh mi je da osuđujem, vaše blagorođe, ali ne mogu da vam ne kažem, što mi savjest nalaže. Oprostio mi bog moje prijekore, ali je nevjesta sada postala neuračunljiva, glupava... Prijašnja je nevjesta htjela da se uda za čovjeka, koji bi bio solidan, ozbiljan, s kapitalom, koji bi sve mogao procijeniti, razumjeti vjeru, a današnjoj laska obrazovanje. Daj joj obrazovanoga, ali da je gospodin, službenik ili neki od trgovaca, bolje joj i ne pokazuj — ismijat će ga! Obrazovanosti ima različitih... Neki je obrazovan, i naravno, steći će visoki položaj, a drugi će cio vijek provesti kao pisar, neće biti s čime da ga sahraniš. Zar ih je danas malo takvih? Nama dolazi ovamo jedan... obrazovani. Telegrafista je... Pretekao je sve ostale, može da izmisli brzojavke, a umiva se bez sapuna. Žalosno je gledati!

— Siromah je, ali čestit! — dopre s gornje police promukli bas. — Takvima se ljudima treba ponositi. Obrazovanje spojeno sa siromaštvom dokazuje visoka duševna svojstva. Prostačino!

Mihajlo ispod oka promotri gornju policu... Ondje je sjedio i udarao se snopićem po trbuhu mršavko. kojemu su kosti bile ispale po svem tijelu, i na kojemu, kako se činilo, nije ništa ni bilo osim kože i rebara. Lica mu se nije ni vidjelo, jer mu cijelo bijaše prekriveno dugačkom kosom, što je padala dolje. Vidjela se svega dva oka, puna srdžbe i prezira, uperena u Mihajla.

— Jedan od takvih... dugokosih! — trepnu Mihajlo okom. — Pun je ideja... Nevjerojatno je, koliko se nakotilo toga svijeta! Ni da ih sve uočiš... Gledaj, što je raspustio čuperke, rugoba! Svaki kršćanski razgovor mu se gadi, kao tamjan nečastivome. Zauzeo se za obrazovanost. Takve eto i voli današnja nevjesta. Baš takve, vaše visokorođe! Nije li to gadno? Jesenas me zove svećenikova kći. — »Nađi mi. kaže, Michel — u kućama me zovu Michelom, jer ja i dame kovrčam, — nađi mi ženika, a da bude pisac.« A i imao sam na njenu sreću jednog takvog... Svraćao je on u krčmu Porfiriju Jemeljaniču i sve se prijetio, da će nešto objaviti u novinama. Priđe mu čovjek, zamoli novaca za votku, a on odmah za uho... »Šta? Od mene tražiš novac? Pa znaš li ti tko sam ja? Pa znaš li ti, da ja mogu u novinama objaviti, da si ti upropastio dušu svoju.« Nevaljalac, pravi odrpanac. Primamio sam ga popovskim novcem, pokazao mu gospođičinu sliku i sastavio ih. Posudio sam za nj odijelo. Nije se svidio gospođici! »Malo je, kaže, melankolije u licu.« Ni sama ne zna, kakvog bi đavola htjela!

— To je klevetanje štampe! — začu se promukli glas s iste police. — Ništarija!

— Jesam li ja to ništarija? Hm... Sreća je vaša, gospodine, da ove nedjelje postim, inače bih vam za tu »ništariju« rekao svoje... Vi ste zacijelo također pisac?

— Iako i nisam pisac, ti ne smiješ govoriti o onome, što ne razumiješ. Mnogo je bilo pisaca u Rusiji, koji su bik korisni. Oni su prosvijetlili zemlju, i zbog toga se baš ne smijemo odnositi prema njima prezrivo, nego s poštovanjem. Govorim, koliko o svjetskim, toliko isto i o duhovnim piscima.

— Duhovnici se ne bi bavili takvim poslovima.

— Ti to, prostačino, ne shvaćaš. Dimitrije Rostovski, Inokentij Hersonski, Filaret Moskovski i mnogi drugi crkveni svetitelji svojim djelima mnogo su koristili prosvjeti.

Mihajlo promotri ispod oka svog protivnika, zavrtje glavom i zastenja.

— Ej, vi to nekako onako, gospodine... — progunđa on, počešavši se po zatiljku. — Nešto mudro... Nije vam badava takva kosa! Nije zalud! Svi mi to vrlo dobro shvaćamo i brzo ćemo vam pokazati, kakav ste vi čovjek. Neka, vaše blagorođe, kupice ostanu na vama, odmah ću ja... Samo da skočim.

Mihajlo, navlačeći u hodu mokre hlače i glasno šljapkajući bosim nogama, izađe u predvorje kupališta.

— Sad će izaći kosmati iz kupaonice — obrati se on čovi, koji je stajao za tezgom i prodavao sapun — pa ti, ovaj, pripazi na nj... Buni svijet... Pun ideja. Trebalo bi skočiti po Nazara Zahariča.

— Pa reci dječacima.

— Sad će ovamo izaći kosmati — prošapta Mihajlo obraćajući se dječacima, što su stajali kraj odijela. — Buni svijet. Pripazite na njega i skoknite do gazdarice, da pošalje po Nazara Zahariča — da se sastavi zapisnik. Različite riječi spominje... Pun ideja...

— Koji je to kosmati? — uzbudiše se dječaci. — Nije se nijedan takav ovdje svlačio. U svemu su se svukla šestorica. Tu su dva Tatarina, pa onda se gospodin svukao, zatim dva trgovca, pa đakon... I više nitko... Bit će da ti oca đakona smatraš kosmatim?

— Bulaznite, đavli! Znam ja što govorim!

Mihajlo pogleda đakonove halje, dimu rukom mantiju i slegnu ramenima... Na licu mu se pojavi prava nedoumica.

— A kakav je on naoko?

— Nekako omršav, plav... Mala, mala brada... Stalno kašlje.

— Hm! — promrmlja Mihajlo. — Hm!... Znači, da sam oklevetao duhovnika... Jadi najadali! To je prava grehota! To je grehota. A ja postim, braćo! Kako ću se sad ispovjediti, ako sam uvrijedio duhovnika? Gospode, oprosti mi grešniku! Idem da izmolim oproštenje.

Mihajlo se počeša po zatiljku i, žalosno izduživši lice, uđe u kupaonicu. Oca đakona više ne bijaše na gornjoj polici. Stajao je dolje kraj slavina i, jako raskrečivši noge, nalijevao vodu u vjedricu.

— Oče đakone! — obrati mu se Mihajlo plačnim glasom. — Oprostite mi nesretnom, Krista radi!

— Zbog čega?

Mihajlo duboko uzdahne i pokloni se đakonu do zemlje.

— Zbog toga, što sam pomislio, da imate u glavi neke ideje.

II

— Ćudi me, kako se vaša kći, uza svu svoju ljepotu i čedno ponašanje, sve dosad nije udala! — izusti Nikodim Jegorič Potičkin verući se na gornju policu.

Nikodim Jegorič bijaše gol, kao svaki goli čovjek, ali je na ćelavoj glavi imao kapu. Bojeći se pritiska u glavi i srčane kapi, uvijek se pario u kapi. Njegov sugovornik Makar Tarasič Pješkin, maleni starčić, tankih, plavih nožica, odgovarajući na njegovo pitanje, slegnu ramenima i reče:

— Zato se nije udala, što je mene bog kaznio ovakvom naravi. Previše sam ja miran i smjeran, Nikodime Jegoriču, a danas ništa ne možeš postići smjernošću. Danas je ženik surov i s njime moraš isto tako postupati.

— Kako to mislite surov? S kojeg stanovišta?

— Razmažen je ženik... Kako treba s njime postupati? Traži se strogoća, Nikodime Jegoriču. Ne valja se ustezati pred njim. Odmah sucu, po njušci, poslati po redara — eto što treba. Nemoguć svijet. Ništavan svijet.

Prijatelji legoše uporedo na gornju policu i stadoše se udarati snopićima.

— Ništavan... — proslijedi Makar Tarasič. — Izgutao sam ja od tih ništarija. Da mi je narav čvršća, moja bi Daša već odavno bila udata i rađala djecu. Jeste. Usidjelica je danas među ženama, gospodine moj, govoreći po savjesti, pola napola, pedeset na sto. I znajte, Nikodime Jegoriču, svaka je od tih usidjelica imala prosce u mladim godinama. A zašto se, pitam se, nije udala? Koji je bio razlog? Baš to, što roditelji nisu mogli da ga zadrže, tog ženika, pustili su ga da ode.

— To je točno.

— Danas je muškarac razmažen, glup, slobodouman. Voli on sve gotovanski, i koristi da izvuče. Neće ti on badava ni koraknuti. Ti mu udovoljiš, a on još traži novac od tebe. Pa i ženiti se neće bez nekih primisli. Ženim se, treba dakle da izvučem novac. To još ne bi ništa bilo, što je, tu je — jedi, grabi, uzimaj moj novac, samo se oženi mojim djetetom, učini mi tu milost, ali se događa, da se i uza sav taj

novac naplačeš, napatiš svakojakih jada. Neki sve prosi te prosi, a kad dođe do posljednjeg, do vjenčanja, on okrene rudo i ode da prosi drugu. Lijepo je biti prosac, samo uživaš. Njega i nahrane, i napoje, i uzajme mu novaca — nije li to lijep život? Pa tako proživi ko prosac sve do starosti, čak do smrti — ne treba ni da se ženi. Već mu je ćelava sva glava, i vas je sijed, i koljena mu se povila, a još je mladoženja. A ima ih opet koji se ne žene iz gluposti... Glup čovjek ni sam ne zna, što mu treba, pa sve bira: ovo mu nije dobro, ono mu ne odgovara. Dolazi te dolazi, prosi te prosi, a zatim odjednom, kao grom iz vedra neba: »Ne mogu, kaže, a i ne želim.« Uzmimo, na primjer, gospodina Katavasova, prvog Dašinog prosca. Gimnazijski nastavnik, usto titularni savjetnik... Sve je nauke ispekao, francuski, njemački... Matematičar, a u praksi se pokazao tikvanom, glup čovjek i ništa više. Spavate li, Nikodime Jegoriču?

— Ne spavam, što pitate? Zatvorio sam oči od užitka.

— Dakle tako... Počeo se on vrtjeti oko moje Daše. A moram da vam kažem, Daši onda još nije bilo ni dvadeset godinica. Bila je takvo djevojče, da su se svi čudili. Jabuka! Punašna, formalizam u tijelu i sve ostalo. Državni savjetnik Ciceronov-Gravianski — služi u duhovnoj struci — na koljenima je puzao, da bi mu došla za guvernantu — ali nije htjela! Počeo nam svraćati Katavasov. Dolazi svaki dan i sjedi do ponoći. Sve tamo s njom nešto o različitim naukama i fizikama... Donosi joj knjige, sluša njenu svirku. Najviše polaže na knjige. Moja Daša je i sama učena, knjige joj nisu uopće potrebne, sve je to samo maženje, a on, te pročitaj ovo, te pročitaj ovo; smrtno dosadio. Vidim, da ju je zavolio, a ona, primjećuje se, ništa. »Ne sviđa mi se, kaže, zbog toga, što on, tatice, nije vojnik.« Nije vojnik, ali to ne smeta. Ima čin, otmjen je, ima svega, trijezan — što ćeš više? Zaprosio. Blagoslovimo. Čak za miraz nije upitao. Ni riječi... kao da nije čovjek, nego duh bestjelesni, pa pristaje bez miraza. Odredili smo i dan za svadbu. I šta mislite? A? Tri dana prije svadbe dolazi meni u trgovinu glavom taj isti Katavasov. Oči mu crvene, lice blijedo, kao od straha, sav drhti. Šta izvolite? »Oprostite, kaže, Makare Tarasiču, ali se ja ne mogu oženiti Darjom Makarovnom. Ja sam se, kaže, prevario. Ja sam, kaže, gledajući na njenu rascvjetanu mladost i naivnost, mislio naći u njoj oslonac, da tako kažem, svježinu, kaže, duševnu, a ona, međutim, već ima neke

navike, kaže. Ona je sklona, kaže, vanjskom sjaju, ne poznaje posao, s majčinim mlijekom je usisala...» Više se ne sjećam, što je to ona usisala... Govori, i sve plače. A ja? Ja sam ga, gospodine moj, samo ispsovao, otjerao ga. Ni sucu nisam otišao, ni u njegovom se uredu nisam žalio, u gradu ga nisam sramotio. Da sam otišao sucu, on bi se sigurno uplašio sramote i oženio. U uredu se sigurno ne bi obazirali na ono, što je ona usisala. Kad je obrlatio djevojku, treba i da se oženi. Trgovac opet Kljakin — jeste li čuli za nj? — premda je seljak, ali se iskazao, znate... I kod njega se ženik počeo da tvrdoglavi, primijetio da u mirazu nije nešto kako treba, a on ga, Kljakin naime, odveo u ostavu, zaključao se, izvadio, znate, iz džepa veliki revolver s mecima, nabijen kako treba, i kaže: »Zakuni se, kaže, pred ikonom, da ćeš se ženiti, inače ću te, kaže, ubiti ovoga časa, podlače nijedan. Ovoga trena!« Momak se zakleo i oženio. Eto vidite. Ja ne bih bio za to sposoban. Pa ni da se tučem, znate... Gledao je moju Dašu konzistorijski činovnik, Ukrajinac Brjuzdenko. Opet iz duhovne struke. Gledao je i zaljubio se. Mota se oko nje, crven kao rak, mrmlja kojekakve riječi, a iz usta mu bije vatra. Po danu sjedi kod nas, a noću hoda pod prozorima. I Daša ga je zavoljela. Sviđale joj se njegove ukrajinske oči. U njima je, kaže, vatra i crna noć. Dolazio i dolazio Ukrajinac i zaprosio je. Daša je, može se reći, oduševljeno i ushićeno dala svoj pristanak. »Ja, kaže, tatice, shvaćam da to nije vojnik, ali je ipak iz duhovne struke, a to je isto što i intendantura, i zato ga vrlo volim.« Djevojka je, a opet kako danas rasuđuje: intendantura! Pregledao Ukrajinac miraz, malo se cjenkao sa mnom i samo trznu nosom — sa svime se slaže, samo da svadba bude što prije; ali baš u onaj dan, kad će vjenčanje, pogleda goste pa ti se uhvati za glavu. »Za ime božje, kaže, koliko imaju rodbine. Ne pristajem! Ne mogu! Neću.« I sve govori te govori... Ja opet ovako te onako. Ti si, kažem, vaše visokorođe, poludio, je li? Pa svečanije je, ako je mnogo rodbine! Ne pristaje! Zgrabio kapu i otišao bestraga.

Desilo se i ovako. Isprosio moju Dašu šumar Aljaljajev. Zavolio je zbog pameti i ponašanja... A i Daša njega zavoljela. Svidio joj se njegov čestiti karakter. Čovjek je on zaista dobar, plemenit. Došao da prosi, pa sve tako potanko. Miraz pregledao do utančine, sve je kovčege prekopao. Matrjonu je ispsovao zbog toga, što nije ženski

ogrtač sačuvala od moljaca. I meni je dao popis svoje imovine. Plemenit čovjek, grijeh bi bilo nešto loše reći o njemu. Sviđao mi se, pravo da kažem, neobično. Cjenkao se sa mnom dva mjeseca. Ja mu dajem osam tisuća, a on traži osam i pol. Cjenkali se, cjenkali; događalo se, da sjednemo piti čaj, popijemo po četrnaest čaša i sve se cjenkamo. Dodao sam mu dvije stotine — neće. Tako smo se razišli zbog tri stotine rubalja. Odlazio je utučen, plakao je... Toliko je silno volio Dašu! Prekoravam sad sebe, grešna čovjeka, istinski prekoravam. Morao sam mu dati tri stotine ili ga uplašiti, osramotiti pred cijelim gradom ili utjerati u taman sobičak, pa mu dati po njušci. Proigrao sam, sad vidim, da sam proigrao, ispao budala. Nema pomoći, Nikodime Jegoriču: narav mi je blaga!

— Jako ste blagi. To je točno. Nego, idem ja, vrijeme je... Glava mi je otežala...

Nikodim Jegorič se posljednji put lupi snopićem pruća i skliznu dolje. Makar Tarasič uzdahnu i još silovitije zamaše snopićem...

Preveo I. Kušan.

Ova je novela štampana u dva navrata i dva dijela: prvi dio je štampan u časopisu »Oskolki«, br. 10, od 9. ožujka, sa potpisom: A. Čehonte, a drugi dio je bio štampan još 1883. god. u »Budilniku« (br. 42), sa istim potpisom. Oba teksta su bila prerađena pri uključenju u I. knjigu Sabranih djela 1899. god.

TRIČARIJE

»Milostivi gospodine, oče i dobrotvore!« — sastavljao je činovnik Nevirazimov nacrt za pismenu čestitku. — »Želim vam, da, kao ovaj Svijetli dan, tako i mnoge buduće provedete u dobrom zdravlju i sreći. A također i obitelji žel...«

Svjetiljka je, u kojoj je petrolej bio na izmaku, dimila i smrdjela na čađ. Na stolu, kraj Nevirazimovljeve ruke, kojom je pisao, trčkarao je uzbuđeno zalutali žohar. Dvije sobe dalje od sobe dežurnog, vratar Paramon već je treći put čistio svoje prazničke čizme i to tako usrdno, da su se njegovo pljuvanje i struganje četke za laštilo čuli u svim sobama.

»Šta još da napišem tom podlacu?« — zamisli se Nevirazimov, ustremljujući pogled u začađeni strop.

Na stropu je spazio taman krug — sjenu od zaslona na svjetiljci. Niže bijahu prašnjave karniše, još niže — zidovi, obojeni nekoć tamnoplavom bojom. I soba dežurnog učinila mu se tako pusta, da mu bi žao, ne samo sebe, već i žohara...

»Ja ću ipak odežurati i izaći odavle, a on će cio svoj žoharski vijek ovdje prodežurati — pomisli on protežući se... — Jadno je to! Bih li očistio čizme?«

I, protegnuvši se još jednom, Nevirazimov se lijeno odgega u vratarevu sobu. Paramon nije više čistio čizama... Držeći u jednoj ruci četku a drugom se križajući, stajao je kraj otvorenog prozorčića i slušao...

— Zvoni! — šapnu on Nevirazimovu, gledajući ga nepomičnim, široko otvorenim očima. — Već!

Nevirazimov prisloni uho na prozorčić i osluhnu. Kroz prozorčić, zajedno za svježim proljetnim zrakom, dopirala je u sobu uskršnja zvonjava. Buka se zvona miješala s bukom kočija i iz zvučnog se kaosa izdvajala samo oštra tenorska zvonjava najbliže crkve i nečiji glasni, kričavi smijeh.

— Koliko li je svijeta! — uzdahnu Nevirazimov, pogledavši niz ulicu, gdje su, pored upaljenih lampiona, promicale jedna za drugom ljudske sjene. — Svi žure na jutrenje... A naši su se sad zacijelo napili i lunjaju po gradu. Koliko se samo smiju, pričaju! Samo sam ja

tako nesretan, da moram u ovakav dan ovdje sjediti. I svake godine me to zapadne!

— A tko vas tjera, da se naimate? Pa vi niste danas dežurni, već vas je Zastupov najmio mjesto sebe. Kad se ljudi zabavljaju, vi se naimate... Gramžljivost!

— Kakva vražja gramžljivost? Nema zašto da budeš gramžljiv: svega dva rublja u novcu, i još kravata pride... Neimaština, a ne gramžljivost! A lijepo bi sad bilo, znaš. poći s društvom na jutrenje, a poslije toga se omrsiti... Da je malo popiti, prigristi i leći na spavanje... Sjediš za stolom, posvećeni uskršnji kolač, pa još samovar pišti, i pored tebe nekakva cura... Popiješ čašicu i prihvatiš za bradicu, pa ti je i milo... osjećaš se kao čovjek... Eh... Promašen život! Eto, nekakva ništarija prođe u kočiji, a ti ovdje sjedi i misli preturuj...

— Svakom svoje, Ivane Daniliču. Dat će bog, pa ćete i vi službom dotjerati, da ćete se u kočijama voziti.

— Je l' ja? A ne, brate, varaš se! Neću ja dalje od titularnog, makar crko... Ja sam neobrazovan.

— Naš je general također bez ikakva obrazovanja, pa opet...

— Eh, general je, prije nego je to postigao, ukrao sto tisuća. I držanje je brate u njega drugačije nego u mene... S mojim držanjem ne možeš daleko dospjeti! I prezime je strašno gnusno: Nevirazimov! Jednom riječju, brajko, bezizlazan položaj. Ako hoćeš, živi ovako, ako nećeš, objesi se...

Nevirazimov se odmaknu od prozorčića i nujno se prošeta po sobama. Zvonjava zvona bivaše sve jača i jača. Da bi je čuo, više nije morao stajati kraj prozora. I što se jasnije čula zvonjava, što su glasnije grmjele kočije, to su se tamnijima činili mrki zidovi i čađave karniše, to se jače dimila svjetiljka.

»A da pobjegnem s dežurstva?« — pomisli Nevirazimov.

Ali taj bijeg nije obećavao ništa razumno... Kad bi izašao iz ureda i protumarao gradom, Nevirazimov bi otišao u svoj stan, a u njegovu stanu bijaše još sivlje i gore nego u sobi dežurnog... Recimo, da bi taj dan proveo lijepo, udobno, ali što bi bilo dalje? Svеđer isti sivi zidovi, isto dežuranje za druge i pismene čestitke...

Nevirazimov zastade nasred sobe dežurnog i zamisli se.

Potreba za novim, boljim životom, neobično ga snažno ščepala za srce. Žudno poželje, da se nađe odjednom na ulici, utopi u živahnoj rulji, da učestvuje u svečanosti, zbog koje su gromorila sva ta zvona i grmjele kočije. Poželje ono, što je nekoć doživljavao u djetinjstvu: obiteljski krug, svečana lica rodbine, bijeli stolnjak, svijetlo, toplina... Sjeti se kočije, u kojoj je maloprije prominula gospođa, ogrtača, u kojem se šepiri izvršitelj, zlatnog lančića, koji resi prsi tajnika... Sjeti se tople postelje, Stanislava, novih čizama, činovničke uniforme čitavih lakata... sjeti se zato, što svega toga nije imao...

»Da ukradem? — pomisli. — Ukrasti baš nije teško, ali je sakriti zamršeno... Kažu, da se s krađevinom bježi u Ameriku, a đavo bi ga znao, gdje mu je ta Amerika! I da bi ukrao, treba isto, znači, biti obrazovan!«

Zvonjava utihnu. Ćula se samo daleko buka kočija i Paramonovo kašljanje, a tuga i bijes u Nevirazimovu postajahu sve jači, nepodnošljivi. Sat u uredu otkuca dvanaest i pol.

»Bih li napisao prijavu? Proškin je prokazao i visoko se popeo...«

Nevirazimov sjede za stol i zamisli, se. Svjetiljka, u kojoj je petrolej već sasvim bio izgorio, strašno se dimila i prijetila da se ugasi. Zalutali je žohar još tumarao po stolu i nije mogao naći pribježišta...

»Može se prokazati, ali kako da sastaviš prijavu! Treba da bude dvosmisleno, znalački, kao Proškin... Gdje bih ja to! Tako bih je sastavio, da bih ja još poslije izvukao... Besmislica, neka me đavo odnese zauvijek!«

I Nevirazimov se, lupajući glavu oko načina, kako bi se izvukao iz bezizlaznog položaja, zagleda u nacrt pisma, koji je bio sastavio. To je pismo bilo upućeno čovjeku, koga je mrzio svom dušom i bojao ga se, koga je već deset godina moljakao, da ga prebaci s posla za šesnaest rubalja na posao za osamnaest rubalja...

A... što tu trčiš, đavole! — udari on. bijesno dlanom žohara, koji mu je na svoju nesreću zapeo za oko. — Mrcino jedna!

Žohar se prevmu na leđa i očajnički zamlatara nogama... Nevirazimov ga uhvati za jednu nogu i baci u tuljac od svjetiljke. U tuljcu planu i zapucketa...

A Nevirazimovu laknu.

Preveo I. Kušan.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 12, od 23. ožujka 1885., sa potpisom: A Čehonte. 1886. preštampano u zborniku »Šarene priče«. Za III. knjigu Sabranih djela, u koju je uvrstio stvar, Čehov je načinio znatne popravke.

BEZ KRAJA I KONCA

Na pjevnici stoji crkvenjak Otlukavin i drži među ispruženim tustim prstima izgriženo guščje pero. Nisko se čelo nabralo, na nosu mu se šarene pjege svih boja, počev od ružičaste pa do tamnomodre. Pred njim, na riđem uvezu Cvjetne triode,[85] leže dva papirića. Na jednom od njih piše »za zdravlje«, a na drugom »za pokoj duše« i pod obim su naslovima poredana imena... Pred pjevnicom stoji sitna staričica zabrinuta lica i s torbom na leđima. Zamislila se...

— Tko je dalje? — pita crkvenjak, lijeno se češući za uhom. — Požuri, nesretnice, promisli, jer ja nemam vremena. Sad ću čitati molitve.

— Odmah, baćuška... Hajde, piši. Za zdravlje rabova božjih: Andreja i Darje s djecom... Mitrija, opet Andreja,. Antipa, Marije...

— Čekaj, ne brzaj... Ne loviš zeca, stići ćeš!

— Jesi li zapisao Mariju? Dakle, sadeka Kirila, Gordeja, nedavno umrlog dječačića Gerasima, Panteleja... Jesi li zapisao pokojnog Panteleja?

— Čekaj... Je li umro Pantelej?

— Umro... — uzdiše starica.

— Pa kako onda tražiš, da ga zapišem za zdravlje? — ljuti se crkvenjak, precrtavajući Panteleja i prenoseći ga na drugi papirić. — Eto ti ga sad... Govori razumno i ne brkaj.

Koga još za pokoj duše?

— Za pokoj? Odmah... čekaj... Hajde, piši... Ivana, Avdotju, pa Darju, Jegora... Zapiši... vojnika Zahara... Kako je otišo u vojsku prije četiri godine, tako odonda nema glasa od njega...

— Onda je znači umro?

— A tko bi ga znao! Možda je umro, a možda je živ... Samo piši...

— Gdje da ga zapišem? Ako je, recimo, umro, onda za pokoj duše, ako je živ, onda za zdravlje... Ovakve ne možeš razumjeti!

— Hm!... Ti ga, roćko moj, zapiši na obje ceduljice, pa će se poslije vidjeti. A njemu je i svejedno, gdje ga zapišeš: traljav čovjek... propao. Jesi li zapisao? Sad za pokoj duše Marka, Levontija, Arine... jeste i Kuzme i Ane... bolesne Fedosje...

— Zar bolesnu Fedosju za pokoj duše? Uh!

— Ti to mene za pokoj? Jesi li šenuo, a?

— Fuj! Ti si me, skočanjico, smotala! Ako nisi još umrla, onda reci, da nisi umrla, a nemoj se gurati u pokojne! Samo brkaš! Sad opet daj križaj ovu Fedosju i prepisuj na drugo mjesto... sav sam papir zamazao! De, slušaj, pročitat ću ti... Za zdravlje Andreja, Darje s djecom, zatim Andreja, Antipija, Marije, Kirila, nedavno umrlog dječačića Ger... Čekaj, kako je sad tu taj Gerasim upao? Nedavno umrli i sad odjednom — za zdravlje! Jesi me smotala, nesretnice! Bog s tobom, sasvim si me smotala!

Crkvenjak vrti glavom, precrtava Gerasima i prenosi ga u popis za pokoj duše.

— Slušaj! Za zdravlje Marije, Kirila, vojnika Zaharije... Koga još?

— Jesi zapiso Avdotju?

— Avdotju? Hm... Avdotju... Jevdokiju... — pregledava crkvenjak oba papira. — Sjećam se, da sam zapisivao, a sada, đavo bi ga znao... ne mogu da nađem... Evo je! Zapisana je za pokoj duše!

— Je li Avdotju za pokoj? — čudi se starica. — Nema ni godinu dana, kako se udala, a ti joj već zazivaš smrt!... Sam, eto, mili moj, brčkaš, a na mene se ljutiš. Piši skrušeno, a bude li ti u srcu srdžba, đavlu će biti drago. To đavo tobom upravlja i brka...

— Čekaj, ne smetaj...

Crkvenjak se mršti i, porazmislivši, polagano precrtava Avdotju na listiću za pokoj duše. Kod slova »d« pero cvili i pravi veliku mrlju. Crkvenjak se zbunjuje i češe po zatiljku.

— Avdotju, znači, treba izbaciti odavde... — mrmlja on zbunjeno — i upisati je ovdje. Je li tako? Čekaj... Ako je upišemo ovamo, onda je za zdravlje, a onamo, bit će za pokoj duše... Sasvim me smotala žena! I još se taj vojnik Zaharije uvukao ovamo... Đavo ga donio... Ništa ne razumijem! Treba iznova...

Crkvenjak kopa po ormariću i izvlači odanle osminu čistog papira.

— Izbaci Zahariju, ako je tako... — kaže starica. — Bog s njime, izbaci ga...

— Šuti!

Crkvenjak polako umače pero i prepisuje imena s oba papirića na novi listić.

— Sve ću ih skupa zapisati — kaže on. — A ti odnesi ocu đakonu... Nek se đakon snađe, tko je živ, tko mrtav; on je učio bogosloviju, a ja se u te poslove... da me ubiješ, nimalo ne razumijem.

Starica uzima papir, daje crkvenjaku stari kovanac od kopjejke i pol i brza prema oltaru.

Preveo I. Kušan.

Originalni naslov Kanltel’. Prvi puta štampano u časopisu Oskolki. br. 17, od 27. travnja 1885. godine., sa potpisom: A. Čehonte. S promjenama ušlo u zbornik »Šarene priče« (i u sva kasnija izdanja). Ponovno popravljeno, uvršteno u II. knjigu Sabranih djela (1900. godine).

POSLJEDNJA MOHIKANKA

Ja i vlastelin, konjički kapetan druge klase u ostavci Dokukin, kod koga sam proljetos bio u gostima, sjedasmo jednog divnog proljetnog jutra u starinskim naslonjačima i lijeno gledasmo kroz prozor. Bijaše strašno dosadno.

— Uh! — gunđao je Dokukin. — Tako je tužno, da bih se obveselio sudskom izvršitelju.

»Bih li legao na spavanje, što li?« — razmišljao sam ja.

I dugo, vrlo dugo razmišljasmo o dosadi, sve dok kroz odavno neoprana prozorska stakla, koja su se prelijevala poput duge, ne primijetismo malenu promjenu, što se zgodila u svemirskoj kolotečini: pijevac se, koji stajaše kraj kapije, na gomili prošlogodišnjeg lišća i podizaše čas jednu čas drugu nogu (htio je da obje noge podigne odjednom), strese, kao uboden, i šmugne ustranu od kapije.

— Netko dolazi, pješke ili u kolima... — osmjehnu se Dokukin. — Da bar bijes goste donese. Ipak bio bih veseliji...

Pijevac nas nije prevario. Na kapiji se najprije pomoli konjska glava ispod zelene duge, zatim cio konj i napokon mrka teška brička s velikim, nezgrapnim blatobranima, nalik na krila hrušta, koji se sprema da poleti. Brička uđe u dvorište, nespretno skrenu ulijevo i cileći i drndajući otkotrlja se prema konjušnici. U njoj su sjedile dvije ljudske prilike: jedna ženska, druga manja — muška.

— Dođavola... — promrmlja Dokukin, gledajući me uplašenim očima i češući se po zatiljku. — Samo nam je još trebalo, da njih đavo donese. Nisam ja zalud noćas sanjao peć.

— Zašto? Tko je došao?

— Sestrica i muž, dabogda ih...

Dokukin ustade i nervozno prođe sobom.

— Čak mi se srce sledilo... — progunđa on. — Grijeh je nemati rodbinskih osjećaja prema rođenoj sestri, ali, vjerovali ili ne vjerovali, radije bih se sreo u šumi s razbojničkim harambašom, nego s njom. Bismo li se sakrili? Neka Timoška slaže, da smo se odvezli na skupštinu.

Dokukin uze glasno dozivati Timošku. Ali bijaše prekasno da se laže i sakriva. Začas se u predsoblju začu šumor: ženski se bas

sašaptavao s muškim tenorom.

— Popravi mi dolje nabor! — govorio ženski bas. — Opet nisi obukao prave hlače?

— Modne hlače ste dali čiki Vasiliju Antipiču, a šarene zapovjediste, da čuvam za zimu — opravdavao se tenorić. — Da donesem za vama šal ili da ga ostavim ovdje?

Vrata se napokon otvoriše i u sobu uđe dama četrdesetih godina, visoka, puna, raskvasala, u svilenoj plavoj haljini. S njena rumena, pjegava lica izbijalo je toliko tupe uobraženosti, da sam odmah nekako osjetio, zašto je Dokukin ne trpi. Za punom je damom brzao maleni, mršavi čovječuljak, u šarenom kaputiću, širokim hlačama i prsluku od baršuna, uskih ramena, obrijan, crvena nosića. Na njegovu se prsluku klatio zlatni lančić nalik na lanac od kandila. Iz njegove odjeće, pokreta, nosića, iz cijele mu neskladne prilike izbijalo nešto ropski ponizno, zastrašeno... Gospođa uđe i, kao da nas i ne primjećuje, uputi se prema ikonama i uze se križati.

— Prekriži se! — obrati se mužu.

Čovječuljak crvena nosića trgnu se i poče se križati.

— Zdravo, sestro! — reče Dokukin, obraćajući se gospođi, kad se prestala moliti, i uzdahne.

Dama se dostojanstveno nasmiješi i pruži svoje usne prema Dokukinovim usnama.

Čovječuljak također priđe, da se poljubi.

— Dopustite, da vas upoznam... Moja sestra Olimpijada Jegorovna Hlikina... Njen muž Dosifej Andrejič. A ovo je moj dobar znanac.

— Milo mi je — otegnuto će Olimpijada Jegorovna ne pružajući mi ruke. — Milo mi je...

Sjedosmo i trenutak šutjesmo.

— Što, nisi očekivao goste? — otpoče Olimpijada Jegorovna obraćajući se Dokukinu. — Ni ja nisam mislila da svratim tebi, braco, ali, eto, idem predstavniku plemstva, pa sam onako usput...

— A zašto ideš predstavniku? — upita Dokukin.

— Zašto? Pa da se na njega potužim! — klimnu dama prema svome mužu.

Dosifej Andrejič obori očice, podvi noge pod stolicu i zbunjeno zakašljuca u šaku.

— A zašto se tužiš na njega?

Olimpijada Jegorovna uzdahne.

— Ne drži do svoga položaja! — reče ona. — Šta da radim? Tužila sam se i tebi, braco, i njegovim roditeljima, i ocu Grigoriju sam ga vodila, da mu očita prodiku, i sama sam kojekakve mjere poduzimala, ali od svega ništa! Silom moram uznemiravati gospodina predstavnika plemstva...

— A šta je on to učinio?

— Ništa nije učinio, ali ne drži do svog položja! On, kažimo, ne pije, miran je, pristojan, ali šta to vrijedi, kad ne drži do svoga položaja! Pogledajder, kako sjedi pogrbljen, baš kao molilac neki ili kao da nije plemić! Zar plemići tako sjede? Sjedi kako treba! Čuješ li?

Dosifej Anđrejič istegnu vrat, podiže uvis bradu, da bi, vjerojatno, sjeo kako treba i zaplašeno ispod oka promotri ženu. Tako gledaju malena djeca, kad skrive. Primijetivši da razgovor poprima intimni obiteljski tok, ustadoh da izađem. Hlikina zapazi moju kretnju.

— Samo sjednite! — zaustavi me ona. — Korisno je, da to mladi ljudi čuju. Ako mi i nismo obrazovani, ali smo više od vas živjeli. Dao bog svima, da tako požive, kao što smo mi živjeli... A mi ćemo, braco, kod vas usput i ručati — obrati se Hlikina bratu. — Ali su kod vas sigurno danas pripremili nešto mrsno. Možda ti i ne znaš, da je danas srijeda... — Ona uzdahnu. — Naredi međutim, da se za nas priredi štogod posno. Mi nećemo mrsiti, a ti kako znaš, braco!

Dokukin zovnu Timošku i naruči postan ručak.

— Ručat ćemo pa ćemo predstavniku plemstva — proslijedi Hlikina. — Zamolit ću ga, da pripazi. Njegov je posao da gleda, da se plemići drže propisa...

— Pa zar se Dosifej ne drži? — upita Dokukin.

— Baš kao da prvi put čuješ — namršti se Hlikina. — Tebi je zapravo i onako svejedno... Ti i sam mnogo ne držiš do svoga položaja... A hajde da upitamo mladića. Mladiću, — obrati se ona meni — je li po vašem mišljenju u redu, da se plemenitaš druži s bilo kakvim ološem.

— Ovisi o kome se radi... — spetljah se ja.

— Pa recimo s trgovcem Gusjevom. Ja tog Gusjeva ne puštam ni na prag, a on s njim igra dame i odlazi njemu da jede. Zar njemu

dolikuje, da s pisarom ide u lov? O čemu on može razgovarati s pisarom? Pisar, ne samo što ne bi smio pred njim govoriti, već ne bi smio ni pisnuti, ako želite znati, poštovani gospodine!

— Moja je narav slaba... — šanu Dosifej Andrejič.

— Dat ću ti ja narav! — zaprijeti mu žena, ljutito udarajući prstenom o naslon stolice. — Neću ti dopustiti, da prljaš naše ime! Iako si mi muž, posramit ću te! Moraš razumjeti! Ja sam te učinila čovjekom! Njihov je, Hlikinovski soj, gospodine, zakržljali soj, i kad sam ja, rođena Dokukina, pošla za nj, onda on to mora cijeniti i shvaćati! On me, gospodine, nije malo stajao, ako želite znati. Koliko me je stajalo, da ga uposlim! Upitajte ga samo! Ako želite znati, samo me je njegov ispit za prvi razred stajao tri stotine rubalja! A zašto se ja brinem? Misliš li ti, bukvane, da se zbog tebe brinem? I ne pomišljaj na to! Ja držim do imena našeg roda! Kad ne bi bilo imena, ti bi mi već odavno strunuo u kuhinji, ako želiš da znaš.

Jadni je Dosifej Andrejič slušao, šutio i samo se grčio,. ne znam od čega — od straha ili sramote. I za ručkom mu stroga supruga nije dala mira. Nije ga puštala s oka i pratila je svaki njegov pokret.

— Posoli si juhu! Loše držiš kašiku. Odmakni od sebe salataru, inače ćeš zapeti rukavom! Ne trepći očima.

A on je brzo jeo i ježio se pod njenim pogledom, kao kunić pod pogledom udava. Jeo je kao i žena posno jelo, pa je požudno pogledao naše kotlete.

— Moli se! — dobaci mu žena poslije ručka. — Zahvali braci!

Poslije ručka ode Hlikina u spavaonicu da se odmori. Kad ona izađe, Dokukin se uhvati za kosu i ustumara sobom.

— Ala si ti, brajko, nesretan čovjek! — reče on Dosifeju teško predišući. — Ja sam sat proveo s njom i namučio se; kako li je onda tebi s njome cijele dane i noći... ah! Mučenik si ti, nesretni mučenik! Djetence si ti betlehemsko, što ga je Herod ubio!

Dosifej zatrepta očicama i prozbori:

— Zaista su oni strogi, ali se moram dan i noć bogu za njih moliti, jer, osim plemenitosti i ljubavi, ničim me drugim oni ne obasiplju.

— Propao čovjek! — odmahnu Dokukin rukom. — A nekoć je držao govore na skupštinama, novu je sijačicu izmislio. Udesila vještica čovjeka! Eh!

— Dosifeju! — začu se ženski bas. — Gdje si? Dođi ovamo, da goniš muhe od mene!

Dosifej Andrejič zadrhta i na prstima otrča u spavaonicu.

— Fuj! — pijunu za njim Dokukin.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama«, br. 122, od 6. svibnja 1885. g. sa potpisom: A. Čehonte. S neznatnim promjenama Čehov je uvrstio novelu u zbornik »Šarene priče«. Ponovno stilski dotjeravši novelu, Čehov ju je uključio u svoja Sabrana djela {knjiga III., g. 1901.)

U SVRATIŠTU

— Čujte, dragi moj! — okomi se na gazdu crvena i praskava stanarka sobe broj 47, pukovnikovica Našatirina. — Ili mi dajte drugu sobu, ili ću se zauvijek iseliti iz vašeg prokletog svratišta. Ovo je jazbina! Molim vas, ja imam odrasle kćeri, a ovdje se dan i noć čuju samo gadaluci! Na što je to nalik? Dan i noć! Ponekad on tako nešto izvali, da ti je mrsko i slušati! Baš kao kočijaš! Sva je sreća, da moje jadne curice ne razumiju, inače bi mogla odmah s njima na ulicu... On i sad nešto govori! Slušajte!

— Ja ti, brajkane, znam još bolji slučaj — dopre promukli bas iz susjedne sobe. — Sjećaš li se poručnika Druškova? Taj ti Druškov jednom udara effetom žutu kuglu u uglu i po običaju, znaš, visoko podigao nogu... Odjednom nešto: trrres! Mislili smo isprva, da je poderao sukno na biljaru, a, kad ugledasmo, brajkane moj, njemu Sjedinjene Države pukoše po svim šavovima! Tako je visoko digao nogu, lupež, da nijednog šava nije ostalo... Ha-ha-ha. U to su vrijeme ondje bile dame... između ostalih i žena onog balonje, potporučnika Okurina... Okurin se raspali... Kako se on, kaže, usuđuje nepristojno ponašati pred njegovom ženom? Riječ po riječ... ta znaš ti naše!... Šalje Okurin sekundante Druškovu, a Druškov, ne budi lud, pa kaže... ha-ha-ha... kaže: »Ne treba da šalje meni, nego krojaču, koji mi je šio te hlače. Ta on je kriv!« Ha-ha-ha!... Ha-ha-ha!

Lilja i Mila, pukovnikovičine kćeri, koje sjeđahu kraj prozora, unijevši u šake punačke obraze, oboriše podbule očice i porumenješe.

— Jeste li sad čuli? — produži Našatirina, obraćajući se gazdi. — I, po vašem mišljenju, to nije ništa? Ja sam, poštovani gospodine, pukovnikovica! Moj je muž vojni starješina! Neću dopustiti, da, gotovo u mojoj prisutnosti, neki kočijaš govori takve gadarije!

— On, gospođo, nije kočijaš, nego kapetan druge klase Kikin... Plemenitaškog soja.

— Ako je on svoj plemenitaški stalež u tolikoj mjeri zaboravio, da se izražava kao kočijaš, onda zaslužuje još veći prezir. Jednom riječju, ne mozgajte, nego izvolite poduzeti neke mjere!

— Ali šta ja mogu učiniti, gospođo? Ne tužite se samo vi, svi se tuže, samo što da učinim s njim? Dođeš mu u sobu i počneš ga

kuditi: »Hanibale Ivaniču! Bojte se boga! Sramota je!« on odmah pesnicu pod nos i kojekakve riječi: »Na, pa zagrizider!« i slično. Sramota. Probudi se ujuro i ushoda se hodnikom, da oprostite, samo u donjem rublju. A drugi put opet u pijanstvu uzme revolver i udri, recimo, po zidu. Danju trusi rakijetinu, noću udari u karte... A poslije kartanja tuča... Stid me stanara!

— Što ne otkažete tom nitkovu?

— Zar možeš takvog napiriti? Zadužio se već za tri mjeseca, više i ne tražim novac, samo odlazi, smiluj se... Mirovni mu odredio, da se čisti iz sobe, a on na apelaciju, pa na kasaciju i tako zavukao... Nevolja... ništa drugo! A kakav je, gospode, čovjek! Mlad, lijep, pametan... Kad nije pijan, nema boljeg čovjeka od njega. Nedavno nije bio pijan, pa je cio dan pisao roditeljima pisma.

— Jadni roditelji, — uzdahnu pukovnikovica.

— Naravno da su jadni! Zar je ugodno imati takvog prostaka? I psuju ga, i tjeraju iz sobe, i ne prođe dan, da nije pred sudom zbog nekog skandala. Nevolja!

— Jadna nesretna žena! — uzdahnu pukovnikovica.

— Nije on, gospođo, oženjen. Kako bi i bio?... Da i njemu ostane glava na ramenu, i za to treba zahvaliti bogu...

Pukovnikovica prošeta iz kuta u kut.

— Nije oženjen, kažete? — upitat će ona.

— Naravno da nije, gospođo.

Pukovnikovica se opet prošeta iz kuta u kut i malo porazmisli.

— Hm!... Nije oženjen... — prozbori ona zamišljeno. — Hm!... Lilja i Mila, ne sjedite kraj prozora, propuh je! Kakva šteta! Mladić, a tako se zapustio! A sve, zbog čega? Nema tko da dobro djeluje na nj! Nema majke, koja bi... Nije oženjen? Dakle, ovaj... tako je... Molim vas, budite tako dobri, — proslijedi pukovnikovica nježno, pošto je promislila — otiđite njemu i zamolite ga u moje ime, da se... suzdrži od tih izraza... Recite mu: pukovnikovica Našatirina vas je zamolila... S kćerkama, recite, u sobi broj 47 stanuje... došla je sa svog imanja...

— Razumijem.

— Baš tako recite: pukovnikovica s kćerkama. Neka bar dođe da se ispriča... Mi smo poslije ručka uvijek kod kuće. Ah, Mila, zatvori prozor!

— Ali, mama, šta će vam taj... propalica? — otegnu Lilja, pošto gazda otiđe. — Baš ste nekoga pozvali! Pijanicu, svađalicu, dronju.

— Ah, ne govori tako, ma chere!... Vi neprestano tako govorite, pa i... sjedite ovdje. Što onda? Kakav je da je, svejedno ga ne valja prezreti... Svako zlo je za neko dobro. Tka zna? — uzdahnu pukovnikovica brižno promatrajući svoje kćeri. — Možda vam je ovo suđeno. Obucite se za svaki slučaj...

Preveo I. Kušan.

Originalni naslov V nomerah. Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 20, od 18. svibnja 1885., s potpisom: A Čehonte. S popravcima djelo je ušlo u Sabrana djela (knjiga I., god. 1899.)

UKINUŠE!

Nedavno je, u doba proljetnjeg povodnja, vlastelin, zastavnik u ostavci Vivertov, imao u gostima geometra Katavasova, koji mu je bio svratio. Pijuckali su, zalagali i razgovarali se o novostima. Katavasov je, kao gradski stanovnik, znao za sve: za koleru, za rat, čak i za povećanje trošarine u iznosu od jedne kopjejke po stepenu. On je govorio, a Vivertov je slušao, uzdisao i svaku novost dočekivao uzvicima »Šta kažete, molim vas! Pazi ga sad! A-a-a«...

— A zašto ste vi sad bez epoletica, Semjone Antipiču! — zanimalo ga između ostalog.

Geometar ne odgovori odmah. Pošuti, iskapi čašicu votke, odmahnu rukom i istom onda reče:

— Ukinuše!

— Pazi sad! A-a-a... Ja novine ne čitam i ništa o tome ne znam. Znači, da danas građanski stalež ne nosi više epoleta? Šta kažete, molim vas! A znate, to je donekle i dobro: vojnici vas neće brkati s gospodom oficirima i pozdravljati. A donekle, istina, i nije dobro. Više nemate one vanjštine, dostojanstva! Niste onako otmjeni.

— Pa šta onda! — reče geometar i odmahnu rukom. — Vanjska slika vanjštine nije ono, što je važno. Bio ti s epoletama ili bez epoleta — svejedno je, samo ako si u sebi sačuvao svoj poziv. Mi nismo uvrijeđeni. A vas su zaista uvrijedili, Pavelu Ignjatijiču! Mogu da vas razumijem.

— Ovaj, kako to? — upita Vivertov. — Tko bi mene mogao uvrijediti?

— Mislim na tu činjenicu, što su vas ukinuli. Iako je zastavnik mali čin, iako nije ni ovo, ni ono, ipak je on sluga domovine, oficir... prolijevao je krv... Čemu ukinuti taj čin?

— Ovaj... oprostite, ja vas dobro ne shvaćam — zabrza Vivertov, blijedeći i šireći oći. — Tko je to mene ukinuo?

— Ta zar niste čuli? Izdana je odredba, po kojoj više uopće nema zastavnika. Ni jednog jedinog zastavnika! I trag da im se zamete! Pa zar niste čuli? Određeno je, da se sve aktivne zastavnike promakne u potporučnike, a vi u ostavci, kako znate. Ako hoćete, možete biti zastavnici, ako nećete, i ne morate.

— Hm... Što li sam mu ja onda?

— Bog bi znao, šta ste vi! Vi ste sad ništa, tajna, eter! Sad vi ni sami nećete dokučiti, što ste.

Vivertov htjede nešto upitati, ali ne uspjede. U trbušnoj šupljini osjeti studen, koljena mu se poviše, jezik se ukoči. Kako je žvakao kobasicu, tako mu je ostala nesažvakana u ustima.

— Nisu lijepo s vama postupili, nema šta! — reče geometar i uzdahne. — Sve je u redu, ali ja ne mogu odobriti tu mjeru. Sad o tome sigurno pišu i inozemne novine! A?

— Svejedno ne razumijem... — procijedi Vivertov. — Ako nisam zastavnik, što sam onda? Nitko? Nula! Znači, ako sam vas dobro razumio, da se može sad svatko nada mnom istresati, da može zabadati u mene?

— To ja ne znam. Nas opet smatraju sad za konduktere! Nedavno prolazi nadzornik saobraćaja na ovdašnjoj željeznici, znate, u svom inženjerskom ogrtaču, bez epoleta, kako je danas običaj, a neki mu general reče: »Kondukteru, hoće li skoro vlak poći?« Zgrabili se! Skandal. O tome se u novinama ne smije pisati... svima je poznato! Šilo u vreći ne možeš sakriti!

Vivertov, potresen novošću, više nije ni pio ni jeo. Jednom je pokušao popiti hladan kvas, da bi se povratio, ali mu je kvas zapeo u grlu i vratio se natrag.

Pošto je ispratio geometra, ukinuti zastavnik se ushoda kroz sve sobe i uze razmišljati. Mislio je, mislio i ništa nije smislio. Noću je ležao u krevetu, uzdisao i također mislio.

— Ta prestani presti! — reče žena Arina Matvejevna i gurnu ga laktom. — Kuka kao da će roditi. Možda to još nije istina! Sutra se odvezi nekome i raspitaj se, slabiću!

— A kad ostaneš bez poziva i titule, onda ćeš vidjeti slabića. Raširila se tu kao moruna i, sad odjednom — slabić! Nisi ti, jasno, prolijevala krv!

Sutradan Vivertov, koji nije spavao cijelu noć, upregne svog riđana u bričku i pođe da se raspita. Odluči da svrati nekom susjedu, a bude li potrebno, čak i samom predstavniku plemstva. Prolazeći kroz Ipatijevo, susretne ondje protojereja Pafnutija Amalikitjanskog. Otac se protojerej vraćao iz crkve kući i, mašući ljutito palicom, neprestano se obraćao crkvenjaku i mrmljao: »E, jesi ti budala, brajko! Baš si budala!«

Vivertov izađe iz bričke, da primi blagoslov.

— Čestit vam praznik, oče protojereju! — nazva on, ljubeći ruku. — Jeste li izvoljeli služiti službu?

— Jesam, liturgiju.

— Tako je... Svako svoj posao obavlja! Vi pasete stado duhovno, mi đubrimo zemlju koliko možemo... A kako da nemate danas odlikovanja?

Popo se mjesto odgovora namršti, odmahne rukom i otkorača dalje.

— Zabraniše im! — objasni crkvenjak šaptom.

Vivertov isprati očima protojereja, koji je ljutito koracao, i srce mu steže gorki predosjećaj: vijest, koju mu priopći geometar, činila se sad podobna istini.

Ponajprije svrati susjedu majoru Ižici, i kad mu brička uđe u majorovo dvorište, ugleda prizor: Ižica, u kućnoj haljini i turskom fesu, stajaše nasred dvorišta, ljutito toptaše nogama i mahaše rukama. Ispred njega je kočijaš Filjka vodao tamo amo šepava konja.

— Nitkove! — bjesnio je major. — Lupežu! Propalico! Trebalo bi te najmanje objesiti, prokletnika. Afganistanac! Ah, moje poštovanje! — reče on, ugledavši Vivertova. — Vrlo mi je milo, da vas vidim! Kako vam se ovo sviđa? Već ima sedmica dana, kako je konju udesio nogu i šuti lupež! Ni riječi! Da nisam sam primijetio, otišlo bi kopito do đavola. A? Kakav svijet! I onda da ga ne tučeš po njušci? Da ga ne tučeš, pitam vas ja?

— Sjajan konj — reče Vivertov prilazeći Ižici. — Šteta je! Pošaljite, majoru, po veterinara. U mom je selu, majoru, izvrstan veterinar.

— Majoru... — progunđa Ižica, prezirno se osmjehujući. — Majoru!... Nije meni do šale! Konj mi je bolestan, a vi: majoru, majoru! Kao čavka: krr-krr...

— Ja vas, majoru, ne shvaćam. Zar se može plemenitaša uspoređivati s čavkom?

— Kakav sam ja major? Zar sam ja major?

— Pa što ste onda?

— Đavo bi ga znao, tko sam — reče Ižica. — Već ima godina dana, kako nema majorâ. Pa šta je vama? Niste se valjda istom

jučer rodili?

Vivertov užasnuto pogleda Ižicu i poče brisati znoj s čela, predosjećajući nešto vrlo loše.

— Ipak, dopustit ćete... — reče on. — Ja vas svejedno ne razumijem... Ta major je značajan čin.

— Baš jest!!

— Kako to? I vi... samo tako?

Major tek odmahnu rukom i stade mu pričati, kako je lupež Filjka ranio kopito konju, pričao je dugo i napokon mu prinio gotovo uz lice bolesno kopito s ognojenom ranom i s melemom od đubreta, ali Vivertov nije shvaćao, nije osjećao i promatrao je sve kao kroz koprenu. Nesvijesno se oprosti, uđe u svoju bričku i pomamno podviknu:

— Predstavniku! Hitro! Ožeži bičem!

Predstavnik plemstva, pravi državni savjetnik Jagodišev, stanovaše u blizini. Sat je kasnije Vivertov već ulazio u njegov kabinet i pozdravljao ga. Predstavnik plemstva sjedaše na sofi i čitaše »Novo vrijeme«. Spazivši pridošlicu, klimnu glavom i pokaza na naslonjač.

— Ja sam se, vaše prevashodstvo, — otpoče Vivertov — morao najprije najaviti, ali, budući da se ne snalazim, u pogledu svoje titule, usuđujem se obratiti vašem prevashodstvu zbog objašnjenja...

— Izvolite, poštovani gospodine, — prekinu ga predstavnik plemstva. — Ponajprije, ne nazivajte me prevashodstvom. Molim vas!

— Nemojte... Mi smo vam mali ljudi...

— Ne radi se o tome! Evo pišu... (predstavnik plemstva pokaza na »Novo vrijeme« i probode ga prstom), eto, pišu, da mi pravi državni savjetnici nećemo više biti prevashodstva. Objavljuju to kao vjerodostojno! Šta se može? I ne treba, milostivi gospodine! Ne treba! Ne nazivajte nas! Nije potrebno!

Jagodišev ustade i ponosno prođe kabinetom... Vivertov istisnu uzdah i ispusti kapu na pod.

»Ako su već stigli do njih — pomisli on — onda ne treba ni pitati za zastavnika i majora. Bolje da odem!«...

Vivertov nešto progunđa i izađe, zaboravivši kapu u kabinetu predstavnika plemstva. Za dva se sata vrati kući blijed, bez kačketa,

tupa, stravična izraza na licu. Izlazeći iz bričke, plašljivo pogleda u nebo: da nisu ukinuli i sunce? Žena, koju prenerazi njegovo obličje, obasu ga pitanjima, ali on na sva pitanja odvraćaše samo mahanjem ruku...

Sedmicu dana nije pio ni jeo, nije spavao, već je kao bespametnik hodao iz kuta u kut i premišljao. Lice mu se izduljilo, pogled mu se smračio... Ni s kim nije zapodijevao razgovore, nikome se nije ni zbog čega obraćao, a kad bi Arina Matvejevna navalila na nj pitanjima, on bi samo odmahivao rukom i šutio kao zaliven. Šta sve nisu uradili s njim, da ga povrate! Napajali ga zovom, davali mu za »unutarnju upotrebu« ulje iz kandila, posjedali ga na vruću opeku, ali ništa nije pomagalo, on je kopnio i odmahivao. Pozvaše napokon oca Pafnutija, da ga urazumi. Protojerej se pola dana trudio, objašnjavajući, da sve sada stremi ne propasti, nego uzdignuću, ali njegovo dobro sjeme ne pade na plodno tlo. Uze pet rubalja za trud i lijepo ode, ništa ne postigavši.

Pošto je šutio sedmicu dana, Vivertov se nekako raspriča.

— Što ti šutiš, rugobo! — okomi se on iznenada na slugu Iljušku. — Psuj! Rugaj se! Pokazuj prstom u propalicu! Uživaj!

Izreče to, zaplače i opet sedmicu dana pošutje. Arina Matvejevna odluči, da mu dade pustiti krv. Dođe bolničar, pusti mu dva tanjira krvi, i od toga kao da mu bi lakše. Ali dan poslije puštanja krvi, Vivertov priđe postelji, na kojoj ležaše žena i prozbori:

— Neću ja to, Arina, tako ostaviti. Sad sam spreman na sve... Ja sam zaslužio svoj čin, i nitko nema nikakvog prava da mi ga oduzima. Evo što sam smislio: napisat ću molbu nekoj visokoj ličnosti i potpisat ću se: zastavnik taj i taj... za-stav-nik... Razumiješ li? Us-pr-kos! Zas-tav-nik... Neka! Us-pr-kos!

I ta se misao toliko svidje Vivertovu, da se raspoloži i čak zatraži jelo. Sada, ozaren ovom odlukom, hoda kroz sobe, zajedljivo se osmjehuje i bulazni:

— Zas-tav-nik... Us-pr-kos!

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 21., od 25. svibnja 1885. s podnaslovom (Pripovijest). Potpis: A. Čehonte. Bez podnaslova i s neznatnim promjenama djelo je ušlo u zbornik »Šarene priče«, a kasnije u II. knjigu Sabranih djela A. P. Čehova, 1900. g.

VRANA

Nije bilo više od šest sati navečer, kad poručnik Strjekačov, koji je lunjao gradom, prolazeći mimo velike dvokatnice slučajno baci pogled prema ružičastim zastorima u međukatu.

— Ovdje stanuje madame Doudou — sjeti se on. — Davno već nisam bio kod nje. Ne bih li svratio?

Ali prije nego će odgovoriti na to pitanje, Strjekačov izvadi novčanik i plašljivo zaviri u nj. Spazi unutra jedan jedini zgužvani rubalj, što je mirisao na petrolej, dugme, dvije kopjejke i — ništa više.

— Malo je... Ali ne smeta — zaključi on. — Svratit ću tek onako, malo ću se zadržati.

Za trenutak je Strjekačov već stajao u predsoblju i punim grudima udisao teški zadah parfema i glicerinskog sapuna. Mirisalo je još po nečemu, što se ne da opisati, ali što se može osjetiti u svakom ženskom t. zv. samačkom stanu: po smjesi ženskih parfema od pačula i muških cigareta. Na vješalici je visjelo nekoliko ogrtača, kišnih kabanica i jedan muški umašćeni cilinder. Ušavši u dvoranu, poručnik ugleda isto ono, što je vidio prošle godine: pianino s razderanim notama, vazicu s cvijećem, koje vene, na podu mrlju od prolivena pića... Jedna su vrata vodila u gostinsku sobu, gdje je madame Doudou spavala ili igrala piket s učiteljem plesa Vrondijem, starcem, koji je jako nalikovao na Offenbacha. Pogleda li se u gostinsku sobu, pravo su se vidjela vrata i iz njih je izvirivao rub postelje s muslinskom ružičastom nebnicom. Ondje su stanovale »gojenice« madame Doudou, Barbe i Blanche.

U dvorani nebijaše nikoga. Poručnik se uputi u gostinsku sobu i istom tu ugleda živo stvorenje. Za okruglim stolom, zavalivši se na divanu, sjedaše neki mladić četinjaste kose i plavih mutnih očiju, ledena znoja na čelu i takva izraza, kao da izlazi iz duboke jame, u kojoj mu bijaše tamno i stravično. Odjeven bješe kicoški, u odijelo od trikoa, koje je na sebi još nosilo tragove glačanja; na prsima se klatio privjesak; na nogama lakirane cipele s kopčama, crvene čarape. Mladić je podupirao šakama svoje nabrekle obraze i mutno buljio u bocu kisele vode, što stajaše pred njim. Kraj njega je, na drugom stolu, stajalo nekoliko boca, tanjir s narančama.

Promotrivši pridošlog poručnika, kicoš izbulji oči i razjapi usta. Začuđeni Strjekačov ustuknu za korak. U kicošu on jedva pozna pisara Filjenkova, kojega je baš tog istog jutra kudio u kancelariji zbog nepismeno napisana spisa, zbog toga što je riječ »zelje« napisao ovako: »zejle«.

Filjenkov lagano ustade i upre se rukama o sto. Trenutak nije skidao pogleda s poručnikova lica i čak je pomodrio od unutarnjeg naprezanja.

— Kako si ti ovamo dospio? — oštro ga upita Strjekačov.

— Ja sam, vaše blagorođe, — probrblja pisar, oborivši pogled — na rođendanu... Uz opću vojnu obavezu, kad su poravnali sve, koji...

— Ja te pitam, kako si ovamo dospio? — povisi poručnik glas. — I kakvo je to odijelo?

— Ja, vaše blagorođe, shvaćam svoju krivicu, ali... ako se uzme, da su uz opću obavezu... vojnu općenitost sve poravnali, i da sam ja usto ipak obrazovan čovjek, ne mogu da se na rođendan mademoiselle Barbe pojavim u uniformi nižega ranga, ja sam stoga i obukao ono odijelo, koje odgovara mojim kućnim navikama, budući da sam ja, kažimo, nasljedni počasni građanin.

Primijetivši da poručnikove oči postaju sve srditije, Filjenkov ušuti i obori glavu, kao da očekuje, da će ga sad-nà opaliti po zatiljku. Poručnik otvori usta, da izgovori »gubi se napolje!«, ali u taj čas u gostinsku sobu uđe plavuša uzvijenih obrva u svijetložutoj kućnoj haljini. Ugledavši poručnika ciknu i poleti prema njemu.

— Vasja! Oficiru!!

Spazivši, da se Barbe (to je bila jedna od gojenica madame Doudou) pozna s poručnikom, pisar se pribra i živnu. Raširivši prste, on odskoči od stola i zamaše rukama.

— Vaše blagorođe! — prozbori on zagrcavajući se. — Imam čast, da zaželim sretan rođendan dragoj osobi! U Parizu takve nećeš naći! Baš tako! Živa vatra! Tri stotine nisam zažalio, da dadem sašiti ovu haljinu za rođendan dragoj osobi! Vaše blagorođe, šampanjca! Za svečaricu!

— A gdje je Blanche? — upita poručnik.

— Sad će doći, vaše blagorođe, — odvrati pisar, iako pitanje ne bijaše upravljeno njemu već Barbe. — Ovaj čas! Djevojka je a la komprene arevoar konsome! Dolazio nedavno trgovac iz Kostrome,

pet stoja je istresao... Nije šala, pet stoj a. Ja ću dati i tisuću, samo prvo poštuj moju osobu. Imam li pravo? Izvolite, vaše blagorođe!

Pisar pruži poručniku i Barbe po čašu šampanjca, a sam iskapi čašicu votke. Poručnik popi, ali se odmah pribra.

— Kako vidim, ti sebi koješta dopuštaš — reče on. — Kupi se odavle i reci Demijanovu, da te strpa na dvadeset i četiri sata.

— Vaše blagorođe, mislite li vi možda, da sam ja nekakva obična svinja? Mislite li tako? Gospode! Pa moj je tata nasljedni počasni građanin, nosilac ordena! Mene je, ako hoćete znati, krstio general. A vi mislite, ako sam pisar, da sam onda i svinja?... Izvolite još čašicu... pjenušavca... Barbe, istresi! Ne oklijevaj, sve možemo platiti. S današnjim obrazovanjem sve su poravnali. Generalski ili trgovački sin ide u vojsku isto kao i seljak. Ja sam, vaše blagorođe, bio i u realnom i u trgovačkom... Svagdje su me izbacili! Barbe, istresi! Uzmi stotinjarku, pošalji po tuce! Vaše blagorođe, čašicu!

Uđe madame Doudou, visoka puna žena, lica kao u jastreba. Za njom je brzao Vrondi, nalik na Offenbacha. Malo kasnije uđe i Blanche, malena smeđuša devetnaestih godina, ozbiljna lica i grčka nosa, očito Židovka. Pisar izvuče još jednu stotinjarku.

— Daj za sve ovo! Raspali! Dopustite mi da razbijem ovu vazu! Od silnih osjećaja.

Madame Doudou poče pričati, da sad svaka poštena djevojka može pozvati sebi pristojno društvo, i da djevojkama ne priliči piti, a ako dopušta svojim djevojkama da piju, to je samo zato, jer se nada, da su muškarci pošteni, a da su muškarci drugačiji, ona im ne bi ni dopustila da sjede ovdje.

Od pića i Blanchine blizine poručniku se poče vrtjeti u glavi, i on zaboravi na pisara.

— Glazbe! — mahnito je urlao pisar. — Dajte glazbe! Na osnovu ukaza pod brojem sto i dvadeset predlažem vam da plešemo! Tiiše! — i dalje se derao pisar na sav glas, misleći, da to ne viče on, već netko drugi. — Tiiše! Hoću da se pleše! Morate cijeniti moj karakter! Kačuču! Kačuču![86]

Barbe i Blanche se dogovoriše s madame Doudou, stari Vrondi sjede za klavir. Poče ples. Filjenkov, udarajući u taktu nogama, pratio je pokrete četiriju ženskih nogu i frktao od zadovoljstva.

— Nagari! Tako je! Osjećajno! Okini, življe!

Malo se kasnije cijelo društvo u kočijama odvezlo u »Arkadiju«. Filjenkov se vozio s Barbe, poručnik s Blanche, Vrondi s madame Doudou. U »Arkadiji« su uzeli stol i naručili večeru. Sad se Filjenkov tako napio, da više nije bio kadar mahati rukama. Sjedio je mrk i zborio, trepćući očima kao da će zaplakati:

— Tko sam ja? Jesam li ja čovjek? Vrana sam! Nasljedni počasni građanin... — oponašao on sam sebe. — Vrana si ti, a ne gra... građanin.

Poručnik, otupio od pića, gotovo ga nije primjećivao. Svega jednom, kad je u sumaglici spazio njegovo pijano lice, natuštio je obrve i izrekao:

— Vidim ja, da ti sebi mnogošta dopuštaš...

Ali odmah izgubi sposobnost rasuđivanja i kucnu se s njim.

Iz »Arkadije« se odvezoše u Krestovljev vrt. Ovdje se madame Doudou oprosti s mladeži i, izjavivši da potpuno vjeruje u čestitost muškaraca, odveze se s Vrondijem. Zatim naručiše, da bi se osvježili, kavu s konjakom i likere. Onda kvas i votku, te neumućeni kavijar. Pisar se namaza kavijarom po licu i reče:

— Ja sam sad Arap ili nešto kao zao duh.

Sutra izjutra, poručnik, koji osjećaše olovo u glavi, a u ustima vatru i suhoću, ode u svoj ured. Filjenkov sjedaše na svom mjestu u pisarskoj uniformi i drhtavim rukama prošivaše neke spise. Lice mu bilo mrko, neravno kao kaldrma, kosa stršala na sve strane, oči se lijepile... Ugledavši poručnika, teško ustade, uzdahnu i stade po vojnički. Poručnik bijesan i još mamuran, okrenu se i lati svog posla. Desetak minuta trajaše šutnja, ali tek što bi mu se pogled sreo s mutnim pisarevim očima, on bi u tim očima vidio sve: crvene zastoriće, mameni ples, »Arkadiju«, profil Blanche...

— Uz opću vojnu obavezu... — promrmlja Filjenkov — kada čak... profesore uzimaju u vojsku... kada su sve poravnali... i kad je čak sloboda zbora...

Poručnik ga htjede ispsovati, poslati Demijanovu, ali odmahnu rukom i tiho kaza:

— Ma neka te nosi đavo!

I izađe iz ureda.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u 22. broju časopisa Oskolki (1885. god.) s naslovom: Paun u vraninom perju, i potpisom: A. Čehonte. Sa značajnim popravcima djelo je ušlo u II.knjigu Sabranih djela A. P. Čehova 1900. god.

CIPELE

Ugađač klavira Murkin, obrijan čovjek, žuta lica i nosa, koji pokazuje da šmrče burmut, s pamukom u ušima, izađe iz svoje sobe u hodnik i treštavim glasom povika:

— Semjone! Poslužitelju!

I kad bi mu netko vidio uplašeno lice, mogao bi pomisliti, da se sručila na nj žbuka ili da je malo prije u svojoj sobi spazio prikazu.

— Svega ti, Semjone! — povika on, spazivši poslužitelja, koji je trčao prema njemu. — Šta ovo znači? Ja sam reumatičan, bolestan, a ti me tjeraš da izlazim bos? Zašto mi sve dosad nisi donio cipele? Gdje su?

Semjon uđe u Murkinovu sobu, pogleda na ono mjesto, gdje je obično ostavljao očišćene cipele i počeše se po tjemenu: cipela nije bilo.

— Gdje li su, prokletnice, — prozbori Semjon. — Sinoćke sam ih, reko bi, čistio i ovđe stavio... Hm. Jučeraske sam, istina, bio pripit... Bit će, znači, da sam ih stavio u drugu sobu. Baš je tako, Afanasije Jegoriču, u drugu sobu! Cipela je mnogo, pa bi ih đavo razlikovao u pijanstvu, kad ne znaš ni za sebe... Sigurno sam ih stavio gospođi, što stanuje pored vas... glumici...

— I sad neka ja idem gospođi i neka je uznemirujem! Neka zbog sitnice budim čestitu ženu!

Uzdišući i kašljajući, Murkin priđe vratima susjedne sobe i oprezno zakuca.

— Tko je? — začu se za trenutak ženski glas.

— To sam ja — uze Murkin žalosnim glasom, zauzimajući držanje kavalira, koji govori s damom iz visokog društva. — Oprostite, što vas uznemirujem, gospođo, ali sam ja bolestan čovjek, reumatičan. Meni su, gospođo, doktori odredili, da držim noge u toplom, a pogotovo, što sad moram ići da ugađam klavir generalici Sevelicinoj. Ta ne mogu joj otići bos!...

— Ma šta vi hoćete? Kakav klavir?

— Ne klavir, gospođo, nego se radi o cipelama! Neotesanac mi je Semjon očistio cipele i zabunom ih stavio u vašu sobu. Budite, gospođo, toliko ljubezni i dajte mi moje cipele.

Ču se šuštanje, skok s kreveta i šljapkanje papuča, a zatim se vrata malko otvoriše i punačka ženska ručica baci Murkinu pred noge par cipela. Ugađač se zahvali i pođe u svoju sobu.

— Čudno... — mrmljaše obuvajući cipele. — Kao da ovo nije desna cipela. Pa to su dvije lijeve cipele! Obje su lijeve! Slušaj, Semjone, pa ovo nisu moje cipele! Moje cipele imaju crvene petlje i nemaju zakrpa, a ovo su neke poderane, bez petlji!

Semjon odiže cipele, obrnu ih nekoliko puta pred očima i natmuri se.

— To su cipele Pavela Aleksandriča! — progunđa on, gledajući razroko.

Bio je razrok u lijevo oko.

— Kojeg Pavela Aleksandriča?

— Glumca... svaki utorak svraća ovamo... Sigurno je on, mjesto svojih obukao vaše. Ja sam, znači, stavio u njenu sobu oba para: njegove i vaše. Kakav slučaj!

— Hajde onda, pa ih izmijeni.

— Na zdravlje! — osmjehnu se Semjon. — Hajde, pa ih izmijeni... A gdje da ga sad nađem? Ima već sat, kako je otišo... Hajde lovi kapom vjetar!

— A gdje stanuje?

— Ta tko bi ga znao! Dolazi ovamo svaki utorak, a gdje stanuje, mi ne znamo. Dođe, prenoći, pa ga čekaj opet do drugog utorka...

— Eto, vidiš, svinjo, što si učinio! De, što sad da radim! Vrijeme je da idem generalici Sevelicinoj, prokletniče jedan! Smirzle su mi se noge!

— Čas je posla promijeniti cipele. Obujte ove cipele, hodajte u njima do navečer, a večeraske u kazalište... Tražite tamo glumca Blistanova… Ako nećete u kazalište, morat ćete čekati do drugog utorka. Samo utorkom svraća ovamo...

— Ali odakle sad ovdje dvije lijeve cipele? — upita ugađač, gadljivo uzimajući cipele.

— Nosi ovakve, kakve mu je bog dao! Iz siromaštva... Otkud glumac da nabavi?... »E, baš imate cipele, kažem, Pavele Aleksandriču! Prava bruka.« A on opet kaže: »Ušuti, kaže, i problijedi! U tim sam cipelama, kaže, glumio grofove i knezove!«

Čudan svijet. Jednom riječju, umjetnik. Da sam ja gubernator, ili neki glavešina, pohvato bi sve glumce — pa u buturu.

Neprestano stenjući i mršteći se, Murkin navuče na noge dvije lijeve cipele, i, šepesajući, pođe generalici Ševelicinoj. Cio je dan bazao gradom, ugađao klavire i cio mu se dan činilo, da mu sav svijet gleda u noge i primjećuje na njima cipele sa zakrpama i iskrivljenim petama! Osim duševnih muka, morao je trpjeti još i fizičke: dobio je žulj.

Navečer se obreo u kazalištu. Prikazivali su »Plavu bradu«. Istom prije posljednjeg čina, a i to zahvaljujući protekciji znanca flautista, pustiše ga iza kulisa. Ušavši u mušku garderobu, zateče ondje sve muško osoblje. Jedni su se presvlačili, drugi ličili, treći pušili. Plava brada stajaše kraj kralja Bobeša i pokazivaše mu revolver.

— Kupi! — govoraše Plava brada. — Ja sam ga kupio u Kursku za osam ispod ruke, a tebi ću ga, eto, dati za šest... Strašno praska!

— Pripazi malo... Pa nabijen je!

— Bih li mogao vidjeti gospodina Blistanova? — upita ugađač, ušavši.

— To sam ja — okrene se prema njemu Plava brada. — Šta izvolite?

— Oprostite, gospodine, šta vas uznemirujem — otpoče ugađač molećim glasom — ali, vjerujte... ja sam bolestan čovjek, reumatičan. Meni su doktori odredili da držim noge u toplom...

— A šta vi zapravo želite?

— Vidite, ovako... — produži ugađač, obraćajući se Plavoj bradi — ovu... ovu ste noć izvoljeli provesti u sobama za izdavanje trgovca Buhtjejeva... U broju šezdeset i četiri.

— Gle, šta bulazni! — nasmiješi se kralj Bobeš. — U šezdeset i četiri stanuje moja žena.

— Žena? Vrlo mi je milo... — Murkin se osmjehnu. — Oni su mi, vaša supruga, lično i dali njihove cipele... Kad su oni — ugađač pokaza na Blistanova — otišli od njih, ja se mašio za svoje cipele... dozivam, znate poslužitelja, a poslužitelj veli: »Pa ja sam, gospodine, vaše cipele stavio u susjednu sobu!« On je zabunom, kako je bio pijan, stavio u broj šezdeset i četiri moje cipele i vaše — okrenu se Murkin prema Blistanovu — a vi ste, odlazeći tada, od njihove supruge, obukli moje...

— Mašto vi to? — prozbori Blistanov i namršti se. — Zar ste došli ovamo da spletkarite, je li?

— Nikako! Bože me sačuvaj! Niste me shvatili... Ta o čemu sam ja govorio? O cipelama! Niste li vi ipak izvoljeli noćiti u broju šezdeset i četiri?

— Kada?

— Noćas.

— A jeste me vi vidjeli ondje?

— Ne, nisam vas vidio! — odgovori Murkin strašno zbunjen, sjedajući i brzo izuvajući cipele. — Ja vas nisam vidio, ali je vaše cipele meni izbacila njihova supruga... Naime, mjesto mojih.

— Kojim pravom vi onda, poštovani gospodine, tvrdite takvo nešto? Da se i ne radi o meni, vi vrijeđate ženu, i to još pred njenim mužem!

Iza kulisa nastade strašan lom. Kralj Bobeš, uvrijeđeni muž, odjednom pocrvenje, svom snagom udari šakom po stolu, tako da u susjednoj garderobi dvjema glumicama pozli.

— I ti vjeruješ? — dovikivaše щи Plava brada. — Ti vjeruješ tome nitkovu? O-o-o! Hoćeš li, da ga ubijem kao psa? Hoćeš li? Napravit ću biftek od njega! Smoždit ću ga!

I svi oni, koji su te večeri šetali gradskim vrtom kraj ljetnog kazališta, pričaju sada, kako su vidjeli, gdje je prije četvrtog čina projurio od kazališta niz glavnu aleju neki bosi čovjek, žuta lica i očiju punih užasa. Njega je gonio čovjek u kostimu Plave brade s revolverom u ruci. Što se poslije dogodilo, nitko nije vidio. Zna se samo, da je Murkin kasnije, pošto je upoznao Blistanova, dvije sedmice ležao bolestan i riječima »ja sam bolestan, reumatičan čovjek« počeo još dodavati »ja sam ranjen čovjek!«...

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama«, br. 149, 1885., sa potpisom: A. Čehonte. Za prvu knjigu svojih Sabranih djela, kuda je uvrstio novelu 1899. god. Čehov je izvršio znatne ispravke.

ŽIVCI

Dmitrij Osipovič Vaksin, arhitekt, vrati se iz grada u svoj ljetnikovac pod svježim dojmom spiritističke seanse, kojoj je tek malo prije prisustvovao. Svlačeći se i liježući u svoju samotnu postelju (madame Vaksin bila se odvezla do Svete Trojice), Vaksin se i nehotice poče prisjećati svega, što je čuo i vidio. Seanse, istini za volju, nije ni bilo, ali je veče prošlo u samim stravičnim razgovorima. Nekakva je gospođica iznenada počela govoriti o pogađanju misli. Od misli su neprimjetno prešli na duhove, od duhova na prikaze, od prikaza na žive zakopane. Neki je gospodin ispripovjedio strašnu priču o mrtvacu, koji se obrnuo u lijesu. Sam je Vaksin zatražio tanjirić i pokazao gospođicama, kako treba razgovarati s duhovima. Zazvao je, između ostalih, i svoga strica Klavdija Mironoviča i u sebi ga upitao: »Nije li vrijeme, da kuću prenesem na ženino ime?« — našto je stric odgovorio: »Sve je dobro za vremena!«

»Mnogo je tajnovitoga i... strašnoga u prirodi — premišljaše Vaksin uvlačeći se pod pokrivač. — Nisu strašni mrtvaci, već ona neizvjesnost«...

Otkuca jedan sat po ponoći. Vaksin se obrne na drugu stranu i ispod pokrivača zirnu prema plavom plamičku kandila. Plamen je svjetlucao i jedva osvjetljavao život i veliku sliku strica Klavdija Mironiča, što je visjela nasuprot postelji.

»A što će biti, ako se u ovoj polutami odjednom javi stričev duh? — sinu Vaksinu u glavi. — Ne, to nije moguće!«

Prikaze su predrasude, plod nedozrelih mozgova, ali, usprkos tome, Vaksin ipak navuče pokrivač preko glave i jače stisne oči. U njegovoj uobrazilji promače leš, koji se obrnuo u lijesu, pomoliše se obličja umrle punice, jednoga druga, koji se bio objesio, djevojke, što se utopila... Vaksin htjede odagnati iz glave tmurne misli, ali, što ih je energičnije gonio, to jasniji bivahu likovi i groznije misli. Obuze ga strava.

»Đavo bi ga znao... Bojiš se kao dijete... Glupost!«

»Tik... tik... tik« — izbijaše sat iza zida. U seoskoj crkvi na groblju zazvoni noćni čuvar. Zvonjava bijaše lagana, žalosna, u dušu je dirala... Vaksina po zatiljku i leđima prodoše hladni žmarci. Učinilo mu se, da mu nad glavom netko teško dašće, kao da je stric izašao

iz okvira i nagnuo se nad nećaka. Vaksina spopade nepodnosiva strava. Stisnu od straha zube i zatomi disanje. Napokon, kad kroz prozor uletje hrušt i zabrenca nad posteljom, on ne otrpje i mahnito povuče zvonce.

— Demetrije Osipiču, was wollen sie?[87] —aču se začas pred vratima guvernantin glas.

— Ah, to ste vi, Rozalijo Karlovna? — obveseli se Vaksin — Zašto se vi trudite? Mogao je Gavrila...

— Havrilu ste vi sam u grad pustio, a Glafira je nekud otišla... Nikoga nema kući... Was wollen sie doch?[88]

— Ja sam vam, majčice, ovo htio reći... Ovaj... Uđite samo, ne ustručavajte se! Kod mene je mračno...

U spavaonicu uđe debela, rumena Rozalija Karlovna i stade iščekujući.

— Sjednite, majčice... Znate o čemu se radi. »Šta bih je pitao?« — pomisli Vaksin, gledajući ispod oka stričevu sliku i osjećajući, kako mu se u dušu pomalo vraća mir. — Evo šta sam vas zapravo htio zamoliti... Kad sutra sluga pođe u grad, ne zaboravite mu narediti, da on... ovaj... svrati i kupi čahure za cigarete... Ta sjedite!

— Čaure! Dobro! Was wollen sie noch?[89]

— Ich will... Ništa ja ne will, ali... Ta sjednite. Još ću se nečega prisjetiti...

— Nije pristojno da djevojka stajati u muška soba... Vi ste, ja vidim, Demetrije Osipiču, obješenac... šaljivdžinjak... Ja shvatila... zbog čaure se ne budi čovjeka. Ja shvatila...

Rozalija Karlovna se okrene i izađe. Vaksin, koga je donekle umirio razgovor s njom i koji se stidio svoje strašljivosti, navuče pokrivač preko glave i zatvori oči. Desetak se minuta osjećao lagodno, ali mu je zatim ponovo pala na um ista glupost... Pljunuo je, napipao šibice i, ne otvarajući očiju, užegao svijeću. Ali ni svijetlo ne pomože. Zastrašenoj se Vaksinovoj uobrazilji činilo, da netko bulji iz kuta i da stric trepće očima.

— Pozvonit ću joj opet, đavo da je nosi... — odluči on. — Reći ću joj, da sam bolestan... Zatražit ću kapljice.

Vaksin pozvoni. Ne bi odgovora. Pozvoni još jednom, a kao u odgovor na njegovo zvonjenje, zazvoni i na groblju. Obuzet strahom, sav leden, on strelovito istrča iz spavaonice i križajući se, psujući sama sebe zbog strašljivosti, odjuri bos i samo u donjem rublju prema guvemantinoj sobi.

— Rozalija Karlovna! — prozbori on drhtavim glasom, zakucavši na vrata — Rozalija Karlovna! Vi... spavate li? Ja sam... ovaj... bolestan... Kapljice!

Odgovora ne bi. Svuda vladaše tišina...

— Molim vas... shvaćate li? Molim vas! I čemu ta... osjetljivost, ne shvaćam, osobito ako je... čovjek bolestan? Ala se vi zaista cifrate. U vašim godinama...

— Ja ću vašoj ženi rekla... Ne da mir poštena djevojk... Kad bio kod baron Anzig i baron htio doći meni po šipica, ja odma shvatila, kakve šipice i rekla baronica... Ja poštena djevojk...

— Ah, koga će ml đavola vaše poštenje? Ja sam bolestan... i tražim kapljice. Razumijete li? Bolestan sam.

— Vaša žena je dobar, pošten žena, i vi morali nju voliti. Ja![90] Ona je plemenit. Ja ne htjela biti njena neprijatelj!

— Budala ste vi, eto šta je. Razumijete li? Budala!

Vaksin se nasloni na dovratak, prekriži ruke i uze čekati, da ga prođe strah. Nije imao snage, da se vrati u svoju sobu, gdje je tinjalo kandilo i gdje je striko buljio iz okvira, a bilo je u svakom slučaju neugodno, da stoji pred guvernantinim vratima samo u donjem rublju. Šta da radi? Otkucaše dva sata, a strah ga nije ostavljao, niti je jenjavao. U hodniku je bilo mračno i iz svakog je kutka buljilo nešto mračno. Vaksin se okrenu licem prema dovratku, ali mu se odmah učini, da ga je netko odotraga lagano povukao za košulju i dotakao mu se ramena...

— Dođavola... Rozalija Karlovna!

Odgovora ne bi. Vaksin neodlučno otvori vrata i zaviri u sobu. Vrla je Njemica spokojno spavala. Malena žiža osvjetljavaše obrise njenog punog tijela, što je odisalo zdravljem. Vaksin uđe u sobu i sjede na pleteni kovčeg, koji je stajao kraj vrata. U prisuću usnulog, ali živog bića, bilo mu je lakše.

— Nek spava Švabica... — mislio je. — Sjedit ću kod nje, a kad svane, otići ću... Sad rano sviće.

Očekujući osvit, Vaksin se opruži na kovčegu, stavi ruku pod glavu i zamisli se.

»Što ipak znače živci. Čovjek je obrazovan, pametan, a opet... đavo bi ga znao! Čak me je stid.«

Ubrzo, pošto je osluhnuo tiho ravnomjerno disanje Rozalije Karlovne, on se sasvim smirio...

U šest sati ujutro, kad se Vaksinova žena vratila iz Svete Trojice, i nije našla muža u spavaonici, pošla je guvernanti, da zamoli od nje sitniša, kako bi isplatila kočijaša. Ušavši u sobu Njemice, ugledala je ovaj prizor: na krevetu je, raspečivši se sva od vrućine, spavala Rozalija Karlovna, a na korak daleko od nje, na pletenom kovčegu, savijen kao kifla, hrkao je u pravedničkom snu njen muž. Bio je bos, i samo u donjem rublju. Šta je rekla žena i kakvo je bilo glupo muževo lice, kad se probudio, prepuštam drugima da opišu. Ja, međutim, nemoćan polažem oružje.

Preveo I. Kušan.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 23, od 3. lipnja 1885. s potpisom: A. Čehonte. Nešto popravljena, novela je ušla u zbornik »Nevine riječi«, M. 1887. Za I. knjigu Sabranih djela novela je bila ponovno prerađena.

NA LJETOVANJU

Peronom se ladanjske stanice šetao gore dolje nedavno vjenčani bračni par. On ju je držao oko struka, a ona se privijala uza nj, i oboje su bili sretni. Kroz oblačne krpetine motrio ih mjesec i mrštio se: vjerojatno im je zavidio i bjesnio zbog svog dosadnog posla, koji nije nikome potreban. Ustajali zrak bijaše jako zasićen mirisom jorgovana i sremze. Negdje, s druge strane pruge, kreštao je prdavac...

— Kako je lijepo, Saša, kako je lijepo! — govorila žena.

— Može se odista pomisliti, da je sve ovo san. Pogledaj, kako se prijatno i nježno doima taj šumarak! Kako su dragi ti ozbiljni, šutljivi telegrafski stupovi! Oni, Saša, oživljuju krajolik i pričaju, da tamo daleko postoje ljudi... civilizacija... A zar se tebi ne sviđa, kad ti vjetar do uha donosi prigušeni šum jurećeg vlaka?

— Jest... Čudno je, kako su ti ruke tople! To je zbog toga, što se uzrujavaš, Varja... Što su danas spremili kod kuće za večeru?

— Okrošku[91] i pile... Pile je dosta za nas dvoje. Tebi su iz grada donijeli sardine i sušene jesetre.

Mjesec je, kao da je ušmrknuo burmuta, nestao za oblakom. Ljudska ga sreća podsjeti na njegovu osamu, na samotnu postelju iza šuma i dolova...

— Ide vlak! — izusti Varja. — Kako je lijepo.

U daljim se pomoliše tri vatrena oka. Na peron izađe šef postaje. Na pruzi ovdje-ondje bljesnuše signalna svijetla.

— Ispratit ćemo vlak i poći kući — reče Saša i zijevnu.

— Lijepo nas dvoje živimo, Varja, tako lijepo, da je čak nevjerojatno!

Mračno strašilo nečujno dopuza na peron i stane. Na poluosvijetljenim vagonskim prozorima promaknute snena lica, šeširi, ramena...

— Ah! Ah! — začu se iz jednog vagona. — Varja i muž dođoše pred nas! Eno ih! Varjenka... Varječka! Ah!

Iz vagona iskočiše dvije djevojke i objesite se Varji oko vrata. Iza njih se pomoli puno starija dama i visoki mršavi gospodin sijedih

zalisaka, zatim dva gimnazijalca, pretovarena prtljagom, iza gimnazijalaca guvernanta, iza guvernante baka.

— A evo i nas, a evo i nas, prijaško! — poče gospodin sa zaliscima, stežući Sašinu ruku. — Sigurno si se načekao! Vjerojatno si psovao strica, što ne dolazi! Kolja, Košta, Nina. Fifa... djeco! Poljubite bratića Sašu. Svi smo tebi došli, cijelo gnijezdo, i to na tri, četiri dana. Nadam se, da nećemo smetati? Ti se, molim te, ne ustručavaj.

Ugledavši strica s obitelju, supruzi se užasnuše. Dok je stric govorio i ljubio se, u Sašinoj mašti prominu cijela slika: on i žena daju gostima svoje tri sobe, jastuke, pokrivače; jesetra, sardine i okroška planuše u jednom trenu, bratići trgaju cvijeće, prolijevaju crnilo, urlaju, strina po cijeli dan priča o svojoj bolesti (trakavica i bolovi u trbušnoj šupljini) i o tome, kako je ona rođena barunica von Fintich...

I Saša je već s mržnjom gledao svoju mladu ženu i šaptao joj:

— To su oni tebi došli... đavo da ih nosi!

— Nisu meni, nego tebi — odvraćaše ona, blijeda, također ljuta i bijesna. — Nisu to moji, već tvoji rođaci.

I, obrativši se gostima, ona izreče s ljubeznim smiješkom:

— Izvolite samo!

Iza oblaka ponovo ispliva mjesec. Činilo se, da se smiješi; činilo se, da mu je bilo drago, što nema rođaka. A Saša se okrenu, da bi pred gostima sakrio svoje ljutito, očajničko lice, i reče, unoseći u glas radostan i srdačan prizvuk:

— Izvolite samo! Izvolite samo, dragi gosti!

Preveo I. Kušan.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 24, od 15. lipnja 1885. god., sa naslovom Obratite konačno pažnju! (Užasan događaj), i potpisom: Čovjek bez slezene. Popravljena, novela je ušla u I. knjigu Sabranih djela iz 1899. g.

SIMULANTI

Generalica Marfa Petrovna Pečonkina, ili, kako je seljaci zovu, Pečončiha, koja se već deset godina bavi homeopatskim liječenjem, prima bolesnike jednog svibanjskog utorka u svom kabinetu. Pred njom je na stolu homeopatska apoteka, liječnički priručnik i računi homeopatske apoteke. Na zidu, u okvirima pod staklom, vise pisma nekog petrogradskog homeopata, po mišljenju Marfe Petrovne veoma poznatog i, štoviše, velikog, i visi slika Aristarha, kome generalica duguje za svoj spas: za odbacivanje škodljive alopatije i spoznaju istine. U predsoblju sjede i čekaju pacijenti, uglavnom mahom seljaci. Svi su oni, osim dvojice, trojice, bosi, budući da generalica zahtijeva, da smrdljivu obuću ostavljaju napolju.

Marfa Petrovna je već bila primila deset ljudi i poziva jedanaestog:

— Gavrila Gruzd!

Vrata se otvaraju i, mjesto Gavrila Gruzda, u kabinet ulazi Zamuhrišin, generaličin susjed, propali vlastelin, maleni starčić sjetnih očica i s plemićkom kapom pod pazuhom. Odlaže štap u kut, prilazi generalici i šutke klekne pred nju na jedno koljeno.

— Šta vam je? Šta vam je, Kuzma Kuzmiču? — užasava se generalica, sva se zajapurivši. — Tako vam boga!

— Dok sam živ ne ću ustati! — kaže Zamuhrišin, pripijajući se uz ruku. — Neka cio svijet vidi, kako klečim, anđele čuvaru naš, dobročiniteljko roda ljudskog. Neka! Pred tom vilom dobročiniteljkom, koja mi je darovala život, koja mi je pokazala pravi put i prosvijetlila moje skeptičko umovanje, pred njom sam spreman, ne samo pasti na koljena, nego i u vatru, vidarice naša čudesna, majko sirotih i obudovjelih! Ozdravio sam! Uskrsnuo, čarobnice!

— Meni... meni je jako drago... — mrmori genaralica, crveneći od zadovoljstva. — To je tako ugodno čuti... Sjedite, molim vas! A u utorak ste bili tako teško bolesni!

— Itekako bolestan! Strašno se i sjetiti — kaže Zamuhrišin sjedajući. — U svima me je udovima i organima držao reumatizam. Osam godina sam se mučio, nisam se mogao smiriti... Ni danju ni noću, dobročiniteljko moja! Liječio sam se i kod doktora, i profesorima sam u Kazan odlazio, blatima sam se različitim liječio i

vode pio i što sve nisam okušao! Imutak mi otišao na liječenje, majko predivna. Ti mi doktori nisu ništa pomogli, samo su štetili. Utjerali su mi bolest unutra. Utjerati su znali, a da istjeraju — dotle još nije došla njihova nauka... Samo vole da uzimaju novac, razbojnici, a kad se radi o koristi za čovječanstvo, njima se fućka. Propišu ti nekakvu hiromantiju, a ti pij! Zločinci, jednom riječju, da nema vas, anđelu naš, bio bih ja u grobu! Vraćam se ja onog utorka od vas, gledam ona zrnca, što ste mi onda dali i mislim: »Ma kakve je koristi od njih? Zar te mrvice, što se jedva vide, mogu izliječiti moju veliku, zastarjelu bolest?« Mislim tako, nevjernik, i smiješim se, a tek što sam uzeo zrnce — odjednom, kao da i nisam bio bolestan ili kao da je rukom odneseno. Gleda me žena, izbuljivši oči, i ne vjeruje: — »Ma jesi li ti to, Kolja?« — »Jesam, kažem.« — I kleknusmo pred ikonu i počesmo se moliti za anđela našega: »Udijeli joj, gospodine, sve ono, što god joj mi želimo!«

Zamuhrišin otire rukavom oči, ustaje sa stolice i sprema se da ponovo klekne na jedno koljeno, ali ga generalica zaustavlja i posjeda.

— Ne zahvaljujte meni! — govori ona crveneći se od uzbuđenja i zanosno promatrajući sliku oca Aristarha. — Ne zahvaljujte meni! Ja sam ovdje samo poslušno oruđe... Uistinu je ovo čudo! Zastarjeli, osmogodišnji reumatizam od jednog zrnca skrofuloze!

— Izvoljeli ste mi dati tri zrnca. Od toga sam jedno uzeo za ručak — i kao momentano mi je bilo lakše! Drugo uvečer, a treće sutradan. I otada ama baš ništa! Ni da me gdjegod bocne! A već sam bio spreman da umrem. Pisao sam sinu u Moskvu da doputuje! Nadahnuo vas je gospod, vidarice! Sad, eto, hodam i kao da sam u raju... Prošlog utorka, kad sam bio kod vas, šepao sam, a sad bih mogao i za zecom poletjeti... Sto godina bih mogao doživjeti. Samo je jedna nevolja — naša neimaština. Zdrav jesam, ali čemu zdravlje, kad nemam od čega živjeti? Siromaštvo stislo gore od bolesti... Primjerice, ako uzmemo ovo... Sad je doba, da se sije zob, a kako ćeš je posijati, ako nemaš sjemena? Valjalo bi kupiti, a novca... zna se, koliko je u nas novca...

— Ja ću vam dati zobi, Kuzma Kuzmiču... Sjedite, sjedite! Toliko ste me obradovali, takvo ste mi zadovoljstvo priredili, da ja vama moram zahvaljivati, a ne vi meni!

— Radosti naša! I stvori bog takva dobrotvora! Veselite se, majčice, gledajući svoja dobra djela! A eto, mi grešnici, nemamo s čime da se proveselimo... Mi smo sitni ljudi, malodušni, nekorisni... sitnež... Jedino što imamo titulu, da smo plemići, a u materijalnom smislu smo isto što i seljaci, čak i gore. Živimo u kamenim kućama, ali to ispada kao opsjena, jer krov prokisuje... Nemamo čime da kupimo šindre.

— Dati ću vam ja šindre, Kuzma Kuzmiču.

Zamuhrišin izmoli još kravu, pismenu preporuku za kćerku, koju kani uputiti u institut i... dirnut generaličinom darežljivošću u nastupu ganuća jeca, krivi usta i traži po džepu rupčić... Generalica vidi, kako zajedno s rupčićem izlazi iz njegovog džepa neki crveni papirić i nečujno pada na pod.

— Do smrti ne ću zaboraviti... — mrmlja on. — I djeci ću zavještati, da se sjećaju, i unucima... i s koljena na koljeno... Eto, djeco, to je ona, koja me je spasila od smrti, koja...

Ispratįvši svog pacijenta, generalica časak promatra oca Aristarha očima punih suza, zatim nježnim, pobožnim pogledom miluje apoteku, liječničke priručnike, račune, naslonjač u kojemu je još malo prije sjedio čovjek, koga je ona spasila od smrti, i pogled joj pada na papirić, što ga je ispustio pacijent. Generalica podiže papirić, razmota ga i vidi u njemu tri zrnca, ona ista zrnca, koja je prošlog utorka dala Zamuhrišinu.

— To su ona ista... — u nedoumici će ona. — Čak je i papirić isti... nije uopće ni odmotao! Što je onda on uzimao? Čudno... Neće on mene prevariti!

I u generaličinu dušu prvi put u ovih deset godina liječničke prakse ulazi sumnja... Ona poziva slijedećeg bolesnika i, razgovarajući s njime o bolestima, primjećuje nešto, što joj je prije neprimjetno prolazilo kraj ušiju. Bolesnici, svi do jednoga, kao da su se dogovorili, isprva je kuju u zvijezde zbog čudotvornog izlječenja, dive se njenoj medicinskoj mudrosti, kude doktore alopate,[92] a zatim, kad ona pocrveni od uzbuđenja, počinju izlagati svoje potrebe. Jedan traži zemljicu za oranje, drugi drva, treći dopuštenje da lovi u njenim šumama, i t. d.

Ona promatra široko dobrodušno lice oca Aristarha, koji joj je otkrio istinu, i nova istina počinje da joj izjeda dušu. Ružna istina, tegotna...

Lukav je čovjek!

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 26, 29. lipnja 1885., sa potpisom: A. Čehonte. Bez izmjena preštampano u zborniku »Šarene priče«. Popravljeno za Sabrana djela (uvršteno u I. knjigu g. 1899.)

LIBERAL

Novogodišnja priča

Predivan i dirljiv prizor pružali su ljudi prvog dana Nove godine. Svi su se radovali, slavili, čestitali jedan drugome. Zrak je zvonio od najiskrenijih i najsrdačnijih želja. Svi bijahu sretni i zadovoljni...

Samo je gubernijski tajnik Ponimajev bio nezadovoljan. U podne na Novu godinu stajao je na jednoj od prijestolničkih ulica i bunio se. Obgrlivši desnom rukom stup od svjetiljke, a lijevom odbijajući tko zna što, gunđao je koješta neoprostivo i smišljeno. Pored njega stajala njegova žena i vukla ga za rukav. Lice joj bijaše uplakano i oda vaše bol.

— Bukvane moj! — govorila je ona — Pokoro, moja! Sramotnih ti tvojih očiju, lupežu! Hajde, kad ti kažem. Hajde, doklen ima vremena, i potpiši se. Hajde, pijana nakazo!

— Nipošto! Ja sam obrazovan čovjek i ne ću da se pokoravam prostakluku! Hajde ti i potpisuj se, ako hoćeš, a mene pusti!... Neću da budem u ropstvu.

— Hajde! Ako se ne potpišeš, onda jao tebi! Izbacit će te, podlače moj, i ondak nek ja, znači, crknem od gladi? Hajde, pseto!

— U redu... Neka propadnem!... Zaistinu? Makar odmah.

Ponimajev diže ruku, da bi otjerao ženu i opisa u zraku polukružnicu... Policijski nadzornik, u novoj kabanici, koji je prolazio mimo, zastade na časak i, obraćajući se Ponimajevu, reče:

— Stidite se! Ponašajte se ugledajući se u druge!

Ponimajev se zastidje. Sramežljivo zatrepće očima i odvoji ruku od stupa svjetiljke. Žena iskoristi taj trenutak i povuče ga za rukav niz ulicu, pažljivo obilazeći sve, za što bi se mogao uhvatiti. Za desetak minuta, ne više, dovuče muža do načelnikova ulaza.

— De, hajde, Aljoša! — izreče ona nježno uvodeći muža na doksat. — Hajde, Aljošečka! Samo se potpiši, pa se vrati. A ja ću ti zato kupiti konjaka za čaj. Neću te grditi, kad se napiješ... Ne ubijaj me, siroticu!

— A-a-a... hm... To je dakle njegova kuća? Sjajno! Vrlo dobro! Potpisat ćemo se, dođavola! Tako ćemo se potpisati, da će se dugo pamtiti! Sve ću mu napisati na tom papiru, napisat ću mu, što ja mislim! Nek me onda izbaci! A ako me izbaci, ti si kriva! Ti!

Ponimajev se zaljulja, gurnu ramenom u vrata i bučno uljeze na ulaz. Ovdje, kraj vrata, stajaše vratar Jegor, svježe obrijana, novogodišnja lica. Kraj stolića s listom papira stajali su Vezuvijev i Čemosvinjski, kolege Ponimajeva. Visoki i suhi Vezuvijev se baš potpisivao, a Čemosvinjski maleni, rohavi čovječuljak je čekao, da na njega dođe red. Obojici je sjalo s lica: »Sretna Nova godina!« Vidjelo se, da se ne potpisuju samo fizički, nego i moralno. Ugledavši ih, Ponimajev se prezrivo nasmiješi i srdito zamota u bundu.

— Jasno! — progovori on. — Jasno! Kako da se ne čestita njegovom pre-va? Mora se čestitati! Ha-ha! Treba iskazati svoje ropske osjećaje!

Vezuvijev i Čemosvinjski ga preneraženo pogledaše. Nikada nisu čuli takvih riječi.

— Zar nije ovo zatucanost, nije li to ponižavanje? — proslijedi Ponimajev. — Pusti, ne potpisuj se! Protestiraj!

On udari šakom po listu i zamrlja potpis Vezuvijeva.

— Buniš se, vaše blagorođe! — reče Jegor, priskočivši stolu i digavši list iznad glave. — Zato se, vaše blagorođe, ovakve.... znaš, šta?

U taj se čas vrata otvoriše, i na ulaz uđe visoki, postariji muškarac u medvjeđoj bundi i zlatnom trorogom šeširu. Bio je to Ponimajevljev načelnik Veleljeptov. Kad on uđe, Jegor, Vezuvijev i Čemosvinjski, kao da progutaše štap i ukočiše se. Ponimajev se također ispravi, ali se nasmiješi i zasuka jedan brk.

— A! — reče Veleljeptov, ugledavši činovnike. — Vi ste... ovdje? M-da... prijatelji... Razumljivo... (Očito je, da je njegovo pre-va bilo malo nakresano) Razumljivo je... i ja vama... Hvala, što niste zaboravili... Hvala! M-da… Drago mi je, da vas vidim... Želim vam... a ti si se, Ponimajeve, već nakitio? Ne smeta, ne zbunjuj se... Pij i znaj: svoj posao... Pijte i veselite se...

— Svako zlo za neko dobro, vašestvo! — odvaži se da ubaci Vezuvijev.

— Pa jest, razumljivo... Kako si to rekao? Kakvo zlo? De, hajdete... s milim bogom... ili, ne... jeste već bili kod Nikite Prohoriča? Još niste bili? Sjajno! Dat ću vam knjige, odnijet ćete ih njemu... Dao mi je da pročitam

»Putnika« prije dvije godine... Njega eto, treba odnijeti...

Dođite, dat ću vam. Skinite bunde.

Činovnici svukoše bunde i pođoše za Veleljeptovom. Najprije uđoše u primaću sobu, a zatim u veliku, raskošno uređenu dvoranu, gdje je za okruglim stolom sjedila glavom generalica. Njoj su sa strane sjedile dvije mlade dame, jedna u bijelim, druga u crnim rukavicama. Veleljeptov ostavi činovnike u dvorani i pođe u svoj kabinet. Činovnici se zbuniše.

Desetak minuta su stajali šutke, ne mičući se i ne znajući, što bi s rukama. Dame su govorile francuski i svaki čas bacale poglede prema njima... Nepodnošljivo! Napokon se iz kabineta pomoli Veleljeptov noseći u svakoj ruci po jedan veliki zamotak knjiga.

— Evo, — reče on — dajte mu i zahvalite se... Ovo je »Putnik«. Čitao sam nekad uveče... A vama... hvala, što me niste zaboravili... što ste došli da iskažete poštovanje... Gledate moje činovnike — obrati se Veleljeptov damama. — He-he... Gledajte, gledajte... Ovo je evo Vezuvijev, ovo Černosvinjski... a ovo je moj Ponimajev. Ulazim jednom u sobu za dežurne, a on, taj Ponimajev, izigrava lokomotivu. Šta velite? Pš! Pš! Fućka tako, sve zviždi, topće nogama... Bilo je tako prirodno. Da!... Hajde, deder, odigraj lokomotivu! Pokažider nam

Dame uperiše oči u Ponimajeva i nasmiješiše se. On se nakašlja.

— Ne znam... Zaboravio sam, vašestvo — progunđa. — Ne mogu i neću.

— Nećeš? — začudi se Veleljeptov. A? Šteta... Šteta što ne možeš udovoljiti starcu... Zbogom... Sramota je… Odlazi.

Vezuvijev i Černosvinjski počeše gurati Ponimajeva pod rebra. A i on se sam uplaši, što je odbio. Pred očima mu se smrkne... Crne se rukavice izmiješaše s bijelima, lica se izdužiše, pokućstvo zaigra, a sam se Veleljeptov pretvori u veliki prijeteći prst. Zadržavši se još malo i promrmljavši još nešto, Ponimajev pritisnu »Putnika« na prsi i izađe na ulicu. Ondje ugleda svoju ženu, blijedu i uzdrhtalu od studeni i straha. Vezuvijev i Černosvinjski stajali su već kraj nje i, silno gestikulirajući rukama, govorili joj nešto užasno i to odjednom u oba uha. »Što će sad biti?!« — govorile su njihove pojave i pokreti. Ponimajev, pogledavši očajno ženu, odgega se s knjigama za drugovima.

Vrativši se kući, nije ni ručao ni čaja pio... Noću ga probudi mora.

Diže se i pogleda u mrak. Crne i bijele rukavice, Veleljeptovi zalisci — sve mu to zaigra pred očima, zavrti se, i on se sjeti, što se dogodilo.

— Gad sam ja, gad! — progunđa on. — Buni se, magarče, koliko hoćeš, ali moraš poštivati starije! Što bi ti bilo, da si odigrao lokomotivu?

Više nije mogao zaspati. Cijelu ga je noć do jutra mučila savjest, sjeta i ženini jecaji. Pogledavši se ujutro u ogledalu, nije ugledao sebe, nego nečiju tuđu fizionomiju, blijedu, izmoždenu, tužnu...

— Ne idem na posao! — odluči on. — Svejedno je. I onako sam propao!

Cio je drugi dan po Novoj godini posvetio hodanju iz kuta u kut.

Hodao je, uzdisao i mislio:

— Kod koga bih nabavio revolver? Mjesto da ovako živim, bolje je onda... zaista... Metak u čelo, i gotovo...

Nakon dva dana od jada odjuri na posao.

»Što li će biti?« — mislili su svi činovnici, pogledajući ga preko tintarnica.

Isto je to mislio i Ponimajev.

— Pa što onda? — šapnuo je on Vezuvijevu. — Neka me izbaci! Njemu će biti gadno, ako oduzmem sebi život.

U jedanaest se sati doveze Veleljeptov. Prolazeći mimo Ponimajeva i ugledavši njegovo blijedo, jako omršavljelo lice, on zastade, zavrti glavom i reče:

— E, jesi dobro potego onda, brajko. Još ti se nije njuška oporavila. Treba, druže, biti umjereniji... Ne valja tako. Zar puno treba da izgubiš zdravlje?

I, potapšavši Ponimajeva po ramenu, Veleljeptov ode dalje.

»Ništa više?« — pomisli cio ured.

Ponimajev se nasmiješi od zadovoljstva. Čak cvrkutnu kao ptica — tako mu je bilo prijatno! Ali mu se lice ubrzo promijeni... On se namršti i nakesi prezrivim smiješkom:

— Sreća tvoja, što sam ja onda bio pijan! — progunđa na glas za Veleljeptovom. — Sreća tvoja, inače... Sjećaš se, Vezuvijevu, kako sam mu odbrusio?

Vrativši se s posla kući, Ponimajev je ručao s velikim tekom.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki br. 1, od 7. siječnja 1884. god. Potpis: A. Čehonte.

75.000

Noću, oko dvanaest sati, Tverskim su bulevarom išla dva prijatelja. Jedan visok, smeđokosi ljepotan, u pohabanoj medvjeđoj bundi i cilindru, drugi, maleni, riđast čovo u riđem ogrtaču s koštanim dugmetima. Obadvojica su išli i šutili. Smeđokosi je tihano zviždukao mazurku, a riđi je tmurno gledao u noge i neprestano pijuckao ustranu.

— Ne bismo li sjeli? — predloži napokon smeđokosi, kad oba prijatelja ugledaše tamne obrise Puškina i plamičak nad kapijom Strasnog manastira.

Riđi šutke pristade, i prijatelji sjedoše.

— Imam na te malenu molbu, Nikolaje Borisiču, — reče smeđi, poslije kraće šutnje. — Ne bi li mi ti, druže, mogao uzajmiti deset, petnaest rubalja? Vratit ću ti ih za sedam dana!

Riđi je šutio.

— Ne bih te uznemiravao, da mi nije za nevolju. Gadno se danas sa mnom našalila sudbina... Žena mi je jutros dala svoju narukvicu da je založim... Mora da plati za svoju sestricu u gimnaziji. Ja sam, znaš, založio i eto... kod tebe danas nehotice izgubio na poku.

Riđi se pomaknu i jeknu.

— Lakouman si ti čvojek, Vasilije Ivaniću — reče on, iskrivivši usta u opak smiješak. — Lakouman čovjek! Kakvim si pravom sjeo s gospođama da igraš pok kad si znao, da novac nije tvoj, već tuđi? De, nisi li lakouman čovjek, nisi li razmetljivac? Čekaj, ne prekidaj me... Pusti, da ti jednom zauvijek kažem... Čemu vječito ta nova odijela, ili, eto, ta igla u kravati? Zar je za tebe, siromaha, moda? Čemu taj glupavi cilinder? Ti, koji živiš na ženin račun, plaćaš petnaest rubalja za cilinder, iako bi sasvim lijepo, ne vrijeđajući ni modu ni estetiku, mogao hodati u kapi od tri rublja? Čemu to vječito hvaljenje poznanstvima, koja ne postoje? Poznaješ i Hohlova i Pljevakoa[93] i sve urednike! Kad si danas lagao o svojim poznanicima, zbog tebe su mi gorjele i oči i uši. Lažeš i ne crveniš se! A kad se kartaš s tim gospođama i gubiš s njima ženin novac, tako se jadno i glupo smješkaš, da naprosto... Nisi zavrijedio ni ćuške!

— Ma prestani, prestani... Nisi danas raspoložen.

— Sve da je ta razmetljivost djetinjarija, obješenjaštvo... Spreman sam da to prihvatim, Vasilije Ivaniču... Ti si još mlad! Ali ne ću prihvatiti... ne ću nikada shvatiti... Kako si mogao, kartajući se s tim lutkama... varati? Vidio sam, kako si, dijeleći, izvukao za sebe odozdo pikovog asa!

Vasilij Ivanić pocrvenje kao školarac i poče se opravdavati. Riđi je tjerao svoje. Svađali su se glasno i dugo. Napokon obojica postupno ušutješe i zamisliše se.

— Istina je, da sam jako zabrazdio — reče smeđokosi poslije duge šutnje. — Istina je... Posve sam se istrošio, zadužio, mnogo tuđega proćerdao i sad ne znam, kako da se iskobeljam. Poznaješ li ti onaj nepodnošljivi, odurni osjećaj, kad te cijelo tijelo svrbi i kad nemaš lijeka protiv tog svrbeža? Nešto poput tog osjećaja obuzima mene sada... Do grla sam se zaglibio... Stid me je pred ljudima i pred samim sobom... Činim svu silu gluposti, gadarija, sve iz najbjednijih pobuda, a istodobno nikako ne mogu da se obuzdam... Odurno! Kad bih dobio nasljedstvo, ili u igri, napustio bih, čini mi se, sve na svijetu i iznova se rodio... A ti me, Nikolaju Borisiču, ne osuđuj, ne bacaj kamena... Sjeti se Paljmovljeva Nekljužova[94]...

— Znam ja tvog Njekljužova — reče riđi. — Znam... Progutao tuđi novac, nažderao se i poslije ručka htio da se razgali: pred curom se rascmizdrio!... Prije ručka, naravno, nije cmizdrio... Sramota je, da pisci idealiziraju takve podlace! Da nema taj Nekljužov ugodne vanjštine i otmjenih manira, ne bi se zaljubila u nj trgovačka kćerka i ne bi bilo kajanja... Uopće, podlacima sudbina daje ugodne vanjštine... Svi ste vi Kupidi. Vas vole, u vas se zaljubljuju, vi strašno uspijevate kod žena.

Riđi ustade i ushoda se pored klupe.

— Tvoja je žena, na primjer, čestita, plemenita žena... Zbog čega se mogla zaljubiti u tebe? Zbog čega? I večeras, eto, cijelo veče, dok si ti blebetao i prenemagao se, ljepuškasta plavuša nije skidala očiju s tebe... Vas, Nekljužove, vole, darivaju vas, a drugi neka cio život radi, udara kao riba o led... pošten je kao sušto poštenje i — bar da doživi jedan sretan trenutak! A osim toga... sjećaš li se? Ja sam bio

zaručnik tvoje žene, Olge Aleksejevne, dok tebe još nije poznavala, i bio sam pomalo sretan, ali si iskrsnuo ti i... ja sam propao...

— Ljubbbomora! — osmjehnu se smeđokosi. — Nisam ni znao, da si tako ljubomoran!

Licem Nikolaja Borisiča prijeđe izražaj bijesa i gadljivosti... On nesvijesno, ne shvaćajući toga ni sam, ispruži ruku i... mahnu njome. Zvuk pljuske oskvrnu noćnu tišinu. Cilinder sleti smeđokosome s glave i otkotrlja se ugaženim snijegom. Sve se to dogodilo u jednom trenu, neočekivano, i ispalo glupo i besmisleno. Riđi se odmah zastidje zbog te ćuške. Sakri lice u olinjali ovratnik ogrtača i otkorača niz bulevar. Došavši do Puškina, ogleda se za smeđokosim, zastade trenutak nepomično i, kao da se nečeg uplašio, potrča prema Tverskom...

Vasilij Ivanič sjedaše dugo šutke i nepomično. Mimo njega prođe neka žena i smijući se pruži mu njegov cilinder. On se mehanički zahvali, ustade i pođe.

»Sad će početi gnjavaža — mislio je on pola sata kasnije uspinjući se dugačkim stepeništem u svoj stan... Izvući ću od žene zbog gubitka na kartama! Cijelu će mi noć držati prodiku! Đavo da je nosi bestraga! Reći ću, da sam novac izgubio!«...

Došavši pred svoja vrata, plašljivo pozvoni. Otvori mu kuharica...

— Čestitam vam! — reče mu kuharica, široko se osmjehujući.

— Na čemu?

— E, vidjet ćete! Smilovao se bog.

Vasilij Ivanič slegnu ramenima i uđe u spavaonicu. Ondje je za pisaćim stolom sjedila njegova žena Olga Aleksejevna, sitna plavuša s papilotama u kosi. Pisala je. Pred njom je već ležalo nekoliko gotovih, zapečaćenih pisama. Spazivši muža, ona skoči i baci mu se o vrat.

— Došao si? — prozbori ona. — Kakve li sreće! Ne možeš ni zamisliti, kakva sreća! Dobila sam napadaj, Vasja, od takvog iznenađenja.

I ona, prišavši stolu, dohvati novine i prinese ih muževu licu.

— Čitaj! Moja je obveznica dobila sedamdeset i pet tisuća! Ja naime imam obveznicu! Časna riječ, imam je. Skrivala sam je pred tobom, jer bi... jer je... ti bi je založio. Tu mi je obveznicu poklonio Nikolaj Borisič, dok bijaše moj zaručnik, a poslije je nije htio primiti

natrag. Kako je dobar čovjek taj Nikolaj Borisič. Sad smo mi strašno bogati! Ti ćeš se sad popraviti, nećeš više neuredno živjeti. Ta ti si orgijao i varao me samo zbog neimaštine, zbog siromaštva. Ja to shvaćam. Ti si pametan, čestit...

Olga Aleksejevna prođe sobom i nasmije se.

— Kakvo iznenađenje! Hodala sam, hodala sam iz kuta u kut, psovala te zbog tvoje raskalašenosti, mrzila, napokon sjela da od jada pročitam novine. I odjednom to ugledam!... Napisala sam svima pismo... sestrama, majci... Ala će se obradovati jadnici! A kamo ćeš ti?

Vasilij Ivanić pogleda u novine. Osupnut, blijed, ne slušajući žene, stajaše neko vrijeme šutke, smišljajući nešto, zatim ustače cilinder i izađe iz kuće.

— Na Veliku Dmitrovku, svratište. N. N! — podviknu on izvoščiku.

U svratištu ne nađe osobe, koja mu je bila potrebna. Poznata soba bijaše zatvorena.

»Ona je sigurno u kazalištu — pomisli on — a poslije kazališta... otišla na večeru... Pričekat ću malo...«

I ostade da pričeka... Prominu pola sata, prominu sat... Prođe hodnikom i porazgovori se sa snenim poslužiteljem... Svratišna ura dolje otkuca tri sata...

Napokon, izgubivši strpljenje, poče lagano silaziti prema izlazu... Ali mu se sudbina smilova... Na samom ulazu presrete visoku, suhonjavu smeđušu, umotanu u dugačku bou. Za njom je ustopice išao neki gospodin u plavim naočalima i kapi od janjetine.

— Oprostite, — obrati se Vasilij Ivanić dami. — Smijem li vas na čas uznemiriti?

Dama i muškarac se namrštiše.

— Odmah se vraćam — reče dama muškarcu i ode s Vasilijem Ivaničem do plinskog pipca... — Šta želite?

— Došao sam do tebe... do vas, Nadine, poslom — poče Vasilij Ivanič... — Šteta, što je s tobom taj gospodin, inače bih ti sve ispričao...

— Ma o čemu se radi? Nemam vremena!

— Našla nove obožavatelje i sad nemaš vremena! Mustra si, nema šta! Zašto si me otjerala uoči Božića? Nisi htjela da živiš sa mnom, jer... jer ti ja nisam davao dovoljno sredstava za život... Ali,

kako se čini, nisi u pravu... Jest... Sjećaš li se one obveznice, koju sam ti poklonio o imendanu? Evo, čitaj! Izvukla je sedamdeset i pet tisuća!

Dama uze novine u ruke i požudnim, malne uplašenim očima uze tražiti petrogradske vijesti... I nađe...

U isto su vrijeme druge oči, zaplakane i otupjele od čemera, gotovo sulude, zurile u kutijicu i tražile obveznicu... Svu noć su tražile te oči i nisu našle. Obveznica bijaše ukradena, i Olga Aleksejevna je znala, tko ju je ukrao.

Te iste noći Nikolaj Borisič se prevrtao s boka na bok i trudio se da zaspi, ali nije zaspao sve do jutra. Stidio se zbog one ćuške.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu »Budilnik«, br. 2, 1884. god. sa potpisom: A. Čehonte.

KOMIČAR

Komičar Ivan Akimovič Vorobjov-Sokolov zaburi ruke u džepove svojih širokih hlača, okrenu se k prozoru i ustremi svoje lijene oči u prozor suprotne kuće. Prođe pet, šest minuta u šutnji...

— Do-sada! — zijevnu ingénue Marja Andrejevna. — Ta što šutite, Ivane Akimiču? Ako ste već došli i omeli mi da studiram ulogu, onda barem pričajte! Nesnosni ste vi, upravo...

— Hm... Spremam se da vam nešto kažem, ali nekako mi je nezgodno... Ako vam kažem prosto, bez uvijanja... seljački, vi ćete me odmah osuditi i ismijati me... Ne, radije ne ću reći! Zauzdat ću jezik od zla...

»O čemu se on to sprema da mi govori? — pomisli ingénue. — Uzbuđen je, nekako čudno gleda, premješta se s noge na nogu... Da ne želi da mi izjavi ljubav? Hm... Nesreća je s tim suparnicima! Jučer je prva violina izjavila ljubav, danas je rezoner kroz cijelu probu uzdisao... Podivljali su od dosade!«

Komičar je otišao od prozora i, prišavši divanu, počeo promatrati škarice i ruž za usne.

— Ta-kooo... Htio bih reći, a bojim se... nezgodno... Ako vam kažem prosto, ruski, vi ćete odmah reći: neotesanac! mužik! te ovo, te ono... Poznam vas... Bolje onda da šutim...

»A što da mu kažem, ako on zaista počne da izjavljuje ljubav? — produžavaše svoje razmišljanje ingénue. — On je dobar, tako divan, talentiran, ali... meni se ne sviđa. Strašno je ružan... Hoda pogrbljen, a na licu ima nekakve prišteve... Glas mu je promukao... A osim toga te manire... Ne, nikada!«

Komičar se je šuteći prošetao po sobi, teško se spustio u naslonjač i šumno si privukao novine sa stola. Oči su mu prelijetale po novinama kao da nešto traže, zatim su se zaustavile na jednom slovu i zadrijemale.

— Gospode... kad bi barem muha bilo! — promrmlja on. — Ipak bi bilo veselije...

»Uostalom, oči mu nisu ružne, — produžavaše misliti ingénue. — Ali ono, što je u njega najbolje, to je karakter, a u muškarca nije tako važna ljepota, kao duša, pamet... Udati bi se još moglo, možda, za

njega, ali ovako živjeti s njim... ni za što! Ipak, kako me je sad pogledao... Opekao me pogledom! I čega se plaši, ne shvaćam!«

Komičar je teško uzdahnuo i nakašljao se. Vidjelo se da ga skupo stoji njegova šutnja. Pocrvenjeo je kao rak i iskrivio usta u stranu... Na licu mu se ocrtavala patnja...

»Molim, ta s njim se i tako može živjeti, — nije prestajala razmišljati ingénue. — On prima dobru plaću... U svakom slučaju, bolje je živjeti s njim, nego s nekakvim dronjavim kapetanom. Tako je, odlučit ću se i reći mu da se slažem! Zašto da ga uvrijedim, jadnika, košaricom? I tako mu je život gorak!«

— Ne! Ne mogu! — zašištao je komičar, podižući se i odbacujući novine. — Ta ja sam takva prokleta priroda! Ne mogu se suzdržati! Udrite, tucite, a ja ću ipak reći, Marjo Andrejevna!

— Ta govorite, govorite. Bit će vam lakše!

— Majčice! Golubice! Oprostite mi velikodušno... ručicu vam ljubim smjerno...

U očima komičara pokazaše se suze veličine graška.

— Ta govorite... jadniče! O čemu se radi?

— Imate li, golubice... čašicu rakijice? — Duša mi gori! Poslije jučerašnjeg pjevanja u ustima su mi takvi oksidi, peroksidi i superoksidi, da ih nikakav kemičar ne bi mogao razabrati! Vjerujete li? Duša mi se prevrće! Ne mogu živjeti!

Ingenue je pocrvenjela, namrštila se, ali zatim se pribrala i natočila komičaru čašicu votke... On je ispio, oživio i počeo pričati anegdote.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki br. 4, od 28. siječnja 1884. Potpis: A. Čehonte.

ŽENSKA OSVETA

Netko povuče za zvono. Nadežda Petrovna, gospodarica stana, u kojem se dogodio događaj koji opisujemo, skoči s divana i potrči da otvori vrata.

»Vjerojatno je muž...« — pomisli ona.

Ali otvorivši vrata, ona ne ugleda muža. Pred njom je stajao visok, lijep muškarac, u skupoj medvjeđoj bundi i sa zlatnim naočalima. Čelo mu je bilo namršteno, a sanjive oči gledale su ravnodušno i lijeno na taj božji svijet.

— Što izvolite? — upita ga Nadežda Petrovna.

— Ja sam liječnik, gospođo. Ovamo su me pozvali nekakvi... e-e-e... Čelobitjevi... Jeste li vi Čelobitjeva?

— Mi smo Čelobitjevi, ali... boga radi, oprostite doktore. Muž mi ima otok desni i groznicu. On vam je poslao pismo, ali vi niste tako dugo dolazili, da je on postao nestrpljiv i odjurio zubaru.

— Hm... Mogao bi on da ide zubaru, a da ne uznemiruje mene...

Liječnik se namrštio... Prođe časak u šutnji.

— Oprostite doktore, što smo vas uznemirili i prisilili da uzalud dolazite... Da je moj muž znao da ćete vi doći, onda, vjerujte, ne bi odjurio dentistu... Oprostite...

Prođe još jedna minuta u šutnji. Nadežda Petrovna se počeška po vratu.

»Što li čeka, ne shvaćam?« — pomisli ona poglèdajući prema vratima.

— Otpustite me, gospođo! — promrmlja doktor. — Nemojte me zadržavati. Vrijeme je tako skupocjeno, znate, da...

— To jest... Ja, to jest... Ja vas ne zadržavam...

— Ali gospođo, ta ne mogu ja otići ne primivši novac za svoj trud!

— Za trud? Ah, da... — zabrblja Nadežda Petrovna strašno pocrvenivši. — Imate pravo... Za posjetu treba platiti, to je istina... Vi ste se mučili, dolazili... Ali doktore, meni je čak neprijatno... moj muž je otišao iz kuće i uzeo sobom sve novce... Kod kuće sada zaista nemam ništa...

— Hm... Čudno. Kako to može biti? Ta ne mogu ja čekati vašeg muža! Ded vi potražite, možda će se štogod naći... Suma je, ustvari, neznatna...

— Ali uvjeravam vas da je muž odnio sve... Meni je neprijatno... Ne bi se valjda zbog nekog pušljivog rublja stavljala u sličan... glupi položaj...

— Čudno je u vas, u pacijenata, mišljenje o liječnikovu trudu... o bože, čudno... Kao da mi i nismo ljudi, kao da naš posao i nije posao... Ta ja sam dolazio k vama, gubio vrijeme... mučio se...

— Ta ja to jako dobro shvaćam, ali priznajte da se događaju takovi slučajevi kada u kući nema ni kopjejke!

— Ah, što ja imam od takvih slučajeva? Vi ste, gospođo, jednostavno... naivni i nelogični... Da ne platite čovjeku, to je čak nečasno... Koristite se time, što vas ne mogu tužiti mirovnom sucu i... tako neceremonijalno, oh bože... Više nego li čudno!

Doktor se smeo. Postade ga stid zbog čovječanstva... Nadežda Petrovna planu. Sva se izobliči...

— Dobro! — reče ona reskim tonom. — Počekajte... Poslat ću u dućan i možda će mi tamo dati novaca... Platit ću vam.

Nadežda Petrovna ode u gostinjsku sobu i poče pisati pisamce trgovcu. Doktor je skinuo bundu, ušao u gostinjsku i razvalio se u naslonjaču. Očekujući odgovor trgovca, oboje su sjedili i šutili. Nakon pet, šest minuta dođe odgovor. Nadežda Petrovna izvadi iz pisamca rubalj i dade ga doktoru. Doktoru se zacrveniše oči.

— Vi se šalite, gospođo, — reče on, stavljajući rubalj na stol. — Moj će sluga, možda, uzeti rubalj, ali ja... ne, oprostite!

— A koliko vam je potrebno?

— Obično naplaćujem deset... Od vas ću, molim, uzeti i pet, ako hoćete.

— No, pet od mene nećete dobiti... Nemam za vas novaca.

— Pošaljite trgovcu. Ako vam je on mogao dati rubalj, zašto vam ne bi dao i pet? Nije li to isto? Molim vas, gospođo, da me ne zadržavate. Nemam vremena.

— Čujte, doktore... Vi ste neljubazni, ako čak... niste i drski! Ne, vi ste grubi, nečovječni! Shvaćate li? Vi ste... odvratni!

Nadežda Petrovna ode k prozoru i ugrize se za usnu. U očima joj se pokazaše krupne suze.

»Podlac! Nitkov! — mislila je ona. — Životinja! On smije... smije! Ne može da shvati moj užasni, neugodni položaj! Al, čekaj se... vraže!«

I, malo promislivši, one okrenu svoje lice doktoru. Taj puta joj se u licu očitavala patnja, molba.

— Doktore! — reče ona tihim, molećivim glasom. — Doktore! Kad biste vi imali srca, kad biste vi htjeli shvatiti... ne biste me počeli tu mučiti zbog tih novaca... I bez toga ima mnogo patnje, mnogo muke.

Nadežda Petrovna si pritisnu sljepočice i kao da prekinu oprugu: pramenje kose se osu po njenim ramenima...

— Trpiš od muža koji te ne shvaća... podnosiš tu gorku, tešku sredinu, a ovdje si obrazovan čovjek dopušta da te prekorava. Bože moj! To je nepodnosivo!

— Ali shvatite, gospođo, da specijalan položaj našeg staleža...

Ali doktor je morao prekinuti svoje riječi. Nadežda Petrovna se zaljuljala i pala u nesvijest na ruke, koje je on ispružio... Glava joj je klonula na njegovo rame.

— Onamo, prema kaminu, doktore... — šaputala je ona za minutu. — Bliže dođite... Sve ću vam ispričati... sve...

Nakon jednog sata doktor je izlazio iz stana Čelobitjevih. Bilo mu je i krivo, i neprijatno, i prijatno...

»Vrag ga odnio... mislio je on sjedajući u svoje saonice. — Nikada ne valja od kuće ponijeti sobom mnogo novaca! Vidiš, kako se nasadiš!«

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu »Ruski satirički listić« br. 4, 1884., sa potpisom: Anče.

KOČIJAŠ

Bila su dva sata noću.

Trgovački savjetnik Ivan Vasiljevič Kotlov izađe iz restorana »Slavensko tržište« i odgega se niz Nikoljsku ulicu, prema Kremlju. Noć bijaše lijepa, zvjezdana... Kroz oblačno paperje i krpe veselo su treperile zvijezde, kao da im bijaše milo gledati na zemlju. Uzđuh je bio spokojan i čist.

»Kraj restorana su izvoščiki skupi, mislio je Kotlov. Treba otići malo dalje... Tamo dalje je jeftinije... Osim toga se moram prošetati: prejeo sam se i pijan sam.«

Kraj Kremlja unajmi noćnog kočijaša.

Kočijaš, čovo od dvadeset i pet godina, pucnu usnama i lijeno tržnu uzdama. Kljuse pođe smjesta i zaveze sitnim, jadnim kasom... Kočijaš se učini Kotlovu pravim pravcatim, tipičnim... Pogledaš mu sneno, oporo, čibuljičavo lice — i odmah poznaš u njemu izvoščika.

Udariše kroz Kremij.

— Koliko će sade biti sati? — upita kočijaš.

— Dva — otpovmu trgovački savjetnik.

— Tako... A otoplilo je! Bilo je studeno, a sad je opet otoplilo... Šepaš, gaduro! E-e-e... lopužo!

Izvoščik se pridiže i prijeđe bičem konju po leđima.

— Zima! — proslijedi on, smještajući se udobnije i okrećući se putniku. — Ne volim je! Strašna sam ja smrzlica! Stojim na studeni i vas odrvenim, tresem se... Čim okrene hladnoća, meni njuška nateče... Takve sam građe! Nisam obiko!

— Obikni se... Takav ti je, brajko, zanat, da se moraš obiknuti...

— Čovjek se može na sve privići, to je istina, vaše gospodstvo... Ali doklen se privikneš, već se dvajes puta smrzneš... Ja sam nježan čovjek, razmažen, vaše gospodstvo... Otac me i majka razmazili. Nisu mislili, da ću svršiti ko izvoščik. Nježnošću me zasipali. Carstvo njima nebesko! Kako su me rodili na toploj pećici, tako me do desete godinice nisu ni skidali otlen. Ležo ja na pećici, ljuštio kolače ko svinja neka nevaljala... Bio sam njihova maza... Oblačili me na sve najbolje načine, pismenosti me učili od nježnosti. Gdjegod tek što trknem bos: »Plehladit ćes se, mileni!« Ko da nisam seljo, nego gospodin. Premlati me otac, a majka plače... Istuče me mati, žao

ocu. Pođem s ocem u šumu po suharke, a majka ti me u tri bunde umota, ko da sam krenuo u Moskvu, jal u Kijev...

— Zar ste bogato živjeli?

— Živjeli smo obično, na seljačku... Prođe dan — pa hvala bogu. Bogati nismo bili, a od gladi, hvala bogu, nismo mrli. Živjeli smo, gospodine, u obitelji... obiteljski, znači... Moj djed je ondak bio živ, a š njim su dva sina živjela. Jedan sin, moj otac znači, bio je oženjen, drugi neženja. A ja sam bio jedno jedino derle cijeloj obitelji na veselje, pa su me i mazili. I djed me mazio... Djed je, znaš, imao spremljenih para i sve se nekako u sebi ko nado, da ja neću ostat seljak... »Tebi ću, veli, Petruha, otvorit dućan. Rastider!« Zasipali me nježnošću, mazili, mazili, a poslije ispala takva zbrka, da se nije ni mislilo na nježnost. Moj stric, djedov sin, a očev brat, lijepo ti ukrade djedu njegove pare. Bile su dvije iljadarke... Otkako ukrade, odonda poče propast... Prodasmo konje, krave... Otac i djed pođoše da nadničare... zna se, kako je u nas, među seljaštvom... A meneka, raba božjega, u čobane... Eto ti sad nježnosti.

— A tvoj stric? Šta je s njim?

— Š njim je dobro... kako već biva... Uzo na glavnom drumu krčmu i okrenuo živjet ko bubreg u loju... Nakon pet godina se oženio građankom iz Serpuhova. Osam iljada dobio š njome... Poslije svadbe izgori krčma. Zašto pak ne bi i gorjela, ako li je u njega siguracija od društva? Tako već i biva... Poslije požara ode u Moskvu i onđe uze sitničariju. Sadeka se, kažu, obogatio, ne moreš mu ni blizu... Naši seljaci habarovski viđali su ga ondekar, pričali su... Ja ga ne viđeh. Prezime mu dođe Kotlov, a po imenu je i po očevu imenu Ivan Vasiljev... Jeste li čuli za nj?

— Nisam... De, vozi brže!

— Napakostio mi je Ivan Vasiljev, uh, itekako napakostio! Upropastio i otjerao u svijet... Da ne bi njega, zar bi se ja ovđe smrzavo kraj ovakve svoje građe, kraj slabosti moje. Živio bi ja, živovo u svom seocetu... Eh! Zvone na jutrenje. Sve bi se htio pomoliti gospodinu bogu, da mu naplati za svu moju pokoru. Ma nek iđe s bogom, oprostio mu bog. Izdržat ću!

— Desno, prema ulazu!

— Razumijem... Eto i dođosmo... A za besjeđenje biste mogli petak...

Kotlov izvadi iz džepa kovanac od petnaest kopjejaka i pruži ga kočijašu.

— Mogli biste dodati! Kako sam vas vozio! A i prvina mi je.

— Dosta mi te!

Gospodin povuče za zvono i začas nestane za izrezbarenim hrastovim vratima.

A izvoščik skoči na bok i lagano krenu natrag... Dunuo hladan vjetrić... Kočijaš se namršti stade gurati ozeble ruke n poderane rukave.

Nije bio navikao na zimu... Razmaženko...

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u »Ruskom satiričkom listiću« br. 5, 9. veljače 1884., sa potpisom: A. Čehonte.

U LOVU

Izložba pasa, puna hrtova i pasa hajkača, podsjeti me malene zgode, Što je mnogo utjecala na moj život.

Jednog divnog jutra dobih pismo od strica vlastelina iz Jekaterinoslavske gubernije. Između ostalog je pisao:

— »Ako mi ne dođeš naredne sedmice, ne ću te smatrati nećakom, za oca ti se ne ću moliti... Poći ćemo u lov — dođi!«...

Valjalo je otputovati.

Stric me dočeka raširenih ruku i, kako već to biva čak i kod najgostoljubivijih lovaca, odvede me, ne dopustvši mi ni da odahnem od duga puta i da se odmorim, u psetarnicu. da mi pokaže svoje konje i pse. Po mome mišljenju ima pasa velikih, malih i srednjih, bijelih, crnih i sivih, oštrih i mirnih; stric je, međutim, razlikovao među njima garove, mrkove, jelenjaste, kao riba drvenika, šarove, one s crnim maljama, čađave — pravi pasji jezik, i meni se čini, da bi psi, kad bi znali govoriti, govorili baš takvim jezikom. Stric mi je pokazivao pse, ljubio ih u njušku i neprestano tražio od mene, da opipavam pseće njuške, diram im šape.

Sutradan me izjutra opremiše bundom i valjenkama i odvedoše u lov.

Sjećam se i sad velike johove šume, sijede od inja. U njoj vlada grobna tišina. Od šume do obzorja proteže se bijela boja... Ne vidiš kraja tom polju. Šumom i poljem srljaju kratke bunde na konjima... U svih su lica zabrinuta, napeta, baš kao da će te bunde uskoro otkriti nešto novo, neobično... Moj stric, crven kao rak, žuri od jedne bunde do druge i izdaje zapovijedi, obasiplje psovkama. Čuju se zvuci trube. Sjećam se i sad tog prizora. Sjećam se također, kako je stric dojahao do mene i odveo me na rub šume.

— Stani ovdje... Kad zvjerka pojuri iz šume prema tebi, onda opali.

— Ali, striko, ja ne znam ni puške držati kako treba.

— Sitnica... Nauči se... De, pripazi. Čim se pojavi zvijer — pali!!

Rekavši to, stric odjaši od mene, i ja ostadoh sam. Bunde odjuriše u šumu. Dugo sam čekao zvjerku. Čekao sam i istovremeno mislio o Moskvi, snatrio, drijemao.

»A što će biti, ako ja ubijem zvijer? — zamišljao sam. — Ako ja ubijem, a ne oni! Ala bi bilo smijeha!«

Poslije dugog iščekivanja začu se napokon prigušen pseći lavež... Šumom se razlegnu dozivanje... Napeh pušku i napregoh vid i sluh... Zakuca mi srce, i u meni se probudi instinkt grabežljiva lovca... U mojoj blizini zapucketa grmlje, i ja ugledah zvijer... Zvijer, nekako čudna, dugih nogu i šiljate njuške, jurila je pravo na mene... Povukoh prstom, zatrešti pucanj, i sve bi svršeno... Hura! Moja zvjerka poskoči, pade i smota se.

— Ovamo! Tu sam! — povikah. — Striko!

Pokazah na zvijer, koja je ugibala. Stric je pogleda i uhvati se za glavu.

— To je moj »Trkač«! — povika on. — Moj pas!... Moj obožavani pas!

I, skočivši s konja, baci se na svog »Trkača«. A ja brže bolje u saonice — i izgubih se.

Nehotično ubijstvo »Trkača« zauvijek me odvojilo od strica. Prestao me izdržavati. Na umoru, poslije tri godine, rekao je, da mi poručuje, da mi ni poslije smrti neće oprostiti, što sam mu ubio najdražeg psa. I svoj imutak ne ostavi meni, nego nekoj gospi, svojoj bivšoj ljubavnici.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu »Budilnik« br. 6, 1884. sa naslovom: Stric i pas. Potpis: A-n Č-te.

O, ŽENE, ŽENE!

Sergej Kuzmič Počitajev, urednik provincijskog lista »Figa nad figama«, iznuren i satrven, vrati se iz uredništva kući i svali na divan.

— Hvala bogu! Napokon sam kod kuće... Duša će mi se ovdje odmoriti... Kraj domaćeg ognjišta, uz ženu... Moja Maša je jedino stvorenje, koje me može shvatiti, iskreno suosjećati...

— Zašto si danas tako blijed? — upita ga žena, Marja Denisovna.

— Onako, gadno mi je u duši... Došao sam tebi i veselim se: odmorit će mi se duša.

— Pa što se dogodilo?

— Gadno je uopće, a danas osobito. Petrov više neće da daje papir na kredit. Tajnik se propio... Ali su sve to koještarije, uredit će se nekako... U drugome je nevolja, Manječka... Sjedim danas u uredništvu i čitam korekturu svog uvodnika. Odjednom, znaš, otvore ti se vrata i ulazi knez Pročuhancev, davnašnji moj znanac i prijatelj, onaj isti, što u amaterskim komadima uvijek igra prvog ljubavnika i što je glumici Zrjakinoj za jedan poljubac dao svog bijelca. »Zašto ga je, mislim, donio đavo? Nije to badava... Došao je, mislim, da pravi reklamu Zrjakinoj«... Razvezasmo... Te ovo, te ono, te o svemu i svačemu... Ispade, da nije došao zbog reklame. Donio svoje stihove, da ih objavim...

— Osjetio sam, kaže, u svojim grudima vatreni plamen i... plamenu vatru. Htio bih da okusim slast stvaralaštva...

Vadi iz džepa ružičasti namirisani listić i pruža mi ga.

— Pjesme — kaže... Ja sam, kaže, u njima malo subjektivan, ali ipak... I Njekrasov je bio subjektivan.

— Uzmem ja te subjektivne pjesme i čitam... Nevjerojatna glupost! čitaš i osjećaš, kako te svrbe oči i pritišče te u trbuhu, kao da si progutao mlinski kamen... Posvetio pjesme Zrjakinoj. Da je meni posvetio te pjesme, tužio bih ga mirovnom sucu! U jednoj pjesmi pet puta dolazi riječ »glavačke«! A srok! Đurđica, mjesto đurđica! Riječ ždrijebe rimuje s breme!

— Ne, kažem, iako ste mi drug, znanac i prijatelj, ne mogu objaviti vaših pjesama...

— Zašto to?

— Pa zato... Zbog okolnosti, koje ne zavise od uredništva... Ne odgovaraju programu lista...

Cio sam pocrvenio, počeo trljati oči, slagao, da mi puca glava... Ali kako da mu kažem, da mu pjesme ništa ne vrijede? On je primijetio moju zbunjenost i naduo se kao puran.

— Vi se, kaže, ljutite na Zrjakinu i zato nećete da objavite moje pjesme... Razumijem... ra-zu-umijem, poštovani gospodine!

— Prekorio me zbog pristranosti, nazvao me filistrom, klerikalcem, još koječim... Puna dva sata mi je držao prodiku. Napokon je obećao, da će početi spletkariti protiv moje ličnosti... Otišao je, ne oprostivši se... Tako ti je to, majčice! Četvrtog prosinca, na Varvaru, imendan je Zrjakine! I pjesme moraju izaći u štampi, kud puklo da puklo... Makar i crko, moraš ih objaviti! A ne možeš ih štampati: osramotit ćeš novine pred cijelom Rusijom. A ne možeš ni da ne štampaš. Pročuhancev će spletkariti, i obrat ćeš bostan. Molim te lijepo, smislider ti sad, kako da se izvučeš iz ovog zamršenog položaja!

— A kakve su pjesme? O čemu? — upita Marja Denisova.

— Ni o čemu... Besmislica... Hoćeš li da ti pročitam? Počinju ovako:

Kroz dim te cigarete nujne,
Mojim si letjela snima,
Munje sijuć ljubavi bujne,
Uz plamen smijeha na ustima...

A onda odmah prijelaz:

Oprosti meni, anđele moj snježni,
Družice dana mojih, idealu nježni,
Što ne misleć na ljubav, sad glavačke padam,
Gdje ponor je smrti... O, kako stradam!

I slično... Glupost.

— Ma zašto? To je vrlo zgodna pjesma! — pljesnu rukama Marja Denisovna. — Čak vrlo zgodna. Nije li to prava pjesma? Ti ga naprosto izazivaš, Sergeju! »Kroz dim... Uz plamen smijeh«... Dakle, ti ništa ne shvaćaš! Ti ne shvaćaš, Sergeju.

— Ti ne shvaćaš, a ne ja!

— Ne, oprosti... Ja ne razumijem proze, ali pjesme izvrsno shvaćam! Knez je to izvrsno spjevao! Sjajno! Ti ga mrziš, pa zato i

nećeš da mu štampaš!

Urednik uzdahnu i pokuca prstom najprije po stolu, a zatim po čelu...

— Stručnjaci! — progunđa on prezrivo se smješkajući.

I, dohvativši cilinder, žalosno zavrti glavom i izađe iz kuće...

»Idem da potražim, nema li negdje u svijetu utočišta za ranjene osjećaje... O žene, žene! Uostalom, sve su žene jednake!« mislio je on idući prema restoranu »London«.

Želio je da se napije...

Preveo I. Kušan.

Prvotno štampano u novinama »Novosti dnja«, br. 45, od 15. veljače 1884. Potpis: Anče.

NAIVNI ŠUMSKI DUH

Bajka

U žurni, na obali rječice, nad kojom dan i noć bdije visoka trska, stajaše jedno jutro mladi simpatični žumski duh. Pored njega na travi sjedaše rusalka, mlađana i tako ljepuškasta, da bih, kad bih znao njezinu točnu adresu, napustio sve — i literaturu, i ženu, i nauke — i pohitao njoj... Rusalka bijaše namrštena i ljutito je čupkala zelenu travku.

— Molim vas da me shvatite — govoraše šumski duh, zamuckujući i zbunjeno trepćući očima. — Ako shvatite, nećete biti tako okrutni. Dopustite mi, da vam objasnim sve od početka... Prije dvadeset godina, kada sam na ovom istom mjestu zaprosio vašu ruku, rekli ste, da ćete poći za mene samo u tom slučaju, ako mi s lica nestane glup izražaj, i zato ste mi savjetovali, da odem ljudima i od njih se naučim pameti i mudrosti. Kako vam je poznato, ja sam vas poslušao i pošao ljudima. Sjajno... Kad sam došao njima, najprvo sam se raspitao, kakvih sve ima zanimanja i obrta. Jedan pravnik mi je rekao, da je najbolje i najkorisnije zanimanje ležati na divanu, dići noge uvis i pljuvati po stropu; ali mu ja, pošteni i glupi žumski duh, nisam povjerovao! Prvo sam protekcijom dospio u poštare. Strašne li službe, ma chere! Građanska pisma su tako dosadna, da ti se prosto smuči.

— Zašto ste ih čitali, kad su dosadna?

— Takav je običaj... Osim toga, ne može se drugačije... Ima različitih pisama... Netko se potpisuje poručnik taj i taj, a pod tim se poručnikom zapravo podrazumijeva Lasalle ili Spinoza... Eto... zatim sam protekcijom dospio u vatrogasce... Istom grozan posao! Neprestano požar... Sjedneš, recimo, da ručaš ili igraš vint — požar. Legneš da spavaš — požar. A deder ti sad juri na požar, ako se opet iz prirodopisa zna, da se državni konji ne smiju hraniti zoblju. Jednom sam zapovjedio, da nahrane konje zoblju i, što biste rekli, kontrolor se toliko začudio, da me čak bilo stid... Napustio sam...

Ima, ma chere, takvih ljudi, koji paze, da bližnjima u glavama i džepovima ne bude ništa suvišno. Taj je posao sasvim bliz vatrogasnom. Stupio sam u nj. Cio se posao isprva sastojao u tome, da sam primao od ljudi »zahvalnost«... Ispočetka mi se to strašno

svidjelo... U naše praktično doba takvi osjećaji, kao što je zahvalnost, mogu da se ne svide samo kamenu i treba ih podupirati... Ali sam se kasnije sasvim razočarao. Ljudi su grozno pokvareni... Iz zahvalnosti daju kupone 1889. godine i čak puštaju u opticaj krivotvorene kupone. A još se — zahvaljuju, dok im oči ne izražavaju nikakve ugodne osjećaje... Jadno! Od tog posla nije daleko do pedagogije. Stupio sam u pedagoge. Isprva sam uspijevao, i čak mi je direktor nekoliko puta stisnuo ruku. Strašno mu se sviđalo moje glupo lice. Ali, naopako. Pročitah jednom u »Vjesniku Evrope« članak o štetnosti sječe šume i osjetih grižnju savjesti. Meni je i prije, iskreno govoreći, bilo žao, da upotrebljavam dragu zelenu brezu za takve niske svrhe, kao što je pedagogija.

Izrazih direktoru svoju sumnju, i moj glupi izraz lica ocijeniše kao namješten. Ja kidnuh! Zatim postadoh liječnik. Isprva mi išlo. Difterije, znate, tifusi... Iako nisam povećao postotak smrtnosti, ipak sam bio zapažen. Promaknuše me za liječnika moskovskog Odgojilišta. Ondje sam, osim davanja recepata i obilaska bolesničkih soba, morao praviti reveranse, knikse i znati dostojanstveno se voziti na služinskom stajalištu na kočiji... Viši liječnik Solovljev, onaj isti, što je na skupštini u Odesi bio u sedmom nebu, tražio je čak od mene, da mu se pogledom umiljavam. Kad sam mu rekao, da se reveransi i umiljavanje pogledima ne uče na medicinskom fakultetu, mene proglasiše za slobođoumnika i skitnicu bez igdje ikoga...

Poslije neuspjelog ljječnikovanja bavio sam se obrtom. Otvorio sam pekaru i počeo peći pecivo. Ali, ma chére, na svijetu je toliko kukaca, da je to naprosto strahota. Ma koju god pletenicu prelomiš, u svakoj ćeš naći žohare ili babure.

— Ah, dosta ste mljeli gluposti! — uzviknu rusalka, izgubivši strpljenje. — Koji je đavo od vas tražio, da budete vatrogasac i pečete pecivo? Zar niste, gade nijedan, mogli naći na zemlji nešto pametnije i uzvišenije? Zar nemaju ljudi nauka, književnosti?

— Ja sam, znate, htio poći na sveučilište, ali mi je neki mitničar rekao, da je ondje pravi metež... Bio sam i književnik... đavo me natjerao i u književnost! Pisao sam dobro, čak sam i nešto obećavao, ali, ma chere, u buturama je tako hladno i ima tako mnogo stjenica, da čak, kad se i sjetim, zamiriše u zraku po stjenicama. S literaturom sam i završio... Umro sam u bolnici...

Sahranjen sam na teret književnog fonda. Dopisnici su na mom sprovodu popili votke za deset rubalja. Draga moja! Ne šaljite me ponovo među ljude! Uvjeravam vas, da ne bih podnio tog iskušenja!

— To je grozno! Žalim vas, ali se pogledajte u rijeci, lice vam je gluplje nego prije! Ipak, otiđite ponovo! Bavite se naukom, umjetnošću... putujte napokon! Nećete tako? Onda hajdete i poslušajte savjet, koji vam je dao pravnik!

Šumski duh poče preklinjati... Šta sve nije govorio, da bi izbjegao neprijatnom putu! Rekao je, da nema putnice, da ga drže na oku, da je u današnjem stanju teško poduzimati bilo kakvo putovanje — ali ništa nije pomoglo... Rusalka je uporno ponavljala svoj zahtjev. I šumski je duh opet među ljudima. Sad je u službi i dotjerao je već do državnog savjetnika, ali mu se izraz na licu nije nimalo promijenio: glup je kao i prije.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 7. 18. veljače 1884. sa potpisom: Čovjek bez slezene.

OPRAŠTANJE

Na dan opraštanja, po kršćanskom običaju i po duševnosti svojoj, ja svima opraštam...

Svinji, koja likuje, opraštam zato, što ona... u sebi ima trihine.

Opraštam uopće svemu što živi, žulja, stišće i guši... primjerice: tijesnim čizmama, stezniku, pojasevima i sličnome.

Opraštam i ljekarnicima zato, što spravljaju crvene tinte.

Mitu zato, što ga uzimaju činovnici.

Brezovači i klasičnim jezicima zato, što oni zapadaju mladiće i starcima pružaju utjehu, a. ne obratno.

Glasu[95] zato, što je ušutio.

Državnim savjetnicima zato, što vole dobro pojesti.

Seljacima zato, što su slabi gastronomi.

Opraštam i papirnatom rublju... Kao na primjer: neki tajnik konzistorije, držeći u ruci rubalj, koji je baš primio, kazivao je đakonu: »Eto ga, pogledaj ti mene, oče đakone! Nikako da razumijem svoju narav! Uzmimo, recimo, taj rubalj, na primjer... Kakav je? Pada on, ponižen je, osramoćen, pocrnio gore od čađi, izgubio svaki dobar glas, a ja ga volim! Volim ga, usprkos svim njegovim nedostacima, opraštam mu... Ništa se, brate, ne može s ovom mojom dobrom naravi! Tako, eto, i ja...«

Opraštam sebi zato, što nisam plemić i što nisam založio imanje svojih predaka.

Književnicima opraštam zato, što sve do danas postoje.

Opraštam Okrejcu zato, što njegova »Luč«[96] nije toliko blaga koliko bi bilo potrebno.

Opraštam Suvorinu,[97] planetarna, kometama, razrednim nastavnicima, njoj, i napokon točki, koja me sprečava, da beskrajno opraštam.

Preveo I. Kušan.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 7, 18. veljače 1884., sa potpisom: Čovjek bez slezene.

DOPISNIKOV SAN

»Usrdno vas molim, da pođete danas na kostimirani ples francuske kolonije. Osim vas nema tko drugi da ide. Dat ćete bilješku, ako je moguće, potanju. Ako zbog nečega ne možete otići na ples, odmah me obavijestite — zamolit ću nekoga drugog. Uz ovo prilažem ulaznicu. Vaš... (slijedi potpis urednika)«.

»P. S. Bit će predmetna lutrija. Među dobicima je i vaza, koju je poklonio predsjednik francuske republike. Želim vam, da je dobijete.«

Pročitavši to pismo, Petar Semjonič, dopisnik, leže na divan, zapali cigaretu i zadovoljno se pogladi po prsima i po trbuhu. (Baš je bio ručao.)

— Želim vam, da je dobijete — oponašao on urednika. — A otkud mi novac da kupim srećku? A jasno je, da neće dati novac za trošak, ga-ad. Škrt je kao Pljuškin. Da se bar ugleda u inozemna uredništva... Tamo znaju cijeniti ljude. Hoćeš li ti, Stanley, poći da nađeš Livingstona? U redu! Uzmi toliko i toliko, tisuću funti sterlinga! Ti, John Buli, ideš li da pronađeš »Jeannette«? U redu. Uzmi deset tisuća! Ti ideš da opišeš bal francuske kolonije? U redu. Uzmi... pedesetak tisuća... Eto, kako je u inozemstvu! A on mi poslao jednu ulaznicu, poslije će dati petak po retku i još nešto umišlja sebi. Ga-ad!

Petar Semjonič zatvori oči i zamisli se. Mnogo mu se misli, malih i velikih, uskomeša u glavi. Ali ubrzo sve te misli prekri neka ugodna, ružičasta sumaglica. Iz svih pukotina, rupa, prozora polako se na sve strane razmilje drhtavica, napola prozirna, mekana... Strop se poče spuštati... Ustrčaše se čovječuljci, maleni konjići s pačjim glavama, zamaha nečije veliko mekano krilo, poteče rijeka... Mimo prođe maleni slagar s veoma velikim slovima i osmjehnu se... Sve se utopi u njegovom smiješku i... Petar Semjonič poče sanjati.

Obuče frak, bijele rukavice i izađe na ulicu. Pred ulazom ga već odavno čeka kočija s oznakom uredništva. S boka skače sluga u livreji i pomaže mu da sjedne u kola, smješta ga, baš kao aristokratsku gospođicu.

Za jednu minutu po prilici kočija zastaje pred ulazom plemićkog doma. Namrštivši se, daje svoj ogrtač i dostojanstveno se uspinje

raskošno ukrašenim, rasvijetljenim stubištem. (Strašna raskoš.) Tropske biljke, cvijeće iz Nizze, kostimi, koji stoje tisuće.

— Dopisnik... — prolazi šapat kroz gomilu od nekolika tisuća. — To je on...

Pritrčava mu mali starčić zabrinuta lica, sav u ordenju.

— Oprostite, izvolite! — kaže on Petru Semjoniču. — Ah, oprostite, izvolite!

I cijela dvorana ponavlja za njim:

— Ah, oprostite, izvolite!

— Ah, molim vas! Vi me zaista zbunjujete... — kaže dopisnik.

I on odjednom, na svoje veliko zaprepaštenje, počinje lupetati francuski. Prije je znao samo »merci«, a sad — pazi, molim te! Mogao bi još, sva je prilika, govoriti i kineski.

Petar Semjonič uzima cvijet i baca sto rubalja. Baš mu u taj čas daju urednikov telegram: »Izvucite dar predsjednika francuske republike i opišite svoje utiske. Plaćen je odgovor od tisuću riječi. Ne štedite novaca.« On odlazi od lutrije i počinje uzimati srećke. Uzme jednu... dvije... deset... Uzme sto, napokon tisuću i dobiva vazu od sèvreskog porculana. Obgrlivši vazu objema rukama, hita, dalje.

U susret mu ide mala dama bujne, lanene kose i modrih očiju. Kostim joj je naočit, posve izvanredan. Za njom ide cijela gomila.

— Tko je? — pita dopisnik.

— To je vrlo uvažena Francuskinja. Naručili su je iz Nizze zajedno sa cvijećem.

Petar Semjonič joj prilazi i predstavlja se. Začas je hvata ispod ruke i šeta li, šeta... Mnogo toga treba doznati od Francuskinje, veoma mnogo... Kako je divna!

»Ona je moja! — Misli on. — A gdje ću vazu staviti u svojoj sobi?« domišlja se, diveći se Francuskinji. Njegova soba je malena, a vaza sve raste, raste i toliko je narasla, da više ne staje ni u sobu. Najradije bi zaplakao.

— A-a-a... Onda vi više volite vazu nego mene — reče Francuskinja odjednom iz čista mira — i tres šakom po vazi!

Skupocjena posuda glasno zveči i raspršava se u krhotine. Francuskinja se kikoće i nestaje negdje u magli; u oblaku. Svi novinari stoje i smiju se... Petar Semjonič s pjenom u ustima juri za

njima i odjednom, našavši se u Velikom teatru, pada glavačke sa šeste galerije.

Petar Semjonič otvara oči i vidi da je na podu, kraj divana. Od pada ga bole leđa i lakat.

»Hvala bogu, nema Francuskinje, mislio je on, tarući oči. Znači da je vaza cijela. Dobro je, što nisam oženjen, jer bi se djeca možda uzobijestila i razbila vazu.«

A protrljavši oči kako treba, primjećuje da nema ni vaze.

»Sve je to san, mislio je on. Međutim, već je jedan sat u noći... Ples je već odavno počeo, treba poći... Ležat ću još malo i — naprijed!«

Odležavši još neko vrijeme, protegnu se i... zaspi — te tako i ne ode na ples francuske kolonije.

— Onda, šta je? — upita ga sutradan urednik. — Jeste li bili na plesu? Je li vam se svidjelo?

— Onako... Ništa osobito... — reče on, pokazujući dosadu na licu. — Trulo. Dosadno. Napisao sam bilješku od dvjesto redaka. Malo napadam naše društvo, što se ne zna zabavljati.

I, rekavši to, okrene se prema prozoru te pomisli o uredniku:

— Ga-ad!!

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u »Budilniku«, br. 7, 1884. god., sa naslovom Francuski bal (Sanena fantazija), i potpisom: A. Čehonte.

DVA PISMA

I

Ozbiljno pitanje

Mili i dragi moj striko Anisime Petroviču!

Malo je prije bio kod mene naš zemljak Kurošejev i saopćio mi između ostalog, da se ovih dana vratio iz inozemstva sa svojom obitelji Vaš susjed Murdaševič. Ta me je vijest iznenadila utoliko više, što se prije pripovijedalo, da će Murdaševiči zauvijek ostati u inozemstvu. Dragi i mili striko! Ako vi bar iole volite svog nećaka, ond otiđite, golubane, do Murdaševiča i raspitajte se, kako je njegova pokćerka Mašenjka. Otkrivam vam skrivenu tajnu svoje duše. Samo se vama mogu povjeriti. Volim Mašenjku, volim je ludo, više od života! Šest godina, što se ne vidjesmo, nisu ni za trunku smanjili moje ljubavi prema njoj. Je li živa, je li zdrava? Napišite, kakva je bila, kad ste je zatekli, sjeća li me se, voli li me kao i prije? Mogu li joj napisati pismo? Za sve se raspitajte, golubane, i opširno mi pišite.

Recite joj, da ja više nisam onaj plašljivi, siromašni student... Ja sam već državni odvjetnik, vršim praksu, imam novaca... Jednom riječju, za potpunu sreću potrebna mi je samo još ona... Samo ona!

U očekivanju brzog odgovora grli te

Vladimir Grečnjov.

II

Opširni odgovor

Mili moj nećače Volođa!

Čim sam dobio tvoje pismo, odmah sam sutradan pošao Murdaševiču. Divan je on čovjek! Ostario je i posijedio u inozemstvu, ali je sačuvao u sebi sjećanje na mene, svog starog druga, tako da me je, kad sam ušao, zagrlio i gledajući me dugo u lice, rekao plašljivim, nježnim usklikom: »Ne poznajem te!« Kad sam ja rekao svoje prezime, još me jednom zagrlio i rekao: »Sad se sjećam.« Dobar čovjek. Dok sam bio u njega popio sam i pojeo, zatim smo sjeli da igramo preferansić po deset kopjejaka. S mnogo stanovišta i na mnoge načine objašnjavao mi je o inozemstvu i mnogo me nasmijavao šaljivim opisom smiješnih njemačkih običaja. Ali su, kaže, Nijemci daleko dotjerali u nauci. Pokaza mi također sliku, koju je kupio na prolazu kroz Italiju, što predstavlja osobu ženskog spola

u neobično nepristojnoj odjeći. Vidio sam i Mašenjku. Bila je u raskošnoj haljini ružičaste boje s kojekakvim ukrasima skupocjene vrste. Tebe se sjeća, i čak su joj suze potekle iz očiju, kad je pitala za tebe. Čeka od tebe pismo i zahvaljuje ti na sjećanju i osjećajima. Ti pišeš, da vršiš praksu i da imaš novaca! Čuvaj, dušo, novce i ponašaj se umjereno i skromno. Ja sam se, dok sam bio mlad. prepuštao primamljivim pretjeranostima, ali kratkotrajno i suzdržljivo, a ipak se kajem. Napokon te blagosivljem i želim ti sve najbolje.

Tvoj dobronamjerni stric

Anisim Grečnjov

P. S. Iako pišeš nerazumljivo, ipak je jako privlačno i lijepo se čita. Pokazivao sam tvoje pismo svima susjedima. Kad su ga pročitali, proglasili su te za pisca, tako da ga je čak sin oca Grigorija, Vladimir, prepisao, kako bi ga poslao u novine. Pokazivao sam ga također Mašenjki i njenom mužu. Nijemcu Uhrmacheru, za koga se Mašenjka udala prošle godine. Nijemac je pročitao i pohvalio. I sad svima pokazujem tvoje pismo i čitam ga. Piši još. I kavijar je kod Murdaševiča jako tečan.

Preveo I. Kušan.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki br. 10, 10. ožujka 1884., sa potpisom: Čovjek bez slezene.

TRIFON

»I ne žalim prošlost nimalo«.
Ljermontov

Grigorija Semjonoviča Ščeglova zabolješe križa. Probudi se i uzvrti u krevetu.

— Nastjuša, — prošapta on — uzmider, majčice, špire, natrljaj mi leđa!

Ne bi odgovora. Ščeglov potraži rukom pored sebe i ne nađe nikoga. Postelja je, ne računajući Ščeglova, bila prazna.

»Gdje li je ona? — pomisli on. — Nastja! Nastjenka!« — i ovaj put ne bi odgovora. Začu se samo udaranje stražara u klepalo i pucketanje kandila, koje se gasilo. Ščeglov, predosjećajući nešto loše, otre s čela hladan znoj i skoči s postelje. Bijahu tri sata noću, vrijeme, u koje je Nastja obično spavala čvrstim snom djeteta. Od sna su je mogli otrgnuti jedino osobiti razlozi. Ščeglov se brzo obuče i izađe u dvorište.

Mjesec, pun i ozbiljan, kao generalova domaćica, klizio je nebom i svojom ugodnom svjetlošću obasjavao nebo, dvorište s beskrajnim zgradicama, vrt, što se crnio s obje strane kuće. Nježno je to svijetlo, jednolično, mazno... Na zemlji i po drveću ne bijaše nijednog zelenog listića. Vrt došao mrk i opor, ali se u svemu osjećao svršetak ožujka, početak proljeća. Ščeglov prijeđe očima po dvorištu. Na velikom prostoru nije vidio nikog osim teleta, koje je, zapetljavši se jednom nogom u uže, mahnito poskakivalo. Ščeglov uđe u vrt. Ondje bijaše mirno i svijetlo. Tamni su grmovi odisali vlagom kao podrum.

»Odjedared je otišla u selo!« — mislio je Grigorij Semjonič, dršćući od nemira i studeni. — »Ako je nema u sjenici, morat ću poslati u selo.«

Ščeglov je znao, da Nastja ima dvije slabosti: ona je od tuge često odlazila roditeljima u selo, a također je imala naviku da ode noću u sjenicu, gdje bi sjedila u mraku i pjevala žalovite pjesme.

»Ja sam star, oronuo... — mišljaše Grigorij Semjonič. — Nije joj slatko sa mnom...«

Prišavši sjenici, začu ženski glas. Ali taj nije pjevao već zborio... Zborio je nešto brzo, bez prekida, bez zamuckivanja, kao da se tuži...

— Ostavi tog starog đavla! — prekide žensku besjedu grubi muški glas. — Svega ti! Hodaš samo u svili i jedeš s kristalnog tanjira, a opet, ovaj, budalo, ne shvaćaš, prava je grehota... Eh-h-h! Obijesna si, Nastjuha! Trebalo bi te tući, ali nema tko!

— Nerazuman si ti, Triša! Da je samo po mojoj glavi, otišla bih ja sto vrsta daleko od njega, a međutim, eto... Tatica, znaš, kućicu hoće da gradi... a brat služi. Treba duhana poslati ili nešto...

Začuše se jecaji, zatim poljupci, Ščeglova po leđima prođe studen od tjemena do pete. U muškarcu poznade Trifona, svog nadzornika.

»A ja sam nju izvukao iz blata, sebi je doveo i, može se reći, obasuo dobročinstvima« — zgranu se on, — »kao ženu sam je držao, i odjednom — s Triškom, protuhom! A? U svilu je oblačio, pored sebe je za sto posađivao, kao gospođu, a ona... s Triškom!«

Starcu od bijesa i jada zaklecaše koljena. Slušaše još malo i, bolestan, srvan, odvuče se kući.

»Baš mi se fućka!« mislio je liježući u postelju.— »Ona možda uobražava, da ne mogu živjeti bez nje, ali nije tako... već ću je sutra istjerati. Neka lijepo ondje žvače mekinje sa svojim seljačinama. A Triška, lupež... netragom će nestati! Odmah ujutro obračun...«

Prekri se pokrivačem i stade razmišljati. Misli mu bijahu mučne, gadne, a kad se Nastja vrati iz vrta i, kao da ništa nije bilo, leže da spava, njega od razmišljanja spopade groznica.

»Već ću ga sutra istjerati... Uostalom, ne ću... ne ću ga istjerati... Otjeraš ga. a on će na drugo mjesto — bit će mu dobro, baš kao da i nije kriv... Trebalo bi ga kazniti, da se cijelog života sjeća... Išibati ga kao nekoć. Da ga je povaliti u konjušnici i onda... s deset ruku, amo i tamo... Mlatiš ga, a on moli i zaklinje, a ti stojiš kraj njega i samo trljaš ruke: »Daj mu! Jače! Jače!« A i nju da dovedeš, pa da gledaš kakvo joj je lice: — »Onda, šta je, majčice? Aaa... baš tako!«

Ujutro je Nastja po običaju točila čaj. Sjedio je i motrio je. Lice joj je bilo mirno, oči bistre, iskrene.

»Ništa joj ne ću reći, mislio je on. Nek sama shvati… Ja ću je natjerati da duševno... da duševno pati! Neću s njom razgovarati, ljutit ću se na nju, i ona će shvatiti.... A što bi bilo, kad bi poslušala lupeža Trišku i zaista otišla?«

— Nastjenka, dušice, što ne jedeš perec? Ta za tebe je kupljen.

U devet sati dođe s izvještajem nadzornik Trifon. Ščeglovu se učinilo, da ga seljak gleda s mržnjom, s prezirom, nekom slavodobitnom drskošću.

»Nije ga dosta otjerati... pomisli on, mjereći ga pogledom. Trebalo bi ga išibati.« — Ništa ja od ovog ne shvaćam! — poče on tražiti svađu, pregledajući priznanice, koje mu je dao Trifon. — Koji je ovo broj? Sedamdeset i pet ili petnaest? E jesi mamlaz! Kvačicu čak ne znaš kako treba staviti na sedmicu! Sedam ti je nalik na žarač, a jedan na bič s kratkim švigarom. Zar ne znaš ni to? Mam-laze... Zbog toga su ovakve prije mlatili u konjušnici!

— Koješta je prije bilo... — progunđa Trifon gledajući u strop.

Ščeglov ispod oka pogleda Trifona. Seljak mu se, kako mu se činilo, zlobno osmjehnu i zagleda još drskije...

— Gubi se napolje! — podviknu Ščeglov, ne podnoseći Trifonova lica.

Sve je do noći Ščeglov hodao dvorištem i kovao naum za kaznu i osvetu. Mnogi bi mu naumi prominuli kroz glavu, ali, čega bi se god prisjetio, sve je potpadalo pod ovaj ili onaj paragraf zakona o kaznama. Poslije dugog, mučnog razmišljanja ispostavi se, da on ništa ne smije učiniti... U tri sata obnoć, stojeći kraj sjenice, začu razgovor gori od sinoćnjeg. Trifon je podrugljivo ponavljao pred Nastjom svoj razgovor s gospodarom:

— Da ga je samo, znaš, zgrabiti za vrat, malko ovako stresti — i ode mu duša.

Ščeglov ne izdrža.

— Koga to, bitango? — podviknu. — Kome ode duža?

U sjenici naglo užutaže. Trifon zbunjeno jeknu. Za trenutak neodlučno izađe iz sjenice i osloni se ramenom na dovratak.

— Tko to viče? Tko je? A to ste vi! — reče on, ugledavši gospodara. — Eto tko je!

Prođe časak u šutnji...

— Prije su nas ovakve zbog toga šibali u konjušnici, a sad ne znam šta će biti... — reče Trifon smješkajući se i gledajući u mjesec. — Možda ću dobiti obračun... Sve me strah!

Nasmije se i pođe drvoredom kući. Ščeglov se odgega uporedo s njim.

— Trifone! — promrmlja on, hvatajući ga za rukav, kad obojica dođoše do vrtne kapije. — Triša! Samo nešto da ti kažem... Čekaj! Ništa ja neću... Samo nešto da ti kažem... Čuj! Molim te i zaklinjem te, lupeža jednog, u ovim svojim godinama! Golubane!

— Šta?

— Vidiš... Dat ću ti dvadeset i pet rubalja i, čak ako hoćeš, plaću ću ti povisiti... Trideset rubalja ću ti dati, samo ti... pusti da te išibam! Samo jednom! Da te jednom išibam, i ništa više!

Trifon malo porazmisli, pogleda u mjesec i odmahnu rukom.

— Ne pristajem! — reče i odbata prema služinskim zgradama...

Preveo I. Kušan.

Također u časopisu Oskolki (br. 13, 31. ožujka 1884.) Potpis: A. Čehonte.

MARJA IVANOVNA

U raskošnoj spremljenoj gostinjskoj sobi, na divanu, presvučenom tamnoljubičastim baršunom, sjedila je mlada žena od oko dvadeset i tri godine. Zvala se Marja Ivanovna Odnoščekina.

— Kakav šablonski, stereotipni početak! — uzvikuje čitatelj. — Ta gospoda vječno počinju raskošno spremljenim gostinjskim sobama! Izgubiš volju da čitaš. Izvinjavam se pred čitateljem i idem dalje. Pred damom je stajao mlad čovjek od oko dvadeset i šest godina, blijed i ponešto žalostan u licu.

— No, eto, eto... To sam znao, — razljućuje se čitalac. — Mlad čovjek i neizostavno dvadeset i šest godina! No, a što dalje? Jasno što... On moli poezije, ljubavi, a ona odgovara prozaičnom molbom da joj kupi ogrlicu. Ili pak obratno, ona je željna poezije, a on... Ne da mi se ni čitati!

Ali ja svejedno nastavljam. Mladi čovjek nije skidao očiju s mlade žene, nego je šaptao:

— Ja te ljubim, divna, čak i onda, kad od tebe struji hladnoća groba!

Ovdje već čitatelja izdaje strpljenje i počinje grditi:

— Vrag ih odnio! Serviraju publici razne besmislice, raskošno opremljene gostinjske, te nekakvim Marjama Ivanovnim sa hladnoćom groba!

Tko zna, možda se vi, čitatelju, s pravom ljutite. A možda i niste u pravu. Naše stoljeće se time i odlikuje, da nikako ne možeš razabrati tko je u pravu, a tko je kriv. Čak prisežnici, koji sude kakvog čovječuljka za krađu, ne znaju tko je kriv: da li čovječuljak, ili novci, koji su bili loše postavljeni, ili su sami oni, prisežnici, krivi, što su se rodili. Ništa ne možeš shvatiti na toj zemlji!

U svakom slučaju, ako vi imate pravo, onda ni ja nisam kriv. Vi nalazite da moja priča nije interesantna niti potrebna. Dopuštam da vi imate pravo i da sam ja kriv... Ali onda barem dopustite dobrostivo da je to krivnja silom prilika.

U stvari, da li ja mogu pisati interesantne i samo nužne stvari, ako mi je dosadno i ako me već, evo, dvije nedjelje gnjavi gripa.

— Ako imate gripu, onda ne pišite.

Tako je to, tako... Ali da ne duljimo naš razgovor, predstavite si da imam gripu i da sam loše raspoložen, a u isto vrijeme drugi književnik također ima gripu, dok trećeg uznemiruje žena i bole zubi, četvrti pati od melankolije. Sva četvorica ne pišemo. Čime ćete, molim vas, napuniti brojeve novina i časopisa? Valjda onim prilozima, koje nam vi, čitaoci, svakodnevno šaljete na kile u redakcije naših novina i časopisa? Iz vaših teških kilograma suradnje jedva bi se mogao izabrati majušni komadićak, a i to s velikom mukom, s velikim naporom.

Mi smo svi profesionalni književnici, a ne diletanti, a suvremeni literarni nadničari, koliko god nas ima, su isto takovi ljudi-narod kao i vi, kao i vaš brat, kao vaša svastika, mi imamo isto takve živce, isto takvu dušu, nas tišti ono isto što i vas, briga imamo neuporedivo više nego li radosti, i kad bismo htjeli, onda bismo svaki dan mogli imati razlog za to da ne radimo. Svaki dan, uvjeravam vas! No kad bismo mi poslušali vaše »ne pišite«, kad bismo se predali umoru, dojadi ili gripi, onda možeš prekinuti svu tekuću literaturu.

A nju se ne smije prekidati ni na jedan dan, čitatelju. Iako vam se ona pričinja majušnom i sivkastom, neinteresantnom, iako ona kod vas ne pobuđuje ni smijeha, ni ljutnje, ni radosti, ona ipak postoji i vrši svoju dužnost. Bez nje se ne može... Ako mi odemo i ostavimo naše polje makar na minutu, nas će istog časa zamijeniti lakrdijaši u luđačkim kapama s konjskim praporcima, zamijenit će nas loši profesori, loši advokati, te junkeri, koji će opisivati svoje ružne ljubavne doživljaje po komandi: lijeva! desna!

Ja moram pisati bez obzira na dosadu ili na gripu koja me muči. Moram pisati bez prestanka kako mogu i kako znam. Nas je malo, nas se može nabrojiti na prste. A gdje ima malo onih, koji služe, tamo se ne smije tražiti dopust, pa čak ni na kratko vrijeme. Na smije se i ne uvažava se.

— Ali svejedno biste mogli izabrati malo ozbiljniji siže! No, kakva je korist od te Marje Ivanovne zapravo? Zar uokolo ima malo takvih pojava, zar je oko nas malo pitanja, koja...

Imate pravo, mnogo je i pojava i pitanja, ali pokažite što vam je zapravo potrebno. Ako ste tako uzbuđeni, onda pokažite, prisilite me, da konačno povjerujem da vi imate pravo, da ste vi zapravo jako ozbiljan čovjek i da je i vaš život jako ozbiljan. Ded pokažite, budite

određeni, jer drugačije ja mogu pomisliti, da pitanja i pojava, o kojima vi govorite, uopće nema, da ste vi jednostavno simpatičan malac, kojemu se katkada sviđa da se od dosade porazgovara o ozbiljnim stvarima.

No ipak, vrijeme je da završimo našu priču.

Mladić je dugo stajao pred prekasnom ženom. Na kraju je skinuo kaput, skinuo si cipele i prošaptao:

— Zbogom, do sutra!

Zatim se razvalio na đivanu i pokrio se samtnim pokrivačem.

— Pred damom?! — zaprepašćuje se čitatelj. — Ta to je besmislica, glupost! To je odvratno! Policija! Cenzura!

Ta počekajte, ne jurite, ozbiljni, strogi, dubokoumni čitatelju. Dama u raskošno opremljenoj gostinjskoj sobi bila je nacrtana uljenim bojama na platnu i visjela je ponad divana. Sad se možete snebivati koliko vam je drago.

I kako to papir podnosi! Ako štampaju takvu sramotu,» kao što je »Marja Ivanovna«, onda je to očito zato, što nema vrednijeg materijala. To je očito. Ded sjedite što prije, izložite vaše duboke, divne misli, napišite cijela tri puda i pošaljite u bilo kakvu redakciju. Sjedite što prije i pišite! Pišite i pošaljite što brže!

I vratit će vam natrag.

Preveo B. Škritek.

Prvi puta štampano u časopisu Budilnik, br. 13, od 31. ožujka 1884. god. sa potpisom: A. Čehonte.

PONOSNI ČOVJEK

Priča

Dogodilo se to na svadbi trgovca Sinjerilova.

Djever Nedorezov, visok mladić, izbuljenih očiju i ošišane glave, u fraku sa stršećim repovima, stajao je sred skupine gospođica i razglabao:

— Ženi je potrebna ljepota, a muškarac može i bez ljepote. Kod muškarca su važni: pamet, obrazovanost, a vrlo važno za ljepotu! Ako u tvom mozgu nema obrazovanja i umnih sposobnosti, onda vrijedi vrlo malo, makar bio i ljepotan... Jeste! Ne volim lijepe muškarce! Fi donc![98]

— Vi to tvrdite zato, jer ste vi ružni. A, eno, pogledajte kroz vrata u drugu sobu, gdje sjedi neki muškarac! Ono je pravi ljepotan! Koliko mu samo oči vrijede! Ta pogledajte! Divota! Tko je on?

Djever pogleda u drugu sobu i prezrivo se nasmiješi. Ondje je, zavalivši se, sjedio u naslonjaču lijep, visok, smeđokosi čovjek. Prebacivši nogu preko noge i igrajući se s lančićem, smeđokosi je žmirio i dostojanstveno promatrao goste. Na usnama mu je titrao prezrivi smiješak.

— Ništa osobito! — reče djever. — Srednje... Čak je gadan, može se reći. I lice mu je nekako glupavo... Jabučica mu na vratu dva aršina velika.

— A ipak je silan!

— Vi mislite, da je lijep, a ja mislim, da nije. A ako je lijep, onda je, znači glup, bez obrazovanja. Tko li je to?

— Ne znamo... Zacijelo je trgovačkog soja...

— Hm... Bio bih spreman da se okladim na lutriji, da je glup čovjek... Mlatara nogama... Odurno je i gledati!

Odma ću doznati, kakva je to ptica... kakve je pameti taj čovjek. Odma!

Djever kašljucnu i hrabro pođe u drugu sobu. Zastavši pred smeđokosim, još se jednom nakašlja, malo porazmisli i reče:

— Kako ste mi?

Smeđokosi pogleda djevera i nasmiješi se.

— Pomalo — reče on preko volje.

— Zašto pomalo? Treba uvijek ići naprijed.

— Zašto baš naprijed?

— Pa tako! Sve danaske ide naprijed. I elektrika, recimo, i telegraf, finifoni kojekakvi, telefoni. Jeste! Uzmimo, ko na primjer, progres. Što znači ta riječ? Ona znači, da svatko treba da ide naprijed... Zato idite i vi naprijed...

— Kamo bih, na primjer, sad išao? — osmjehnu se smeđokosi.

— Zar se nema kamo ići? Samo da je volje... Mjesta je mnogo... Pa, eto, bar do bifea, primjerice... Biste li? Pa jedan konjak za sklapanje poznanstva... A? Zbog ideje…

— Može — pristade smeđokosi.

Djever i smeđokosi se uputiše prema bifeu. Ošišani konobar, u fraku i bijeloj zamrljanoj kravati, natoči dvije čašice konjaka. Djever i smeđokosi popiše.

— Dobar je konjak — reče djever — ali ima važnijih stvari... Dajte da zato, što smo se upoznali, popijemo po čašicu crvenoga.

Ispiše po čašicu crvenoga.

— Sadeka, kad smo se upoznali — reče djever, otirući usta — i kad smo, može se reći, popili...

— Ne »sadeka«, već »sada«... — ispravi ga smeđokosi. — Ne znate još ni govoriti, a pričate o telefonima. Kad bih ja bio na vašem mjestu, i to tako neobrazovan, šutio bih, ne bih se sramotio... Sadeka... sadeka... Ha!

— Šta se smijete? — uvrijedi se djever. — Ja sam to govorio sadeka kao dosjetku, u šali... Ne treba odmah zube kesiti! To se djevojkama može sviđati, ali ja ne volim to pokazivanje zuba... Tko ste vi? Odakle?

— Ne tiče vas se...

— Šta ste po zanimanju? Vaše prezime?

— Ne tiče vas se... Nisam takva budala, da svakome, koga sretnem, spominjem svoje zanimanje... Ja sam toliko ponosan čovjek, da se baš previše ne objašnjavam s ovakvima. Ja se malo obazirem na vas...

— Gle... hm... Onda nećete reći, kako se zovete?...

— Neću... Kad bih svakoj ništariji kazivao svoje ime i predstavljao se, otpao bi mi jezik... I ja sam toliko ponosan čovjek, da ste vi za mene sasvim isto što i konobar... Prostaci!

— Gle... Kakvi ste vi plemići... De, sad ćemo vidjeti, kakav ste vi majstor.

Djever podiže bradu i pođe do mladoženje, koji je u to vrijeme sjedio do nevjeste i, crven kao rak, treptao očima...

— Nikiša! — obrati se djever mladoženji, pokazujući glavom prema smeđokosome — kako se zove onaj majstor?

Mladoženja niječno zavrti glavom.

— Ne znam! — reče. — To nije moj znanac. Zacijelo ga je otac pozvao. Pitaj oca!

— Ali otac ti je u kabinetu, i to pijan do besvijesti... puše kao ljuta zvijer. A vi ga ne poznate? — obrati se djever nevjesti.

Nevjesta reče, da ne pozna smeđokosa čovjeka. Djever slegnu ramenima i poče ispitivati goste. Gosti izjaviše da prvi put u životu vide smeđokosoga.

— Znači, da je varalica — zaključi djever. — Upao ovamo bez pozivnice i šepiri se. kao da je kod poznatih. U redu! Pokazat ćemo mu mi »sadeka«!

Djever priđe smeđokosome i podboči se.

— A imate li pozivnicu za ulaz? — upitat će. — Izvolite mi pokazati vašu pozivnicu!

— Ja sam toliko ponosan čovjek, da ne ću bilo kakvom tipu pokazati svoju pozivnicu. Odmaknite se od mene... Šta ste navalili?

— Dakle, nemate pozivnice? A ako nemate pozivnice, onda ste varalica. Sad nam je jasno, odakle ste i kakvo vam je zanimanje. Znamo sadeka... sad, to jest, kakav ste vi agent. Vi ste varalica, to je sve.

— Da mi je tu uvredu dobacio pametan čovjek, ja bih mu dao po njušci. A od vas se, budale, ne može ništa ni zahtijevati.

Djever se uzmuva po sobama, skupi šestoricu prijatelja i s njima pođe smeđokosome.

— Dopustite, poštovani gospodine, da pogledamo vašu pozivnicu! — reče on.

— Ne pristajem. Odmaknite se, dok nisam ovaj...

— Nećete da pokažete pozivnice? Dakle ste ušli bez pozivnice? Kojim pravom? Vi ste, znači, varalica? Izvolite otići odavle, molim vas! Budite tako dobri! Inače ćemo vas odma niz stepenice...

Djever i njegovi prijatelji uzeše smeđokosoga ispod ruke i povedoše ga prema izlazu. Gosti zabrujaše. Smeđokosi stade glasno govoriti o neotesanosti i o svom samoljublju.

— Molim vas! Budite tako dobri, lijepi muškarče, — gunđao je djever likujući i vodeći ga prema vratima. — Znamo mi vas ljepotane!

Već na vratima navukoše smeđokosome čovjeku ogrtač, nabiše mu kapu i grunuše ga u leđa. Djever zaciča od zadovoljstva i udari ga prstenom po tjemenu. Smeđokosi posrnu, pade na leđa i sleti niz stepenice.

— Zbogom! Pozdravite kod kuće — likovao je djever.

Smeđokosi ustade, otrese ogrtač i, podigavši uvis glavu, reče:

— Budale postupaju budalasto. Ja sam ponosan čovjek i ne ću se pred vama ponizivati, ali neka vam kočijaš objasni, tko sam ja. Izvolite ovamo! Grigorije! — viknu on na ulicu.

Gosti siđoše. Začas uđe kočijaš u trijem.

— Grigorije! — obrati mu se smeđokosi. Tko sam ja?

— Gazda — Semjon Pantelejič.

— A šta sam po zvanju i kako sam stekao to zvanje?

— Počasni građanin, a to ste zvanje stekli naukom.

— Gdje sam i što radim?

— Služite u tvornici Podščokina kao mehaničar za tehniku, a primate plaću od tri tisuće...

— Jeste li sad shvatili? A evo vam i moje pozivnice. Na svadbu me je pozvao mladoženjin otac, trgovac Sinjerilov, koji je sad pijan...

— Golubane moj! Dušo moja draga! — zazva djever. — Što mi to prije nisi rekao?

— Ja sam ponosan čovjek... pun samoljublja... Zbogom!

— Ma nemoj, stoj... Grehota je, brate! Kud si nasrnuo, Semjone Pantelejiču. Sad je jasno, kakav si ti čovjek. Dođi da popijemo za tvoju obrazovanost... Zbog ideje...

Ponosni čovjek se namršti i uspne. Za dva je časka već stajao pred bifeom i pio konjak.

— Ne možeš na ovom svijetu bez ponosa — tumačio je on. — Ni pred kime ne ću pokleknuti! Ni pred kim! Znam ja, koliko vrijedim. Uostalom, vi, neotesanci, ne možete shvatiti!

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano uz dvije ilustracije u novinama »Moskovski listić«, br. 112, 24. travnja 1884. Potpis: A. Čehonte.

NEUMJESNE MISLI

Neki nastavnik klasičnih jezika, čovjek naoko opor, čvrst, žučan, ali u potaji maštalac i slobodoumnik, tužio mi se, da ga uvijek, kad prisustvuje učeničkim ekstemporalijama ili nastavničkim sjednicama, muče različita neumjesna i nerješiva pitanja. Neprekidno mu, tužio se on, na um padaju ovakva pitanja: »Šta bi bilo, kad bi mjesto poda bio strop, a mjesto stropa pod? Šta donose klasični jezici: korist ili štetu? Kako bi nastavnici posjećivali direktora, kad bi on stanovao na Mjesecu?« i t. d. Sva ta i takva pitanja, ako se neprestano vrzmaju po mozgu, nazivaju se u psihijatriji »nasilnim predodžbama«. To je neizlječiva i teška bolest, ali zanimljiva za promatrača. Nedavno mi je došao taj nastavnik i rekao, da ga je počelo mučiti pitanje: »Šta bi bilo, kad bi se muškarci počeli oblačiti kao žene«. Pitanje je neumjesno, neprirodno i, šta više, nepristojno. Ali se ne može reći, da bi na njega bilo teško odgovoriti. Nastavnik je ovako sebi odgovorio na ovo pitanje: »Kad bi se muškarci oblačili kao žene, onda bi koleški registratori nosili cicane haljine i možda o velikim praznicima — od bareža. Nosili bi steznike od jednog rublja, prugaste, pamučne čarape; dekolte bi bio dopušten samo u uskom krugu...

poštari i dopisnici, koji prekoračuju jarke i bare, bili bi optuženi zbog ispada protiv javnog morala; Moskovljanin Jurjev[99] bi hodao u krinolini i vatiranom ogrtaču;

školski bi podvornici Mihej i Makar svako jutro dolazili »lično njemu«, da ga utežu u steznik;

činovnici za izvanredne poslove i tajnici dobrotvornih društava oblačili bi se prema mogućnostima;

pjesnik Majkov nosio bi kovrče, zelenu haljinu s crvenim trakama i kapicu; tjelesina I. S. Aksakova našla bi se u sarafanu i zobuncu; upravitelji bi se Lozovo-Sevastopoljske pruge zbog siromaštva kočeperili u podsuknjama, i t. d.

A evo i razgovora:

— Tunika je, vaše gospodstvo, iznad svega. Podmetač vam je izvanredan! Dekolte je nešto prevelik.

— Po propisu je, brajko! To je dekolte četvrtog razreda. Nego, deder, popravi mi dolje nabore! i t. d.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 19, 12. svibnja 1884... Potpis: Čovjek bez slezene.

SAMOHVALA

Bajka

Neki je poznati kotarski starješina policije, koga su svi štovali, imao lošu naviku, i to ovu: kad bi se našao u društvu, volio je da se razmeće svojom darovitošću, koja je, treba mu to pošteno priznati, bila veoma velika. Razmetao se on svojom pameću, energijom, snagom, načinom mišljenja i slično.

— Ja sam snažan! — govorio bi on. — Ako hoću, mogu slomiti potkovu, ako hoću mogu pojesti čovjeka u kaši, mogu i Kartagu srušiti, i gordijske čvorove mačem presjeći. Eto, kakav sam ja.

Razmetao se, i sve je zapanjivao. Na nesreću, policijski starješina nije svršio nikakve škole i nije čitao odredbe; nije znao, da su samohvala i oholost mane, nedostojne plemenite duše. Ali ga je jedan slučaj urazumio. Jednom je svratio svom prijatelju, starcu vatrogascu i, ugledavši ondje mnogobrojno društvo, počeo se razmetati. Pošto je popio tri čašice votke, izbeči oči i reče:

— Gledajte, bijednici! Gledajte i upamtite! Sunce je, evo, na nebesima s ostalim svjetilima i oblacima! Ono putuje s istoka na zapad, i nitko mu ne može promijeniti puta! Ali ja mogu! Mogu!

Stari vatrogasac dade četvrtu čašu i prijateljski primijeti:

— Vjerujem vam! Za ljudski um nije ništa nemoguće. Ovaj um je sve nadvisio. Može on potkove da lomi i da sagradi vatrogasni toranj do neba i da u mrtvaca dobije štih... Sve može! Ali, Petre Jeftropiču, usuđujem se pripomenuti vam, da ima nešto, što ne može nadvladati ljudski um, pa čak ni vaša snaga.

— A šta je to? — prezrivo se osmjehnu samohvališa.

— Vi možete sve svladati, ali ne možete svladati sama sebe. Jeste! »Gnothi ste auton!« — govorili su starci... Spoznaj sama sebe... A vi sebe niti spoznajete, niti svladati možete. Ne možeš protiv svoje prirode. Jeste!

— Ali ja hoću! Svladat ću i sebe!

— O, nećete svladati! Vjerujte starcu, nećete svladati!

Nastade raspra. Svršilo se tako, da je stari vatrogasac odveo oholicu u sitničariju i rekao:

— Sad ću vam ja dokazati... Evo ovaj trgovac ima u toj kutijici deset rubalja. Ako možete svladati sebe, nećete uzeti taj novac...

— I ne ću uzeti! Svladat ću se.

Oholica prekriži ruke na prsima i pred očima sviju poče sebe svladavati. Dugo se rvao i mučio. Pola sata je bečio oči, crvenio se i stiskao šake, ali na kraju nije otrpio, već je mehanički pružio ruku prema kutijici, izvukao novčanicu od deset rubalja i grčevito je strpao u džep.

— Jeste! — reče. — Sad shvaćam!

I otada se više nikad nije razmetao svojom snagom.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 20, 19. svibnja 1884. sa potpisom: Čovjek bez slezene.

LADANJSKI PROPISI

§§ U ljetnikovcima je zabranjeno živjeti luđacima, bezumnicima, oboljelima od zaraznih bolesti, odviše starim, maloljetnicima i nižim činovnicima, koji se nalaze u službi, jer nigdje nema toliko opasnosti, da se stupi u zakoniti brak kao na svježem zraku.

§§ Živi, plodi se i razmnožavaj.

§§ Ako si, sjedeći kod gostoljubive susjede popio tri šaljice čaja i poslije svega toga osjetio odjednom u svojoj ponutrici bunu, onda, ne služeći se nikakvim ljekarničkim sredstvima, nabi kapu i otiđi.

§§ Kad se kupaš u rijeci, ne okreći se leđima prema obali, jer se na njoj u to vrijeme mogu nalaziti dame.

§§ Prištevi na usnama od čestih poljubaca ne liječe se toliko mastima, koliko poukama roditelja i skrbnika.

§§ Ako ti se na lijevom obrazu pojavio otok, nastoj svim silama, da ti se isti takav otok pojavi i na desnom obrazu, jer ništa tako ne godi oku, koliko simetrija.

Primjedba. Ako ima otok, ne dopuštaj ženi, da te udara po obrazu.

§§ Ako te tata besplatno časti cigaretama i pažljivo sakriva pred tobom, da je sve njegovo pokretno i nepokretno imanje založeno, ako te mama časti kavom i sličnim sitnicama, ako kćerka pjeva »Mjesec plovi« i ako se ne boji da ostane s tobom nasamo, onda bježi po redara: tebe žele natjerati na ženidbu.

§§ Ne gaziti trave, ne poganiti zemlje i ne lomiti breza. Ovo se posljednje može dopustiti jedino u interesu pedagogije i pravosuđa.

§§ Ako si zaljubljen, uzmi pola funte sene, bocu votke, kašiku terpentina, četvrt funte sedmibratske krvi i pol funte spaljenih »Petrogradskih novosti«, smiješaj sve to i uzmi odjednom. Bolest, koju će izazvati to sredstvo, prisilit će te, da odeš s ladanja u grad radi liječničke pomoći, i neće ti biti do ljubavi.

§§ Redarima i kućepaziteljima stavlja se u dužnost da paze: a) da se ljubavne izjave daju u visokom stilu; b) da u tim izjavama ne bude izraza, koji bi naginjali prema opovrgnuću zakonom dozvoljenog zdravog smisla; c) da prolaznici školskih ustanova, izjavljujući ljubav samo na latinskom ili grčkom, budu u punoj formi, čuvaju čast svoje škole i da, sprežući glagol »amo«, ne prekoračuju

granice, koje je utvrdio Kuhner; d) da se osobe ispod titularnih drže na pristojnoj udaljenosti cd kćerki osoba, koje nisu ispod petog razreda.

§§ Vlasnima ljetnikovaca i starješinama policije se preporučuje, da uvjere mlade ljude, kako su izrazi poput: »Spreman sam dati za tebe cio svijet! Ti si mi draža od života!« i slično, u najmanju ruku neumjesni, jer oni mogu utuviti pazikućama i redarima krive pojmove o ciljevima života i veličini svemira.

§§ Kad liježeš na spavanje obuj, zbog mogućnosti da noću pada kiša, kaljače i pokrij se ceradom, sretan, što se i kroz ceradu može čuti ženino gunđanje, jecanje ozeble djece i policijski zvižduci.

§§ U slučaju, da te okradu ladanjski lopovi, stupi u redare i osvećuj se. Drugog izlaza nema.

§§ Kako bi očuvao svoj ljetnikovac od najezde rođaka i prijatelja, proširi glasine o svojoj nelojalnosti.

§§ Općenito: ne nosi svijetlih hlača, ne pij poslije mlijeka kvas, ne oštri svoj sluh mačjim koncertima i visokim »stilom« starih djevojaka, jedi besplatno, pij na tuđi račun, ljubi, da te ništa ne stoji, zaziri od stihije, savjesno plaćaj obol o svecima, poštuj roditelje, voli vlast — i bit ćeš sretan.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 21, 26. svibnja 1884. sa potpisom: A. Čehonte.

ŽENA NA LADANJU

Lelja N. N., ljepuškasta dvadesetgodišnja plavuša, stoji kraj ograde od kolja pred ljetnikovcem i, položivši bradu na poprečnu gredu, gleda u daljinu. Cijelo daleko polje, rastrgani oblaci na nebu, željeznička stanica, što se crni u daljini i rječica, što teče na desetak koračaja od ograde, preliveni su svijetlom grimiznog mjeseca, što izniče iznad humka. Vjetrić u dokolici veselo namreškao rječicu i zašumorio travom... Uokolo tišina... Lelja razmišlja... Lijepo joj je lice tako žalovito, u očima joj se crni toliko jada, da bi odista bilo neobazrivo i surovo ne suučestvovati u njenoj tuzi.

Ona uspoređuje sadašnjost s prošlošću. Prošle je godine u ovakvom istom poetičnom maju bila u institutu i polagala završne ispite. Sjeća se, kako je razrednica mile Morceau, prestravljeno, bolesno i strašno tupo stvorenje, vječno uplašena lica i velika znojna nosa, vodila one, koje su položile, fotografu na snimanje.

— Ah, zaklinjam vas, — molila je ona namještenicu kod fotografa — ne pokazujte im slike muškaraca.

Molila je sa suzama u očima. Ta jadna gušterica, koja nikada nije upoznala muškarca, padala bi u svetu prestravljenost, kad bi ugledala muško lice. U brkovima i bradi svakog »zloduha« znala je vidjeti rajsko blaženstvo, koje neminovno vodi do neznanog strašnog bezdana, iz kojeg nema izlaza. Pitomice su se rugale glupoj Morceau, ali, naskroz prožete »idealima«, nisu mogle a da se ne pridruže njenoj svetoj prestravljenosti. One su vjerovale da tamo, iza zidova instituta, izuzev kataričnog tatice i braće dobrovoljaca, sve vrvi od čupavih pjesnika, blijedih pjevača, žučljivih satiričara, mahnitih rodoljuba, prebogatih milijunaša, ljeporječivih da te rasplaču, strašno privlačnih branitelja... Pogledaj taj silan vrvež i biraj! Lelja napose bijaše uvjerena, da će, kad izađe iz instituta, neminovno naići na Turgenjevljeve i druge junake, borce za pravičnost i napredak, o kojima, nadmećući se, besjede svi romani i, štoviše, svi udžbenici povijesti — starog, srednjeg i novog vijeka.

Ovog je maja Lelja već udana. Muž joj je lijep, bogat, mlad, obrazovan, i svi ga cijene, ali, usprkos svemu tome, on je (sramota je to prikazati pred poetičnim svibnjem!) surov, neotesan i nemoguć, kao četrdeset tisuća nemoguće braće.

Budi se točno u deset sati ujutro i, obukavši kućni haljetak, sjeda da se brije. Brije se zabrinuta lica, pažljivo, razborito, kao da izmišlja telefon. Poslije brijanja pije nekakve vode. također zabrinuta lica. Zatim, obukavši odjeću, što je mahom brižno očišćena i izglačana, ljubi ženu u ruku i u vlastitoj kočiji odlazi na posao u »Osiguravajuće društvo«. Što radi u tom društvu, Lelja ne zna. Prepisuje li samo spise, smišlja li pametne prijedloge ili možda čak upravlja sudbinom društva, ne zna se. U četiri se sata doveze s posla i, tužeći se na umor i znoj, mijenja rublje. Zatim sjeda za ručak. Za ručkom mnogo jede i priča. Ponajviše zbori o uzvišenim pitanjima. Rješava žensko i financijsko pitanje, ni zbog čega grdi Englesku, hvali Bismarcka, okomljuje se na novine, medicinu, glumce, studente... »Omladina se strašno izrodila!« Za ručkom uspijeva riješiti stotinjak problema. A što je najgore, gosti, koji ručaju, slušaju tog nepodnošljivog čovjeka i povlađuju. Ispada, da je on, koji govori besmisleno i otrcano, pametniji od svih gostiju i da može biti autoritet.

— Nema danas kod nas dobrih pisaca! — uzdiše on za svakim ručkom, ali to uvjerenje nije stekao iz knjige. On nikada ništa ne čita — ni knjige, ni novine. Turgenjeva miješa s Dostojevskim, karikature ne razumije, šale također, a kad je jednom, na Leljin nagovor, čitao Ščedrina, izjavio je, da Ščedrin piše »maglovito«.

— Puškin je, ma chère, bolji...Kod Puškina ima koješta jako smiješno! Ja sam čitao... sjećam se.

Poslije ručka odlazi na terasu, sjeda u mekan naslonjač i, pritvorivši oči, premišlja. Misli dugo, tušteći se i mršteći... O čemu misli, Lelja ne zna. Ona samo zna, da poslije dvosatna razmišljanja nije nimalo pametniji i da melje iste blezgarije. Navečer se karta. Igra savjesno. Kod svakog poteza dugo razmišlja i, zabuni li se suigrač, jednoličnim, odsječenim glasom pripominje pravila kartaške igre. Poslije kartanja, kad gosti odu, on pije istu onu vodu i zabrinuta lica liježe na spavanje. U snu je miran, kao izvaljena klada. Ponekad samo trabunja, ali mu je i trabunjanje nemoguće.

— Izvoščik, izvoščik! — čula je Lelja, kako je rekao druge noći poslije svadbe.

Cijelu noć krklja. Krklja mu u nosu, u prsima, u želucu...

Lelja više ništa ne može reći o njemu. Stoji sad kraj ograde od kolja, razmišlja o njemu, uspoređuje ga sa svima muškarcima, koje

poznaje, i shvaća, da je on najbolji od sviju; ali joj nije zato lako. Sveta prestravljenost mile Morceau obećavala joj je više.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 22, 2. lipnja 1884. Potpis: A. Čehonte.

POSVADIO SE SA ŽENOM

Slučaj

— Vrag neka vas nosi! Dođeš s posla kući gladan kao pas, a oni te hrane vrag zna čim! I ne smiješ niti prigovoriti! Ako prigovoriš, onda odmah deranje, suze! Neka sam tri puta proklet zbog toga što sam se oženio!

Izrekavši to, muž je zvecnuo po tanjiru žlicom, skočio i razjareno zalupio vratima. Žena je zaplakala, pritisnula salvetu na lice i također izišla. Ručak je bio završen.

Muž je otišao u svoj kabinet, izvalio se na divan i zabio lice u jastuk.

»Vrag te nanio da se ženiš! — pomisli on. — Lijep »porodični« život, nema šta da se kaže! Nisi se još pravo niti oženio, a već bi se rado ustrijelio!«

Nakon četvrt sata kod vrata se začuše laki koraci...

»Da, to je sasvim u skladu... Uvrijedila, ismijala, a sada hoda oko vrata, hoće da se izmiri... Uh, vrazi je odnijeli! Prije ću se objesiti nego pomiriti!«

Vrata se otvoriše tiho škrinuvši i ne zatvoriše se. Netko je ušao i tihim, plašljivim koracima pošao prema divanu.

»U redu! Moli za oproštenje, prosi, ridaj... Dobit ćeš šipak! vraga napuhanog! Ni jedne riječi nećeš čuti, makar umrla... Evo, spavam, i ne želim da govorim!«

Muž dublje zarije svoju glavu u jastuk i tihano zahrče. Ali muškarci su isto tako slabi kao i žene. Lako ih je razjaditi i razdragati. Osjetivši za svojim leđima toplo tijelo, muž se tvrdoglavo prignuo rubu divana i trgnuo nogom.

»Da... Sad eto mi ulazimo, pritištemo se, ulizujemo se... Ubrzo ćemo početi ljubiti rame, padati na koljena. Ne podnosim te nježnosti!... Svejedno... morat ću joj oprostiti. Njoj, u njenom položaju, škodi da se muči. Šutjet ću časak, kaznit je i oprostiti...«

Nad samim uhom proleti mu tiho duboki uzdah. Za njim drugi, treći... Muž osjeti na ramenu dodir male ručice.

»No, bog bio s njom! Opraštam posljednji put. Mučilo bi je, jadnicu! Tim više, što sam ja kriv! Zbog sitnice sam digao galamu... No, bit će, mrvice moja!«

Muž ispruži ruku nazad i zagrli toplo tijelo.
— Pfuj!
Kraj njega je ležala njegova velika kuja »Dijanka«.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki br. 23, 9. lipnja 1884. god. Potpis: A. Čehonte.

LADANJSKO ZADOVOLJSTVO

Katastarski činovnik Ćudakov i netko od Kosinusovih tiho priplivaše ženskim kabinama i, izabravši najširu pukotinu, stadoše promatrati.

— Vjerojatno je ovdje, — prošapta Kosinusov. — Ali ja je ne vidim.

— A ja je vidim... Leži u desnom uglu na rogožini...

— Da, da... vidim... Vrag ga odnio...

— I puna je!

— Mislim da nije... Osrednje, napola... onako, kako se kaže, u proporciji... Kako bi došli do nje, vrag ga odnio?

— Ne isplati se, brate, mučiti... Nek ide dođavola!

— Nitko neće saznati... Ja ću podroniti, Miša...

— Njušku ćeš rasporiti o pod... Ne roni...

— Onda ću preći preko kupatila, ako je tako...

Kosinusov stavi nogu na prečku i pođe...

Čudakovljeve oči, koje se nisu skidale od pukotine, zasjaše zavišću.

Ali ovdje, da ne bih povećao čitateljevo razočaranje, žurim da završim: radilo se o boci sa komovicom, kojom se prije jedan sat, kupajući se, masirala mamica Kosinusova i koju je, izlazeći iz kabine, zaboravila da uzme sobom. Moral: i mladi ljudi mogu biti pijanci.

Preveo B. Škritek.

Štampano u časopisu Oskolki br. 24, 16. lipnja 1884. Potpis: Čovjek bez slezene.

IDEALNI ISPIT

Kratki odgovor na sva dugačka pitanja

CONDITIO SINE QUA NON: vrlo pametni nastavnik i vrlo pametni učenik. Prvi je zloban i uporan, drugi neranjiv. Kao što idealna vatrogasna četa stiže pola sata prije požara, tako idealni učenik ima odgovore spremne pola sata prije pitanja. Zbog kratkoće i kako bi izbjegao veliki honorar,[100] izlažem srž u dramskom obliku.

NASTAVNIK: Vi rekoste malo prije, da je zemlja po obliku kugla. Ali vi zaboravljate, da na njoj ima visokih brda, dubokih kotlina, moskovskih kaldrma, koje joj ne daju da bude okrugla.

UČENIK: One joj ne daju da bude ogkrugla, isto toliko, koliko rupice na naranči ili pristići na licu.

NASTAVNIK: A što je to lice?

UČENIK: Lice je ogledalo duše, koje se može razbiti isto tako lako, kao i svako drugo ogledalo.

NASTAVNIK: A što je to ogledalo?

UČENIK: Ogledalo je predmet, na kojem žene deset puta na dan važu svoje oružje. Ogledalo je kušalište za žene.

NASTAVNIK (zlobno): Bože moj, kako ste vi pametni? (Porazmislivši) Sad ću vam postaviti jedno pitanje... (Brzo) Što je to život?

UČENIK: Život je honorar, koji ne dobivaju autori, nego njihova djela.

NASTAVNIK: A koliko iznosi taj honorar?

UČENIK: On je jednak honoraru, koji loša uredništva daju za loše prijevode.

NASTAVNIK: Tako... A ne biste li nam mogli štogod reći o željeznici?

UČENIK (brzo i jasno): Željeznicom se, u širem značenju te riječi, naziva instrument, koji služi za prijevoz tereta, puštanje krvi i silno uzrujavanje siromašnih ljudi. Zapravo se on sastoji od pruge i željezničkih pravila. Pravila su slijedeća: željeznički kolodvori potpadaju pod sanitarnu inspekciju isto kao i klaonice, a željezničke pruge — isto kao groblja: da bi se očuvala čistoća zraka, i ona se mora, kao i gore spomenuto, nalaziti podosta daleko od naseljenih

mjesta. Ljudstvo, koje se prevozi željeznicom, naziva se putnicima, a kad se nađe na odredištu, prekrštava se u pokojnike. Čovjek, koji putuje tetki u Tambov ili rodici u Saratov, ukoliko ne želi da sudbinskim hirom dospije ad patres,[101] mora izjaviti, da to ne želi, ali ne kasnije od šest mjeseci poslije nesreće. Oni, koji žele napisati oporuku, dobivaju od višeg konduktera crnilo i pero po određenoj tarifi. Pri sudaru vlakova, iskliznuću s tračnice i slično, traži se od putnika, da budu mirni i da se drže zemlje. Pri sudaru dvaju vlakova, treći se ne smije uplesti...

NASTAVNIK: Dosta je. Stanite! A što je to pravičnost?

UČENIK: Pravičnost je željeznička tarifa, koja visi u svakom vagonu s nutarnje strane: za razbijeno staklo dva rublja, za poderani zastor tri rublja, za razderanu prevlaku na sjedalu pet rubalja, za lom samoga sebe u slučaju nesreće putnik ništa ne plaća.

NASTAVNIK: Tko polijeva moskovske ulice!

UČENIK: Kiša!

NASTAVNIK: A tko dobiva za to novac?

UČENIK: (Taj i taj).

NASTAVNIK: Da... A što biste mogli reći o konjskom tramvaju?

UČENIK: Konjski tramvaj, ili obično zvan konjsko-paripska željeznica, sastoji se od ponutrice, krova i konjsko-tramvajskih pravila. Unutrašnjost stoji pet kopjejaka, krov stoji tri kopjejke, a konjsko-tramvajska pravila ništa. Prvo je dato ljudima, da bi ugodnije mogli promatrati konduktersk navade, drugo da bi zavirivali ujutro kroz dekoltirane prozore u prvim katovima, a treće pak da ih se ne drže. Ta su pravila slijedeća. Nije konjski tramvaj zbog putnika, nego su putnici zbog konjskog tramvaja. Kad kondukter ulazi u vagon, putnici se moraju umilno smješkati. Kretanje naprijed, kretanje nazad i potpuno mirovanje su sinonimi. Brzina je jednaka negativnoj jedinici, ponekad nuli a o velikim pravnicima dostiže dva pedlja na sat. Ako vagon isklizne s tračnica, putnik ništa ne plaća.

NASTAVNIK: Recite, molim vas, zašto dva vagona, kad se sretnu, zvone u zvona i zašto kontrolori otkidaju uglove karata?

UČENIK: Jedno i drugo je tajna izumitelja.

NASTAVNIK: Koji vam se pisac najviše sviđa?

UČENIK: Onaj, koji zna na vrijeme staviti točku.

NASTAVNIK: Mudro... A znate li vi, tko je sastavio svinjariju, koja u ovom trenutku vrijeđa oči čitaoca.

UČENIK: To je tajna uredništva... Uostalom, zbog vas bih, možda... Ako hoćete, otkrit ću vam tajnu (šapatom). Svinjariju sastavi u staroj dobi.

A. Čehonte.

Preveo I. Kušan.

Štampano u 23. broju »Budilnika« (1884. god.) sa potpisom: A Čehonte.

VODVILJ

Ručak se završi. Kuharici narediše, da pospremi stol što je moguće tiše i da ne lupa suđem i nogama... Djecu brže bolje odvedoše u šumu... Radilo se o tome, da je vlasnik ljetnikovca Osip Fjodorovič Kločkov, suhonjav i šušičav čovjek upalih očiju i oštra nosa, izvadio iz džepa bilježnicu i, zbunjeno kašljucajući, počeo čitati vodvilj, koji je sam napisao. Sadržaj njegova vodvilja je jednostavan, pristojan i kratak. Evo ga. Činovnik Jasnoserdcev dotrči na pozornicu i priopćava svojoj ženi, da će mu sad doći u goste njegov starješina, pravi državni savjetnik Kleščov, kojemu se svidjela kćerka Jasnoserdcevih Liza. Zatim slijedi dugačak monolog Jasnoserdceva o temi kako je ugodno biti generalov tast! »Sav je u zvijezdama... sav u crvenim lampasima... a ti sjediš pored njega i... ništa! Kao da i ti odista nisi posljednja rupa u svjetskom zbivanju!« Premišljajući tako, budući tast odjednom osjeća, da u sobama nekako zaudara po pečenoj guski. Nije zgodno primiti cijenjenog gosta, ako u sobama zaudara, i Jasnoserdcev počinje ženi držati prodiku. Žena s povikom: »Tebi je nemoguće ugoditi!«, udara u kuknjavu. Budući se tast hvata za glavu i zahtijeva, da žena prestane plakati, jer se starješine ne dočekuju uplakanih očiju. »Budalo! Ušmrkni se... mumijo, Herodijado jedna neotesana!« Žena dobiva napadaj. Kćerka izjavljuje, da ne može živjeti s takvim naprasitim roditeljima i oblači se da napusti kuću. Što dalje, to gore. Svršava tako, da cijenjeni gost zatiče na pozornici liječnika, koji stavlja mužu na glavu olovne obloge, i oblasnog policijskog nadzornika, koji sastavlja zapisnik o nanošenju društvenog mira i reda. To je sve. Također je upetljan Lizin ženik Granski, kandidat prava, čovjek iz »novog društva«, koji govori o principima i očito predstavlja u vodvilju dobra načela.

Kločkov je čitao i pogledao ispod oka: smiju li se? Na njegovo zadovoljstvo, gosti su neprestano stavljali šake pred usta i izmjenjivali poglede.

— Onda, što kažete? — podiže Kločkov pogled prema slušateljstvu, pošto je bio završio čitanje. — Kako vam se sviđa?

Odgovarajući na to pitanje, najstariji gost Mitrofan Nikolajevič Zamazurin, sijed i ćelav kao mjesec, ustade i sa suzama u očima zagrli Kločkova.

— Hvala ti, golubane, — izreče on. — Obveselio si nas... Tako si to lijepo napisao, da si nam natjerao suze na oči... Ded, još jednom... da te zagrlim...

— Sjajno! Izvanredno! — poskoči Polumrakov. — Talent, pravi talent! Znaš šta, brate? Ostavi ti službu i lati se pisanja! Piši i piši! Nije pošteno skrivati talent pod zemljom!

Zaredaše čestitke, ushiti, zagrljaji... Poslaše po ruski šampanjac.

Kločkov se zbuni, pocrvenje i, u navali osjećaja, ushoda se oko stola.

— Ja u sebi već odavno osjećam taj talent! — prozbori on kašljucajući i mašući rukama. — Gotovo od djetinjstva... Izražavam se literarno, oštrouman sam... poznajem pozornicu, jer sam se deset godina natezao kao amater... Što još treba? Samo treba poraditi na tom polju, naučiti se... i, što sam ja gori od drugih?

— Zaista, naučiti! — reče Zamazurin. — Imaš pravo... Samo, znaš šta, golubane... Oprosti mi, ali ja ću reći istinu... Istina prije svega... Ti prikazuješ Kleščova, pravog državnog savjetnika... To je, prijatelju, loše... U suštini ne znači ništa, ali, nekako, znaš, nije zgodno... General, pa ovo, pa ono... Ostavi to, brate! Još će se naš razljutiti, pomislit će, da si to ti njega... Uvrijedit će se starac... A mi od njega ništa osim dobra... Goni!

— Istina je! — uzruja se Kločkov — Trebat će promijeniti... Stavit ću svagdje pod navodnicima »vaše gospodstvo«... Ili) ne, jednostavno tako, bez titule... Naprosto Kleščov...

— I još nešto — primijeti Polumrakov — To je, međutim, glupost, ali opet ne valja... pada u oči... Taj tvoj ženik Granski kaže Lizi, da će se on, ne budu li njeni roditelji pristali, da se ona uda za nj, usprotiviti njihovoj volji. Možda on i nije kriv... možda roditelji u svom tiranstvu i jesu nekad svinje, ali se u naše doba tako izraziti... Još bi mogao izgutati.

— Jest, malo je oštro — složi se Zamazurin. — Nekako ti zamagli to mjesto... Izbaci onu misao o tome, kako je ugodno biti starješinin tast. Ugodno, a ti se rugaš... S tim, brate, nema šale... Naš se isto oženio siromašnom, pa znači li to, da je nepošteno postupio? Je li to tvoje mišljenje? Zar to nije uvredljivo za nj? Sjedi on, recimo, u kazalištu i gleda ovo tvoje... Zar bi mu bilo ugodno? A, međutim, on je bio na tvojoj strani, kad ste ti i Salalejev tražili pomoć! »On je,

kaže, bolestan čovjek, njemu su, kaže, novci potrebniji nego Salalejevu«... Je li vidiš?

— A ti ipak, priznaj, ovdje ciljaš na nj — namignu Buljagin.

— Nisam ni pomislio! — reče Kločkov. — Ubio me bog, ako sam bilo na koga ciljao.

— De, de... Prestani, molim te! On uistinu voli da trči za ženskim spolom... Ti si to točno primijetio kod njega... Samo znaš... izbaci policijskog nadzornika... Ne treba... I tog Granskog izbaci... Nekakav junak, đavo bi ga znao čime se bavi, govori sve s različitim trikovima... Mjesto da ga osuđuješ, ti si, naprotiv, uz njega... Možda je on i dobar čovjek, ali... đavo bi ga znao! Svašta se može pomisliti...

— A znate li, tko je taj Jasnoserdcev? To je naš Jenjakin... Na njega Kločkov cilja... titulami savjetnik, vječno se sa ženom svađa, i kćerku ima... Pljunuti oni... Hvala ti, prijatelju! Tako mu, gadu, i treba! Da se ne šepiri!

— Eto, na primjer, taj Jenjakin... — uzdahnu Zamazurin. — Ništarija od čovjeka, propalica, a ipak on uvijek poziva tebe kući, Natašu ti je krstio... Ne valja ti, Osipe! Izbaci ga. Ja mislim... prođi se ti toga... Baviti se takvim poslom... boga mi... Odmah se počne pričati: tko, kako, zašto... Neće ti biti poslije drago!

— To je točno... — potvrdi Polumrakov. — To ti je hir, a od tog hira može toliko toga da se dogodi, da deset godina nećeš ispraviti... Zalud se baviš time, Osipe... Nije tvoj posao... da se guraš među Gogolje i Krilove... Oni su uistinu bili učeni, a kakvo ti imaš obrazovanje? Crvić, jedva te se vidi! Tebe svaka muha može zdrobiti... Okani se, brate! Ako dozna naš, onda... Okani se!

— Poderi ti to! — šapnu Buljagin. — Nećemo nikome reći... Ako budu pitali, reći ćemo, da si nam nešto čitao, ali da nismo shvatili...

— Zašto da kazujemo? Ne treba govoriti — reče Zamazurin. — Ako upitaju, e, onda... nećemo lagati... Košulja je bliže od kaputa... Zamiješate vi tako svakakve svinjarije, a onda mi da mjesto vas kusamo. Nema mi ništa gore od toga! Tebe bolesnog neće ni pitati, nego će se na nas okomiti... Ne sviđa mi se to, boga mi!

— Tiše, gospodo! Netko ide... Sakrij, Kločkove!

Jadni Kločkov brzo sakri bilježnicu, počeša se po zatiljku i zamisli.

— Jeste, istina je... — uzdahnu on. — Svašta će se pričati... kojekako će shvatiti... Možda čak ima u mom vodvilju nešto, što mi ni ne vidimo, ali će drugi spaziti... Poderat ću... A vi, braćo, molim vas, ovaj... nikome ne spominjite...

Donesoše ruski šampanjac... Gosti popiše i razidoše se...

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki br. 26, 30. lipnja 1884., sa potpisom: A. Čehonte.

RUSKI UGLJEN

Istinita pripovijest

Jednog se divnog travanjskog jutra, ruski le comte Tulupov vozio njemačkim parobrodom niz Rajnu i u dokolici razgovarao sa Švabom. Njegov se subesjednik, mladi, suhonjavi Nijemac, koji se sastojao samo od naduvenoučene fizionomije, vlastitog dostojanstva i kruto uškrobljenog ovratnika, predstavio kao rudarski predradnik Arthur Imbes i uporno se držao započetog razgovora o ruskom kamenom ugljenu, koji je već bio dojadio grofu.

— Sudbina našeg ugljena veoma je žalosna — reče između ostalog grof, uzdahnuvši kao učeni znalac. — Ne možete vi to ni zamisliti! Petrograd i Moskva žive od engleskog ugljena, Rusija loži u pećima svoje bujne, netaknute šume, a dotle gruda našeg juga skriva neiscrpna bogatstva!

Imbes tužno zavrtje glavom, srdito jeknu i zatraži zemljovid Rusije.

Kad sluga donese zemljovid, grof prijeđe noktom mezimca po obali Azovskog mora, zagrebe istim noktom pored Harkova i prozbori:

— Evo ovdje... i uopće... Razumijete li? Cio jug!!

Imbes je htio točnije doznati baš ona mjesta, gdje leži naš ugljen, ali grof nije rekao ništa određeno; na preskok je upirao noktima po cijeloj Rusiji i čak je jednom, hoteći pokazati donsku oblast, bogatu ugljenom, upro u Stavropoljsku guberniju. Ruski je grof očito dobro znao zemljopis svoje domovine. Strašno se prenerazio i, štaviše, pokazao nevjericu na svome licu, kad mu je Imbes rekao, da su Karpati u Rusiji.

— Ja lično imam, znate, imanje u donskoj oblasti — reče grof — osam tisuća desetina zemlje. Divno imanje! Zamislite, koliko je ugljena na njemu... Eine zahllose... eine ozeanische Menge.[102] Milijuni su zakopani u zemlji... zalud propadaju... Odavno već sanjam, kako ću se pozabaviti tim pitanjem. Čekam slučaj... podesnog čovjeka. Ta kod nas u Rusiji nema stručnjaka! Uopće nema potrebnih ljudi!

Progovoriše općenito o stručnjacima. Govorili su mnogo i dugo... Svršilo se tako, da je grof odjednom skočio kao oparen, udario se po čelu i rekao:

— Znate šta! Vrlo mi je drago, što sam vas sreo. Ne biste li htjeli otputovati na moje imanje? A? Šta da radite ovdje u Njemačkoj? Ovdje i bez vas ima dosta učenih Nijemaca, a kod mene ćete napraviti posao! I to kakav posao! Hoćete li? Pristanite što brže.

Imbes se natmuri, ushoda se kajitom iz kuta u kut i, porazmislivši i ocijenivši, pristade.

Grof mu steže ruku i naruči šampanjca.

— Eto, sad sam miran — reče. — Imat ću ugljena...

Sedmicu je dana kasnije Imbes, natovaren knjigama, nacrtima i nadama, već putovao u Rusiju, maštajući neskromno o ruskim rubljima. U Moskvi mu grof dade dvjesta rubalja, adresu imanja i naredi mu, da otputuje na jug.

— Otputujte lijepo i počnite dolje... Ja ću možda stići pod jesen. Pišite, što je i kako je...

Stigavši na imanje Tulupova, Imbes se smjesti u krilu zgrade i već sutradan po dolasku poče raditi na »snabdijevanju Rusije ugljenom«. Za tri sedmice posla grofu prvo pismo. »Već sam upoznao ugljen vaše zemlje — pisaše on poslije dugog i obazrivog uvoda — i otkrio, da, poradi svoje slabe kvalitete, ne vrijedi da ga se vadi iz zemlje. Da je i triput bolji, i onda ga ne bi trebalo dirati. Osim kvalitete ugljena, mene zapanjuje također, da nema nikakve potražnje. Vaš susjed, vlasnik ugljenokopa, ima u pripravi petnaest milijuna pudova, a međutim nema nikog, tko bi mu dao makar i kopjejku za pud. Donjecko-kamenougljena pruga, koja ide preko vašeg imanja, sagrađena je naročito zbog prijevoza kamenog ugljena, ali ispada, da za vrijeme svog postojanja nije još uspjela prevesti ni ciglog puda. Morao bih biti nepošten ili odviše lakouman, kad bih vam pružio ma i mrvicu nade u uspjeh. Usuđujem se također dodati, da je vaše gazdinstvo tako neuredno i zapušteno, da bi kopanje ugljena i uopće svaka novotarija bili luksuz.« Na kraju Nijemac moli grofa, da ga preporuči drugim ruskim »Fürsten oder Grafen«[103] ili pak, da mu pošalje »ein wenig«[104] za povratak u

Njemačku. U očekivanju blagonaklonog odgovora, Imbes se bavio pecanjem karasa i lovom na prepelice s pomoću pištaljke.

Odgovor na to pismo ne dobi Imbes, nego upravitelj, Poljak Dzeržinski. »A Nijemcu recite, da ne razumije ni đavla, pisaše grof u post skriptumu. Pokazivao sam njegovo pismo jednom inženjeru rudarstva (tajnom savjetniku Mljejevu), i ono je izazvalo smijeh. Uostalom, ja ga ne držim. Neka samo putuje. A novaca za put ima. Ja sam mu dao dvjesta rubalja. Ako je potrošio za put pedeset, onda mu je još uvijek ostalo sto i pedeset.« Saznavši za taj odgovor, Imbes se strašno uplaši. Sjede i ispisa svojim njemačkim, razvučenim rukopisom dva lista pismovnog papira. Preklinjao je grofa, da mu velikodušno oprosti, što je u prvom pismu zatajio pred njim koješta »vrlo važno«. Sa suzama u očima i s grižnjom savjesti, pisao je, da je sto sedamdeset i dva rublja, što mu ostadoše od puta iz Moskve, nepromišljeno izgubio kartajući se s Dzeržinskim. »Kasnije sam iskartao od njega dvjesto pedeset rubalja, ali mi ih on ne daje, iako je od mene dobio sve, što sam ja izgubio, te se zato usuđujem obratiti vašoj svemoći, da prisilite gospodina Dzeržinskoga, da mi isplati bar polovicu, kako bih mogao napustiti Rusiju i prestao badava jesti vaš kruh.« Mnogo je vode oteklo u more, i mnogo je karasa i prepelica uhvatio Imbes prije nego je dobio odgovor. Jednom, potkraj srpnja, u njegovu sobu uđe Poljak i, sjevši na postelju, poče se naglas prisjećati svih psovki, koje postoje na njemačkom jeziku.

— Neobičan je magarac taj grof! — reče on. udarajući kapom o rub stola. — Piše mi, da ovih dana odlazi u Italiju, a ništa mi ne određuje u vezi s vama. Kamo ću s vama? Da vas jedem uz votku, je li? Koga mu je đavla bio potreban taj ugljen! Ugljen mu treba isto tako, kao i meni vaše lice, dođavola! A i vi ste sjajni, nema šta! Glupi, zadrigli razmaženko natrabunjao vam svašta, nemajući drugog posla, a vi ste mu povjerovali.

— Grof odlazi u Italiju? — zapanji se Imbes, problijedivši. — A je li mi poslao novac? Nije?! Kako ću otići odavle? Ta ja nemam ni kopjejke!... Čujte me, poštovani gospodine Dzeržinski... Ako mi ne možete dati ono, što ste izgubili, ne biste li otkupili moje knjige i nacrte. U Rusiji ćete za njih dobiti veliku svotu!

— U Rusiji nisu potrebne vaše knjige i nacrti.

Imbes sjede i zamisli se. Dok je Poljak ispunjao zrak svojom žučljivošću, Nijemac je rješavao svoje životno pitanje i osjećao svim svojim njemačkim čuvstvima, kako mu se u tim trenucima truje krv. On je omršavio, podbuo, i izražaj naduvene učenosti na njegovu licu uzmaknu pred izrazom bola, očaja... Spoznaja, da mu nema spasa iz ropstva, daleko od valova Rajne i društva predradnika, natjera ga da se rasplače... Naveče bi sjedio kraj prozora i motrio mjesec... Uokolo vladala tišina. Negdje u daljini cilikala je harmonika i tužila žalosna ruska popjevka. Ti zvuci ujedoše Imbesa za srce... Toliko se zaželje domovine, prava i pravičnosti, da bi dao cio svoj život, kad bi se samo te noći mogao naći kod kuće...

»I ovdje svijetli taj mjesec i ondje svijetli, a kolika je razlika!« premišljaše on.

Cijelu je noć tugovao Imbes. Pred jutro nije mogao više otrpjeti tugu i odluči da krene. Potrpavši u torbu svoje knjige i nacrte, »nepotrebne u Rusiji«, popi natašte vode i točno u četiri sata odgamba pješice prema sjeveru. Odlučio je da ode u onaj isti Harkov, koji je grof tek nedavno zagrebao na zemljovidu svojim ružičastim noktom. Uzdao se, da će u Harkovu naći Nijemaca, koji bi mu mogli dati novaca za put.

— Izuli su mi čizme dok sam spavao — pričao je Imbes svojim prijateljima, kad je poslije mjesec dana sjedio na onom istom parobrodu. — To vam je »rusko poštenje«! Ali, napokon, moram mu odat priznanje: od Slavjanska do Harkova ruski me je kondukter vozio za četrdeset kopjejaka — novac koji sam dobio za svoju lulu od stive. To je nepošteno, ali je zato vrlo jeftino.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 30, od 28. srpnja 1884., sa potpisom: A. Čehonte. Bez promjena ušlo u zbornik »Šarene priče« (1886.).

SUZE, KOJE SVIJET NE VIDI

Priča

— Sada, prisutna gospodo, ne bi bilo loše večerati — reče vojni starješina Rebrotesov, poput telegrafskog stupa visoki i suhi potpukovnik, izlazeći s društvom iz kluba jedne tmurne kolovoške noći. — U poštenim gradovima, u Saratovu, na primjer, u klubovima se može uvijek večerati, a kod nas, u ovom našem smrdljivom Cervjansku, osim votke i čaja s muhama, ne možeš dobiti ni zere ničega. Nema ništa gore, ako si pripit, a nema što da pojedeš!

— Jeste, ne bi sad bilo loše nešto tako — složi se nadzornik bogoslovije Ivan Ivanič Dvojetočijev, skrivajući se pred vjetrom u riđi ogrtač. — Sada su dva sata i sve su krčme zatvorene, a ne bi bilo loše, recimo, haringu... gljivice, je li... ili nešto slično, znate...

Nadzornik maknu prstima po zraku i licem dočara neko jelo, vjerojatno, vrlo ukusno, jer se svi, koji su mu gledali u lice, obliznuše. Društvo stade i zamisli se. Mislilo, mislilo i ništa jestivo nije smislilo. Moradoše se zadovoljiti samo maštanjem.

— Sjajnu sam tuku jeo jučer kod Golopjosova! — uzdahnu pomoćnik policijskog starješine Pružina-Pružinski. — Uostalom... jeste li vi ikad bili, gospodo, u Varšavi? Tamo rade ovako... Uzmu obične karaše, još žive... praćakaju se, pa u mlijeko... Jedan dan, gadovi jedni, plivaju u mlijeku, i kad ih onda na vrhnju ispeku u vreloj tavi, onda, brajkane moj, ne treba mi nikakvih ananasa! Bogami! Osobito, ako popiješ čašicu, dvije. Jedeš i ne osjećaš... nekako obamro... od samog mirisa možeš umrijeti!...

— Pa još s usoljenim krastavcima... — doda Rebrotesov tonom usrdnog razumijevanja. — Kad smo mi bili u Poljskoj, ponekad bismo tih pržotina ujedamput po dvjesto komada slistili... Natrpaš ih pun tanjir, zapapriš koprom, s peršunom pospeš i... ne da se ni opisati!

Rebrotesov odjednom zastane i zamisli se. Sjetio se juhe od kečiga, koju je jeo god. 1856. u Trojičinom manastiru. Uspomena na tu juhu bijaše tako tečna, da vojni starješina osjeti miris ribe, nesvijesno stade žvakati i ne primijeti, kako mu u kaljače uđe blato.

— Ja ne mogu više! — reče on. — Ne mogu dulje trpjeti! Idem kući, pa ću se okrijepiti. Znate, gospodo, dođite i vi meni! Bogami!

Popit ćemo po čašicu, prigristi što nam je bog dao. Krastavčića, kobasica... pristavit ćemo samovar... A? Jesti ćemo, porazgovoriti o koleri, sjetiti se starih dana... Žena spava, ali je mi nećemo buditi... tiho ćemo... Hajdemo!

Ne treba ni opisivati, kakvo je oduševljenje izazvao ovaj poziv. Reći ću samo, da nikada ni u jednoj prilici Rebrotesov nije imao toliko iskrenih prijatelja.

— Iščupat ću ti uši! — reče vojni starješina posilnom, uvodeći goste u tamno predsoblje. — Tisuću puta sam ti rekao, gade, da uvijek, kad spavaš u predsoblju, moraš pušiti mirisavu cigaretu! Hajde, budalo, pristavi samovar i reci Irini, da ona, ovaj... donese iz podruma krastavaca i rotkvica... I očisti haringu... Isjeckaj za nju zelena luka, pa pospi koprom, onako... znaš, i krumpira nareži u ploške... i cikle također... Sve to s octom i uljem, znaš, i s gorušicom... Odozgo zapapri paprom... Obloži, jednom riječju, razumiješ li?

Rebrotesov zavrtje prstima, pokazujući kako se miješa, i mimikom pridoda obloženom jelu ono, što nije mogao dodati s pomoću riječi... Gosti izuše kaljače i uđoše u mračnu dvoranu. Domaćin strugnu šibicom, izazva miris sumpora i osvijetli zidove, urešene nagradama »Njive«,[105] slikama Venecije i portretima pisca Lažečnikova i nekakvog generala veoma začuđenih očiju.

— Sad ćemo... — prošapta tiho dižući krila stola. — Spremit ću stol i sjest ćemo... Moja je Maša danas nešto bolesna. Oprostit ćete... Nešto žensko... Doktor Gusin kaže, da je to od posne hrane... Vrlo je moguće! »Dušice, kažem, ne radi se o hrani! Nije važno ono, što ide u usta, nego, kažem, ono što ide iz usta... Jedeš, kažem, posnu hranu, a jediš se kao i prije... Mjesto, da svoje tijelo krotiš, bolje bi bilo, kažem, da se ne srdiš, da ne sipaš te riječi...« Neće ni da čuje! »Naučila sam, kaže, od djetinjstva.«

Uđe posilni, istegavši vrat, prošapta nešto domaćinu u uho. Rebrotesov zamica obrvama...

— M-da... — promrmlja on. — Hm... tako... Uostalom, to je sitnica... Sad ću ja, začas... Maša je, znate, zbog posluge zaključala podrum i ormare i odnijela ključeve sa sobom... Treba da odem po njih...

Rebrotesov se izdiže na prste, tiho otvori vrata i pođe prema ženi... Žena mu je spavala.

— Mašenjka! — reče on, oprezno se primaknuvši postelji. — Probudi se, Mašunja, na čas.

— Tko je? To si ti? Što ćeš?

— Došao sam, Mašenjka, znaš zbog čega... Daj, anđele, ključeve, i ne uzrujavaj se... Lijepo spavaj... Ja ću se sam potruditi oko njih... Dat ću im po krastavčić i više ne ću trošiti... Ubio me bog. Dvojetočijev, znaš, Pružina-Pružinski i još neki... Sve divni ljudi... cijenjeni u društvu... Pružinski ima čak Vladimira trećeg stepena... On te toliko cijeni...

— Gdje si se to naroljao?

— Evo, već se ljutiš... Baš si zaista... Dat ću im krastavčić, i gotovo... Otići će... Ja ću se sam pobrinuti, i tebe nećemo uznemiravati... Samo lezi, lutkice... A kako ti je zdravlje? Je li dolazio Gusin dok mene nije bilo? Čak ću ti, eto, ručicu poljubiti... I svi te gosti tako cijene... Dvojetočijev je religiozan čovjek, znaš... Pružina je također i državni blagajnik. A svi su prema tebi tako... »Marja je, kažu, Petrovna — ona, kažu, nije žena, nego nešto, kažu, nepojmljivo. Zvijezda našeg kotara.«

— U postelju! Prestani baljezgati! Narolja se tamo u klubu sa svojim vjetropirima i onda urla cijelu noć! Stidi se! Imaš djecu!

— Ja... imam djecu, ali se ne uzrujavaj, Manječka... ne srdi se. Ja te poštujem i volim... I djecu ću, dat će bog, podići. Mitju ću, eto, dati u gimnaziju... To prije, što ih ne mogu otjerati. Nije zgodno... Došli su sa mnom i zamolili, da nešto pojedu. »Dajte nam, kažu, da što pojedemo«... Dvojetočijev, Pružina-Pružinski, takvi dragi ljudi... suosjećaju s tobom... poštuju te. Dat ću im krastavčić, čašicu i... i nek idu s bogom... Sam ću se pobrinuti...

— Pokora! Jesi li poblesavio, je li? Kakvi gosti u ovo doba? Mjesto da se stide, đavoli odrpani, što noću ljude uznemiruju! Gdje to ima, da se noću ide u goste?... Zar im je ovo krčma, je li? Nisam budala, da dadnem ključeve! Nek prospavaju, pa sutra dođu!

— Hm... To si mogla odmah reći... Ne bih se ni ponižavao pred tobom. Znači, dakle, ti mi nisi životna družica, nisi tješiteljka mužu svojemu, kako je rečeno u Svetom pismu, nego... neugodno mi je i reći... Zmija si bila, zmija i ostala...

— A-a... Znači, još i vrijeđaš, gade?

Supruga se pridiže i... vojni starješina se počeša po obrazu pa proslijedi*

— Merci... Istina je, što sam čitao u jednom časopisu: »Pred ljudima — anđeo je ona, kod kuće s mužem — prava sotona«... Prava pravcata istina... Sotona si bila, sotona i ostala...

— Evo ti!

— Udri, udri... Tuci jedinog muža! Evo, na koljenima te molim... Preklinjem te... Manječka!... Oprosti mi!... Daj ključeve! Manječka! Anđele! Pakleno stvorenje, ne sramoti me pred društvom! Divljakinjo moja, dokle ćeš me mučiti? Udri... tuci... Hvala... Zaklinjem te napokon!

Dugo tako supružnici razgovarahu... Rebrotesov je padao na koljena, dvaput proplakao, psovao i neprestano češao obraz... Svršilo se tako, da je supruga ustala, pljunula i rekla:

— Vidim, da nema kraja mojim mukama! Daj mi sa stolice haljinu, lupežu!

Rebrotesov joj oprezno prikuči haljinu i, popravivši kosu, ode gostima. Gosti su stajali pred generalovom slikom, promatrali mu začuđene oči i rješavali jedno pitanje: tko je važniji — general ili pisac Lažečnikov? Dvojetočijev je bio za Lažečnikova, ističući besmrtnost, dok je Pružinski opet govorio:

— Pisac je on, recimo, dobar, nema zbora... piše i šaljivo i žalosno, ali da ga pošalješ u rat, ne bi se snašao s četom vojnika; a generalu baš da dadeš cijelu diviziju, kao ništa...

— Moja će Maša odmah... — prekide raspru domaćin, koji uđe. — Za koji časak...

— Mi vas uistinu smetamo... Fjodore Akimiču, šta vam je to s obrazom? Gospode, pa imate pod okom modricu! Gdje ste vi to izvukli?

— Obraz? Kakav obraz? — zbuni se domaćin. — Ah, jeste! Šuljam se ja malo prije prema Manječki, hoću da je uplašim, pa odjednmo zviznem u mraku o postelju! Ha-ha... Ali evo i Manječke!... Kakva si mi čupavka, Manjuna! Prava Luise Michel![106]

U dvoranu uđe Marja Petrovna, raščupana, snena, ali nasmijana i vesela.

— Ala je to lijepo od vas, što ste došli! — prozbori ona. — Kad ne dolazite danju, hvala mužu, što vas je bar noću dovukao. Spavam malo prije i čujem glasove. Tko bi to mogao biti, mislim... Feđa mi je zapovjedio, da ležim, da ne izlazim, ali ja nisam izdržala...

Supruga otrča u kuhinju i večera poče.

— Lijepo je biti oženjen — uzdisaše Pružina-Pružinski, kad je sat kasnije izlazio s društvom iz kuće vojnog starješine. — Jedeš, kad hoćeš, i piješ, kad hoćeš... Znaš, da postoji biće, koje te voli... I na klaviru će ti nešto odsvirati... Sretan je Rebrotesov!

Dvojetočjev je šutio. Uzdisao je i mislio. Došavši kući i svlačeći se, on je tako glasno uzdisao, da je probudio ženu.

— Ne lupaj čizmama, mazgove! — reče žena — Ne daš mi da spavam! Naljoska se u klubu, a onda buči, nakaza.

— Drugo i ne znaš nego da psuješ! — uzdahnu nadzornik. — A da vidiš, kako Rebrotesovi žive! Bože, kako žive! Gledaš ih, i rasplakao bih se od miline. Samo sam ja tako nesretan, da si ti na svijet došla kao vještica. Miči se!

Nadzornik se prekri pokrivačem i, tugujući u mislima nad svojom sudbinom, zaspa.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br 34, 25. kolovoza 1884., sa potpisom: A. Čehonte.

IDILA

Kao munja brzi konj-vilenjak vuče vas prema ulazu oblivenom svijetlom... Prošavši ozbiljnog vratara s blistavom palicom, vi stavljate nogu na stepenicu prekrivenu baršunastim sagom i za čas ste opkoljeni bujnim tropskim biljem. Vitke palme, latanije i filodendroni se odražavaju u beskrajnim zrcalima i, stvarajući ocean od zelenila, odvlače vašu maštu u zemlju Coopera i Mayne Reeda. Opčinuti, vi zamirete: ali ubrzo pomamni vihor mahnitog valcera uskrsava vašu osjetljivu dušu, i vi se ponovo nalazite u Evropi — u kolijevci civilizacije. Plameni pogledi nezemaljskih, poetičnih bića obećavaju vam ljubav, razgolićena ramena mame vas u prošlost... Počinjete se sjećati... Djetinjstvo, ružičasta mladost, ona... Čudno! Prije jedan sat bijaste uvjereni, da niste kadri voljeti, da je duša zauvijek umrla, da vam je smiješno to naklapanje, smiješan taj valcer... I šta se dogodilo? Vaša duša ponovo živi od onoga, čemu se jučer izrugivala.

Izmučeni od valcera, onemoćali, prožeti slatkom iscrpljenošću, vi sjedate za zeleni stol... Dolazi novi niz užitaka... Promine pola sata, i žuta novčanica, koju ste na početku igre stavili preda se, pretvara se u brdo banknota, dionica, mjenica... Osjećaj, koji poznavahu Krezo i Rothschild obuzima vašu dušu... Ali ni to nije sve... Sudbina je očito odlučila, da ne stane na tome... Dva čestita plebejca, u kojih su lica ispijena od rada i nevolje, hvataju vas ispod ruku i vode Osjećate se kao vrhovni svećenik, kojega vode smjerni žreci... Prolazi trenutak pun iščekivanja, i dvije snažne ruke sunovraćaju vas niz mramorno stepenište ukrašeno kipovima. Kroz zrak odjekuje zvuk klasičnog bubotka otraga, i vi, kotrljajući se niz stepenice, vidite smiješak, koji vam upućuje mramorna Venera...

Preveo I. Kušan.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 34, 25. kolovoza 1884. Potpis: Čovjek bez slezene.

SAJMENI »OBRAČUN

U džepovima nekog moskovskog trgovca prvog razreda, koji se nedavno vratio s nižnjenovgorodskog sajma, žena je našla hrpicu papira. Papirići su poderani i zgužvani, slova na njima izbrisana, ali usprkos tome, na njima se moglo ovo razaznati:

»P. g. Semjone Ivaniću! Glumac Hrjapunov, koga ste izmlatili, pristaje da se pomiri s vama za sto rubalja. Neće ni kopjejke manje. Čekam odgovor. Vaš odvjetnik N. Jerzajev.«

— — — — —

Neotesani gospodine trgovačkog reda! Kako ste me vi iz svoje neobrazovanosti uvrijedili, predao sam tužbu gospodinu mirovnom sucu. Ako vi sami ne shvaćate, neka vam pravosuđe i javno mišljenje pokažu, kakvog sam ja soja čovjek. Vaš je odvjetnik Jerzajev rekao, da ne pristajete da platite sto rubalja. U tom slučaju bih ja mogao spustiti cijenu i uzet ću za vašu podlost sedamdeset i pet rubalja. Samo iz obzira prema vašoj slaboj pameti, vašem, da tako kažem, životinjskom instinktu, tražim od vas tako malenu svotu, dok od obrazovanih ljudi uzimam za uvredu mnogo više.

Glumac Hrjapunov.

— — — — —

— — — — —

... u vezi s tim, što se od vas potražuje petsto trideset i devet rubalja i četrdeset i tri kopjejke, koliko je procijenjeno razbijeno zrcalo i klavir, koji ste uništili u restoranu Gluharjeva...

— — — — —

... Mazati modrice ujutro i navečer

— — — — —

... A pošto je uspjelo loš cic podvaliti pod pravi, moram se ritnuti. Dođi predveče Fedjosi, povedi svirača Kuzmu, da mu namažemo glavu gorušicom i četiri komada gospojica. Izaberi neke punačkije.

— — — — —

...što se tiče mjenice, deder zagrizi! Sa zadovoljstvom ću dati po deset kopjejaka, a što se tiče lažnog bankrotstva, o tom potom.

— — — — —

Kako ste se nalazili u alkoholnom ludilu, zbog uzimanja preevlike količine pića (delirium tremens), stavio sam vam kupice za puštanje

krvi, da bih vas vratio u potrebnu razboritost, pa za taj trud molim da platite donosiocu ovog pisamceta tri rublja. Felčer Jegor Frjakov.

— — — — —

Senja, ne ljuti se. Naveo sam te kod mirovnog kao svjedoka u vezi s uvredama na javnom mjestu, zbog rasprave oko onog slučaja, kad su nas tukli, a ti kažeš, da sam krivo učinio. Ne pravi se važan, jer si i ti dobio po repu. Nemoj dopustiti, da ti nestanu masnice, pritišči...

— — — — —

Račun
1 p. juhe od kečige 1 R 80 k.
1 bo. fin. Šampanj 8 R —
Za razbijeni vrč 5 R —
Izvoščik po gospojice 2 R —
Šči za cigane — 60 k.
Za poderani konobarov frak 10 R

— — — — —

... Ljubim te bezbroj put i dođi na sljedeču adresu Namješt. Sobe Fajansova br. 18 tražiti Marfu Sivjaginu. Voli te Anželika.

S originalom sravnio: Čovjek bez slezene.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu »Razvlečenije«, br. 36., 13. rujna 1884. sa potpisom: Čovjek bez slezene.

POMRČINA MJESECA

Iz provincijskog života

No 1032

Okružnica.

Dne 22. rujna, u deset sati navečer, doći će do pomrčine planete mjeseca. Kako rečena pojava prirode ne samo što nije zazoma, nego je čak poučna u tom smislu, da su čak i planete često podložne zakonima prirode, to vam predlažem, vaše blagorođe, da u svrhu podstreka, izdate naredbu, da se te večeri u vašoj četvrti zapale sve ulične svjetiljke, kako noćna tama ne bi smetala starješinskom osoblju i građanima, da promatraju spomenutu pomrčinu, a istodobno vas molim, poštovani gospodine, da strogo pripazite, kako u povodu ovoga na ulicama ne bi došlo do skupova, veselog izvikivanja i sličnog. O osobama, koje krivo tumače spomenutu prirodnu pojavu, bude li takvih (u što ja uostalom, poznajući zdrav razum stanovnika, ne vjerujem), molim vas da me izvijestite.

Gnjilodušin

Sravnio: tajnik Trjasunov

U odgovor na dopis vašeg visokoblagorođa pod No 1032 imam čast da vas obavijestim, da u mojoj četvrti uličnih svjetiljki nema, te da se tako pomrčina mjeseca dogodila u potpunoj tami zraka, ali usprkos tome mnogi su je vidjeli u potrebnoj jasnoći. Narušavanja javnog mira i reda isto, kao i krivog tumačenja i izražavanja nezadovoljstva, nije bilo, izuzev slučaja da je mjesni učitelj, đakonov sin Amfilohij Babeljmandebski, na pitanje jednog stanovnika, u čemu se sastoji razlog te pomrčine planete mjeseca, počeo nametati dugo tumačenje, koje je jasno naginjalo narušavanju zdravorazumnog shvaćanja. U čemu se sastojalo to tumačenje, ja nisam shvatio, budući da je on, objašnjavajući na naučni način, upotrebljavao u svojim riječima mnogo stranih izraza.

Ukusi-Kalančevski

U odgovor na dopis vašeg visokoblagorođa pod No 1032 imam čast izjaviti, da u meni povjerenoj četvrti pomrčine mjeseca nije bilo, iako se, međutim, na nebu događala nekakva prirodna pojava, koja se sastojala u potamnjivanju mjesečine, ali, je li to bila ta pomrčina, stalno reći ne mogu. Brižljiva istraga je pokazala, da u mojoj četvrti

postoje samo tri ulične svjetiljke, koje su poslije pranja stakala i čišćenja unutrašnjosti bile zapaljene, ali sve te mjere nisu donijele potrebne koristi, budući da se spomenuta pomrčina događala onda, dok su svjetiljke uslijed puhanja vjetra i njegovog prodora kroz razbijena stakla, bile zagašene i, prema tome, nisu mogle obasjavati u dopisu vašeg blagorođa spomenutu tamu. Skupova nije bilo, budući da su svi stanovnici spavali, ne računajući jedino pisara kotarske uprave Ivana Aveljeva, koji je sjedio na ogradi i motreći pomrčinu kroz šaku, dvosmisleno se smješkao i govorio: »Što se mene tiče, mjeseca uopće ne treba... Fućka se meni!« Kada sam mu primijetio, da su njegove riječi lakoumne, on je drsko izjavio: »A što se ti, zijevalo, zauzimaš za mjesec? Zar si odlazio i njemu da čestitaš praznik?« Uz to je dodao nećudoredan izraz u smislu pučke psovke o čemu imam čast da vas izvijestim.

Glotalov

S originalom sravnio: Čovjek bez slezene

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 39, 29. rujna 1884. sa potpisom: Čovjek bez slezene.

GUŠČJI RAZGOVOR

Na nebeskom su plavetnilu, seleći se po običaju, u dugačku lancu letjele divlje guske. Sprijeda su letjeli starci, guščji pravi državni savjetnici, otraga — njihove obitelji, uprava i ured. Starci su stenjući rješavali tekuća pitanja, guske su raspravljale o modi, dok su mladi gusani, koji su letjeli otraga, pričali jedan drugome masne šale i bunili se. Mladima se činilo, da starci ne lete tako brzo, kako zahtijevaju zakoni prirode...

— Ne može se tako letjeti — govorili bi oni, kad je presušilo vrelo masnih šala. — Đavo bi ga znao, na što je to nalik! Letimo, letimo, i još nismo doletjeli ni do Crnog mora. Hej, vi, gospodine! Hoćete li letjeti kako valja ili nećete?

Razboriti su starci drugačije prosuđivali:

— Ja ne shvaćam, zbog čega mi zapravo letimo, Gusane Guskoviču? — besjedio je jedan starčić drugom starčiću, koji je zapisivao imena buntovnika. — Letimo na zapad, u nepoznati ponor, u zemlju opereta! Slažem se, da je opereta nešto lijepo, čak neophodno, ali shvatite, da mi još nismo zreli za nju! Nama dvojici, kitica »Svi smo nevini od rođenja« možda i ne škodi, ali za nezreli mozak znači propast.

— Iskreno mi je drago, vaše gospodstvo, što u vama otkrivam sudionika u svojoj žalosti. Priroda nas goni da letimo, ali nas zdrav razum pita: u susret čemu letimo? Morali bismo ovdje ostati, gdje ima mnogo mjesta, gdje je hrana obilata i gdje je guščji moral samonikao. Pogledajte te domaće gusake! Koliko je zamamna njihova sudbina! Žive na jednom mjestu... Imaju besplatnu hranu i vodu i đubre, u kojem se skriva toliko blago, i mnogoženstvo, koje su vjekovi blagoslovili... I koliki znameniti postupci rese njihove ljetopise! Da nisu spasili Rim, taj rasadnik rimskih trulih ideja, u historiji ne bi imale suparnika! Pogledajte, kako su siti, zadovoljni, kako su čestite njihove žene.

— Ali, vaše gospodstvo, — uplete se jedan gusak iz redova mladih i nezrelih — za to prividno zadovoljstvo plaćaju suviše skupo. Plaćaju svojom nezavisnošću. Od njih, vaše gospodstvo, postaje »guska s kupusom, guščja mast i guščja pera!«

— Ej, kad bi tebi na pameti bilo manje takvih ideja — otrese se starac — ne bi tako razgovarao sa starijima. Kako se ti zoveš?

I tako dalje. Do svog su odredišta guske letjele sretno. Ništa se osobito nije dogodilo. Jednom su samo starci, spazivši na zemlji mladu domaću gusku, trepnuli očima, pucnuli jezicima i, uzevši novac za krmu, sletjeli na zemlju, ali i to na kratko vrijeme. Guska je uzela novac, ali je odbila milovanje staraca, pozivajući se na svoju nevinost.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 40, 6. listopada 1884., sa potpisom: Čovjek bez slezene.

U PRIHVATILIŠTU ZA PENZIONERE I NEIZLJEČIVO BOLESNE

Svaku subotu navečer gimnazijalka Saša Jenjakina, malena, skrofulozna djevojčica, u poderanim cipelama, odlazi sa svojom majkom u »N-sko prihvatilište za neizlječive bolesnike i penzionere«. Ovdje stanuje njen rođeni djed Parfenij Savič, umirovljeni gardijski poručnik. U djedovoj je sobi zagušljivo i vonja po maslinovom ulju. Po zidovima vise nepristojne slike: kupačica izrezana iz »Njive«, nimfa, koja se grije na suncu, muškarac s cilindrom na zatiljku, koji kroz pukotinu promatra golu ženu i slično. Po kutovima paučina, na stolu mrvice i riblja krljušt... A i sam djed nije ugodan prizor za oko. Star je, zgrbljen i ružno šmrče duhan. Oči mu suze, bezuba mu usta vječito otvorena. Kad ulazi Saša s majkom, djedica se smješka i taj je njegov osmijeh nalik na veliku boru.

— Onda, kako je? — pita djedica Sašu, koja prilazi njegovoj ruci. — Kako ti je otac?

Saša ne odvraća. Mama bez riječi počinje plakati.

— Svira li još na klaviru po krčmama? — Da, da... Sad je to zbog neposlušnosti, zbog oholosti... Oženio se, eto, tvojom majkom i... ispao budala... Jeste. Plemić, sin plemenita oca, a oženio se tim smradom, tom, eto... glumicom, Serjoškinom kćerkom... Serjoška je bio moj klarinetist i konjušnice je čistio... Cmizdri, cmizdri, majčice! Ja govorim istinu. Kučka je bila, kučka i ostala!

Saša, gledajući u majku, Serjoškinu kćerku i glumicu, također počinje plakati. Nastupa teška, stravična stanka... Starčić s drvenom nogom unosi maleni samovar od crvena bakra. Parfenij Savič stavlja u čajnik prstovet nekog čudnog, vrlo krupnog i vrlo tamnog čaja i prelijeva ga.

— Pijte! — kaže on, puneći tri velike šoljice. — Pij, glumice!

Gosti uzimaju šoljice u ruke... Čaj je loš, smrdi na plijesan, a moraju ga piti: djed bi se uvrijedio... Poslije čaja Parfenij Savič uzima unučicu u krilo i, gledajući je u plačljivu ganuću, počinje je tetošiti...

— Ti nosiš, unuko, poznato ime... Ne zaboravi... Naša krv nije nekakva glumačka... Ne obaziri se, što sam ja u siromaštvu, i što ti otac po krčmama nabija po klaviru. Kod tvog oca je to zbog neobuzdanosti, zbog oholosti, a kod mene zbog siromaštva, ali smo mi znameniti... Raspitaj-der se ti, šta sam ja bio! Začudit ćeš se!

I djedica, milujući suhonjavom rukom Sašinu glavicu, pripovijeda:

— U našoj su cijeloj gubemiji bila svega tri velika čovjeka: grof Jegor Grigorič, gubernator i ja. Mi smo bili najprvi i najglavniji... Bogat ja, unuko, nisam bio... Sve u svemu sam imao pet tisuća desetina šugave zemlje i šest stotina živih duša — i više ni vraga. Nisam imao ni veze s generalima, ni poznatog roda. Nisam bio ni pisac, ni nekakav Rafael, ni filozof. Čovjek kao i drugi, jednom riječju... A međutim — slušaj, unuko, ni pred kim kape nisam skidao. Gubernatora sam zvao Vasjom, presvijetlom sam ruku stiskao i grofu Jegoru Grigoriču ponajbolji sam prijatelj bio. A sve zato, što sam znao živjeti prosvijetljeno, po evropskom načinu mišljenja...

Poslije dugog uvoda, djedica priča o svome prošlom živovanju... Govori opširno, zanosno.

— Seljanke sam obično natjerivao, da kleče na grahu, da se mršte — mrmlja on između ostalog. — Žena se mršti, a seljaku je smiješno... A kad se seljaci smiju, onda se i sam nasmiješ, pa se obveseliš... Za pismene sam imao drugu kaznu, blažu. Ili da napamet nauče računicu ili bih pak zapovjedio, da se popnu na krov i da odanle naglas govore »Jurija Miloslavskoga«, i to tako da govore, da ja u sobi čujem... Ako ne bi djelovala duhovna kazna, djelovala je tjelesna...

Ispričavši o disciplini, bez koje je, po njegovim riječima, »čovjek nalik na teoriju bez prakse«, on izjavljuje, da kazni treba suprotstaviti nagrade.

— Za veoma smjela djela, kao, na primjer, hvatanje lopova, dobro sam plaćao: starce sam ženio mladim djevojkama, mladiće sam oslobađao soldačije i slično.

Provodio se djedica u ono vrijeme tako, kako se »danas nitko ne provodi«.

— Glazbenika i pjevača bijaše u mene, usprkos mojim oskudnim sredstvima, šezdeset. Svirkom je upravljao kod mene Židov, a pjevačima — đakon raspop... Židov je bio veliki glazbenik... Đavo ne bi svirao, kako je on, prokletnik, gudio. Na kontrabasu je ponekad izvodio takve bravure, lupež, kakve Rubinstein ili Beethoven, recimo, ne bi ni na violini izveli... Note je naučio u inozemstvu, šibao je po svim instrumentima i bio je majstor da maše rukom. Imao je samo jednu manu: zaudarao je po pokvarenoj ribi i svojom nepristojnošću

kvario dekor. Za vrijeme praznika morao bih ga zbog toga staviti iza rešetaka... Raspop također nije bio budala. I note je znao, i ravnati je znao. Disciplina mu je bila na takvoj visini, da sam se ja čak čudio. Sve mu je uspijevalo. Bas mu je ponekad pjevao kao diskant, a žena bi po dubini glasa dostigla basove... Majstor je bio, razbojnik... Naoko je bio uznosit, dostojanstven... Jedino što je mnogo pio, ali, to ti je, unuko, kako za koga. — Nekome škodi, a nekome i koristi. Pjevač mora piti, jer od votke glas biva snažniji. Židovu bih platio na godinu sto rubalja u asignacijama. a raspopu ništa ne bih platio. Bio je kod mene samo na hrani i plaću je dobivao u naturi: u prekrupi, mesu, soli, djevojkama, drvima i slično. Živio je kod mene kao mačak, iako sam ga često napolju šibao... Sjećam se, da sam jednom povalio njega i Serjošku, njenog, eto, oca, oca tvoje majke, i...

Saša odjednom skače i pripija se uz majku, koja je blijeda kao platno, te lagano drhturi...

— Mama, hajdemo kući... Bojim se.

— Čega se bojiš, unuko?

Djedica prilazi unuci, ali se ona odvraća od njega, drhti i još se jače privija uz majku.

— Nju sigurno boli glava — kazuje mati glasom, koji se ispričava. — Već je vrijeme da ide na spavanje... Zbogom!

Prije odlaska Sašina majka prilazi djedici i crvena u licu šapće mu nešto na uho.

— Neću dati — mrmlja djedica, mršteći obrve i šušljetajući zubima. — Neću dati ni kopjejke! Neka joj otac zaradi za cipele po svojim krčmama, a ja ne dam ni kopjejke. Dosta sam vas mazio! Činiš vam dobra djela, a od vas ne vidiš nikad ništa osim bezobraznih pisama. Znaš li ti možda, kakvo mi je pismo ovih dana poslao tvoj mužić... »Prije ću, piše, lunjati po krčmama i skupljati mrvice nego se ponizi vati pred Fljuškinom...« A? Tako rođenom ocu!

— Ali mu vi oprostite, — zaklinje Sašina majka. — On je tako nesretan, tako nervozan...

Ona dugo preklinje. Napokon djedica bijesno pljuje, otvara škrinjicu i, zakrilivši je cijelim tijelom, izvlači odande žutu, strašno zgužvanu novčanicu... Žena dohvaća novčanicu i kao u strahu, da

će se uprljati, brzo je gura u džep... Začas ona i kćerka brzo koračaju kroz tamnu kapiju prihvatilišta.

— Mama, ne vodi me djedici! — dršće Saša. — On je grozan.

— Ne možemo, Saša... Moramo odlaziti... Ako ne budemo odlazili, nećemo imati šta da jedemo... Tvoj otac ne može nigdje nabaviti. On je bolestan... i pije.

— Zašto pije, mama?

— Nesretan je, pa zato pije... Ali, pazi, Saša, ne spominji mu, da smo odlazili djedici... Razljutit će se i mnogo će zbog toga kašljati... On je ponosan i ne voli, da mi prosimo... Nećeš reći?

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki br. 43. 27. listopada 1884. Potpis: A. Čehonte.

O DRAMI

Crtica

Dva prijana, mirovni sudac Polujehtov i pukovnik generalnog štaba Fintiflejev, sjedili su i uz drugarsku zakusku raspravljali o umjetnosti.

— Ja sam čitao Tainea,[107] Lessinga... a šta sve nisam čitao — govoraše Polujehtov, nudeći svog prijana kahetijskim vinom. — Mladost sam proveo među umjetnicima, i sam sam čvrljao i mnogošta shvaćam... Znaš? Ja nisam umjetnik, ja nisam artist, ali imam onaj njuh, čulo! Imam srce! Odmah, brate, osjetim, ako je nešto lažno ili neprirodno. Mene ne možeš nasamariti, makar bio Sarah Bernhardt[108] ili Salvini![109] Odmah ću osjetiti, ako tu ima nešto takvo... Neki trik. Ali zašto pak ne jedeš? Ta više ništa nećeš kod mene dobiti!

— Već sam se najeo, brate, hvala ti... A da se naša drama, kako ti kažeš, srozala, to je točno... Strašno se srozala.

— Naravno! Prosudi-der, Filja! Današnji dramatičar i glumac nastoje da se izraze nekako tebi što razumljivije, nastoje biti životni, realni... Na pozornici vidiš ono, što vidiš i u životu... A zar je to nama potrebno? Nama je potrebna ekspresija, efekt! Život ti je ionako već dodijao, već si ga se nagledao, navikao se na nj, tebi treba nešto tako... onako, da ti sve živce pokida, ponutricu prevrne! Negdašnji je glumac govorio neprirodnim, sablasnim glasom, udarao se ručetinom u prsi, urlao, propadao u zemlju, ali je zato bio ekspresivan. I u riječima njegovim bilo je ekspresije! Govorio je o dužnosti, o humanosti, o slobodi... U svakom si činu vidio samozataju, podvige čovjekoljubivosti, patnje, mahnitu strast! A danas?! Danas nam, vidiš, treba životnost... Pogledaš na pozornicu i vidiš... fuj!... I vidiš nekakvog gada... lupeža, crva u poderanim hlačama, koji govori neku besmislicu... Špažinski ili neki, šta ja znam, Nevježin,[110] smatraju tog šugavca junakom, a ja bih ga — boga mi, da pukneš! — da mi on dospije u sobu, protuha jedna, dohvatio, pa znaš, po sto devetnaestom članu, po unutarnjem uvjerenju odrapio mu, tako, tri četiri mjeseca!

Začu se zvono... Polujehtov, koji je bio ustao, da se uzrujano prožeta iz kuta u kut, opet sjede... U sobu uđe malen, rumen gimnazijalac u kabanici i s tablom na ramenu... Plašljivo priđe stolu, strugne nožicom i uruči Polujehtovu pismo.

— Pozdravlja vas, ujko, mama — reče — i šalje me da vam predam ovo pismo.

Polujehtov otpečati omotnicu, ustače naočale, glasno otpuhnu kroz nos i prihvati se čitanja.

— Sad ću, dušice! — reče, pročitavši pismo i ustajući. — Idemo... Oprosti, Filja, ostavit ću te načas.

Polujehtov uze gimnazijalca za ruku i, zadigavši skute svog kućnog ogrtača, povede ga u drugu sobu. Domalo pukovnik začu neobične zvukove. Dječji je glas počeo nešto preklinjati... Molbe uskoro zamijeni vrištanje, a poslije vrištanja naiđe plač, koji je parao dušu.

— Ujko, ne ću više! — začu pukovnik — Golubiću, ne ću! A-joj-joj-joj-joj! Rođeni, ne ću više!

Čudni zvukovi potrajaše oko dvije minute... Zatim sve utihnu, vrata se otvoriše i u sobu uđe Polujehtov. Za njim. zakapčajući ogrtač i susprežući jecaje iđaše gimnazijalac uplakana lica. Spustivši ogrtač, dječak zagrebe nožicom, otra rukom oči i izađe. Začu se zvuk vrata, koja se zatvaraju...

— Šta se to sad događalo kod tebe? — zapita Fintiflejev.

— Eto, sestra me molila u pismu, da izmlatim derana... Dobio je dva iz grčkoga...

— A čime ga mlatiš?

— Remenom... to je najbolje... Dakle, onda... kod čega sam ono stao? Prije ti se događalo, da sjediš u naslonjaču, gledaš na pozornicu i proživljavaš! Srce ti udara, vri! Čuješ humane riječi, vidiš humana djela... vidiš, jednom riječju, nešto lijepo i... vjeruješ li... ja sam plakao. Ponekad sjedim i plačem kao budala. »Šta ti, Petja, plačeš?« pita me ponekad žena. A ja i sam ne znam, zašto plačem... Na mene, općenito govoreći, kazalište djeluje odgojno... Uostalom, iskreno govoreći, koga ne dira umjetnost? Koga ne oplemenjuje? Kome imamo zahvaliti, ako ne umjetnosti, što su u nama ti uzvišeni osjećaji, koje ne poznaju divljaci, koje nisu poznavali ni naši preci!

Meni su evo suze na očima... To su plemenite suze, i ja ih se ne stidim! Popijmo, brate! Za procvat umjetnosti i humanosti!

— Popijmo... Daj bože, da naša djeca budu tako osjećajna, kao što smo mi... osjećajni.

Prijatelji popiše i počeše govoriti o Shakespeareu.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskolki, br. 44, 3. studenog 1884., sa potpisom: A. Čehonte.

I DOBRO MORA IMATI GRANICA

U bilježnici nekog koleškog registratora, koji je znao misliti i koji je prošle godine umro od straha, nađeno je slijedeće:

Red stvari zahtijeva, da ne samo zlo, nego i dobro mora imati granice. Objasnit ću primjerima:

Čak i najdivnija hrana, ako se preko mjere uživa, izaziva bol u želucu, štucanje i krulenje.

Kao najljepši ukras ljudske glave služi kosa. Ali tko ne zna, da ta ista kosa, ako je dugačka (ne mislim žene), služi kao znak, po kojem se raspoznaju lakoumni i štetni mozgovi?

Neki činovnik, sin bogobojaznih i pristojnih roditelja smatrao je za veliki užitak skidanje kape pred starijima. Ta divna vrlina njegove duše osobito je upadala u oči, kad bi on namjerno bazao gradom i nastojao da se susretne sa starješinama, kako bi još koji put skinuo pred njima kapu i tako obavio svoju dužnost. Njegova priroda bijaše toliko puna poštovanja i smjernosti, da je skidao kapu ne samo pred svojim neposrednim i posrednim starješinama, nego čak i pred starijima po godinama. Posljedica takve plemenitosti u duši bijaše, da je svakog časka morao otkrivati glavu. Jednom, kad je jednog zimskog studenog jutra sreo nećaka kotarskog policijskog nadzornika, skinuo je kapu, prehladio glavu i umro bez pokajanja. Iz toga proizlazi, da je neophodno iskazivati poštovanje, ali u granicama umjerenosti.

Ne mogu prešutjeti ni nauku. Nauka ima mnogo divnih i korisnih osobina, ali, prisjetite se, koliko će zla donijeti, ako čovjek, koji joj se posvećuje, prelazi granice, što ih je odredio moral, zakoni prirode i koješta drugo? Jao onome, koji... Ali radije ću šutjeti...

Bolničar Jegor Nikitič, koji je liječio moju teticu, volio je u svemu točnost, savjesnost i pravilnost — svojstva dostojna uzvišena duha. Za svaki je čin i za svaki korak imao posebna pravila, određena iskustvom, a pri izvršavanju tih pravila odlikovao se uzoritom dosljednošću. Jednom sam ga, došavši mu u pet sati izjutra, probudio i s izrazom bola na licu uskliknuo:

— Jegore Nikitiču, požurite nama! Teta krvari!

Jegor Nikitič ustade, obuje cipele i pođe u kuhinju da se umije. Pošto se oprao sapunom i očistio zube, očešljao se pred ogledalom i

počeo navlačiti hlače, oprašivši ih prije toga i ispravivši rukama. Zatim očetka kaput i prsluk, navi sat i vrlo savjesno složi postelju. Pošto je uredio krevet, on poče, kao da mi daje lekciju iz savjesnosti, prišivati na kaput otpalo dugme.

— Krvari! — ponovih ja malakšući od razumljive nestrpljivosti.

— Odmah... samo da se, evo, bogu pomolim.

Jegor Nikitič stade pred ikonu i uze se moliti.

— Spreman sam... Samo, evo, da skoknem na ulicu i pogledam, koje kaljače da obujem — duboke ili plitke?

Kad napokon izađosmo iz njegove kuće, on zaključa vrata, pobožno se pomoli prema istoku i cijelim putem, stupajući nečujno po pločniku, nastojaše da stane na ravno kamenje, bojeći se, da ne ošteti obuću. Kad smo stigli kući, tetu više ne zatekosmo na životu. Znači, da i savjesnost mora imati granice.

Pisanje je očito divno zanimanje. Obogaćuje pamet, vježba ruku i oplemenjuje srce. Ali mnogo pisati ne valja. I književnost mora imati granice, jer mnogošto napisano može izazvati sablazan. Ja, na primjer, pišem ove retke, a kućepazitelj Jevsevij prilazi mom prozoru i sumnjičavo promatra kako pišem. U njegovu sam dušu usadio sumnju. Žurim da ugasim svjetiljku.

Preveo I. Kušan.

Štampano u 44. broju časopisa Oskolki (1884.), sa potpisom: Čovjek bez slezene.

PRILOG KARAKTERISTICI NARODA

Iz bilježaka naivnog člana Ruskog geografskog društva

Francuzi se odlikuju lakoumnošću. Čitaju nepristojne romane, vjenčavaju se bez dozvole roditelja, ne slušaju kućepazitelje, ne poštuju starije i, štoviše, ne čitaju ni »Moskovske vjedomosti«.[111] Toliko su nemoralni, da su sve francuske konzistorije pretrpane brakorazvodnim parnicama. Sarah Bernhardt, na primjer, tako se često razvodi s muževima, da je neki tajnik konzistorija, zahvaljujući njoj, stekao dvije kuće. Žene postaju operetne glumice i šetaju se po Nevskome, a muškarci peku francuske zemičke i pjevaju Marseljezu. Mnogo je Alphonsa: Alphonse Daudet, Alphonse Rallet[112] i drugi...

Šveđani su ratovali s Petrom Velikim i dali našem sunarodnjaku Lapšinu[113] ideju za švedske šibice, ali ga nisu poučili, kako se te šibice mogu napraviti lako upaljivima i upotrebljivima. Jašu na švedskim konjima, slušaju po restoranima pjevanje Šveđanki i mažu točkove norveškim katranom. Žive po zabačenim mjestima.

Grci se, uglavnom, bave trgovinom. Prodaju spužve, zlatne ribice, santorinsko vino i grčki sapun, a oni, koji nemaju dozvolu za trgovanje, gaje majmune ili podučavaju u klasičnim jezicima. U vrijeme kad se ne bave poslom, love ribu kraj odeske ili taganroške carinarnice. Hrane se nekvalitetnom hranom, koja se spravlja u grčkim kuhinjama, te od nje i umiru. Među njima ima ponekad i visokih ljudi: tako je vlasnik tatarskog restorana u Moskvi Vlados vrlo visok i vrlo debeo čovjek.

Španjolci dan i noć sviraju na gitarama pod prozorima, održavaju dvoboje i dopisuju se s zvenigradskim vlastelinom Konstantinom Šilovskim,[114] koji je napisao »Tigrića« i »Hoću da budem Španjolac«. U državnu službu ih ne primaju, jer nose dugačku kosu i ogrtače. Žene se iz ljubavi, ali odmah poslije svadbe zakolju svoje žene iz ljubomore, usprkos savjetovanju španjolskih redara, koji se u Španiji poštuju. Bave se pripravljanjem španjolskih muha.

Čerkezi, svi do jednoga, imaju naslov »svjetlosti«. Jedu ražnjiće, piju kahetinsko vino i tuku se po uredništvima. Bave se izradom starinskog kavkaskog oružja, ni o čemu nikada ne misle i imaju

dugačke nosove, kako bi ih se lakše moglo izvoditi s javnih mjesta, gdje stvaraju nered.

Perzijanci ratuju s ruskim stjenicama, buhama i žoharima, u koju svrhu pripravljaju perzijski prašak. Ratuju već odavno, premda još nisu pobijedili i, sudeći po veličini trgovačkih perina i rupa u činovničkim posteljama, teško da će uskoro pobijediti. Bogati Perzijanci sjede na perzijskim sagovima, a siromašni na kolju, pri čemu prvi mnogo više uživaju nego drugi. Nose orden »Lav i sunce«,[115] orden, koji nose naši Julij Šrajer, koji je stekao perzijske simpatije, Rikov, koji je Rusiji učinio usluge u ime Perzije i mnogi moskovski trgovci zbog postojanog podržavanja uzroka spomenutog rata s insektima.

Englezi veoma mnogo cijene vrijeme. »Vrijeme je novac«, kažu oni i zato svoje krojače, mjesto novcem plaćaju vremenom. Neprestano su zaposleni: drže govore na mitinzima, putuju lađama i truju Kineze opijumom. Ne znaju za dokolicu... Nemaju vremena da ručaju, da odu na ples ili na rendez-vous, da se pare u kupaonici. Da ne idu oni sami, šalju na rendez-vous zastupnike, kojima daju neograničeno ovlaštenje. Djecu, koja se rode od zastupnika, priznaju zakonitom. Taj marni narod živi po engleskim klubovima, na engleskom keju i po engleskim trgovinama. Uzimaju englesku sol i umiru od engleske bolesti.

Preveo I. Kušan.

Štampano u 46. broju časopisa Oskolki, 17. studenog 1884., sa potpisom: Čovjek bez slezene.

ZADATAK

Dajem čitaocu da riješi ovaj zadatak.

Ja, moja žena i punica izašli smo u dva sata noću iz kuće, u kojoj smo sve troje bili na svadbi nekog našeg daljeg rođaka.

— U mome stanju ne mogu ići pješice — izjavi žena. — Uzmi, Kirjuša, izvoščika.

— Bog te vidio, što se ti sjetiš, Daša! — usprotivi se punica. — Po današnjoj skupoći, kad nemamo za kruh uz čaj... nemamo drva, a ti bi dala za izvoščika. Ne slušaj je, baćuška!

Ali ja, strepeći za ženino zdravlje i za plod svoje nesretne ljubavi (čitatelj se naravno već dosjetio da je moja žena bila u drugom stanju) i jer sam se nalazio u onom stadiju blažene i spokojne pripitosti, kad pješačenje služi kao divna poučnoodgojna šetnja za shvaćanje Kopemikove teorije o obrtanju zemlje, nisam poslušao punicu, već sam pozvao izvoščika. Saonice se dovezoše i... Ovdje i počinje sam zadatak.

Veličina saonica, koje voze izvoščiki, vama je poznata. Ja sam književnik, što govori, da sam mršav i lagan. Moja je žena također mršava, ali je ipak šira od mene, jer joj je promjer voljom sudbine povećan. Punica pak zaprema ogromne razmjere; njena je širina jednaka duljini; težina sedam pudi i dvadeset i četiri funte.

— Sve troje nećemo stati u jedne saonice — rekoh ja. — Treba uzeti još jedne.

— Jesi li ti, baćuška, šenuo? — nadu se punica. — Nemamo čime da platimo stan, a ti bi dvoje saonice! Ne dopuštam! Ni blagoslova vam ne ću dati! Proklet ću vas!

— Ali shvatite, mamice, — rekoh ja što je moguće smjernijim glasom — sve troje ne možemo nikako sjesti. Ako vi sjednete, kako ste ovako, hvala budi bogu, puni, zapremit ćete tri četvrtine sjedala. Ja, kao mršav, recimo, mogu još da sjednem pored vas; ali Dašenjka, u ovakvu stanju, ne može da se smjesti pored vas. Gdje će ona da sjedne?

— Kako znate! Mučitelji moji! — zamaše punica rukama. — Ali ako uzmete drugoga izvoščika, nema vam moga blagoslova!

— Dobro... — počeh ja naglas razmišljati. — Ja, kao mršav, sjest ću pored vas, ali onda Dašenjka nema gdje da sjedne; ako ja

sjednem pored Daše — onda nema za vas mjesta... Dobro... Čekajte... Ako, recimo, sjednemo vi i ja, a Daša nam sjedne na koljena, ali... to je fizički nemoguće: te su proklete saonice preuske... A ako, recimo, ja sjednem kraj mamice, a ti, Daša, na bok, do izvoščika... Daša, hoćeš li pored izvoščika?

— Ja sam udovica plemića — raspali se punica — i ne ću dozvoliti da moje meso i krv sjedi pored seljaka! Pa i tko je to vidio, da dame sjede na boku?

— U tom slučaju, evo što ćemo učiniti — dobaci moja dovitljiva žena. — Mamica će sjesti kako treba, ja ću sjesti na pod, njoj do nogu, skupit ću se, sklupčat ću se i držat ću se za ono malo prazna mjesta, što je kraj nje; ti ćeš pak, Kirjuša, sjesti na bok... Ti nisi plemić, možeš na bok...

— Ma jeste — počešah se ja po zatiljku — ali sam pripit, pa mogu sletjeti s boka...

— Naroljao se! — progunđa punica. Pa, kad se bojiš da ne padneš s boka, ti onda stani iza sjedala i čvrsto se uhvati ručetinama za naslon... Vozit ćemo polako, nećeš pasti...

Ma koliko sam bio pijan, prezirno sam odbio tu sramotnu ponudu: ruski književnik, pa odjednom otraga za sjedalom?! Samo je to još trebalo!... Shrvan od pripitosti i mozganja, kako da nađem rješenje zadatka, koji mi je bio postavljen, već htjedoh da se svega okanim i pješice pođem kući, kad se odjednom izvoščik okrenu prema nama i reče:

— Učinite ovako...

I dade nam prijedlog, koji i prihvatismo. U čemu je taj prijedlog?

P. S. Posljednja pomoć nedomišljatima: na izvoščikov sam prijedlog ja sjedio pored punice, a žena je bila tako blizu mene, da mi je mogla šapnuti na uho: »Guraš me laktom, Kirjuša. Nagni se malko natrag!« Izvoščik je sjedio na svom mjestu. Sad više nije teško pogoditi.

Rješenje zadatka

Ja sam sjedio pored punice, leđima okrenut izvoščiku, i ispružio noge napolje preko naslona saonica. Žena je stajala u saonicama na onom mjestu, gdje bi bile moje noge, da sam ljudski sjedio, i držala mi se za ramena.

____

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskoiki, br. 46, 17. studenog 1884., sa potpisom: Čovjek bez slezene.

GOVOR I REMENČIĆ

Sve nas sazva u svoj kabinet i glasom, drhtavim od suza, dirljivim, nježnim, prijateljskim, ali glasom, koji ne dopušta protivljenja, održa nam govor:

— Ja sve znam — reče on. — Sve! Jeste! Skroz vidim. Već sam odavno primijetio taj, da tako kažem, e... e... e... taj dah, atmosferu... vjetar. Ti, Cicjuljski, čitaš Ščedrina, ti, Spičkin, čitaš nešto isto takvo... Sve znam. Ti, Tuponosove, pišeš... ovaj... članke... kojekakve tamo... i previše si slobodan. Gospodo! Molim vas! Molim vas, ne kao starješina, nego kao čovjek... U naše doba ne možemo tako. To slobodumlje mora nestati.

Govorio je u tom smislu vrlo dugo. Dotakao se nas sviju, dotakao se današnjeg strujanja, pohvalio nauku i umjetnost s napomenom o granicama i okvirima, iz kojih nauka ne smije izaći, i spomenuo materinsku ljubav... Blijedjeli smo, crvenjeli i slušali. Dušu su nam čistile njegove riječi. Htjeli smo umrijeti od kajanja. Htjeli smo ga izljubiti, pasti pred njim ničice... zajecati... Gledao sam u arhivarova leđa i činilo mi se, da ta leđa ne plaču samo zbog toga, kako ne bi narušila sveopću tišinu.

— Hajdete! — završi on. — Sve sam zaboravio! Ja nisam zlopamtilo... Ja... ja... gospodo! Povijest nam kazuje... Ako meni ne vjerujete, vjerujte povijesti... Povijest nam govori...

Ali, nažalost, ne doznadosmo, što nam povijest govori. Glas mu je zadrhtao, suze zablistale u očima, naočale se zahukale. U isti čas su se začuli jecaji: to je Cicjuljski plakao. Spičkin je pocrvenio, kao kuhani rak. Mi se mašismo u džepove po rupčiće. On zatrepće očicama i također se maši za rupčićem.

— Hajdete — zabrglja on plačnim glasom. — Ostavite me! Ostavi-te... mm da...

Ali, avaj! Izvadite li iz sata maleni zavrtanj ili bacite u nj sićušno zrnce pijeska — sat će stati. Utisak, što ga izazva govor nestade kao dim tik prije nego će doseći sam vrhunac. Apoteoza nije uspjela... i to zbog čega? Zbog sitnice!

On posegnu u stražnji džep i zajedno s rupčićem izvuče odonud nekakav remenčić. Nehotice, jasno. Remenčić, malen, prljav, skrućen, previ se u zraku nalik na zmiju i pade arhivaru do nogu.

Arhivar ga diže objema rukama i, smjerno dršćući svakim djelićem tijela, stavi na stol.

— Remenčić — šapnu on.

Cicjuljski se osmjehnu. Primijetivši mu smiješak i ja se preko volje kikotnuh... kao budala, kao deran! Iza mene se kikotnu Spičkin, za njim Trjohkapitanski — i sve propade! Sruši se zdanje.

— Šta se ti smiješ? — začuh gromoglasan glas.

Za ime božje! Gledam: njegove me oči gledaju, samo mene... netremice!

— Gdje se ti nalaziš? A? Jesi li u krčmi? A? Zaboravljaš se? Predaj ostavku! Meni ne treba liberala!

Preveo I. Kušan.

U časopisu Oskoiki br. 47, 24. studenog 1884. Potpis: A. Čehonte

NAJNOVIJI LISTAR

Šta je pismo? Pismo je jedan od načina izmjene misli i osjećaja; ali, budući da pismo veoma često pišu ljudi bez misli i bez osjećaja, ta definicija nije sasvim točna. Morat ćemo prihvatiti definiciju, koju je dao jedan obrazovani poštanski činovnik: »pismo je takva imenica, bez koje bi poštanski činovnici bili nezaposleni, a poštanske se marke ne bi prodavale.« Pisama ima otvorenih i zatvorenih. Zatvorena se pisma moraju oprezno otvarati i, kad ih se pročita, ponovo brižno zapečati, kako naslovnik ne bi mogao ništa posumnjati. Uopće se ne preporučuje čitati tuđa pisma, iako je, međutim, korisno za bližnjega da ih netko pročita. Roditelji, žene i starješine, koji se brinu o našem moralu, našim mišljenjima, i čistoći gledišta, moraju čitati tuđa pisma. Pisma treba pisati čitko i razumljivo. Uljudnost, poštivanje i skromnost u izrazima rese svako pismo, a u pismima starješinama, valja se, osim toga, ravnati po tablici o rangu, stavljajući pred naslovnikovo ime i njegovu punu titulu, kao na primjer: »Vaše prevashodstvo, oče i dobročinitelju, Ivane Ivanoviču! Vašu mudru pažnju i t. d...«

Književnici, glumci i slikari naslova i titula nemaju, te stoga pisma, upućena tim osobama, počinju jednostavno s: P. g.!

Primjeri pisama

Starješini: Vaše prevashodstvo, poštovani oče i dobročinitelju! Usuđujem se najponiznije saopćiti Vašem gospodstvu, da je pomoćni knjigovođa Pjeresekin, prisustvujući jučer krstitkama kod Čortobolotova, u više navrata izricao svoje mišljenje o tome, kako je potrebno obojiti podove u uredu, kupiti novo sukno za stolove, i t. d. Iako u tom mišljenju nema ništa štetno, ipak je neophodno primijetiti, da se u njemu osjeća nekakvo nezadovoljstvo s postojećim poretkom. Sramota je, da među nama ima ljudi, koji zbog svoje lakoumnosti ne mogu procijeniti dobročinstvo, kojima nas obasipa Vaše gospodstvo! Šta oni žele i šta im treba?! Ne shvaćam i žalim... Vaše gospodstvo! Dobra djela, u kojima ste Vi neumorni, bezbrojna su, ali budite još toliko milostivi, vaše gospodstvo, i uklonite iz naše sredine ljude, koji i sami propadaju i druge vuku u propast... Primite, Vaše gospodstvo,... i t. d. Vaš molitelj Semjon Gnusnov.

P. S. Usuđujem se spomenuti Vašem gospodstvu ono mjesto pomoćnika knjigovođe, koje ste Vi izvoljeli obećati mom nećaku Kapitonu. Iako je neobrazovan čovjek, zato je smjeran i trijezan.

Podčinjenome: Prekjučer, kad si donosio kaljače meni i mojoj ženi, stajao si na propuhu i, kako pričaju, prehladio se, zbog čega ne dolaziš na posao. Zbog takve nepažnje prema vlastitom zdravlju, kažnjavam te strogim ukorom...

Ljubavno pismo: Cijenjena gospođo, Marja Jeremejevna! Kako mi je novac skrajnje potreban, imam čast da vam ponudim ruku i srce. Zbog mogućnosti bilo kakve sumnje prilažem ovome policijsku svjedodžbu o ponašanju. Voli vas M. Tprunov.

Prijateljsko: Mili Vasja! Bi li mi mogao, golubane, posuditi do sutra pet rubalja? Tvoj Hipohondrikov. (Odgovoriti treba ovako: »Ne mogu!«)

Poslovno: Vaša svjetlosti, kneginjo Miliktriso Kirbitjevna! Najsmjernije se usuđujem podsjetiti vašu svjetlost na kartaški dug u visini od jednog rublja i dvanaest kopjejaka, koju sam svotu imao čast dobiti u igri s vašom svjetlosti preklanjske godine kod Bjelojedova i sve je dosad nisam imao čast dobiti. U očekivanju... Zelenopupov.

Štetno i kobno: Vaše gospodstvo! Jučer sam slučajno doznao, da nagrade, koje sam dobio o Novoj godini, nisam zaslužio svojom ličnom zaslugom, nego ženinom. Naravno da više ne mogu služiti kod vas, pa vas molim da me premjestite... Budite uvjereni, da vas prezirem, i t. d. Taj i taj.

Uvredljivo: P. g. Vi ste recenzent!

Pismo književniku: P. g! Iako vas ne poznam, ali ne mogu, iz ljubavi prema bližnjem i iz iskrenog sažaljenja prema vama (po svemu sudeći, vi ste sposoban čovjek), da vam se ne obratim s dobronamjernim savjetom: okanite se svog lošeg zanimanja! Jedan od onih, koji vam dobro želi. (Potpise treba izbjegavati, da se ne bi slučajno kompromitirali.)

Preveo I. Kušan.

U časopisu Oskoiki, br. 48, 1. prosinca 1884., sa potpisom: Čovjek bez slezene.

GENERAL NA SVADBI

Kontraadmiral u ostavci Revunov-Karaulov, malen, vremešan i zapušten, išao je jednom s tržnice i nosio za škrge živu štuku. Za njim je išla njegova kuharica Uljana, držeći pod rukom papirnatu vrećicu s mrkvom i svežanj duhana u listu, koji je uvaženi admiral upotrebljavao »protiv stjenica, grizlica (kao i moljaca), žohara i drugih infuzorija, koji žive na čovjekovu tijelu i u njegovu obitavalištu«.

— Striče! Filipe Jermiliču! — začu on odjednom skrećući u svoju uličicu. — Baš sam malo prije bio kod vas, cio sam sat kucao! Dobro je, da se nismo mimoišli!

Kontraadmiral podiže oči i ugleda pred sobom svog nećaka Andrjušu Njunjina, mladića, koji je radio u osiguravajućem društvu »Smeće«.

— Imam jednu molbu na vas! — nastavi nećak stišćući stričevu ruku, od čega je počeo jako zaudarati na ribu. — Deder da sjednemo na klupicu, striče... Evo ovako... Daklen, evo o čemu se radi... Danas se vjenčava moj dobar drugi i prijatelj, neki Ljubimski... Čovjek, među nama rečeno, divan... Dajte, striko, pustite tu štuku! Zaprljat će vam kabanicu!

— Ne smeta... Riba je gadna, ne vrijedi ni prebijene pare, ali je zato ikra — divota! Rasparam joj trbuh, iscijedim ikru, pomiješam je, znaš, sa smrvljenim dvopekom, lukom, paprom i — dođite da uživamo!

— Divan je čovjek... Radi kao procjenjivač u kreditnoj zadruzi, ali ne mislite, da je on neki dronjo ili prostak... U kreditnim zadrugama služe danas i plemenitaške dame... Obitelj je, uvjeravam vas... otac, mati i ostali... sve izvrsni ljudi, tako srdačni, religiozni... Jednom riječju, ruska obitelj, patrijarhalna, vas će oduševiti... Ljubimski se ženi siroticom, iz ljubavi... Sjajni ljudi!... Ne biste li vi, dakle, dragi striko, ukazali čast toj obitelji i dcšli danas njima na svadbenu večeru?

— Ali, naime, ja ih, ovaj... ne poznam! Kako da odem?

— To ništa ne znači, ne ideš barunima, valjda, ili grofovima! Obični su to ljudi, bez ikakvih etiketa... Ruska priroda: neka izvole svi poznati i nepoznati! I, osim toga... iskreno vam kažem... patrijarhalna

je to obitelj, s mnogim predrasudama, hirovima... Čak je i smiješno... Strašno bi željela, da svadbi prisustvuje general! Tisuću rubalja bi odbili, samo da im je general za stolom! Slažem se, da je to jadna taština, predrasuda, ali... zašto da im ne pružite to bezazleno zadovoljstvo? To prije, što ni vama ondje neće biti dosadno... Posebno su za vas naručili bocu cimljanskoga. limenku jastoga... I zablistat ćete, iskreno govoreći. Sad vaš čin badava propada, kao da je zakopan u zemlju, i nitko ne razabire, kakvog ste vi soja, a ondje će, u najmanju ruku svima to biti jasno! Jeste, bogami!

— A zar će se to meni pristojati, Andrjuša? — upita kontraadmiral, zamišljeno pogledajući prema izvoščiku. — Ja ću, znaš, promisliti.

— Čudno mi je, o čemu bi se tu moglo misliti? Hajdete, i gotovo! A što se tiče toga, da li vam se pristoji, čak me vrijeđate... Kao da bih ja svoga rođenog strica odveo na nedostojno mjesto.

— Može... Kako hoćeš...

— Onda ću ja doći predvečer po vas... Tako oko jedanaeste urice, malo kasnije, kako bismo točno na večeru stigli... aristokratski.

U jedanaest sati Njunjin svrati po strica. Revunov-Karaulov obuče uniformu i hlače sa zlatnim lampasima, pričvrsti ordenje — i oni krenuše. Svadbena je večera već bila počela, kad je sluga, najmljen iz gostionice, skidao s admirala ogrtač s kukuljicom, i kad je mladoženjina majka, gospođa Ljubimska, dočekujući ga u predsoblju, škiljila u nj.

— General? — uzdisala je ona, upitno gledajući Andrjušu, koji je skidao ogrtač, i pozdravljajući... — Vrlo mi je milo, vaše prevashodstvo... Ali kako su nedostojanstveni... neugledni... Hm... Nikakve vanjske ozbiljnosti, čak nema ni epolete... Hm... Ali, svejedno, šta se sad može, takva je volja božja!... Nema druge, nego, izvolite, vaše prevashodstvo! Hvala bogu, bar je ordena mnogo...

Kontraadmiral diže uvis svježe obrijanu bradu, značajno se nakašlja i uđe u dvoranu... Ovdje mu puče pred očima prizor, koji bi mogao smekšati i u pepeo prevratiti čak i kamen. Nasred dvorane stajaše velik stol krcat jelom i bocama... Za stolom je, na najvidnijem mjestu, sjedio mladoženja Ljubimski u fraku i bijelim rukavicama. Na uznojenom mu licu igrao osmijeh. Očito da se nije toliko naslađivao

jelima, Što bijahu pred njim, koliko predosjećajem budućih bračnih užitaka. Kraj njega je sjedila mladenka, uplakanih očiju, s izrazom krajnje nevinosti na licu. Kontraadmiral je odmah shvatio, da je ona čestita. Sva ostala mjesta zauzimali su gosti obaju spolova.

— Kontraadmiral Revunov-Karaulov! — viknu Andrjuša.

Gosti pogledaše ispod oka pridošlice, smjerno obrisaše usnice i popridigoše se.

— Dopustite, da vas upoznam, vaše prevashodstvo! Mladoženja Epaminond Savič Ljubinski sa suprugom... Ivan Ivanič Jat, koji radi kod telegrafa... Stranac grčkog podrijetla i poslastičarskog zvanja Harlampij Spiridonič Dimba... Fjodor Jakovljevič Napoleonov i... ostali... Sjedite, vaše gospodstvo!

Kontraadmiral se zanjiha, sjede i odmah privuče sebi haringu.

— Kako ste ga najavili? — obrati se šapatom domaćica Andrjuši, sumljičavo i zabrinuto pogledajući u dostojanstvena gosta. — Tražila sam generala, a ne toga... kako rekoste... kotr... kotr...

— Kontraadmirala... Ali vi ne shvaćate, Anastasja Timofejevna. Kao što pravi državni savjetnik u civilnoj službi odgovara po rang-listi general majoru, isto tako kontraadmiral odgovara pravom državnom savjetniku... Razlika je samo u ustanovama, u suštini je isti đavo... ista vrijednost.

— Jeste, jeste... — potvrdi Napoleonov. — To je točno.

Domaćica se umiri i stavi pred kontraadmirala bocu cimljanskog vina.

— Izvolite, vaše gospodstvo! Samo, molim vas, oprostite... Kod kuće ste naučili samo na izabrano, a kod nas je tako jednostavno!

— Jeste... — poče kontraadmiral, pošto je dulje vremena šutio. — Nekoć su ljudi uvijek živjeli prosto i bili su zadovoljni... Ja sam čovjek od položaja, a ipak živim prosto...

— Jeste li već odavno umirovljeni, vaše gospodstvo?

— Od 1865… Nekoć je sve prosto bilo... Ali...

Admiral izreče »ali«, predahnu i u isti čas ugleda mladog pomorskog podoficira, koji mu je sjedio sučelice.

— Vi ste, ovaj... u floti, zacijelo? — upitat će on.

— Tako je, vaše gospodstvo!

— Aha... tako... Sad je, čini mi se, sve krenulo novim putem, nije kako je bilo u naše doba... Svi su sad neki bjeloputi, mekušci...

Uostalom, služba u mornarici je uvijek bila teška... Nije to nekakva pješadija ili, recimo, konjica... U pješadiji nema ništa mudro. Tamo čak i seljak shvaća, što je i kako je... A kod nas, mladiću, nije tako! Ma nemoj! Nas dvojica imamo čin da se zamislimo... Svaka beznačajna riječ ima, tako da kažem, svoju tajanstvenu... aa... zagonetku... Na primjer: košarinci uz pripone, na prednjaču i na glavnu debljaču! Šta to znači? To znači, da oni, kojima je dužnost, da pričvršćuju vrhovnjače, moraju u to vrijeme biti na koševima, u protivnom treba komandirati onima s donjeg križa: uz pripone! To već ima drugo značenje... He-he! Precizno je to kao matematika! A ako, recimo, ploviš pod punim jedrima... Kako ono bijaše... Na gornje i donje kočnjače! Onda oni s koševa, koji su određeni da razvijaju košna jedra brže bolje jure iz koševa na donje i gornje košne križeve, zatim se... kako mu ono bijaše... razilaze po križevima i driješe određena jedra, a u to vrijeme — shvaćate li — u to isto vrijeme, ljudi, koji su dolje, staju uz uzde na košnim i sljemenim križevima, uz ubralje i poteznice...

— U zdravlje velecijenjenih gostiju — objavi mladoženja.

— Jeste — prekine general, ustajući i kucajući se. — Koliko je tih različitih zapovijedi... Primjerice ova... kako mu ono bijaše... uzde na košnim i sljemenim križevima nategni, ubralje podižiii!!!... Ali šta to znači i u čemu je tu misao? Vrlo jednostavno! Natežu, znate, uzde na košnim i sljemenim križevima i podižu ubralje... svi odjednom, usto poravnavaju sljemene križeve i sljemene ubralje prilikom dizanja, a u isto vrijeme, ako je potrebno, popuštaju poteznice istih jedara i kad su, dakle, uzde napete i sve ubralje do kraja podignute, onda se natežu poteznice na kožnim i sljemenim križevima i križevi se obrću već prema pravcu vjetra...

— Striko! — šapnu Andrjuša — Domaćica vas moli, da poćnete govoriti o nečemu drugom. To je gostima nerazumljivo i... dosadno.

— Čekaj... drago mi je, što sam sreo mladića!... Mladiću! Uvijek sam želio i... želim... od sveg srca! Kako mu ono... Milo mi je... Jeste... A ako brod ide uzvjetar desnim oglavima pod svima jedrima, osim glavne debljače, kako onda treba komandirati? Vrlo jednostavno... Kako mu ono bijaše... Svi na palubu, okreni niz vjetar! Nije li tako? He-he...

— Dosta, striko! — šapnu Andrjuša.

Ali striko nije prestajao. Izvikivao je komandu za komandom i svaki put bi svoj promukli uzvik popratio dugačkim objašnjenjem. Bližio se već kraj večere, a njegovo gospodstvo međutim nije još održalo nijednu dugačku zdravicu, nijedan govor. Ivan Ivanovič Jat, kojemu je već odavno bio na jeziku kitnjasti govor, uze se nemirno vrtjeti na stolici, mrštiti i došaptavati sa susjedima. Jednom, kad se za desertom admiral zagrcnu cimljanskog vina i uskašlja, on iskoristi stanku, poskoči i otpoče:

— Na današnji, da tako kažem, dan... hm... na koji smo se skupili da upriličimo našem milom...

— Jeste... — prekine ga admiral. — I, napokon, treba se svega sjetiti! Na primjer... kako mu ono bijaše... olabaviti stojnice klobučice, košne priponice zdesna!

— Mi smo neuki ljudi, vaše prevashodstvo — reče domaćica — ništa mi od svega toga ne shvaćamo, već nam radije vi ispričajte štogod u vezi s...

— Vi ne shvaćate, jer su... termini! Naravno! A mladić shvaća... Jeste! Sjetimo se starih dana... A itekako mi je milo, mladiću! Lijepo ploviš morem, brigu ne brineš...

Admiralu navriješe suze i on prozbori drhtavim glasom:

— Na primjer... kako mu ono bijaše... Diži prednjaču, hajde nateži poteznicu, oglave prednjače i debljače!

Admiral obrisa oči, jeknu i proslijedi:

— Onda odmah povlače ubralje prečnjače, obrću križ donje kočnjače i druge, koji su nad njom, jedra su uzvjetar, a zatim potežu do kraja oglave prednjače i debljače, zatežu uzde i istežu burinu... Pla... plačem... milo mi je...

— General ste, a ponašate se prosto! — planu domaćica. — Morali bi se stidjeti u tim godinama! Nismo vam dali novac da se ponašate prostački.

— Kakav novac? — izbulji oči kontraadmiral.

— Zna se kakav... Sigurno je, da vam je Andrej Iljič dao dvadeset i pet rubalja! A i vi se sramite, Andreju Iljiču! Nismo vas molili, da nam takvoga najmite...

Starac pogleda na Andrjušu, koji je pocrvenio, na domaćicu — i sve shvati. »Predrasuda« patrijarhalne obitelji, koju mu je spominjao Andrjuša, sinu mu pred očima u svoj svojoj ružnoći... U tili čas se

otrijezni... Ustade od stola, otetura u predsoblje i, obukavši se, izađe...

Više nikada nije odlazio na svadbe.

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu Oskoiki, br. 50, 15. prosinca 1884., sa potpisom: A. Čehonte.

LIBERALNA DUŠICA

Svake godine o božičnim praznicima černopupske gubernijske dame i činovnici gubernijske uprave daju amatersku predstavu u dobrotvorne svrhe. Prošlogodišnja je predstava propala, budući da je dužnost redatelja vršio stariji savjetnik Čuškin, grmalj, koji je napola shvatio igrokaz i koji nije dao slobode pripovjedačima. Ove je godine amatersko osoblje prosvjedovalo. Dame su preuzele da izaberu igrokaz, dok je vanjski dio i izbor pripovjedača, pjevača i plesnih redatelja bio povjeren činovniku za naročite poslove Kaskadovu, mladom, akademski obrazovanom i liberalnom čovjeku.

— A koga da izaberemo, gospodo? — umovao jednog prosinačkog jutra Kaskadov stojeći nasred ureda i podbočivši se. — Plesni će redatelji biti žandarmerijski poručnik Podljigajlov, te... i ja, naravno. Od muškaraca će pjevati... ja, te, recimo, žandarmerijski poručnik Podljigajlov. On ima divan bariton, ali među nama govoreći, grub... Tko će... pričati u stankama?

— Odredite Tljetvorskog... — reče odjelni načelnik Kisljajev, čisteći šibicom nokte. — Prošle je godine, bitanga jedna, dobro pričao... Sama mu ona njuška vrijedi! Pije, đubre, ali... ionako svi talenti piju! I Rafael je, kažu, pio.

— Tljetvorski? Ah, da, sjećam se... Ne priča loše, ali način... način! Nikifore, pozovi ovamo Tljetvorskog!

Uđe visok, zgrbljen čovjek, smeđe, razbarušene kose. velikih crvenih ruku i u riđastim hlačama.

— Sjedite, Tljetvorski! — obrati mu se Kaskadov, useknjujući se u namirisani rupčić. — Mi, vidite, opet spremamo priredbu... Ta sjedite! Manite se toga, nikome nije potrebno kinesko iskazivanje poštovanja starješinama. Budimo ljudi! Molim vas... U stankama i poslije igrokaza će se, po uzoru na lanjsku godinu, opet čitati... Molim vas... a pripovjedača i čitača kod nas u Černopupsku uopće nema... Ja bih možda i mogao nešto pročitati, pa... i žandarmerijski poručnik Podljigajlov ne čita loše, ali mi uistinu nemamo vremena! Moramo se opet na vas obratiti... Hoćete li se prihvatiti, golubane?

— Mogao bih — obori pogled Tljetvorski — Ali, ako će Ivan Matvejič kočiti, kao i prošle godine, onda će ispasti samo bruka!

— Ma kakvi... Potpuna sloboda! Najpotpunija, prijane! Čitajte što hoćete i kako hoćete! Zato sam ja i preuzeo na sebe redateljstvo, da bih vam pružio slobodu! Inače ne bih ni pristao. Ne ustručavajte se ni pri izboru, ni u čemu, jednom riječju! Pročitat ćete nešto... ispripovjediti pričicu... pjesmicu... uopće...

— Tako može... Moglo bi se nešto iz židovskog života...

— Iz židovskog? Sjajno! Divno, dušo moja! Međutim... da li će to biti zgodno? Radi se o tome, prijane, da će na večeri biti Medcher s kćerkama... Prevjerio je, ali je ipak nezgodno... Uvrijedit će se... Dajte nešto drugo...

— Ti lijepo pričaš o Nijemcima — promrmlja Kisljajev.

— Može i to — složi se Kaskadov. — Uzmite njemački život... Samo, ovaj... teško da će i to biti zgodno. Njeno prevashodstvo je Njemica, rođena barunica von Rittkardt... Ne može, mili moj! Ustručavati se ne treba, ali nam to ne smeta, da budemo oprezni. Tako je vrijeme, među nama rečeno, kad svaki rado sve prima, kao da se njega tiče. Prošle godine, na primjer, pričali ste, između ostalog, pričicu iz jermenskog života, u kojoj, sjećate li se, stanovnici Nahičevana kažu: »Dajte nam vaše crijevo, a kad dadne bog, da bude u vas požar, mi ćemo vam dati dva crijeva.« Šta tu ima uvredljivo? A ipak su se uvrijedili!

— Strašno su se uvrijedili! — potvrdi Kisljajev.

— »Znamo mi, kažu, o kakvom on to Nahičevanu priča!« A gospođice su se crvenjele pri riječi »crijevo«. Sad se vi snađite, što je tu pristojno, a što je nepristojno! Oprezno i opet oprezno! Na primjer, da uzmemo ruski narodni život... nešto od Gorbunova[116] Veličanstveno! Divota! Ali ne možemo: njegovo prevashodstvo smatra, da je to izrugivanje naroda! Djelomično ima pravo, ali... grozno je ovo vrijeme, među nama rečeno! Đavo bi ga znao, kakvo je ovo vrijeme.

— Moglo bi se, znate, pročitati nešto od Njekrasova... »Na čelu kobna riječ se sjaji: na javnoj prodaje se rasprodaji!« Izvrsno!

— Ma kakvi... kakvi! — raširi Kaskadov ruke. — Bit će to obiteljsko veče... gospođe, djevojke, a vi odjednom — kobne riječi! Šta vam je! I ne pomišljajte! Možemo se snaći i bez pretjerivanja!

Dajte mi nešto onako netendenciozno, neutralno... nešto onako lagano.

— Šta bismo lagano? Možda Tolstojevu »Grešnicu«?

— Teško je to, prijane, — namršti se Kaskadov. — »Grešnica«, posljednji monolog iz »Teško pametnome«... Sve je to šablonizirano, otrcano i... djelomično polemično... izaberite nešto drugo... I, molim vas, ne ustručavajte se! Izaberite što hoćete... što hoćete!

Tljetvorski podiže uvis oči i zamisli se. Kisljajev pogleda u nj, uzdahne i prezirno zavrtje glavom.

— Bit će da si ti nemoralan čovjek, — progunđa on — kad ne možeš smisliti ništa moralno!

— Ne radi se tu o moralu, Zahare Iljiču, — zauze se Kaskadov. — Tljetvorski je jednostran — to je istina.

Tljetvorski pocrvenje i protrlja oko.

— A zašto me vi zovete, ako sam nemoralan, jednostran? — prozbori on ustajući i polazeći prema vratima. — Ja se ne guram.

Pošto Tljetvorski ode, Kaskadov se ushoda.

— Ne shvaćam ja takve ljude, Zahare Iljiču! — prozbori on, raskuštravajući kosu. — Bogom se kunem, da ne razumijem! Ja ni sam nisam zadrt, nisam nazadan... čak sam liberal i stradavam zbog svoga načina mišljenja, ali ne shvaćam to pretjerivanje, kao kod tog gospodina! Ja i, recimo... žandarmerijski poručnik Podljigajlov, slovimo kao slobodoumnici... društvo nas poprijeko gleda... Njegovo prevashodstvo sumnja, da se slažem s nekim idejama... Ali se ja ne odričem svojih uvjerenja! Ja sam liberal! Samo... takovi ljudi, kao ovaj Tljetvorski... to ne shvaćam! To je pretjerivanje, a ljude, koji pretjeruju, ja ne trpim! Ja nisam konzervativac, ali ih ne trpim! Osudite me, nazovite me zadrtim... ili čime god hoćete, ali ja ne mogu pružiti ruke gospodi a la Tljetvorski!

Kaskadov se iznureno sruči u naslonjač i zamisli se...

— Izbaciti ga, i gotovo! — promrmlja Kisljajev, pritiskujući pečatnjak onako u dokolici na manžetu... Iz-baciti... i... gotovo... i... gotovo!

Preveo I. Kušan.

U časopisu Oskoiki, br. 51, 22. prosinca 1884., sa potpisom: A. Čehonte.

BOŽIČNO DRVCE

Visoka, vazda zelena jela sudbine okićena je životnim dobrima... Odozdo do gore vise karijere, sretni slučajevi, podesne ženidbe, dobici u igri, šipci, čvrke po nosu i tako dalje. Oko drvca se sabila odrasla djeca. Sudbina im dijeli darove...

— Djeco, tko od vas hoće bogatu trgovkinju? — pita ona, skidajući s grane rumenu trgovkinju, koja je od glave do pete posuta biserjem i draguljima... — Dvije kuće na Pljuščihi, tri željeznarije, jedna pivnica, dvije stotine tisuća u novcu! Tko je želi?

— Ja! Ja! — posižu za trgovkinjom stotine ruku — Ja bih trgovkinju.

— Ne gurajte se, djeco, i ne uzrujavajte se... Sve će vas zadovoljiti... Trgovkinju nek uzme mladi eskulap. Čovjek, koji se posvetio nauci i uvrstio među dobrotvore čovječanstva, ne može biti bez para konja, dobrog pokućstva i slično. Uzmi, dragi doktore! Nema na čemu... Dakle, sad dolazi slijedeće iznenađenje! Namještenje na Cuhlomo-Pošenhonskoj željeznici! Deset tisuća plaće, isto toliko premije, radi se tri sata na mjesec, stan od trinaest soba i slično... Tko želi? Hoćeš li ti, Kolja? Uzmi, dragi moj! Idemo dalje... Mjesto gazdarice kod samotnog baruna Schmausa! Ah, ne navaljujte toliko, mesdames! Strpite se... Slijedeći! Mlada ljepuškasta djevojka, kćerka siromašnih, ali plemenitaških roditelja! Miraza nema ni prebijene pare, ali je zato prirode čestite, osjećajna, poetska! Tko je želi? (Stanka) Nitko?

— Ja bih je uzeo, ali nemam čime da je hranim! — čuje se iz kuta glas pjesnika.

— Znači, da je nitko neće?

— Molim vas, dajte, uzet ću je ja... Neka bude... — govori mali reumatični starčić, koji je službovao u duhovnoj konzistoriji. — Molim vas...

— Džepni rupčić Zorine![117] Tko ga želi?

— Ah!... Ja! Ja!... Nogu su mi zgnječili. Ovamo!

— Slijedeće iznenađenje. Bogata biblioteka, u kojoj se nalaze sabrana djela Kanta, Schopenhauera, Goethea, svih ruskih i stranih pisaca, sva sila starinskih folijanata, i t. d. Tko je želi?

— Ja bih! — kaže antikvar Svinopasov. — Molim vas! Svinopasov uzima knjižnicu, odabire »Proročanstva«, »Sanjarice«, »Listar«, »Priručnik za neženje«, a ostalo baca na pod.

— Slijedeći! Portret Okrejca![118]

Čuje se glasan smijeh.

— Dajte meni... — kaže vlasnik muzeja Winkler.[119] — Dobro će doći...

— Idemo dalje! Bogati okvir od nagrade »Novosti«.[120] (Stanka) Neće nitko? Kad je tako, idemo dalje... Poderane cipele!

Cipele zapadnu slikara... Napokon jelka ogoli, i publika se razilazi... Kraj drveta ostaje samo suradnik humorističkih novina.

— A što ima za mene? — pita on sudbinu. — Svi su dobili poneki dar, a ja baš ništa! To je svinjski od tebe!

— Sve su razgrabili, ništa nije ostalo... Ostao je, uostalom, samo šipak... Hoćeš li ga?

— Ne treba mi... Ionako su mi već dojadili ti šipci... Blagajne nekih moskovskih uredništava pune su tog blaga. Nema li što stvarnije?

— Uzmi ove okvire...

— Već ih imam.,.

— Evo ti povodac, uzde... Evo ti crveni križ, ako hoćeš... Zubobolja... Ježevi opanci... Mjesec dana zatvora zbog klevete u štampi...

— Sve to već imam...

— Olovnog vojnika, ako hoćeš... Zemljovid Sjevera. Humorist odmahuje rukom i odlazi kući, uzdajući se, da će božično drvce slijedeće godine biti darežljivije...

Preveo I. Kušan.

Štampano u časopisu »Razvlečenije«, br. 50, 27. prosinca 1884. Potpis: Čovjek bez slezene.

MINIĆ

Ljetno jutro. U zraku tišina; samo cvrčak cvrči na obali, i orlica negdje plaho mrmori. Na nebu nepomično stoje pahuljasti oblaci nalik na rasut snijeg... U blizini kupališta, što se gradi, praćaka se u vodi, ispod zelenih grana vrbika, tesar Gerasim, visok, mršav seljak s riđom, kovrčavom kosom i s obraslim licem. On dašće, puše i nastoji, silno trepćući, da izvadi nešto ispod ivina korijenja. Lice mu je pokriveno znojem. Sežanj dalje od Gerasima, do grla u vodi, stoji tesar Ljubim, mlad, grbav seljak trokutasta lica i uskih kineskih očica. I Gerasim i Ljubim, obojica su u košuljama i hlačama. Obojica su poplavila od studeni, jer već više nego sat sjede u vodi...

— A što ti neprestano zabadaš rukom? — viče grbavi Ljubim dršćući kao u groznici. — Drži ga, drži, luda glavo, jer će pobjeći, prokletnik! Drži, kažem ti!

— Neće pobjeći... Kamo bi on pobjegao? Zabio se pod čvorugu... govori Gerasim hripljivim, muklim basom, koji nije dolazio iz grla, nego iz dubine trbuha. — Sklizak je, šaljivac, pa nemaš za što da uhvatiš.

— Hvataj za škrge, za škrge!

— Ne vide se škrge... Čekaj, uhvatio sam se za nešto.... Za usnu sam uhvatio... Grize, šaljivac!

— Ne vuci za usnu, ne vuci, ispustit ćeš! Za škrge ga hvataj, za škrge hvataj! Opet si počeo zabadati rukom! Nedotupava li seljačine, oprosti, carice nebeska! Hvataj!

— »Hvataj«... zadirkuje Gerasim. — Baš se našao goso... Pođi sam i hvataj, đavle grbavi... Što stojiš?

— Uhvatio bih ja, kad bi bilo moguće... Zar bih ja mogao, kraj svoje niske komplekcije da stojim pod obalom? Tamo je duboko!

— Ništa zato, što je duboko... Zapllvaj...

Grbavac zamahuje rukama, pliva prema Gerasimu i hvata se za grane. Već pri prvom pokušaju da se uspravi glava mu dospijeva pod vodu, i on pušta mjehure.

— Eto, rekao sam, da je duboko! — govori on i srdito koluta bjeločnicama. — Da ti sjednem na vrat, je li?

— A ti stani na čvorugu... Čvoruga ima mnogo, prave stepenice...

Grbavac napipa petom čvorugu, čvrsto se uhvati istodobno za nekoliko grana i stane na nju... Postigavši ravnotežu i učvrstivši se na novom položaju, on se izvija i, nastojeći da mu voda ne uđe u usta, počinje desnom rukom čeprkati između čvoruga. Zaplećući se u podvodnom raslinstvu, kližući po mahovini, što prekriva čvoruge, njegova ruka nailazi na oštra rakova kliješta...

— Samo smo tebe još trebali ovdje, đavla! — govori Ljubim i ljutito izbacuje raka na obalu.

Njegova ruka napipa napokon Gerasimovu, spušta se po njoj i nailazi na nešto sklisko, hladno.

— E-t-to ga!... — smješka se Ljubim. — Si-lan je, šaljivac... Raširi malo prste, odmah ću ga... za škrge... Čekaj, ne guraj laktom... odmah ću ga... odmah, samo da ga prihvatim... Ne možeš mu doći do glave... Pipaš mu samo trbuh... Ubij mi komarca na vratu — pali! Odmah ću... pod škrge ću ga... Zađi sa strane, guraj ga, guraj! Kvrcni ga prstom!

Nađuvši obraze, zadržavši dah, grbavac izbulji oči. Očito već tura prste pod škrge, ali se uto lome grane, za koje se drži njegova lijeva ruka. On gubi ravnotežu i — pljus u vodu! Vodeni krugovi bježe od obale, kao da se poplašiše, a na mjestu pada iskaču mjehuri. Grbavac ispliva. Otpuhuje i hvata se za grane.

— Još ćeš se i utopiti, đavle, pa ću odgovarati za tebe!... hriplje Gerasim. — Izlazi, đavo te odnio! Sam ću izvući!

Počinje psovanje... A sunce peče i peče. Sjene se skraćuju i ulaze u se kao puževi rogovi... Visoka trava, što ju je ugrijalo sunce, počinje ispuštati gust, otužno sladak miris. Uskoro će već i podne, a Gerasim i Ljubim još se uvijek koprcaju pod ivinim grmljem. Promiukao bas i ozebao, piskav tenor neumorno remete tišinu ljetnoga dana.

— Vuci za škrge, vuci! Čekaj, ja ću ga izgurati! A kamo guraš tu svoju ručetinu? Prstom, a ne šakom — njuško! Zađi sa strane! Slijeva zađi, slijeva, desno je vir! Dospjet ćeš đavlu na večeru! Vuci za usnu!

Čuje se pucketanje biča... Po položenoj obali stado se lijeno povlači k pojilu. Tjera ga pastir Jefim. Pastir, loman starac s jednim okom, ide pognute glave i gleda sebi pod noge. Najprije prilaze k vodi ovce, za njima konji, za konjima krave.

— Gurni ga odozdo! — čuje on Ljubimov glas. — Provuci prst! Pa zar si gluh, đavle? Tfu!

— Koga vi to, braćo? — viče Jefim.

— Minića! Nikako da ga izvučemo! Zabio se pod čvorugu! Zalazi sa strane! Zalazi, zalazi!

Jefim čas škilji na ribiče, a zatim skida opanke od lika, baca vrećicu s ramena i skida košulju. U njega nema strpljivosti, da skine i hlače. Prekrstivši se i balansirajući mršavim, tamnim rukama, ulazi u hlačama u vodu... Učini pedesetak koraka po ilovastom dnu, a zatim zapliva.

— Čekajte, dječice! — viče on. — Čekajte! Ne izvlačite ga nasumce, ispustite. Treba znalački!...

Jefim se pridružuje tesarima i sva se trojica, gurajući jedan drugoga laktima i koljenima, pušući i psujući, guraju na istome mjestu... Grbavi Ljubim grca, i zrak se javlja reskim, grčevitim kašljem.

— Gdje je pastir? — začuje se krik s obale. — Jefi-me! Pastiru! Gdje si? Stado je zašlo u vrt! Goni ga, goni iz vrta! Goni ga! Pa gdje je on, razbojnik stari!

Čuju se muški glasovi, pa ženski glas... Iza plota gospodskoga vrta pokazuje se gospodar Andrej Andrejič u kućnom haljetku, skrojenom od perzijskoga šala, i s novinama u ruci... Upitno gleda u pravcu krike, što dopire s rijeke, a zatim pobrza sitnim koracima prema kupalištu...

— Što se tu događa? Tko galami? — pita on strogo, ugledavši kroz grane vrbika tri mokre glave ribiča. — Što se ovdje vrtite?

— Ri... ribicu hvatamo... — muca Jefim ne podižući glave.

— Dat ću ja tebi ribicu! Stado je zašlo u vrt, a on bi ribicu!... A kad će biti gotova kupaonica, đavli? Radite već dva dana, a gdje se što vidi?

— B... bit će gotova... — stenje Gerasim. — Ljeto je dugo, vaše visokorođe, dospjet ćete još da se operete... Pfrrr... Eto, nikako da iziđemo na kraj s minićem... Zavukao se pod čvorugu, kao u rupu: ni s mjesta...

— Minić? — pita gospodar, i oči mu se prevlače lakom. — Pa vucite ga brže!

— A dat ćeš pol rublja... Iskazat ćemo ti uslugu, ako... Krupan je minić — kao tvoja trgovkinja... Vrijedi pol rublja, vaše visokorođe... za trud... Ne plaši ga, Ljubime, ne plaši, izmučit ćeš ga! Podupiri odozdo! Vuci čvorugu prema gore, dobri čovječe... kako ti je ime? Prema gore, a ne prema dolje, đavle! Ne klatite nogama!

Prolazi pet, deset minuta... Gospodar je nestrpljiv.

— Vasiliju! — viče on okrenuvši se prema gospoštiji., — Vasjka! Pozovite mi Vasilija!

Pritrčava kočijaš Vasilij. On nešto žvače i teško diše.

— Ulazi u vodu, — zapovijeda mu gospodar, — pomozi im da izvuku minića... Minića neće izvući!

Vasilij se brzo svlači i ulazi u vodu.

— Odmah ću... — mrmlja on. — Gdje je minić? Odmah ću... Mi ćemo to začas! A ti otiđi, Jefime! Tu nema posla za tebe, stara čovjeka, što da se pačaš u posao koji nije za tebe! Gdje je tu minić? Odmah ću ga... Evo ga! Pustite ruke!

— A što, pustite ruke? Znamo i sami: pustite ruke! A ti izvuci!

— Pa zar ćeš ga tako izvući? Treba za glavu!

— A glava je pod čvorugom! Zna se, glupane!

— No, ne laj, jer će odletjeti! Bagro!

— Takve riječi, pa pred gospodinom vlastelinom... mrsi Jefim. — Nećete izvući, braćo! I previše je spretno zasjeo ondje!

— Pričekajte, odmah ću... — govori vlastelin i počinje se brzo svlačiti. — Tu ste četiri glupana, a minića ne možete da izvučete!

Svukavši se, Andrej Andrejič čeka da se ohladi, pa ulazi u vodu. No ni njegovo upletanje ne vodi ni do čega.

— Treba čvorugu podsjeći! — zaključuje konačno Ljubim. — Gerasime, pođi po sjekiru! Sjekiru podajte!

— Nemojte da sebi odsiječete prste! — reče vlastelin, kad odjeknule udarci sjekire o čvorugu pod vodom. — Jefime, iziđi odavle! Čekajte, ja ću izvući minića... Vi krivo...

Čvoruga je podsječena. Polako je lome, i Andrej Andrejič, sav sretan, osjeća kako mu prsti ulaze pod Škrge miniću.

— Vučem, braćo! Ne skupljajte se u gomilu... stojte... vučem!

Na površini se pokazuje velika minićeva glava, a za njom crno tijelo, aršin dugačko. Minić teško vrti repom i nastoji da se istrgne.

— Varaš se... Rog tebi, brate. Uhvatio se? Aha!

Po svim licima razlijeva se meden smiješak. Časak prolazi u šutljivom promatranju.

— Minić i pol! — mrsi Jefim češući se pod ključnim kostima. — Bit će u njemu desetak funti...

— Nda... — potvrđuje vlastelin. — Sve mu se jetra nadimlju. Kako mu ih pritište iznutra! A...ah!

Minić najedamput trgne rep uvis, i ribiči čuju jak pljesak... Svi šire ruke, no već je kasno; miniću — stavi soli na rep.

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama«, br. 177, 1. srpnja 1885., sa potpisom: A. Čehonte. Ušlo u zbornik »Šarene priče« iz 1886. g. i u sva njegova kasnija izdanja. 1900. g. Čehov je novelu uvrstio u II. knjigu svojih Sab. djela.

KONJSKO PREZIME

Umirovljenoga general-majora Buldjejeva zaboljeli zubi. Grgotao je usta rakijom i konjakom, metao na bolesni zub duhansku čađu, opijum, terpentinsko ulje i petrolej, mazao obraz jodom, u ušima je imao vatu namočenu u alkohol, ali sve to ili mu nije pomagalo, ili je izazivalo mučninu. Dolazio mu je i doktor. Pročeprkao mu u zubu, propisao kinin, ali ni to mu nije pomoglo. Predložio mu da izvadi bolesni zub, ali general se tome usprotivio. Svi ukućani — žena, djeca, služinčad, pa čak i mali kuharski naučnik Petjka, nudili su mu svaki svoje sredstvo. Među ostalima dođe k njemu i Buldjejevljev špan Ivan Jevsejič i posavjetuje mu da se liječi čaranjem.

— Tu je u našem kotaru, vaša preuzvišenosti, — reče on — prije desetak godina služio trošarinski nadzornik Jakov Vasiljič. Čaranjem je liječio zube — prva klasa. Samo se okrene k prozoru, nešto uzme šaptati, pljucne. i kao da je rukom izbrisano! Takva mu je snaga data...

— A gdje je sada?

— Poslije toga kako smo ga otpustili iz trošarinske službe stanuje kod punice u Saratovu. Sad samo od zuba i živi. Čim nekoga zaboli zub, ide k njemu, i on pomogne... Tamošnje Saratovce liječi kod sebe kod kuće, a koji su iz drugih gradova, njih telegrafski. Pošaljite mu depešu, vaša preuzvišenosti, eto tako i tako.... slugu božjega Aleksija bole zubi, molim izliječiti. A novce za liječenje poslat ćete poštom.

— Nesmisao! Šarlatanstvo!

— Pa vi pokušajte, vaša preuzvišenosti. Velik je ljubitelj votke, ne živi sa ženom, nego s nekom Njemicom, strahovito kune, ali može se reći, izvanredno je čudotvoran gospodin.

— Pošalji telegram, Aljoša! — stane generalica moliti.

— Ti eto ne vjeruješ u čaranje, a ja sam to na sebi iskusila.

Makar i ne vjeruješ, ali zašto da ne pošalješ. Ta od toga ti neće ruke otpasti.

— Pa dobro, — pristane Buldjejev. — Kraj tih bolova i samomu bih đavlu poslao depešu, a kamoli trošarincu... Oh! Ne mogu izdržati! No, a gdje stanuje taj tvoj trošarinski nadzornik? Kako ću mu pisati?

General sjedne za stol i uzme pero u ruku.

— Svaki ga pas pozna u Saratovu — reče špan. — Izvolite pisati, vaša preuzvišenosti, u grad Saratov, dakle... Blagorodnomu gospodinu Jakovu Vasiljiču... Vasiljiču...

— No?

— Vasiljiču... Jakovu Vasiljiču... s prezimenom... A prezime sam mu eto zaboravio!... Vasiljiču... Dovraga... Ma kako mu je prezime? Otoič, kad sam išao ovamo, znao sam ga... Dopustite...

Ivan Jevsejič uzdigne oči prema stropu i stane micati usnama. Buldjejev i generalica su nestrpljivo čekali.

— Dakle što je? Brže misli!

— Odmah... Vasiljiču... Jakovu Vasiljiču... Zaboravio sam! Još usto takvo obično prezime... nekako kao da je konjsko... Kobilin? Ne, nije Kobilin. Čekajte... Da nije Pastuhov? Ne, nije ni Pastuhov. Ma znam da je konjsko prezime, ali kakvo — to mi je ispalo iz glave...

— Ajgirov?

— Nije. Čekajte... Kobilicin... Kobilatnikov... Kobeljev...

— To je pseće,[121] a ne konjsko. Zdrepčićev?

— Ne, nije ni Zdrepčićev... Kljusin... Mulin... Zdrebičin... Sve nije ono pravo...

— Pa kako ću mu onda pisati? Ded razmisli!

— Odmah. Paripov... Kobilkin... Rudnjakov...

— Rudnjakovski? — upita generalica.

— Nije. Pripregin... Ne, nije ni to. Zaboravio sam ga!

— Vrag te odnio, pa što mi onda dolaziš sa savjetima, kad si zaboravio? — razljuti se general. — Odlazi odavde!

Ivan Jevsejič polagano izađe, a general se uhvati za lice i ushoda se po sobama.

— Jao, gospode! — vapio je on. — Jao, majko rođena! Jao, sve mi se smrklo pred očima!

Špan iziđe u vrt, uzdigne oči prema nebu i stane se prisjećati prezimena trošarinskog nadzornika:

— Žerebčikov... Žerebkovski... Žerebenko... Ne, nije to! Konjevski... Konjevič... Žerebkovič... Kobilanski...

Malo kasnije pozovu ga gospoštiji.

— Jesi li se sjetio? — upita ga general.

— Nisam, vaša preuzvišenosti.

— Možda je Konjavski? Paripovski? Nije?

I u kući svi na jagmu stali izmišljati prezimena. Prorešetali sve starosti, spolove i odlike konja, sjetili se grive, kopita, hama... U kući, u vrtu, u služinskoj sobi i u kuhinji, čeljad je hodala iz jednoga kuta u drugi, česala se po čelu i tražila prezime...

Špana su svaki čas zvali u kuću.

— Je li Čoporov? — pitali su ga. — Kopitin? Žerebovski?

— Nije — odgovarao je Ivan Jevsejič, uzdizao oči i dalje na glas razmišljao. — Konjenko... Konjčenko... Žerebejev... Kobiljejev...

— Tata — vikao je netko iz dječje sobe. — Trojkin! Uzdicin!

Uskomešalo se cijelo imanje. Nestrpljivi, izmučeni general obeća pet rubalja onomu, tko se sjeti pravoga prezimena, i cijele su hrpe ljudi stale hodati za Ivanom Jevsejičem...

— Doratov! — salijetali su ga. — Kasačevski! Konjički!

Ali i veče je omrknulo, a prezime još uvijek nije bilo nađeno. Tako su i legli spavati, a da nisu poslali telegram.

General nije cijelu noć spavao, hodao je iz jednoga kuta u drugi i stenjao... Poslije dva sata izjutra izađe iz kuće i pokuca španu na prozor.

— Nije li Škopljanski? — upita on plačljivim glasom.

— Ne, nije Škopljanski, vaša preuzvišenosti — odgovori Ivan Jevsejič i s osjećajem krivnje uzdahne.

— Pa možda prezime i nije konjsko, nego neko drugačije?

— Ma pravu vam božju istinu kažem, vaša preuzvišenosti, konjsko je... Toga se baš dobro sjećam.

— Kakav si mi ti, brate, bezglav čovjek... Za mene je sada to prezime valjda skupocjenije od svega na svijetu. Izmučio sam se!

Ujutro general opet pošalje po doktora.

— Nek se vadi! — odluči on. — Nemam više snage da patim...

Doktor dođe i izvadi bolesni zub. Bol se odmah utiša, i general se umiri. Pošto je obavio svoj posao i za svoj trud primio koliko ga je išlo, doktor sjedne u svoju bričku i krene kući. Iza kapije, u polju, sastane Ivana Jevsejiča... Špan je stajao uz rub ceste, koncentrirano piljio sebi pod noge i o nečem razmišljao. Sudeći po naborima, što su mu se usjekli na čelu, i po izrazu očiju, misli su mu bile napregnute, teške...

— Alatov... Kolanov... — mrmljao je on. — Homutov... Konjev...

— Ivane Jevsejiču! — obrati mu se doktor. — Ne bih li, prijane, kod vas mogao kupiti jedno pet četvrti[122] zobi? Meni naši seljaci prodaju zob, ali ta je jako loša...

Ivan Jevsejić tupo pogleda u doktora, nekako se čudno nasmiješi i, ne odgovorivši ni riječi, pljesne rukama i potrči prema gospoštijskoj kući takvom brzinom, kao da ga progoni bijesan pas.

— Domislio sam se, vaša preuzvišenosti! — za vikne on radosno, sav izvan sebe, upadajući generalu u sobu. — Domislio sam se, daj bože doktoru zdravlja! Zobin! Zobin je prezime trošarinskog nadzornika. Zobin, vaša preuzvišenosti! Šaljite telegram Zobinu!

— Evo ti! — reče general prezirno i približi njegovu licu dva šipka. — Sad mi više ne treba tvoje konjsko prezime! Evo ti!

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama«, br. 183, 7. srpnja 1885., sa potpisom: A. Čehonte. Popravivši nešto humoresku, Čehov ju je uvrstio u II. knjigu svojih Sabranih djela (1900. g.)

ZALUTALI

Predjel ljetnikovaca, ovijen noćnim mrakom. Na seoskom zvoniku odbija sat. Državni odvjetnici Kozjavkin i Laev, obojica malo »dobre volje«, izlaze, pomalo teturajući, iz šume i idu prema ljetnikovcima.

No, hvala stvoritelju, stigosmo... — govori Kozjavkin teško dišući. — U ovom stanju propješačiti pet vrsta od međupostaje — pravo je junaštvo. Srašno sam se izmučio! I kao za prkos, nigdje kola...

— Golubiću, Petja... ne mogu! Ne budem li za pet časaka u postelji, umrijet ću, mislim...

— U po-ste-lji! Eh, obijestan si, brate! Najprije ćemo povečerati, popit ćemo crvenoga, pa istom onda u postelju. Ja i Veročka nećemo ti dati da spavaš. A lijepo ti je, braco moj, biti oženjen! Ti to ne razumiješ, kruta dušo! Stići ću sad na kući umoran, izmučen... dočekat će me žena, koja me voli, napojit će me čajem, nahranit će me, a iz zahvalnosti za moj trud, za ljubav, pogledat će me svojim crnim očicama tako nježno i toplo, da ću zaboraviti, braco moj, i na umor, i na provalnu krađu, i na prizivni sud, i na vrhovni sud... Krrrasno!

— No... meni, čini mi se, otpadoše noge... Jedva me nose... Silno žeđam...

— No eto, kod kuće smo.

Prijatelji prilaze jednom od ljetnikovaca i zaustavljaju se pred prozorom na kraju.

— Ljetnikovčić je sjajan, — govori Kozjavkin. — A vidjet ćeš sutra kakvi su ovdje vidici! Prozori su u tami. Bit će da je Veročka već legla, nije htjela da čeka. Leži i muči se zacijelo, što me nema tako dugo... (udara trskom po prozoru, koji se otvara). Baš je neustrašiva, liježe u postelju i ne zatvara prozore (skida pelerinu i baca je, zajedno s torbom za spise, kroz prozor). Vruće je! Hajde da zapjevamo podoknicu, nasmijat ćemo je... (pjeva): »Mjesec plovi noćnim nebom... Vjetrić jedva, jedva ljulja...« Pjevaj, Aljoša! Veročko, ne bi li otpjevala Schubertovu serenadu? (pjeva): »Pj-jesma moja-a-a... leti s molbo-om...« (prekida ga grčevit kašalj). Tfu! Veročko, recide Aksinji, da nam otvori vratašca u ogradi! (Stanka!). Veročko! Ta ne budi lijena, ustani, draga! (Staje na kamen i gleda kroz prozor.) Verice, zlato moje, Veričice... anđelčiću, ženo moja najdraža, ustani i

reci Aksinji, da nam otvori vratašca u ogradi! Ta valjda ne spavaš! Mamice, bogami, tako smo umorni i iznemogli, da nam nimalo nije do šale. Ta pješačili smo od postaje! No, čuješ li ili ne? Ah, do đavola! (Kuša da uđe kroz prozor, ali odleti). Gostu su te šale možda neugodne! Ti si, Vero, vidim, još uvijek onakva pitomica internata, kakva si i bila — samo da ti je praviti nestašluke...

— A možda Vera Stepanovna spava! — govori Laev.

— Ne spava! Ona bi vjerojatno htjela, da podignem buku i da uznemirim sve susjede! Već se počinjem srditi, Vero! Ah. do đavola! Podupri me, Aljošo, ući ću! Ružna si djevojčica, učenica i ništa više!... Podupri!

Laev, pušući, podupire Kozjavkina. Kozjavkin ulazi kroz prozor i iščezava u tami sobe.

— Verko! — čuje čas kasnije Laev. — Gdje si? Do đ-đ-đavola... Tfu, čime sam to uprljao ruku! Tfu!

Čuje se šuštanje, udaranje krilima i očajnički krik kokoši.

— Eto ti ga na! — čuje Laev. — Vero, odakle nam kokoši? Do đavola, pa tu ih je sva sila! Pletena košara s tukom... Kljuje, gadura!

Kroz prozor bučno izlijeću dvije kokoši i trče ulicom derući se što ih grlo nosi.

— Aljoša, pa mi nismo dospjeli na pravo mjesto! — govori Kozjavkin plačljivim glasom. — Tu su neke kokoši... Bit će da sam pobrkao... Ah, odnio vas đavo, uzletjele se tu, prokletnice!

— Pa izađi brže! Razumiješ? Umirem od žeđe!

— Odmah... Na, samo da nađem pelerinu i torbu za spise...

— Upali šibicu!

— Šibice su u pelerini... Sam me đavo nanio ovamo! Svi su ljetnikovci jednaki, ni đavo ih ne bi razlikovao u tami. Oh, tuka me kljunula u lice! G-gadura!

— Izlazi brže, još će pomisliti, da kokoši krademo!

— Odmah... Nikako da nađem pelerinu. Tu se povlače sve same krpe, pa čovjek ne može da razabere gdje je tu pelerina. Dobaci mi šibice!

— Nemam šibica!

— Krasno, nego šta! Pa što ćemo? Bez pelerine i torbe ne mogu nipošto... Moram ih naći.

— Ne razumijem kako čovjek može da ne prepozna vlastiti ljetnikovac — uzbuđuje se Laev. — Pijana njuško... Da sam znao, da će izići takva pripovijest, ne bih ni za što bio pošao s tobom. Sad bih bio kod kuće, mirno bih spavao, a sad, na, izvoli, muči se... Strašno sam umoran, žeđam... vrti mi se u glavi!

— Odmah, odmah... nećeš umrijeti...

Mimo Laevljevu glavu proleti velik pijetao. Laev duboko uzdahne, odmahne rukom kao bez nade i sjedne na kamen. Duša mu je na jeziku od žeđi, oči mu se sklapaju, glava mu se spušta... Prolazi valjda peta, deseta, pa konačno i dvadeseta minuta, a Kozjavkin se još uvijek nateže s kokošima.

— Petre, hoćeš li uskoro?

— Odmah. Bio sam nekako našao torbu, ali sam je opet izgubio.

Laev podupire glavu šakama i zatvara oči. Krika kokoši postaje sve jača. Stanovnice ljetnikovca izlijeću kroz prozor i — njemu se čini — kao da sove kruže u tami nad njegovom glavom. Od njihove dernjave sve mu zvoni u ušima, dušu mu zahvaća strava.

»S-kot!«... misli on. »Pozvao čovjeka u goste, obećao mu, da će ga pogostiti vinom i kiselim mlijekom, a mjesto toga on me prisilio da pješačim od postaje i da slušam te kokoši...«

Uzrujavajući se, Laev tura podbradak u ovratnik, stavlja glavu na svoju torbu za spise, te se malo po malo smiruje. Umor čini svoje, i njega počinje svladavati san.

— Našao sam torbu! — čuje on pobjedonosni glas Kozjavkinov. — Odmah ću naći pelerinu i — basta, idemo!

No uto začuje kroz san pasji lavež. Laje najprije jedan pas, zatim drugi, treći... i pasji lavež, pomiješan s kokodakanjem kokoši, daje neku divlju muziku. Netko prilazi Laevu i pita ga za nešto. Zatim on čuje, da preko njegove glave ulaze kroz prozor, lupaju, viču... Žena s crvenom pregačom stoji kraj njega, sa svjetiljkom u ruci, i pita ga nešto.

— Nemate prava da mi to kažete! — čuje on Kozjavkinov glas. — Ja sam državni odvjetnik, kandidat pravnih nauka Kozjavkin. Evo vam moja posjetnica!

— Što će mi vaša posjetnica! — govori netko hripavim basom. — Sve ste mi kokoši rastjerali, zgazili ste jaja! Pogledajte, što ste sve

načinili! Već sutra, ako ne danas, tukice su trebale da se izlegnu, a vi ste zgnječili... Što mi tu pomaže vaša posjetnica?

— Vi me ne smijete zadržavati! Da! Ne dopuštam!

»Pio bih«... — misli Laev nastojeći da otvori oči i osjećajući kako mu se netko iznad glave spušta s prozora.

— Ja sam Kozjavkin! Tu je moj ljetnikovac, svi me ovdje poznaju!

— Ne poznamo mi nikakva Kozjavkina!

— Što ti tu meni pripovijedaš? Pozovi seoskoga kneza! On me pozna.

— Ne ljutite se, odmah će doći glavar seoskoga redarstva... Sve vlasnike ovdašnjih ljetnikovaca poznamo, a vas nikad u životu ne vidjesmo.

— Već petu godinu stanujem u ljetnikovcu u Gnjilim Viselkama.

— Gle! Zar su ovo Viselke? Ovdje je Hilovo, a Gnjile Viselke su više udesno, iza tvornice šibica. Koje četiri vrste odavle.

— Đavo me odnio! Pošao sam dakle pogrešnim putom!

Ljudska i ptičja krika miješa se s pasjim lavežem. U kaosu zvukova ističe se Kozjavkinov glas:

— Ne smijete! Platit ću! Znat ćete s kim imate posla!

Glasovi se na koncu malo po malo stišavaju. Laev osjeća, da ga drmaju za rame.

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama, br. 191, od 15. srpnja 1885., sa potpisom: A. Čehonte. Uvršteno i u zbornik »Šarene priče« iz 1886. g., a kasnije (1889.) i u prvu knjigu Sabranih djela.

LOVAC

Vruće i sparno podne. Na nebu ni oblačića... Trava, što ju je spalilo sunce, gleda tužno, bez nade: pa da i dođe kiša, ona se više neće zazelenjeti... Šuma stoji šutke, nepomično, upravo kao da se nekamo zagledala svojim vrhovima, ili kao da štogod čeka.

Krajem proplanka vuče se lijeno, gegajući, visok muškarac uskih ramena, čovjek od četrdesetak godina, u crvenoj košulji, u zakrpanim gospodskim hlačama i s visokim čizmama. Vuče se putom. Desno se zeleni proplanak, a lijevo, sve do horizonta, prostire se zlaćano more dozrele raži... On je crven i znojan. Na lijepoj, svijetloj glavi izazovno sjedi bijela kapica s ravnim džokejskim štitom, očito dar kakva gospodičića, kojemu se prohtjelo da bude široke ruke. Preko ramena prebačena je lovačka torba, u kojoj leži pritisnut tetrijeb-mužjak. Muškarac drži u ruci dvocjevku za zakočenim otponcem i škilji na svojega starog, mršavog psa, koji trči pred njim i onjuškuje grmlje. Naokolo je tiho, nigdje zvuka... Sve živo posakrivalo se zbog vrućine.

— Jegore Vlasiču! — čuje lovac najedamput tihi glas.

On se trgne, ogleda se, i obrve mu se namršte. Kraj njega stoji, upravo kao da je iz zemlje nikla, bljedolika žena od tridesetak godina, sa srpom u ruci. Ona nastoji da mu se zagleda u lice i sramežljivo se smješka.

— A, ti si to, Pelagejo! — govori lovac zaustavljajući se i polako spuštajući otponac. — Hm!... Pa kako si dospjela ovamo?

— Žene iz našega sela rade ovdje, pa sam, eto, i ja s njima... kao radnica, Jegore Vlasiču.

— Tako... — mrmlja Jegor Vlasič i polako ide dalje.

Pelageja za njim. Učine šutke dvadesetak koraka.

— Davno vas već nisam vidjela, Jegore Vlasiču... — govori Pelageja nježno gledajući lovčeva ramena i lopatice u pokretu. — Otkako ste na uskrsnu nedjelju ušli u našu kolibu da se napijete vode, nismo vas više ni vidjeli... Na uskrsnu ste se nedjelju svratili, a i to, bog budi s nama... u pijanom stanju... Grdili ste, tukli i otišli... A ja sve čekam... oči sam izgubila čekajući vas... Eh, Jegore Vlasiču, Jegore Vlasiču! Da se bar jedamput svratite!

— A što bih radio kod tebe?

— Pa, onaj... naravno, posla nema, ali tako... ipak, gospodarstvo... Da pogledate što i kako... Gospodar ste... Gle, tetrijebića ste ustrijelili, Jegore Vlasiču! Pa ne biste li sjeli, odmorili se...

Govoreći ovako, Pelageja se smije kao budala i gleda gore u Jegorovo lice. I lice joj se pritom sja od sreće...

— Da malo sjednem? Pa mogu... — govori ravnodušnim tonom Jegor izabire mjestance između dviju mladih jela. — A što ti stojiš? Sjedni i ti!

Pelageja sjeda podalje, na pripeci, stidi se svoje radosti i pokriva rukom nasmijana usta. Koje dvije minute prođoše u šutnji.

— Da bar jedamput svratite — govori tiho Pelageja.

— Zašto? — uzdiše Jegor skidajući svoju kapicu i otirući rukavom čelo. — Nema nikakve potrebe. Svratiti se na sat-dva — samo je gnjavaža, samo te uznemirim, a stalno živjeti u selu — duša ne izdrži. Znaš i sama, ja sam čovjek razmažen... Htio bih da imam i postelju, i dobar čaj; htio bih da slušam fine razgovore, da mi svi iskazuju čast, a kod tebe tamo u selu sve sama sirotinja, čađ... Ni jedan dan ne bih izdržao. Da izađe, recimo, takav ukaz, pa da moram svakako živjeti kod tebe, ili bih zapalio kolibu, ili bih ruku digao na se. Izmalena leži u meni ta razmaženost, tu nema pomoći.

— Gdje živite sadeka?

— Kod vlastelina, kod Dmitrija Ivanića, kao lovac. Dobavljam divljač za njegov stol, a drži me uglavnom tako... zbog zabave.

— Posao vam nije ozbiljan, Jegore Vlasiču... Ljudima je to zabava, a vama je to nešto kao zanat... pravo zanimanje...

— Ne razumiješ ti, glupa si, — govori Jegor sanjarski gledajući u nebo... Nikad nisi razumjela i nikad nećeš razumjeti kakav sam ja čovjek... Za tebe sam ja čovjek neozbiljan, čovjek koji je zalutao, a za onoga tko razumije ja sam strijelac bez premca u cijelom kotaru. Gospoda to osjećaju, pa su me i u novine stavili. Nema čovjeka, koji bi mogao da se usporedi sa mnom kao lovac... A što ja ne marim za Vaš seoski posao, ne činim to ni zbog razmaženosti ni zbog oholosti. Već od malih nogu, znaš i sama, nisam znao ni za što drugo osim za pušku i pse. Kad bi mi oduzeli pušku, uhvatio bih udicu, kad bi mi i udicu uzeli, rukama bih hvatao. No, pa bavio sam se i preprodajom konja, po sajmovima sam trčao, kad je bilo novaca, a znaš i sama:

kad se mužik zapiše u lovce ili trgovce konjima, zbogom ralo. Kad u čovjeka jednom uđe duh slobode, ničim ga nećeš iščačkati. To ti je kao kad koji gospodin ode u glumce ili u umjetnike druge koje vrste, nikad više od njega ni činovnik ni vlastelin.

Ti si žena, ne razumiješ, a to treba razumjeti.

— Ja razumijem, Jegore Vlasiču.

— Bit će da ne razumiješ, kad se spremaš da zaplačeš...

— Ja... ja ne plačem... — govori Pelageja odvraćajući se. — Grijeh je to, Jegore Vlasiču! Da provedeš bar jedan dan sa mnom, nesretnicom. Već sam vam dvanaest godina žena, a... a među nama ljubavi nikad nije bilo!... Ja... ja ne plačem.

— Ljubavi... — mrmlja Jegor češući ruku. — Nikakve ljubavi ne može da bude. Mi smo samo po imenu muž i žena, a zar je zaista tako? Ja sam za tebe divljak, a ti si za me prosta žena, koja ništa ne razumije. Zar smo mi jedno drugome par? Ja sam slobodan, razmažen, lutalica, a ti si radnica, hodaš u opancima, u blatu živiš, leđa ne ispravljaš. Ja se smatram prvim čovjekom među lovcima, a ti na me gledaš sa samilošću... Pa gdje bismo mi bili par?

— Ta vjenčani smo, Jegore Vlasiču! — jeca Pelageja.

— Ne po svojoj volji... Zar si zaboravila? Grofu Sergeju Pavliču zahvali... i sebi. Grof me, iz zavisti, što gađam bolje od njega, cijeli mjesec napajao vinom, a pijana čovjeka možeš ne samo vjenčati, nego i na drugu vjeru prevesti. Uhvatio me i pijana me, za osvetu, vjenčao s tobom... Lovca s govedaricom. Vidjela si, da sam pijan, pa zašto si se udala?

Ta nisi kmetica, mogla si da se usprotiviš! Istina, za govedaricu je sreća, da pođe za lovca, no treba imati i pameti. Zato sad pati, plači. Grofu je to šala, a ti plači... udaraj glavom o stijenu...

Nastaje šutnja. Iznad proplanka lete tri divlje patke. Jegor ih gleda. Pratio ih je pogledom sve dok se nisu, pretvorivši se u tri jedva vidljive točke, spustile daleko iza šume.

— Od čega živiš? — upita on odvrativši pogled od pataka i svrnuvši ga na Pelageju.

— Sadeka idem na rad, a zimi uzimam djetešce iz odgajališta, dojim ga. Daju mi pol rublja na mjesec.

— Tako...

Opet šutnja. S požnjevene njive dopire tiha pjesma, koja se prekida već u početku. Previše je vruće, tko bi pjevao...

— Kažu, da ste Akulini podigli novu kolibu, — govori Pelageja.

Jegor šuti.

— Bit će da vam je po srcu...

— Takva ti je već sreća, sudbina! — govori lovac protežući se. — Trpi, siroto. No, pa zbogom, zabrbljao sam se... Do večeri moram stići u Boltovo...

Jegor se diže, proteže se i prebacuje pušku preko ramena. Pelageja ustaje.

— A kad ćete doći u selo? — pita ona tiho.

— Nemam tamo posla. Trijezan ne ću doći nikada, a slaba ti korist od pijana čovjeka. Ljut sam, kad sam pijan... Zbogom!

— Zbogom, Jegore Vlasiču...

Jegor stavi kapu na zatiljak, cmoknuvši pozove psa i nastavi put. Pelageja stoji na mjestu i gleda za njim... Ona vidi njegove lopatice u pokretu, njegov čvrsti zatiljak, lijen, nehajan hod, i oči su joj pune tuge i nježnosti... Njezin pogled leti po mršavom, visokom liku njezina muža, miluje ga, pokriva ga nježnošću... On kao da osjeća taj pogled, zaustavlja se, obazire se... Premda on šuti, Pelageja vidi, po njegovu licu, po uzdignutim ramenima, da bi on htio štogod da joj kaže. Ona mu plaho pristupa i zaklinje ga pogledom.

— Evo ti! — govori on odvraćajući se.

Daje joj otrcani rubalj i brzo odlazi.

— Zbogom, Jegore Vlasiču! — govori ona nesvijesno primajući rubalj.

On ide dugačkim putom, ravnim kao istegnut remen... Ona stoji, blijeda, nepomična, kao kip, i pogledom hvata svaki njegov korak. No crvena se boja njegove košulje slijeva, eto, s tamnom bojom hlača, koraci su nevidljivi, psa ne razlikuješ od čizama. Vidi se samo bijela kapica, no... Jegor najedamput skreće udesno, u šumarak, i kapa iščezava u zelenilu.

— Zbogom, Jegore Vlasiču! — šapće Pelageja i diže se na prste, da bar još jedamput ugleda bijelu kapicu.

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama« (br. 194, od 18. srpnja 1885. god. sa potpisom: A. Čehonte. Uvršteno u sva izdanja zbornika »Šarene priče«, te u III. knjigu Sabranih djela (1901.).

ZLOMIŠLJENIK

Pred istražnim sucem stoji omalen, izvanredno mršav seljačić u šareno ispruganoj košulji i zakrpanim gaćama. Njegovo dlakama obraslo i kozičavo lice i oči, koje mu se jedva vide od gustih, čupavih obrva, imaju izraz turobne surovosti. Na glavi ima cijelu ćubu već odavno nepočešljane, pomršene kose, što mu daje još veću, paučju surovost. Bos je.

— Denis Grigorjev! — počinje istražitelj. — Pristupi bliže i odgovaraj na moja pitanja. Sedmoga srpnja željeznički stražar Ivan Semjonov Akinfov, kad je ujutro prolazio prugom na 141. vrsti, zatekao te gdje odšarafljuješ maticu šarafa. kojom se tračnice pričvršćuju za pragove. Evo, to je ta matica!... S tom te je maticom i uhapsio. Je li tako bilo?

— A šta?

— Je li sve bilo tako, kako iznosi Akinfov?

— Zna se, bilo je.

— Dobro, a radi čega si odšarafljivao maticu?

— A šta?

— Okani se ti toga »a šta«, pa mi odgovaraj na pitanje: radi čega si odšarafljivao maticu?

— Da mi nije trebala, ne bi je odšarafljivao — promuklo odgovara Denis, škiljeći u strop.

— A za što ti je trebala ta matica?

— Je Γ matica? Mi od matice pravimo olovnice...

— Tko je to — mi?

— Mi, svijet. Naime klimovski seljaci.

— Slušaj, brajko, nemoj se ti meni graditi idiotom, nego govori jasno. Šta mi tu lažeš o olovnicama!

— Otkad sam živ, nisam lagao, a sad da lažem... — mrmlja Denis, migajući očima. — Pa zar se može bez olovnice, vaše blagorođe? Ako živu ribicu ili kukuljicu od ličinke natakneš na udicu, zar će ona otići na dno bez olovnice? Lažem... — smješka se Denis. — Je li vrag u njoj, u ribici, ako bude plivala na površini! Grgeč, štuka i minić uvijek idu prema dnu, a ako koja pliva odozgo, jedino će je možda bolen šćapiti, a i to rijetko... U našoj rijeci ne živi bolen. Ta riba voli veliku vodu.

— Zašto ti meni pričaš o bolenu?

— A šta? Pa vi me sami pitate! Kod nas i gospoda tako love ribu. Ni posljednji dječarac neće ti loviti bez olovnice. Dabome, tko nema pojma o ribolovu, taj će i bez olovnice poći da lovi. Za budale nema zakona...

— Dakle veliš, da si ovu maticu odšarafio zato, da od nje napraviš olovnicu?

— Nego šta! Valjda ne zato, da se titram s njom!

— Ali za olovnicu si mogao uzeti olovo, metak... nekakav čavao...

— Olovo nećeš naći na putu, treba ga kupiti, a čavao ne valja. Bolje od matice šarafa ne možeš naći... I teška je, i rupicu ima.

— Ma što se praviš glupanom! Kao da si se jučer rodio, ili da si s neba pao. Zar ne shvaćaš, luda glavo, čemu vodi to odšarafljivanje? Da stražar nije primijetio, mogao je vlak iskočiti s tračnica, ljudi bi stradali! Ti bi ljude ubio!

— Bože sačuvaj, vaše blagorođe! Zašto da ih ubijam? Zar smo mi nekrštena čeljad, ili nekakvi zločinci? Hvala bogu, gospodine dragi, cijeli sam vijek svoj proživio, i ne samo da nisam ubijao, nego mi ni misli takvih nije bilo u glavi... Spasi i pomiluj, carice nebeska... Ta nemojte!

— A od čega, po tvome mišljenju, nastaju sudari vlakova? Odšarafiš dvije-tri matice, i već je tu sudar!

Denis se smješka i nepovjerljivo žmirka na istražnog suca.

— No! Koliko godina već svi u selu odšarafljujemo matice i bog nas je očuvao, a sad najedamput sudar vlakova... ljude ubio... Da sam odnio tračnicu ili, recimo, trupac poprijeko položio preko pruge, no, onda bi možda iskočio vlak, a ovako... fuj! matica!

— Ta razumij, čovječe, maticama su tračnice pričvršćene za pragove!

— To mi razumijemo... Pa ne odšarafljujemo mi sve... neke i ostavljamo... Ne radimo mi bez pameti... razumijemo...

Denis zijeva i križa usta.

— Lani je ovdje iskočio vlak sa tračnica — veli istražitelj. — Sad je razumljivo, zašto...

— Što izvolite?

— Sad je, velim, razumljivo, zašto je lani vlak iskočio sa tračnica... Ja razumijem!

— Zato ste vi i školovani, da razumijete, zaštitnici naši... Znao je bog, kome će dati pamet, da razumije... Vi ste. eto, prosudili što i kako, a stražar je isto takav seljak ko i mi, bez ikakva razumijevanja, ščepa te za vrat i vuče ovamo... Ded ti prosudi, pa onda vuci! A šta ćeš — seljak, seljačka mu i pamet... Još i to zapišite, vaše blagorođe, da me je dvaput udario po zubima i u prsa.

— Kad je kod tebe vršena premetačina, pronađena je još jedna matica... Na kojem si mjestu tu odšarafio i kada?

— Je Г pitate za onu maticu, što je ležala pod crvenom škrinjicom?

— Ne znam gdje ti je ležala, samo je nađena. Kad si je odšarafio?

— Nisam je ja odšarafio, nego mi ju je dao Ignaška. sin ćoravoga Semjona. To je ona, što je bila u dvorištu pod saonicama, nju sam odšarafio zajedno s Mitrofanom.

— S kojim Mitrofanom?

— S Mitrofanom Petrovim... Zar niste čuli za njega? Pravi kod nas mreže i prodaje ih gospodi. Njemu treba puno takvih matica. Skoro deset komada za svaku mrežu...

— Čuj me... Član 1081. kaznenog zakona veli, da za svako namjerno počinjeno oštećenje željezničke pruge, kad ono može izvrći opasnosti transport, koji njome prolazi, i krivac je znao, da posljedica toga mora biti nesreća... razumiješ? Znao! A ti nisi mogao da ne znaš, čemu vodi to odšarafljivanje... krivac se osuđuje na odašiljanje na robiju.

— Dabome, vi bolje znate... Mi smo ljudi neuki... zar mi razumijemo?

— Sve ti razumiješ! Lažeš, samo se praviš glup!

— Što da lažem? Propitajte se u selu, ako ne vjerujete... Bez olovnice samo se kesega lovi, a ona je kudikamo lošija od krkuše, a ni ta ne ide bez olovnice.

— Još mi samo pripovijedaj o bolenu! — smješka se istražitelj.

— Bolena kod nas nema... Puštamo uzicu bez olovnice nad vodom na leptira, ide lipenj, ali i to rijetko.

— No, šuti...

Nastaje šutnja. Denis se premješta s jedne noge na drugu, gleda na stol sa zelenim suknom i jako žmirka očima, kao da ne vidi pred

sobom sukno, nego sunce. Istražitelj brzo piše.

— Da odem? — pita Denis nakon kratke šutnje.

— Ne. Moram te uhapsiti i poslati u zatvor.

Denis prestaje žmirkati, zadiže svoje guste obrve i upitno gleda u činovnika.

— Ma šta, kako u zatvor? Vaše blagorođe! Nemam ja kad, moram na sajam; od Jegora treba da primim tri rublja za slaninu...

— Šuti, ne smetaj mi...

— Zatvor... Da je zbog čega, išao bih, a ovako... bez uzroka... Zbog čega? nisam ni krao, čini se, niti sam se tukao... ♦. A ako sumnjate što se tiče zaostatka poreza, vaše blagorođe, nemojte vjerovati starosti... Upitajte gospodina stalnog prisjednika... Ne boji se boga taj starosta...

— Šuti!

— Ja i onako šutim... — mrmlja Denis. — A što je starosta nalagao u izvještaju, to mogu makar pod prisegom... Nas smo tri brata: Kuzma Grigorjev, daklem, Jegor Grigorjev i ja, Denis Grigorjev...

— Smetaš mi... Haj, Semjone! — viče istražni sudac. — Odvedi ga!

— Nas smo tri brata — mrmlja Denis, kad ga dva kršna vojnika prihvate i odvedu iz sudnice. — Brat za brata ne odgovara... Kuzma ne plaća, a ti, Denise, odgovaraj... Suci! Umro je pokojni vlastelin-general, carstvo mu nebesko, inače bi on pokazao vama, sucima... Suditi treba po znanju, a ne uludo... Makar me i izbili, ali nek je za krivicu, po savjesti...

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi put štampano u »Petrogradskim novinama« (br. 200, od 24. srpnja 1885.) sa potpisom: A. Čehonte. Također uvršteno u zbornik »Šarene priče« iz 1886., te u III. knjigu Sabranih djela, godine 1901.

MISLILAC

Vruće poslijepodne. U zraku ni zvukova ni pokreta... Sva priroda nalik je na veliko gospodarstvo, bogu i ljudima za leđima. Pod starom lipom sa klonulim lišćem, u blizini stana uzničara Jaškina, sjedi, za tronogim stolićem, sam Jaškin sa svojim gostom, državnim čuvarom kotarskog učilišta Pimfovom. Obojica su bez kaputa; prsluci su im raskopčani; lica su im znojna, crvena, nepomična; vrućina im oduzimlje sposobnost, da izraze bilo što... Pimfovljevo je lice posve uskislo, razlilo se od lijenosti; oči mu se zamutiše, donja mu se usnica objesila. U Jaškinovim je očima, međutim, i na njegovu čelu, još zamjetna neka djelatnost; on kao da još misli o nečemu... Obojica se gledaju, šute i izrazuju svoju muku pušući i udarajući muhe dlanovima. Na stolu je bočica s votkom, vlaknata kuhana govedina i kutija od sardina s vlažnom solju. Ispiše već prvu, drugu, treću...

— Da! — otme se Jaškinu, i to tako neočekivano, da se pas, koji je drijemao nedaleko stola, trgnuo, pa bježi podvita repa ustranu. — Da! — Rekli vi što mu drago, Filipe Maksimiču, u ruskom jeziku ima previše razgodaka!

— To jest, zašto? — skromno pita Pimfov vadeći iz čašice krilašce muhe. Znakova ima mnogo, no svaki ima svoje značenje i mjesto.

— Ostavite vi to! Nikakva značenja nemaju vaši znakovi. Sve je to samo mudrovanje... Stavi deset zareza u jednome retku i misli, da je uman. Tako, na primjer, zamjenik državnog odvjetnika Marinov stavlja zarez poslije svake riječi. A zašto? Milostivi gospodaru — zarez, pohodivši uze toga i toga dana — zarez, opazio sam — zarez, da uznici — zarez... tfu! Treperi u očima! Pa i u knjigama isto... točka sa zarezom, dvotočka, različiti navodnici. Mrsko je i čitati. A gdjekojemu gizdelinu nije dosta jedna točka, pa uzme i naniže ih cijeli redak... A čemu?

— Znanost to traži... — uzdiše Pimfov.

— Znanost... Pomračenje uma, a ne znanost... Zbog gizde izmisliše... da bace prašinu u oči... Eto, na primjer, ni u kojem stranom jeziku nema toga jata, a ruski ga jezik ima... Čemu on služi? pita se čovjek. Zar nije svejedno, napišeš li hljeb s jatom ili bez jata?

— Bog zna što vi govorite, lija Martiniču! — vrijeđa se Pimfov. — Ta kako bismo mogli da pišemo Hljeb s je? Takav izgovor, kažu, i uho vrijeđa.

Pimfov ispija čašicu, uvrijeđen trepće očima i odvraća lice ustranu.

— Pa i šibali su me zbog toga jata! — nastavlja Jaškin, — Sjećam se, pozvao me jedamput učitelj k ploči. Diktira mi: »Ljekar je namjerio u grad«. A ja ti napišem Ljekar s je. Išibao me. Nedjelju dana kasnije opet k ploči, opet piši: »Ljekar je namjerio u grad«. Ovaj put pišem s jatom. Opet šibe. A zašto, Ivane Fomiču? Zaboga, sami ste rekli, da tu treba pisati jat. »Tada sam, kaže, bio u zabludi. Jučer sam, međutim, pročitao sastavak nekog akademika o jatu u riječi ljekar. Slažem se s akademijom znanosti. A šibam te, jer mi je to dužnost, zato sam prisegao«... I šibao je, etoi Pa i u mojega Vasjutke uši su uvijek otečene zbog toga jata. Da sam ja ministar, zabranio bih našima, da ljudi lažu o jatu.

— Zbogom, — uzdiše Pimfov trepćući očima i navlačeći kaput. — Ne mogu da slušam, kad o znanosti...

— No, no, no... gle, uvrijedio se! — govori Jaškin hvatajući Pimfova za rukav. — Ta ja to samo tako, zbog razgovora... No, sjednimo, ispijmo!

Uvrijeđeni Pimfov sjeda, ispija i odvraća lice ustranu. Nastaje tišina. Kuharica Feona pronosi mimo pijača korito s pomijama. Čuje se pljesak pomija i cvilež oblivenoga psa. Beživotno lice Pimfovljevo još se jače raskisa; sad će se na rastopiti od vrućine, pa će poteći niz prsluk. Na Jaškinovu čelu skupljaju se bore. On se usredotočio, gleda u govedinu i misli... Stolu prilazi invalid, mračno škilji na bočicu, opazi da je prazna, pa donosi novu porciju... Piju dalje.

— Da! — oglasi se iznenada Jaškin.

Pimfov se trza i sa strahom gleda u Jaškina. Očekuje od njega nove hereze.

— Da! — ponavlja Jaškin gledajući zamišljeno u bočicu. — Po mojemu je mišljenju mnogo suvišnih znanosti na svijetu!

— To jest, kako vi to? — tiho pita Pimfov. — Kakve vi to znanosti smatrate suvišnima?

— Sve. Što više znanosti čovjek zna, to više sebi umišlja. Oholosti je više... Ja bih povješao sve te... znanosti... No, no... već

se uvrijedio! Kakav si, bogami, osjetljiv, ne smije čovjek ni riječi da kaže! Sjednimo, ispijmo!

Prolazi Feona, srdito gura ustranu bočicu svojim punim laktovima i stavlja pred prijatelje zdjelu s kiselom juhom. Počinje glasno srkanje i mljaskanje. Kao da su iz zemlje iznikli, pojaviše se tri psa i mačka. Stoje pred stolom i bacaju čeznutljive poglede na usta što žvaču. Poslije juhe dolazi mliječna kaša, koju Feona postavlja tako srdito, da sa stola lete žlice i korice. Prije nego što će prijeći na kašu, prijatelji šutke ispijaju čašice.

— Sve je na tom svijetu suvišno! — oglasi se najedamput Jaškin.

Pimfovu pada žlica na koljena; prestrašen je, gleda Jaškina, htio bi da prosvjeduje, ali mu je jezik otežao od pića, pa se zapleo u gustoj kaši... Umjesto običajnoga »to jest, kako vi to...?« čuje se samo mumljanje.

— Sve je suvišno... — nastavlja Jaškin. — I znanosti i ljudi... i uze, i muhe... i kaša... I vi ste suvišni... Dobar ste čovjek doduše, i u boga vjerujete, no i vi ste suvišni...

— Zbogom, Iija Martiniču! —tepa Pimfov sileći se uzalud da navuče kaput, jer nikako da pogodi u rukave.

— Naljoskali smo se, eto, i najeli — a zašto? Tako... Sve je to suvišno... Jedemo a da ni sami ne znamo zašto... No, no, opet se uvrijedio! A ja to samo onako... zbog razgovora! Pa i kamo ćete? Sjednimo malo, porazgovorimo se... popijmo!

Nastaje muk, što ga prekida samo zveket čašica i pijano stenjanje... Sunce se već pomalo spušta na zapadu, a sjena lipe sve raste i raste. Prilazi Feona, puše i prostire, oštro mašuči rukama, kraj stola mali sag. Prijatelji šutke ispijaju posljednju, namještaju se na sagu, okreću jedan drugome leđa, i san ih svladava...

»Hvala bogu, — misli Pimfov, — danas nije došao do stvorenja svijeta i do hijerarhije, inače bi mi se kosa digla tako, da bi čovjek morao ikone da iznosi...«

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki (br. 32, 10. kolovoza 1885.), sa potpisom: A. Čehonte. Bez promjena preštampano u zborniku »Šarene priče«. Popravljeno, uvršteno u II. knjigu Sabranih djela (1900. g.).

OTAC OBITELJI

To se događa obično poslije gubitka u igri ili poslije pijanke, kod kartanja. Stepan Stepanič Žilin budi se u neobično tmurnom raspoloženju. Izgleda kiseo, izgnječen, izlomljen. Na sivom licu vidi se odraz neraspoloženja: kao da je uvrijeđen, kao da mu se što gadi. Polako se oblači, polako pije svoj Vichy[123] i počinje hodati po svim sobama.

— Rado bih znao, kakav skot hoda ovuda i ne zatvara vrata? — mrmlja on srdito pritežući kućni kaput i glasno pljujući. — Pokupite taj papir? Zašto se on ovdje povlači? Držim dvadeset ljudi posluge, a reda je manje nego u krčmi. Tko je tamo pozvonio? Koga je nanijelo?

— To je baka Anfisa, koja je primala našega Fedju, — odgovara žena.

— Motaju se ovuda... Gotovani!

— Tko bi tebe razumio, Stepane Stepaniču. Sam si je pozvao, a sada psuješ.

— Ja ne psujem, nego govorim. Bilo bi bolje, da se prihvatiš kakva posla, majčice, nego da sjediš ovako skrštenih ruku tražeći svađu! Ne razumijem te žene, poštenja mi! Ne ra-zu-mi-jem! Kako mogu da provode cijele dane bez posla? Muž radi, trudi se kao vol, kao marva, a žena, drugarica u životu, sjedi kao lutka, ništa ne radi i samo traži povod, da se iz dosade posvadi s mužem. Vrijeme je, majčice, da se ostavite tih institutskih navika! Ti vi&e nisi pitomica instituta, nisi gospođica, nego mati, žena! Okrećeš glavu? Aha! Neugodno je slušati gorke istine?

— Čudnovato je, da ti gorke istine kazuješ samo kad te bole jetra.

— Jest, počinji scene, počinji...

— Bio si jučer izvan grada? Ili si igrao kod koga?

— A da i jesam? Koga se to tiče? Zar moram kome da polažem račun? Ne gubim li svoj novac? Što sam trošim i što se troši u ovoj kući, pripada meni! Čujete li? Meni!

I tako dalje, sve u tom stilu. No ni u koje drugo vrijeme Stepan Stepanič ne biva tako razuman, krepostan, strog i pravedan kao kod

objeda, kad oko njega sjede svi njegovi domari. Počinje obično od jela. Progutavši prvu žlicu juhe, Žilin se najedamput namršti i prestaje jesti.

— Đavo bi ga znao... — mrmlja on. — Morat ću valjda u gostionici da objedujem.

— Što je? — uznemiruje se žena. — Zar juha nije dobra?

— Ne znam kakav bi svinjski ukus čvojek morao da ima, pa da jede te splačine! Presoljena je, smrdi po krpi... neke stjenice mjesto luka... Naprosto strašno, Anfiso Ivanovna! — obraća se on gošći-baki. — Svaki dan daješ bezdan novaca za hranu... svega se odričeš, a eto čime te hrane! Hoće, vjerojatno, da napustim službu, pa da sam pođem u kuhinju, da kuham.

— Juha je danas dobra... — plaho se odazivlje guvernanta.

— Da? Vama se čini? — govori Žilin srdito škiljeći na nju. — Uostalom, svak po svom ukusu. Uopće, moram priznati, da se nas dvoje silno razilazimo u stvari ukusa, Varvaro Vasiljevna. Vama se, na primjer, sviđa vladanje ovoga derana (Žilin tragičnom kretnjom pokazuje na svojega sina Fedju), vi se oduševljavate njime, a ja... ja se uzrujavam. Da!

Fedja, sedmogodišnji dječak blijeda, boležljiva lica, prestaje jesti i obara oči. Lice mu još više blijedi.

— Da, vi se oduševljavate, a ja se uzrujavam... Tko od nas ima pravo, ne znam, no usuđujem se misliti, da ja kao otac bolje poznam svojega sina nego vi. Pogledajte, kako sjedit Zar tako sjede dobro odgojena djeca? Sjedni kako treba!

Fdja podiže podbradak i isteže vrat, pa mu se čini, da sjedi uspravnije. Na oči mu naviru suze.

— Jedi! Drži žlicu kako treba! Pričekaj samo, doći ću ja do tebe, ružni derane! Da se nisi usudio plakati! Gledaj ravno u mene!

Fedja nastoji da gleda ravno, no lice mu dršće, i oči mu se napunjaju suzama.

— A-a-a... ti ćeš plakati? Kriv si, zato i plačeš? Idi, stani u kut, marvo!

— No... neka najprije objeduje! — zauzimlje se žena.

— Bez objeda! Takvi gad... takvi klipani nemaju prava da objeduju!

Fedja se, iskrivljena lica i dršćući po svem tijelu, spušta sa stolca i odlazi u kut.

— To ti još nije sve! — nastavlja roditelj. — Ako već nitko neće da se pozabavi tvojim odgojem, onda ću, bogme, početi ja... Kod mene, brate, nećeš praviti psine i nećeš plakati kod objeda! Tikvane! Treba raditi! Razumiješ? Raditi treba! Otac ti radi, pa radi i ti! Nitko neka ne jede kruh badava! Treba biti čovjek! Čo-vjek!

— Prestani, ako boga znaš! — reče žena francuski. — Ne grizi nas bar pred drugima... Starica sve čuje, pa će sada po njoj cijeli grad znati...

— Ja se ne bojim stranih ljudi, — odgovara Žilin ruski. — Anfisa Ivanovna vidi, da govorim istinu. Što, zar misliš, da bih morao biti zadovoljan tim deranom? Znaš li koliko me on stoji? Znaš li ti, ružni derane, koliko me stojiš? Ili misliš, da ja fabriciram novac, da mi ga daju badava? Ne deri se! Šuti! Čuješ li me ili ne? Hoćeš li, gade, da te išibam?

Fedja glasno ciči i počinje jecati.

— Pa to je ipak nepodnošljivo! — reče njegova mati ustajući od stola i bacajući ubrus. — Nikad ne da čovjeku da objeduje mirno! Evo, gdje mi stoji tvoj zalogaj!

Ona pokazuje na zatiljak, pritište rubac na oči i izlazi iz blagovaonice.

— Uvrijedili se... — mrmlja Žilin smješkajući se prisiljeno. — Nježno su odgojeni... Tako vam je to, Anfiso Ivanovna, ne vole danas slušati istinu... Mi smo, dakle, krivi!

Prolazi nekoliko minuta u šutnji. Žilin gleda redom tanjire, vidi, da juhu nitko nije još ni taknuo, duboko uzdiše i uporno gleda u crveno, duboko uznemireno lice guvernantino.

— A zašto ne jedete, Varvaro Vasiljevna? — pita on. — Zar ste se uvrijedili? Tako... Ne sviđa vam se istina. No oprostite, takav sam po prirodi, ne mogu da budem licemjeran... Uvijek odrežem majčicu-istinu (uzdah). Ipak vidim, da je moja nazočnost neugodna. U mojoj nazočnosti ne mogu ljudi ni da govore ni da jedu... Pa što? Recite, pa ću otići... Pa, i otići ću.

Žilin se diže i dostojanstveno ide prema vratima. Prolazeći kraj rasplakanog Fedje, zaustavlja se.

— Nakon svega što se ovdje dogodilo vi ste slobodni! — govori on Fedji zabacujući dostojanstveno glavu. — Ja se više ne miješam u vaš odgoj. Perem ruke! Molim za oproštenje, što sam iskreno, kao otac, za vaše dobro, uznemirio vas i vaše odgojiteljice. Ujedno jedamput zauvijek skidam sa sebe odgovornost za vašu budućnost...

Fedja ciči i jeca još glasnije. Žilin dostojanstveno ide, skreće prema vratima u svoju spavaonicu.

Naspavavši se poslije objeda, Žilin počinje osjećati grižnju savjesti. Teško mu je zbog žene, sina, Anfise Ivanovne. Postaje mu, štoviše, i nepodnosivo strašno, jer se sjeća onoga što je bilo kod objeda, no taština je u njega prevelika; nema u njega hrabrosti, da bude iskren, pa i dalje puše i mrmlja...

Drugi dan, ujutru, budi se izvrsno raspoložen; umiva se i veselo zviždučе pritom. Ulazi u blagovaonicu, da pije kavu, i nalazi ondje Fedju. Ugledavši oca, Fedja ustaje i gleda ga rastreseno.

— No, što je, mladiću? — pita veselo Žilin sjedajući za stol. — Što je kod vas novo, mladiću? Živ si? No, dođi, tvrdoglavče, poljubi svojeg oca.

Fedja prilazi ocu blijed, ozbiljna lica, i dodiruje drhtavim usnama njegove obraze. Zatim odlazi šutke, da sjedne na svoje mjesto.

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama« (br. 233, 26. kolovoza 1885.) sa potpisom: A. Čehonte. Bez promjena uvršteno u zbornik. Kasnije značajno prerađeno za I. knjigu Sabranih djela iz 1899. g.

MRTVO TIJELO

Tiha kolovoška noć. S polja se polako podiže magla i zagasitom koprenom zastire sve pred očima. Ta se magla na mjesečini doimlje sad kao mirno, beskrajno more, sad kao golema bijela hridina. Zrak je vlažan i hladan. Jutro je još daleko. Korak dalje od seoskoga puta, koji vodi uz rub šume, sja vatrica. Tu leži, pod mladim hrastom, mrtvo tijelo pokriveno od glave do nogu bijelom ponjavom. Na prsima leži velika drvena ikona. Kraj mrtvoga tijela, gotovo sasvim uz put, sjedi »mrtvačka straža« — dva mužika, koji vrše jednu od najtežih i najneugodnijih seljačkih dužnosti. Jedan od njih, mlad, visok momak s jedva vidljivim brkovima i s gustim, crnim obrvama, u otrcanom kožuhu i opancima, ispružio je noge pred sebe, sjedi na mokroj travi i nastoji da prikrati sebi vrijeme radom. Nagnuo je svoj dugački vrat, glasno sopće i reže velik i uglat komad drveta, da izradi žlicu. Drugi, sitan mužik sa staračkim licem, mršav, kozičav, s rijetkim brkovima i kozjom bradicom, obuhvatio koljena rukama, pa nepomično i ravnodušno gleda u vatru. Između obojice lijeno dogorijeva vatrica, koja baca crveno svijetlo na njihova lica. Tišina. Čuje se samo kako drvo škripi pod nožem i kako vlažne cjepanice pucketaju u vatri.

— A ti, Sema, ne spavaj... — govori mladić.

— Ja... ne spavam... — odgovara zapinjući kozja bradica.

— No da... samu čovjeku teško je sjediti, strah ga napada. Mogao bi štogod pripovijedati, Sema!

— Ne... ne znam...

— Čudan si ti čovjek, Semuško! Drugi se ljudi i nasmiju, i bajku kakvu ispričaju, i pjesmu zapjevaju, a ti — bog bi znao kakav si: sjediš kao vrtno strašilo i buljiš u vatru. Ne znaš pritom ni riječi kazati... Govoriš i kao da se bojiš. Bit će ti već pedesetak godina, a pameti manje nego u djeteta... I nije ti žao, što si budala?

— Žao mi je... — mračno odgovara kozja bradica.

— A zar nama nije žao gledati tvoju glupost? Mužik si dobar, trijezan, no nevolja je samo jedno — pameti u glavi nema. A mogao bi — kad te već zanemario gospod, kad ti već nije dao razuma — sam skupljati pameti... Napregni se, Sema... Gdje čuješ štogod pametno, udubi se, mozgaj, misli bez prestanka, misli... Ako ti je koja

riječ nejasna, potrudi se, razglobi u glavi kakav je smisao te riječi. Razumiješ li? Napregni se! A ne nakupiš li pameti, i umrijet ćeš kao budala, kao posljednji čovjek.

Najedamput odjekne u šumi neko otegnuto stenjanje. Nešto kao da se otkinulo s vrha stabla, pa pada na zemlju, uz šuštanje lišća. Svemu se tome muklo odazivlje jeka. Mladić podrhtava i upitno gleda u svog druga.

— To sova goni ptičice, — reče mračno Sema.

— A što, Sema, pticama je vrijeme, da lete u tople krajeve!

— Zna se, vrijeme je.

— Praskozorja su već postala hladna. H-hladno je! Ždral je zimogrozan stvor, nježan. Za nj je takva hladnoća — smrt. Eto, ja nisam ždral, a smrzoh se... Primetni-de drvaca!

Sema se diže i nestaje u tamnoj guštari. Dok se on napreže u grmlju lomeći suho granje, njegov drug pokriva lice rukama i trese se kod svakoga zvuka. Sema donosi naramak suvaraka i stavlja ga na vatru. Plamen neodlučno oblizuje jezičcima crno granje, a onda ga najedamput, kao na zapovijed, obuhvaća, pa oblijeva jarkim crvenilom lica, stazu, bijelu ponjavu s njezinim reljefom od mrtvačevih ruku i nogu, ikonu... Mrtvačka straža šuti. Mladić još niže sagiblje vrat i još se nervoznije hvata posla. Kozja bradica sjedi kao i prije nepomično, ne skidajući pogleda s vatre.

— »Mrzitelji Siona... posramite se pred gospodom«... čuje se najedamput u noćnoj tišini pjev u falsetu. Zatim se čuju tihi koraci, i na stazi izraste, u jarkom svijetlu ognja, taman čovječji lik u kratkoj monaškoj rizi, sa šeširom široka oboda i s vrećom na leđima.

— Gospode, neka bude volja tvoja! Majko časna! — govori taj lik sipljivim diskantom. — Ugledah oganj u tmini paklenoj, i duh se moj razveseli... Isprva pomislih — konjari su, a onda mislim: kakvi konjari, kad ne vidiš konja? Da nisu tati, mislim, da nisu razbojnici, koji očekuju bogatoga Lazara? Da nije ciganska nacija, koja prinosi žrtve idolima? I razveseli se duh moj... Idi, govorim sebi, robe Feodosiju, i primi vijenac mučenički! I ponijelo me k vatri kao lakokriloga leptira noćnoga. Sad stojim pred vama i po vanjskim fizionomijama vašim sudim o dušama vašim: vi niste tati, ni pogani niste. Mir vama!

— Zdravo.

— Pravoslavni, ne znate li kako bih tu mogao doći do makuhinskih tvornica opeke?

— Blizu su. Evo, pođete samo ravno stazom; još dvije vrste, i tamo će biti Ananovo, naše selo. Od sela, batjuško, skrenut ćeš nadesno, uz obalu, i doći ćeš do tvornica. Od Ananova bit će oko tri vrste.

— Dao bog zdravlje. A vi? Zašto tu sjedite?

— Sjedimo kao svjedoci. Vidiš, mrtvo tijelo...

— Što? Kakvo tijelo? Majko časna!

Putnik-bogomoljac ugleda bijelu ponjavu s ikonom i strese se tako silno, da mu noge lako poskočiše. Taj neočekivani prizor djeluje na nj kao mora. Sav se naježio, otvorio je usta, raskolačio oči, stoji kao ukopan... Koje tri minute šuti tako, kao da ne vjeruje vlastitim očima, a onda počinje mrmljati:

— Gospode! Majko časna! Išao sam tako, nikoga nisam dirao, i najedamput takva pokora...

— Iz kakva ste staleža? — pita momak. — Iz duhovnog?

— Ne... ne... Obilazim manastire... Poznaš li Mi... Mihajlu Polikarpiča, tvorničkog upravitelja? No eto, nećak sam im... Gospode, tvoja volja! Zašto ste ovdje?

— Čuvamo... Odrediše nas.

— Tako, tako... — mrmlja riza prelazeći rukom preko očiju. — A odakle vam je pokojnik?

— Prolaznik.

— Živote naš! No, braćo, ja... onaj... idem... Zbunjen sam. Bojim se mrtvaca više nego ičega, rođeni moj... Ta eto, reci, molim te! Dok je taj čovjek živio, nisu ga zapažali, a sad kad je mrtav i kad se raspada, mi dršćemo pred njim kao pred kakvim slavnim vojskovođom ili preosveštenim vladikom... Živote naš! Pa jesu li ga ubili, ili što?

— Krist zna! Možda su ga ubili, a možda je i sam umro.

— Tako, tako... Tko zna, braćo, možda duša njegova sada slasti rajske uživa!

— Njegova duša još ovdje oko tijela hoda... — govori momak. — Ona tri dana ne odlazi od tijela.

— M-da... Kakva je je hladnoća sada! Zub na zub ne pogađa. Dakle, kažete, samo ravno naprijed...

— Dok ne naiđeš na selo, a onda skreneš udesno, obalom.

— Obalom... Tako... A što ja tu stojim? Treba ići... Zbogom, braćo!

Riza učini kojih pet koraka stazom i zaustavi se.

— Zaboravio sam položiti kopjejčicu za ukop, — reče on. — Pravoslavni, mogu li položiti novac?

— Ti ćeš to bolje znati, ti obilaziš manastire. Ako je umro prirodnom smrću, bit će mu za dušu, ako je samoubojica. bit će grijeh.

— Istina... Možda i jest samoubojica! Onda je bolje da novac ostane kod mene. Oh, grijesi, grijesi! Da mi dadu tisuću rubalja, ne bih pristao na to da ovdje sjedim... Zbogom braćo!

Riza polako odlazi i opet se zaustavlja.

— Ni sam ne znam što bih i kako bih... — mrmlja ona. — Da ostanem tu kod vatre, da čekam zoru... strašno je. Strah me i ići. Cijelim će mi putem pokojnik biti pred očima... Eh, baš me kaznio gospod! Pet stotina vrsta prevalio sam pješice, i ništa, a sad kad sam se počeo približavati kući, eto nevolje... Ne mogu da idem!

— Istina je, strašno je.

— Ne bojim se ni vukova, ni tatova, ni mraka, a pokojnika se bojim. Bojim se i gotovo! Braćo pravoslavna, molim vas na koljenima, ispratite me do sela.

— Zabranjeno nam je da se udaljujemo od tijela.

— Nitko neće opaziti, braćo! Boga mi, neće opaziti! Gospod će vam stostruko vratiti! Brado, isprati me, budi tako dobar! Brado! Što ti samo šutiš?

— On nam je budala... — reče momak.

— Prati me, prijatelju! Dat ću peticu!

— Za peticu bih mogao, — govori momak češući zatiljak, — ali je zabranjeno... No ostane li Sema, naš budala, sam, ispratit ću. Sema, hoćeš li tu ostati sam?

— Ostat ću... — pristaje starac.

— Onda dobro. Hajdemo!

Momak ustaje i ide s rizom. Minutu kasnije utihnuše njihovi koraci i govor. Sema sklapa oči i tiho drijema. Vatra se počinje trnuti, a na mrtvo tijelo počinje se spuštati velika crna sjena...

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama« (br. 247, 9. rujna 1885.) sa potpisom: A. Čehonte. Sa izmjenama uvršteno u zbornik »Šarene priče« i u III. knj. Sabranih djela (1901. g.).

ŽENSKA SREĆA

Pokapali su general-poručnika Zapupirina. Prema pokojnikovoj kući, gdje je bučila pogrebna glazba, i gdje su odjekivale zapovijedi, sa svih su strana hrlile gomile željne da vide iznošenje. U jednom od tih skupova, koji su se žurili na iznošenje, nalazili su se činovnici Probkin i Svistkov. S obojicom su bile i njihove žene.

— Ne smije se! — zaustavi ih pomoćnik redarstvenoga nadzornika s dobrim, simpatičnim licem, kad su oni došli do špalira. — Ne smi-je se! Molim malo natrag! Gospodo, to ne zavisi od nas! Molim natrag! Uostalom, neka, dame mogu proći... izvolite, mesdames, no vi, gospodo, zaboga...

Probkinova i Svistkovljeva žena zarumenješe se zbog nenadane ljubaznosti pomoćnika redarstvenoga nadzornika i u trenu se provukoše kroz špalir. Njihovi muževi ostadoše s ovu stranu živoga zida, pa se pozabaviše gledajući u leđa čuvara reda, pješaka i konjanika.

— Provukle se! — reče Probkin zavidno i gotovo s mržnjom gledajući kako se dame udaljuju. — Sretni su ti chignoni,[124] bogami. Muški spol nikad neće imati povlastica, kakve Ima njihov, damski. A što je kod njih osobito? Žene su to, možemo reći, najobičnije, s predrasudama, a ipak ih propustiše. A nas ne bi ni za što propustili, pa da smo i državni savjetnici.

— Čudno vi umujete, gospodo! — reče pomoćnik redarstvenoga nadzornika gledajući prijekorno Probkina. — Da vas pustim, odmah biste se počeli gurati, odmah biste postali bezobrazni. A dame su delikatne, one to sebi ne bi nikad dopustile!

— Ostavite to! — rasrdi se Probkin. — Dama se u gomili uvijek prva gura. Muškarac stoji i gleda u jednu točku, a dama širi ruke i gura se, da joj ne zgužvaju haljinu. Nije potrebno ni govoriti. Ženskome spolu uvijek i u svemu služi sreća. Žene ni u vojnike ne uzimlju, one ne plaćaju na plesovima, a oslobođene su i od tjelesnih kazni... A kakve su im zasluge, pitamo se. Djevojci je pao rupčić — ti diži, ona ulazi — ti ustaj i daj joj svoj stolac, ona odlazi — ti je prati... A uzmite činove! Da postignemo, recimo, čin državnoga savjetnika, nas dvojica moramo guditi cijeli život, a djevojka ti se u roku od pol

sata vjenča s državnim savjetnikom — i već ti je persona. Kako bih postao knezom ili grofom, morao bih pokoriti cijeli svijet, zauzeti Šipku,[125] služiti kao ministar, a kakvagođ, bože prosti, Varenjka ili Katenjka, kojoj se još ni mlijeko na usnicama nije osušilo, pomete povlakom pred grofom, zaškilji očicama — i već je presvijetla... Ti si gubernijski tajnik... Taj si čin postigao, možeš reći, krvlju i znojem; a tvoja Marja Fomišna? Zbog čega je ona gubemijska tajnica? Od popovske kćeri odmah činovnica. Krasna činovnica! Da joj daš svoj posao, odmah bi ti prihod upisala u rashod.

— Zato ona u mukama rađa — primetnu Svistkov.

— I to mi je nešto! Da joj je stati pred poglavarom, kad se on ukoči kao hladan kip, to bi joj se rađanje činilo uživanjem. Povlaštene su u svakom pogledu! Kakvagođ djevojka ili dama iz našega kruga može generalu skresati ono, što se ti ne bi usudio reći ni pred egzekutorom. Da... Tvoja Marja Fomišna može smjelo da se prošeće pod ruku s državnim savjetnikom, a uhvati ti državnoga savjetnika pod ruku! Uzmi, pokušaj! U našoj kući, upravo ispod nas, brate, stanuje neki profesor sa ženom... General je, razumiješ, ima Anu prvoga reda, a svaki čas čuješ kako ga žena češe: »Glupane, glupane, glupane!« A žena je to prosta, malograđanka. Uostalom, tu je riječ o zakonitoj ženi, pa neka bude... tako je već od pamtivijeka, da se zakoniti par svađa, no uzmi ti nezakonite! što te sebi sve ne dopuštaju! Dok sam živ, ne ću zaboraviti jednu zgodu. Umalo te ne poginuh, no eto, spasile me roditeljske molitve. Prošle godine, sjećaš se, kad je naš general putovao u svoje selo na dopust, i mene je poveo sa sobom, da mu vodim korespondenciju... Stvar je tričava, sat posla. Kad odradiš svoje, hajde na šetnju u šumu ili otiđi u služinsku sobu, da slušaš romance. Naš je general neženja. Kuća mu je — puna čaša, posluge kao pasa, a žene nema; nema tko da vodi kuću. Narod raspušten, neposlušan... i svima zapovijeda žena, ekonomka Vera Nikitišna. Ona i čaj natače, i objed naručuje, i na sluge viče... Žena, braco moj, zla, otrovna, gleda kao sotona. Debela je, crvena, piskava... Kad ti počne vikati na koga, kad stane pištati, ostaje ti samo da ikone iznosiš. Nije toliko dodijalo psovanje, koliko upravo to pištanje. O gospode! Nikome nije bilo života uz nju. Zadirkivala je, beštija, ne samo poslugu, nego i mene... No, mislim

ja, čekaj samo; ugrabit ću ja priliku i sve ću o tebi ispripovjediti generalu. On je udubljen, mislim ja, u svoj službeni posao, pa ne vidi kako ga ti potkradaš, kako ždereš ljude; čekaj samo, otvorit ću ja njemu oči. I otvorih ja, brate, oči, otvorih tako, da umalo te se meni samome ne zatvoriše zauvijek, tako da me i sad spopada strava, kad se sjetim. Idem ja jednom zgodom hodnikom i najedamput čujem pisku. Najprije pomislih, da kolju svinju. Poslušam malo bolje i čujem kako se Vera Nikitišna s nekim svađa: »Gade, smeće jedno! Đavle!« — Kome to? — mislim. I najedamput, braco moj, vidim, otvaraju se vrata. Izleti naš general, sav crven. Iskolačio oči. a kosa mu je kao da je sam đavo puhnuo u nju. A ona za njim: »Smeće! Đavle!«

— Lažeš!

— Poštene mi riječi. Mene, znaš, bacilo u vatru. Naš uteče u svoju sobu, a ja stojim u hodniku i — kao budala — ništa ne razumijem. Prosta, nenaobražena žena, kuharica, kmetica — i gle, kakve riječi, kakav postupak! Što ona sebi dopušta! To znači, mislim ja, general je htio da je isplati, a ona iskoristila priliku, kad nema svjedoka, pa mu odbrusila da se sve praši. Svejedno, pa da i odem. U meni je prekipjelo. Pođem k njoj u sobu i govorim: »Kako si se usudila, nevaljalice, tako govoriti visokoj osobi? Misliš, on je slabi starac, pa nema nikoga tko bi se zauzeo za nj?« Zamahnuh, znaš, pa pljus po debelim obrazima, jedamput, pa još jedamput. A ona ti, braco moj, u pisku, pa se dere, a ja mislim: pa da si i triput vražja, samo da meni odlane! Začepih sebi uši i pođoh u šumu. Tako, koja dva sata kasnije, trči mi ususret derište. »Izvolite do gospodara.« Idem. Ulazim. Sjedi, namršten kao tukac, i ne gleda me.

— »Što vi, — kaže, — u mojoj kući priređujete?« — To jest, kako? — kažem ja. — Ako vi to, — kažem, — u pogledu Nikitišne, vaše-stvo, ja sam se upravo za vas zauzeo. — »Nije vaša stvar, — kaže, — da se miješate u tuđe obiteljske poslove!« — Razumiješ? Obiteljske! Pa kad ti on meni poče čitati lekciju, kad ti poče sipati — umalo te nisam umro! Govorio je, govorio, mumljao, mumljao, a onda, najedamput, brate, udari u grohotan smijeh, iz neba pa u rebra! — »I kako ste, — kaže, — mogli izvesti? Odakle vam tolika hrabrost? Nevjerojatno! No, nadam se, prijatelju, da će sve to ostati među nama. Vaša mi je žestina pojmljiva, no priznat ćete i sami, da

ne možete dulje ostati u mojoj kući...« — Eto, brate! Njemu je, dakle, nevjerojatno kako sam mogao da udarim takvu umišljenu paunicu. Zaslijepila ga baba! Tajni je savjetnik, ima Bijelog orla, nema nad sobom pretpostavljenoga, a babi se podvrgao... Ve-elike su, brate, povlastice dane ženskome spolu! No... skidaj kapu! Nose generala... Koliko je odlikovanja, bože sveti! No, što, bogami, pustiše dame naprijed — kao da one išta razumiju o odlikovanjima.

Zasvirala je glazba.

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 37, 14. rujna 1885., sa potpisom: A. Čehonte. Uvršteno u I. knjigu Sabranih djela 1899. godine.

KUHARICA SE UDAJE

Griša, maleni, sedmogodišnji debeljko, stajao je kod kuhinjskih vrata. Prisluškivao je i virio kroz ključanicu. U kuhinji se zbivalo nešto, po njegovu mišljenju, neobično, dosad neviđeno. Za kuhinjskim stolom, na kojemu sijeku obilje mesa i kosaju luk, sjedio je velik, kršan mužik u kočijaškom kaftanu, riđ, bradat, s velikom kapljom znoja na nosu. Na svih pet prsta desne ruke držao je tanjirić i pio čaj. Pritom je glasno griskao šećer, tako da su Grišu prolazili srsi. Nasuprot njemu sjedila je, na prljavom stolcu bez naslona, starica, dadilja Aksinja Stepanovna. I ona je pila čaj. Lice je u dadilje bilo ozbiljno, a istodobno i nekako sjajno, svečano. Kuharica Pelageja motala se oko peći i očito je nastojala da negdje što dalje sakrije svoje lice. A Griša je na njezinu licu vidio cijelu iluminaciju: ono je gorjelo, prelijevalo se u svim bojama, od grimizno crvene do mrtvački blijede. Drhtavim je rukama neprekidno hvatala noževe, vilice, drva, krpe, kretala se, mrmljala i lupala, a zapravo ništa nije radila. Na stol, na kojemu su pili čaj, nijedamput nije pogledala, a na dadiljina pitanja odgovarala je otresito, oštro, ne okrećući lica.

— Jedite. Danilo Semjoniču! — nutkala je dadilja kočijaša. — A što vi neprestano samo čaj, pa čaj? Trebali biste votke da popijete!

I dadilja je primicala gostu bočicu i čašicu, a lice joj je pritom dobivalo najzavodljiviji izražaj.

— Ne trošim... ne... — odbijao je kočijaš. — Ne silite, Aksinjo Stepanovna.

— Pa kakvi ste vi to... Kočijaši, a ne pijete. Neoženjen čovjek ne može da ne pije. Popijte!

Kočijaš je škiljio na votku, zatim na zajedljivo lice dadiljino, pa je i njegovo lice dobivalo ne manje zajedljiv izražaj: nećeš ne, nećeš me uhvatiti, stara vještice!

— Ne pijem, oslobodite me... Naš posao ne dopušta takve slabosti. Majstor može da pije, on sjedi na jednome mjestu, a ovakvi kao što smo mi uvijek su publici pred očima. Nije li tako? Zađeš u krčmu, i gle, konj ti je otišao; napiješ li se, još je gore: što bi okom trenuo, zaspiš ili se srušiš s kozlića. Takav je posao.

— A koliko zarađujete na dan, Danilo Semjoniču?

— Kako koji dan. Jedamput zaradiš zelenu,[126] a drugi put se vratiš u staju bez groša. Dani su različiti. Danas naš posao posve ništa ne vrijedi. Kočijaša ima kao u gori lista, sijeno je skupo, a putnik je ništavan, samo da mu se prosanjkati. A ipak, hvala bogu, nemamo na što da se potužimo. I siti smo i odjeveni, a možemo i koga drugog da usrećimo... (Kočijaš je zaškiljio na Pelageju)... ako smo im po srcu...

Što su dalje govorili, Griša nije čuo. K vratima je prišla mama i poslala ga u dječju sobu da uči.

— Idi učiti. Nije za tebe da to slušaš!

Došavši u svoju sobicu, Griša je pred sebe stavio »Rodnu riječ«, no nije mu se dalo čitati. Nakon svega što je vidio i čuo u njegovoj je glavi niknula sva sila pitanja.

»Kuharica se udaje... — mislio je on. — Čudnovato. Ne znam čemu se ljudi žene. Mama se udala za tatu, sestrična Veročka. za Pavla Andrejiča. Ali, za tatu i za Pavla Andrejiča hajde de, može čovjek poći: oni imaju zlatne lance, lijepa odijela, postole su im uvijek očišćene; no poći za toga strašnog kočijaša crvena nosa, u pustenoj obući... fi! A i zašto dadilja hoće, da se uboga Pelageja uda?«

Kad je gost otišao iz kuhinje, Pelageja se pojavila u sobi i dala se na spremanje. Uzbuđenje je još nije ostavilo. Lice joj je bilo crveno i upravo prestrašeno. Jedva je doticala metlom pod, i pet puta je mela svaki kut. Dugo nije izlazila iz sobe, u kojoj je sjedila mama. Samoća joj je očito bila teška, željela je da se povjeri, da iskaže kome svoje dojmove, da izlije dušu.

— Otišao je! — promrmljala je, videći da mama ne započinje razgovor.

— A on je, vidi se, dobar čovjek, — rekla je mama ne podižući oči sa švela. — Tako je trijezan, tako ozbiljan.

— Bogami, gospođo, ne ću se udati! — viknula je najedamput Pelageja i sva se zažarila. — Bogami, ne ću se udati!

— Ne budali, nisi dijete. Korak je to ozbiljan, treba dobro promisliti, a ne samo tako vikati. Sviđa li ti se?

— Izmišljate, gospođo! — zastidjela se Pelageja. — Tako što, bogami...

»Da bar kaže: ne sviđa mi se!« — pomisli Griša.

— Kakva si ti, ipak, oholica... Sviđa li ti se?

— Pa on je, gospođo, star! Hi! Hi!

— Izmišljaj samo! — okosila se na Pelageju iz druge sobe dadilja. — Nije navršio još ni četrdeset godina. A i što će ti mlad čovjek? Nije važno lice, glupačo... Udaj se, i gotovo!

— Bogami, ne ću se udati! — zacviljela je Pelageja.

— Luduješ! Kojega bi đavla još htjela? Druga bi se poklonila do zemlje, a ti — ne ću se udati! Samo da ti je očijukati s poštarima i lepetitorima! Griši dolazi lepetitor, gospođo, a ona je na njemu sve svoje oči nažuljala. U, bestidnica!

— Ti si toga Danila već prije vidjela? — zapitala je gospođa Pelageju.

— Gdje bih ga vidjela. Prvi put ga danas vidim. Aksinja ga je odnekud dovela... đavla prokletog... I odakle se samo stvorio, da se sruči na moju glavu!

Kad je Pelageja, kod objeda, nosila jela, svi su joj kod stola zagledali u lice i zadirkivali je zbog kočijaša. Ona se strašno crvenjela i prisiljeno je hihotala.

»Mora da je neugodno udavati se... — mislio je Griša. — Strahovito neugodno!«

Sva su jela bila presoljena, iz nedopečenih pilića cijedila se krv, a da mjera bude puna, iz Pelagejinih su ruku za vrijeme objeda neprestano ispadali tanjiri i noževi — kao s nakrivljene police — no nitko joj ne reče ni riječi prigovora, jer su svi razumjeli njezino duševno stanje. Samo je jedamput tata ljutito bacio ubrus i rekao mami:

— Što te spopalo, da sve ženiš i udaješ! Što te se tiče? Neka se sami žene kako hoće.

Poslije objeda u kuhinji se pojaviše kuharice i sobarice iz susjedstva, pa se sve do večeri čulo šaputanje. Kako su namirisale prosidbu — tko zna. Probudivši se o ponoći, Griša je čuo kako u dječjoj sobi, iza zastora, šapuću dadilja i kuharica. Dadilja je uvjeravala, a kuharica bi čas pištala, čas hihotala. Zaspavši opet, Griša je sanjao kako Črnomer[127] i vještica otimlju Pelageju...

Drugi je dan počelo zatišje. Život je u kuhinji tekao kao i prije, kao da kočijaša nije ni bilo. Samo bi dadilja od vremena do vremena

stavljala na se nov šal i sa svečano-strogim izražajem na licu izlazila nekamo na koja dva sata, vjerojatno da pregovara... Pelageja se nije sastajala s kočijašem,. a kad bi joj ga spomenuli, ona bi zajecala i viknula:

— Neka je triput proklet! Što da mislim o njemu! Tfu!

Jedne večeri, dok su Pelageja i dadilja nešto marljiva krojile, ušla je u kuhinju mama i rekla:

— Ti možeš, naravno, poći za nj, to je tvoja stvar, Pelagejo, ali znaj, da on ne može ovdje stanovati. Znaš, da ne volim, da mi tko sjedi u kuhinji. Pazi, upamti... Neću te osim toga, puštati na noć.

— Ih, što vam pada na pamet, gospođo!! — zapištala je kuharica. — Zašto mi njega stavljate na nos? Neka pukne od jada! Baš se srućio na moju glavu, da ga...

Zavirivši jedno nedjeljno jutro u kuhinju, Griša je zamro od začuđenja. Kuhinja je bila dupkom puna svijeta. Tu su bile kuharice iz cijeloga dvorišta, kućepazitelj, dva stražara, podoficir sa širitima, dječak Filjka... Taj Filjka, koji se obično vrti oko praonice, koji se igrao sa psima, sad je bio počešljan i umiven; držao je ikonu sveca u rizi od metalne folije. Usred kuhinje stajala je Pelageja s cvijetom u kosi. Do nje je stajao kočijaš. Oboje mladih bijahu crveni i znojni... Nemirno su treptali očima.

— No... vrijeme je, čini se... — poče podoficir nakon duge šutnje.

Pelageji prođe trzaj po cijelom licu, i ona udari u plač... Podoficir uze sa stola veliki kruh, stade uz dadilju i poče blagoslivljati. Kočijaš priđe podoficiru, naglo se pokloni pred njim i cmoknu ga u ruku. Isto učini i pred Aksinjom. Pelageja se mehanički povela za njim, pa se i ona naglo klanjala. Napokon se otvoriše vanjska vrata, i u kuhinju navali bijela magla. Svi bučno krenuše iz kuhinje na dvorište.

»Jadnica, jadnica! — mislio je Griša slušajući kuharičino jecanje. — Kako je odvedoše? Zašto se tata i mama ne zauzmu?«

Poslije vjenčanja u praonici su sve do večeri pjevali i svirali na harmonici. Mama se cijelo vrijeme ljutila, što pjestinja vonja po votki, i što nema tko da pristavi samovar. Griša je legao u postelju, a Pelageje još nije bilo.

»Jadnica, plače sama negdje u mraku! — mislio je on. A kočijaš na nju: pst, pst!«

Drugi dan, ujutru, kuharica bijaše već u kuhinji. Ulazio je načas kočijaš. Zahvalio se mami, pogledao je strogo Pelageju i rekao:

— Samo vi, gospođo, pazite na nju. Budite joj zamjena za oca i majku. I vi isto tako, Aksinjo Stepanovna, ne ostavljajte je, pripazite, da bude sve kako se pristoji... bez ludovanja. A onda, gospođo, dopustite... molim pet šest rubljića na račun njezine plaće. Treba kupiti nov ham.

Eto opet zadaće za Grišu: Pelageja je živjela u slobodi, kako je htjela, ne polažući računa nikome, a sad se najedamput pojavio, kao da je iz oblaka pao, stranac, koji je, tko zna kako, dobio pravo u pogledu njezina vladanja i vlasništva. Griša osjeti gorčinu. Osjeti živu potrebu da obaspe nježnostima tu ženu, koja je po njegovu mišljenju žrtva ljudskoga nasilja. I bijaše mu da zaplače. Izabravši u smočnici najveću jabuku, on kradomice uđe u kuhinju, utisnu je Pelageji u ruku, pa izletje kao tane.

Preveo I. Kušan.

Prvi puta u »Petrogradskim novinama« (br. 254, 16. rujna 1884.) sa potpisom: A. Čehonte. Uvršteno u zbornik »Šarene priče« iz 1886. i u sva njegova kasnija izdanja. 1900. god. preštampano u II. knjizi Sabranih djela.

PODOFICIR PRIŠIBEJEV

— Podoficiru Ptrišibejeve! Vi ste optuženi da ste trećeg rujna ove godine uvrijedili riječju i djelom policajca Žigina, predsjednika općine Aljapova, stražara Jefimova, prisutne građane Ivanova i Gavrilova i još šestoricu seljaka, pri čemu ste trojicu prvih uvrijedili u njihovoj službenoj dužnosti. Priznajete li da ste krivi?

Prišibejev, smežuran podoficir čekinjava lica, ukrućuje ruke niz nogavice i odgovara promuklim, prigušenim glasom, odsijecajući jezikom kao da komandira:

— Vaše visokorodstvo, gospodine mirovni sudijo! Dakle, po svim paragrafima zakona ispada razlog da se svaka okolnost pokaže i s druge strane. Nisam kriv ja, već svi ostali. Cijela stvar dogodila se zbog mrtvog leša, bog da mu dušu prosti. Idem ja tako trećeg ovog sa ženom Anfisom lagano, bogougodno; pogledam — kad na obali gomila raznog svijeta. Po kakvom se punom pravu tu svijet skupio? — pitam ja. Zašto? Zar stoji u zakonu da narod ide kao stoka? Viknem: razilazi se! Počnem rasturati svijet da se razilazi kućama, naredim panduru da ih glavačke potjera...

— Ali molim vas, vi niste policajac, niti općinski predsjednik, — zar je vaš posao da rastjerujete svijet?

— Nije njegov! Nije — čuje se s raznih strana sudnice.

— Života nam od njega više nema, ’skorodstvo! Petnaest godina od njega patimo! Otkad se vratio iz vojske, došlo nam je da bježimo u bijeli svijet. Dozlogrdilo nam je svima!

— Baš tako, vaše ’skorodstvo! — veli svjedok starosta.

— Tužimo se cijelome svijetu! S njim se nikako ne može živjeti! Ako je procesija, ili svadba, ili, uzmimo, kakav slučaj, on svagdje galami, dere se, stalno uvodi red. Djecu vuče za uši, pazi na snaše da se što ne desi — kao da je svekar... Onomadne je išao po kućama i naređivao da se ne pjevaju pjesme i da se ne pali svijetlo. Zakona, veli, takvog nema da se pjesme pjevaju.

— Počekajte, imat ćete vremena da svjedočite, — veli sudija, — a sad neka Prišibejev nastavi. Nastavite, Prišibejeve!

— Razumijem! — hriplje podoficir. — Vi ste, važe visokorodstvo, izvoljeli kazati kako nije moj posao da rastjerujem narod... Lijepo... A kad je nered? Zar se može dopustiti da narod pravi bezobrazluke?

Gdje to u zakonu piše da se narodu pušta? Ja to ne mogu dopustiti. Ako ih ja ne budem rastjerivao i kažnjavao, onda tko će? Nitko ne zna za pravi red, u cijelom selu samo ja jedini, može se reći, vaše visokorodstvo, znam kako treba postupati s prostim svijetom, i, vaše visokorodstvo, je mogu sve da razumijem. Ja nisam seljak, ja sam podoficir, vojni magaziner u penziji, u Varšavi sam služio, u štabu; a poslije toga, ako izvolite znati, kad sam dokraja odslužio, bio sam vatrogasac, a poslije toga, zbog slabosti od bolesti, napustio sam vatrogasce i dvije godine služio u muškoj klasičnoj progimnaziji kao vratar... Ja znam što je red. A seljak je prostak, on ništa ne razumije, i mora da me sluša, jer — to je za njegovo dobro. Uzmimo za primjer samo ovaj slučaj... Rastjerujem ja svijet, a na obali na pijesku leži trup udavljena čovjeka. Na osnovu čega, pitam ja, on tu leži? Zar je to red? Gdje su policajcu oči? Zašto ti, velim, stražaru, ne izvijestiš vlast? Možda se taj udavljeni pokojnik sam udavio, a možda ta stvar miriše i na Sibir. Možda je po srijedi kriminalno umorstvo... A policajac Žigin ne brigeša — samo puši.» Kakav vam je, kaže, ovo zapovjednik sad? Gdje ga, veli, nađoste ovakvoga? Zar, veli, mi bez njega ne znamo što nam je dužnost? Pa ti, velim, i ne znaš, budalo jedna, dok tu stojiš kao klada. »Ja sam, veli, još jučer javio policijskom pisaru? Po kojem paragrafu zbornika zakona? Zar u takvim slučajevima kada se radi o utopljeniku, udavljeniku ili tome slično — zar ti u takvim slučajevima vrijedi pisar? Tu je, velim, stvar kriminalna, građanska... Tu, velim, prije svega treba obavijestiti gospodina istražitelja i suce. A najprije, velim, treba da sastaviš akt i pošalješ gospodinu mirovnom sucu. A on, policajac, samo sluša i smije se. I seljaci također. Svi su se smijali, vaše visokorodstvo. Mogu se zakleti. I ovaj se je smijao, evo i ovaj, i Žigin se je smijao. Zašto, velim, se kreveljite? A policajac još kaže: »Mirovni sudac, veli, nije nadležan za takve krivce.« A mene od tih riječi uhvati vrućica. Policajče, nisi li tako rekao? — obrati se podoficir stražaru Žiginu.

— Rekao sam.

— Svi su čuli kako si baš to rekao u prisustvu proste svjetine: »Mirovni sudija nije nadležan za takve krivice.« Svi su čuli kad si baš to... Mene, vaše visokorodstvo, probi znoj i ja se čisto zgranuh. Ponovi, velim, ponovi, ništarijo, to, što si rekao! On opet reče baš te iste riječi... Ja na njega. Kako, velim, možeš tako govoriti o

gospodinu mirovnom sucu? Ti, policijski službenik, pa protiv vlasti? A? Znaš li ti, velim, da te gospodin mirovni sudija, ako ushtjednu, mogu za takve riječi u gubernijsku žandarmerijsku upravu iz razloga tvoga nepouzdanog držanja? A znaš li ti, velim, kuda te za takve politične riječi može otjerati gospodin mirovni sudac? A starosta kaže: »Mirovni, veli, izvan svojih okvira ne može da se miješa ni u šta. On sudi samo sitne krivice.« Tako je baš rekao, svi su čuli... Kako samo, velim, smiješ da ružiš vlast? E, velim, sa mnom se nije šale šaliti, jer, bogme, može svašta biti. Prije, u Varšavi, ili dok sam bio vratar u muškoj realnoj progimnaziji, čim čujem neke podozrive riječi, gledam na ulicu da vidim žandara: dođi, velim, ovamo, kavaliru, — pa mu sve raportiram. A ovdje, u selu, kome da kažeš?... Obuze me bijes. Postalo mi je krivo što je današnji svijet toliko zabrazdio u samovolju i neposlušnost, pa raspalih i... dabome, ne baš tako jako, već onako, po propisu, ovlaš, da se više ne usudi o vašem visokorodstvu takve riječi govoriti.... Starostu uze u obranu policajac. Ja, onda, i policajca... I tako redom... Pao sam malo u vatru, vaše visokorodstvo, ali bez batina se ne može. Ako glupaka ne izlemaš, grijeh pada na tvoju dušu. Osobito kad imaš zašto... kad je nered...

— Dopustite! Ima tko da pazi na red. Tu je policajac, starosta, sudski...

— Policajac ne može svuda da stigne, a on i ne razumije ono, što ja znam...

— Ali shvatite da to nije vaš posao!

— Što? Kako nije moj posao? Lijepo... Ljudi prave bezobrazluke, a nije moj posao! Je li trebalo da ih pohvalim, što li? Oni vam se, eto, žale, da ja zabranjujem da se pjevaju pjesme... A kakva im korist od pjesama? Umjesto da rade kakav posao, oni pjevaju... Osim toga su uveli u modu da uveče sjede pored vatre. Treba ići spavati, a oni udri u razgovore i smijeh. Ja imam zapisano!

— Što imate zapisano?

— Tko sjedi kraj vatre.

Prišibejev vadi iz džepa zamašćeni papir, stavlja naočari i čita:

— Koji seljaci sjede kod vatre: Ivan Prohorov, Sava Nikiforov, Petar Petrov, soldaituša Šustrova, udovica, živi u razvratnom

bezakonju sa Semjonom Kišiovim. Ignjat Sverčok bavi se magijama i njegova žena Mavra je vještica, noću ide i muze tuđe krave.

— Dosta! — veli sudac, i počinje ispitivati druge svjedoke.

Podoficir Prišibejev diže naočari na čelo i s čuđenjem gleda u mirovnog suca koji, očevidno, nije na njegovoj strani. Njegove razrogačene oči sijevaju, nos mu postaje jarko crven. Gleda on u mirovnog suca, u svjedoke, i nikako ne može da shvati zašto se sudac tako uzrujao, i zašto se sa svih strana sudnice čuje čas gunđanje, čas suzdržan smijeh. Nerazumljiva mu je i presuda: mjesec dana zatvora!

— Zašto?! — veli on šireći ruke u nedoumici. — Po kakvom zakonu?

I on uviđa, da se svijet izmijenio i da je na ovoj zemlji više nemoguće živjeti. Obuzimaju ga mračne, sumorne misli. Ali izišavši iz sudnice, opazivši seljake kako se skupljaju i razgovaraju o nečem, on, po navici, koju već ne može da savlada, spušta ruke niz nogavice i viče promuklim, ljutitim glasom:

— Narode, razilazi se! Ne skupljaj se! Kući!

Prevela M. M. Pešić, red. B. Škritek.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama« (br. 273, 5. listopada 1885.) sa potpisom: A. Čehonte. Nešto prerađeno uvršteno u II. knjigu Sabranih djela 1900.

U TUĐINI

Nedjeljno podne. Vlastelin Kamišev sjedi kod kuće u blagovaonici za raskošno prostrtim stolom i polagano doručkuje. S njim jede čist i glatko obrijan starac, Francuzić, monsieur Champougne. Taj Champougne bijaše nekoć kod Kamiševa odgojitelj, poučavao je njegovu djecu u vladanju, u dobru izgovoru i u plesovima, a zatim, kad su Kamiševljeva djeca odrasla i postala poručnicima, Champougne je ostao kao neke vrsti bone muškoga spola. Dužnosti bivšega odgojitelja nisu zamršene. On treba dobro da se oblači, da bude namirisan, da sluša blagdanje brbljanje Kamiševljevo, to jest da pije, spava i — čini se — ništa više. Za to on dobiva hranu, sobu i neodređenu plaću.

Kamišev jede i, po običaju, brblja:

— Smrt! — govori on otirući suze, što mu navriješe poslije komadića butine gusto namazane gorušicom. — Uh! Udarilo u glavu i u sve zglobove! A od vaše francuske gorušice toga nema, pa da pojedeš cijelu staklenku.

— Neki vole francusku, a neki rusku... — krotko izjavljuje Champougne.

— Nitko ne voli francusku, osim samih Francuza. A Francuz će pojesti sve što mu daš: i žabu, i štakora, i žohara... brrr! Vama se, na primjer, ta butina ne sviđa, jer je ruska, a da vam dadu prženo staklo i da kažu, da je francusko, vi biste počeli jesti i mljaskati... Po vašem mišljenju sve je loše što je rusko.

— Ja to ne kažem.

— Sve što je rusko loše je, a francusko — o, c’est tres joli.[128] Po vašemu mišljenju nema zemlje ljepše od Francuske, a ja mislim... no, što je Francuska, govoreći po duši? Komadić zemlje! Pošalji onamo našega ravnatelja kotarskoga redarstva, i on će za mjesec dana zatražiti premještaj: nema mjesta ni da se okrene! Vašu je Francusku moguće obići za jedan dan, a kod nas: izideš li pred vrata — ne vidiš konca ni kraja! Putuješ, putuješ...

— Jest, monsieur, Rusija je golema zemlja.

— Upravo tako! Vi mislite, boljih ljudi od Francuza nema. Učen, pametan narod! Civilizacija! Slažem se, Francuzi su svi učeni, znaju

sve vladati... istina je... Francuz nikad neće dopustiti sebi da bude neznalica: na vrijeme će dati dami stolac, rakove neće jesti vilicom, neće pljunuti na pod, ali... nema onoga duha! Duha onoga u njemu nema! Ne mogu samo da vam razjasnim, no... kako da to izrazim, Francuzu nedostaje nešto, nešto... (govornik vrti prstima) nešto takvo... juridičko. Sjećam se, čitao sam negdje, da je u svih vas pamet stečena iz knjiga, a u nas je pamet prirođena. Prođe li Rus valjanu obuku, nijedan vaš profesor ne može da se usporedi s njim.

— Možda... — kao nehotice govori Champougne.

— Ne, ne možda, nego svakako! Čemu da se mrštite, istinu govorim! Ruska je pamet — pamet pronalazača! Samo, naravno, ne daju joj da se očituje, a k tome Rus ne zna ni da se hvali. On pronađe štogod, pa uništi, ili da djeci da se poigraju, a Francuz pronađe kakvu tricu i viče, da ga čuje cijeli svijet. Nedavno je kočijaš Jona izradio od drveta čovjeka: povučeš li toga čovjeka za konac, izvest će ti nepristojnost. Jona se ipak ne hvali. Uopće, ne sviđaju se meni Francuzi... Nemoralan narod! Vanjštinom su doduše upravo nalik nekako na ljude, ali žive kao psi... Eto, na primjer, brak. Kad se naš čovjek oženi, prilijepi se uz ženu, i tu nema više nikakvih razgovora, a kod vas, đavo bi ga znao što je. Muž sjedi cijeli dan u kavani, a žena napuni kuću Francuzima i počne s njima kankanirati. [129]

— To nije istina! — ne izdrža Champougne i usplamtje. Obiteljski je princip u Francuskoj na veoma visokom stupnju!

— Poznamo mi taj princip! A vi ga branite! Stidite se! Treba reći nepristrano: svinje, da, upravo svinje... Hvala Nijemcima, koji su pobili... boga mi, hvala. Dao im bog zdravlja,...

— Onda, monsieur, ne razumijem, — govori Francuz poskakujući i strijeljajući očima, — zašto me držite, kad mrzite Francuze?

— A kamo ću s vama?

— Otpustite me, pa ću otputovati u Francusku!

— Što? Vas da pustim sada u Francusku! Ta vi ste izdajica svoje domovine! Kod vas je veliki čovjek sad Napoleon, sad Gambetta, sad... đavo neka vas razumije!

— Monsieur, — govori francuski Champougne prskajući i gužvajući u ruci ubrus. — Uvredu, kakvu ste ovaj čas nanijeli

mojemu čuvstvu, ne bi mogao da izmisli ni moj neprijatelj! Sve je svršeno!

I učinivši rukom tragičku kretnju, Francuz elegantno baca na stol ubrus i dostojanstveno izlazi.

Tri sata kasnije stol se opet prostire, i posluga donosi objed. Kamišev sjeda za stol sam. Poslije čašice ispražnjene pred objedom u njemu se pojavljuje želja, da mlati praznu slamu. Rado bi brbljao, a slušatelja nema...

— Što radi Alfons Ljudovikovič? — pita on slugu.

— Sprema stvari u kovčeg.

— Kakav tikvan, oprosti gospode! — veli Kamišev i ide k Francuzu.

Champougne sjedi na podu usred svoje sobe i drhtavim rukama slaže u kovčeg rublje, bočice s mirisima, molitvenike, naramenice, kravate... Cijela njegova pristojna pojava, kovčeg, postelja i stol upravo odišu otmjenošću i ženskošću. Iz njegovih velikih plavih očiju kaplju u kovčeg krupne suze.

— A kamo ćete? — upita Kamišev, pošto je časak čekao.

Francuz šuti.

— Hoćete da otputujete? — nastavlja Kamišev. — Pa, kako znate... Neću vas zadržavati... Samo je čudno jedno: kako ćete otputovati bez putnice? Čudim se! Ta znate, da sam izgubio vašu putnicu. Gurnuo sam je nekamo među papire, i ona se izgubila... A u nas se na putnice strogo pazi. Nećete proći ni deset vrsta, i već će vas hopnuti.

Champougne podiže glavu i nepovjerljivo gleda u Kamiševa.

— Da... Vidjet ćete vi! Vidjet će po vašem licu, da nemate putnice, i odmah će početi: tko ste? Alphonse Champougne! Znamo mi te Alfonse Šampunje! Ne biste li pod pratnjom, i ne baš daleko?

— Šalite se?

— Zašto bih se šalio? Baš mi je potrebno! Pazite samo na moj uvjet: ne izvolijevajte onda cmizdriti i pisma pisati. Ni prstom ne ću maknuti, kad vas u okovima provedu kraj moje kuće!

Champougne skoči. Blijed je, oči mu iskaču. Počinje hodati po sohi.

— Što vi radite sa mnom? — govori on hvatajući se za glavu u očaju. — Bože moj! O, neka je proklet čas, kad mi je sunula u glavu

pogubna misao, da ostavim domovinu!

— No, no, no... šalio sam se! — govori Kamišev snizivši ton. — Vidi čudaka, šale ne razumije! Ne smiješ ni riječi da kažeš!

— Dragi moj! — zapišti Champougne. Umirio ga Kamiševljev ton. — Prisežem vam, da sam odan Rusiji, i vama, i vašoj djeci... Ostaviti vas teško mi je kao umrijeti, no svaka vaša riječ cijepa mi srce!

— Ah, čudače! Čemu da se vrijeđate, ako psujem Francuze? Koga mi sve ne psujemo, pa zar će se svi vrijeđati? Pravi čudak, na! Evo vam, na primjer, Lazara Isakiča, zakupnika... Ja njemu i ovo i ono, i Židove, i šugo, i skut mu frčem, i za kovrče ga hvatam... i ne vrijeđa se!

— No to je rob! Za kopjejku je spreman na svaku niskost!

— No, no, no, dosta! Pođimo na objed! Mir i sloga!

Champougne pudra svoje zaplakano lice i ide s Kamiševom u blagovaonicu. Prvo jelo pojedu šutke, poslije drugoga počinje ista pripovijest, i patnji Champougnovoj na taj način nikad kraja.

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u časopisu Oskolki, br. 41, od 12. listopada 1885. sa potpisom: A. Čehonte. Kasnije preštampano u zborniku »Nevine riječi« (Moskva, 1887.) i u drugom izdanju zbornika »Šarene priče« (Petrograd, 1891.), te u svim kasnijim njegovim izdanjima. 1900. štampano u II. knjizi Sabranih djela.

U POLUSNU

U dvorani okružnoga suda teče rasprava. Na optuženičkoj klupi sjedi gospodin srednjih godina, ispijena lica, optužen zbog pronevjerenja i prijevare. Mršavi, uskogrudni perovođa čita tihim tenorićem optužnicu. Ne obazire se ni na točke ni na zareze, pa je njegovo jednolično čitanje nalik na zujanje pčele ili na žubor potočića. Kraj takva čitanja lijepo je sanjariti, sjećati se, spavati... Suci, prisežnici i publika mršte se od dosade... Tišina. Samo tu i tamo dopru zvukovi nečijih odmjerenih koraka iz hodnika suda, ili oprezno zakašlje u šaku porotnik koji zijeva.

Branitelj je podupro svoju kudravu glavu šakom i tiho drijema. Kraj perovođina zujanja njegove se misli posve pobrkaše, pa lutaju.

»Kakav je, ipak, dugačak nos u toga sudskog pristava, — misli on trepćući otešćalim vjeđama. Zašto je priroda morala da iznakazi pametno lice! Kad bi nosovi ljudi bili malo dublji, tako, dva tri sežnja, bilo bi zacijelo tijesno na svijetu, trebalo bi graditi kuću malo prostranije...«

Branitelj stresa glavom, kao konj, kad ga ugrize muha, i misli dalje.

»Što sad rade moji kod kuće? U to su vrijeme obično svi kod kuće: i žena, i punica, i djeca... Dječica, Koljka i Zinka sad su zacijelo u mojem kabinetu... Koljka stoji na naslonjaču, upro se prsima o kraj stola i riše štogod na mojim papirima. Već je narisao konja s oštrom gubicom i s točkom mjesto oka, čovjeka s ispruženom rukom, nakrivljenu kućicu; a Zinka stoji ondje kod stola, isteže vrat i nastoji da vidi što je narisao njezin brat...

— Nariši tatu! — moli ona.

Koljka se daje na taj posao. Čovjeka već ima, ostaje samo da doda crnu bradu — i tata je gotov. Zatim Koljka počinje tražiti u Zborniku zakona sličice, a Zina gospodari na stolu. Pogled im pao na zvonce — zvone; vide tintarnicu — treba smočiti palac; ako ladica u stolu nije zaključana, to znači, da treba počeprkati u njoj. Napokon im oboma pada na pamet, da su Indijanci i da pod mojim stolom mogu izvrsno da se sakriju pred neprijateljima. Oboje se zavlače pod stol, viču, ciče i natežu se sve dok sa stola ne padne svjetiljka ili

vaza... Oh! A u gostinjskoj sobi zacijelo čvrsto šeće dojkinja s trećim proizvodom... Proizvod se dere, dere, bez kraja i konca!«

— »Prema tekućim računima Kopelova — zuji perovođa, — Ačkasova, Zimakovskoga i Čikine postoci nisu bili izdani, a svota od 1425 rubalja i 41 kopjejke bila je pripisana ostatku iz godine 1883...«

— A kod nas možda već i objeduju! — plove misli kod branitelja. — Za stolom sjede punica, žena Nadja, ženin brat Vasja, djeca... Puničino lice, kao obično, odražava tupu zabrinutost i dostojanstvo. Nadja je mršava, počinje već izblјeđavati, no u nje je koža na licu još uvijek idealno blijeda i prozirna; sjedi za stolom kao da su je silom posadili, ništa ne jede i pravi se, da je bolesna. I po njezinu se licu, kao i kod punice, razlila zabrinutost. Kako ne bi! Na njoj su djeca, kuhinja, rublje njezina muža, gosti, moljci u krznima, primanje gostiju, svirka na pijaninu! Koliko dužnosti, a kako malo posla! Nadja i njezina mati ne rade pod bogom ništa. Zaliju li od dosade cvijeće, izgrde li kuharicu, dva dana poslije toga stenju od umora i govore o ropskom životu... Ženin brat Vasja tiho žvače i mračno šuti, jer je danas dobio jedinicu iz latinskog jezika. Momak je tih, uslužan, zahvalan, ali izdere toliko postola, hlača i knjiga, da je strahota... Dječica su, naravno, hirovita. Zahtijevaju octa i papra, tuže se jedno na drugo, i svaki čas im ispadaju žlice. Čovjeku se vrti u glavi, bad se samo sjeti! Žena i svekrva budno paze na dobar ton... Sačuvaj bože, da tkogod položi lakat na stol, da uhvati nož cijelom šakom, ili da jede s noža, ili da poslužuje jelom s desne, a ne s lijeve strane. Sva jela, čak i butina s graškom, mirišu na puder i »mon pensier«.[130] Sve je bez okusa, bljutavo, bijedno... Nema ni traga dobroj kiseloj juhi i kaši, što sam jeo kao neženja. Punica i žena cijelo vrijeme govore francuski, no kad je riječ o meni, punica počinje govoriti ruski, jer je čovjek bez osjećaja i bez srca, čovjek bestidan i surov, kao što sam ja, nedostojan da o njemu govore nježnim francuskim jezikom...

— Ubogi Michael, vjerojatno je ogladnio, — govori žena. — Popio je ujutru čašu čaja, ne uzevši kruha, pa je tako odjurio na sud...

— Ne uznemiruj se, majčice! — zlurado uzvraća punica. — Takav ne ogladni! Već je petput trčao u buffet, ne boj se. Urediše sebi na

sudu buffet, pa svakih pet minuta mole predsjednika, da odredi prekid.

Poslije objeda punica i žena raspravljaju o smanjivanju izdataka... Računaju, zapisuju i ustanovljuju na koncu, da su rashodi strašno veliki. Zovu kuharicu, počinju računati zajedno s njom, kore je, nastaje svađa zbog petice... Suze, otrovne riječi... Zatim pospremanje sobe, premještanje posoblja — i sve iz dokonosti.«

— Koleški asesor Čerepkov iskazao je, — zuji perovođa, — da je doduše primio namiru broj 811, ali da ipak nije primio 46 rubalja i 2 kopjejke, koja mu svota pripada, kako je već onda javio...«

»Kad pomisliš, pa kad promisliš i odvažeš sve okolnosti, — misli dalje branitelj, — zaista, odmahneš rukom i sve pošalješ do đavola... Izmučiš se, pošašaviš, nestaje te dok sjediš cijeli dan u toj čađi dosade i banalnosti, i nehotice ti se prohtije da daš svojoj duši bar jednu svijetlu minutu odmora. Otputiš se k Nataši ili, kad imaš novaca, k Ciganima — i na sve zaboraviš... poštena riječ, na sve zaboraviš! Negdje daleko izvan grada, đavo bi znao gdje, protegneš se na sofi, Azijati pjevaju, skaču, galame, i ti osjećaš kako ti svu dušu preokreće glas te čarobne, te strašne, mahnite ciganke Glaše... Glaša! Draga, sjajna, divna Glaša! Kakvi zubi, oči... leđa!«

A perovođa zuji, zuji, zuji... U braniteljevim očima sve se počinje slijevati, sve počinje titrati. Suci i porotnici nestaju, publika se rasplinjuje, strop se sad spušta, sad diže... I misli skaču. Napokon se prekidaju... Nadja, punica, dugački nos sudskoga pristava, optuženik, Glaša — sve to skače, vrti se i odlazi daleko, daleko...

— Lijepo je, — tiho šapće branitelj tonući u san... lijepo je... Ležiš na sofi, oko tebe sve je udobno... toplo... Glaša pjeva...

— Gospodine branitelju! — odjekuje isti reski glas.

Branitelj se trza i otvara oči. Ravno, čvrsto ga gledaju crne oči Ciganke Glaše, smješkaju se sočne usnice, sja se tamnoputno, lijepo lice. Omamljen je, još se nije sasvim probudio, pa misli, da je to san ili priviđenje; polako se diže, otvara usta i gleda u ciganku.

— Gospodine branitelju, želite li postaviti koje pitanje svjedokinji? — pita predsjednik.

— Ah, da! To je svjedokinja... Ne, ne... ne želim, nemam ništa.

Branitelj strese glavom i sasvim se budi. Sad mu je jasno, da pred njim doista stoji ciganka Glaša, da je pozvana ovamo kao

svjedokinja.

— Uostalom, oprostite, imam štošta da zapitam, — veli on glasno. — Svjedokinjo, — obraća se Glaši, — vi pjevate u ciganskom zboru Kuzmičovljevu, recite, koliko je puta optuženik bančio u vašem restoranu? Tako... A ne sjećate li se, da li je on sam plaćao za se svaki put, ili se događalo, da su drugi plaćali za nj? Hvala vam... dosta.

On ispija dvije čaše vode, i otupljenost poslije sna prolazi sasvim...

Preveo T. Prpić.

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama« (br. 289, od 21. listopada 1885.) sa potpisom: A. Čehonte. Uvršteno u zbornik »Šarene priče«, i u I. knjigu Sabranih djela (1899. god.)

SREDSTVO PROTIV PIJANSTVA

U grad D. doputovao je, u posebnom kupeu prvoga razreda, stigao je na gostovanje, poznati recitator i komičar, gospodin Feniksov-Dikobrazov Drugi. Svi, koji su ga dočekali na stanici znali su, da je karta prvoga razreda kupljena »da se pokaže« istom na pretposljednjoj postaji, a dotle se znamenitost vozila u trećem; svi su vidjeli, da je na znamenitosti samo ljetna pelerina i stara krznena kapa, premda je bila hladna jesen; ipak su svi osjetili neki trepet i živu želju da se upoznaju, kad se na vratima vagona pokazalo sivo, pospano lice Dikobrazova Drugoga. Kazališni poduzetnik Počečujev po ruskom je običaju triput poljubio pridošlicu i odvezao ga svojoj kući.

Znamenitost je imala nastupiti koja dva dana po dolasku, no sudbina je odredila drukčije. Dan prije predstave dojurio je na blagajnu kazališta vlasnik, blijed i razbarušen, i izjavio, da Dikobrazov Drugi ne može igrati.

— Ne može! — izjavio je Počečujev hvatajući se za glavu. — Što kažete na to? Mjesec dana, cijeli mjesec štampali smo krupnim slovima, da nam dolazi Dikobrazov, hvalili smo se, previjali smo se, primali smo novac od pretplatnika, i najedamput takva gadarija! A? Ta za to su premalo i vješala!

— No u čemu je stvar? Što se dogodilo?

— Pije prokletnik!

— I to mi je nešto! Ispavat će se.

— Prije će crknuti nego što se ispava! Poznam ga ja još iz Moskve: kad počne lokati votku, nema kod njega spavanja ni koja dva mjeseca poslije toga. Lokanje! To je lokanje! Ne! Takva mi je već sreća! I zašto sam tako nesretan? I u koga sam se uvrgao, prokletnik, da sam tako nesretan? Zašto... zašto nad mojom glavom cijeli život visi prokletstvo neba? (Počečujev je tragik i po zvanju i po prirodi: jaki izrazi, popraćeni udaranjem šakama u prsa, veoma mu dobro pristaju.) I kako sam gnusan, gadan i prezira vrijedan, kad ropski prigibljem glavu pod udarcima sudbine! Nije li dostojnije jedamput zauvijek svršiti sa sramotnom ulogom Makara, po kojemu svi udaraju, i zatjerati sebi kuglu u glavu? Ta što čekam? Bože, što čekam?

Počečujev je pokrio lice dlanovima i okrenuo se k prozoru. Na blagajni je, osim blagajnika, bilo mnogo glumaca i kazališnih ljudi, pa nije nedostajalo savjeta, utjeha i ohrabrivanja, no sve je to nosilo filozofski ili proročanski karakter; dalje od »taštine nad taštinama«, »pljunite« i »možda« nitko nije išao. Samo je blagajnik, čovjek debeljuškast, s vodenom bolešću, zahvatio u suštinu stvari:

— A vi ga, Prokle Ljvoviču, pokušajte izliječiti.

— Lokanje nećeš nikakvim đavlom izliječiti!

— Ne govorite. Naš vlasuljar izvrsno liječi pijance. Cijeli se grad liječi kod njega.

Počečujev se obradovao slamčici, za koju je mogao da se uhvati, pa je već pet minuta kasnije pred njim stajao kazališni vlasuljar Fedor Grebeškov. Zamislite visok, koštunjav lik s upalim očima, s dugačkom, rijetkom bradom, s tamnim rukama, dodajte tome sličnost s kosturom, što su ga stavili u pokret uz pomoć vijaka i pera, navucite na taj lik krajnje ponošeno crno odijelo, i dobit ćete Grebeškovljev portret.

— Zdravo, Fedjo! — obrati mu se Počečujev. — Ćuo sam, prijatelju, da ti... ovaj... liječiš pijance. Iskaži mi uslugu, molim te, ne zbog službe, nego zbog prijateljstva, daj, liječi Dikobrazova! Ta znaš, loče!

— Bog s njim, — reče tužno Grebeškov u basu. — Glumcima, koji su jednostavniji, trgovcima i činovnicima pomažem, no tu je riječ o sveruskoj znamenitosti!

— Pa što onda?

— Da istjeraš pijanstvo iz njega, moraš izvesti prevrat u svim organima i sustavima tijela. Ja ću izazvati taj prevrat u njemu, a on će, ozdravivši, navaliti na me: »Kako si se usudio, — reći će — pseto, dodirivati moje lice?« Poznamo mi te znamenitosti!

— Dosta... ne izmotavaj se, brate! Kad si rekao »a«, reci i »be«! Uzmi kapu, hajdemo!

Kad je Grebeškov, četvrt sata kasnije, ulazio u Dikobrazovljevu sobu, znamenitost je ležala na postelji i s mržnjom gledala u obješenu svjetiljku. Svjetiljka je visjela mimo, ali Dikobrazov Drugi nije skidao pogleda s nje, samo je mumljao:

— Vrtjet ćeš se ti meni! Pokazat ću ja tebi, prokletnice, kako treba da se okrećeš! Razbio sam bočicu, razbit ću i tebe, sad ćeš vidjeti!

A-a-a... i strop se okreće... Razumijem: urota! No svjetiljka, svjetiljka! Najmanja je, gadura, a okreće se više od sviju! Čekaj malo...

Podigavši se, komičar povuče za sobom ponjavu. Rušeći sa stolića čaše i teturajući, uputi se prema svjetiljci, ali na pol puta naiđe na nešto visoko, koštunjavo...

— Što je? — izdere se on kolutajući izgubljeno očima. — Tko si ti? Odakle? A?

— A eto, pokazat ću ja tebi tko sam... Kupi se na postelju!

I ne čekajući da komičar dođe do postelje, Grebeškov zamahne i odalami ga po zatiljku tako snažno, da je komičar kao čigra odletio na postelju. Komičar vjerojatno još nikad nije dobio batina, jer je, unatoč jakoj omamljenosti, pogledao Grebeškova sa začuđenjem, pa i radoznalo.

— Ti... ti si udario? Če... čekaj, ti si udario?

— Udario sam. Hoćeš Ii još?

I vlasuljar udari Dikobrazova još jedamput po zubima. Ne znam što je tu djelovalo, da li snažni udarci, ili novost osjeta, no oči komičarove prestadoše lutati, i u njima bijesnu nešto razumno. On skoči i poče promatrati Grebeškovljevo blijedo lice i njegov prljavi kaput, i to više radoznalo nego s mržnjom.

— Ti... ti se tučeš? — progunđa on. — Ti... ti se usuđuješ?

— Jezik za zube!

I opet udari u lice. Izbezumljeni komičar htjede da se brani, ali mu jedna ruka Grebeškovljeva pritisnu prsa, a druga poče obrađivati komičarovo lice.

— Ne tako jako! Ne tako jako! — začu se iz druge sobe glas Počečujevljev. — Ne tako jako, Fedjenko!

— Ništa zato, Prokle Ljvovičuf Poslije će mi sam zahvaljivati.

— Ipak nemoj tako jako! — progovori plačnim glasom Počečujev zavirujući u komičarovu sobu. — Tebi to nije ništa, a mene žmarci prolaze. Pomisli samo: usred bijela dana tako tuku čovjeka pravno sposobna, inteligentna, poznata, pa još i u vlastitom stanu... Ah!

— Ne udaram ja njega, Prokle Ljoviču, nego đavla, što sjedi u njemu. Otiđite, molim vas lijepo, i ne uznemirujte se. Lezi, đavle! — obori se Fedor na komičara. — Ne miči se! Što-o-o?

Dikobrazova spopade strava. Počelo mu se pričinjati, da se sve ono što se prije vrtjelo, sve što je on razbijao, sada dogovorilo, pa

složno leti na njegovu glavu.

— Stražari! — kriknu on. — U pomoć! Stražari!

— Viči, viči, đavle! — To je još cvijeće, no pričekaj malo, doći će i jagode! Slušaj sad: izgovoriš li još i jednu riječ, pomakneš li se samo, ubit ću te! Ubit ću te, i ne ću požaliti! Nema nikoga tko bi se zauzeo za te! Neće doći nitko, pa da pucaš iz puške! A ako se smiriš, i ako ušutiš, dat ću ti votke. Evo je, evo votke!

Grebeškov izvuče iz džepa politrenu bocu s votkom i bijesnu njom pred komičarovim očima. Ugledavši predmet svoje strasti, pijanac zaboravi na bubotke, te, štoviše, zarza od zadovoljstva. Grebeškov izvadi iz džepa na prsluku komadić prljava sapuna i gurnu ga u bocu. Kad se votka zapjenila i zamutila, on poče sipati u nju svakojake gadarije: salitru, nišador, kvasce, glauberovu sol, sumpor, kalofonij i drugu »robu«, što je prodaju u drogerijama. Komičar je buljio u Grebeškova i strastveno pratio pokrete boce. Vlasuliar zapali na koncu komadić krpe, sasu pepeo u votku, promućka i priđe k postelji.

— Pij! — reče on natočivši pol čajne čaše. — Na dušak!

Komičar je s užitkom ispio, ali je odmah i hraknuo i iskolačio oči. Lice mu je u trenu problijedjelo. Na licu mu izbi znoj.

— Pij još! — ponudi Grebeškov.

— Ne... ne ću! Sta-ani!

— Pij, da ti tvoga!... Pij! Ubit ću te!

Dikobrazov ispi, zastenja i svali se na jastuk. Ćas kasnije on se podiže, i Fedor se mogao uvjeriti, da njegov lijek djeluje.

— Pij još! Neka ti izvrne cijelu utrobu, to je dobro. Pij!

I za komičara je došlo vrijeme muka. U njegovoj se utrobi zbivao pravi pravcati prevrat. On je poskakivao, bacao se na postelji i sa stravom je pratio polagane pokrete svojega neumoljivog, neumornog neprijatelja, koji ga nije puštao ni načas, koji ga je neumorno mlatio, kad bi on odbijao lijek. Udarci su se izmjenjivali s lijekom, lijek s udarcima. Jadno tijelo Feniksova-Dikobrazova Drugog nije još nikad proživljavalo takvih uvreda i poniženja, i nikad nije znamenitost bila tako slaba i bespomoćna kao sada. Komičar je isprva vikao i psovao; zatim je počeo moliti, a onda je, na koncu, uvjerivši se da opiranje izazivlje udarce, počeo plakati. Počečujev, koji je prisluškivao pred vratima, ne izdrža napokon, te uletje u komičarovu sobu.

— Idi do đavola! — reče on mašući rukama. — Neka radije propadne novac pretplatnika, neka on pije votku, samo mi ga nemoj mučiti, zaboga! Ta crknut će, đavo te odnio! Pogledaj: ta već je gotov! Da sam to znao, ne bih se upuštao, boga mi...

— Nije to ništa... Sam će mi se zahvaljivati, vidjet ćete... No, što je s tobom? — okrenuo se Grebeškov prema komičaru. — Uletjet će!

Sve do večeri natezao se on s komičarom. I sam se izmorio, i njega je izgnjavio. Svršilo se time, da je komičar silno oslabio, da više nije mogao ni stenjati i da se ukočio, s izrazom strave na licu. Poslije kočenja došlo je nešto nalik na san.

Drugi dan se komičar probudio. Počečujev se silno začudio: dakle nije umro. Komičar se tupo ogledao, lutajućim je pogledom obuhvatio cijelu sobu i počeo se sjećati.

— Zašto me sve boli? — čudio se on. — Upravo kao da je vlak prešao preko mene. Da popijem votke? Ej, tko je tamo? Votke!

Počečujev i Grebeškov stajali su u to vrijeme pred vratima.

— Votke moli, nije dakle ozdravio! — prestravi se Počečujev.

— Što govorite, Prokle Ljvoviču! — začudi se vlasuljar. — Zar da ga izliječim za jedan dan? Daj bože, da mu se zdravlje poboljša za nedjelju dana, a ne u jednom danu. Gdjekojega slabunjavog čovjeka izliječiš i za pet dana, a ovaj je po građi pravi trgovac. Njega ne možeš tako brzo izvući.

— A što mi to nisi rekao prije, prokletniče? — zastenjao je Počečujev. — I u koga sam se uvrgao, da sam ovako nesretan? I što ja, prokletnik, još očekujem od sudbine! Nije li pametnije svršiti odmah, zatjerati sebi kuglu u čelo, i t. d.

Kako god mračno gledao na svoju sudbinu Počečujev, Dikobrazov Drugi je nedjelju dana kasnije ipak već igrao, pa nije trebalo vraćati novac pretplatnicima. Komičara je šminkao Grebeškov. Komičarovu je glavu dodirivao s toliko poštovanja, da u njemu ne biste prepoznali prijašnjega pljuskača.

— Žilav čovjek! — čudio se Počečujev. — Ja umalo te nisam umro gledajući njegove muke, a on — kao da ništa nije ni bilo — još i zahvaljuje tome đavlu Fedjki! Hoće da ga povede sa sobom u Moskvu! Čudesa, prava čudesa!

Preveo T. Prpić.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 43, od 26. listopada 1885. sa naslovom: Izmlaćena znamenitost ili sredstvo protiv pijanstva i potpisom: A. Čehonte. Kasnije uvršteno u zbornik »Nevine riječi« (Moskva, 1887.) i u I. knjigu Sabranih djela (1899.)

SKUPI PAS

Poručnik Dubov, već stara vojnička bäka, i dobrovoljac[131] Knaps sjede i piju.

— Prekrasan pas! — veli Dubov pokazujući Knapsu svoju kuju Milku. — Divna kuja! Pogledajte joj gubicu! Što vrijedi već sama njezina gubica! Namjeri li se čovjek na ljubitelja, taj će već za samu gubicu dati dvjesta rubalja! Ne vjerujete? E, onda ništa ne razumijete...

— Razumijem, ali...

— Pa to je seter, čistokrvni engleski seter! Držanje predivno, a instinkt... njuh! Bože, kakav njuh! Znate li koliko sam dao za Milku, kad je bila još štene? Sto rubalja! Divna kuja! Vragoljanko, Milko! Glu-upačo, Milko! Dođi ovamo, dođi ovamo... psiću, psetance moje...

Dubov je privukao k sebi Milku i poljubio je između ušiju. Na oči mu navriješe suze...

— Ne dam te nikome... ljepotice moja... ti, razbojniče. Voliš me, zar ne, Milko? Voliš me?... No, napolje! — zaviknu najedamput poručnik. — Blatnim šapama ravno na mundir ideš! Da, Knaps, sto i pedeset rubalja dao sam za štene! Imao sam valjda i zašto! Šteta je samo, što nemam vremena za lov! Propada pas bez posla, talent svoj pokapa... Zato ga i prodajem. Kupite, Knaps! Cijeli ćete mi život zahvaljivati! No ako imate malo novaca, izvolite, dat ću vam za polovinu, za pedeset! Pljačkajte!

— Ne, golubiću... — uzdahnuo je Knaps. — Da je vaša Milka muškoga spola, možda bih i kupio, a ovako...

— Milka da nije muškoga spola?! Ha, ha! Pa što je ona po vašemu mišljenju? Kuja? Ha, ha!... Momak i pol! Ne razlikuje još psa od kuje!

— Govorite mi kao da sam slijep ili dijete... — uvrijedio se Knaps. — Kuja je, dakako!

— Pa vi ćete još reći, da sam ja dama! Ah, Knaps, Knaps! A još ste k tome i vi tehničku svršili! Ne, dušo, to je pravi, čistokrvni pas! I k tome takav, da može bilo kojemu psu dati deset očica prednosti, a vi... nije muškoga spola! Ha, ha...

— Oprostite, Mihaile Ivanoviču, no vi... držite me naprosto za ludu... Pa to je i uvredljivo...

— No, pa nije potrebno, đavo neka vas nosi... Nemojte kupiti... Vama čovjek neće dokazati! Još malo, pa ćete reći, da ovo nije njezin rep, nego noga... Nije potrebno. Htio sam da vam iskažem uslugu. Bahramejeve, konjaka!

Služak donese još konjaka. Prijatelji natočiše sebi čašu i zamisliše se. Tako je pol sata prošlo u šutnji.

— Pa neka je i ženskoga spola... — prekinu tišinu poručnik gledajući mračno u bocu. — Čudnovata stvar! Ta još vam je i bolje. Donijet će vam štenad, a svako štene vrijedi dvadeset i pet rubalja... Svak će rado kupiti od vas. Ne znam zašto vam se tako sviđaju psi! Kuje su tisuću put bolje! Ženski je spol i zahvalniji, i privrženiji. No, pa kad se već tako bojite ženskoga spola, izvolite, uzmite za dvadeset i pet.

— Ne, golubiću... Ni kopjejke ne dam. Prvo, pas mi nije potreban, a drugo, novaca nemam.

— Trebali ste to već prije reći. Milko, nosi se odavde!

Služak je donio pržena jaja. Prijatelji se baciše na njih i šutke očistiše tavu.

— Valjan ste vi momak, Knaps, čestit... — reče poručnik brišući usnice. — Žao mi je da vas tako pustim... do đavola. Znate što? Uzmite psa badava!

— A kamo ću s njim, golubiću? — reče Knaps i uzdahnu. — A i tko će se kod mene natezati s njim?

— No, pa nije potrebno, nije potrebno... idite do đavola! Kad nećete, ne treba... A kamo ćete? Sjedite!

Knaps se protegnu, ustade i uze kapu.

— Vrijeme je, zbogom... — reče on zijevajući.

— Ta pričekajte, otpratit ću vas.

Dubov i Knaps navukoše kapute i iziđoše na ulicu. Prvih sto koraka prođoše šutke.

— Ne znate kome bih mogao dati psa? — poče poručnik. — Nemate takvih znanaca? Pas je, vidjeli ste, lijep, rasan, ali... meni nipošto nije potreban!

— Ne znam, dragoviću... Kakve bih ja znance imao ovdje?

Sve do Knapsova stana prijatelji ne rekoše više nijedne riječi. Istom kad je Knaps stisnuo poručniku ruku i otvorio vratašca, Dubov se nakašlja i nekako neodlučno izgovori:

— Ne znate, primaju li ovdašnji živoderi pse ili ne?

— Bit će da primaju... Sigurno ne mogu to da vam kažem.

— Poslat ću sutra po Bahramejevu... Đavo neka je nosi, neka oderu kožu s nje... Mrsko pseto! Gadno! Ne samo da je zagadila sobe. nego je k tome jučer u kuhinji sve meso pożderala, g-gadura... Još, još, da je dobre pasmine, ali đavo bi znao što je, križanac kućnoga psa i svinje. Laku noć!

— Zbogom! — reče Knaps.

Vratašca zalupiše, i poručnik ostade sam.

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi put štampano u časopisu Oskolki (br. 45, od 9. studenog 1885.), sa potpisom: A. Čehonte. Uvršteno u zbornik »Nevine riječi« (pod naslovom Pas). Bez autorove dozvole preštampano u časopisu »Sverčok« (br. 1., 1889.) Za prvu knjigu svojih Sabranih djela, kuda je uvrstio humoreeku, Čehov ju je stilski preradio.

PISAC

U sobi, koja je odmah uz stovarište čaja trgovca Jeršakova, za visokim stolom za pisanje sjedio je sam Jeršakov, mlad čovjek obučen po modi, ali iscrpljen, te se vidjelo na njemu, da je burno proživio svoj vijek. Sudeći po njegovom razvučenom rukopisu sa kovrčicama, češljanju i finom mirisu cigare, on nije bio tuđ evropskoj civilizaciji. Ali od njega je još jače zapuhnula kultura kad je iz stovarišta došao dečko i javio:

— Pisac je došao!

— A!... Zovi ga ovamo. I reci mu, da svoje kaljače ostavi u dvorištu.

Za čas je u sobu polako ušao sijed, ćelav starac u crvenkastom, iznošenom kaputu, crvenog, izbrazdanog lica i s izrazom slabosti i neodlučnosti, kao što obično izgledaju ljudi, koji makar i malo, ali stalno piju.

— A, klanjam se... — reče Jeršakov, ne osvrćući se na pisca. — Šta je dobrog, gospodine Gejnime?

Jeršakov je miješao riječi »genij« i »Gejne«,[132] one su se u njega spajale u jedno »Gejnim«, kako je on uvijek i nazivao starca.

— Pa evo, porudžbinu sam donio, — odgovori Gejnim. — Već je gotovo...

— Tako brzo?

— Za tri dana, Zahare Semjoniču, može se i roman napisati, a kamo li ne reklama. Za reklamu je i sat dosta.

— Samo? A uvijek se cjenkaš, kao da si godinu dana radio. De, pokažite, što ste sastavili!

Gejnim je izvadio iz džepa nekoliko izgužvanih, ispisanih olovkom, komadića papira, i prišao stolu za pisanje.

— Još je u konceptu, u općim crtama... — reče on. — Ja ću vam pročitati, a vi pazite i recite ako nađete pogrešku. Prevariti se nije teško, Zahare Semjoniču... Vjerujete li? Za tri stovarišta najedamput sam sastavljao reklamu... I Shakespeareu bi se zavrtjelo u glavi.

Gejnim je stavio naočari, podigao obrve i počeo čitati tužnim glasom, kao da deklamira:

— »Sezona 1885.—1886. g. Dostavljač kitajskog čaja za sve gradove evropske i azijske Rusije i inostranstvo, Z. S. Jeršakov. Utemeljeno 1804. godine.« Sav taj natpis, znate, bit će u ornamentima, među grbovima. Ja sam jednom trgovcu sastavljao reklamu, a on je uzeo za objavu grbove raznih gradova. Tako i vi možete učiniti, i ja sam za vas izmislio takav ornamenat, Zahare Semjoniču: lav, a u zubima mu lira. Sada dalje: »Dvije riječi našim kupcima. Milostiva gospodo! Ni politički događaji posljednjih dana, ni hladan indiferentizam, koji sve više i više prodire u sve slojeve našeg društva, ni pličina Volge, na koju je još nedavno ukazivao veći dio naše štampe, — ništa nas ne zbunjuje. Dugogodišnje postojanje naše firme i simpatije, koje smo mogli zadobiti, daju nam mogućnost, da se održavamo na čvrstom tlu i da ne mijenjamo jedamput za uvijek uvedeni sistem, kako u našim vezama sa vlasnicima čajnih nasada, tako i u savjesnom ispunjavanju narudžbi. Naša deviza je dovoljno poznata. Ogleda se u malo, ali vrlo značajnih riječi: »Savjesnost, jeftinoća i brzina!«

— Dobro, vrlo dobro! — prekinu ga Jeršakov, mičući se na stolici. — Nisam se čak ni nadao da ćete tako sastaviti. Vješto! Samo gledajte, dragi prijatelju... tu treba baciti neku sjenku, zamagliti onako, znaš, neku opsjenu napraviti... Objavit ćemo tu, da je firma upravo dobila pošiljku svježih proljetnih čajeva prve vrste za sezonu 1885. godine... Tako? A osim toga, treba istaći, da je taj, istom dobiveni čaj u našem stovarištu već tri godine, ali se to mora tako učiniti, kao da smo ga mi iz Kitaja dobili tek prošle godine.

— Razumijem... Publika neće ni opaziti protuslovlja. U početku objave napisat ćemo da je čaj istom dobiven, a na kraju ćemo reći: »Kako imamo veću rezervu čaja, plaćenu po pređašnjoj carini, mi ga možemo, a da ne štetuju naši interesi, prodavati po cjeniku prošlih godina«... i t. d. A na drugoj strani bit će cjenik. Tamo će opet biti grbovi i ornamenti. Pod njima debelim slovima: »Cjenik ćistih mirisnih, fučanskih, kjahtinskih i bajkovih čajeva prve proljetne berbe, dobivenih iz ponovno otkritih nasada...« Dalje: »Obraćamo pažnju pravim ljubiteljima na ljasinske čajeve, od kojih je najomiljeniji »Kitajski emblem ili zavist konkurenata«, 3 r. 50 k. Od ružinih čajeva naročito preporučujemo »Bogomirisnu ružu«, 2 r. i »Oči Kitajke«, 1 r. 80 k. Iza cijena doći će sitnim slovima o narudžbi i pošiljkama čaja.

Zatim također o popustu i nagradama: »Većina naših konkurenata, želeći da pridobije kupce, baca udicu u vidu nagrada. Mi protestiramo protiv tog gadnog načina i nudimo svojim kupcima, ne u vidu nagrade, već besplatno, sve mamce, kojima goste konkurenti svoje žrtve. Svaki, koji kod nas kupi barem za 50 r., bira i dobiva besplatno jednu od ovih pet stvari: čajnik od britanskog metala, stotinu posjetnica, nacrt grada Moskve, kutiju za čaj u obliku nage Kitajke i knjigu »Začuđeni mladoženja ili mlada pod koritom«, pripovijest Igrivoga Veseljčaka.«

Svršivši čitanje i načinivši male izmjene, Gejnim je brzo prepisao reklamu na čisto i dao je Jeršakovu. Zatim je nastala šutnja... Obojici je bilo neugodno, kao da su učinili neku podlost.

— Zapovijedate li da novac za rad dobijem odmah ili poslije? — zapita Gejnim neodlučno.

— Kada hoćete, makar i odmah... — nemarno odgovori Jeršakov. — Idi u stovarište i uzmi šta hoćeš za pet i po rubalja.

— Meni bi trebao novac, Zahare Semjoniču.

— Kod mene nije uobičajeno da plaćam u novcu. Svima plaćam čajem i šećerom: i vama, i pjevačima, čiji sam predsjednik, i slugama. Manje je pijanstva.

— Zar se, Zahare Semjoniču, moj rad može usporediti sa slugama i pjevačima? Kod mene je umni rad.

— Kakav rad? Sjeo, napisao, i to ti je sve. Pisanje nećeš pojesti ni popiti... Sitnica! Ni rublje ne vrijedi.

— Hm... Kako vi mislite o pisanju... — uvrijedi se Gejnim. — Nećeš pojesti ni popiti. Vi ne shvaćate da sam, možda, ja, kad sam sastavljao ovu reklamu, duševno patio. Pišeš i osjećaš da cijelu Rusiju zavaravaš. Dajte mi novaca, Zahare Semjoniču.

— Dodijao si, brate. Nije lijepo tako dosađivati.

— E pa dobro. Onda ću šećernog pijeska uzeti. Vaši momci uzet će ga natrag od mene funtu po osam kopjejki. Izgubit ću kod te procedure jedno četrdeset kapjejki, no šta da radim! Budite zdravi!

Gejnim se okrenuo da iziđe, ali je zastao na vratima, uzdahnuo i rekao neveselo:

— Rusiju zavaravam! Cijelu Rusiju! Otadžbinu zavaravam radi komadića hljeba! Eh!

I iziđe. Jeršakov je zapalio havanu, i u njegovoj sobi još jače zamirisa po kulturnom čovjeku.

Prijevod je uzet iz knjižice A. P. Čehov: Humoreske, Novo pokoljenje, Zagreb, 1947. (bez naznake prevodioca).

Prvi puta štampano u »Petrogradskim novinama« (br. 310, od 11. studenog 1885.) sa potpisom: A. Čehonte. Sasvim preradivši novelu, Čehov ju je uvrstio u II. knjigu Sabranih djela 1900. god.

PRESOLIO

Geometar Gljeb Gavrilovič Smirnov doputova na stanicu Gnjiluška. Do imanja, kuda je bio pozvan radi razgraničenja, trebao je putovati još trideset do četrdeset vrsta. (Ako kočijaš nije pijan, a konji nisu rage, onda neće biti ni trideset vrsta, a ako je kočijaš malo popio j konji malo zamoreni, onda će se nabrati i pedeset.)

— Recite mi, molim vas, gdje bih ja tu mogao naći poštanske konje? — obrati se geometar žandarmu na stanici.

— Kakve? Poštanske? Ovdje na sto vrsta nećeš naći ni čestitog psa, a kamoli poštanskih konja... A kuda vi to putujete?

— U Djevkino, na imanje generala Hohotova.

— Znate što? — zijevnu žandar. — Idite iza stanice, tamo u dvorištu ponekad ima seljaka, koji voze putnike.

Geometar uzdahnu i uputi se pozadi stanice. Tamo, nakon dugog traženja, razgovora i kolebanja, nađe kao drijen zdrava mužika, namrgođenog, boginjavog, u poderanom suknenom gunju i likovim opancima.

— Đavo će ga znati kakva su ti to kola! — mrštio se geometar, ulazeći u kola. — Ne znaš gdje je prednji, a gdje stražnji kraj...

— A šta ima tu da se zna? Gdje je konjski rep, to je naprijed, a gdje sjedi vaša milost, tamo je stražnji kraj...

Kljuse je bilo mlado, ali mršavo, s raskrećenim nogama i narovašenim ušima. Kad se kočijaš pope i ošinu ga bičem, načinjenim od uzice, ono samo zatrese glavom, a kad opsova i ošinu ga još jednom, kola zaškripaše i počeše se tresti kao u groznici. Poslije trećeg udarca kola se zaljuljaše, a poslije četvrtog krenuše s mjesta.

— Hoćemo li mi tako cijelog puta putovati? — upita geometar, osjećajući strašno truckanje i diveći se sposobnosti ruskih kočijaša, koji sjedinjuju spori puževljev hod s truckanjem koje kida utrobu.

— Sti-ići ćemo, — umiri ga kočijaš. — Kobila je mlada, žustra... Pusti je samo da se dobro razigra, pa je poslije ne zaustavi... De... Prokletinjo!...

Kad su kola izišla iz stanice, bio je već mrak. Desno od geometra pružala se tamna, zamrznuta ravnica bez kraja i konca... Ako pođeš njom, stići ćeš vjerojatno dođavola. Na horizontu, gdje se ona gubila

i slijevala s nebom, lijeno se gasilo hladno jesenje večernje rumenilo. Lijevo od puta, u zraku koji je počeo da tamni, izdizali su se nekakvi brežuljci, možda lanjski stogovi, a možda selo. Ono, što je bilo sprijeda, geometar nije vidio, jer su s te strane sav vidik zaklanjala široka, nezgrapna kočijaševa leđa. Vrijeme bijaše tiho, ali hladno, mrazovito.

»Kako je ovdje, stvarno, pustinja! — mislio je geometar, trudeći se da pokrije uši ovratnikom od kabanice. — Nigdje kuće, nigdje žive duše. Ne daj bože da te napadnu i opljačkaju, nitko te ne bi čuo, čak da topovima pucaš... A ni kočijaš nije pouzdan... Vidiš kolika su mu samo leđa! Nek te ovakvo dijete prirode samo prstom darne, već ti je duša na jeziku! I njuška mu je zvjerska, sumnjiva.«

— Ej, prijatelju, — upita geometar, — kako se zoveš?

— Je l' ja? Klim.

— Pa kako je, Klime, ovdje kod vas? Je li opasno? Da ne napadaju usput?

— Nema ništa, hvala bogu... Tko bi napado?

— To je dobro, Što ne napadaju... Ali za svaki slučaj ja sam ipak ponio tri revolvera, — slaga geometar. — A s revolverom, znaš, nema šale. Možeš izići na kraj s deset razbojnika...

Smrklo se. Kola najednom zaškripaše, zastenjaše, zatruckaše se i kao nehotice okrenuše se na lijevo.

»Kuda me on to vozi? — pomisli geometar. — Vozio je dosad stalno ravno, a sad najednom lijevo. Tko zna, odvest će me, nitkov, u neki gustiš i... i... Svašta se događa!« — Slušaj, — obrati se on kočijašu. — Dakle, ti veliš da ovdje nije opasno? Šteta... Ja volim da se tučem s razbojnicima... Naizgled sam ti doduše slab, boležljiv, ali je u mene snaga kao u bivola... Jednom napali na mene trojica razbojnika... Pa šta misliš? Jednoga sam tako odalamio, da... da je odmah, razumiješ, bogu dušu dao, a druga dvojica su zbog mene otišli u Sibir na robiju. I otkud mi dođe ta snaga, ni sam ne znam. Uhvatim jednom rukom kakvu ljudeskaru, kao što si na primjer ti i... zavrnem mu šiju.

Klim se osvrnu na geometra, cijelo mu lice zaigra i on ošinu kljuse.

— Da, brate... — produžavaše geometar. — Ne daj bože sa mnom imati posla. I ne samo da će razbojnik ostati i bez ruku i bez

nogu, nego će i pred sudom odgovarati... Ja ti sve suce i sve policajce poznajem. Ja sam ti lice službeno, važno... Ja sad, eto, putujem, a vlast zna za to... i pazi da mi se što putem ne desi... Svuda su ovdje po putu za džbunjem načičkani stražari i policajci... St-o-oj! — razdera se odjednom geometar. — Kuda si to pošao? Kuda me voziš?

— Pa zar ne vidite? Šuma!

»Zaista šuma... — pomisli geometar. — A ja se uplašio. Nego, ne treba odavati da sam uzbuđen... On jie već primijetio da se bojim. Zašto je počeo da se tako često osvrće na mene? Vjerojatno je nešto naumio... Dosad je vozio jedva jedvice, noga za nogom, a glie kako sad juri!«

— Čuješ, Klime, zašto ti tako tjeraš konja?

— Ja ga ne tjeram. Sam se razigrao... A kad se razigra, onda ga ničim na svijetu ne možeš zaustaviti... Nije on kriv što su mu takve noge.

— Lažeš, brate! Vidim da lažeš! Samo, ja ti ne savjetujem da tako brzo voziš... Zaustavi konja... Čuješ li? Zaustavi!

— Zašto?

— Zato... što za mnom sa stanice treba da dođu četiri druga. Treba da nas stignu... Oni su mi obećali da će nas stići u ovoj šumi... Sa njima će biti prijatnije putovati... To su momci, krepki, snažni... Svaki ima pištolj... Što se ti stalno osvrćeš i vrtiš kao na iglama? A? Ja, brate, to... brate... Nema šta da se na mene osvrćeš... Nema ničeg zanimljivog na meni... Osim možda ovih revolvera... Izvoli, ako hoćeš ja ću ih izvući, pokazati... Izvoli...

Geometar se načini kao da pretura po džepovima, ali se u tom trenutku dogodi nešto, čemu se on nije mogao nadati kraj svega svog velikog straha. Klim odjednom iskoči iz kola i četvoronoške pobježe u Šumicu.

— U pomoć! — zavapi on. — U pomoć! Uzmi, prokletniče, i konje i kola, samo mi dušu ostavi! U pomoć!

Čuše se brzi koraci, koji se udaljuju, pucketanje po šipragu... i sve se stiša... Geometar koji nije očekivao ovakav završetak, odmah zaustavi konja, zatim se namjesti ugodnije u kolima i poče misliti.

»Pobjegao... uplašio se, budala... Ali, šta sad? Da sam produžim put — ne ide, jer ne znam puta, a može netko pomisliti i da sam mu

konja ukrao... Šta ćemo sad? — Klime! — Klime! — odgovori jeka.

Pri pomisli da će cijelu noć morati prosjediti u ovoj mračnoj šumi, na zimi, i slušati samo vukove, odjek i rzanje mlade kobilice, geometra prođoše žmarci po leđima, kao da ga netko struže hladnom turpijom.

— Klimuška! — uzvikivao je on. — Brate rođeni! Gdje si, Klimuška?

Sat, dva je tako geometar vikao i tek nakon što je već promukao i pomirio se s mišlju da prenoći u šumi, tihi povjetarac donese do njega nečije jecanje.

— Klime! Jesi li to ti, golubiću? Hajdemo!

— U... ubit ćeš me!...

— Ta ja sam se samo šalio, brate! Tako mi boga, šalio sam se! Otkud meni revloveri? Ja sam to od straha lagao! Smiluj se! Hajdemo! Smrznut ću se!

Klim, uviđajući da bi pravi razbojnik po svoj prilici već davno iščezao s konjem i kolima, iziđe iz šume i neodlučno priđe svom putniku.

— No, čega si se, budalo, uplašio? Ja... ja se našalio, a ti se uplašio... Sjedaj!

— Idi ti, gospodine, s milim bogom, — progunđa Klim, penjući se na kola. — Da sam znao, ne bih te povezao ni za sto rubalja. Umalo što nisam umro od straha...

Klim ošinu kljuse. Kola se zatresoše. Klim ošinu još jednom i kola se zaljuljaše. Poslije četvrtog udarca, kad se kola pokretoše s mjesta, geometar pokri uši ovratnikom šinjela i utone u misli. Put i Klim nisu mu se više činili opasni.

Preveo B. Škritek.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki (br. 46, 16. studenog 1885.) sa potpisom: A. Čehonte. Bez promjena preštampano u zborniku »Šarene priče«. U Sabranim djelima štampano u II knjizi (1900 g.)

STAROST

Arhitekt, državni savjetnik Uzelkov, doputovao je u svoj rodni grad, kamo ga pozvaše zbog obnove grobljanske crkve. U tom se gradu rodio, tu je učio i dorastao, tu se i oženio, a ipak ga je, izišavši iz vagona, jedva prepoznao. Sve se izmijenilo... Prije osamnaest godina, kad se preselio u Piter,[133] na tom su, na primjer, mjestu gdje sada stoji kolodvor, mališi hvatali krtice, a tamo, gdje se nekad protezao ružan plot, na početku glavne ulice, sada stoji trokatni »Beč sa sobama za izdavanje«. No ni plotovi ni kuće — ništa se nije tako izmijenilo kao ljudi. Ispitujući slugu u gostionici, Uzelkov je saznao, da je više od polovine tih ljudi, kojih se sjećao, pomrlo, osiromašilo, palo u zaborav.

— A sjećaš li se Uzelkova? — zapitao je za se staroga slugu. — Uzelkova, arhitekta, koji se rastavljao sa ženom... Još je imao kuću u Sviribejevskoj ulici... Jamačno se sjećaš!

— Ne sjećam se...

— No kako se ne bi sjećao! Stvar je odjeknula, čak su i kočijaši znali. Sjeti se! Brakorazvodnu parnicu vodio je odvjetnik Šapkin, lupež... poznati varalica na kartama, onaj što su ga u klubu istukli...

— Ivan Nikolajič?

— No da, da... Pa jte li živ? Umro?

— Živi su, hvala bogu. Sad su notar, kancelariju imaju. Dobro žive. Dvije kuće u Opekarskoj ulici. Nedavno su kćer udali...

Uzelkov je, koračajući od jednoga kuta do drugoga, razmislio i odlučio da se sastane sa Šapkinom, da otjera dosadu. Kad je izišao iz gostionice i kad se polako uputio u Opekarsku ulicu, bilo je podne. Šapkina je zatekao u kancelariji i jedva ga je prepoznao. Nekada stasiti, okretni pravnik, s pokretnim, bezočnim, vječno pijanim licem, pretvorio se u skromna, sijeda, lomna starca.

— Vi me ne prepoznajete, zaboravili ste... — počeo je Uzelkov. Ja sam vaš nekadanji klijent, Uzelkov...

Šapkin se sjetio, prepoznao ga i zapanjio se. Zaredaše usklici, pitanja, uspomene.

— Tko bi se nadao! Tko bi mislio! — kvocao je Šapkin. — Čime da vas ponudim? Hoćete li šampanjca? Možda biste željeli oštriga?

Toliko sam od vas uzeo novaca, golubiću, u svoje vrijeme, da i ne znam čime bih vas sve ponudio...

— Molim, ne uznemirujte se, — reče Uzelkov. — Nemam vremena. Moram odmah na groblje, da pogledam crkvu. Primio sam narudžbu.

— Izvrsno! Založit ćemo, popit ćemo nešto i zajedno ćemo poći. Imam sjajne konje! I odvest ću vas, i sa starostom ću vas upoznati... i sve ću urediti... A što se vi, anđele, nekako tuđite od mene? Bojite se? Sjednite bliže! Sad više nemate čega da se bojite... He, he... Prije sam zaista bio spretan momak, iskusan varalica... nitko mi nije smio blizu, a sad sam tiši od vode, niži od trave; postarao sam se, postao sam glavom obitelji... imam djecu. Vrijeme je da umrem!

Prijatelji založiše, ispiše, i par konja odveze ih na groblje izvan grada.

— Da, bila su vremena! — sjećao se Šapkin sjedeći u saonicama. — Sjećaš se i naprosto ne vjeruješ. A sjećate li se kako sam vodio vašu brakorazvodnu parnicu? Prošlo je već gotovo dvadeset godina, i više, i vi ste zacijelo sve zaboravili, a ja se sjećam, kao da sam tu parnicu jučer vodio. Gospode, kako sam se krvavo trudio! Bio sam okretan momak, kazuist. lovac na paragrafe, usijana glava... Znao sam se tako uhvatiti za koju parnicu, osobito ako je honorar bio dobar, kao na primjer u vašoj parnici! Što ste mi tada platili? Pet šest tisuća! Pa kako da se tu ne trudim krvavo? Vi ste tada otputovali u Peterburg i cijelu ste stvar meni prepustili: radi kako znaš! A pokojnica, žena vaša, Sofja Mihajlovna, bila je doduše iz trgovačke kuće, ali ponosna, ohola. Bilo je teško, strahovito teško navesti je na to da preuzme krivnju! Dođem ja tako k njoj, da pregovaram, a ona, čim me spazi, viče sobarici: »Mašo, nisam li ti rekla, da ne primam gadove!« A ja i ovako i onako... i pisma joj pišem, i nastojim da se slučajno nađemo — uzalud! Morao sam raditi uz posredovanje treće osobe. Dugo sam se natezao s njom, i popustila je istom onda, kad ste pristali na to da joj date deset tisuća... Toj svoti nije odoljela, nije izdržala... Zaplakala je, u lice mi je pljunula, ali je pristala, uzela je krivnju na se!

— Uzela je od mene, čini se, ne deset, nego petnaest tisuća, — reče Uzelkov.

— Da, da... petnaest, pogriješio sam! — smeo se Šapkin. — Uostalom, stvar je prošla, što da tajim grijeh. Njoj sam dao deset, a ostatak od pet tisuća iscijedio sam iz vas za se. Prevarih vas oboje... A od koga sam i mogao da uzimam, ako ne od vas, Borise Petroviču, recite sami... Bili ste čovjek bogat, živjeli ste u obilju... Zbog obilja ste se ženili, zbog obilja ste se i rastavili. Zarađivali ste da je strahota... Sjećam se kako ste u jedan mah spremili u džep dvadeset tisuća. Koga da i ogulim, ako ne vas? A i zavist me mučila, priznajem. Ako ste vi zdipili, pred vama su kape skidali, a mene su znali i tući, i šibati, i u klubu pljuskati... No čemu da to spominjem! Vrijeme je da zaboravim.

— Recite, molim vas, kako je poslije živjela Sofja Mihajlovna?

— S deset tisuća? Lošisime[134]... Bog će znati, da li ju je štogod spopalo, ili ju je počela mučiti savjest i taština, što se za novac prodala, ili vas je možda voljela, samo je, znate, počela piti. Dobila novac, pa hajde, uzimaj trojku i vozi se s oficirima. Pijančevanje, bančenje, razuzdanost... Uđe s oficirima u gostionicu, naručuje, ali me portsko vino ili štogod lakše, nego navaljuje na konjak, da žeže i da je omami.

— Da, bila je ekscentrična... Dosta sam toga i od nje pretrpio. Znala se zbog čega uvrijediti, živci bi joj počeli raditi... A što je bilo onda?

— Prolazi tjedan, pa još jedan. Sjedim ja kod kuće i nešto piskaram. Najedamput se otvaraju vrata: ulazi ona, pijana. »Uzmite veli, natrag svoj prokleti novac!« I baci mi u lice snop. Nije, dakle, izdržala! Ja podigoh novac, prebrojih... Pet stotina manje. Samo je pet stotina dospjela da prorajta!

— A kamo ste s novcem?

— Stvar je prošla... što da tajim... Zadržao sam ga, naravno! Što ste me tako pogledali? Pričekajte, da čujete što je bilo dalje... Cijeli roman, psihijatrija! Koja dva mjeseca kasnije dođem ja jedamput noću kući pijan, gnusan... Zapalih svijetlo, gledam, kod mene na divanu sjedi Sofja Mihajlovna. I ona je pijana, rastrojena, divlja nekako, kao da je utekla iz Bedlama[135]... »Dajte mi, kaže, natrag moj novac, predomislila sam se. Kad već padam, neka padam kako treba, do kraja! Mičite se, gade, dajte novac!« Gadarija!

— I vi ste... dali?

— Dao sam, sjećam se, deset rubalja...

— Ah, zar je moguće? — namrštio se Uzelkov. — Ako već sami niste mogli ili niste htjeli da joj date, mogli ste bar meni pisati, ili... I ja nisam znao! A? I ja nisam znao!

— Golubiću, a zašto da pišem ja, ako vam je ona sama pisala, kad se poslije našla u bolnici?

— Uostalom, bio sam tada tako zauzet novim brakom, toliko sam imao trke, da mi nije bilo do pisanja... No vi, kao pošten čovjek, niste osjećali antipatiju prema Sofji... pa zašto joj niste dali ruku?

— Ne valja mjeriti sadanjim aršinom, Borise Petroviču. Sad mi tako mislimo, a onda smo mislili sasvim drukčije... Sad bih joj možda dao i tisuću rubalja, a onda joj ni onih deset... nisam dao badava. Gnusna pripovijest! Treba je zaboraviti... No eto, stigosmo...

Saonice se zaustaviše kod grobljanskih vrata. Uzelkov i Šapkin siđoše sa saonica, uđoše na vrata i uputiše se dugačkom, širokom alejom. Ogoljelo višnjevo drveće i akacije, sivi križevi i spomenici bijahu pokriveni srebrnastim injem. U svakoj snježnoj pahuljici odražavao se vedar sunčani dan. Mirisalo je kako već miriše na svim grobljima: na tamjan i svježe iskopanu zemlju...

— Lijepo je naše groblje, — reče Uzelkov. — Pravi vrt!

— Da, samo kradljivci, nažalost, spomenike kradu... A evo, iza onoga željeznog spomenika, desno, leži Sofja Mihajlovna. Hoćete li pogledati?

Prijatelji skrenuše nadesno i uputiše se, gazeći po dubokome snijegu, prema željeznom spomeniku.

— Evo nas... — reče Šapkin pokazujući malen spomenik od bijela mramora. — Spomenik je na grobu postavio neki zastavnik.

Uzelkov je polako skinuo kapu i pokazao suncu svoju ćelu. Gledajući ga, i Šapkin je skinuo kapu, i druga je ćela zablistala na suncu. Naokolo je vladala grobna tišina, pa i zrak kao da bijaše mrtav. Prijatelji su mučke gledali u spomenik i razmišljali.

— Spava! — prekinu šutnju Šapkin. — I nije to najveća nesreća, što je preuzela krivnju i konjak pila. Priznajte, Borise Petroviču!

— Što da priznam? — mračno upita Uzelkov.

— Pa to... Koliko god bila ružna prošlost, bolja je nego ovo.

I Šapkin pokaza na svoje sjedine.

— Na smrtni čas nisam tako ni mislio... Da sam se našao pred licem smrti, bio bih joj, čini mi se, dao deset uzlova prednosti, a sada... No, pa što?

Uzelkovom ovlada tuga. Došlo mu najednom da zaplače; zaželio je to živo, kao što je nekad čeznuo za ljubavlju... Osjećao je, da bi mu taj plač bio sladak, da bi ga osvježio. Oči mu se ovlažiše, i već mu se grč penjao u grlo, no... kraj njega je stajao Šapkin, i Uzelkov se stidio da pokaže malodušnost pred svjedokom. Naglo se okrenuo i uputio prema crkvi.

Istom nakon koja dva sata, pošto se porazgovorio sa starostom i pošto je pregledao crkvu, ugrabio je priliku, kad se Šapkin zabrbljao sa svećenikom, da načas otrči i da se isplače... Prikrao se spomeniku kao tat, osvrćući se svaki čas. Mali, bijeli spomenik gledao je u njega zamišljeno, tužno i tako nedužno, kao da pod njim leži djevojčica, a ne izgubljena, rastavljena žena.

»Plakati, plakati!« mislio je Uzelkov.

No moment za plač već je bio propušten. Koliko god starac treptao očima, koliko god tražio raspoloženje, suze nisu potekle, i grč se nije dizao u grlo... Uzelkov je stajao tako desetak minuta, a onda je odmahnuo rukom i pošao da potraži Šapkina.

Preveo T. Prpić.

Prvi put štampano u časopisu Oskolki, br. 47, od 23. studenog 1885., sa potpisom: A. Čehonte. Bez promjena preštampano u zborniku »Šarene priče«, tek je nešto stilski dotjerano za njegova kasnija izdanja. S novim izmjenama štampano u III. knjizi Sabranih djela 1901. god.

NEVOLJA

Tokar Grigorij Petrov, odavna poznat kao izvanredan majstor, ali u isto vrijeme i kao najveća lola među seljacima cijeloga galčinskog okružja, vozi svoju bolesnu staricu u okružnu bolnicu. Treba da prevali tridesetak vrsta, a cesta je tako strašna, da je ne bi svladao ni državni poštar, a kamoli takva danguba, kao što je tokar Grigorij. Ravno u lice bije oštar, hladan vjetar. U zraku se viju, kamo god pogledaš, cijeli oblaci pahuljica, tako da ne znaš pada li snijeg s neba ili sa zemlje. Zbog snježne magle ne vidiš ni polja, ni brzojavnih stupova, ni šume, a kad Grigorija pogodi osobito jak udarac vjetra, ne vidi on ni luk na kolima. Lomna, slaba kobilica jedva stavlja nogu pred nogu. Svu je svoju energiju istrošila izvlačeći noge iz dubokoga snijega i trzajući glavom. Tokaru se žuri. On nemirno poskakuje na boku i svaki čas udara bičem po konjskom hrptu.

— Ti, Matrjono, ne plači... gunđa on. — Strpi se malo. U bolnicu ćemo, ako bog da, stići, i odmah će ti to tvoje... Dat će tebi Pavel Ivanić kapljica, ili će dati da ti puste krv, ili će njegova milost izvoljeti da te istaru kakvom žestom, pa ovo, pa ono... popustit će na boku. Pavel Ivanič će se pobrinuti... Malo će vikati i toptati nogama, ali će se i pobrinuti... Krasan čovjek, uljudan, bog mu dao zdravlja. Čim dođemo, najprije će izletjeti iz svojega stana, pa će početi da niže đavle. »Kako? Zašto? — zavikat će. — Zašto nisi došao na vrijeme? Zar sam ja pas neki, da se cijeli dan natežem s vama? Zašto nisi došao ujutro? Napolje! Gubi se bez traga! Sutra dođi!« A ja ću reći: »Gospodine doktore! Pavle Ivaniću! Vaše visokoblagorođe!« — »Pa hajde, dođi, vraže, ne bilo te! No!«

Tokar udara po kljusetu i, ne gledajući na staricu, gunđa sebi u bradu:

— »Vaše visokoblagorođe! Istinu govorim, kao pred bogom, evo vam krst, pošao sam u praskozorje. No kako da se makneš i za pedalj, ako se gospod... s majkom božjom... rasrdio i ovakvu mećavu poslao? Izvolite vidjeti sami... Ni plemenitiji konj ne bi izvukao, a u mene je, izvolite vidjeti i sami, sramota, a ne konj!« A Pavel Ivanić će se namrštiti, pa će viknuti: »Poznamo mi vas! Uvijek nalazite ispriku! Osobito ti, Griška. Odavna te poznam! Jamačno si se bar petput svraćao u krčmu!« A ja njemu: »Vaše visokoblagorođe! Pa zar sam

ja zlotvor neki ili nelcrst? Starica bogu dušu daje, umire, a ja da trčim po krčmama! Što govorite, zaboga! Ne bilo im traga, tim krčmama!« Onda će Pavel Ivanić odrediti, da te prenesu u bolnicu. A ja ću mu pasti pred noge... »Pavle Ivaniću! Vaše visokoblagorođe! Zahvaljujem vam najponiznije! Oprostite nama budalama, prokletnicima, ne osudite unaprečac nas mužike! Nas bi trebalo triput po glavi, a vi se izvolijevate uznemirivati, nožice svoje izvolijevate kaljati u snijegu!« A Pavel Ivanić će pogledati tako, kao da će me udariti i reći će: »Što mi tu padaš pred noge? Bolje bi bilo, glupane, da ne ločeš votku i da požališ staricu. Šibati te treba!« — »Istina je, šibati, Pavle Ivaniću, šibati, bog da me dohvati! A kako da se ne klanjamo do zemlje, kad ste vi dobročinitelji naši, oci rođeni? Vaše visokoblagorođe! Istinu ću reći... eto, kao pred bogom... pljunite mi u lice, ako prevarim: čim moja Matrjona, ovaj, ozdravi, čim se osovi na vlastite noge, učinit ću za vašu milost sve što izvolite zapovjediti! Kutiju za cigarete, ako želite, od karelijske breze... loptice za kriket, čunjeve mogu izraditi najinozemnije... sve ću za vas učiniti! Ni kopjejke ne ću od vas uzeti! U Moskvi bi od vas za takvu kutiju uzeli četiri rublja, a ja ni kopjejke.« Doktor će se nasmijati, pa 6e reći: »No, dobro, dobro... Vjerujem! Šteta je samo, što si pijanac«... Ja, brate, starice moja, znam kako treba s gospodom. Nema gospodina, s kojim ja ne bih znao da se porazgovorim. Samo da bi bog dao da ne zalutam. Ih, kako mete! Sve mi je oči zaprašilo.

I tokar mrmlja bez konca. Klati jezikom makinalno, ne bi li bar malo potisnuo svoje teško čuvstvo. Riječi je na jeziku mnogo, no misli je i pitanja u glavi još više. Nevolja je tokara snašla iznenada, zaskočila ga, i on nikako da se sad prene, da dođe k sebi, da se razabere. Živio je dosad mirno, jednolično i u mamurluku od pića, ne znajući ni za nevolju ni za radosti, a sad najedamput osjeća strašnu bol u duši. Bezbrižni danguba i pijandura našao se u trenu u položaju čovjeka zauzeta, zabrinuta, u hitnji, pa i u borbi s prirodom.

Tokar se sjeća, da je nevolja počela dan prije, navečer: vrativši se kući, pijan kao obično, počeo je, po staroj navici, psovati i mahati šakama, a starica je pogledala svojega goropadnika kako ga još nikad nije pogledala. Obični izraz njezinih staračkih očiju bio je mučenički, krotak, kao u pasa, koje mnogo tuku, a slabo hrane, a sad je ona gledala strogo i nepomično, kako gledaju sveci na

ikonama i samrtnici. Nevolja je i počela zbog tih čudnovatih i zlih očiju. Izbezumljeni tokar isprosio je u susjeda konjića, pa sad vozi staricu u bolnicu nadajući se, da će Pavel Ivanić praščima i mastima vratiti starici njezin prijašnji pogled.

— A ti, Matrjono, ovaj... — mrmlja on, — zapita li Pavel Ivanić, jesam li te tukao ili ne, reci: »Ne, nipošto!« A ja te više ne ću tući. Evo, prisežem ti na krst. Pa zar sam ja tebe tukao iz mržnje? Tukao sam tako, bez povoda. Zao mi te. Drugome bi i te nevolje bilo premalo, a ja, eto, vozim... brinem se. A mete, baš mete! Gospode, budi volja tvoja! Dao bog samo da ne skrenem s puta... Što? Boli bok? Matrjono, što šutiš? Pitam te: boli li bok?

Čudno mu je, što se na staričinu licu ne topi snijeg, čudno mu je, što se to lice nekako neobično otegnulo, što je dobilo blijedosivu, prljavu, voštanu boju, što je postalo strogo, ozbiljno.

— No, baš je glupača! — mrmlja tokar. — Ja tebi po savjesti, kao pred bogom... a ti, ovaj... no, baš si glupača! Rasrdit ću se, eto, i ne ću te odvesti k Pavlu Ivaniću!

Tokar ispusti uzde i zamisli se. Ne usuđuje se da se osvrne na staricu: strašno je! Staviti pitanje i ne dobiti odgovora isto je tako strašno. Da dokrajči neizvjesnost, on napokon, ne osvrćući se, napipa njezinu hladnu ruku. Podignuta ruka pada kao bič.

— Umrla je valjda. Povjerenstvo!

I tokar plače. Nije mu toliko žao, koliko je zlovoljan. On misli: kako se sve na tom svijetu brzo događa! Njegova nevolja nije još pravo ni počela, a rasplet je već tu. Nije dospio još ni da poživi sa staricom, da joj iskaže, da je požali, a već je umrla... Živio je s njom četrdeset godina, no tih je četrdeset godina prošlo upravo kao u magli. Pijančujući, tukući se i oskudijevajući nije ni osjetio što je život. I kao za inat starica je umrla upravo u vrijeme, kad je on osjetio, da mu je nje žao, da bez nje ne može živjeti i da je strašno, strašno kriv pred njom.

— A ipak je ona po svijetu išla! — sjeća se on. — Sam sam je slao, da prosi kruha kod ljudi, povjerenstvo! Trebala bi, glupača, još desetak godina da proživi, a ovako misli, da sam ja zaista takav. Majko presveta, kamo ja to idem, do đavola! Sad ne treba liječiti, nego pokapati. Okreći!

Tokar okreće i svom snagom udara po konjiću. Put postaje svakoga časa sve gori. Sad se luk uopće više ne vidi. Saonice tu i tamo naiđu na mladu jelu, taman predmet ogrebe tokaru ruke, projuri mu pred očima, i vidokrug opet postaje bijel, i okreće se.

»Da mi je živjeti iznova«... misli tokar.

Sjeća se, da je Matrjona prije četrdesetak godina bila mlada, lijepa, vesela, iz bogate kuće. Udali su je za njega zato, što su se polakomili za njegovim zanatom. Imali su sve uvjete, da požive dobro, no nesreća je u tome, što se on, napivši se poslije vjenčanja i zavalivši se na peć, ni do danas tako reći nije budio. Vjenčanja se sjeća, a što je bilo poslije vjenčanja, ne sjeća se da ga ubiješ. Sjeća se samo, da je pio, ležao, tukao se. Tako i propade tih četrdeset godina.

Bijeli, snježni oblaci postaju malo po malo sivima. Spušta se sumrak.

— Pa kamo ja to idem? — sjeti se najedamput tokar. — Treba pokapati, a ja u bolnicu... Upravo kao da sam pošašavio!

Tokar opet okreće i opet udara konja. Kobilica napreže sve svoje sile, frkće i trči sitnim koracima. Tokar je neprestano udara bičem po leđima... Straga nešto udara. On se osvrće, ali zna, da to pokojničina glava udara o saonice. A zrak postaje sve tamnijim, vjetar sve hladnijim i oštrijim...

»Da mi je živjeti iznova... — misli tokar. — Da mi je nabaviti nov alat, primati narudžbe... pa da novac dajem starici... da!«

I eto, uzde mu ispadaju iz ruke. On ih traži, htio bi da ih podigne, ali nikako da mu to uspije; ruke su mu bespomoćne...

»Svejedno... — misli on, — konj će i sam poći, zna on put. Da mi je sada malo spavati... Dok tamo traje ukop ili panihida, da mi je prileći.«

Tokar zatvara oči i drijema. Malo kasnije čuje, konj je stao. On otvara oči i vidi pred sobom nešto tamno, nalik na kolibu ili stog...

Htio bi da siđe sa saonica i da sazna što je, ali po cijelome tijelu osjeća takvu klonulost, da bi se radije smrznuo, nego da se pomakne s mjesta... I on bezbrižno tone u san.

Budi se u velikoj sobi s oslikanim zidovima. Kroz prozor se lije jarko svijetlo sunca. Tokar vidi pred sobom ljude, i prvo mu je, da se pokaže kao čovjek ozbiljan i razuman.

— Panihidu bi trebalo, braćo, za staricu! — govori on. — Trebalo bi reći popu...

— No, dobro, dobro! Samo leži! — prekida ga nečiji glas.

— Batjuško! Pavle Ivaniču! — čudi se tokar videći pred sobom liječnika. — Vaše...-skorođe! Dobrotvoru!

Htio bi da skoči i da ljosne pred medicinom na pod, ali osjeća, da ga ni ruke ni noge ne slušaju.

— Vaše visokorođe! A gdje su mi noge? Gje su mi ruke?

— Oprosti se s rukama i nogama... Smrznule su se! No, no, pa što plačeš? Poživio si, hvala bogu! Proživio si valjda kojih šest desetaka godina — dosta za tebe!

— Jao... vaše-skorođe, nesreća! Oprostite velikodušno! Da mi je još pet šest godinica...

— Zašto?

— Konj nije moj, treba ga vratiti... Staricu treba pokopati... I kako se na ovome svijetu sve brzo svršava! Vaše visokorođe! Pavle Ivaniču! Kutiju za cigarete od karelijske breze, najbolju! Kriketić ću istokariti...

Liječnik odmahuje rukom i izlazi iz paviljona. Tokaru je — amen!

Preveo T. Prpić.

Prvi put štampano u »Petrogradskim novinama« (br. 324, 25. studenog 1885.) sa potpisom: A. Čehonte. Preštampano u zborniku »Šarene priče«. U Sabranim djelima štampano u III. Knjizi (1901. god.)

Korektor Tomislav Prpić
Izdavač ZORA
Izdavačko poduzeće
Zagreb, Prilaz JNA 2/II
Za izdavača Ivan Dončević
Rkp. br. 1066 — $35^1/_4$ tiskanih araka
Tiskanje dovršeno 18. IX. 1959.
u »Vjesniku - pogon Tipografija«
Zagreb, Trg bratstva i jedinstva 2
Din 1250

---

[1] U originalu stoji: šči = rusko nacionalno jelo. — Prev

[2] Sebastjanov, Filippov — krupni moskovski magnati pekarnica.

[3] Morfej — u starogrčkoj mitologiji bog sna.

[4] Piter — t. j. Petrograd.

[5] »Donska pčela« — novine, koje su izlazile u Roetovu-na-Donu od 1876. do 1893. g.

[6] Igra figurama na dasci od 64 polja, kao u šahu. — Prev.

[7] Smrt njemu!

[8] Fraternitė — bratstvo.

[9] Kacap — prijašnji podrugljivi naziv Ukrajinaca za Ruse.

[10] Daciaro — umjetnički magazin u Moskvi u ono vrijeme.

[11] prokuror — državni tužilac u sudskom procesu.

[12] t. j. u prave savjetnike, što je bio visok čin u carskoj Rusiji.

[13] Vous comprenez — Shvaćate li? (franc.)

[14] modes et robes — moda i haljina.

[15] grivenjak — kovani novac od 10 kopjejaka.

[16] imendan starice vrbe — Cvjetna nedjelja se ruski kaže »verhnoe voskresenje«, t. j. vrbina nedjelja.

[17] Stanislav — vrst odlikovanja.

[18] Lat. Cerberus, cerbes = neumoljivi stražar, koji pazi na svaki korak; ovdje se misli na vratara. — Prev.

[19] »Sin domovine« — novine, koje su izlazile u Petrogradu od 1856 g.

[20] plavkasta — u ruskom sinenjkaja; banknota od pet rubalja, koja je bila plava na poleđini.

[21] pour manger (franc.) — radi kore kruha.

[22] t. j. amor, bog ljubavi, ovdje figurativno upotrebljeno i znači: bojim se, da nije ljubav posrijedi. — Prev.

[23] mamica (njem.)

[24] moje dijete (franc.)

[25] anđele moj (franc.)

[26] Draga moja (franc.)

[27] Jour fixe (franc.) — utvrđeni dan u nedjelji za primanje.

[28] Nana = ime junakinje Zolina istoimenog romana.

[29] Engleski: sir = naziv za gospodina. — Prev.

[30] U originalu je: veršok; mjera za dužinu = 4,445 cm. — Prev.

[31] To je duh, što su ga izmislili kemičari. Vele, da se bez njega ne može živjeti. Gluposti. Samo se bez novaca ne može živjeti...

[32] Takav instrumenat postoji. — Prevodiočeve primjedbe (t. j. A. P. Č.)

[33] Spleen, engleski = tuga, čama. — Prev.

[34] pesamment — franc, teško, tromo, mučno.

[35] Skraćenica od vaše prevashodstvo.

[36] Kapetan govori frazerski i paradira »učenim« riječima, kojima očito ne zna značenje. — Prev.

[37] Franc, bon jour = dobar dan. — Prev.

[38] Misli se na Nevski prospekt, uređenu obalu i šetalište uz Nevu u Petrogradu, danas Lenjingradu. — Prev.

[39] Piter, familijarni građanski naziv za Petrograd, skraćeno od St. Peterburg, u engleskom izgovoru. — Prev.

[40] francuski pisac (1849—1926); orig. naslov prip. »La Glu«, 1881. — Prev.

[41] »Oblomova« je napisao ruski pisac I. A. Gončarov (1812— 1891). — Prev.

[42] Kreposno pravo, t. j. kmetstvo — pravo vlastelina da potpuno raspolaže svojim seljacima. U Rusiji po slovu zakona ukinuto 1861. — Prev.

[43] Glupa ulica

[44] Magareća ulica

[45] Ruski izgovor njemačkoga mein Herr = moj gospodine! — Prev.

[46] njemački: u ovoj Rusiji. — Prev.

[47] Tres faciunt consilium (lat.) — Trojica čine društvo. Mehanizmov govori iskvareno.

[48] Molim vas da svi žderete!

[49] »Lav i Sunce« — perzijski orden.

[50] t. j. u mirovnog suca.

[51] Mill, John Stuart (1806—1873), engleski filozof; glavno djelo: »Instinktivna i deduktivna logika«. — Prev.

[52] francuski: kakav, kakvi; ni govora. — Prev.

[53] Šipka, kojom su se nekad nabijale puške.

[54] prepolovenje — crkv. polovica, t. j. 25 dan iza Uskrsa.

[55] V. F. Čiž (= zeba, ovdje je vlastito ime) — profesor psihijatrije. Inače u čitavom drugom dijelu ovoga teksta posrijedi je igra riječima, ovdje slobodno prevedena. — Prev.

[56] Tako se nekoć zvala želj. pruga Petrograd—Moskva.

[57] Izvrsno španjolsko vino.

[58] Ulje od narančina cvijeta.

[59] Koleški asesor — niži drž. činov. u car. Rusiji, VIII. čin. razred.

[60] Orden sv. Stanislava — najniži orden u car. Rusiji.

[61] Državni i tajni savjetnik — u car. Rusiji visoki drž. činovnici u V. ili III. čin. razredu.

[62] Za vrijeme carizma ruski su srednjoškolci i studenti bili uniformirani.

[63] U originalu stoji benefis, t. j. predstava, od koje sav prihod ide spomenutom glumcu.

[64] »Knez Serebrjanij«, drama po istoimenom romanu A. K. Tolstoja.

[65] Pogrdni naziv za Ukrajinca.

[66] ingénue — kazališni naziv za mladu glumicu.

[67] vrst vodenih životinja nalik na guštere.

[68] Nana — glavno lice iz istoimenog Zolinog romana. Sinonim za kurtizanu prvog reda.

[69] Alibi — u krivičnom pravu dokaz da se osumnjičeni u vrijeme zločina nalazio na drugom mjestu.

[70] Nema sumnje.

[71] Heureka — grč. — pronašao sam.

[72] Dođoh, vidjeh, pobijedih! (lat.).

[73] titulami savjetnik — u carskoj Rusiji niži državni činovnik IX. čin. razreda.

[74] Admiralitetski šiljak — visoko i tanko produženje vitkoga tornjića na zgradi nekadanjeg carskog admiraliteta ministarstva mornarice u Petrogradu, koje se popularno zvalo »špilj« ili »igla«. (Op. prev.)

[75] Pravi drž. savjetnik — u car. Rusiji visok drž. činovnik u IV. čin. razredu.

[76] Sanstefanski mir — mir, zaključen između Rusije i Turske 1878. godine.

[77] Hoće da pita: »bez trihina«? (Op. prev.)

[78] Šlem — od engleskog: slam. U whistu, bridgeu i nekim drugim igrama, šlem se postiže kad dva partnera imaju sve štihove. Mali šlem znači: svi štihovi osim jednog. (Op. prev.)

[79] ma chére — draga (franc).

[80] Glad.

[81] draga.

[82] Čehov je time nanišanio na mnogo razvikanu sliku A. I. Kunidžija »Noć na Dnjepru«.

[83] lirska tenor.

[84] Enrico Tamberlik (1820—1888.) — talijanski pjevač.

[85] Knjiga službi božjih za razdoblje od Uskrsa do sedmice Svih svetih. (Op. prev.)

[86] Kačuča (španjolski: cachucha), vesela andaluzijska plesna igra u tričetvrtinskom taktu i uz kastanjete.

[87] Što želite? (njem.)

[88] Ipak, što želite? (njem.)

[89] Što još želite? (njem.)

[90] da (njem.)

[91] Hladna pita od kvasa s mesom ili ribom.

[92] alopatija — liječenje, kod kojega se bolest s jednog dijela tijela prenosi na drugi dio tijela; liječenje sredstvima, koji djeluju protivno od postojećih znakova bolesti.

[93] Pljevako, F. N. — moskovski advokat.

[94] Nekljužev — junak komedije A. Paljma »Naš drug Nekljužev«.

[95] Glas — novine, koje je izdavao A. A. Krajevski, prestale su, nakon niza napada cenzure, izlaziti god. 1883.

[96] Luč — novine konzervativno-judofobskog pravca, koje je izdavao S. S. Okrejc.

[97] Suvorin, A. S. — urednik i izdavač novina »Novo vrijeme«.

[98] Fi donc! (franc.) — Pfuj!

[99] S. A. Jurjev — književnik i novinar.

[100] Ne shvaćam, što je u njem dobro?! Autor.

[101] K praocima (fig.), t. j. ukoliko ne želi da umre.

[102] bezbrojna... oceanska masa... (njem.)

[103] Knezovima ili grofovima (njem.)

[104] malo (njem.)

[105] »Njiva« — nedjeljni ilustrirani časopis, koji je od 1870. god. izdavao A. F. Marks.

[106] Louise Mitchel — učesnica Pariške komune 1871. g.

[107] Hippolite Taine — francuski historičar književnosti i umjetnosti.

[108] Sarah Bernhardt — francuska dramska glumica.

[109] Salvini — poznati talijanski glumac, koji je igrao u tragedijama.

[110] I. V. Spažinskij i P. M. Nevježin — dramaturzi, autori niza drama, koje su bile na repertoaru 80-tih god.

[111] »Moskovske vjedomosti« — Reakcionarne novine, koje je uređivao M. N. Katkov.

[112] Alfonz Ralle — kralj tvornica parfema.

[113] Lapšin — kralj tvornica šibica.

[114] Silovski — glumac moskovskog Malog teatra. U isto vrijeme i dramaturg i kompozitor.

[115] »Lav i sunce« — perzijski orden, koji su osobito dobivali bogati trgovci i industrijalci.

[116] Gorbunov, Ivan Fjodorovič (1831—95), pisac i glumac, dobar poznavalac ruskog, a osobito moskovskog života. (Op. prev.)

[117] V. Zorina — glumica iz opereta, koja je 80-tih god. pobirala velik uspjeh.

[118] S. S. Okrejc — izdavač reakcionarnih novina »Luč«.

[119] V. Vinkler — vlasnik kazališta i zvjerinjaka u Moskvi.

[120] »Novi« — časopis, koji je u Petrogradu izdavao A. M. Volf.

[121] »Kobelj« ruski znači »pas«. (Op. prev.)

[122] Četvrt — stara ruska mjera za žitarice, nešto preko 2 hl (Op. prev.)

[123] Mineralna voda

[124] Ženska frizura od tuđe kose

[125] General ruske dobrovoljačke vojske Fedor Fedorovič Radecki pobijedio je 9. I. 1878. na prevlaci Šipka u Bugarskoj turskoga generala Vejselpašu.

[126] Novčanica od tri rublje.

[127] Gorostas iz ruskih narodnih bajki

[128] To je veoma lijepo.

[129] Cancan — ples u francuskim noćnim zabavištima

[130] Vrst bonbona

[131] Apsolvent više škole ili bar šestoga razreda srednje škole, koji se dobrovoljno javio da odsluži vojsku, s pravom, da sam izabere mjesto

[132] t. j. Heine, jer u ruskom glas h u stranim imenima prelazi u g

[133] Pučki naziv za tadanji Peterburg

[134] Domaćem prilogu dodan je latinski nastavak za superlativ.

[135] Iskrivljeno prema Betlehem, ime glasovite ludnice kraj Londona, osnovane u 16. stoljeću.